ՇԱԲԱԹ 1 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 1er AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12381
48e ANNÉE — N° 12.381

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ԵԶՐԸ

—o—

Աւելի քան մէկ տարի անցաւ Թրքական բանակի 1971 Մարտ 12ի ծանօթ վերջնագրէն ի վեր՝ ուղղուած Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան՝ որ սպառնալիքի տակ հրաժարեցաւ, տեղի տալով Նիհատ Էրիմի դահլիճին:

Այս վերջինը կեանքի կոչուեցաւ բանակի ճնշումին տակ, իբրեւ անմիջական նպատակ ունենալով՝ ա) Վերահաստատել խաղաղութիւնը երկրին մէջ, որ անիշխանութեան էր մատնուած, բ) Անյապաղ գործադրել ընկերային եւ տնտեսական — մանաւանդ հողային — բարենորոգումները, որոնք նախատեսուած են 1961ի Սահմանադրութեան մէջ, իբրեւ հիմ ունենալով Քէմալ Աթաթիւրքի գծած սկզբունքները:

Կառավարութեան փոփոխութիւնը փոխանակ հանդարտեցնելու երկիրը աւելի ծանրացուցած էր անիշխանական վիճակը:

Ապրիլ 26ին, բանակի թելադրութեամբ, Էրիմի կառավարութիւնը երկու ամսուան համար Պաշարման Վիճակի դրութիւն տնօրինեց տասնըմէկ նահանգներու մէջ, – Պոլիս, Անգարա, Իզմիր, Ատանա, Տիարպէքիր եւ քրտաբնակ կամ Իրաքի սահմանակից շրջաններ: Երկու ամիսը դարձաւ տասներկու եւ դեռ խաղաղութեան վերահաստատման համար ո՛չ մէկ նշոյլ կ'երեւայ հորիզոնին վրայ:

Մինչ այդ, արեւմտեան երկիրներու հանրային կարծիքը, մանաւորաբար ազատական – ժողովրդավարական վարչաձեւի ջատագով տարրերը, դայթակղած պաշարման վիճակի վարիչներուն վայրագ գործելակերպէն, ամիսներէ ի վեր բուռն պայքար կը մղեն Անգարայի կառավարութեան դէմ: Փարիզի մէջ կազմուած է ծանօթ դէմքերէ բաղկացած մարմին մը — մասնակցութեամբ Մարդկային Իրաւունքի Լիկային, — որ բողոքի դրութիւններ կը հրատարակէ մամուլին մէջ: Այս մարմինը կը կոչուի «Թուրքիոյ Ժողովրդավարական Դիմադրութեան Շարժում»:

Ծանրագլուխ Մոնտ Մերձաւոր Արեւելքի հարցերուն մասնագէտ խմբագիր Էրիք Ռուլոյ Մարտ 17ին խիստ ամբաստանագիր մը հրատարակած էր երեք երիտասարդ ձախապաշտներու — Տէնիզ Կէզմիշի, Եուսուֆ Ասլանի եւ Հիւսէյին Ինանի — մահավճիռներու վաւերացման առթիւ: Կ'ըսէր թէ մահապարտները երեք չեն միայն, ուրիշ տասնեւհինգ հոգի եւս կը սպասեն իրենց պատիժներու վաւերացման՝ զինուորական Վճռաբեկ Ատեանին կողմէ:

Երեք մահապարտները մարդ չեն սպաննած. չորս ամերիկացի յինապետներ առեւանգած, յետոյ ազատ արձակած են, դրամատուն մը կողոպտելու ատեն, իրենց ընկերները սրունքէն երկու ոստիկան վիրաւորած են: Իրենց վերագրուած գլխաւոր ամբաստանութիւնն այն է, որ ուզեր են «բռնի ուժով» տապալել երկրի կառավարութիւնը եւ անոր տեղ հաստատել «Մարքս – լենինեան վարչաձեւ»: Պաշտպանողական Ատեանը հոկտ. 9ին մահուան դատապարտած էր զանոնք եւ վճիռը վաւերացուեցաւ, նուիրապետական կարգով, Խորհրդարանին եւ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ:

Բանակի Մարտ 12ի վերջնագրէն ի վեր Թուրքիոյ մէջ հաստատուած է ահուսարսափի վարչաձեւ մը, որ աննախընթաց է, կը գրէ Էրիք Ռուլոյ: Կը հալածուին ո՛չ միայն բռնի ուժի կողմնակից ձախապաշտները, այլ նաեւ չափաւոր ձախակողմեան եւ ազատական տարրերը: Ըստ Ֆայնէնշըլ Թայմզի, հինգ հազար հոգի դատի քաշուած են: «Ժողովրդավարական Դիմադրութեան» մարմնին հաղորդագրութեան համաձայն, բանտարկուած են 10 հազար մտաւորականներ, — համալսարանական դասախօսներ, ուսուցիչներ, գիւղացիներ, բանուորներ, արհեստակցական միութեանց անդամներ, արուեստագէտներ եւ ուսանողներ: Ասոնցմէ շատեր խոշտանգուած են բանտերու մէջ:

Անգլերէն Սըն թերթը կը գրէ թէ անհետեւանք մնացած են հաւաքական ձերբակալութիւններու, հալածանքներու եւ խուզարկութեանց ատեն կատարուած ըռպանութեանց վերջ տալու համար ամէն կողմէ կատարուած դիմումները:

Անգարայի վարիչները կառչած են մանաւանդ անոր համար, որ երկիրը տնտեսական ու քաղաքական ծանր ճգնաժամի մէջ է: 1970 Օգոստոսին Թրքական լիրան հարիւրին 66 համեմատութեամբ արժեզրկուեցաւ՝ պատճառ դառնալով գիներու արտակարգ բարձրացման: Ծայրայեղ աստիճանի հասած է գիւղացիներու թշուառութիւնը: Բանուորական կազմակերպութիւնները օրէ օր կ'ուժովնան: Համալսարաններու մէջ խլրտումները չեն դադրած: Խորհրդարանը՝ խորապէս պահպանողական՝ վարչաձեւի տապալը հասցուցած է իր գերագոյն աստիճանին:

Շատ խոր է վէրքը: Սահմանադրութեան յօդուածներուն փոփոխութիւնը կամ Փարիզի դեսպանատան Տեղեկատուութեանց ընդհ. տնօրէն Ալթէմուր Քըլըճի հերքումները (Լը Մոնտ 28 Մարտ), նոյնիսկ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի նիւթական ու բարոյական անհաշիւ օժանդակութիւնները չեն կրնար Թուրքիան արգիլել իյնալէ անդունդին մէջ, որուն եզրը հասած է, ինչպէս կը հաստատեն իրագէկներ:

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ. գերեզմանը միայն կը շտկէ սապատը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՋԱՐԴԸ

—o—

ՊԱՏԱՆԴ ՈՒ ԱՌԵՒԱՆԴՈՂ 14 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ

—o—

Ո՞Վ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Ուրեմն այսպէս, Թուրքը սկսած է Թուրք ջարդել, ու նաեւ, այս անգամ Անգլիացի կամ Քանատացի:

Քանի մը օր է որ Թուրք ձախապաշտները առեւանգած էին երեք օտար ճարտարագէտներ — երկու անգլիացի, մէկ քանատացի — որոնց ազատ արձակման փոխարէն կ'ուզէին որ ջնջուի իրենց երեք ընկերներուն մահավճիռը:

Հետապնդումները սկսած էին եւ Հինգշաբթի օր, շրջանակը երթալով կը սեղմուէր եւ ի վերջոյ ոստիկանութիւնը եւ բանակը կը պաշարէր Քըզըլտէրէ անուն գիւղ մը, ուր տասը առեւանգողները կը պահէին երեք պատանդները: Ամէն պարագայի մէջ ոչ մէկ բան յստակ է այն վայրկեանէն որ պաշարուած բնակարանին շրջափակին մէջ բանակցութիւններ սկսած են կողմերու միջեւ: Այնքան յստակ չէ որ Անգարայի իշխանութիւններն իսկ քիչ տարբերութեամբ երկու տարբեր «պատմութիւն» պատմեցին: Այսպէս, ըստ առաջին բացատրութեան մը երբ ոստիկանական ուժերը սողոսկելով տունին կը մօտենային, ձախապաշտները կրակ բացած են բայց զինուորներն ու ոստիկանները չեն պատասխանած չվտանգելու համար երեք պատանդները եւ յանկարծ տունը օդը ելած է եւ միայն զինակ գտնուած է: Քիչ ետք սակայն հարցը կը փոխուէր: Կ'ըսուէր այս անգամ թէ առեւանգողները երբ տեսած են թէ ամէն ինչ կորսուած է, սպաննած են պատանդները եւ վերջն ալ իրենց կարգին սպաննուած իշխանութեանց կողմէ:

Արդիւնքը այն է որ երեք անմեղ զոհ կայ, եւ մանաւանդ՝ տասը նահատակ: 14րդ մեռեալն է բարեմիտ փաստաբան մը որ ճերմակ դրօշակ պարզած գացած է խօսք հասկցնելու առեւանգողներուն:

Փաստաբանը կ'ուզէր համոզել առեւանգողները որ տեղի տան քանի որ իշխանութիւնները բացարձակապէս կը մերժէին սակարկութիւնը: Արդարեւ տասը ահաբեկիչները կ'ուզէին արտօնագիրներ երկրէն հեռանալու համար:

Կասկած չկայ թէ այս տասը երիտասարդները սուղ պիտի արժեն Էրիմի, որ ստրամիի քաղաքականութեամբ ալ չի կրնար փրկել երկիրը: Խոստացուած բարեփոխումներէն ոչ մէկը կատարեց եւ չի բաւեր արհամարհանք ցոյց տալ կեանքերու — Թուրք թէ օտար — հանդէպ որպէսզի բան մը փոխուի: Էրիմ անշուշտ անմիջապէս ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած է վարչապետ Հիթի (Անգլիա) եւ Թրիւտոյի (Քանատա) բայց գիտէ որ ոչ Անգլիան ոչ ալ Արեւմուտքը փոխադարձ բան մը կ'ընեն Թուրքիոյ դէմ: Էրիմ քաջ գիտէ որ հինէն ի վեր Թուրքիա ամէն բան կրնայ ընել եւ ոչ ոք բան մը կ'ըսէ: Պատկերը արդէն պարզ է Փարիզ իսկ, ուր Ֆիկարօ միայն տեղեկատուութեան ձեւով կը ներկայացնէ կատարուած ջարդը, Օռոռ, երեւի աւելի տեղեակ քան որեւէ մէկը, խորագրով իսկ գիրք կը ճչէ. «Տասը ահաբեկիչները գնդակահարեցին երեք պատանդները եւ իրենք ալ սպաննուեցան բանակին կողմէ»: Այս արդէն կը նշանակէ թէ Օռոռի համար ոչ մէկ կասկած կայ թէ պատանդները մեռած են ձախապաշտներու ձեռքով, ապա միայն բանակը զիրենք մեռցուցած է: Այսքան յստակ չարտայայտուիր նոյնիսկ Անգարա, որու համար նման մեկնութիւն մը դէպքերու, ամէն ինչ կ'արդարացնէ:

Իմանիթէ զգոյշ է եւ կ'արտայայտուի որոշ խոհեմութեամբ (ի վերջոյ չմոռնանք որ քանի մը օրէն Պոմպիդու Անգարա կ'երթայ...) եւ «կ'ըսեն որ», «կը թուի թէ», բանաձեւումներով կը յաջողի կարծիք չյայտնել:

Ամէն մարդ տարբեր լեզու պիտի գործածէր անշուշտ եթէ նման դէպքի մը մէկ տասներորդ համեմատութեամբ բան մը կատարուէր Սպանիա կամ Յունաստան:

Քոմպան է միայն որ կը համարձակի «Ջարդը» խորագիրը գործածել եւ խմբագրական մը գրել, ուր սակայն կը խուսափի պատասխանատուները մատնանշելէ:

×

ԾԱՆՐ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ

Ասոր կողքին, այլ դէպք մը կրնայ նաեւ գաղափար տալ Արեւմուտքի Թրքական ըմբռնումներու մասին:

Ֆրանս – Սուառ երկարօրէն կը ծանրանայ այս հարցին վրայ եւ «Պոլսոյ անհաւատալի վճիռը» խորագրին տակ կը գրէ. «Պոլսոյ արդարադատութիւնը մերը չէ»:

Ի՞նչ է պատահած:

Քսան տարեկան երկու Ֆրանսացիներ եւ 14 տարեկան Անգլիացի մը 15ական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են թմրեցուցիչի առուծախի համար: Ֆրանս – Սուառի աշխատակիցը երկարօրէն կը պատմէ դէպքերը, ուրկէ կը պարզուի թէ երկու Ֆրանսացիները բնաւ յանցաւոր չեն եւ անգիտակցաբար միայն խառնուած են հարցի մը որու հետ կապ չունին: Հիմա պիտի ճաշակեն Թրքական բանտերը մինչ Ֆրանս-Սուառի խմբագիրներէն՝ Բլօտ Վենսան, որ հաւանաբար Թուրքիոյ պատմութեան շատ ծանօթ չէ կ'եզրափակէ ըսելով.— «Եթէ այս վճիռը հաստատուի, Ֆրանսական կառավարութեան կ'իյնայ դրադիլ մեր երկու հայրենակիցներու ճակատագրով եւ յիշեցնել Անգարայի կառավարութեան, որ այն բազմաթիւ Ֆրանսացիները որ ամէն տարի Թուրքիա կ'երթան, կ'ակնկալեն որ քաղաքակրթուած երկրի մը հիւրերուն վերապահուած վերաբերումը վայելեն»:

Մարդ առնուազն ակէտ պէտք է ըլլայ քաղաքակրթուած բառը գործածելու համար երբ խօսքը Թուրքին կը վերաբերի, թէեւ ողբացեալ Տը Կօլն ալ, ածական չգտնելով ազնուահոգի (ժենեռէօզ) որակած էր Թուրքերն երբ բարեկամական այցելութիւնը կ'ընէր:

Ամէն պարագայի լաւ է որ Արեւմուտքն ալ քիչ մը Թուրքին համը առնէ թէեւ բան չի փոխուիր անշուշտ եւ տոլարն ու, առանց մոռնալու տօյչմաքն ու ֆրանքը կը թափին Էրիմներու գրպանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ Իսրայէլի եւ Յորդանանի պաղեստինեան շրջանի մայրաքաղաքը կրնայ դառնալ միաժամանակ, յայտարարեց Հիւսէյն, ըստ իր ծրագրին:

ԽՈՐՀՐԱՅԻՆ 119 գիտնականներ արտաքսուեցան Պոլիվիայէն, իբրեւ անբաղձալի տարր: Լա Փազ կ'ամբաստանէ զանոնք լրտեսական գործով:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ երկու հոգի մեռաւ եւ 30 ալ վիրաւորուեցաւ ռումբի պայթումէ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ Յունաստանի պիտի ծախէ 36 Ֆանթոմ հալածիչ օդանաւ: Մ. Նահանգները կ'ուզեն, որ Յունաստան զօրանայ զինուորական գետնի վրայ: Ատլանտեան Ուխտի հարաւային գիծի պատնէշներէն է:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ իրենք փճացուցած են վտանգաւոր մանրէներու պահեստները, որոնք կրնային գործածուիլ պատերազմի մը ընթացքին: Մելվին Լէյրտ կոչ ուղղեց Խորհ. Միութեան՝ իրենց օրինակին հետեւիլ:

ՈՒԿԱՆՏԱ արտաքսելէ ետք Իսրայէլացի գիտնականներ եւ պաշտօնատարներ, փակել տուաւ Քամփալայի Իսրայէլեան դեսպանատունը:

ՊՈՆ ԵՒ ՊԷՅՐՈՒԹ յայտարարեցին միաժամանակ, թէ վերահաստատած են իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ անցեալ շաբաթ սպաննուած են 445 Հիւս. Վիէթնամցիներ եւ 357 կառավարական զինուորներ: Յուլիսէն ի վեր շաբաթական միջինը 300ի մէջ է:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ոստիկանութիւնը կը ճանչնայ Ֆիաթի տնօրէնին առեւանգիչները: Հակառակ խուզարկութիւններուն եւ փնտռտուքներուն՝ ցարդ չէ գտնուած Սալլուսթրօ:

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇԻ մէջ եւս ծաղկախտը տարածուեցաւ: Ցարդ 400 հոգի մեռած է: Եուկոսլաւիոյ մէջ՝ 16:

ՎՐԻՊԱԿ.— Փօլ Պոնքուր մեռաւ 99 տարեկանին եւ ոչ՝ 29ին անշուշտ, ինչպէս մեր ընթերցողները ճշդած են ինքնաբերաբար:

ԿՈՄԻՏԱՍ

«Կոմիտաս անմահ է»:
Ե. ՉԱՐԵՆՑ

Կոմիտաս վարդապետ մէկէ աւելի տիտղոսներ ունի մեր ամբողջական հիացումին, մեր համազգային երախտագիտութեան արժանի ըլլալու համար:

Կրնանք նոյնիսկ ըսել թէ ա՛ն է մեր պատմութեան նոր ժամանակաշրջանի ամէնէն երախտաշատ Հայը:

Կոմիտասն է տիրական դէմքը մեր նոր վերածնունդին, որ սկսաւ անցեալ դարու վերջերուն, զարգացաւ 20րդ դարու սկիզբներուն, եւ որ սակայն, աւա՜ղ, եղերականօրէն ընդմիջուեցաւ 1915ի մահաշունչ թուականին:

Հայ մշակոյթին այնիւ խմորը սկսած էր պտղիլ, յորդի՛լ իր տաշտին մէջ Մեծարենցներով, Սիամանթօներով, Վարուժաններով, Թէքէեաններով, Զօհրապներով, Զարդարեաններով, Լ. Շանթով, Շիրվանզադէով, Տէրեանով, Թումանեանով, Ահարոնեանով եւ դեռ ո՛րքան ուրիշներով:

Այդ այնիւ խմորին թթխմորը Կոմիտասն էր:

Ծաղկեալ գրականութիւն ունէինք, բազում դարերէ ի վեր, բազում տաղանդներով, բազում լուսաշող հանճարներով գոհարազարդուած: Ունէինք նաեւ, դարձեալ բազում դարերէ ի վեր, հոյակապ ճարտարապետութիւն, զմայլելի գրչագրութիւն եւ մանրանկարչութիւն:

Հայ մշակոյթը իր ամբողջական գեղեցկութեան եւ իր արժանի բարձրութեան հասցնելու համար կը պակսէր հայ երաժշտութիւնը: Եւ Կոմիտաս մեզի ընծայեց Հայ մշակոյթին պակսող այդ տարրը, լոյս աշխարհ բերաւ Հայ Երգը:

Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ այդ հրաշքը, ի՞նչ փուլերէ անցաւ, յանդելու համար ա՛յս գեղեցկութեան. ես չէ որ պիտի կարենամ ըսել այդ: Ուրիշներ, երաժիշտներ, եւ մեր տաղանդաւոր բարեկամը՝ Լիւք-Անդրէ Մարսէլ, ձեզի բացատրեց արդէն այդ բոլորը:

Կոմիտասեան երգերը ծանօթ են բոլորիդ: Հսկայ գրականութիւն մը գոյութիւն ունի անոր գործին մասին, մեծածաւալ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ գրուեցան: Վստահ եմ որ շատեր կարդացած են գոնէ անոնցմէ մաս մը: Գրական գլուխ գործոց մըն ալ գրուեցաւ Կոմիտասի մասին, տաղանդաւոր եւ եղերաբախտ Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»ը, որ կ'ընդրկէ Կոմիտասի կեանքը, ծնունդէն մինչեւ մահ:

Ես այստեղ կ'ուզեմ Կոմիտասի մասին նշել քանի մը կէտեր միայն:

Կոմիտաս չհնարեց հայ երգը. ան գոյութիւն ունէր արդէն, ի հնուց անտի, հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ, կուրծքին տակ, շրթներուն վրայ: Գողթան երգերէն մինչեւ աշուղները, Սայաթ Նովայէն մինչեւ աշուղ Ջիւանի: Հայ շինականը, պանդուխտը, հայ սիրահարը, սգաւորն ու հարսնեւորը կ'երգէին այդ երգերը փոփոխակներով, թէ՛ բառերու եւ թէ եղանակներու փոփոխակներով՝ գաւառէ գաւառ, գիւղէ գիւղ:

Կոմիտաս կը գտնուէր դէմ յանդիման հարցի մը, որ գրեթէ նման էր անո՛ր, որ Մեսրոպինն էր եղած 15 դարեր առաջ:

Ս. Մեսրոպ չհնարեց Հայ Լեզուն: Ան գոյութիւն ունէր արդէն, բազում դարերէ ի վեր, ճոխ ու գեղեցիկ, խօսուած՝ արդէն քաղաքակիրթ ու նրբաճաշակ ժողովուրդի մը կողմէ:

Երկու վսեմական վարդապետները, մշակոյթի երկու տարբեր բնագաւառներուն մէջ, նոյն տիրական յաջողութեամբ գլուխ հանեցին իրենց սահմանած ազգային առաքելութիւնը ու նաեւ արուեստի երկու կոթողներ կերտեցին:

Ս. Մեսրոպ, ի վերջոյ կորստեան դատապարտուած խօսուած լեզուն, ձուլեց հրաշագեղ գիրերու կաղապարին մէջ, այլեւս անջնջելի, անկորնչելի: Իսկ Կոմիտաս, Սո՛ւրբ Կոմիտաս, նոյնպէս կորստեան դատապարտուած այդ երգերը ձուլեց ձայնանիշերու զմայլելի կաղապարին մէջ, դա՛րձեալ, ա՛լ անջնջելի ու անկորնչելի, մինչեւ աշխարհի վերջը, յաւիտեանս յաւիտենից:

Եթէ կան մարդիկ, միամիտներ, որոնք կը կարծեն թէ դիւրին գործ էր անոնց կատարածը, երբ անոնք կ'ըսեն տղիտաբար թէ ի՛նչ էր Ս. Մեսրոպի ըրածը, գոյութիւն ունեցող լեզուի մը գիրեր գտնել չէ՞ր.. ոեւէ մարդ, որ քիչ մը գծագրութենէ կը հասկնայ, կրնայ ընել այդ: Հապա Կոմիտա՞սը... երգուած երգերը ձայնագրել չէ՞ր ամբողջ եղածը:

Այսպէս մտածողները մեծապէս կը սխալին եւ գաղափար իսկ չունին գլուխ հանուած գործին մեծութեան եւ արժէքին մասին:

Համբերատար աշխատանքի, երկարատեւ ճիգերու ու տքնութեանց հարց չկայ միայն այստեղ: Մեր գիւտարարները, իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ, գիտականներ էին: Համաշխարհային չափանիշով եւ արժէքով լեզուաբան մըն էր Ս. Մեսրոպ Մաշտոց: Համաշխարհային չափանիշով եւ արժէքով ամբողջական երաժշտագէտ մըն էր Կոմիտաս վարդապետ: Անոնք երկուքն ալ իրենց հմտութեան հետ, եղան նաեւ ստեղծագործ արուեստագէտներ:

Կոմիտասի մասին կ'ամփոփեմ մասամս եւ գրական պատկերով մը կ'ուզեմ տալ իր գործը.— Կոմիտաս աղամանդակուռ մանեակ մը կախեց հայ մշակոյթը ներկայացնող գեղանի հայ կնոջ վիզէն: Ինքը Կոմիտաս փնտռեց ու գտաւ այդ մանեակին աղամանդները: Իւրաքանչիւրին վրայ ամիսներով աշխատեցաւ, մաքրեց, սրբեց, յղկեց, տաշեց: Հանեց հո՛ն հաւաքուած պարսկական, թրքական, քրտական, արաբական կեղտերը, մինչեւ հասաւ անբիծ աղամանդին:

Ա՛յնքան մաքուր, ա՛յնքան հարազատ, որ երբ այդ երգերը լսեցին Պոլսեցին, Վանեցին, կէս ռուսացած Մոսկուա բնակող Հայը, վրացերէն խօսող Թիֆլիզցի Հայը, Թրքախօս Կիլիկեցին, իրենց այնպէ՛ս թուեցաւ թէ իրենց էութեան մաս կազմող յուզում մը կը խայտար իրենց կուրծքերուն տակ, շատ քաղցր ու ծանօթ յուզում մը, զոր մոռցած էին, երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած, եւ զոր, այսօր, մէկը դտած իրենց կը հրամցնէր:

Կոմիտաս հայ հնադարեան տոհմիկ ոգին պարունակող ցամքած աղբիւրէն յանկարծ ջուր ժայթքեցուց: Վճիտ, համով, անմահական ջուր: Ամէն Հայ խմեց ու կը շարունակէ խմել այդ ջուրէն, խմել ու չկշտանալ, խմել ու գինովնալ:

Ահա՛ Կոմիտասի հսկայ դերը մեր նոր վերածնունդին մէջ: Եթէ Վարուժանը, Սիամանթօն, Զօհրապն ու Զարդարեանը ողջ ըլլային, պիտի ըսէին թէ որքա՜ն բան կը պարտին Կոմիտասին: Նոյնը պիտի ըսէին Փեայինները, Վասպուրականի կտուողները, Սասունի քաջերը, Սարդարապատի հերոսները:

Եթէ անոնք չկրցան ըսել, Չարենց ողջ էր եւ ըսաւ իր խօսքը:

1936ին, երբ Կոմիտասի աճիւնները փոխադրուեցան Հայաստան, «ահաւոր բան մը» տեղի կ'ունենար հոն: Շնորհազրկուած էր Չարենց, վտարուած Գրողներու Միութենէն: Փակուած էր իր տանը մէջ, խռոված... Դուրս չէր ելլեր, մարդու երես չէր ուզեր տեսնել: Բայց երբ լսեց թէ Կոմիտասի դագաղը եկած էր Երեւան եւ ժողովուրդը խուռներամ կը տողանցէր անոր առջեւէն, վար իջաւ, մռայլ ու խռովայոյզ, ճեղքեց ամբոխը եւ գնաց խոնարհիլ դագաղին առջեւ: Ու բոլորին լսելի ձայնով մը գոչեց.— «Մենք բոլորս օր մը մոռցուինք թերեւս, Կոմիտասը սակայն անմահ է»:

Ամբողջական Հայ մը եղաւ այս ամբողջական արուեստագէտը: Ապրեցաւ եւ ստեղծագործեց իր ժողովուրդի ծոցին, տառապեցաւ անոր հետ: Տառապեցաւ ուրիշ ոեւէ մէկէ աւելի թերեւս:

Կոմիտաս ապրեցաւ մեր ժողովուրդի երկու ահաւոր ողբերգութիւնները, Եղեռնի տառապանքը եւ այն միւսը, որ Սփիւռքինը եղաւ: Նոյնքան սոսկալի է այս վերջինը, հաւատացէ՛ք, եթէ ոչ աւելի: Եւրիպիտէսի, Սոփոկլէսի, Շէյքսփիրի ողբերգութիւններ չեն պարունակեր մարդկային թրաժիճը, ա՛յս ուժգնութեամբ: Մարդկային ըմբռնումի սահմաններէն դուրս կը գտնուի հայկական տառապանքը: Գիտէք, որ դասական ողբերգութիւնը ունի երեք, առաւելն հինգ արար: Հայկականը վեցերորդ արար մըն ալ կը պարունակէ: Հինգերորդ արարի վերջաւորութեան երբ տառապանքը կը վերջանայ՝ վարագոյրը վար կ'իջնէ: Հանդիսատեսները խռովայոյզ, ոտքի կ'ելլեն մեկնելու համար:

Մեր մատնանշած հայկական ողբերգութիւնը հոդ չի՛ վերջանար սակայն: Անօրինակ բան մը տեղի կ'ունենայ յանկարծ. դղրդիւն մը կը ցնցէ ամբողջ սրահը: Հայ ողբերգականութիւնը կը պատռէ՛ վարագոյրը, սրահ ու բեմ իրար կ'անցնին: Ու ահա՛ բեմին վրայ կը տեսնենք հերոսը, ա՛ն որ խաղացած էր հինգ արարները, վերջացուցած իր դերը, սպառած նիւթը: Ահա՛ ան, որ բեմին վրայ է դարձեալ, արիւնշաղախ, խորտակուած, լո՜ւռ: Արիւնլուայ եւ լուռ, որ կը խաղայ իր վեցերորդ արարը: Ծիչ մը յանկարծ, անիմաստ, անմարդկային... խուլ հեծեծանքներ, ու լռութի՜ւն, լռութի՜ւն... ծանր, անըմբռնելի՜, ահաւոր այդ լռութիւնը, որ աւելի սոսկալի է քան ցաւի մը պոռթկումը, լացը, ճիչը:

Օ՜, սոսկալի է, հաւատացէք, հայ ողբերգութեան այդ վեցերորդ արարը:

Երկու մեծ ու գերզգայուն Հայեր ապրեցան զայն, լման, իր վեց արարներով: Աւետիս Ահարոնեան եւ Կոմիտաս վարդապետ:

Մեզի տրուեցաւ տխուր մենաշնորհը ականատեսներն ըլլալու այս սոսկալի տեսարանին: Տարիներ եւք, կը սարսռանք դեռ մեր ջիղերը, անզսպելի դալարումով:

Աւետիս Ահարոնեան, հայ գրականութեան Թուխ Արամազդը, հայ խօսքի այդ պերճ վարպետը, տասնըչորս տարի խաղաց հայ ողբերգութեան այդ վեցերորդ արարը, առանց կարենալու տասնըչորս իմաստ ունեցող բառեր իրարու ետեւ արտասանել: Կոմիտաս, ներդաշնակութեանց այդ քուրմը, քսա՜ն տարի, առանց որ իր հաղաղէն քաան ներդաշնակ ձայն ելլէ:

Օ՜, սարսափելի է այդ վեցերորդ արարը: Օր մը, մարդ մը, Հայ մը, հանճարեղ Հայ մը, եթէ կարենայ տալ հայ ողբերգութիւնը լման, իր վեց արարներով, ես վստահ եմ որ համաշխարհային գրականութեան գլուխ գործոց մը պիտի պարգեւէ:

Ու ահա՛, հասայ արդէն եզրակացութեան:

Ուրիշ ժողովուրդներ իրենց մեծութիւնները գնահատելու տարբեր կշիռ ու տարբեր չափ ունին: Մեր մէջ քիչ մը տարբեր ձեւով տեղի կ'ունենայ այդ գնահատումը: Մենք մեր մեծութիւնները կը չափենք հայկական կանգունով: Բացի իր տաղանդէն, բացի իր բերած նպաստէն հայ ժողովուրդի իմացական ու ազգային աւազանին, նկատի կ'առնենք նաեւ թէ ան ի՛նչ չափով մեզ իրարու կը մօտեցնէ, մեզ իրարու կը միացնէ:

Մեր վիճակին մէջ գտնուող ժողովուր-

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Երբ մենք, տղաքս մեծնայինք, տասը տարեկան մը ըլլայինք, ձիւները ելլէին, գարունը գար, մեր ընելիք առաջին գործը ուլերը, գառները տանիլ պտըտցնելը կ'ըլլար: Մեր տուները մեզ հովիւ կ'ընէին, մինչեւ անոնք խոտ ուտել սորվէին, մայրերնին մոռնային, գիւղին հօտին խառնուէին ու արօտ երթային:

Ամէն առտու աս պիտի ըլլար: Ոչխարը դուրս հանէինք, գոմերը պարպուէին ալ չէինք կրնար լռեցնել: Մէ՜... մէ՜... մէ. ... կը մայէին, կը պոռային բոլորը մէկ բերան, մեր ականջները կը խլացնէին, որպէսզի իրենց գոմին դուռը բանայինք ու իրենք դուրս ելլէին: Իրար կոխկըռտելով փողոց կը թափէին, կը վազէին ո՞ւր, իրենք ալ չգիտէին: Կը բռնէինք, կը գրկէինք: Կը ցատկէին մեր թեւերէն: Մէկ հոգիով գլուխ չէր ելլուեր որ ասոնց հետ, երկու, երեքով պիտի շրջապատէինք:

Ամէն տարի մենք Նանոյենց հետ կ'ըլլայինք: Երկու տուներն միասին պտըտցնելու կը տանէինք ինչու որ իմ ու Նանոյին մամերը քոյրեր էին, իսկ Նանոյենք տղայ չունէին, ամէնքն ալ աղջիկ էին: Նանոյին մամը ամէն առտուա կ'ըսէր. «Ակոբին հետ տարէք արծեցէք ու բերէք»: Երկու հոգի ըլլալէն վերջը որչափ կրնային թող ուլերը փախէին. ես ու Նանոն տրեխաւորներ էինք, կը վազէինք, կը կտրէինք անոնց առաջքը, ետ կը դարձնէինք, կարգի կը շարէինք ու մեր պզտիկ մատի չափ բարակուկ սրունքներով, երկու կողմէն կախ մինինիկ ականջներով գեառեղերքը, Խորուկալ, աղբնոցները կը բերէինք, հոնկէ ալ ուր ուզէինք կը տանէինք:

Մեր ամէն ձորերը, բլուրները անուն ունէին: Խորուկալին ճիշդ դիմացը Կաքաւներու Քարերն էին, մենք կը կարճեցնէինք Կաքաւուկին Քարը կ'ըսէինք անոնց միւս կողմը Աւազանին Ջուրն էր, երկայն կուզար մեզի, Ավըղնին Ջուր կ'ըսէինք:

Առաջին երկու օրը, ամէնէն մօտն էր, Ավըղնին Ջուր կը տանէինք: Գագաթէն մինչեւ ամէնէն հեռուները կը տեսնէինք: Որչա՜փ ձորեր կ'երեւային մեր աչքերուն: Տանձերու Ջորը անկէ անդին Բարթիկին Ջորը, աւելի անդին Դեղջուրի Ջորը, ալ աւելի անդին ճերմակ Բարդակու Ջորը: Իսկ մեր առաջքի ձորը կ'երկարէր ու կ'երկարէր, մինչեւ Մամասալի Ջորը, մինչեւ Կապանները: Արեւէն մեր աչքերը կը խտղտէին այսչափ տեղերուն քանի նայէինք: Մեր ուլերուն, գառներուն աչքերն ալ չէին դիմանար, արեւը առաջին անգամ տեսնելուն համար: Անշարժ կը կենային իրենց տեղերը, չէին վազեր, վազվեր: Մենք աս տեղերը հարիւր անգամ ալ, հազար անգամ ալ չէինք եկեր: Ջմեռը չորս ամիս կ'ըլլայ չկայինք, կը զարմանայինք հիմա: Այս ձորերը այսքա՜ն կապոյտ էին, հապա՞ լոյսերը որ կը փայլէին, կը մարէին լեռներուն վրայ:

Ավըղնին ձորը այսքան վա՞ր, այսքան խորո՞ւնկ էր, առուն որ կը յորդէր այսքան շատ ջո՞ւր ունէր: Ուռիները բամպակները մէջէն առնուած չոր ու խոշոր բամպակի թուփերու կը նմանցնէինք:

Մենք գիտէինք այս խաղը:

— Հէ՜յ... կը պոռայինք ես ու Նանոն իրարու քով կենալով:

— Հէ՜յ... կը պոռար մեզի դէմէն:

— Դուն մա՞րդ ես, կը պոռայինք:

— Դուն մա՞րդ ես, կը պոռար ձայնը դէմէն:

— Ես Ակոբ եմ, ես ալ Նանօ կը պոռայինք:

— Ես Ակոբ եմ, ես ալ Նանօ եմ, կը պոռար ձայնը դէմէն:

— Ես դպրոց կ'երթամ, ես աղջիկ եմ, ես դպրոց չեմ երթար, կը պոռայինք:

— Ես դպրոց կ'երթամ, ես աղջիկ եմ, դպրոց չեմ երթար կը պոռար ձայնը դէմէն:

— Դուն խե՞նթ ես, կը պոռայինք:

— Դուն խե՞նթ ես, կը պոռար ձայնը դէմէն:

Իրարու կը խնդայինք իրար նայելով: Կը ձանձրանայինք:

— Է է է... կ'ընէինք:

— Է է է... կ'ընէր ան ալ:

Քուչմաթ մը կը նշմարէինք ճամբուն վրայ: Հատ մըն ալ քիչ մը անդին, երրորդ մըն ալ աւելի անդին, բուսեր էր:

Է՜, պոռայինք խնկիկ ալ է խնկիկ եւ չմաթ են, կանաչ չեն դեղին են: Երեքն ալ երեքական ճիւղերով գետնին երեսը երկնցեր էին: Անանկ ալ բարակուկ են որ դերձանի թելի մը չափ: «Զբրթցնենք, կ'ըսէինք իրարու, ասոնց ի՞նչը պիտի բրթցնենք ու ուտենք, թող մեծնան»:

Կը սթափէին ուլերը, գառները: Իրենց վտիտ սրունքներուն վրայ կը կայնէին, ճակատ ճակատի կը բերէին կը զարնուէին իրարու, ճակտիկ կը խաղային: Փորիկնին ալ ինչքան մըրկիկ էին, նոր ծնած երախներուն պլիկներուն փորիկներուն չափ: Մենք պլիկ կ'ըսէինք նոր ծնած եբախաներուն:

Ջորը կ'իջնայինք: Դարվար գետինները անանկ քնքուշիկ էին որ գիտես թէ բամպակներու վրայ կը քալէինք: Խոտերը բուսեր էին ամէն դի, բայց ուլերը, գառները արածել խոտ ուտել չգիտէին, խոտ մը կը բրթցնէին բըռթ... կ'ընէին, կը նետէին իրենց բերանիկներէն: Ուտելը ի՞նչպէս է, չգիտէին: Իրենց մայրերը կը ծծէին, կաթ կ'ուտէին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(1 – Շար.)

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԻՐ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՐԶԵՐՈՎ

—o—

ԽՄԲ.— Հարաւ. Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցը «Արմենիա», իր 25–28 Փետրուարի թիւերուն մէջ, «Մեր գաղութը 1971ին» ընդհանուր խորագրին տակ կը ներկայացնէ, Արժանթինի Հայութեան ներքին – համայնական կեանքի գլխաւոր մարզերը՝ խմբագրական խորհրդածութիւններով եւ հաստատումներով:

Պիտի հրատարակենք գլխաւոր մասերը՝ յաջորդական մեր թիւերուն մէջ, գաղափար մը տալու համար այդ կենսունակ գաղութի առաջադրութեանց եւ իրագործումներուն մասին:

Տիրող ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ արժանթինահայ մեր գաղութը կը հաշուէ 50–60 հազար Հայեր: Ասիկա ճշգրիտ թիւ մը չէ անշուշտ, եւ ճշգրիտ թիւը գիտնալու համար կը բացակայի անհրաժեշտ վիճակագրութիւնը: Այսուհանդերձ, թըւական վերի ենթադրութիւնը հիմնուած է որոշ տուեալներու վրայ, որոնք տանուայն համոզիչ են եւ հաւանական:

Ի դէպ, կ'արժէ արձանագրել, որ սփիւռքահայ իրականութեան մէջ վիճակագրական աշխատանքը մի՛շտ անտեսուած մարզ մը մնաց ու կը շարունակէ մնալ տակաւին, որքան ալ նման աշխատանք մը պարզէ լուրջ եւ դրեթէ անյաղթահարելի դժուարութիւններ: Հետեւաբար, մեր գաղութի պարագային եւս պարտաւոր ենք առաջնորդուիլ տրամադրելի փաստերով կամ երեւոյթներով, որոնցմէ բխած եզրակացութիւնները եթէ անպայման ճշգրիտ չեն կրնար ըլլալ, կըրնան սակայն ճշմարտութեան վար ի վերոյ մօտ ըլլալ:

Արդ, 50–60 հազարնոց գաղութ մը, առաջին առթիւ կ'ենթադրէ պատկառելի ուժ մը կարելիութիւններու, — նիւթական եւ բարոյական, — ոչ-արհամարհելի դրամագլուխ մը, մանաւանդ եթէ թուական այս պատկերին վրայ աւելցնենք ընկերային – տնտեսական բարգաւաճ այն վիճակը, զոր կը պարզէ ներկայիս շրջանիս հայ համայնքը:

50–60 հազար Հայ կամ 10 հազար հայ ընտանիք:

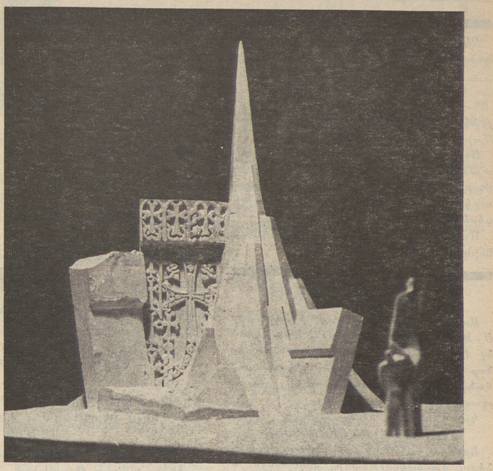
Հարցը սակայն թուական այս ամբողջութիւնը չէ, այլ միւս կարեւոր հանգամանքը, թէ այս ամբողջութեան ի՞նչ տոկոսը անմիջականօրէն կապուած է ազգային իրականութեան, կ'ապրի հայկականութեամբ եւ իր գործօն կամ օժանդակ մասնակցութիւնը կը բերէ գաղութի շինարական, միութենական թէ կազմակերպչական նիգերուն:

Տասը հազար հայ ընտանիքներէն քանի՞ հազարը բոլորուած է մեր վարժարաններուն, եկեղեցիներուն, մեր ակումբներուն կամ մարզական, հայրենակցական եւ բարեսիրական կազմակերպութիւններուն շուրջ:

Անկարելի է անշուշտ ճշգրտօրէն նաեւ այս վերջին պարագան, սակայն մի՛շտ ճամբայ ելլելով մօտաւոր կամ միջին եզրերով՝ կարելի է յանգիլ հաւանական եզրակացութեանց:

Մինչ այդ սակայն փորձենք գնահատել ինչ որ թուականօրէն կ'ենթադրէ տասը հազար հայ ընտանիքը: Արդարեւ, միջին համեմատութիւններով, տասը հազար ընտանիքը կ'ենթադրէ.

1.— Շուրջ 7–8 հազար դպրոցական աշակերտ:

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ կառուցուելիք յուշարձանին մաքէթը

2.— Շուրջ 5–6 հազար երկսեռ երիտասարդներ:

3.— Շուրջ 6–7 հազար հայ թերթի սպառում:

Վերի ենթադրեալ թիւերը փաստօրէն չեն համապատասխաներ ներկայ մեր գաղութի համապատասխան կալուածներու գործնական կամ իրական թիւերուն: Ո՛չ վերեւ յիշուած թիւով դպրոցական աշակերտ ունինք մեր վարժարաններուն մէջ, ո՛չ այդքան թիւով երիտասարդներ կ'անդամակցին զանազան երիտասարդական կազմակերպութեանց եւ ոչ ալ տեղական հայ մամուլի սպառումը կը հասնի սպասելի քանակին:

Այսուհանդերձ, այս բաղդատականը ի վնաս մեր գաղութին յոռետեսութեան մղող ազդակ մը չէ եւ չի կրնար ըլլալ, պարզ եւ բացորոշ այն պատճառով, որ նոյնիսկ Պետութիւններու մօտ արձանագրուած վիճակագրական տախտակներ լրիւ եւ ուղիղ կերպով չեն համապատասխաներ իրագործուած կամ նուաճուած թիւերուն, կրթական կեանքէն մինչեւ զինուորական պարտադիր ծառայութիւն:

Մնաց որ պարագայաբար պատրաստուած մեր «վիճակագրութիւնը» ցոյց կուտայ ի՛նչ որ պէտք է ունենանք իբրեւ թիւ կամ հաւաքականութիւն, ուստի արդարութիւնը կը պահանջէ նաեւ, որ ներկայացնենք ի՛նչ որ ունինք, որպէսզի ցայտուն դառնայ այն իրողութիւնը, թէ վիճակագրական տուեալներով համեմատաբար նուազ ուժերով իրագործուածը, անվարան եւ արդարօրէն կրնանք մխիթարական նկատել, ի հաշիւ մեր գաղութին, որուն տասը հազար ընտանիքներէն հազիւ կէսը, այսինքն հինգ հազար ընտանիք, կրնան բոլորուած ըլլալ մեր հանրային, կրթական կամ ազգային այլ հաստատութիւններու շուրջ:

Այդ հաստատութիւններու ոչ-ամբողջական ցանկը կը պարզէ.—

Ա.— Վեց վարժարան եւ ութ եկեղեցի, ներառեալ հայ կաթողիկէ համայնքի նոր կառուցուելիք եկեղեցին եւ առանց հաշուելու մատուռները:

Բ.— 12 այլազան կազմակերպութիւններ, առաւել արուեստի (երգ, թատրոն) առանձին խմբակցութիւններ:

Գ.— Երկու փինանսական հիմնարկութիւններ (Անի, Արարատ):

Դ.— Եօթը հայերէն կամ հայկական թերթեր (օրաթերթ, շաբաթաթերթ, պարբերաթերթ, եւայլն):

Արդարեւ, ինչ որ իրագործուած է մեր գաղութի թուական նուազագոյն տոկոսով՝ արժանի է առաւելագոյն գնահատանքի:

...դի մը համար մեծագոյն Հայը ո՛վ է, որ այդ ժողովուրդէն զանազան հատուածները, իրարմէ հեռացած, ցիրւոր չհասկցող այդ զանազան խումբերը կը միացնէ, կը միաձուլէ: Այդ անհամար կոտորակները մէկ հասարակ յայտարարի կը վերածէ: Արդ, ո՞ւր, ե՞րբ, մենք Հայերս, ամէն տեսակի, ամէն գոյնի, ամէն գաղափարի ու տարիքի Հայերս, կը զգանք թէ մէկ ժողովուրդի զաւակ ենք, եղբայր ու քոյր ենք իրարու, կը կրենք նոյն արիւնը, ունինք հասարակաց նոյն ձըգտումներն ու ապրումները, բայց երբ կը գտնուինք Կոմիտասին դիմաց, Կոմիտասին հետ: Կ'ունկնդրենք կոմիտասեան երգերը: Հոդ է որ միասին կը հրճուինք, միասին կուլանք, միասին կը սիրենք, միասին կ'ապրինք:

Կ'ըլլանք մէկ սիրտ, մէկ հոգի, մէկ ազգ:

Ասոր համար էր որ կ'ըսէի թէ մեր պատմութեան նոր ժամանակաշրջանի ամէնէն երախտաշատ Հայն է Կոմիտաս: Նոր ժամանակներու մեծագոյն Հայը:

Կոմիտաս ժամանակ չունեցաւ համանուագներ գրելու: Ան գրեց սակայն հայ ժողովուրդի մեծագոյն համանուագը՝ սիրոյ ու միացման համանուագը:

Մենք կը հաւատանք թէ Կոմիտասի տաղանդաւոր ժողովուրդը պիտի ծնի նոր Կոմիտասներ, որոնք իրենց անձնական տաղանդով ու հմայքով, իրենց հայկականութեամբ աւելի պիտի սերտացնեն կապը Հայութեան ցիրուցան զանազան հատուածներուն միջեւ եւ այս կոտորակուած ժողովուրդը միաձոյլ, միակամ ազգի մը պիտի վերածեն:

Կը հաւատանք նաեւ թէ անոնց շնորհիւ պիտի հասնինք վերջապէս այն երջանիկ օրուան, այն գերերջանիկ օրուան, երբ պիտի ունենանք՝

Մէկ ազգային իտէալ,
Մէկ գիր ու գրականութիւն,
Մէկ լեզու ու մէկ ուղղագրութիւն,
Մէկ երկիր, Հայաստան դրախտավայր,
Մէկ ազգ, շինարար, ստեղծագործ, տաղանդաւոր Հայ Ազգը:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅՈՒՍԱՁ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մօտաւորապէս երեք տարիէ ի վեր, պատասխանեց Սուսերեանց:

— Բայց տեղերնիդ շատ պզտիկ է կարծեմ:

— Ի՞նչ ընենք, մեր նիւթական պայմանները չեն ներեր աւելի մեծ տեղ մը վարձելու:

— Սա մեր մեծ սրճարանը չվարձէ՞ք:

— Ո՞ր մեծ սրճարանը, Պօղոս էֆէնտի:

— Ճանըմ, եկեղեցապատկան սրճարանը:

— Բայց անիկա բռնուած է:

— Քանի մը օրէն պայմանաժամը կը լրանայ, եթէ կ'ուզէք, պայմանագրութիւնը չենք նորոգեր եւ ձեզի կուտանք, ատիկա խնդիր չէ:

— Այո, բայց անոր վարձքը սուղ ըլլալու է:

— Ամսական տասներկու մէճիտ:

— Մենք այդքան գումար չենք կրնար վճարել, մեր հիմակուան տեղին վեց մէճիտ կուտանք կոր:

— Ճանըմ, դուք բռնեցէք տէ՛ Աստուած ողորմած է, բան մը կ'ընենք:

— Արդէն Ակումբը պարտք ունի, ասանկ ծանր բեռան մը ներքեւ չի կրնար մտնել:

— Որչա՞փ պարտք ունի:

— Տասնըհինգ ոսկիի չափ:

— Մեծ բան մը չէ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Մեզի համար շատ մեծ բան է, պատասխանեց Սուսերեանց:

— Ես ձեզի ի նպաստ վիճակահանութիւն մը կը կազմակերպեմ եւ ոչ թէ միայն պարտքերնիդ կը վճարեմ, այլեւ սրճարանին տալիք մէկ տարեկան վարձքերնիդ ալ կը հանեմ:

— Պօղոս էֆէնտի, եթէ այդպիսի բան մը ընէք, մեր Ակումբին պատուոյ անդամ կ'արձանագրենք ձեզի:

— Ես ինչ որ կ'ըսեմ, կ'ընեմ, ես արդէն շատ համակրած եմ ձեր կուսակցութեան, որովհետեւ կը տեսնեմ, որ ամէնքդ ալ շնորհքով մարդիկ էք:

— Թաղին ամբողջ մտաւոր երիտասարդութիւնը մեր շուրջը բոլորած է, պատասխանեց Սուսերեանց համեստօրէն:

— Ան միւսները պարզապէս սրիկաներ են... «Պայքար Լսարան» է՛, ի՛նչ է:

— Մենք երբեք կապակցութիւն չունինք անոնց հետ եւ չենք ալ ուզեր ունենալ:

— Շատ աղէկ կ'ընէք:

— Անոնք արդէն գոյութեան իրաւունք չունին:

— Շատ ճիշդ է: Խըմպըլները ելեր Թաղական Խորհուրդին դէմ կը կռուին... իրենց պիտի հասկցնեմ:

— Զարժեր այդ մարդոց հետ դրաղիլ, ըսաւ ընկեր Սուսերեանց արհամարհոտ շեշտով մը:

— Դուք տեսէք ինչ լաւ դիրք բռնեցիք այս ժամկոչի խնդրին մէջ:

— Մենք սկզբունքով կը գործենք միշտ, մինչդեռ անոնք անձնական շահերէ կը տարուին, բացատրեց Սուսերեանց:

Պօղոս էֆէնտի կրկին խօսք բացաւ վիճակահանութեան մասին եւ յանձնարարեց, որ իսկոյն գործի սկսին: Յետոյ խոստացաւ սրճարանի վարձակալին հետ պայմանագրութիւնը չվերանորոգել եւ չէնքը ամսական 200 ղրուշի տալ «Շանթ Ակումբին»:

Ի փոխարէն ընկեր Սուսերեանց խոստացաւ թէ ու թիկունք ըլլալ Պօղոս էֆէնտիին, իր բոլոր գործօն շարքերով:

— Մենք ձեր կողքին կեցած ենք, մի՛ վախնաք, ըսաւ:

— Կեցցէ՛ք, գոչեց վաճառականը ուրախութեամբ:

—o—

Ե.

— Հօս նստելուդ՝ գնա մէկ մը նայէ, ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ կոր:

Այս խօսքերը կ'ուղղէր Տիկին Սաթէն իր ամուսնոյն Կիրակի առտու, մինչ Մարգար էֆէնտի, իր սովորութեան համեմատ, բազմոցին վրայ երկնցած, առտուան թերթ մը կը կարդար:

Իր կնոջ այսպէս յանդիմանական հրաւէրին պատասխանեց ամենայն հանդարտութեամբ:

— Ես երթալ նայելու պէտք չունիմ, իմ տեղս հոն չէ:

— Կը վախնաս կոր, անոր համար ծակը մտեր ես:

— Ես իմ բոլոր պատրաստութիւններս տեսած եմ, հիմա հանդարտութեամբ արդիւնքին կը սպասեմ... զօրավարները պատերազմին մէջ չեն մտներ, հեռուէն կը կառավարեն:

— Քեզի պէս զօրավար ըլլալէն ետքը՝ հալերնիս եաման է, պատասխանեց կինը արհամարհական ժպիտով մը:

— Քիչ մըն ալ համբերէ, կ'իմանաս...

— Նստած տեղերնիս ի՞նչ պիտի իմանանք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՁԱՏԻԿ ընկերութիւնը խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր փոխ–տնօրէնին՝

ԿԱՊՐԻԷԼ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ

(1940ի Պատերազմական խաչ, նախկին Նախագահ ԺԱՖի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 30ին, 53 տարեկանին, Շաւիլ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի։

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան։

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ
Salle Municipale, Rue Jean Jaurès
Ճաշագին 25 փրանք

Մասնակցողներէ կը խնդրուի ամէնէն ուշ 3 Ապրիլի երեկոյեան տեղեակ պահել Պր. Ն. Նիկողոսեանը՝
121, Av. Henri Barbusse
95, Arnouville les Gonesse, Tél. 985-04-06

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Սկիզբ ժամերգութեան 18·30
Հանդիսաւոր ճաշնաւոր պատարագ 19
ԿԻՐԱԿԻ.— *Զատիկ, հանդիսաւոր ճաշնաւոր պատարագ ժամը 11ին։*

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը, այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայրենակցական Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրէվիզ* հեռ. 770–07–25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, *Նպարավաճառ* Մասիս, *Ռիւ Սօլնիէ*, Տիամանթէն ճաշարան, *Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն։*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— *Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը։ Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել։ Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի* 23,30։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիէ)։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ։

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կոան Օթէլ Փավիյոն, 36, *Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ*։
ժամը 17–23
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Զուարթ մթնոլորտ
եւ հաճելի անակնկալներ
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք
Տոմսերու համար դիմել՝
ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770–39–38
ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793–53–71

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

23 Ապրիլ, *Նահատակաց Օր. Ազգային սգատօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին։*

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ խըղագինի նուէրները։

×

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, *Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց։ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին։*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, *Ազգային մեծ սգատօն. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 8ին, *պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին։*

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծըրագիր–Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը։

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սեննակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները։

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
ALHAMBRA
Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS
Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)
Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10
TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Թաքէլեան Թրիպոլիէն (Լիբանան) կը փնտռէ իր հօր հօրեղբայրը Պօղոս Թաքէլեան՝ որ քսան տարի առաջ եկած է Ֆրանսա եւ հաստատուած Մարսէյլ։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին՝ 339, *Ավընիւ տը Փռատօ, Մարսէյլ 8րդ։*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնճոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը։

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը եւ Անիէռի Նոր Սերունդը միասնաբար կը տօնեն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ Մայրերու Օրը Մայիս 28նի, Կիրակի։

×

Կարինէ *Հայախօս ժապաւէնի ներկայացումը Ապրիլ 18ին, Մալաքոֆի մէջ, նախաձեռնութեամբ Դուրայի Հայրենակցական Միութեան։*

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք նոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

Շ Ի Ր Ա Կ ի ն

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour
chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG
26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ԿԻՐԱԿԻ 2 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 2 AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար · 120 ֆր ·	Վեցամսեայ	65 ֆր ·
Արտասահման	Տար · 135 ֆր ·	Հատը	0,70 ֆր ·

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12382

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.382

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶԸ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

(2 Ապրիլ 1972)

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ,
Ամէն:
Այսօր տօնն է մեծ աւետիսին:
Այսօր Զատիկ է:
Այսօր «յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց»:

Հաւատացեալ եւ սիրեցեալ ժողովուրդ Մեր որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի:

...րկչին մեր Քրիստոսի յարութեան ա...ախով կ'ողջունենք ձեզ ուրախ սրտով ...ւ Փրկչի Իշման այս Սուրբ Սեղանի ա...ռաջ կ'աղօթենք, որ բոլորդ արժանի ...նաք Իր լոյս յարութեան շնորհնե – ...ուն: Ինչպէս Յիսուս, խաչափայտին վը...րայ մեռաւ աշխարհի մեղքը քաւելով, ...ւ ապա յարութիւն առաւ յաղթելով մա...հը, այնպէս պէտք է մեղքին այնպէս ալ ...ահի, հարազատներ Մեր, կը մաղթենք ...ր երկնային ողորմութեամբ եւ ձեր բարի ...ամքով ու առաքինի գործերով, յաղ...թող հանդիսանաք ընդդէմ մեղքին, ընդ...դէմ չարին, եւ հոգեւէն վերածնիք, վե...րանորոգուիք՝ արդարացած, սրբացած:

Յայտնի է բոլորիս, թէ աշխարհի վրայ ...արդը միակ էակն է, որ իր ինքնութեան, ...ր եսին գիտակցութիւնը ունի, որ կ'ըմ...բռնէ իր գործած չարն ու բարին, որ հե...տեւաբար պատասխանատու է իր վարած ...կեանքին ու կատարած գործերուն հա...մար: Մարդ էակը ուրեմն իր գիտակցու...թեան առջեւ հնարաւորութիւնը ունի ...ատելու եւ դատելու իր արարքները՝ ...թէ անոնք բարի են կամ թէ չար:

Մարդու այս ներքին գիտակցական վի...ճակը կամ կարողութիւնը կը կոչենք ...խիղճ: Խրիմեան Հայրիկ պատկերաւոր ...կերպով այսպէս կը սահմանէ զայն՝ «Խիղճը հաչուեպահանջ ոստիկան է որ ...երբեւ դատաւոր, սրտի աթոռին վրայ ...բազմած կը խայթահարէ միշտ»:

Մեր մայր դաստիարակ Եկեղեցին կը ...մղէ մեզ բոլորս, որ Աստուծոյ առջեւ ...անխառն անկեղծութեամբ՝ ինքնաքննու...թեան, ինքնաքննադատութեան ենթար – ...կենք զմեզ եւ մեր արարքները, սեփական ...խղճի դատաստանի միջնորդութեամբ:

...քննել մեր եսը, դատել մեր գործերը ...ու գլջումի գալ մեր մեղքերուն համար, ...մեր սխալներուն եւ տկարութիւններուն ...համար, կ'ենթադրէ ամէն բանէ առաջ ...բացարձակապէս անկեղծ ըլլալ՝ անվախ ...ու վճռական: Մեր սեփական անձին եւ ...գործերուն հանդէպ անկեղծ ու անաչառ ...դատաւոր դառնալ՝ բարոյական հերոսու...թիւն մըն է որուն քիչերը միայն կրնան ...հասնիլ: Պէտք է իրաւ քրիստոնեայ ըլ...լալ, բարձրանալու համար այդ բարոյա...կան կատարին: Ահա այդպիսի անկեղ – ...ծութիւն եւ ինքնադատաստան եւ զղջում ...կը պահանջէ մեզմէ մեր Եկեղեցին:

Հրաժարիլ մեղքէն, ազատիլ չարիքէն, ...սխալէն, անկեղծօրէն զղջալ ու խոստո...վանիլ զանոնք, եւ ապա ապաշխարու – ...թեամբ ու բարի գործերով արդարանալ, ...ահա քրիստոնէական ըմբռնումը՝ մար – ...դու բարոյական ինքնակերտման, արդա...րացման ու փրկութեան, որ հոգեկան մե...ծագոյն յեղաշրջումը կը ստեղծէ մարդ – ...կային գիտակցութեան ու պատմութեան ...մէջ:

...Ցիշենք պատարագիչ քահանայի խոս – ...քերը ուղղեալ հաւատացեալ ժողովուր – ...դին ամէն կիրակի Ս. Սեղան բարձրա – ...նալէ առաջ՝ «Տէր Աստուած տացէ ձեզ ...ժամանակ ապաշխարելոյ եւ գործելոյ ...բարիս»:

Առանց մեղքի գիտակցութեան՝ չկայ խիղճ, առանց խղճի չկայ զղջում եւ բարին գործելու կամեցողութիւն, առանց զղջումի եւ բարի գործի՝ չկայ մեղաց թողութիւն, չկայ արդարացում, առանց արդարացման՝ չկայ փրկութիւն, չկայ Աստուծոյ արքայութիւն:

Իսկ առանց Աստուծոյ արքայութեան տեսիլքին՝ չկայ արդարութիւն, չկայ խաղաղութիւն, չկայ երջանկութիւն մարդկային աշխարհին մէջ:

Եւ խորհիլ թէ մանաւանդ մեր օրերուն, համայն մարդկութիւնը ինչքա՜ն կ'ըղձայ հասնիլ, վերջապէս հասնիլ, նաւահան – գիստը երջանիկ խաղաղութեան... նա – ւահանգիստ որ տակաւին, աւա՜ղ, երազ մըն է լոկ, տեսիլք մը լուսաշող: Բայց նաեւ պատգամ մը հզօր ու հզօրացուցիչ:

Յաւիտենապէս հզօր պատգամն այդ աստուածային, երկինքներէն աշխարհին ընծայ բերաւ Ինքը Քրիստոս, ցոյց տալու համար ճանապարհը դէպի նաւահան – գիստը երջանիկ խաղաղութեան ու փըր – կութեան, մարդու ազատագրումովը մեղքի եւ մահուան կապանքներէն:

Եւ ահա երկու հազար տարիներ շա – րունակ՝ նոյն Ինքը Քրիստոս, մարդկա – յին խղճի բարձունքներէն, համայն մարդ – կութեան կը բաշխէ միշտ նոյն պատգա – մը փրկարար հրաշափառօրէն աստուա – ծային դարձած գողգոթայի աշխարհա – սասան Իր գոհաբերութեամբ ու ապա Իր ամենայաղթ յարութեամբ:

Այսօր Զատիկ է, սիրելի հաւատացեալ – ներ, եւ մենք բոլորս անսահման մխի – թարութիւնը ունինք յարութեան մեծ աւետիսը ընդունելու այստեղ, Սուրբ Էջմիածնի բազմադարեան այս Տաճարի կամարներուն տակ: Այսօր, այստեղ, մանաւանդ կը զգանք ճշմարտութիւնը եւ կենդանութիւնը Փրկչին մեր Քրիստոսին եւ Իր Աւետարանին, զոր մեր նախնիք, առաքելական դարէն իսկ սկսեալ, իրենց սրտին մէջ ամուր պահպանեցին եւ իրենց աչքերը փակեցին յաւէտ ապրելու յոյսով:

Այսօր, այստեղ, մեզի հետ են դարերը որ անցան, մեզի հետ են լուսարնակ հայ – րերը մեր, մեզի հետ է բովանդակ հոգին համայն Հայութեան:

Այսպէս է որ, ինչպէս երկու հազար տարիներ առաջ՝ Հայաստանի առաջին քրիստոնեաները, ինչպէս երանելի դա – րուն Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչի, ինչ – պէս հերոսական օրերուն Ղեւոնդեանց եւ Վարդանանց սուրբերուն, մենք՝ զաւակ – ները նոյն եկեղեցիին եւ նոյն ժողովուր – դին Հայոց, նոյն հաւատքով, նոյն ան – մար յոյսով ու ցնծութեամբ՝ յաղթա – կանօրէն կ'երգենք միասիրտ ու միահոգի՝

«Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց, մահ – ուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց»:

Այսօր Հայութիւնը ամբողջ, բայց մա – նաւանդ Հայաստանցի աշխատաւոր չար – քաշ ժողովուրդը որ ահա աւելի քան յի – սուն տարիներէ ի վեր իր ճակտի քրտին – քով ու ստեղծարար տենդով քարէն հաց եւ լոյս կը հանէ, ցոյցէ աւելի քան ան – ցեալի մէջ կը հաւատայ յարութեան հը – րաշքին եւ յաւերժական կեանքին, վասնզի ինք եւս խաչուած ու դրեթէ մեռեալ էր,

բայց յարութիւն առաւ երկնային արդա – րութեամբ ու իր քաջ որդւոց արեան հեղ – մամբ: Յարութիւն առաւ ու վերածնաւ՝ իբրեւ ազգութիւն, իբրեւ ինքնավար Պե – տութիւն, իբրեւ կառուցող ու ծաղկող հայրենիք ամենայն Հայոց:

Մահուան ու չարին կապանքներէն ա – զատագրուած հայ ժողովուրդը, քաջ գի – տէ այսօր գնահատել կեանքը եւ շինարար աշխատանքը, որոնք իրենց առատ պը – տուղները կարողացան տալ խաղաղու – թեան պայմաններու մէջ:

Ահա թէ ինչու այսօր, երբ մեր Եկե – ղեցին կը փառաւորէ նուիրական յիշա – տակը Յիսուսի յարութեան, եւ կ'ոգե – կոչէ բարիին ու կեանքին յաղթութիւնը ընդդէմ չարին ու մահուան, մենք՝ բոլոր Հայերս անգամ մը եւս կը խոստովանինք թէ կը հաւատանք յարուցեալ Փրկչին Քրիստոսին, կը հաւատանք մարդու բա – րոյական հանճարին, կը հաւատանք մար – դոց ու ազգութիւններու եղբայրութեան, կը հաւատանք այն բոլոր ուժերուն որոնք կը գործեն ու կը պայքարին աշխարհի վրայ հաստատելու համար խաղաղութիւ – նը տեւական:

Այո, կը հաւատանք այս բոլորին, ո – րովհետեւ ճշմարտապէս «Յարեաւ Քրիս – տոս ի մեռելոց»:

Հարազատ զաւակներ Մեր, Սուրբ Յա – րութեան աւետիսով, անմար լուսոյ խո – րան Սուրբ Էջմիածնէն, թող բաշխուին ձեզի ամէնուդ շնորհները բոլոր եւ սէրն ու խաղաղութիւնը Տեառն մերոյ Յիսու – սի Քրիստոսի, որուն փառք յաւիտեանս, ամէն:

Ձեզ եւ մեզ, մեծ աւետիս «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴԸ ԱՄՕԹ ԿԸ ԶԳԱՅ ԵՂԵՐ, ԻԲՐԵՒ ԹՈՒՐՔ

ՌՈՒՄԲԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիա լոյս տեսնող անգլիագիր Տէյլի Նիւզ թերթի թուրք խմբագիրը կը գրէ · «Իբրեւ Թուրք, ամօթ կը զգամ: Թրքական աւանդութեան մէջ չէ դէշ խօ – սիլ մեռելներուն մասին, բայց վստահ եղէք որ այս աւազակ ոճրագործները որ ձգած գացած են այս աշխարհը, իրենց հետ տարին երկրին ամբողջ ատելութիւնը եւ զարշանքը»:

Ասոր նման ելոյթները շատ են թրքա – կան մամուլին մէջ, թէեւ ոեւէ Թուրք, որ անկեղծ է Քըզըլտէրէի «մինի ջարդին» պէտք չունէր սպասելու ամօթ զգալու համար իբրեւ Թուրք, կը բաւէր իրեն քիչ մը Թուրքիոյ պատմութիւնը կար – դալ... մանաւանդ այս ապրիլեան օրե – րուն:

Ամէն պարագայի մէջ, ապստամբ ու – ժերը ընդհատուած չեն եղած եւ Պոլսոյ մէջ վեց եղեռնափորձեր կատարուած են, ցոհ չկայ:

Ինչ որ աւելի ծանրակշիռ է անշուշտ, այն է որ երկիրը ալ աւելի պառակտուած պատկեր մը կը պարզէ եւ զանազան մի – ջադէպեր ալ ծագած են Ազգ · Ժողովէն ներս երբ Ներքին Նախարարը զեկուցում կուտար: Ատալէթի երեսփոխանները ամ – բաստանած են Հալքը որ կը ձգէ անիշ – խանութեան ամբաստանումը, արդելք հան – դիսանալով որ երեք մահապարտները գնդակահարուին: Ծանօթ է որ Ինէօնիւի Հալքն է որ մահավճիռներու բեկանում կ'ուզէ եւ հարցը տարաւ Սահմանադրա – կան Ատեանին առջեւ:

Ճանապարհ Խաչի

Ո՛վ մատնուած Յիսուս,
Դուն որ փըշապատ գըլուխ մ'ունեցար
Գըթա՛ իմ գըլխուս.—
Դերանները զայն քարկոծեցին յար
Եկեղեցիին սալաքարերով:
Վէրքերէս բըղխող բըեղըս կերան
Իշամեղուներն ամբարըշտութեան:
Տէ՛ս մազերուս վրայ եղեամն է նըստեր ·
Ես շա՜տ եմ տանջուեր:

Տառապա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար արտասուող աչքեր՝
Գըթա՛ աչքերուս.—
Անանոնք աւելի արտօսր են քամեր
Քան թէ խըմեր լոյս: Դագաղներու վրայ
Միշտ մահն են հըսկեր մոմերու հետ շէջ:
Բիբերս են ինկեր վիշտի հորին մէջ:
Տէ՛ս, կոպերուս վրայ անիւն է ցանուեր ·
Ես շա՜տ եմ տըքներ:

Ապտակուա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ձեռքեր կալ ու կապ...
Գըթա՛ ձեռքերուս.—
Ափերս են տաղեր պայտերով հրատապ,
Եւ մատուըներէս, բատինքներու նման,
Արիւնս են կըթեր: Դատերս ճաթած են
Կըրելէն երկաթ, հողը փորելէն:
Տէ՛ս, եղունգներըս սիրտս են յօշոտեր.—
Ես շա՜տ եմ խոցուեր:

Թըքնըւա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ճաղկըւած կողեր՝
Գըթա՛ կողերուս ·
Անոնք աղբիւսի վըրայ են պառկեր՝
Եւ վիշտը քունէն ճանչցեր յաղթական ·
Բուծաներ են միշտ գըրկած մահը կոյր՝
Իրենց քաղցն անոր տալով կերակուր:
Տէ՛ս, փողոցի շո՛ւն մ'է կողըս պատեր
Շա՜տ եմ հալածուեր:

Մահապա՛րտ Յիսուս,
Դուն որ բեւեռուած ոտքեր ունեցար՝
Գըթա՛ ոտքերուս ·
Արիւն սըրսկելով թափառեցան յար
Աւերակներու եղիններուն մէջ:
Ջանանք չըլըւաց ձեռք մը սիրական
Ո՛չ մէկ լականի մէջ ասպընջական
Ոտնամատերէս կ'հոսին մոխիրներ.—
Ես շա՜տ եմ քալեր: —

Ո՛վ խաչուած Յիսուս,
Դուն որ նիզակուած սիրտ մը ունեցար՝
Գըթա՛ սըրտիս յոյզ.—
Օր մ'որ անոր մէջ բաբախեց աշխարհ՝
Ցոյսին տեղ այսօր ոչինչը կ'ապրի:
Սիրտըս սափոր մ'է, անիւն՝ անոր մէջ,
Ջոր պիտի հովերն առնեն մահէս վերջ:
Տէ՛ս, տէ՛ս, սըրտիս վրայ դաշոյն մ'
խըրուեր ·
Ես շա՜տ եմ սիրեր:

Դ · ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ « Յառաջ » լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 5:

ԶԱՏԻԿ (*)

Ա.— ՊԱՐՏԷԶԻ ՄԸ ՄԷՋ

Գիշեր է: Լուսնկայ: Երկիրը կը ճնանայ: Երկինքը փոշի է, մաշած արծաթի գոյն: Աստղերը ծլեր են առատ, այնքա՜ն մանտրտիկ:

Քունի մէջ է պարտէզն ալ, բայց կը սարսռայ շամանդաղին տակ զովանուշ: Արթուն է միայն սոխակը:

ՍՈԽԱԿԸ.— Երջանի՜կ եմ, երջանի՜կ եմ: Որովհետեւ Թառեր եմ կողքիդ, ու կը շնչեմ քեզ: Գիշերը կը պտըտի պարտէզին մէջ, մատները դրած իր չրթնե–րուն: Եւ խաղաղութի՜ւն կը բաշխէ քնացողներուն: Բայց ի՞նչպէս քնանամ ես, ո՜վ վարդ: Իմ սէրս չի քնանար, եւ իմ կտուցներս չեն ուզեր լռել: Վասնզի իմ կեանքս սէր է միայն, եւ ես կ՚ուզեմ հաւատարիմ մնալ ճակատագրիս: Երջան–կութեանս համար՝ բաւական է մնալ քովդ, դիտել քեզ եւ օրհնել, անդադա՜ր օրհնել...:

ՎԱՐԴԸ.— (Քունին մէջէն) *Երգէ՜, երգէ՜, ո՜վ իմ սիրականս, քու երգդ կը գինովցնէ զիս, որովհետեւ անուշ է լեռնե–րու ծաղկահամ եւ անսպառ աղբիւրնե–րուն կարկաչին նման: Երգէ՜ անդադար, քու ձայնդ զիս յղի կը դարձնէ, որովհետեւ կը Թափանցէ ամբո՜ղջ մարմինս: Քաղցր է քնանալ սիրականին ձայնին մէջ, զի այսպէս միայն կը մարին երկունքի ցաւերս: Հողը տաքցաւ ոտքերուս տակ եւ կարմիր արիւնս կը խուժէ կոկոննե–րուս մէջ, զորս անհամար մատներու նը–ման բարձրացուցեր եմ վեր: Ջերմ ու–նիմ, կը զգամ որ ուշ չէ երկունքս: Սո–խա՜կ, ըսէ ինծի պահը գիշերուան...:*

ՍՈԽԱԿԸ.— Ծաղկամա՜յր, լուսնկան ծռած է հորիզոնին, եւ կը նմանի սպի–տակ վարդի մը: Աստղերը չափազանց փայլուն են, եւ կը նմանին ոսկի առւոյտ–ներու: Դղեակին աշխան պատուհանին մէջ լոյսը մարելէն ի վեր՝ ինը մեղեդի երգեցի եւ երեք անգամ սրնգահարեցի: Ուրեմն, մօտ է առաւօտը: Բայց ի՜նչ գերահրաշ գեղեցկութիւն մը գծուած է այս պահուս, աչքերդ բանայիր ու տեսնէի՜ր, ո՜վ իմ սիրելիս: Երկինքին վրայէն շամանդաղը շղարշի մը պէս կը սահի, բայց չի վերջանար: Երկինքի պտուկնե–րէն կը կաթկթի պարիկներուն կաթը, եւ հրթիռներ կը կաթեն միջոցին մէջ: Դղեակին տանիքը օծուած է ալիւ բուղով մը...:

ՎԱՐԴԸ.— Մեծ տաղաւարի մը գիշերն է այս, գուշակեցի՞ր, սիրականս:

ՍՈԽԱԿԸ.— Օ՜ երջանկաբեր պահ, ու–րախութենէս կը վախնամ որ երգս հեծ–կլտուք մը դառնայ: Ահա կը սկսիմ եօթ–ներորդ տաղս: Ո՜վ իմ վարդս, կը սիրե՜մ քեզ, կը սիրե՜մ քեզ ամէն ժամ եւ ամէն պահ, վիշտերուս մէջ եւ ուրախութեանս մէջ, գիշերուան մէջ եւ ցորեկուան մէջ, հեռուն ըլլաս կամ մօտիկ ըլլաս, պա–տասխանես ինծի կամ չպատասխանես...:

ՊԱՐՏԷԶԸ.— Լռութի՜ւն, լռութի՜ւն, յափշտակութեան մէ՜ջ է սոխակը, մո՜կ ըրէք իր անմահ գեղօնը...:

ԳԻՇԵՐԸ.— (Հեռուէն) *Խաղաղութի՜ւն ամէնուն, խաղաղութի՜ւն...*

ՍՈԽԱԿԸ.— ... Եթէ դատապարտուիմ լռելու, գիտեմ որ վիշտս պիտի չմնայ, բայց սէրս սէր է, խո՜ր եւ անսպառ, անջնջելի եւ անմահ: Ոչինչ կրնայ փոխել զայն: Զի դուն գեղեցիկ ես եւ հաճելի, դոյնդ հալած մեղրի պէս, պատկերդ՝ վառած ջահի պէս, հատակդ՝ արքայական վրանի պէս: Ծունկդ զինուէտ է, եւ խո–րոված խնձորի չափ տաք...

ԳԻՇԵՐԸ.— (Մօտենալով) *Խաղաղու–թի՜ւն ամէնուն, խաղաղութի՜ւն ամէ–նուն, խաղաղութի՜ւն: Վաղը Զատիկ է, պիտի ծաղկի՜ երկիրը, պիտի ծփա՜ն ան–տառները՝ կանանչ լճակներու նման, արտերը՝ զմրուխտէ երկինքի մը նման: Ջուրերն իսկ պիտի զուարթանան, եւ երկինք պիտի ստանայ ամառնային հա–սուն պտուղի մը գոյնը: Թռչունները ոս–կի ընձիւղներ պիտի արձակեն, ծաղիկ–ները պիտի բանան իրենց գոյնզգոյն չրթները, Թիթեռնիկներու պարը պիտի վէտվէտի դաշտերուն վրայ: Գինովցնող բո՜յր մը պիտի բարձրանայ միջոցին մէջ:*

ՍՈԽԱԿԸ.— Ո՜վ վարդ, յաւիտենական սիրականս, կը լսե՞ս...

ԳԻՇԵՐԸ.— Պիտի բացուի վարդն ալ, ամէն կոկոն պիտի դառնայ կլոր բաժակ մը, ինչպէս կորնթարդ ծիծերը նորահաս աղջկան: Բայց խաղաղութի՜ւն, խաղա–ղութի՜ւն մինչեւ առաւօտ: Քնացէ՜ք, քնացէ՜ք...

Ընդհանուր աղմուկ մը: Արթնցած են բոլորը, պարտէզին մէջ: Կէս–քուն, կէս–արթուն, կը խօսակցին

ՍՈԽԱԿԸ.— Փա՜ռք հրաշքին: Ո՞վ կըր–նայ տրտում ըլլալ այս պահուն, ո՞վ կրնայ զրկուած ըլլալ սէրէ: Սէ՜ր, սէ՜ր, դո՜ւն որ կը լեցնես միջոցը եւ յարութիւն կուտաս ամէն բանի, փա՜ռք քեզ: Ո՞վ կ՚ուզէ, որ երգեմ իրեն համար: Վա՜րդ, պիտի հսկեմ մինչեւ առաւօտ, պիտի եր–գեմ անդադար, որպէսզի քու երկունքդ ըլլայ դիւրին եւ երջանիկ:

ՎԱՐԴԸ.— Կը զգամ, որ սիրտս կը պատռի եւ արիւնս բոցի նման կը տա–րածուի:

ՍՈԽԱԿԸ.— (Սկսելով նոր մեղեդի մը) *Օրհնութի՜ւն, օրհնութի՜ւն...:*

Բ.— ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաւօտ: Մեղրի նման արեւ մը: Նշե–նին արիւնի գոյն շղարշով մը ծածկուած, սալորենին ծաղիկներու սպիտակ ձիւն մը հագած:

Ընդհանուր է ուրախութիւնը նառա–գայթի մը պէս: Երգի եւ ծիծաղի աղ–բիւրները կը յորդին դաշտերէն ու գի–ղերէն:

ՀՈՎԸ.— (Արագ վազելով) *Զատի՜կ է, ծաղկեցան, այս առտու, ջուրերն ու Թու–փերը: Թոյլ տուէք, որ երթամ պարծե–նալ Թէ ինչե՜ր տեսայ ես: Աւետի՜ս ա–մէնուդ, Զատիկ է, — իմ շղարշս վարդի ջուր Թաթխած է, — եօթը կուժ ծաղկի ցօղ խմեցի, — գինովցայ, խենթի պէս պարեցի, — աղջկան մը բերնէն երգ մը առի, — շունչն անուշ անոր մէջ կը բու–րէր, — ու տարի մանչու մը յանձնեցի, — մօրն ըսի. «Այս տղուդ հարս մը բեր» ... օ՜հ, օ՜հ, օ՜հ...*

ՍՈԽԱԿԸ.— (Բնութեան ձայներուն մէջ անոր երգը կը լսուի կտրատ կտրատ) *Շառագո՞յն վա՜րդ, քու Թուփդ կը նմանի ոսկեղէն տնակի մը, որուն տանիքին վրայ կրակի գոյն լուսամփոփներ դրուած են:*

ՎԱՐԴԸ.— Գիւղին բոլո՜ր սիրահար–ները, ծծեցէք իմ շունչս, եւ ձեր սէրը պիտի աւելնայ, ու ձեր արեան մէջ պի–տի պատրաստէ ջերմութիւն մը, համ–բոյրի ախորժակ մը, եւ երանելի գիրկ–ընդխառնումներու կարօտը:

ՍՈԽԱԿԸ.— ... Զի միայն սէրն է սկիզ–բը կեանքին: Սէ՜ր, պատճառ՝ վշտի եւ ուրախութեան, կեանքի յարատեւու–թեան, երկունքներուն եւ յարութիւննե–րուն:

ԶԱՆԳԱԿՆԵՐԸ.— Փա՜ռք յարութեան, առտուան, իրիկուան երգն այս է անվախ–ճան: Կը ծնին, կը մեռնին — կը մեռնին, կը ծնին, — միշտ կ՚երթան ու կուգան, — երգն այս է անվախճան: Փա՜ռք յա–րութեան:

ՍՈԽԱԿԸ.— ... Զի սէրը անմահ է, կենդանարար եւ ստեղծիչ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ.— Եթէ կեանքը Զատկի արարուած մըն է, տո՜ւր մեզի ալ, Տէ՜ր, առաւօտն այդ Զատկին: Կը յորդի՜ մեր սէրն ու կարօտը, յօժար ենք երկունքի ցաւերուն, եւ պատրաստ՝ վերցնելու գե–րեզմանաքարը: Տո՜ւր մեզի կոչել «Փա՜ռք յարութեան»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
«Մեղեդիներ, մեղեդիներ»

(*) Հին Եբրայեցիները, Ապրիլ ամսուան սկիզբը, երբ գարնան առաջին տերեւներուն հետ սերմը կը ծլի եւ կ՚ազատուի հողէն, կը տօնէին կանանչութեան տօն մը: Բայց յետոյ, մովսիսական կանոնադրութեամբ, այդ տօնը դարձաւ Զատիկ, ի յիշատակ այն օրուան՝ երբ Եհովա, զատելով եւ խնայելով Եբրայեցիները, սպաննեց միայն Եգիպտացիներու զաւակները:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ 660 ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Երբեմն մեր Թերթերուն մէջ ակնար–կութիւններ կ՚ըլլան կամ կիսատ պատ տեղեկութիւններ կը տրուին 1916ին Վասպուրականէ Էջմիածին տարուելիք 660 ձեռագիրներու անհետացման մասին:

Վերջերս հրատարակուած տեսայ «Փըր–կուած կորսուած ձեռագիրները» *խորա–գրով նոյնօրինակ գրութիւն մը, ստորա–գրուած Ա. Յովհաննեանէ: Կը յիշուի նաեւ, որ այդ ձեռագիրներէն հատ մըն ալ իմ հաւաքածոյիս մէջ կը գտնուի: Արդ, ցանկալով կարելի եղածին չափ պարզել այս հարցը, կ՚արժէ որ սկիզբէն ձեռք առնենք խնդիրը:*

Երեւանի մէջ 1965ին լոյս տեսաւ Համառօտ «Ցուցակ Ձեռագրաց Մաշտոցի Անուան Մատենադարանի» *Ա. Հատուրը (Բ. հատորը լոյս տեսաւ 1970ին): Ա. Հատորին սկիզբը, 214 էջերով մեծարժէք եւ կարեւոր ներածական մը ունի մեզուաջան Օննիկ Եգանեանը: Ձեռագրագիտական անփոխարինելի աշխատանք մը:*

Այդ ներածականին մէջ՝ Եգանեան կը գրէ.

« (Յովի. վարդապետ) Հիւսեանը հաւաստում է, թէ ինքը 1916 թուականին Մայիսին հոգեւոր հովիւի պաշտօնով նորից Վան է վերադարձել, հաւաքել 400 ձեռագրեր եւ յանձնել կապիտան Զանկալեանին՝ Էջմիածին տեղափոխելու համար (Վանէն): Հիւսեանը նշում է, որ Զանկալեանը Ամերիկա վերադառնալուց առաջ, պիտի գնար Էջմիածին եւ ներկայանար Գէորգ Ե. կաթողիկոսին: Ըստ Հիւսեանի, Զանկալեանի յանձնուած ձեռագրերը անկորուստ բերուել եւ յանձնուել են կաթողիկոսին: Բացի դրանից՝ Հիւսեանն աւելցնում է, որ ինքը 260 ձեռագրեր էլ Էջմիածին է առաքել Խժիշկ գիւղացի Սահակ Գարադոշեանի միջոցաւ: Այսպիսով, ըստ Հիւսեանի, Վասպուրականից Էջմիածին է տեղափոխուած 2070 ձեռագիր:

« Վերը բերուած բոլոր փաստերը ցոյց

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Առուին եզերքը կը տանէինք, կը չարուէին կարգով, ապշած կը նայէին ջուրերուն: Ջուրը ի՞նչ է, կը խմուի խըմուելու համար է ջուրը, չէին հասկնար, ու մէկէն ահաբեկուելով կը քաշուէին, կը փախէին: Իրիկուն չեղած դոմը, իրենց յատուկ տեղը, դողը կը դարձնէինք:

Ամէն օր կը փոխէինք մեր երթալիք տեղերը: Խաչի Դարի առուին աջը: Երկու քարուկէ սարերը, մինչեւ ամէնէն վե–րերը կը հանէինք: Եւ կը նայէինք հոնկէ: Մենէ վար կալերն էին, անոնցմէ վար հովիտն էր մինչեւ Խաչի Դարի երկարող արտերով որոնք ինչպէս կալերը պարապ էին, արօս էին, հովիտէն անդին ածուքներն էին: Մենք պարտէզներուն ածուք կ՚ըսէինք: Զափ չոր էին ընկոյզի, սալորի, խնձորի ծառերը «Ահա մեր Տեմուրճենց, խնկենց, Դպրենց, Մինասենց ածուքները: Խորուկալը աղբնոցները, Խասաղբիւրը, երգիքները, մերը, Նանոյենցը, ժամուն երդիքը, դպրոցին երդիքը, ժամուն կոչնակը:

Հէ՜յ... կը պոռայինք ես ու Նանոն: Մեր աչքերը չէին խոտեր: Ուլերուն ալ չէին խոտեր: Կը վազէին վեր, կը վազէին վար ու ես ու Նանոն ալ կը վազէինք անոնց ետեւէն չԹողելով որ հեռանային մենէ: Որքա՞ն ձիւն ծաղիկ կային, բայց Թոշնելու սկսեր էին: Եղան ճակտիկները, ածուպոչիկները, աղուէսի պոչիկները խործնաները բուսեր էին: Բիբերնիս կըրնայինք կոխել խործնաները, եղանճակտիկները հանել, բայց արմատ չէին կապած, ինչը՞ պիտի ուտէինք:

— Կուկկու...

— Ծօ, կկուն եկեր է, կը պոռայինք, ո՞ւր է, ե՞րբ ու ո՞ւրկէ եկեր է, կ՚ուրախանայինք, կը ցատկռտէինք, մենք իրեն «կուկ» կը կանչէինք:

Անկէ ետքը ան «կուկկու» կը կանչէր, մենք «կուկկու» կը կանչէինք, ան կը կանչէր, մենք կը կանչէինք, ան կը կանչէր մենք կը կանչէինք, մինչեւ որ մենք ձանձրանայինք. «Էէէ... դուն կանչէ, կը պոռայինք, մենք ալ չենք կանչեր»: Ան քիչ մը կը կենար նորէն կը սկսէր: Ան մեզ կը տեսնէր, մենք ան չէինք տեսներ: Ուրկէ՞ կը կանչէր շան ձագը, ամէն դի ականջ կը դնէինք: Երկու Քարուկէ՞ն էր, Խաչի Դարէ՞ն էր, կալերէ՞ն էր, չէինք կրնար ճշդել: Պահուըտուք կը խաղար մեզ հետ: Մէկ անգամ մը տեսանք, քարի մը վրայ էր, կաքաւի մը չափ չկար, աղաւնիի մը չափ կար չկար, մոխիրի գոյնով էր, դեղին աչքերով. գլուխին վրայ սանտրի մը պէս դեղին բուր բուրիկ մը ունէր, մեզ տեսաւ ու փախաւ, Թռաւ: Կկուին բոյնը գէշ կը հոտի կ՚ըսէին, գացինք քիԹովնիս հոտուըտացինք, քարին տակը ծակ մը կար, ծռեցանք հոտուըտացինք, մինչեւ կալերը բոլոր բոյները ծակերը հոտուըտացինք: Մէկ ծակէ մը գէշ հոտ առինք: Ա՞ն էր արդեօք: Կկու չկար մէջը:

Սուրբ Եղու ետեւը կ՚երԹայինք: Սուրբ Եղիայի չէինք ըսեր, երկար կուգար մեզի ըսելը: Որքա՞ն լեռներ կը տեսնէինք «Սուրբ Երեւումի լեռները, Մնձուրի լեռները որոնց մենք Մըղայ լեռները կ՚ը–սէինք, Տերսիմի լեռները որոնց Տուժիկի լեռները կ՚ըսէինք, Զմչկածաղի լեռները, Ակնայ Սոսեկի լեռները: Սուրբ Գէորգի առաջիի բոխիչի ծառերը քանի՞ հատ էին կը համրէինք, Լուսաղբիւրին տեղը կ՚որոշէինք: Ամէնէն մօտ գիւղը Լիճքն էր, անկէ վեր հայ անունով Թուրք գիւղերը կային: Ուռիկը, Սերկեւիլը, Սուրբ Թորոսը, Վարդենիքը: Անոնք ալ կը տեսնէինք: Այս Սուրբ Եղու ետեւն ալ որչա՞փ քալեր պառկեցուցեր էին: Ամէնքն ալ խոշոր սնտուկներու պէս էին, ամէնուն վրայ ալ տափակ էին, ելիր խաղա, պառկէ, քնացիր: Սուրբ Եղուն ալ ի՞նչ էր, բլուրին գլուխը երեք պատով տեղ մըն էր, քար քարի վրայ շարուած, վրան բաց առաջքը բաց, առանց սեղանի: Ծառ մը կար ետեւի կողմը, ոչ բեմկէի ծառի կը նմանէր, ոչ գինձի կը նմանէր: Անուն չունէր, մեծ, շատ մեծ քարերու մէջ բուսեր էր: Ան Սուրբ Եղուն վրան ծածկել չուզեր եղեր կ՚ըսէին, քանի անգամ դոցել ուզեր են, նետեր է վար: Մէջի գետինի աւազներուն ճոկ կ՚ըսէինք, մատներով կը հաւաքէին կ՚ուտէինք: Ուխտի հող էր, օգտակար էր: Ես ու Նանոն երկու անգամ տեսանք: Սուրբ Եղան: Դուրս ելաւ ու ներս քաշուեցաւ: Վրան ժամու շուրջառ մը, գոռջնէ մը վար Թափող առուի մը պէս մինչեւ գետինը ճերմակ մօրուքով մըն էր: Աստուած վկայ տեսանք: Ինծի չէք հաւատար, Նանոյին հարցուցէք:

Մեր մաղէ տոպրակներով միասին ճաշ կը տանէինք: Օր մը ես օր մը Նանոն: Պահք էինք ի՞նչ կը տանէինք: Աղի տախտակ, մենք պղպեղին տախդեղ կ՚ըսէինք. ընկոյզ, սոխ, Թրջած հաց, չոր Թութ: Մեր տախդեղները կծու կ՚ըլլային, կրակի պէս կ՚երէին լեզունիս, աչքերնէս արցունք կ՚եկէին, նորէն ալ կ՚ուտէինք: Սոխին մէջի մաշկերը կը հանէինք, աղէկ չէ կ՚ըսէին: Ընկոյզները կը կոտրէինք, միջուկները հացով պատառ կ՚ընէինք ու կ՚ուտէինք: Ետքէն ալ չոր Թութ կ՚ուտէինք որ, ծարաւնայինք: Ավըղնին վերի աղբիւրը մօտ էր, առաջ ես վազելով կ՚երԹայի կը խմէի կուգայի, ետքն ալ Նանոն վազելով կ՚երԹար կը խմէր ու կուգար: Ամէն ատեն իրարու վրայ երկու անգամ կը խմէինք: Մէկ մը կը խմէինք, կը կենայինք նորէն կը խմէինք որ շուտ չծարաւնայինք: Մինչդեռ բերաննիս կը լեցուէր ջուրով, ու երբ վազէինք փորերնիս ըղըր ըղըր կ՚ընէր խնոցի հարելու պէս:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. – 2)

տուեցին, որ 29 Դեկտեմբեր 1917 թուականի գրութեամբ Էջմիածնի Մատենադարանում եղել է ընդամէնը 1566 ձեռագիր (վասպուրականէն), այդ թւում Վասպուրականից՝ 1376, Մուշից՝ 155 եւ այլեայլ վայրերից (ո՛չ Վասպուրականից)՝ 40: Իսկ դա նշանակում է, որ Զանկալեանի միջոցաւ առաքուած 400 եւ Սահակ Գարադոշեանի միջոցաւ առաքուած 260 կտոր ձեռագրերը մինչեւ 29 Դեկտեմբեր 1917 թուին Էջմիածին մուտք չեն գործել: Գուցէ այդ ձեռագրերը տեղ են հասել այդ թուականից յետոյ: Այդ մասին ո՛չ մի տեղեկութիւն կայ ո՛չ Մատենադարանի գործերում եւ ո՛չ էլ կաթողիկոսական դիւանի գրութիւններում»: (Սեն. 97–98):

Անմիջապէս աւելցնեմ, որ ցուցակ մը չունինք այս պակսած 660 ձեռագիրներուն մասին: Սակայն, կան տուեալներ, որոնցմով կրնանք ըսել որ ատոնք կարելի է պատկանած ըլլային Վանի եւ Վասպուրականի զանազան վանքերու եւ եկեղեցիներու՝ որոնց ձեռագիրներն էին ցուցակագրուած՝ Երուանդ Լալայեանէ, Ղեւոնդ Վրդ. Փիրղալեմեանէ կամ Յովհ. Բարաղամեանէ:

Անտարակոյս, անհետացած այս 660 ձեռագիրները, որոնք հաւանաբար ցրըւած են ամէն կողմ, կարելի պիտի ըլլայ հետութեամբ գտնել՝ եթէ ձեռքի տակ ունենանք ցուցակը այն ձեռագիրներուն, զորս Վասպուրականի մէջ տեսած են վերոյիշեալ անձերը եւ ցուցակագրած, եւ որոնք այսօր չեն գտնուիր Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանը:

Բնական է ասով պիտի չկարենանք վերջնական կերպով ցոյց տալ որ «գտնուած» ձեռագիրները մաս կը կազմէին 660 անհետացած Վասպուրականեան ձեռագիրներուն:

Կապիտան Զանկալեան (Ճիմ Զանկալեան) ծանօթ դէմք մըն է Ամերիկահայոց եւ արդէն ժամանակէ մը ի վեր մեռած: Չեմ գիտեր թէ իր թղթերին մէջ կայի՞ն անձնական թուղթեր որոնք լոյս կը սփռէին իրեն յանձնուած 400 ձեռագիրներուն Էջմիածին չփոխադրուելու խրդութեան մասին: Ախմիչկ գիւղացի Սահակ Գարադոշեան ինծի բոլորովին անծանօթ անձ մըն է, որուն նոյնիսկ մեռած կամ ողջ ըլլալուն մասին ծանօթութիւն չունիմ: Եւ որովհետեւ ըստ Եղանեանի Մատենադարանի եւ կաթողիկոսական դիւաններուն մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ Զանկալեանի յանձնուած 400 եւ Գարադոշեանի յանձնուած 260 անհետացած ձեռագիրներուն մասին, պատասխանատուութեան շատ խոշոր բաժին մը կ'իյնար այդ երկուքին վրայ:

Շատ ցաւալի է, որ ժամանակին հարկ եղած հետապնդումը չէ կատարուած, գիտնալու համար թէ իրենց յանձնուած ձեռագիրները ինչո՞ւ Էջմիածին չեն հասած:

Ի չգոյէ մեր վերը յիշած եւ մեր ցանկացած ցուցակին, պիտի գոհանամ օգտագործելով միայն Երուանդ Լալայեանի «Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Վասպուրականի» գործը, 1915ին տպագրուած Թիֆլիսի մէջ, ուր 480 ձեռագիրներ միայն ցուցակագրուած են, եւ զորս տեսած է Երուանդ Լալայեան, Մեծ Ոճիրէն առաջ, Վասպուրականի մէջ:

1930ական թուականներուն, Փարիզի մէջ, Պ. Հայկ Պէրպէրեան ինծի վաճառեց Սաղմոսարան եւ Նարեկ պարունակող ձեռագիր մը, որ նոյնն է Ե. Լալայեանի ցուցակին թիւ 23ին հետ եւ որ ըստ ցուցակագրին տեսած է «Լիմ Անապատ», այդ հաւաքման «հին թիւ 331»ը իբրեւ:

1688ին Վան գրուած ձեռագրին կռնակը՝ ցայսօր կը մնայ ստորին մասը թղթեայ խոշոր պիտակի մը, որուն վրայ որոշ կ'երեւան 3 եւ 1 թիւերը եւ անոնց միջեւ 3ի ստորին մասը, որով կ'ունենանք Լիմ անապատի հին թիւ 331ը: Ձեռագրին (այժմ իմ հաւաքածոյին թիւ 138ը) էջ 368 ա.ին ստորին լուսանցքին, մանիշակագոյն մելանով շեղագիր կայ «կրկին յիշատակարաննէրս Ընդօրինակեցի 1906 Յուլիս 13: Ստորագրուած՝ Օ. Բարղամ (եան): (Զարմանալի է որ Լալայեան ձեռագիրը նկարագրելէ վերջ «Յիշատակարան չունի» կ'ըսէ: Գուցէ օգտակար ըլլայ գիտնալ, թէ Պ. Պէրպէրեան ուրկէ՞ ձեռք բերած է ձեռագիրը:

Հաւաքմանս մաս կազմող երկրորդ ձեռագիր մը, Աստուածաշունչ, հաւանաբար Ակների վանքը գրուած ԺԳ. դարուն եւ վերանորոգուած՝ Ամրդոլու վանքին մէջ, նշանաւոր Վարդան Վրդ. Բաղիշեցիէ 1659ին, ըստ Ե. Լալայեանի ցուցակին՝ 4, նախապէս մաս կը կազմէր նոյնպէս «Լիմ անապատի, Հին թիւ 76» հաւաքման: Ձեռագիրս՝ իմ հաւաքմանս թիւ 261ն է, գնած եմ Ե. Ալեանաքէն, որ թղթատարով ինծի ղրկած է Կ. Պոլսէն:

Դարձեալ հաւաքմանս մէջ երրորդ ձեռագիր մը (հաւաքածոյիս թիւ 26) 1307ին գրուած Աւետարան մը. մեծահամբաւ եւ սրբացած Մխիթար Վրդ. Սասնեցիէ, Ե. Լալայեանի ցուցակին թիւ 82, նոյնպէս տեսած է «Լիմ Անապատ, Հին թիւ 32»: Արդարեւ, թղթեայ պիտակի մը մասը ունի 3 թիւը. 2ը պատռած, կորսուած: Աւետարանս գնած եմ Գոլոմպիայի համալսարանի Փրոֆ. Ուիէֆաղլի այրիէն: Ուիէֆաղլ, իր կարգին, գներ է Կ. Պոլիս՝ Ե. Ալեանաքեանէ:

Ե. Ալեանաքեան մեռած ըլլալով, չենք գիտեր թէ ուրկէ՛ իր ձեռքը ինկած են որոշ կերպով Լիմ անապատի այս ձեռագիրները: Ինչպէս ըսինք, չենք գիտեր թէ Պ. Պէրպէրեան ուրկէ՞ ձեռք բերած է Լիմ անապատի հին թիւ 331 Սաղմոս-Նարեկը: Հաւանաբար ատոնք մա՞ս կազմած ըլլան անհետացած այն 660 ձեռագիրներուն, որոնք ղրկուած էին Հիւսեան վարդապետի կողմէ, 1916ին, Վանէն Էջմիածին, կապիտան Զանկալեանի եւ Սահակ Գարադոշեանի յանձնելով:

Լալայեանի տպագրուած ցուցակամասին մէջ միայն Աւետարաններ նշանակուած ըլլալով, բնական է ի վիճակի չեմ ստուգելու՝ թէ ուրիշ ի՞նչ ձեռագիրներ (Շարական, Յայսմաւուրք, Մաշտոց, Ժողովածու, եւայլն) կը գտնուին հաւաքածոյիս մէջ, որոնք կրնան Վասպուրականի անհետացած 660 ձեռագիրներուն պատկանած ըլլալ:

Նկատելով որ անոնք Կ. Պոլիս յայտնուած են՝ փոխանակ Էջմիածին հասած ըլլալու, պէտք է խորհիլ թէ, ինչ պատճառներով, գոնէ մասամբ չեն փճացած եւ վաճառման հանուած են: Ըստ երեւոյթին՝ անոնք Կ. Պոլիս հասած են եւ մինչեւ Փարիզ, 1920ական թուականներու կէսերուն, եւ գոնէ ծանօթ հատ մը կը վաճառուի Փրոֆ. Ուիէֆաղլի: Անհետացած 660 ձեռագիրները ըստ երեւոյթին Պարսկաստան չեն տարուած, քանի որ Պարսկաստանի մէջ յայտնի չեն ցարդ այդ հաւաքումէն ձեռագիրներ, եւ ոչ ալ հաւանական է որ անոնք Էջմիածին, Երեւան կամ Թիֆլիս տարուած ըլլան եւ հոնկէ ցրուած, քանի որ Մատենադարանի հաւաքման մէջ ծանօթ չեն 660 անհետացած ձեռագիրներէն օրինակներ: Այս վերջին կէտին մասին անտարակոյս Երեւանի Մատենադարանը կրնայ իր վերջին խօսքը ըսել:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ռաֆֆի Կալըրկեան, վերացական նկարիչ իր գործերը կը ներկայացնէ Ապրիլ 10էն 25

GALERIE R. G.
7, Rue Bonaparte

Արուեստագէտը իր գործերէն ցուցադրած է արդէն «Աշնան Ցուցահանդէսին» Ռէնսի, Մոնֆերմէյ, Քլիշի–սու–Պուա, Սեւրան, Վիլմոմպլը: 1970ին ստացած է Սէն–Սէն–Տընիի Ընդհ. Խորհուրդի մրցանակը: 1971ի աշնան ցուցահանդէսը գնահատանքով արտայայտուած է իր մասին և իր գործը ընտրուած է Թուռի եւ Լուտի ժեմայլ մրցանակներուն համար:

Յունիսին ալ հրաւիրուած է իր գործերը ցուցադրելու Քլիշի–Սու–Պուայի մշակոյթի տան մէջ:

ԱՌԱԾԱՆԻ

Աշխարհը կատակերգութիւն մըն է անոնց համար որ կը մտածեն, եւ ողբերգութիւն մը անոնց համար՝ որ կը զգան:
(Անգլիական)

Մենք չեկած՝ աշխարհին բան չէր պակսեր. մենք մեկնած՝ աշխարհէն բան պիտի չպակսի: (Պարսկական)

Աշխարհ չուտով կը ձանձրանայ անոնցմէ՝ որոնք սկսած են ձանձրանալ իրմէ:
(Շուէտական)

ՀՈՒՆԳԱՐԱՀԱՅ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԱՅԶԱԳՕ ՇԱԼԱՄՈՆ

Հունգարիոյ մէջ պետական կարեւոր պաշտօններ վարած է Գայզագօ Շալամոն անուն Հայը, որ իր այդ դիրքին հասած է շնորհիւ մտաւոր կարողութիւններու եւ ի յայտ բերած ձեռնհաս ոգիին: Յատկանշական է նաեւ այն, որ ան երբեք չէ մոռցած իր հայկական ծագումը այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ Թրանսիլվանիոյ հայկական գաղութը ուծացումի ճամբան բռնած էր՝ կորսնցնելով լեզուն:

Գայզագօներու գերդաստանը հինէն հեռացած էր իր հայրենիքէն: Հունգարիոյ մէջ անոնց մասին յիշատակութիւններ կան ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն: Լեհաստանի հայ գաղութին նման, Հունգարիոյ Հայերն ալ իրենց անունները կը փոխէին. կը փորձէին տեղական լեզուի հնչականութեան հետեւիլ: Այսպէս է, որ Հայաստանցի Մանուկ Բէհ. Սագոյեան Հունգարիոյ մէջ կը դառնայ Քահսագոյեան, ապա՝ եանը ելլելով՝ Գայզագօ:

Ասոնք կ'ապրին Սամոշույվար (Ներկայիս ռումէն քաղաք), ուր հոծ Հայութիւն կար. գաղութը ունէր հայկական դպրոց եւ եկեղեցի:

Գայզագօ Շալամոնի հայրը՝ Լուկաշ, թէեւ Հունգարուհիի հետ ամուսնացած էր եւ ունեցած 18 զաւակ, այսուհանդերձ իր զաւակը (ծնած 1815ին) ուղարկած էր հայկական դպրոց: Ազգային վարժարանը աւարտելէ ետք ան յաճախած էր Փեշտայի երկրորդական կրթարանը, ապա Զեխուլվաքիոյ մէջ ստացած էր իրաւաբանական ուսում:

Ապա կը դառնայ անձնական քարտուղարը իշխան Սեչէնի Իշտվանի, որ կը վարէր երկաթուղիի շինարարութեան գործը Հունգարիոյ մէջ:

1848ին Հունգարացիք կ'ապստամբին Աւստրիոյ դէմ: Գայզագօ Շալամոն զէնք ի ձեռին կը կռուի հունգար ազգային բանաստեղծ Շանտոր Պետեֆիի կողքին: Հայ հերոսը գերի կ'իյնայ եւ ապա արձակուելէ ետք 1861ին կը հաստատուի Սոլնոկ քաղաքը, իսկ 1862ին թեկնածու կը նշանակուի Խորհրդարանի՝ Սամոշույվար քաղաքի բնակչութեան կողմէ: 1866ին Գայզագօ արդէն կ'ընտրուի Խորհրդարանի փոխ–նախագահ, իսկ 1870ին կը դառնայ պետական գանձատան նախագահ: 22 տարի կը վարէ այդ պատասխանատու պաշտօնը:

Գայզագօ միշտ կապ պահած է հայ գաղութին հետ: Այդ օրերու «Արմենիա» թերթը կը գրէ, թէ ան իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը կ'ընծայէր հայ համայնքին, նոյնիսկ հրապարակ կուգար գրական գործերով: Անոր թատերախաղերը բեմադրուած են Փեշտայի եւ Կոլոժվարի մէջ: Մեռած է 1898ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ճանըմ երկար մի ըներ, ես ամէն բան կարգադրած եմ, Միհրանիկ էֆէնտին ու Մանուկ աղան պիտի գան, լուր պիտի բերեն: Քիչ մը համբերէ:

— Երկու չարաթ է կը համբերեմ կոր, ալ բաւական չէ՞... ամէն մարդ վրանիս կը խնդայ կոր, խապա՞ր ես, աման:

— Մենք ալ ետքը ամէնուն վրայ աղէկ պիտի խնդանք...

Տիկին Սաթէն առանց պատասխանելու բարկութեան շարժումով մը դուրս ելաւ սենեակէն:

Մարգար էֆէնտի թեթեւցումի հառաչանք մը արձակեց եւ սկսաւ շարունակել իր ընթերցումը:

Իր յաղթանակին վրայ վստահ էր: Ռափիկ աղան շահած էին իրենց կողմը, Գաբրիէլին ապահովաբար չէզոք պիտի մնար կամ թերեւս հրաժարէր իսկ: Այսպէս ուրեմն, Պօղոս էֆէնտի առանձին կը մնար երեք թաղականներու դէմ, որոնք նոյն օրը պիտի պահանջէին արտաքսումը:

Միւս կողմէ «Պայքար Լսարանը» հսկայ ցոյց մը պիտի ընէր եւ ի հարկին բռնի միջոցներու ալ պիտի դիմէր՝ ճնշելու համար Թաղական Խորհուրդի ատենապետին վրայ:

Բոլոր այս մանրամասնութիւնները ծանօթ էին տիկին Սաթէնին եւ ինքն ալ իր ամուսնոյն չափ հաւատք ունէր յաղթութեան մասին: Բայց եւ այնպէս կ'աշխատէր մտրակելու իր ամուսնոյն արժանապատուութիւնը, որպէսզի անոր եռանդը միշտ վառ մնայ: Կը վախնար մանաւանդ, որ վերջին վայրկեանին իրենց մարդիկը կը տկարանան եւ կամ սխալ մը կը գործեն, եւ ճիշդ ասոր համար կ'ուզէր, որ Մարգար էֆէնտի անձամբ հսկէ տեղի ունենալիք գործողութիւններուն:

— Ճանըմ, հերիք կարգացիր, գնա նայէ ի՞նչ կ'ընեն կոր մերինները:

Վաճառականը ստիպուեցաւ երկարօրէն բացատրել այն անպատեհութիւնները, որոնք կրնային յառաջ գալ մարտիկ խումբերուն մէջ իր ներկայութենէն:

Ինք այնպիսի կերպով կարգադրած էր, որ խնդիրը հանրային կերպարանք մը առնէր, ժողովուրդը եւ թաղականները ըլլային ժամկոչին վտարումը պահանջողները եւ ոչ թէ Մարգար Սասունեանը:

Որովհետեւ իրեն դիրքը ունեցող մարդու մը չէր վայելեր այդ տեսակ չնչին խնդիրներով զբաղիլ: Եթէ դուրս ելլէր, բնականաբար պիտի գային զինքը շրջապատէին եւ ինքը յայտնի պարագլուխը պիտի ըլլար մղուած պայքարին եւ եթէ երբեք անհաճոյ դէպքեր ալ պատահէին՝ պատասխանատուութիւնը իր վրայ պիտի ծանրանար: Ասոնցմէ զատ, կրնար ըլլալ, որ հակառակ կողմէն իրեն նախատինք մը ընէին, ինչ որ ծանրակշիռ հետեւանքներ կրնար ունենալ:

Այս բոլոր պատճառաբանութիւնները իրաւացի թուեցան տիկին Սաթէնի, որ մեղմ ու հաշտարար շեշտով մը ըսաւ.

— Իրաւունք ունիս, տեղդ նստէ:

Քիչ մը ետքը տիկին Նուարդ եկաւ այցելութեան, յուզուած, շփոթած կերպարանքով մը:

— Ինչո՞ւ սանկ յուզուեր ես, ո՞ւրկէ կուգաս, հարցուց տիկին Սաթէն զայն դիմաւորելով:

— Եկեղեցի գացի, հոնկէ կուգամ, պատասխանեց Նուարդ գլխարկը հանելով:

— Պատարագը լմնցա՞ւ...

— Չէ, արդէն ներս չմտայ որ...

— Ինչո՞ւ համար:

— Էրիկս դէմս ելաւ բակին մէջ, ըսաւ, որ հոս մի կենար, էլ գնա... իրարանցում պիտի ըլլայ եղեր:

— Չէ՞իր գիտեր:

— Գիտէի, բայց կը կարծէի, որ թաղականները իրենց մէջ խնդիր պիտի ունենան, մինչդեռ հիմա ժողովուրդն ալ մէջ մտեր է: Ամբողջ բակը լեցուած էր... աման, էրկանս գլխուն փորձանք մը կուգա՞յ, ի՞նչ կ'ըսես, Մարգար էֆէնտի:

— Մի վախնար, բան չկայ, ամէնքն ալ մեր մարդիկն են, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի խորհրդաւոր ժպիտով մը:

— Ուզեցի հետս բերել, չեկաւ, չարունակեց տիկին Նուարդ, դուն գնա Մարգար էֆէնտիենց նստէ, ես հոն կուգամ, քեզի կ'առնեմ, ըսաւ:

— Շատ աղէկ ըրեր ես, մենք ալ միմինակ սրտերնիս կը նեղանար, պատասխանեց տիկին Սաթէն:

— Ժամէն դուրս ելած ատենս ո՞վ դէմս ելլէ աղէկ...

— Ո՞վ, հարցուց տիկին Սաթէն:

— Գետինն անցնելիք Շաղիկը... աս ամէն իրարանցումներուն պատճառը... ուշախը ետեւը ձգած ժամ մտաւ:

— Ի՞նչ կ'ըսես, ծառա՞ն ալ մէկտեղ բերեր է, ինչո՞ւ համար:

— Ո՞վ գիտէ, չալըմի համար ըլլալու է... անանկ ալ քալուածք մը քի կարծես իշխանուհի մըն է...

— Է՛հ, հարկաւ, Թաղական Խորհուրդի ատենապետին կինն է: Բարեւեցի՞ք իրար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէն եւ Նոր Սեբաստիոյ Դրօ խումբը խորապէս կը սգան իրենց տարաբախտ ընկերոջ՝ Մովսէս Կարապետեանի վաղահաս մահը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնեն այրի Տիկին Մարի Կարապետեանի, իրենց զաւակներուն ու փեսային եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

×

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամներով, իր խոր կսկիծն ու ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Կարապետեանի, իր զաւակներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աղգականին՝ Պր. Մովսէս Կարապետեանի զառն մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Գասեանի մահուան առթիւ.—

Զաւակները Գասեան, Տէր եւ Տիկին Շարուժա Գասեան, Տիկին Դաւիթեան 50ական փր., ընկ. Ղուկաս Մարտիրոսեան 30, Աճարեան Ակումբի Փետր. 18ի խնջոյքին, Փետրուարեան Նահատակներուն յիշատակին Պր. Յարութիւն Սահակեան 150, Տիկին Դաւիթեան 100, Ղուկաս Մարտիրոսեան 30 ֆրանք:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր Նահատակացն մերոյ՝ Համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ սգատօն. յիշատակ բիւրաւոր Նահատակացն մերոյ Համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

ԸՆԿԵՐԱԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Աճարեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 փր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի Նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սօնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ
Salle Municipale, Rue Jean Jaurès
Ճաշագին 25 փրանք

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը, այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԲՈՂՈՔԻ ԵՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE
24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

Կը նախագահէ

M. Gaston DEFFERRE
Député-Maire de Marseille
Membre Directeur du Parti Socialiste

Յետագային՝ այլ մանրամասնութիւններ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. Պ. Սիմաւոնեանէ իր կնոջ՝ Արմինէ Սիմաւոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:
ժամը 17–23
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Զուարթ մթնոլորտ
եւ հաճելի անակնկալներ
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք
Տոմսերու համար դիմել՝
ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770–39–38
ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793–53–71

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատւոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Երգ՝ Փեթէրճիկլօվ, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուառ Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ - անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ներկայանալի հայ զոյգ մը կը փնտռուի, տնական գործերով զբաղելու համար, բնակութեան եւ այլ լաւագոյն պայմաններով: Կինը տնական գործերով պիտի զբաղի, այրը՝ պարտէզով (աւելի լաւ եթէ կառք վարել գիտնայ): Տունը ունի արդիական ամէն յարմարութիւն, լաւ վճարում, եւայլն:

Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին, ողբացեալ Տիկին Եղիսաբէթ Տօլպաշեանի մահուան տխուր առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Բըլըճեան 20 Փր., այրի Տիկ. Ե. Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Վանօեան Արտաշէս, Օր. Անահիտ Արզումանեան 10ական Փր.:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդի Համաեղէգցիական Միութիւնը առ ի գիտութիւն Միութեան անդամներուն, մեր հանդէսները քաջալերողներուն, թէ այս տարի կամքէ անկախ պատճառներով Ս. Նշանի տօնին նուիրուած հաւկթախաղ յիշատակի տօնը տեղի պիտի չունենայ:

Բոլոր մեր հայրենակիցները, եթէ կը փափաքին կապ պահել Միութեանս հետ, նամակներ կամ թղթակցութիւններ ղրկել Միութեան ատենապետ Կարապետ Տէրտէրեանի հասցէին՝ 31, Ռիւ Սէն-Սիւֆրէն, Մարսէյլ 6րդ:

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մէկ նախերգանք, 5 արար, 7 տեսարան)

Կը մասնակցին **ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ**
Ginès SERERA, Georges BORROT

Բեմադրութիւն՝ GEORGES COMBE — Նուագախումբը կը ղեկավարէ JENO REHAK

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին մաս կը կազմեն՝ Կապոյտ Խաչ, Կարմիր Խաչ, Նոր Սերունդ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Երիտասարդաց Ակումբ, Ժաֆ, Մշակութային Միութիւն

Մարսէյլ գտած իր յաջողութենէն ետք եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան միութիւններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմակերպիչ Մարմնին Անոյշը կը ներկայացուի Մայիս 13 եւ 14ին

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

Երաժշտութիւն՝ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
Բնագիր՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած համանուագային նուագախումբէ մը:
Յարդարումներ եւ զգեստներ՝ Ալէն Ազգատ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

Նուիրուած
«Ի յիշատակ 1.500.000 հայ զոհերուն 1915ի թուրք ղեկավարներուն կողմէ հրահանգուած ցեղասպանութեան եւ ի փառք հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն մեռած Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար»:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 10,30ԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԲԱԿԸ
339, Avenue du Prado

Ժամը 13ին, Յուշարձանի բացման պաշտօնական ճաշ
RESTAURANT DE LA FOIRE — BOULEVARD RABATAU — MARSEILLE

Ճաշին տոմսերը ապահովել Յուշարձանի Յանձնախումբին անդամներէն, եւ կամ, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 50–53–29 — 33–99–55 — 37–29–44

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծըրագիր-Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 5 AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12383

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.383

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻՆՔ...

«Զվրնէք» լսինք, — չեղաւ:

Ի վերջոյ ո՞վ պիտի գրէ կամ ըսէ, եթէ թերթերն ալ լռեն:

Խնդիրը կապ ունի, դարձեալ, «հասութաբեր ձեռնարկներ»ու ծանօթ մրցարշաւին հետ՝ որուն լծուած են զանազան միութիւններ, խնամակալութիւններ, հոգաբարձական մարմիններ եւ «մասամբ սոյին»:

Զէ՞ որ նպատակը ազնիւ ու բարի է: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ձեւը կամ ձեռնարկին էութիւնը...

Այս անգամ մօտակայ շրջանի «տիկնանց օժանդակ»ն է, որ եկեղեցիին ի նպաստ «մեծ պահոց տարեկան ճաշկերոյթ»ի առիթով որոշած է բեմադրել «երկու արարով զաւեշտ» մը. անունը՝ «Խլաւուզ Թագուկ Տուտու»...

Յայտարարութիւնը ղրկեր էին մեզի, հրատարակութեան համար: Ամչցանք ու... լեզուն կրծեցինք: Գրեցինք «Միջնորդ Տիկ. Թագուհի»:

Ընթերցողը պիտի խորհի արդարօրէն, որ մենք զմեզ կը խաբենք: Ի՞նչ իմաստ ունի թերթին մէջ անունը «բարեփոխել», երբ անդին Հայ. Եկեղեցւոյ ջերմեռա՛նդ հաւատացեալները աչք ու ականջ պիտի կտրին՝ «խլլաւուզ»ին մասին հիւսուած զբօսալի կատակերգութիւնը վայելելու եւ զաւեշտակուելու համար:

Կը խնդրենք, որ Նախաձեռնարկ տիկինները իրենց բարի մտածումին ու ազնիւ նպատակին դէմ որեւէ բան չփնտռեն այս տողերուն մէջ:

Իրենց օրինակէն կը մեկնինք, ո՛չ թէ առանձին ու մասնաւոր երեւոյթ մը խորհրդածութեան նիւթ դարձնելու, այլ ժամանչելու համար սանձարձակ արշաւը զոյնզոյն այն խմբակներուն, միութեանց եւ պատահական մարդոց՝ որոնք «հասոյթ»ի համար խտիր չեն դներ միջոցներու մէջ, առանց անդրադառնալու հաւանօրէն թէ փշրանք մը բարիքի համար կը խաթարեն հանրային եւ բարոյական ըմբռնումներու հին հարստութիւնը...

Դէպքը միակը չէ: Ոչ ալ Ամերիկահայութեան միայն յատուկ:

Ամբողջ արտասահմանը նոյն գծին վրայ է:

Լուրջ հաւաքոյթները ծանր կը ճնշեն: Արուեստի եւ մշակոյթի անխառն մէկտեղումներ հրապուրիչ ոչինչ ունին: Ցանկատարութի՞ւն, ողեկոչո՞ւմ, բանախօսութիւն ու դասախօսութի՞ւն, դէմքի մը կամ դէպքի մը յատկացուած յուշատօ՞ն: — Ի՛նչ կայ այս բոլորին մէջ՝ որպէսզի մարդիկ սրահ փութան, հաճելի ժամանցէ մը չզրկուելու համար:

Երգահանդէ՞ս, նուագահանդէ՞ս, թատերական որակաւոր գործի մը բեմադրութի՞ւն: — Տարուան մէջ քանի՞ անգամ կարելի է լսել կամ տեսնել:

Եւ յետոյ, այս կարգի ձեռնարկներ եկամուտ չեն ապահովեր: Մտքի եւ հոգիի գոհացումով ի՞նչ օգուտ՝ պիւտճէական բացերու:

Եթէ կ՚ուզէք որ վճարեն ու խուժեն ժենծադանդուած՝ «Դդումի վաճառականը», «Թիւ մէկ խելագարը» կամ «Խըլաւուզ Թագուկ Տուտու»ն պիտի բերես բեմ:

Անկեղծ պիտի ըլլանք, ըսելու համար թէ համաձայն ենք օգտակարին հետ նաեւ հաճելին ընծայելու հանդիսականին: Տօնակատարային հաւաքոյթներու հետ՝ ճաշ, դասախօսութենէ մը վերջ՝ հիւրասիրութիւն, յայտագիրներու մէջ՝ երգ, պար, ի հարկին թատերական պատշաճ ներկայացում մը: Ինչո՞ւ չէ:

Բոլորս ալ գիտենք, թէ պայմանները կը հարկադրեն ճաշն ու հանդիսութիւնները միացնելու, նկատելով որ հեւք կայ, հեռաւորութիւններ կան, ժամանակ չկայ...:

Պայմանաւ, սակայն, որ ճաշակի, ներդաշնակութեան ու բարոյական ըմբռնումներու հետ ներհակ չըլլան իւրացուած ձեւերն ու կատարուած ընտրութիւնները:

Հայութիւնը ճամբայ կտրեց 18րդ դարէն ասդին, եւ հասկնալի չէ որ ամբողջ նկատուի երկու հարիւր տարի ետք ու գինք «զուարճացնելու» համար բեմ հանուին թեթեւսօլիկ գրիչներու կողմէ գըրքոյկի վերածուած չուրթարանութիւններ... «զաւեշտ»ի կամ «կատակերգութեան» անունին տակ: Ո՛չ ալ խաթարուի հոծ բազմութիւններու արուեստի ճաշակը, որ բաւական վճռելի է արդէն:

Աւելորդ չըլլայ ընդգծել հաւանօրէն, թէ պարզուող խայտաճամուկ պատկերին մէջ իր ժխտական կարեւոր դերը ունի յատկապէս Ամերիկահայ կեանքի մէջ հաստատելի անծրագիր ու անհեռատես աշխատանքի ձեւը: — Եթէ մեր ժողովուրդը ազգային եւ կրթական իր պահանջներու գոհացման համար տուրք վճարելու տրամադրութիւնը չունի՝ զո՛ւր է եկեղեցիներու ցանց մը ստեղծել կամ վարժարաններու հաստատման նախաձեռնել:

Ըսած ենք ամէ՛ն առիթով: Հայեցի կրթութեան եւ հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու համար անկեղծ սէր ու փափաք ունեցող ամերիկահայ համայնքը պէտք է համոզուի այլեւս, թէ անհատներու եւ միութեանց նուէրներով, խնամակալական եւ տիկնանց օժանդակներու ձեռնարկներով ու պատահական աջակցութիւններով կրթական կեանք չի ստեղծուիր: ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ԵՒ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՆԱԽ ՎԵՐՋ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԻՆ, ԱՊԱ ՆԱԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ՝ ԱՆԽՏԻՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ:

Որքան ատեն որ գգայումը կը վարէ մեզ ու տնավարի աշխատանքը միջոց կը նկատուի հանրային հաստատութիւններու պիւտճէն հաւասարակշռելու՝ մենք ո՛չ միայն «խլաւուզ Թագուկ Տուտու»ներու օգնութեան պիտի ապաւինինք, այլեւ վրայ պիտի տանք լրջութեան, ճաշակի եւ պատասխանատուութեան մեր գիտակցութիւնը...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՀԻՒՍԻՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԲԱՆԱԿԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ ՀԱՐԱՒԻ ՎՐԱՅ: ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ Կ՚ԱԶԴԱՐԱՐԷ: ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Վիէթնամի պատերազմը նոր փուլի մը մէջ մտաւ շաբաթավերջին, երբ Հիւսիս. Վիէթնամի սահմանային հրետանին շատ բուռն ռմբակոծութեան ենթարկեց Հարաւային Վիէթնամի զինուորական կայանները սահմանագծին վրայ: Երկար տարողութիւն ունեցող թնդանօթները, ինչպէս նաեւ հրթիռներ, ռումբեր տեղացուցին ապաստանեալ գօտիէն անդին:

Բուռն ռմբակոծութեան յաջորդեց ընդհանուր յարձակում մը 17րդ զուգահեռականի գիծէն վար՝ Հարաւ. Վիէթնամի հիւսիսային շրջագիծին վրայ: Յարձակումը բուռն եղաւ անակնկալի բերելով Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը:

Երեք – չորս ռազմագունդեր, կարեւոր թիւով հրասայլեր եւ ծանր հրետանին շուտով գրաւեց Հարաւ. Վիէթնամի սահմանային դիրքերը եւ արագ յառաջխաղացում մը արձանագրեց Քուանկ–Թրիի շրջանին մէջ:

Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը անկազմակերպ ձեւով նահանջեցին, որուն հետեւեցաւ նաեւ շրջանի ժողովուրդը, գաղթականութեան հոսանքը կը շարունակուէր շաբթուն սկիզբը:

Առաջին օրերուն ամերիկեան օդուժը հնարաւորութիւն չունեցաւ միջամտելու՝ օդը աննպաստ ըլլալով:

Սակայն անմիջապէս օգնական ուժեր ղրկեց դէմ դնելու համար Հիւսիս. Վիէթնամի 40.000 զինուորներուն, որոնք արդէն մօտեցած են Հիւէի:

Նախագահ Նիքսըն մօտէն կը հետեւի կռիւներուն, ինչպէս նկատել կուտան Ուաշինկթընի մէջ: Միեւնոյն ատեն զինուորական բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուեցան անմիջապէս: Այսպէս ամերիկեան երկու ռազմանաւեր զօրացուցին շրջանի մէջ դիրք գրաւող ամերիկեան նաւատորմիղը: Օդը նպաստաւոր ըլլալով՝ Երկուշաբթիէն ի վեր Պէ–52 օդանաւեր շատ բուռն ռմբակոծութեան կ՚ենթարկեն յարձակող բանակի դիրքերը: Ռազմանաւեր ալ կը ռմբակոծեն Հիւսիս. Վիէթնամի ծովափը՝ 17րդ գիծի վրայ:

Վերջին լուրերու համաձայն, երեք հազար Հարաւ. Վիէթնամցիներ ցամաքահանում մը կատարած են Հիւսիս. Վիէթնամի դիրքերուն ետեւ՝ փորձելով կռնակէն հարուածել յառաջխաղացող ուժերը:

Քաղաքական շրջանակները կարգ մը մեկնաբանութիւններ կ՚ընեն յարձակումին նպատակին շուրջ: Հիւսիս. Վիէթնամ խորտակելով Հարաւ. Վիէթնամի սահմանային դիրքերը եւ զինուորական յաջողութիւններ արձանագրելով ռազմաճակատի վրայ կը ձգտի ճնշում բանեցնել Ուաշինկթընի վրայ, որպէսզի վերսկսի Փարիզի ժողովի աշխատանքը: Ծանօթ է, որ Ուաշինկթըն դադրեցուց իր բանակցութիւնները Հիւսիս. Վիէթնամի ներկայացուցիչներուն հետ Փարիզի մէջ, պահանջելով որ այս վերջինները գործնական եւ դրական առաջարկներ ներկայացնեն: Միւս կողմէ զինուորական յաջողութիւնը ցոյց պիտի տայ, թէ Նիքսընի «Վիէթնականացման» ծրագիրը չէ իրագործուած:

Նոյն քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, Հիւսիս. Վիէթնամի նպատակներէն մէկն է նաեւ անուղղակի հասկցնել Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի, Նիքսընի Մոսկուա ճամբորդելու նախօրէին, թէ առանց իրենց կամքին ոչ մէկ կարգադրութիւն կարելի է ընել Վիէթնամի առընչութեամբ: Այլ խօսքով հարցին լուծման բանալին իր ձեռքը կը գտնուի:

Յամենայն դէպս Ուաշինկթըն խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց Հիւս. Վիէթնամի, «ձեռնածալ պիտի չնստինք»: Ուաշինկթըն կ՚ամբաստանէ Հիւսիսային Վիէթնամը, որ իր այս յարձակումով կ՚ոտնահարէ Ժընեւի 1954ի համաձայնագիրը, ինչպէս նաեւ 1968ի համաձայնութիւնը Ուաշինկթընի եւ Հանոյի միջեւ:

Ամերիկեան օդուժը կրնայ վերսկսիլ, աւելի մեծ տարողութեամբ այս անգամ, Հիւսիս. Վիէթնամի ռմբակոծութիւնը:

Հիւսիս. Վիէթնամցիք երկու ուրիշ ճակատներ ալ ստեղծեցին կեդրոնական Վիէթնամի ուղղութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը պահանջեց երկրին քաղաքական կուսակցութիւններէն՝ Սահմանադրութեան կարգ մը կէտերու փոփոխումով կառավարութիւնը ժամանակաւոր կերպով օժտել «արտակարգ իրաւասութիւններով», որպէսզի այս վերջինը հրամանագրերու ճամբով իրականացնէ բարեփոխումներու ծրագիրը:

ՊԱՊԸ 17 լեզուով շնորհաւորեց Քրիստոսի յարութիւնը, ապա ուռպի էթ օռպի օրհնութիւնը տուաւ ի ներկայութեան 300.000 հոգիի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ, Զատկուան օրերուն, 120 հոգի մեռաւ կառքի արկածի հետեւանքով: 1.227 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ: 427ը՝ ծանր: Այս թիւերը ամբողջական չեն, քանի որ հաշուի առնուած են այն արկածները, որոնք տեղի ունեցած են մինչեւ Երկուշաբթի գիշեր:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 12 հոգի, որոնք կապ ունին Ֆիաթի տնօրէնի առեւանգումին հետ: Այսուհանդերձ դեռ չէ գտնուած առեւանգուած անձը՝ Սալլուսթրօ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս եւրոպական մայրաքաղաքներ պիտի այցելէ Ապրիլի սկիզբները: Այս այցելութիւնը կը միտի խորհրդակցիլ դաշնակից երկիրներու առաջնորդներուն հետ, Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան կապակցութեամբ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ մերժեց ընդունիլ Հիւսէյնի ծրագիրը զայն նկատելով «ամերիկեան ռազմավարութիւն հաշուեյարդարի ենթարկելու պաղեստինեան դատը»: Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարին համար Այսրյորդանանը վերջին հաշուով հրէական պատմական նահանգ մըն է եւ Հրեաները իրաւունք ունին հոն հաստատուելու: Տայեան յայտարարեց նաեւ, թէ Իսրայէլ պէտք է իր հակակշռին տակ պահէ Այսրյորդանանը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը արտօնեց, որ Համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնապէս մասնակցի երեսփոխանական ընտրութիւններուն: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Նիքոլա Շաուի, իր թեկնածութիւնը դրաւ Թրիփոլիի մէջ, յոյն–օրթոտոքս համայնքի աթոռին համար: Առաջին անգամն է որ համայնավարները կրնան ընտրութեան մասնակցիլ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ առաջնորդը՝ Կարդինալ Վիշինսկի յայտարարեց, թէ ոստիկանութիւնը քանդած է հրապարակի մը վրայ հաստատուած խորան մը, որու վրայ զետեղուած էր հաղորդութեան սպասը:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՅԻ մարդասպան մը, որ մահուան վճիռ ստացած էր եւ յետագային այդ վճիռը ցկեանս բանտարկութեան փոխուած էր, իշխանութիւններէն կը պահանջէ, որ գործադրեն իրենց մահապատիժը: Տենիզ Լօրանս 45 տարեկան է եւ 14 ամիսէ ի վեր բանտ կը գտնուի:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Պերլինի «պատ»ը բաց պիտի թողու, եթէ Դաշնակցային Գերմանիա վաւերացնէ իր կնքած դաշնագիրները Լեհաստանի եւ Խորհ. Միութեան հետ: Ասիկա կը նկատուի ազդարարութիւն, քանի որ լռելեայն ըսել կ՚ուզէ, թէ չվաւերացնելու պարագային «ամօթի պատը» փակ կը մնայ ընդմիշտ:

ԻՍԼԱՆՏԱ առեւտրական կապ կ՚ուզէ հաստատել Հասարակաց Շուկայի հետ: Բանակցութիւնները դժուարութեանց կը հանդիպին: Իսլանտա որոշած է իր ծովային տարածութեան սահմանը 12 մղոնէն 50 մղոնի երկարել: Հասարակաց Շուկայի երկիրները դէմ են այս կարգադրութեան:

ՓԱՐԻԶԻ ՆԿՈՒՂՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.

1821 Թուականի սկիզբները, չշուկներ տարածուեցան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ Նափոլէոն Ա.ի գաղտնի վերադարձին մասին: Թագաւորական ոստիկանութիւնը խստացուց իր հսկողութիւնը եւ գաղտնի ոստիկաններ ու լրտեսներ սկսան շրջիլ ամէն կողմ, եւ մանաւանդ՝ Փարիզի ժողովրդային Թաղերուն մէջ:

Անոնց Լօզա ոստիկանին պաշտօն տրուեցաւ իր հսկողութեան տակ առնել Սէնթ-Ժընըվիէվ Թաղի կարգ մը փողոցները: Լօզա սկսաւ շրջիլ մայթերուն վրայ, աչքը պտըտցնել չորս դին: Երբ չատ յոգներ, կը նստէր իրեն ծանօթ սրճարանի մը սեղանին առջեւ եւ գարեջուրի գաւաթ մը պարպելով, աչքը չէր հեռացներ փողոցէն:

Իրիկուն մը, նկատեց, որ մութէն օգտուելով, ստուերներ կը մօտենային սրճարանին ճիշդ դիմացը գտնուող տան: Դուռը կը զարնէին որոշ ձեւով մը: Դուռը կը բացուէր եւ ստուերները կ՚անհետանային: Լօզա, որուն նայուածքէն բան չէր վրիպեր, նկատեց, որ այդ տան դուռը եւ պատուհանները միշտ գոց կը մնային, այսինքն ան բնակուած չէր, սակայն ոչ մէկ տախտակ դրուած էր անոր ճակտին՝ յայտնելու համար, թէ ան վարձու է: Լօզա նկատեց նաեւ, որ ներս մտնողները այլեւս դուրս չէին գար:

Լօզա յանդուգն էր ու հետաքրքիր: Անմիջապէս ոտքի ելաւ եւ անցաւ միւս մայթը: Սկսաւ երթեւեկել: Առիթ մը կը փնտռէր ներս մտնելու համար: Բաւական երթեւեկելէ ետք՝ նշմարեց երկու անծանօթներ, որոնք կ՚ուղղուէին դէպի դուռը: Մօտեցաւ անոնց եւ հարցուց, թէ մօտիկ եւ յարմար ճաշարան մը գիտէ՞ն: Լօզա կը գործածէր արկօ բարբառ մը, որ Փարիզի ստահակներու լեզուն էր:

— Ա՛հ, — ըսաւ անծանօթներէն մէկը նոյն բարբառով, — ուրեմն մերիններէն ես. եկուր մեզի հետ:

Լօզա ուրախացաւ, կարծելով որ գտած է ոճրագործներու գաղտնի որջը: Միայն մէկ բանէ կը վախնար, որ աւազակներէն մէկը ճանչնայ զինք: Այն ատեն կրնար չատ դէչ կացութեան մը առջեւ գտնուիլ:

Լօզա, որ քաջ եւ պարտաճանաչ ոստիկան մըն էր, վայրկեան մը իսկ չտատամսեցաւ սակայն ու հետեւեցաւ երկու անծանօթներուն: Դուռը բացուեցաւ անոնց թեթեւ հարուածներէն, քալեցին խոնաւ ու մութ միջանցքէ մը եւ գտնուեցան աստիճաններուն առջեւ: Կարելի էր վեր ելլել կամ վար իջնել: Լօզա հետեւեցաւ իր առաջնորդներուն եւ իջաւ վար:

Գտնուեցաւ զմրէթաւոր ու ընդարձակ քարայրի մը մէջ: Պատէն անցած ջահեր իրենց կարմիր լոյսը կը սփռէին արտասովոր տեսարանի մը առջեւ: Իրր սեղան ծառայող հսկայ քարերու չուրջը նստած աւազակներ, Թափառաշրջիկներ եւ չարագործներ, սոված անասուններու պէս, կը լափէին իրենց առջեւ դրուած կերակուրները:

Խորշի մը մէջ, որ այս տարօրինակ ճաշարանին խոհանոցը ըլլալու էր, վհուկի կերպարանքով պառաւ կին մը, կոթսայի մը գլուխը անցած, չերեփով մը կերակուր կը բաժնէր իրեն ներկայացողներուն: Ոչ ոք ուշադրութիւն ըրաւ նորեկներուն:

Անտրէ Լօզա, հակառակ իր քաջութեան, սարսուռ մը զգաց, ինքզինք առանձին գտնելով իր երդուեալ թշնամիներուն վոհմակներուն մէջ: Եւ զղջաց գրեթէ այս յանդուգն քայլը առած ըլլալուն համար: Բարեբախտաբար մարդիկը այնքան զբաղած էին կերուխումով, որ իրենց գլուխը չէին վերցներ պնակներէն: Իր երկու առաջնորդներուն պէս, Լօզա լեցնել տուաւ պնակը ու անոնց հետ տեղաւորուեցաւ անկիւն մը: Երբ պնակները պարպուեցան, երկու անծանօթները ձգեցին ու բարձրացան վերի յարկը: Լօզա վճարեց իր հաշիւը: Վհուկը, որ առաջին անգամ կը տեսնէր զինք, արկօ բարբառով իրեն հարցուց, թէ ե՞րբ ազատ արձակուած էր:

— Թիարանէն քանի մը օր առաջ արձակուեցայ:

— Որո՞նց հետ կ՚ուզես գործակցիլ, փողոցայիններո՞ւն, թէ քաղաքականութեամբ զբաղողներուն հետ:

— Քաղաքականութիւնը կրնայ աւելի նպաստաւոր ըլլալ:

— Այն ատեն վերի յարկը ելիր եւ այդտեղի պատասխանատուներուն յայտնէ երկու բարեկամներուդ անունները՝ Ժօաս եւ Ֆրուասար:

Լօզա վերի յարկը բարձրացաւ եւ մտաւ խոշոր սրահ մը, ուր սեղաններու առջեւ նստած աւելի ներկայանալի մարդիկ կը ծխէին ու կը խօսակցէին: Ժօաս մօտեցաւ իրեն եւ առաջնորդեց սրահին անկիւնը նստած անձի մը մօտ, բաներ մը փսփսալով անոր ականջին: Մարդը տետրի մը մէջ Լօզայի կեղծ անունը արձանագրեց եւ անոր ներկայացուց ստացագիր մը, որուն վրայ գրուած էր 250 ֆրանք, բայց Լօզայի ձեռքին մէջ դրաւ հարիւր ֆրանք միայն, մնացեալ 150 ֆրանքը սահեցնելով իր գրպանը:

Լօզա հասկցաւ, որ կը գտնուէր քաղաքական գաղտնի կազմակերպութեան մը Թաքստոցներէն մէկուն մէջ եւ կատարած աշխատանքը բաւարար համարելով, պատեհ առիթ մը փնտռեց դուրս սպրդելու համար: Իջաւ աստիճաններէն, քալեց նրբանցքին մէջ ու հասաւ դուռը: Բայց դուռը կղպուած էր: Լօզա վերադարձաւ վհուկին մօտ, անոր ցոյց տուաւ ստացագիրը եւ հարցուց ելքի ճամբան:

— Չես կրնար եկած ճամբէդ վերադառնալ. ինծի հետեւէ:

Վհուկը զինք առաջնորդեց ուրիշ նրբանցքէ մը, իջան աստիճաններէ եւ քալեցին լաբիւրինդոսներու մէջ: Երբ մօտեցան ելքին, վհուկը կապեց անոր աչքերը եւ յանձնեց Ժօասին, որ հետեւած էր իրենց:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՆՇԴՐԱԿԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

(Ստ. Կուրտիկեանի Յօդուածին կապակցութեամբ)

Ա.

«Սով. Գրականութիւն» ամսագրի Օգոստոս 1971 թիւէն առնելով, «Յառաջ» արտատպեց 1, 2, 3, 5 Հոկտ. 1971ի թիւերուն մէջ, Ստ. Կուրտիկեանի կուռ եւ շինիչ միանգամայն ցնցող զեկուցումը, զոր արտասանած է Հայաստանի Գրողներու 6րդ համագումարին ընթացքին:

Ստ. Կուրտիկեան, բազմակողմանի կէտերու մատնանշումով, ուզած է ի յայտ բերել Հայաստանի հրատարակչական գործի թերի կողմերը: Ի մէջ այլոց, յիշելով Հայաստանի բոլոր մարզերու մէջ կատարած նուաճումները, տօր արդիւնքեր սակայն, ցաւալի կը գտնէ հրատարակչական գործին զգալի դանդաղութիւնը:

Պատճառները մի առ մի թուելով, վէրքը աւելի չխորացնելու միտումով անշուշտ, նշդրակի հատու հարուածով մը կը պայթեցնէ պալարը:

Նոյն համաժողովին մէջ էր որ, Վազգէն Նորենց բացադանչեց «համազգային ուղղագրութիւն» կիրառելու մասին: Այս առթիւ «մատը վէրքին վրայ» դրութեամբ մը, անդրադարձած էի այս առաջադրութեան իրականացման համար, գործնական միջոցներու մասին:

Այսօր այդ վէրքը բացուած է: Հարկ է դարմանի մասին մտածել: Շատոնց է արդէն հրամայական անհրաժեշտութիւն է դարձեր, Հայաստանի թէ Սփիւռքի հին եւ նոր սերունդի մանաւանդ, ճանչցնել հայ մշակոյթի եւ գրականութեան ռահվիրաները, վերհրատարակել անոնց ըսպառած պատմագիրքը, ուրկէ զի Հայաստանի եւ այլ մատենադարաններու բազմահատոր հատորներու կարգին, ղեկեղուին Հայկական Պանթէոնի բոլոր ստեղծագործութիւնները, որպէս ամբողջացում հայ մշակոյթի ղեկնի վրայ տարուած ոսկեղարեան պատմութեան:

Աւելին: Հայաստանի մէջ գրող-բանաստեղծներու փաղանգ մը կայ, որ կարգի կը սպասէ իր ստեղծագործութիւնները լոյս աշխարհ բերելու համար:

«Բանաստեղծներէն մէկը ըսաւ, կ՚ըսէ Ստ. Կուրտիկեան, ժողովածուս հրատարակութեան յանձնեցի, երբ մազերս սեւ էին, լոյս տեսաւ երբ արդէն, ինչպէս տեսնում էք, սպիտակել են»:

Ի մէջ այլոց, Ստ. Կուրտիկեան կ՚արտայայտուի հետեւեալ կերպով.— «Հարցի արմատական լուծումը պահանջում է, «Հայաստան» հրատարակչականը չզրկելով դասականներին ու սով. գրողներին հրատարակելու ներկայ հնարաւորութիւնից, ինչպէս այդ կատարւում է այլ հանրապետութիւններում, հրատարակչական նոր միջոցներ գտնենք. գեղարուեստական գրականութեան ամէնամեայ մամուլների ճանակը, առնուազն կրկնապատկելու եւ ընթացիկ հնգամեակում առաջաւոր հանրապետութիւններին հասնելու համար»:

Ու կ՚աւելցնէ. «Մեզի ներելի՞ է, որ անցնող 12 տարուայ ընթացքում Գրողների Միութիւնը չկարողացաւ լոյս աշխարհ հանել սփիւռքահայ գրականութեան «անթոլոգիա»ն որ անհրաժեշտութիւն է եւ սփիւռքի եւ հայրենի ընթերցողներին, մանաւանդ մեր հայրենի հարիւր հազարաւոր աշակերտներին: Ո՛չ ոք մինչեւ վերջը չհետաքրքրուեց, թէ ո՞վ արգիլեց ժողովածու լոյս ընծայումը եւ ինչո՞ւ»:

Մենք կրնանք աւելցնել թէ, ներելի՞ է միթէ, արտասահմանեան ողջ թէ մահացած արժէք ներկայացնող անհամար գրագէտ — բանաստեղծներու գործերը չհրատարակուին Հայաստանի մէջ:

Եթէ, այսօր, չեչտակի, բայց ուղղամիտ մատնանշումներ կ՚ըլլան ծագած թերութիւններու մասին, այդ կը նշանակէ ազգու եւ դրական միջոցներ ձեռք ձգել ուրկէզի հայ հրատարակչականը չկորսնցնէ իր դարաւոր արժէքն ու նշանակութիւնը:

Երբ մէկը, ազգի մը մակարդակը ուզէ ճանչնալ, բաւ է աչք մը պտըտցնել իր մշակոյթի ստեղծագործման չափանիշի վրայ գաղափար մը կազմելու համար: Հպարտօրէն կրնանք ըսել օտարին թէ, մենք ունինք ապշեցուցիչ կերպով հիացում պատճառող արժէք-տուեալներ մեր մշակոյթի եւ գրականութեան չուրջ:

Հետեւաբար, այսօր մեր ուղղագրական հարցին առընթեր, կը ներկայանայ նաեւ հրատարակչականը, որոնք գործնական լուծումի կը կարօտին:

Թէ ի՞նչպէս...

Հայ ժողովուրդի ազգային ճակատագիրը, ուրիշ ազգերու բաղդատմամբ, բոլորովին տարբեր նշանակութիւն է ունեցեր: Կուրտիկեան զգալի տարբերութիւն կը գտնէ Հայաստանի Մամլոյ Հրատարակչականի եւ Վրաստանի հրատարակ–

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Աս Նանոն խենթ սովորութիւն մը ունէր. սիրտս կը նեղացնէր: Մենք փոցին վրայ կ՚ըսէինք, վրայ չունէինք աւազներուն վրայ կը նստէինք կ՚ուտէինք: Հացի լոսունք մը, մենք փշրանքին լոսունք կ՚ըսէինք, որ չափ որ պտուկ մը բնծրիկ մը ըլլար կամ ընկոյզի մը թութի մը կտորիկ մը, գետինը ինկած ըլլար պիտի չձգէր, պիտի վերցնէր ու ուտէր: Հողով մողով:

— Ծօ թող մնայ ի՞նչ կ՚ըլլայ, թող ատոնք ալ մրջիւնները ուտեն:

— Չէ... պիտի ուտեմ կ՚ըսէր:

— Կձձի Ակնցիներուն կը նմանիս կը պոռայի, Ակնցի կձձի, Ակնցի կձձի:

— Թոք Ակնցի կձձի ըլլամ, պիտի ուտեմ կ՚ըսէր:

— Մեծնաս նը աչքը ծակ կնիկմարդ մը պիտի ըլլաս, Շիրազ Մաման պիտի դառնաս կ՚ըսէի:

— Դուն ալ մեծնաս նը սիրտը նեղ էրիկմարդ մը պիտի ըլլաս, կ՚ըսէր:

Ընկոյզներ մը ունէին իրենց ածուքին վարի պատին քովի ծառինը: Կլոր չէին, ի՞նչ ալ երկայն ու կարծր ընկոյզներ էին: Քարով դժուար կը կոտրուէր, միջուկներն ալ դժուար կ՚ելլէր, մէկ մասն ալ չէր ելլեր: Ինք զմելի մը ունէր, կնիկ մարդու զմելի էր, արծաթի պէս կը փայլէր կոթը, շատ ալ սուր էր: Մէջը բնծրիկ մըն ալ ընկոյզ կենար զմելիովը կը հանէր ու կ՚ուտէր: Ես ալ ունէի, էրիկմարդու էր իմինս կոթը փայտէ էր, Թող ըլլար, իմ գործս կը տեսնէր: Կորսնցուցի: Շալվարիս գրպանը կը դնէի: Վազելէս նետուեր է գրպանէս ի՞նչ գիտնամ ո՞ւր: Բիւր տեղեր կը վազէինք, ուր ինկաւ ո՞վ գիտէ: Միտքս դրեր եմ, Ակնցի չերչիները, Պարսամ աղբարը, Կըզըրիկ Խաչուկը գալու ըլլան մամուս հատ մը առնել պիտի տամ: Հարսիկս փարա չունի, անոր ո՞վ փարա կուտայ, մենք մեր մայրերուն հարսիկ կը կանչէինք, մամս փարա ունի, մէճիտիէ ունի, մէկ զրուշնոց երկու զրուշնոցներ ունի, ոտքերս գետին պիտի զարնեմ, պիտի պոռամ, կանչեմ, լամ, ո՞ւր գրկես պիտի երթամ, ի՞նչ ըսես խօսքդ մտիկ պիտի ընեմ, պիտի համոզեմ մինչեւ որ առնէ, չէ նը ես ալ ուլերը, արծելու պիտի չերթամ, պիտի ըսեմ: Մէկ մը որ առնել տամ, ծոցս, չապիկիս ներսը գրպան մը կարել պիտի տամ հարսիկիս, հոն պիտի պահեմ որ վազելու ըլլամ չնետուի մէջէն:

Ես ընկոյզին մէջինը հելլելու ըլլայ կը նետէի հեռուն, ուր կ՚ուզէր երթար: Նանոն իր զմելիին ծայրովը կը փորէր կը հանէր: Անգամ մը փորելուն ցատկեց դէմի մեծ սալքարին տակ մտաւ: Ո՞ւր իյնալը չտեսանք. Փորին վրայ պառկեցաւ ինչքան հող կար դուրս քաշել սկսաւ:

— Ծօ ատ բնծրիկն ալ մի ուտեր, հոն թող մնայ, պոռացի:

— Չէ՛... պիտի գտնեմ, պիտի ուտեմ պատասխանեց:

— Ախ... պլոճ մը, կարիճ մը ելլէր որ հասկնայիր: Ակնցի կձձի, մեծնաս նը Բահաթ Մաման Գալենց Քուռ Մաման պիտի դառնաս: Մամա կ՚ըսէինք մեր մամերուն, ինչպէս հարսիկ մեր մայրերուն: Ու դտաւ կերաւ:

— Ծիլերս ուտես, ըսի, երբ մեր բարկութիւնը յորդի մինչեւ մեր բերանը գայ միշտ աս խօսքը կ՚ըսենք: Մեր ոտքերուն ճիվ կ՚ըսէինք:

Մեղմնոցի Ջուրը կ՚երթայինք հոնկէ կը տեսնէինք Պանդըրծակը, Խաչքարը, Գաբեղուրը, Մաչաթը, Մամասալը: Տաչտի մը Ջուրը ինտոր կը դարձնէին ու կը թափէին, անանկ կը թափէին Մաչաթի քարերէն Ջուրերը: Մեր ամէնէն լաւ Ջուրն էր: Քանի ծարաւնայինք կը խմէինք վազելով կ՚իջնայինք կը խմէինք վազելով կ՚ելլէինք մեր ուլերուն քով: Առջեւը կենալով բերաննիս դպցնելով չէինք կըրնար, խոում կ՚ըլլայինք, գետինը կը պառկէին ու կը խմէինք:

Մեծ Պահքէն կը խօսէինք: Աւագ Ուրբաթ կ՚ըլլար: Ես պահքէն ձանձրացեր էի:

— Ամէն օր պահք, ամէն օր պահք. վաղը գիչերը Տէր պապան մէկ մը «Առէք կերէք որ ըսէր, երկու խաչած հաւկիթ, բաղարջ մը պիտի պահեմ գրպանս պահարանը պիտի ուտեմ տուն չգացած, կ՚ըսէի:

— Մէկ գիշեր մը, մէկ ցերեկ մըն ալ չե՞ս կրնար համբերել, պահք աւրելու չափ մեղքը կը մտնես ուտիքը մոքէդ անցընելդ կ՚ըսէր Նանոն:

— Հայտի պէ... ինչո՞ւ մեղք պիտի ըլլայ, մոքէդ անցընե՞լն ալ մեղք է: Զկերայ որ, մոքէս անցուցի: Դուն ալ ամէն բանի մեղքը կը մտնես մը սորվէր ես, կը պատասխանէի:

Յորին գիրքը տուեր էին ինծի որ պիտի կարդայի ժամը վաղ գիշեր, սիրտս չէր ուզեր, չէի սիրեր, կը դանդաղէի:

— Ընթերցուածս ի Յոբայ: Յոբան ալ գի՞րք է որ պիտի կարդայի, ո՞ր ապուշը այդ գիրքը գրեր է: Մեղքը մի մտներ կ՚ըսես, մեղքին ալ պիտի ըսեմ, քեզի ալ: Զայնաւոր ալ չէ, բաղաձայն է: Բեկցի Մամուն Խաչօյին գիրքը պիտի ըլլայ որ «Լուսաւորեա, լուսաւորեա Երուսաղէմ, զի հասեալ է լոյս քո» որ ձայնս ձգէի եղանակով կարդայի: Դանիէլին գիրքը պիտի ըլլայ որ էյ՛հ... բարբառցնէի «Եւ սրնգի, եւ տաւղի, եւ քնարի, եւ թմբկի եւ ամենայն ազգաց արուեստականաց անկանիջէք եւ երկրպագանիջէք» գիրքը ատոնք են:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(3 – Շար.)

չականի հետ, հետեւեալ մէջբերումով.

«Վրաստան ունի բազմաթիւ հրատարակչութիւններ, «Սապճոտա Սարճավէլօ» պետական հրատարակչութիւնը տարեկան հրատարակում է 1019 մամուլ ինքնուրոյն եւ 817 մամուլ թարգմանական գեղարուեստական գրականութիւն եւ ուրիշ կարգ մը հրատարակութիւններ, որ կը գերազանցէ Հայաստանի հրատարակչականը»:

Այս չի նշանակեր սակայն, որ Վրաստան աւելի ձեռնհաս է քան Հայաստան:

Վրաստան եւ այլ Հանրապետութիւններ չունին ազգային այն դժբախտ ճակատագիրը զոր ունի Հայաստան: Վրաստան իր երկրին մէջ ամբողջութիւն մը կը կազմէ, իր ուժն ու կարողութիւնը ամփոփուած է ինքն իր մէջ: Չունի արտասահման այնքան համրանք, որքան հայ ժողովուրդը: Կը պատահի, որ ի վիճակի ըլլայ կարգ մը ճիւղերու մէջ գերազանցել Հայաստանը: Բայց պէտք չէ մոռնալ որ, Հայաստան այդ վիճակին մէջ իսկ գրական, գիտական, մշակոյթի եւ գեղարուեստի եւ այլ մարզերու մէջ, արժանացած է եթէ ոչ առաջին, երկրորդական եւ երրորդական դասակարգին, ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ:

Այսօր Հայաստան կերպով մը բաժնուած է երկու մասի: Կարեւոր մասը հայրենիքի մէջ, իսկ մնացեալը արտաշխարհ, որ կը կոչուի Սփիւռքի Հայութիւն:

Սփիւռքի Հայութիւնը իր տնտեսական, ֆիզիքական, մշակութային զօրեղ կառուցուածքով ամբողջացումն է Հայաստան աշխարհի, որ ունի սակայն, որոշ պարտականութիւններ, պատասխանատուութիւններ, նոյնիսկ գործօն մասնակցութիւն մեր ազգային գոյութեան պայքարին մէջ:

Ո՞րոնք են այն պարտականութիւնները, որոնց կ'ակնարկուի:

Ուղղագրական հարցի շուրջ առաջադրութիւն մը կար նախորդ յօդուածիս մէջ:

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, կրկնենք, որ ուղղագրական հարցը, համազգային չափանիշով դրուելու պարտականութեամբ կազմուէր բոլոր խաւերէ բաղկացած խրատառու «Կեդրոնական վերին Մարմին» մը յարմարագոյն վայրի մը մէջ — ինչպիսին Պէյրութ — նախապատրաստուած յայտագրով մը ներկայանալ Հայաստանի Ակադեմիային եւ պատկան իշխանութեանց — լրջօրէն ուսումնասիրելէ վերջ, հռչակել միակերպ ուղղագրութեան դրութիւնը, բովանդակ Հայութեան համար:

Երկար ժամանակի կարօտ պահանջ մըն է թէեւ, սակայն նախաքայլը պիտի ըլլայ բացուելիք պայծառ այն հորիզոնին, որ պիտի առաջնորդէ մեզ, մեր մշակոյթի զարգացման եւ տարածման ճանապարհին:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՈՂՎՈՐՏԻՔ

—o—

Տէօրինի գաղութը զարձեալ սուգի մատնուեցաւ, յանկարծական մահովը ընկեր Մովսէս Կարապետեանի: Այնքան անակնկալ էր այդ դժբախտ մահը ու վաղահաս, որ մեզ բոլորս շշմեցուց:

Այս կորուստով, գաղութը զրկուեցաւ գործօն ու եռանդուն անդամէ մը, որ իր համեստ նպաստը բերած է տեղւոյս ազգային կեանքին, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմը կորսնցուց կորովի ու հաւատաւոր ընկեր մը:

Իւրաքանչիւր աշխատաւոր Հայ, որ անդարձ կը բաժնուի մեզմէ, անդարմանելի հարուած մը կը հասցնէ Սփիւռքի հայ կեանքին: Տարեցներէն եաք, ահա կարգը եկած է միջին սերունդին, որ մեր աչքերուն առջեւ հետզհետէ կը չքանայ:

Մեր տարաբախտ ընկերը իր երիտասարդ տարիքին անդամագրուած է Դաշնակցութեան շարքերը յագուրդ տալու համար իր ազգային տենչերուն: Ան, մինչեւ իր մահը հաւատարիմ մնաց իր գաղափարներուն ու սկզբունքներուն: Համեստօրէն ծառայեց հայրենակերտ ու հայրենանուէր այն մեծ կուսակցութեան, որուն առանձնած ազգային առաքելութեան վերջնական յաղթանակին լիովին համոզուած էր: Ըլլայ իբրեւ պարզ շարքային թէ վարչական պատասխանատու անդամ, Մովսէս Կարապետեան լիովին կատարեց իր կուսակցական պարտականութիւնները, եւ իր կուսակցականի հանգամանքով հաւատաց ծառայել իր ազգին ու հայրենիքին:

Մեր սիրելի ընկերը ծնած էր պատմական Կիլիկիոյ Ատանա քաղաքը:

1920ի Կիլիկիոյ վերջին աղէտին, եւրն ձգելով հայրենիք ու տուն, իր ծնողքին հետ ապաստանեցաւ նախ Իզմիր, եւ ապա Յունաստան ու Ֆրանսա:

Հայրենիքէն հեռու, այս հիւրընկալ հողին յանձնելով իր անշնչացած մարմինը, հաւատացած ենք որ իր հայրենակարօտ հոգին պիտի սաւառնի հայրենի լազուարթ երկինքն ի վեր, այն չքնաղ աշխարհին, ուր չորս դարեր չարունակ հայկական օրհնեալ ձեռքեր ծաղկեցուցին ու դրախտի վերածեցին զայն:

Ցաւդանք քու թարմ յիշատակիդ սիրելի ընկեր:

Հողը թեթեւ գայ վրադ:

ԴԱՇՏԵՑԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՆՈՒԱՐԴ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

—o—

Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ պատուարժան Խնամակալութիւնը շատ գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր Լոնտոնի հայ գաղութը օժտելու կոկիկ եւ արդիական բոլոր յարմարութիւններով սրահով մը, որուն պահանջը անհրաժեշտ նկատուած էր, մանաւանդ վերջին քանի տարիներու ընթացքին զգալիօրէն աճած գաղութին համար: Մեծածախս ծրագիր մըն էր, մօտաւորապէս 60.000 անգլ. ոսկի, որուն ամբողջական գումարը հայթայթուած էր եկեղեցւոյ Խնամակալութեան միջոցաւ:

Ծաղկազարդի Կիրակի օրը, 26 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 6ին տեղի ունեցաւ այս նորակառոյց Նուարդ Կիւլպէնկեան Սրահին պաշտօնական բացման հանդէսը ի ներկայութեան աւելի քան 60 հրաւիրեալներու, որոնց կարգին Խնամակալութեան լրիւ կազմը, Լոնտոնի հայ գաղութի բոլոր կազմակերպութիւններու, ինչպէս նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ներկայացուցիչներու:

Օրուան պաշտօնական ու պատուոյ հիւրը՝ Տիկին Ռիթա Եսայեան, դուստրը մեծ բարերար, հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի, ընկերակցութեամբ իր ընտանիքի անդամներուն, մուտք գործեց սրահէն ներս եւ առաջնորդուեցաւ պատուոյ սեղանը: Նոյն սեղանին շուրջ իրենց տեղերը գրաւեցին նաեւ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Ներսէս Ծ. Վրդ. Պօզապալեան, Խնամակալութեան Պատուակալ Նախագահ Սարգիս Քիւրքճեան եւ Խնամակալութեան Նախագահ Վահան Կիւմիւշճեան:

Ս. Քիւրքճեան բարի գալուստի խօսքերով ներկայացուց օրուան պատուոյ հիւրը, որ այս ուրախ առիթով մասնաւորաբար Փարիզէն եկած էր, յիշելով անոր պատուական ծնողքը:

Տիկին Ռ. Եսայեան յուզումով իր շնորհակալութիւնը եւ ուրախութիւնը յայտնեց կատարուած բարի գործին համար եւ սրահը պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց:

Եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ երիտասարդ խմբավարին՝ Երջանիկ Մարբեանի, ներդաշնակ, տպաւորիչ եւ մեծ զգացումով երգեց Վուշ վուշ եւ Էրեբունի երգերը, արժանանալով ներկաներու ջերմ գնահատանքի արտայայտութեանց բուռն ծափերով:

Տիկին Եսայեան եւ իր ընտանիքի անդամները ընկերակցութեամբ Խնամակալութեան անդամներուն, այցելեց սրահի յարակից մասերը:

Ներկաները հիւրասիրուեցան Խնամակալութեան Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

Հոգեւոր հովիւի պահպանիչով եւ հանդիսականներու կողմէ երգուած Տէրունական աղօթքով վերջ գտան օրուան հանդիսութիւնները:

Բազմաթիւ նամակներ եւ հեռագրեր ստացուած էին որոնց կարգին Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնաբեր հեռագիրը իր բարեմաղթութիւններով:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱԾԱՆԻ

—o—

Բառը՝ որ շրթներուդ վրայ կը պահես՝ գերիդ է. բառը՝ որ կ'արտաբերես՝ տէրդ է: (Արաբական)

Հայէն աւելի՝ բառերը պէտք է ծամել: (Վրացական)

Մուկն իր ճակատագիրը երբեք մէկ ծակի միայն չի վստահիր: (Լատինական)

Ազգ մը զօրաւոր է՝ երբ զօրաւոր են իր օրէնքները: (Լատինական)

Ազգերը՝ որ պաշտպաններ կ'ուզեն, պիտի գտնեն տէրեր: (Ամերիկեան)

Լաւ Գերմանացի մը չի կրնար Ֆրանսացիները տանիլ, բայց հաճոյքով կը խմէ Ֆրանսայի գինին: (Գերմանական)

Անգլիացին սիրել կը սիրէ, Ֆրանսացին կը սիրէ: (Անգլիական)

Գերմանիան եղած է հոն ճամբորդելու համար, Իտալիան՝ հոն արձակուրդը անցնելու համար, Անգլիան՝ իր մասին մտածելու համար, եւ Ֆրանսան՝ հոն ապրելու համար: (Ֆրանսական)

Ֆրանսացին սխալ կ'երգէ բայց ճիշդ կը մտածէ, Գերմանացին ճիշդ կ'երգէ բայց սխալ կը մտածէ, Իտալացին չի մտածեր՝ բայց կ'երգէ: (Ֆրանսական)

Յաղեցած Անգլիացին, անօթի Սկովտացին, գինով Իրլանտացին իրենց լաւագոյն պայմաններուն մէջ են: (Իրլանտական)

Կերէք Լեհաստանի մէջ, խմեցէք Հունգարիոյ մէջ, Գերմանիա քնացէք եւ Իտալիա՝ սիրեցէք: (Լեհական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Սանկ գլխուս բարեւ մը տուի անցայ, անիկա կենալու պէս ըրաւ, բայց ես չտեսնելու զարկի:

— Աֆերի՛մ, բէք աղէկ ըրեր ես, գոչեց տիկին Սաթէն ուրախութեամբ: Այսօր թող պզուոր մը խաղք ըլլայ որ երթայ սորվի:

— Իրենց կերպարանքին նայիս նէ՝ ինքզինքնուն վրայ շատ վստահ կը պտըտին կոր, միջամտեց Մարգար էֆէնտի:

— Դուն ալ մեծ-մեծ մի ջարդեր նըստած տեղդ, գոչեց Սաթէն:

— Քիչ մը եաքը խապարները կ'առնես:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ որ, հարցուց տիկին Նուարդ հետաքրքիր, ինծի ալ պատմեցէք:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, Պօղոս էֆէնտին տոք փառօք դուրս պիտի նետեն Թաղական Խորհուրդէն, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի յաղթականօրէն:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, էյ բանի կրնա՞ն ատանկ բան ընել:

— Եթէ մեծամասնութեան խօսքին ատկանջ չկախէ, բնականաբար կ'ընեն:

— Բայց անիկա ալ իր կուսակիցներն ունի հարկաւ:

— Թող ունենայ, ասդիի կողմը աւելի զօրաւոր է:

— Վա՜յ, կը վախնամ, որ կռիւ մը ըլլայ:

— Քեզի ի՞նչ, կ'ուզեն նէ թող իրարու գլուխ պատռեն:

— Հայտա էրի՞կս, ես անիկա կը մտածեմ կոր:

— Անիկա խոհեմ է, ծեծին առենը գալուն պէս՝ կծիկը կը դնէ, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի խնդալով:

Տիկին Նուարդ կէս ժամէ ի վեր հոն էր, երբ Միհրանիկ էֆէնտի եկաւ: Առաջին ակնարկով Մարգար էֆէնտի նշմարեց, որ իր բարեկամը յաղթական երեւոյթ մը չունէր:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց սրտատրոփ անձկութեամբ մը, մինչեւ երկու կիներն ալ նորեկին շուրթերէն կախուած էին:

— Ի՛նչ պիտի ըլլայ, խաղքութիւն, էֆէնտիմ, խաղքութիւն, գոչեց Միհրանիկ բարկացած շեշտով մը:

— Պատմէ տեսնենք:

— Թաղին մէջ որչափ զատարկապորտ սրիկաներ կան նէ՝ ժողվեր բերեր են... գեռ երէկուան լակոտը ելեր գործի կը խառնուի... մէկ քանիին աղէկ փայերնին տուի ես...

Բոլոր այս կցկտուր խօսքերը որոշ բան մը չէին յայտներ, բայց ցոյց կուտային, թէ դէպքերը Միհրանիկ էֆէնտիին հաճելի կերպով մը չէին տեղի ունեցած:

— Շէնք շնորհք պատմէ տեսնենք եղածը, ըսաւ տիկին Սաթէն:

— Էֆէնտիմ, շարունակեց Միհրանիկ, բակը բազմութիւնը լեցուած էր, երբ ընկեր Կայծունի աթոռի մը վրայ ելլելով սկսաւ խօսիլ: Հոն գտնուողները շուրջը հաւաքուեցան:

— Դուն շատ չմօտենայիր, միջամտեց տիկին Նուարդ:

— Չէ, ես հեռուէն մտիկ կ'ընէի կոր: Մարդը շատ աղէկ, շատ շնորհքով կերպով կը խօսէր կոր, խրատներ կուտար կոր, երբ մէյ մըն ալ քանի մը հատ դըլխուն զարկին, խրախանցում մըն էր փըրթաւ բակին մէջ...

— Դուն դուրս ելլայիր, միջամտեց կրկին տիկին Նուարդ:

— Ճանըմ, ես հեռուն կեցած էի:

— Ծեծողները ո՞րոնք էին, հարցուց Մարգար էֆէնտի:

— Որոնք պիտի ըլլան, «Շանթ Ակումբին» խլէզները, ուրիշ կարգ մը անճանաչ մարդիկ... Էտէպսիզ ալայի:

— Էյ, ասդիի կողմէն մարդ չկա՞ր:

— Կար, բայց անոնք շատուոր էին... ասդիինները կամաց մը կծիկը դրին:

Բոլոր այս հարցուփորձերուն միջոցին տիկին Սաթէն չանթահարիչ նայուածքներ կ'ուղղէր իր էրկան, որ սարսափահար կը ջանար չնայիլ իր կնոջ երեսը:

— Յետոյ, շարունակեց Միհրանիկ, Սուսերեանց աթոռի մը վրայ ելաւ ախեղցփեղ բաներ մը խօսեցաւ ու եաքը թուղթ մը ստորագրել տուաւ ներկաներուն ու այդ թուղթը առաւ տարաւ Խորհրդարան՝ Թաղական Խորհուրդին յանձնելու համար:

— Հանկցա՞ր ինչ է եղեր այդ թուղթը:

— Էֆէնտիմ, յանուն թաղեցիներուն կը պահանջէն կոր որ ժամկոչ Վարդան իր պաշտօնին վրայ մնայ եւ միեւնոյն ատեն իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Պօղոս էֆէնտիին այս խնդրին մէջ բռնած ընթացքին համար...

— Այդ թուղթը կարեւորութիւն չունի ալ, ըսաւ Մարգար էֆէնտի, իրենք ո՞վ են, որ յանուն թաղեցիներուն կը խօսին կոր... բուն թաղեցին իր կամքը հանրաքուէութեամբ մը պիտի յայտնէ:

— Չեմ գիտեր, ես եղածը կը պատմեմ:

— Էյ, Թաղականները ի՞նչ ըրին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ

Salle Municipale, Rue Jean Jaurès

Ճաշագին 25 ֆրանք

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մառի Կարապետեանի եւ զաւակներուն, վարչութեանս փոխ ատենապետ Պր. Համազասպ Նաճարեանի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր՝ Պր. Մովսէս Կարապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պր. Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ Տէսինի եկեղեցւոյ բանկալը կատարուած նուէրներ.— Պր. Գ. Բիլիկեան (Մարսէյլ), Տէսինի եկեղեցիին 30 ֆր., Տէսինի Հ. Յ. Դ. տան 100, Վիէնի տան 50, Տէսինի յուշարձանին 50, «Յառաջ»ին 20 ֆր.: (Ստանալ Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութենէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Գրիգոր Ճերմակեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ իր ղըպրոցին հետեւեալ սրտաբուխ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Ստատեան (Փարիզ) 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Սաղաթէլեան (Փարիզ) 100, Տէր եւ Տիկին Ղ. Գասպարեան (Փարիզ) 60, Տէր եւ Տիկին Տ. Ալիքեան (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Քիւրքճեան (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Յ. Գասպարեան (Կրընոպլ) 100ական, Տէր եւ Տիկին Լ. Գասպարեան (Փարիզ) 60, Տէր եւ Տիկին Վ. Պաղտասարեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ս. Տարագճեան (Պէլֆոր), Տէր եւ Տիկին Լ. Մարկարոսեան (Փարիզ), , Տէր եւ Տիկին Ժ. Լիւլէճեան (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Ս. Կիւմիւշեան (Կրընոպլ) 50ական, Տիկին Մ. Սալապանեան (Կրընոպլ) 30, Տիկին Վ. Թեճէեան (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Ֆաւրօ Քլօտ (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Եսայեան (Լա Սիօթա) 20ական, Ոմն (Տէսին) 50, Ոմն (Փարիզ) 10 ֆրանք:

Նոյն տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Սխալեան «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն 50 ֆր.:

ԲՈՂՈՔԻ ԵՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

Կը նախագահէ

M. Gaston DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

Membre Directeur du Parti Socialiste

Ցեղապաշտական՝ այլ մանրամասնութիւններ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր կիրակի, Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր կիրակի, Ազգային մեծ սպատօն. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային սպատօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին:

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ խաղաղինի նուէրները:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծըրագիր–Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայերէն խօսող աշխոյժ Օրիորդ կամ Տիկին մը օժտուած մարդասիրական եւ ընկերային զգացումներով:

Այս անձը պաշտօն պիտի ունենայ մեր հանգստեան տուներէն ներս ի սպաս դնել իր յատկութիւնները պատսպարեալներուն մօտ, ստեղծելու համար ջուարթ եւ ընկերային մթնոլորտ մը:

Գրել կամ ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette à Paris (9e)

ԿՍՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

Կանխայայտ ջերմ շնորհակալութիւնով,

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770–07–25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէռ ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը, այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

ժամը 17–23

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Զուարթ մթնոլորտ

եւ հաճելի անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել՝

ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770–39–38

ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793–53–71

Ա Ձ Դ

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայանան.—

Աղքատախնամի գրասենեակը

77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ

տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

Շ Ի Ր Ա Կ ի ն

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité
aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կարինէ Հայախօս ժապաւէնի ներկայացումը Ապրիլ 18ին, Մալաքոֆի մէջ, նախաձեռնութեամբ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան:

×

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ.— Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղի կազմութեան առթիւ, հանդէս – խնջոյքը Ապրիլ 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ, Թաղապետարանի սրահը:

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը Հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը եւ Անիէռի Նոր Սերունդը միասնաբար կը տօնեն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ Մայրերու Օրը Մայիս 28ին, Կիրակի:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի բոլոր մասնաճիւղերը միասնաբար կը տօնեն «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը Մայիս 7ին կիրակի ժամը 13ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 6 AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 փր. Վեցամսեայ 65 փր.
Արտասահման Տար. 135 փր. Հատը 0,70 փր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12384

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.384

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Թուրքերը կը յուսային Հայկական Դատը ընդմիշտ թաղել՝ բնաջնջելով իրենց իշխանութեան ենթակայ Հայերը։

1915ի ցեղասպանութիւնը սարքելով, ամէնէն վայրագ ու ամարդի միջոցներով կոտորեցին մէկուկէս միլիոն անպաշտպան, անմեղ մարդիկ, կիներ ու երախաներ։ Ու յաջողեցան արմատախիլ ընել Հայերը իրենց դարաւոր հայրենի բոյներէն։

Սակայն չյաջողեցան մեռցնել Հայրենատիրական զգացումը, հայրենի հողերու վերատիրացման անխախտ կամքը վերապրող Հայերու եւ անոնց սերունդի հոգիին մէջ։

Հայկական Դատը — Թրքահայաստանի բռնագրաւուած հողերու ազատագրումը — այսօր, 1915–1922ի ողբերգական դէպքերէն աւելի քան կէս դար վերջ — վառ ու կենդանի է հայրենաբնակ թէ սփիւռքի Հայերու սրտին խորը։ Օրակարգի հրատապ հարց է միշտ անիկա երէց թէ կրտսեր բոլոր հայրենակիցներու համար, անոնց գաղափարական խտրութեան, ի սփիւռս աշխարհի։

Թրքական ցեղասպանութեան մասին վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած հրատարակութիւնները Եւրոպայի եւ գլխաւորապէս Ամերիկաներու մէջ՝ թարմացուցին մարդոց յիշողութիւնները եւ անգամ մը եւս անարդարութեան սիւնին գամեցին ոճրագործ ազգը։

Այս պարագան քունը փախցուցած է Թուրքերուն, որոնք ամէն միջոցի կը դիմեն արդարացնելու համար քսաներորդ դարու անարդարանալի, ամէնէն գազրելի ու քստմնելի ոճիրը։

Անգարայի քարոզչական մեքենան շարժման մէջ է շարունակ։ Արտասահմանի Թուրք դեսպաններն ու իրենց մամուլի կցորդները ամէն առիթ կ'օգտագործեն՝ սուտ ու սխալ տեղեկութիւններով մոլորեցնելու համար դէպքերուն անտեղեակ օտար ընթերցողները։

Նոյն իսկ իրենց երկրի Թուրք նոր սերունդին միտքը թունաւորելու եւ անոր մէջ Հայերուն դէմ ատելութիւն սերմանելու համար թրքերէն լեզուով գրքեր ալ հրատարակեր էին ասկէ առաջ։ Մաքիավելեան նենգամտութեամբ բարեկամի դիմակ հագած — Հայոց պատմութիւն գրեր էին — սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, իբրեւ թէ հիմնուած պատմական վաւերաթուղթերու վրայ։

Մեզի ծանօթ են երկու գրքեր, որոնց առաջինը լոյս տեսաւ 1950ին Անգարայի մէջ։ Հեղինակն է Էսատ Ուրաս։ Գրքին անունը՝ Հայերը պատմութեան մէջ եւ Հայկական խնդիրը, Ե–785 մեծադիր էջ։ Հեղինակը լայնօրէն օգտագործած է հայկական աղբիւրները՝ Խորենացիէն մինչեւ Լէօ, Խատիսեան, Կոմս, Դրօշակ, եւլն։ Տարակոյս չկայ, որ իբրեւ աշխատակից ունեցած է Հայ մը կամ Հայեր, որոնք իրեն հայթայթած են իր ակնկալած նպատակին յարմար նիւթեր եւ թրքերէնի թարգմանած զանոնք։ Լայն օգտագործուած է թրքական եւ օտար դիւանական փաստաթուղթերուն։ Հակառակ առարկայական երեւնալու իր ճիգերուն, Ուրաս չէ կրցած ձերբազատուիլ Հայերուն հանդէպ իր ցեղին սնուցած ատելութենէն։ Ջանացած է արդարացնել հայկական ջարդերն ու աքսորները։ Նոյնիսկ կը մեղադրէ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

Հիւսիս. Վիէթնամի ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացքը։ Հարաւ. Վիէթնամի հիւսիսային՝ Քուան Թրի շրջանը գրեթէ յարձակող բանակի ձեռքը կը գտնուի, իսկ գլխաւոր քաղաքը, Համանուն, պաշարման վիճակի մէջ է։

Հարաւ. Վիէթնամի նախագահը ընդունեց, թէ ռազմաճակատի վրայ կացութիւնը ծանր է։ Ուաշինկթըն եւս մտահոգութեան նշաններ ցոյց կուտայ։ Ցամենայն դէպս խօսք չի կրնար ըլլալ ամերիկեան ցամաքային ուժերու մասնակցութեան մասին կռիւներուն։ Միւս կողմէ, սակայն, ամերիկեան հրետանին եւ, մանաւանդ, օդուժը, որ զօրացած է նոր օդանաւերու ժամանումով, իր լայն մասնակցութիւնը կը բերէ կռիւներուն։

Շատերու կարծիքով միայն օդանաւերու բուռն ռմբակոծութիւններն են, որ կրնան փոխել կացութիւնը։ Արդէն առջի օր 200 օդանաւեր միանուագ յարձակում գործեցին Հիւսիս. Վիէթնամի ռազմագունդերու վրայ։ Միեւնոյն ժամանակ Հարաւի ուժերը զօրաւոր հակայարձակում մը դիմեցին։

Քաղաքական որոշ շրջանակներու կարծիքով, Հանօյի նպատակն է գրաւել Հիւէ քաղաքը, որ Վիէթնամի պատմական մայրաքաղաքն է եղած եւ հիւսիսային շրջանի ամէնէն մեծ կեդրոնն է։ Հիւսիս. Վիէթնամ, միշտ համաձայն որոշ շրջանակներու կարծիքին, Հիւէի գրաւումով պիտի փորձէ Հարաւ. Վիէթնամի կառավարութիւն մը հաստատել հոն։

Ինչ ալ ըլլայ Հանօյի նպատակը, այժմ պարզ է, թէ իր ուժերը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեցին շաբաթէ մը ի վեր, երբ յարձակումի անցան Հարաւ. Վիէթնամի վրայ։

Փարիզի մէջ Հիւսիս. Վիէթնամի եւ Վիէթքոնկի ներկայացուցիչները առաջարկեցին Մ. Նահանգներու եւ Հարաւ. Վիէթնամի ներկայացուցիչներուն վերսկսիլ խօսակցութիւնները, որոնք ընդհատուած են ժամանակէ մը ի վեր։ Այս վերջինները մերժեցին։

Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց, թէ Հիւսիս. Վիէթնամ ի վիճակի եղաւ յարձակելու շնորհիւ խորհրդային զէնքերու։ Բանբերը ճշդեց, թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան ծրագրին մէջ, յառաջիկայ ամիս։

Զինադադարի շրջանի Թուրք պատասխանատու վարիչներէն մեծ-եպարքոս Տամատ Ֆէրիտ փաշան եւ Ծերակոյտի նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյը, որոնք սրտցաւ յայտարարութիւններ ըրեր էին հայկական ջարդերուն մասին՝ այպանելով Իթթիհատ կոչուած ոճրագործ կուսակցութիւնը։ Ցետին մտքով կը նուազեցնէ Թուրքիոյ Հայոց թիւը, նուազին բանիւ հաստատելու համար, որ չափազանցուած են Մեծ Եղեռնին Հայոց կրած կորուստները։ Ու կ'աւելցնէ թէ Թուրքերը աւելի մեծ, միլիոններու կորուստ ունեցեր են նոյն շրջանին...։

Երկրորդ թրքերէն գիրքը լոյս տեսաւ 1967ին նոյնպէս Անգարայի մէջ։ Հեղինակն էր ծերակուտական Սատի Քոչաշ, որ Նիհատ Էրիմի առաջին դահլիճին մէջ պետական նախարար էր։ Գրքին անունն էր «Հայերը պատմութեան մէջ եւ Թուրքիա-հայ յարաբերութիւնները», պատկերազարդ, փոքրադիր 326 էջ։

Ժամանակին այս էջերուն մէջ արտայայտուած ենք սոյն գրքի մասին, ցաւ յայտնելով, որ անոր Ֆրանսայի մէջ տարածման տխուր պարտականութիւնն է ստանձնած ծանօթ ազգային մը, միաժամանակ զգուշացնելով մեր ընթերցողները զոհ դառնալէ թրքական քարոզչութեան։

Հայկական Դատը դարձած է յաւիտենական մղձաւանջը Թուրքերուն։

Հանրապետական Թուրքիոյ վարիչներն ու յիսուն տարիէ ի վեր Մուսթաֆա Քէմալի անունով երդուընցող նոր Թուրքերը ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին Կարմիր Սուլթանի եւ ոճրագործ Իթթիհատի օրով ապրող իրենց ցեղակիցներու մտայնութենէն։ Այսօրուան մտաւորականներն անգամ ո՛չ մէկ գիծում կը յայտնեն հայկական ջարդերուն մասին։ Ընդհակառակն կը ջանան սուտ ու սխալ գրութիւններով արդարացնել ջարդարարները եւ անմեղ զոհերը իբրեւ դահիճ ներկայացնել։

Նորագոյն փաստը՝ վերջերս լոյս տեսած ֆրանսերէն գիրք մը հայ-թուրք յարաբերութեանց մասին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍ անուանի գրագէտը՝ Սոլժենիցին տեսակցութիւն մը ունեցած է «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի Մոսկուայի թղթակիցին հետ, որու ընթացքին յայտարարած է, թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը փորձեն «խեղդել իր ձայնը» պաշտօնական քարոզչութեամբ մը, որ կը ձգտի վարկաբեկել իր անձն ու գրականութիւնը։ «Կ'ուզեն զիս ընկերութենէն կամ երկրէն դուրս նետել, կամ՝ աքսորել Սիպերիա»։ «Այս անուանարկութեան արշաւը ցոյց կուտայ պատասխանատուներուն անհեռատեսութիւնը։ Անոնք կը մերժեն ընդունիլ, թէ զանազանութեան մէջ է պատմութեան հարստութիւնը։ Անոնց միակ նպատակն է լռութեան դատապարտել այն բոլոր ձայները, որոնք հաճելի չեն թուիր իրենց, որոնք իրենց այժմու հանգիստը կը խանգարեն, ասոնք չեն մտահոգուիր ապագայով»։ Խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին վիզա տալ Շուէտ ակադեմիայի քարտուղարին, որ Նոպելեան մրցանակը յանձնելու համար Սոլժենիցինի, Մոսկուա պիտի երթար Ապրիլ 8ին։ Մրցանակի յանձնումը որոշուած էր կատարել յաջորդ օրը։ Շուէտի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը չի կրնար միջամտել. «դիւանագիտական աղէտ» մը պիտի ըլլար, եթէ Ստոքհոլմ միջամտէ պաշտօնապէս։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ պաշտօնապէս ճանչցաւ Պանկլա Տէշը եւ խոստացաւ օգնել նորակազմ Պետութեան։

ԹՈՒՐՔ իշխանութիւնները կը շարունակեն «կասկածելի» տարրերու ձերբակալութիւնները։ Անգարայի համալսարանի ուսանող մը եւ Ատանայի մօտերը գտնուող Կիւլնար քաղաքի փաստաբան մը ձերբակալուած են առջի օր։ Այս վերջինը պարզ անոր համար, որ սրճարանի մը մէջ քննադատական խօսքեր ուղղած է կառավարութեան հասցէին։ Պելժիքայ թագաւորն ու թագուհին, որ պաշտօնական այցելութիւն պիտի տային Թուրքիա Մայիս 3էն 8, «յետաձգեցին» իրենց այցելութեան թուականը։ Պելժ. շրջանակները Թուրքիոյ ներքին անկայուն վիճակին կը վերագրեն յետաձգման պատճառը։

ԱԼԺԵՐԻԱ եւ Թինիզ կը փափաքին, որ Միջերկրականը վերստին դառնայ «խաղաղութեան լիճ» մը եւ ոչ թէ թատերաբեմ գեր-մեծերու մրցակցութեան։ Երկու երկիրներուն բաղձանքն է, որ հաշուեյարդարի ենթարկուին օտար կայաններու Միջերկրականի մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ օդանաւորդ մը մեռած է «պաշտօնի գլուխ», հաղորդեց «Իզվեստիա»։ Օդանաւորդը փորձ կը կատարէր օդանաւի մը վրայ, որ պիտի կարողանայ թռիչք կատարել ձայնի երեք անգամ արագութեամբ։ Օդանաւը յղացողն է Զօր. Ստեփան Միկոյեան։

ՄԱԼԹԱՅԻ վարչապետը Զինաստանի մէջ տեսակցեցաւ չին վարչապետին հետ։ Փեքինի մամուլը լայն տեղ յատկացուց այս այցելութեան՝ գրուատելով հիւսելով Մինթոֆի։ Այս վերջինը յայտարարեց Փեքին մեկնումի նախօրէին, թէ Մալթա Զինաստանի տնտեսական օժանդակութեան պիտի դիմէ՝ ապահովելու համար կղզիին տնտեսական անկախութիւնը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը երկար խօսակցութիւն ունեցաւ ռումէն վարչապետին հետ Մերձ. Արեւելքի հարցին շուրջ։ Ռումանիա 108 միլիոն տոլարի վարկ բացած է Եգիպտոսի մօտ։ Զաուշեսքու ութ ափրիկեան կարեւոր երկիրներ այցելեց Եգիպտոս ժամանելէ առաջ։

ՍՊԱՆԱՑԻ պարականան մը, որ 107 տարեկան էր, մեռաւ առջի օր։ Ամուսնացած էր երեք անգամ, ունէր 44 զաւակ, 72 թոռ եւ կրկնապատիկը ծոռ։

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻ ժամանեց ծովակալ Սերգէյ Գորսկով, ընդհանուր հրամանատարը խորհրդային նաւատորմի։ Ծովակալը պիտի այցելէ հնդկական գլխաւոր զինուորական նաւահանգիստը՝ Վիշապաթնամ։

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇ ներքին պայքարներու թատերաբեմ դարձած է։ Երկրին նախագահը՝ Շէյխ Մուժիպուր Ռահման, բուռն քննադատութեան ենթարկուեցաւ հրապարակաւ իր կուսակցութեան՝ Աւամի Լիկայի ձախ հատուածի ղեկավարին կողմէ։ Շէյխը յայտարարած էր, թէ մարքսականները կը խանգարեն երկրին անդորրութիւնը եւ ոստիկանութիւնը պէտք է հրացանազարկ ընէ զանոնք։ Ձախ հատուածի ղեկավարը՝ Պհասհանի զգուշացուց Շէյխը, որպէսզի նման քայլ չդիմէ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ իր 483րդ արուեստական արբանեակը արձակեց, ինչպէս միշտ առանց ճշդելու անոր առաքելութիւնը։

ԶԱՏԿՈՒԱՆ օրերու ինքնաշարժի զոհերու թիւը հաղորդուեցաւ։ 163 հոգի մեռած է եւ 4215 հոգի ալ վիրաւորուած է այդ օրերուն Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ։ Անցեալ տարուան թիւերն էին 119 եւ 3674։ Մինչեւ Երկուշաբթի գիշեր, ինչպէս գրած էինք երէկ՝ 120 հոգի կը հաշուուէր մեռածներու թիւը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ հրեայ բնակչութեան թիւը 2.634.200 է։ Անցեալ տարի 72.000 Հրեայ գաղթած է Իսրայէլ։

ԱԹԷՆՔ մերժած է Յունաստան մտնելու վիզա տալ ծանօթ երգչուհի Մելինա Մերքուրիի, որ կ'ուզէր ներկայ գտնուիլ իր հօրը թաղումին։ Այս յայտարարութիւնը կատարեց երգչուհիին մայրը։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ միայն մէկ միջադէպ տեղի ունեցաւ առջի օր, երբ հրացանաձգութիւն մը ծայր տուաւ Իռայի անդամներու եւ անգլիացի զինուորներու միջեւ։ Բողոքական կաթողիկէներ դիմած են ահաբեկչական գործողութիւններու նորակազմ, սակայն, Իռա որոշած է շարունակել իր պայքարը։ Բողոքական ծայրայեղներ ծրագրած են «անհնազանդութեան արշաւ» մը նախաձեռնել գործադուլներով եւ բողոքի ցոյցերով։

ՓԱՐԻԶԻ ՆԿՈՒՂՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անձն մըն ալ քալեցին միասին: Շատ չանցած, Լօզա դէմքին վրայ զգաց զովասուն օդը եւ աչքերուն կապը քակեց: Կը գտնուէին Սէնթ-Ժընըվիէվ Թաղին միւս կողմը, Բամպըէրի Հրապարակին վրայ: Ժօաս ընկերացաւ իր բարեկամին՝ մինչեւ տունը: Լօզա կը վախնար, որ ան բարձրանար մինչեւ իր սենեակը, ուր կինը զինք կը սպասէր, եւ անոր շատախօսութիւններէն իմանայ Լօզայի ինքնութիւնը: Բարեբախտաբար, Ժօաս շուտով հրաժեշտ առաւ:

Յաջորդ առտու Լօզա դիմեց ոստիկանատուն եւ ներկայացուց իր տեղեկագիրը: Ոստիկանապետը Լօզայի հրահանգեց, որ փոխէ իր բնակարանը եւ առանձին այլի սենեակի մը մէջ, ուր կարելիութիւնը պիտի ունենայ հիւրասիրելու իր նոր բարեկամները:

Քանի մը օր ետք, Լօզայի Թելադրուեցաւ վերադառնալ աւազակներու որջը: Ոստիկանական կարեւոր ուժ մը իրեն պիտի սպասէր մօտակայ փողոցներէն մէկուն մէջ եւ պիտի միջամտէր անմիջապէս որ լուր մը առնէր իրմէ:

Լօզա բախեց խորհրդաւոր դուռը եւ ներս մտաւ: Ոստիկանապետը նայեցաւ իր ժամացոյցին. Լօզա խոստացած էր մէկ ժամէն վերադառնալ: Ժամերը յաջորդեցին իրարու, բայց Լօզա չյայտնուեցաւ:

Ոստիկանապետը սկսաւ վախեր ու կասկածներ ունենալ եւ իր մարդոց գլուխը անցած, ուղղուեցաւ դէպի խորհրդաւոր չէնքը: Դուռը խորտակեցին, խուզարկեցին վերի եւ վարի յարկերը, բայց ո՛չ մարդ, ոչ մարդկային ձայն կար հոն: Փնտռեցին դէպի նկուղները տանող մուտքը, բայց չգտան, եւ ձեռնունայն դուրս ելան: Դուրս ելան ճիշդ այն պահուն՝ երբ վարի լաբիւրինդոսին մէջ, որուն մուտքը չէին կրցած գտնել, տեղի կ'ունենար ահաւոր արարողութիւն մը...

Անտրէ Լօզա, սովորականին պէս, իջած էր վարի յարկը ճաշելու համար, բայց այս անգամ բախտը չէր օգնած իրեն. առաջին իսկ վայրկեանին, երկու Թիապարտներ ճանչցած էին գաղտնի ոստիկան Լօզան, եւ տեղեկացուցած էին առ որ անկ է: Սեղանին հազիւ նստած էր, երբ խումբ մը մարդիկ յարձակեցան իր վրայ ու զայն կապեցին չուաններով: Յետոյ, բերանը եւ աչքերը գոցեցին ու զինք փոխադրեցին դէպի անծանօթ ուղղութիւն մը: Երբ աչքերը բացին, Լօզա ինքզինք գտաւ ընդարձակ սրահի մը մէջ, որուն պատերը ծածկուած էին կարմիր վարագոյրներով, որոնց վրայ սեւ գոյներով գծուած էին մարդկային գանկեր եւ ոսկորներ: Դիմացի կողմը, երկար ամպիոնի մը վրայ, տեղ գրաւած էին քանիւրուէթ անձեր, իսկ պատերու երկայնքին շարուած էին այլազան հագուստներով մարդիկ, բոլորն ալ դիմակներով:

Դատավարութիւնը սկսաւ եւ հինգ վըկաներ ներկայացան, որոնք ամբաստանեցին Լօզան՝ իբրեւ լրտես եւ կառավարութեան սպրուկը: Այս հինգ վկաները, որոնք բացառաբար դիմակ չէին կրեր, մեզի ծանօթ էին արդէն. երկու Թիապարտները, պառաւ խոհարարուհին, Ժօաս եւ Ֆրուասար: Դատաւորները միաձայնութեամբ մահուան դատապարտեցին խեղճ Լօզան. բայց ան պիտի մեռնէր դատաճանները մահով:

Երկու դահիճները Լօզայի մարմնին շուրջ փաթթեցին լաթի լայն երիզ մը զայն վերածելով անշարժ մումիայի: Յետոյ տարին սրահին մէկ անկիւնը, ուր խոռոչի ձեւ ունէր ու հոն զինք կանգնեցուցին ոտքի: Այս անգամ բերանը եւ աչքերը բաց էին, որպէսզի հանդիսատես ըլլայ քամնելի արարողութեան: Դատաւորներուն նախագահը մօտեցաւ խոռոչին, մինչ ներկաներուն մէկ մասը գործի լծուած էր, ոմանք քար կը փոխադրէին, ուրիշներ շաղախ կը պատրաստէին: Դատաւորը ծեփիչով մը շաղախը կը տարածէ սալայատակին վրայ ու վրան կը զետեղէ քար մը. անմիջապէս երկու որմնադիրներ կը մօտենան ու կը բարձրացնեն պատը, մինչ սարսափահար Լօզան, հասկնալով կատարուածը, կը սկսի ճչալ եւ պոռալ: Բայց ձայնը կը կորսուի նկուղներուն մէջ: Պատը կը բարձրանայ ու կը հասնի առաստաղին: Լօզա, ողջ-ողջ գըրուած էր իր գամբռնին մէջ եւ հոն պիտի մեռնէր աններեւակայելի մահով:

Ոստիկանութիւնը, սակայն, շարունակեց իր փնտռտուքները. պէտք էր ամէն գնով գտնել եթէ ոչ Նափոլէոնը, գոնէ տարաբախտ Լօզան: Քանի մը անյաջող փորձերէ ետք, կարելի եղաւ ձերբակալել խաւարի բնակիչներուն մէկ մասը, բայց անկարելի եղաւ անոնցմէ կորզել այդ կազմակերպութեան գաղտնիքը, որուն նպատակը պարզ աւազակութիւն չէր... բայց աւազակութիւն եւ ոճիր գործել կուսար իր անդամներուն՝ հասնելու համար տարբեր նպատակի մը, որ կը Թուի քաղաքական ըլլալ:

Մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէր Ֆրուասար կոչուող անձնաւորութիւնը, որ Արսէն Լիւփէնի նախատիպարն էր: Ներքին Գործոց նախարարին ղրկուած ոստիկանական տեղեկագրի մը մէջ՝ կը կարդանք հետեւեալը.

«Պր. Ֆրուասար ծնած է գողնալու համար, ինչպէս ուրիշներ նկար կը գծեն, երկիր կը կառավարեն կամ բանակ կ'առաջնորդեն: Ան հանդարտ է, աներկիւղ եւ հաստատակամ: Ոճրագործ մը չէ, կը սպաննէ միայն ինքնապաշտպանութեան համար եւ շատ մարդամօտ է: Յաճախ իր մէկ ձեռքով գողցածը միւս ձեռքով կը բաժնէ թշուառներուն եւ կարօտեալներուն: Ան կարծէք պատերազմ յայտարարած է, իրագործելու համար ընկերային վեհ առաքելութիւն մը: Ֆրուասար փափկանկատ է, ժուժկալ, մաքրասէր եւ ինքզինք կը նկատէ աւելի երջանիկ, քան Ֆըրանսայի թագաւորը»:

Անոր ըրած բարեգործութիւնները զարմանք կը պատճառեն ամէնէն բարեսէր մարդոց: Կը պատմեն, որ Ֆրուասար յարկաբաժին մը վարձած էր տան մը մէջ, ուր կը բնակէր այրի կին մը եւ իր գեղանի աղջիկը՝ Փօլին: Ֆրուասար սիրահարեցաւ աղջկան եւ խնդրեց անոր ձեռքը: Պէտք է ըսել, որ Ֆրուասար կը ներկայանար տարբեր անունով եւ իբրեւ մեծ դրամատան մը բաժնետէրերէն մէկը: Մայրը ուրախացաւ եւ ընդունեցաւ Ֆրուասարի առաջարկը: Օր մը, սակայն, Ֆրուասար, պատահմամբ իմացաւ, որ Փօլին տարիներէ ի վեր կը սիրէր երիտասարդ եւ աղքատ բժիշկ մը եւ մայրը արգելք եղած էր իրենց ամուսնութեան, որովհետեւ տղան եկամուտ չունէր: Ֆրուասար քովը կանչեց տուաւ բժիշկը, հիւանդութիւն պատրուակելով, եւ անոր նուիրեց տարեկան տասը հազար ֆրանք եկամուտ մը, որպէսզի կարենայ իր սիրած Փօլինին հետ ամուսնանալ: Խաւարի այս ասպետը, իր վեհանձն արարքով, երջանկացուց երկու երիտասարդները:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՆՇԴՐԱԿԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

(Ստ. Կուրտիկեանի Յօդուածին կապակցութեամբ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրեմն, «Կեդրոնական վերին Մարմին»ը, իր այս առաքելութեան մէջ յաջողելէ վերջ, կրնայ մղուիլ հրատարակչական գործին էական բաժնին մէջ: Միթէ կարելի չըլլա՞ր, Հայաստանի Ակադեմիայի, Պետհրատի, Գրողներու Միութեան հետ խորհրդակցաբար եւ անոնց արտօնութեամբը հրատարակուելիք պատմագրքեր, ժողովածուներ եւ լեռնակուտակ անտիպ գրութիւններէն մաս մը տպուին արտասահմանի մէջ: Արտասահման ունի կատարելագործուած տպարաններ, հրատարակչական տուներ, ինչպէս Պէյրութ, Մ. Նահանգներ եւ Վենետիկի Ս. Ղազար Մխիթարեան տպարանը, որ գերագանցօրէն կազմուած հայկական մշակոյթի մթերանոց մըն է, որուն մասին Ստ. Կուրտիկեան հետեւեալ արտայայտութիւնը ունեցած է.—

«Վենետիկի մօտակայ Ս. Ղազար կղզում ահա 250 տարի է սբրունդների աչքի ու հոգու լոյսի սպառումով ստեղծուել է հայկական մի մեծ գիտական օջախ: Նրանք են հիմքը դրել մեր լեզուաբանութեան, քերականութեան, բառաբանագրութեան, պատմութեան, նոր գրականութեան, թարգմանել հին աշխարհի դասականներին, հայ ընթերցողին մատուցել համաշխարհային գլուխ գործոցները եւ դժուար է գտնել ժամանակի մշակոյթի, գիտութեան եւ արուեստի որեւէ բնագաւառ, հայագիտական որեւէ հարց, որ ուսումնասիրութեան արժանացած չլինի նրանց կողմից»: Մխիթարեան Մատենադարանը լեցուած է գովարանական եւ գնահատանքի արտայայտութիւններով:

Ահա երեք գլխաւոր վայրեր, որոնք ի վիճակի են գոհացում տալ հրատարակչականի բոլոր պահանջներուն: Ուրիշ օրինակ մը եւս կարելի է օգտագործել: Մենք գիտենք որ, Հայաստան կը տպագրուին արտասահմանեան հայկ. դպրոցներու համար Ա., Բ., Գ. կարգի դասագիրքեր, եւ կ'ուղարկուին հազարաւոր օրինակներ աշխարհի բոլոր կողմերը:

Արդ, ինչո՞ւ այս կրկնակի գործողութիւնը: Միթէ կարելի չէ՞, «Հայաստան» հրատարակչականի արտօնութեամբ, ոչ միայն արտասահմանի հայկ. դպրոցներու այլեւ Հայաստանի աշակերտաց համար իսկ, տպագրուին արտասահմանի մէջ եւ ուղարկուին առ որ անկ է: Այս կերպով Պետհրատի վրայ ինկած բաժինը թեթեւցած ըլլալով, կրնայ աւելի արտադրել, քան թէ խճողուած վիճակի մէջ:

Այս բոլորը գործադրելու ժամանակ այլ եւ այլ խնդիրներու հպումով, թերեւս պատահին որոշ դժուարութիւններ եւ անպատեհութիւններ, բայց ենթադրեալ խոչընդոտները յաղթելու համար, պէտք է հիմնուիլ լայնամիտ եւ ազնիւ սկզբունքի վրայ, այն իմաստով որ, յաջողութեան պարագային շատ բան կը փոխուի հայ իրականութեան մէջ: Կենդանութիւն կը պարգեւէ:

Հայաստան թէ արտասահմանեան հայ գաղութները հաւասարապէս պատասխանատու են մեր զոյավիճակին հանդէպ: Ամէն ճիգ պէտք է ի գործ դրուի մեր դարաւոր ցեղին գոյացքը կանգ չառնելու համար:

Երախտագիտութեամբ կը յիշենք որ հայրենիք «Սփիւռքահայութեան Մշակոյթի Կապի Կոմիտէ»ի միջոցաւ իր թեւերը բացաւ արտասահմանի Հայութեան առջեւ, հատուածական ձեւով սակայն, իր նպատակին — մշակութային — աւելի ծառայած եւ օգտակար պիտի ըլլայ, եթէ ամբողջապէս բանայ իր թեւերը բոլորին համար:

Ամփոփելով, ըսել կ'ուզենք որ, երբ տանք կը գրուին, առաջարկներ կ'ըլլան, տեսակէտներ կը պարզուին ոմանց կող-

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ընթերցուածս ի Յորայ, վուր պաշընա պիր զորքա, ընթերցուածս ի Յորայ հըմ ... աս գի՞րք է պէ, կ'ըսէի, կը պոռայի, կը հայհոյէի:

— Ես աղջիկ եմ, ես կարդալ չգիտեմ ըմը, նայինք պիտի կրնայի՞ր ձայնաւոր գիրքերը կարդալ, հոս ես մինակ եմ, մարդ չկայ, մտիկ ընող չկայ, Մեղուընոցի ձօրն ենք կը պարծենաս ժամն ալ կրնայի՞ր, կը խաղնէիր, կը չուարէիր, ժամ մը էրիկմարդիկը ժամ մը կնիկմարդիկը քեզի որ նայէին:

— Ձէի չուարեր, կրնայի, կրնայի կ'ըսեմ, ես Դանիէլին գիրքն ալ կը կարդայի, Թող տային, կարդայի, կարդայի Ջրիկ ընէի մէկ մը:

— Պոյդ չի հասնիր դրակալին, կ'ըսէր Նանոն:

— Կը հասնի, մինչեւ իմ պոկունքս կուգայ, գիրերը կը տեսնեմ, ես չափուեր եմ, գիտեմ, կ'ըսէի:

— Հէմ փարայով է ան, ո'վ կ'աւելցնէ անոր վրայ կը մնայ:

— Գիտեմ, ինծի կարդացնել տուող չկայ եա ես կրնամ կ'ըսեմ: Շապիկ պիտի չհագնիմ գիրքս պիտի չկարդամ եա, զօրով կարդացնել պիտի տայ ինծի Դաւիթ պատուելին: Մենք մեր վարժապետներուն պատուելի կ'ըսէինք:

Զատկէն ետքը մեր ալեխները ծակեցան, ինծի ալ, Նանոյին ալ ալեխներ կարեցին: Հաղանք: Նոր երկայն բուճեր տուին, ամէն գոյներէ նախշուն: Մենք բուճ կ'ըսէինք գուլպաներուն: Կը քաշէինք մինչեւ մեր ծունկերը, փնջազարդ կապերով կը կապէինք որ չիյնային:

Ուտիք էր, ալ պահք բռնել չկար: Պանիր, հաւկիթ, աղի դրուած բամկի, կանանչ սոխ կը տանէինք ուտելու համար: Աւելի հեռուները կ'երթայինք, մինչեւ Խճմին արտերը, կապուտ կապանները, Դեղջուրը, Ջրկորուսը, Զուաղեղ աղբիւրը, Կախմխցոնց, Թեփթացոնց տղաքն ալ իրենց ուլերը կը բերէին: Կախմըխցիք Քուրդ էին, Թեփթափցիք Ղզըլպաշ էին: Մենք կը ճանչնայինք անոնցմէ շատերը, ինչու որ մեր ու անոնց արտերը իրարու կից, Թումբ Թումբի էին ամէն տարի որ իրար կը տեսնէինք: Մենք անոնց, անոնք մեր անունները գիտէին:

Աղբիւրներուն մօտ կը նստէինք, կանանչ սոխերով մեր հաւկիթը, պանիրը, բամկին կ'ուտէինք, վրայէն ալ ամառուընէ չորցուած չոր Թութ կամ չոր դեղձերը: Մենք պանիրը առանց ջուրի չէինք ուտեր: Թասը ջրով կը լեցնէինք, Նանոն գմելիովը բարակ բարակ կը կտրէր, մէջը, հացը, ջուրը կոխելով մեր մատներովը քէիկ մը պանիր առնելով կ'ուտէինք: Հացերնիս ջուրը կը ծծէր, կը հասնէր ջուրը, տակը եթէ քիչ մը պանիրի լոռունք կը մնար, նորէն մինչեւ Թասին բերանը կը լեցնէինք ջուր, կը Թաթխէինք հացերնիս, միայն հաց կ'ուտէր Նանոն, բոլորիկ մը պանիրները ինծի կը Թողուր:

— Աս բոլորիկները դուն կեր որ ուժովնաս. դուն էրիկմարդ պիտի ըլլաս արտ պիտի վարես, հերկ պիտի ընես, ջորիով փայտին լեռը պիտի երթաս փայտ պիտի բերես, ուժով ըլլալու ես:

Երկուքս ալ տարեկից էինք. Նանոն ինձմէ հասակով երկայն էր, ինձմէ ալ խելացի էր, ես ալ ուժով էի անկէ, վազելու ըլլայինք ես առաջ կ'անցնէի, ան ինձմէ ետ կը մնար:

Ավըղնին ձորը երեք աղբիւրներէն վար ածուքները կ'իջնայինք: Հոն շատ չոր փայտեր կային, բիլաւ կ'եփէինք կ'ուտէինք: Նանոն բիլաւ եփել գիտէր: Սոխրաց ընել ալ գիտէր: Բիլաւը կ'եփէինք, ես մեր պզտիկ տապակովը խոշոր կոչթ մըն ալ իւղ կը տանէի: Նանոն կրակին վրայ կը հալեցնէր իւղը, գմելիովը սոխը կը մանրէր, կը կարմրցնէր, բիլաւին վրայ կը պարպէր, կը խառնէր, իւղին հոտը աշխարհք կը բուրէր, կը նստէինք կ'ուտէինք: Ուլ արծող տղաքը կը տեսնէին, կը վազէին, կուգային, կ'ուզէին:

— Ոչ, ամէնուդ մէկ դգալ կուտանք, ա՛լ չենք տար, կ'ըսէինք, ձեր հետ ալ աղջիկ կայ: Ողըտան կայ, Վարդոն կայ, Նարոն կայ, եփեցէք կերէք:

— Անոնք չեն գիտեր բիլաւ եփել, կ'ըսէին:

Կը կենային, կը նայէին մեր ուտելուն:

— Ի՞նչ կայներ էք մեր գլուխը, գացէք ձեր ուլերուն քով, կ'ըսէինք:

Բնաւ մտքէս չէր անցներ թէ այս աղջիկներէն Ողըտային պիտի առնեմ, Ողըտան իմ կինը պիտի ըլլար:

Մէկ անգամին օճախը չկրցանք վառել: Ամէն անգամ մէկ լուցկիով Նանոն կը վառէր:

Զրռնեցուցած, մարեցաւ: Երկրորդ մըն ալ չկար: Ա՛լ չունէինք:

— Տուր ինծի, ես վառեմ ըսի:

Վառեցի, չմարեցաւ, չոր տերեւները, չոր խոտերը բռնկեցան փայտերը հըլընած մարեցաւ: Ես սալթայիս գրպանը միշտ կայծքար մը, մեղրի գոյն աղուոր կայծքար մը, հրահան մը, աբի մը չափ աբեթ մը ունէի: Ասոնք ես ինծի կրակ կը հանէի, կ'ուրախանայի... երբ ուզէի:

— Կեցիր ըսի, իմ քովս չախմախով ես վառեմ: Մինակ չոր տերեւով խոտով չըլլար, երթամ մոլլա խորխոթան մը գտնեմ բերեմ ու չախմախովս վառեմ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(4 – Շար.)

մէ, ոչ թէ սեւը ճերմակի վրայ դրելու մարմաջէն մղուած, այլ խոր ցանկութեամբ կ'ուզենք յիշել, որ նախ արտասահման իր բոլոր միջոցները ի գործ դնէ կազմելու համար «Կեդր. Վերին Մարմին» մը, Ալջախոհ անձնաւորութիւններէ բաղկացած։ Հիմնել «Հրատարակչական Ֆոնտ» մը, որ կարենայ բոլոր ձեռնարկներուն հասնիլ, թէ՛ արտասահմանի եւ թէ հայաստանեան պէտքերուն։ Ստեղծել համագործակցութեան եղանակ մը։ Միթէ հնարը չէ՞ կազմակերպչական նախաձեռնութիւնը ստանձնեն Հայոց դոյդ հայրապետները — Վարդանանցի պաշտամունքով, Ղեւոնդ երէցի առաքելութեան իմաստով, թէկուզ ըլլայ ան նահանջի ճանապարհով — օրհնաբեր կոնդակով կոչ ընել Կիւլպէնկեան Հաստատութեան, Բարեգործականի Նախագահութեան, Մամլոյ խմբագիրներուն, գրագէտ-բանաստեղծներու եւ հասարակական բոլոր կազմակերպութեանց եւ իրենց նախագահութեան տակ կազմուի յիշեալ վերին Մարմինը, որուն պարտականութիւնը ճշդած ենք։

Նման ձեռնարկի մը միթէ ժամը չէ՞ հնչած։ Ինչի՞ եւ ինչո՞ւ կը սպասեն։ Պարագանե՞րը թոյլատու չեն։ Պայմանները չե՞ն ներեր։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, միացեալ ուժերով գործելու ժամանակն է — թէեւ ուշացած — բայց գիտակցութիւնը կը պահանջէ կազմակերպուիլ, վերանորոգուիլ, զօրացնել գործիչ մեքենան, որպէսզի իրաւունք ունենանք Հայաստանի հետ ժողովի նստիլ՝ բանակցելու նախ ուղղագրական, յետոյ հրատարակչական խնդիրներու շուրջ։

Հայաստան իր վերապահ դիրքը փոխելու միակ միջոցը արտասահմանի մէջ կազմակերպուիլն է, համագործակցութեան ոգին շարժման մէջ դնելն է։ Առանց ասոր արտասահմանեան Հայութիւնը ի՞նչ կերպ կրնայ արդարացնել իր գոյութիւնը, երբեւ մասնիկը Հայաստան աշխարհի։

Կան ազգեր, որոնք իրենց երկրին կ'օգնեն ոչ միայն նիւթական անհելլի օժանդակութեամբ, այլ նաեւ գէնք ու զրահով, պատերազմական օգնականերով զինավորելու համար իրենց սպառնացող վըտանգին դէմ։

Մենք այդ ստիպողականութիւնը չունինք մեր հայրենիքին հանդէպ։ Անհրաժեշտ չեն անոնք իրեն համար, ունի պաշտպանութեան զօրեղ միջոցներ։ Այլ բարոյական իմաստով, մօտենալ վերեւ յիշուած գրական գործերու առ ի գործադրութիւն։

Երբ կը յաւակնինք ըսել, որ Սփիւռքի Հայութիւնը զօրաւոր միջոցներ ունի — ինչ որ ճիշդ է — եւ սակայն եթէ Հայաստան եւ Հայութիւնը չօգտուի անկէ, կը ստիպուինք յիշել Գամառ Քաթիպայի իր այժմէութիւնը միշտ պահող քառեակը, ուր կ'ըսէ.—

Դուն շատ խելօք վաճառական ես,
փող ու ստակ շատ ունիս,

Թէ օգուտ չունի Հայաստան
.

Մենք մեր մտածումներն ու խճի ձայներն են որ կը յայտնենք մեր առաջարկութիւններով։ Ամէն հայ անհատ կրնայ մասնակցիլ համահայկական այս շարժման, ինչով որ կարող է։ Աւա՜ղ պիտի ըլլայ անոնց համար, որոնք նիւթական եւ ֆիզիքական միջոցներ ունենալով հանդերձ կը մնան ձեռնպահ։

Ուրախալի երեւոյթ մը ծագած պիտի ըլլայ բովանդակ Հայութեան համար, երբ տեսնէ հայկական համագործակցութեան հրաշքը, վերադառնելու համար հայերէնի մէջ ամէնուն կողմէ շատ գործածուած ու մաշած «համերաշխութեան» եւ «միասնականութեան» բառերու արժէքը։

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԻՐ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՐԶԵՐՈՎ

—o—

Բ.

ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կրթական կալուածին մէջ եւ մայրենի լեզուի ուսուցման գծով՝ երբ կը փորձուինք վերլուծահատումի ենթարկել անցնող տարեշրջանի դպրոցական մեր վաստակը, առաջին ակնառու երեւոյթը, որ կը պարզուի մեր աչքերուն՝ հայ աշակերտութեան թուական պատկերն է։

Արդարեւ, 1971 տարեշրջանին, մեր շրջանի վեց վարժարանները ունեցան շուրջ երկու հազար աշակերտ, մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի մէջ։ Աշակերտութեան այս գումարը հեռու է բաւարարութիւն պատճառելէ, — մխիթարական ըլլալով հանդերձ, տրուած ըլլալով, որ, ինչպէս կ'ենթադրէինք մենք, մեր գաղութը կըրնայ շուրջ 7–8 հազար դպրոցական աշակերտ ունենալ։ Արդ, թուական շոր բաղդատութիւնը ցոյց կուտայ, որ նուանուած երկու հազարին դիմաց ունինք նուանելի երկու հազար աշակերտ եւս, հաշուի առնելով այն պարագան, որ մեր ժողովուրդէն դասակարգ մը մի՛շտ գերի պիտի մընայ օտար վարժարաններ գերադասելու ապազգային վարկածին։

Առանց նկատի ունենալու այս վերջին քարացած մտայնութիւնը, տրամաբանական է սպասել ուրեմն, որ մեր գաղութը կրկնապատկէ հայ աշակերտութեան թըւական ներկայ պատկերը։ Կրկնապատկելու այս պարտաւորութիւնը սակայն կապուած է գործօններու, որոնք բազմազան են եւ որոնք անպայման արդիւնք չեն ժխտական տուեալներու։ Արդարութիւնը կը պահանջէ ըսել, որ այժմու մեր վեց վարժարանները փաստօրէն ի վիճակի չեն կրկնապատկուած թիւով աշակերտութիւն պարփակելու։ Կը մնայ ուրեմն մըտածել, որ մեր գաղութը, ներկայ իր կարիքներու ճամբով, ՊԷՏՔ ՈՒՆԻ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ։

Միամիտ չենք եւ ոչ ալ բառերը խոշոր ջարդելու սիրոյն կը խօսինք։ Գիտենք նիւթական եւ մասնագիտական այն խոշոր դժուարութիւնները, որոնցմով կը յատկանշուի վարժարանի մը շինութիւնը, այսուհանդերձ բազմաթիւ պատճառներ ունինք հաւատալու, որ արդիական կառուցումով, որակաւոր անձնակազմով եւ դպրոց մը հրապուրիչ եւ օգտաշատ ընծայող պայմաններով շինուած երկու հայկական վարժարաններ՝ անպայման կը վերածուին հայապահպանման նոր բերդերու, նոր աշակերտներով։

Մնաց որ այս անհրաժեշտութիւնը կամ ակնկալութիւնը դուրս կը մնայ գաղութային անմիջական մեր հասողութենէն եւ կը սպասէ բարերարի մը կամ բարերարներու։ Այսպէս, 1971 տարեշրջանի կրթական կալուածին մէջ, կրնանք ըսել ուշագրաւ եղաւ շինարարական ճիգը։ Վերյիշումի համար արձանագրենք.

Ա.— Շինութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Երկրորդականի շէնքին։

Բ.— Շինութիւն Ֆլորէսի Արծրունի վարժարանին։

Գ.— Շինութիւն Խրիմեան վարժարանի մէջ։

Դ.— Շինութիւն Մխիթարեան վարժարանի մէջ։

Ե.— Նոր կալուածի գնում՝ ընդարձակելու համար Գորտոպայի ազգային վարժարանը։

Շինարարական այս հակիրճ վերաքաղէն ետք, կ'արժէ այժմ անդրադառնալ մեր վարժարաններու գլխաւոր առաքելութեան, որն է մայրենի լեզուի ուսուցումը, յարակից նիւթերով՝ հայ երգ, Հայոց պատմութիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն, եւայլն։

Արդ, այս գծով ի՞նչ ըրին մեր վարժարանները։

Ճշտակի այս հարցումին կարելի չէ պատասխանել ճշտակի արդիւնքներով։ Բոլոր անոնք, որոնք ծանօթ են դպրոցական մեր աշխատանքներուն, լաւապէս գիտեն, թէ ի՛նչ բազմաթիւ եւ բազմակնճիռ դժուարութիւններով կը տարուի հայերէնի ուսուցման գործը։

Կարեւորը եւ չեշտուելիքը այն է սակայն, որ անցնող տարեշրջանին եւս մեր դպրոցական սպասարկութեանց կապուած շրջանակներ կամ անհատներ — հոգաբարձութիւն, ուսուցիչ, ծնողք, — ճիգ չխնայեցին կարելի նախանձախնդրութեամբ առօրեայ մտերմիկ ներկայութեան վերածելու մայրենի լեզուն, մայրենի լեզուին ծանօթանալու անհրաժեշտութիւնը։ Ըսել կ'ուզենք ԱՇԽԱՏԵՑԱՆ։

Աշխատանքը անպայման կը պտղաբերի եւ անպայման կ'արդիւնաւորուի, հոգ չէ թէ դանդաղ կամ դժուարին։

Մենք յաճախ անդրադարձած ենք հայերէնի ուսուցման գլխաւոր կամ էական դժուարութեանց, կը բաւարարուինք անգամ մը եւս բոլոր շահագրգռուողներու ուշադրութեան յանձնել լուծելի կարեւոր խնդիրները, առ ի քննութիւն. — հայերէն դասագրքի պարագան, հայերէնի պաշտօնականացում եւ հայ ուսուցչական մթնոլորտի ստեղծում։

ԱՌԱԾԱՆԻ

—o—

Անհրաժեշտութիւնը կը հրամայէ, եւ ոչ թէ կ'ենթարկուի։ (Լատինական)

Գամ մը պատճառ կ'ըլլայ պայտին կորուստին, պայտ մը՝ ձիուն, ձի մը՝ ասպետին։ (Սպանական)

Բոլոր մարդիկ կ'ուզեն մահէն ազատիլ. չեն մտածեր կեանքէն ազատելու մասին։ (Չինական)

Գետը կրնայ ցամքած ալ ըլլալ, բայց չի դադրիր իր անունը կրելէն։ (Աֆրիկեան)

Ան որ լողցաւ Գանգէսի ջուրերուն մէջ, պիտի վերադառնայ գետափին՝ հոն մեռնելու համար։ (Հնդկական)

Բերնէն (տուած անունդէն) է որ կովը կը կթեն։ (Անգլիական)

Երբ նոր սուրբ մը յայտնուի, հինը կը մոռցուի։ (Գերմանական)

Ինչ որ նորութիւն է՝ քիչ անգամ ճըշմարտութիւն է. ինչ որ ճշմարտութիւն է՝ քիչ անգամ նորութիւն է։ (Գերմանական)

Հրամանէն աւելի խնդրանքի մը հնազանդէ։ (Լատինական)

Գերմանացին՝ ախոռ, Չեխը՝ խոհանոց, եւ Ֆրանսացին՝ անկողին։ (Չեխական)

Բնութեան կը հրամայեն, անոր հնազանդելով միայն։ (Լատինական)

Փտած փայտով կարելի չէ քանդակել։ (Չինական)

Օձը կաթն իսկ թոյնի կը փոխէ։ (Սանսկրիթ)

Էշն ալ կրնայ Մեքքէ երթալ, բայց հաճի չի վերադառնար։ (Արաբական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Անոնք ներսը ժողով կ'ընեն կոր մինչեւ հիմա, լսեցի, որ բաւական վէճ ունեցեր են, բայց որոշ բան մը չիմացայ։

— Հիմա Մանուկ աղան կուգայ, անկէ կ'իմանանք, աստանկ տղայական ցոյցերը կարեւորութիւն չունին, Թաղական Խորհուրդի մեծամասնութիւնը ինչ որոշէ, ան կ'ըլլայ։

Վերջին փրկութեան տախտակն էր այս, որուն կը կառչէր Մարգար էֆէնտի իր կնոջ նայուածքներուն դիմադրելու համար։

Միհրանիկ աղա իր պատմութիւնը շատ մեղմացնելով պատմած էր։ Իրողութիւնը աւելի ծանր էր։ Ժողովուրդը յայտնապէս Պօղոս էֆէնտիի կողմը բռնած էր եւ նոյնիսկ ցոյցեր ըրած էր Մարգար էֆէնտիի դէմ։

— Անկի՛ Մարգար էֆէնտին, անկի՛ կամայականութեան պաշտպանները են., պոռացած էին եւ եթէ վաճառականը խոհեմաբար տունը մնացած չըլլար ու եկեղեցիին մօտերը երեւնար, հաւանօրէն ծեծ մըն ալ պիտի ուտէր։ Ցերեկուան մօտ Մանուկ աղան ալ եկաւ տխուր, ընկճուած դէմքով։

— Լուրը Մանուկ աղային քովն է, գոչեց վաճառականը, հրամմէ, նստէ ու պատմէ տեսնենք։

— Լսեցի՞ք եղած խաղքութիւնը, գոչեց թաղականը սրտմտած դէմքով մը։

— Սա բակին մէջի ցո՞յցը, հարցուց Մարգար էֆէնտի։

— Այո...

— Մեր Միհրանիկ աղան հոն է եղեր, պատմեց, ըսաւ վաճառականը, բայց հիմա թողունք ատիկա... ատոնք կարեւորութիւն չունին, դուք ի՞նչ ըրիք տեսնենք, ի՞նչ որոշում տուիք։

— Ես հրաժարականս տուի, ելայ մէջէն, գոչեց Մանուկ աղա, ուրիշ ճար չկայ։

— Էյ, միւս թաղականնե՞րը։

— Ինչ կ'ուզեն թող ընեն...

— Ռաֆիկ աղան ի՞նչ ըրաւ։

— Անիկա եկած չէր, տունը լուր ղըրկեցի, ըսեր էին, որ հիւանդ է եղեր... կ'երեւայ, որ դիտմամբ չէր եկած։

— Գարեգինը ի՞նչ դիրք բռնեց, հարցուց Մարգար էֆէնտի։

— Ան էր արդէն գործը աւրողը, գոչեց Մանուկ, եթէ ան չըլլար՝ Պօղոս էֆէնտին պիտի համոզէինք թերեւս, բայց ինք այնքան յամառօրէն պաշտպանեց ժամկոչը, որ կարելի չեղաւ բան մը ընել։

— Վա՞յ, այսպէս հա՞, ըսաւ վաճառականը, Գարեգինը ժամկոչ Վարդանի կո՞ղմը բռնեց։

— Եւ անանկ եռանդով մը, որ չխակը զարմացայ։ Երբեք այսչափ բուռն ընդդիմութիւն մը չէի սպասեր իր կողմէ. թէեւ գիտէի, որ նախապէս Պօղոս էֆէնտիին կուսակից էր այդ խնդրին մէջ։

— Իսկ մի՞ւս թաղականը, որ քեզի հետ էր...

— Սեդրա՞կ էֆէնտին։

— Այո։

— Ան խեղճ մարդը միշտ ինծի հետ է, բայց ի՞նչ կրնայ ընել։

— Բայց, վերջապէս ի՞նչ որոշում տըւիք տեսնենք։

— Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ։

— Ըսել է Վարդանը պիտի մնայ, ըսաւ տիկին Սաթէն, կատաղութենէ թրթռուն ձայնով մը։

— Անանկ կ'երեւայ...

Մարգար էֆէնտի, ոտքի ելած, սենեակին մէջ վեր-վար կը քալէր, անընդհատ սիկարէթ ծխելով։ Յայտնի էր, որ վրէժխնդրական ծրագիրներ կ'որոճար իր մտքին մէջ։ Այս նոր ու անակնկալ պարտութիւնը սարսափելի կերպով ազդած էր իր վրայ ու ալ կարողութիւն չունէր պաղարիւնութիւնը պահելու։

Տիկին Սաթէն նոյնպէս սաստիկ յուզուած էր. կատաղի նայուածքներ կ'արձակէր աջ ու ձախ և չէր կրնար խօսք մը գտնել ըսելու։ Տիկին Նուարդ նշմարեց իր բարեկամուհիին վիճակը եւ քովը երթալով՝ ըսաւ.

— Եկուր քիչ մը վերը սենեակդ երթանք հանգստանաս, շատ անհանգիստ կ'երեւաս կոր, ջիղերդ ոտքի ելած են։

— Դուն իմ տեղս ըլլայիր պիտի չյուզուէի՞ր, գոչեց տիկին Սաթէն ոտքի ելլելով ու իր բարեկամուհիին հետեւելով, այս ի՛նչ խաղքութիւն, ի՛նչ նախատինք, ի՛նչ ամօթ... այս դեղը ձգել փախչելու է, ուրիշ ճար չկայ։

Երբ երկու կիները մեկնեցան, Մարգար էֆէնտի, որ ինչպէս ըսինք, անընդհատ ժուռ կուգար սենեակին մէջ, կեցաւ եւ երկու մարդոց դառնալով՝ ըսաւ.

— Այս խնդիրը աստնկ չի կրնար մըննալ...

— Ինծի ալ անանկ կուգայ, պատասխանեց Մանուկ աղա։

Պարզապէս ամէնքն ալ մեղ խարեցին ու այսպէս մէջտեղ ձգեցին... Ռաֆիկ աղային ըրածը կը վայելէ՞... աստնկ սուտ հիւանդ ըլլալ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 9) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Փօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Ապրիլ 9ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Փօմոն, երախտաշատ դպրապետ

ԼԵՒՈՆ ՃԵՐԱՀԵԱՆԻ

մահուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ

Salle Municipale, Rue Jean Jaurès

Ճաշագին 25 փրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Ի նպաստ Հայ Մտաւորականներու Հանգստեան Տան.— Պ. Գէորգ Ֆէրմանեան, ծննդավայր վախճանած ծնողաց, եղբայրներուն եւ ազգականներուն յիշատակին 500 Ֆր., Տիկին Սուրբիկ Երուանդեան (Նիսէն) 480, Տէր եւ Տիկին Արամ Յակոբեան 30, Տիկին Տիգրանուհի Նալեան, ողբ. Արմենակ Աճէմեանի յիշատակին 20 Ֆր.:

Ինպաստ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ մատուռի մը կառուցման.— Տիկին Չէրքէզեան (Անվերս) 500 Ֆր., Տիկին Գումրուեան 100, Պ. Մասիս Ժամկոչեան 30 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Անդրէ Խախամեան, ողբաց. Արամ Շիւքիւրեանի մահուան առթիւ 300, Տէր եւ Տիկին Արմէն Տապաղեան 230, Տիկին Արաքսի եւ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էթեէմէզեան 100, այրի Տիկին Մխարեան (Սէնթ Էթիէն) Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան իր ամուսնոյն՝ ողբ. Կարապետ Մխարեանի յիշատակին 100, Պ.Պ. Ջատիկ Մուրատեան, Գէորգ Արզումանեան, Լորիս Անդրէասեան, Ռոլլան Մարկոսեան, Տիկին Լուիզ Թրէսօլ 80ական, Տիկիններ Զապէլ եւ Ռեժին Ճէվիրզեաններ (Ժուան-լէ-Փէն) եւ Տիկին Ժաքլին Սիւէրօ 60ական, Տէր եւ Տիկին Վահէ Շահինեան իրենց մօր՝ ողբ. Տիկին Պէաթրիս Հօրեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 50 Մոնմորանսիի ծերանոցին: Տիկին Լիւսի Սալմասլեան, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Գափամաճեան 50ական, եւ Պ. Նուրհան Գափամաճեան 25, Տիրան եւ Արմենակ Սալմասլեաններու յիշատակին: Պ. Պ. Յովհաննէսեան Պալանցեան, Փալատեան Ժան, Հայկ Էսապալեան, Օննիկ Սարեան, Լեւոն Տօնիկեան, Սերժ Խորասան, Յակոբ Աչճեան, Սուրէն Շահլամեան, Օննիկ Հօրթունճեան, Ա. Փափազեան (Մարսէյլ) եւ Տիկին Զէյրէկեան 30ական, Պ. Նուրհան Գափամաճեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Մարանկօզեանի մահուան առթիւ 25, Պ. Մանուկ Տէրտէրեան ողբ. Նշան Տէր-Ստեփանեանի մահուան առթիւ 25, Պ. Արամ Գազանճեան (Ալֆորվիլ) 20, Պ. Պ. Թէօման Անտրէ, Փիէր Գարայեան, Ռընէ Աղաբէկեան, Շառլ Ներսէսեան, Ժան Գամպուրեան, Պարոյր Դուրեան, Տիկիններ Գամէրեան, Արմենուհի Լոյսս, եւ Իսկուհի Զատուրօֆ 10ական, Պ. Պ. Ստեփան Ստեփանեան, Յակոբ Ալեանաք 15ական, Բազումեան Արշակ եւ Պանտիզեան Դաւիթ 10ական, Տէր եւ Տիկին Պ. Սաաթճի (Պրիւսէլ) ողբ. Աղնիւ Այվազեանի մահուան առթիւ 500 պելժիական ֆրանք:

ԲՈՂՈՔԻ եւ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

Կը նախագահէ

M. Gaston DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

Membre du Comité Directeur du Parti Socialiste

Յետագային՝ այլ մանրամասնութիւններ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ սգատօն. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային սգատօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին:

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ խղաղինի նուէրները:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծրագիր-Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի Կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Ապրիլ 7, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20,30ին Փօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Կը նախագահէ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսի

ԶԱՐԵՀ ՎՐԴ. ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ, Համէն Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցիին դերը ազգային կեանքի մէջ՝ երէկ եւ այսօր

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ընդ. ՅԱԿՈԲ ԹՈՒՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, Ապրիլ 2, 1972

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

ժամը 17-23

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Զուարթ մթնոլորտ

եւ հաճելի անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

Տոմսերու համար դիմել՝

ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770-39-38

ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793-53-71

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ՖՕՄԻԹԻԻ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատւոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ մէջ

15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, Հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, Հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ - անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, Հեռաձայն 700-12-59

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Երկուշաբթի 10 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 21ին, Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կարինէ Հայախօս Ժապաւէնի ներկայացումը Ապրիլ 18ին, Մալաքոֆի մէջ, նախաձեռնութեամբ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը եւ Անիէռի Նոր Սերունդը միասնաբար կը տօնեն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ Մայրերու Օրը Մայիս 28նի, Կիրակի:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի բոլոր մասնաճիւղերը միասնաբար կը տօնեն «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը Մայիս 7ին Կիրակի ժամը 13ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՈՒՐԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 7 AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.		Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.		Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12385

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.385

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԿԸ ԲԱՆԻ

Ա.

Գէկկէլըլէ Թիւրք թարիհի Տէրկիսին, այլ անուամբ «Թուրքիան Ուսումնասիրող Կաճառ»ը վերջերս Պոլսոյ մէջ ֆրանսերէն լեզուով լոյս ընծայած է գզուելի գիրք մը, որուն խորագիրն իսկ յստակօրէն ցոյց կու տայ անոր դիւային նպատակը:

Գիրքին հեղինակն է մի ոմն Ինայէթուլլահ Ճէմալ Էօզքայա. խորագիրը՝

« Le peuple arménien
Et les tentatives de rendre en servitude
le peuple turc »

(Հայ ժողովուրդը: Եւ թուրք ժողովուրդը ստրկացնելու փորձերը), Իսթանպուլ, 1971, 340 էջ: Գիրքը ծայրէ ծայր կը վխտայ տպագրական սխալներով: Վերջաւորութեան հրատարակուած «վրիպակ»ը հազիւ անոնց շատ չնչին մէկ մասը միայն սրբագրած է:

Հատորը բաժնուած է մէկ Ներածութեան եւ վեց գլուխներու, Ներածութիւն.— Ի՞նչ կ'ուզէին հայ խռովարարները: Գլուխ Ա.) Հայկական ապստամբութիւնը: Բ) Հայկական Հարցը եւ օտար միջամտութիւնը: Գ) 1908ի Սահմանադրութիւնը եւ Հայերը: Դ) Ատանայի դէպքերը: Ե) Առաջին աշխարհամարտն ու Թուրքիոյ Հայերը: Զ) Իսկական պատճառը Թուրքիոյ մէջ հայկական խռովութեանց:

Գրքի վերջին մասին մէջ հրատարակուած են 17 վաւերաթուղթեր՝ իբրեւ յաւելուած:

Թուրք հեղինակը կը յաւակնի Հայերու եւ Հայաստանի մասին պատմական – բանասիրական տեսութիւններ պարզել, հազար աղբիւրէ ջուր բերելով, հաստատելու համար, որ ո՛չ Հայ անունով ցեղ մը, ոչ ալ՝ Հայաստան անունով որոշ սահմաններ ունեցող երկիր մը գոյութիւն ունեցած է...:

Հայերը Թուրքիոյ մէջ կը վայելէին եղեր Թուրքերէն աւելի լայն առանձնաշնորհներ եւ իրաւունքներ: Ո՛չ մէկ նահանգի մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին: Հաւատարիմ հպատակներ էին Օսմանեան կառավարութեան: Շահաբեր պաշտօններով կը զբաղէին եւ լրացուցիչ ժամը կը կազմէին Թուրք ազգին, կ'ըսէ Էօզքայա, յանդգնելու համար այն եզրակացութեան թէ հայ յեղափոխականները, օրինակ առնելով պալքանեան քրիստոնեաներու ազատագրութենէն, ուզեցին օտար Պետութեանց միջամտութեամբ անկախ Հայաստան հիմնել Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ:

Անդրէ Մանտէլշթամ Հայկ. Հարցին նուիրուած իր գրքին մէջ գրած ըլլալով, որ Թուրքերը բոլորովին անհաղորդ էին քաղաքակրթութեան, երբ 1453ին Սուլթան Մէհմէտ Բ. գրաւեց Կոստանդնուպոլիսը, Էօզքայա կը յիշէ անունները Ֆարապիի, Իպն Սինայի եւ կարգ մը համբաւաւոր արաբ եւ պարսիկ փիլիսոփաներու, որոնք ապրած են այդ թուականէն առաջ եւ զորս իր ցեղին յատուկ անպատկառութեամբ եւ մեծամոլութեամբ իբրեւ Թուրք կը ներկայացնէ: Ցետոյ կը հարցնէ թէ «Հայ ժողովուրդը կրնա՞յ իր կարծեցեալ կամ յերիւրեալ Պատմութեան մէջ ցոյց տալ մէկ հատիկ գիտնական մը, զոր կարելի ըլլայ համեմատել Թիւրքերէն ոեւէ մէկուն հետ» (էջ 56):

Գիտակցօրէն կ'ուրանայ Ոսկեդարի մեր անմահ հեղինակներն ու անոնց յաջորդող պատմիչներն ու գիտնականները, նոյնիսկ Նարեկացին: Բոլորն ալ ապրած Սուլթան Ֆաթիհէն դարեր առաջ: Իսկ իր յիշած իսլամ փիլիսոփաներուն մէջ մէկ հատիկ պարիկն Թուրք չկայ: 1453էն առաջ եւ վերջին հինգ հարիւր տարիներու ընթացքին Թուրքերը աշխարհահռչակ ո՛չ մէկ դէմք տուած են:

Հայ ժողովուրդի պատմութեան ծանօթ հեղինակ ժաք տը Մորգան Հայերու ապստամբութիւնը վերագրած ըլլալով Թուրքերու անտանելի եւ գզուելի բռնակալութեան, Թուրք հեղինակը կը հարցնէ թէ այդ սոսկալի պայմաններուն ենթակայ Հայերը ի՞նչպէս կրցեր էին հայթայթել ոսկերիչ, զէնքեր, նոյնիսկ թնդանօթներ, զորս գործածեցին Սասունի, Զէյթունի, Պիթլիսի եւ Վանի մէջ: Ուսկի՞ց հաւաքեցին ա՛յնքան հսկայ գումարներ, որոնք հնարաւորութիւն տուին իրենց վարձելու հազարաւոր զինուորեալներ, հաղուեցնելու եւ կերակրելու բազմաթիւ հրոսախումբեր, լոյս ընծայելու թերթեր, պարբերականներ զանազան երկիրներու մէջ եւ զանազան լեզուներով, հրատարակելու եւ ամենուրեք միլիոնաւոր օրինակներով ցրուելու քարոզչական թռուցիկներ ու գրքոյկներ: Ի՞նչպէս պիտի յաջողէին զինարաններու վերածել՝ Եէտի Քուլէի որբանոցը, որ նպաստ կը ստանայ Թուրք Պետութենէն, Գում Գափուի եկեղեցին եւ բազմաթիւ ուրիշ դպրոցական ու եկեղեցական հիմնարկութիւններ, որոնք կը յարգուէին Թուրքերուն կողմէ: Ի՞նչպէս կրնային յափշտակել Փոքր Ասիոյ ծովեզերեայ, մանաւանդ ներքին քաղաքներու գրեթէ ամբողջ առեւտուրն ու ճարտարարուեստը:

Եզրակացութի՛ւն: Օտար հեղինակներու կողմէ Թուրքերուն դէմ գրուածները բոլորն ալ սուտ են, պարզ զրպարտութիւններ: Ցարական Ռուսիոյ զօրավարներն ու գործակալներն էին, որ սուտ խոստումներով, սպառնալիքներով ու նաեւ հնչուն դրամով Արեւելեան Նահանգներուն մէջ Թուրք եւ իսլամ բնակչութեան հետ միասին ապրող Հայերը դրդեցին ապստամբելու իրենց երկրին եւ հայրենակիցներուն դէմ, եւ, աւա՛ղ, մասամբ յաջողեցան ի մեծ դժբախտութիւն Թուրք եւ Հայ ժողովուրդներու, կը գրէ ժամանակից պատմութիւնը եւ հանրածանօթ ճշմարտութիւններն իսկ ննդափոխելու մասնագէտ Ինայէթուլլահ Ճէմալ Էօզքայա, որուն ամէն մէկ տողէն թոյն կը կաթի:

Տակաւին ուրիշ ցնդաբանութիւններ ալ կը մրոտէ Թուրք խարդախ հեղինակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊՐԻԼ 23-Ի ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին պատգամը՝ Հասարակաց Շուկայի ընդլայնման շուրջ, Չորեքշաբթի օր կարդացուեցաւ Ազգային Ժողովի եւ Ծերակոյտի մէջ:

Ֆրանսայի Նախագահին համար «Եւրոպայի կառուցումը ազգային տենչ մըն է՝ արժանի իր անունին»: Ժորժ Փոմփիտու նախ դիտել կու տայ, թէ ֆրանքեւգերման բարեկամութեան հաստատումը՝ կնքուած Զօր. Տը Կոլի եւ Ատընաուըրի կողմէ, նախապայման էր եւրոպական կառուցումի համար, այսուհանդերձ, Անգլիոյ բացակայութիւնը միշտ դանդաղեցուց այդ կառուցման հոլովոյթը:

Նախագահը կ'ընդունի, թէ Անգլիոյ եւ միւս երեք երկիրներու մուտքը Հասարակաց Շուկայի մէջ հարցեր պիտի յարուցանեն: Ասիկա, սակայն, ամէն նոր ձեռնարկի բնայատուկ երեւոյթ է: Միւս կողմէ, սակայն, Եւրոպայի առջեւ նոր հեռանկար մը կը բացուի: Այսպէս՝ 300 միլիոն բնակչութիւն ունեցող Եւրոպա մը պիտի հաստատուի, որ շնորհիւ իր յառաջընթաց տնտեսութեան, հին քաղաքակրթութեան, որ հիմնուած է մարդկային իրաւունքները յարգելու սկզբունքին վրայ, շնորհիւ նաեւ ժողովրդավարական ազատութեանց կիրարկումին, ինչպէս նաեւ խաղաղութիւն եւ համագործակցութիւն սեղծելու իր կամքին պիտի կարողանայ վերստին իր դերն ստանձնել ու իր դիրքը գրաւել աշխարհի մէջ: Այդ Եւրոպան յաջորդող սերունդներուն պիտի պարգեւէ ընկերային եւ տնտեսական յառաջդիմութիւն մը, ինչպէս նաեւ հըպարտութիւնը, որ հաւաքական աշխատանքով մեծ գործ մը կ'իրականացուի:

Նախագահը կը շեշտէ նաեւ, թէ այդ նոր եւ զօրաւոր Եւրոպայի մէջ իւրաքանչիւր Պետութիւն իր անկախութիւնն ու անհատականութիւնը պիտի պահէ:

Ապրիլ 23ին է, որ տեղի պիտի ունենայ հանրաքուէն, որուն հարցումը եւս հրապարակուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդի առջի օրուան նիստէն ետք: Համաձա՞յն էք, հարց կը տրուի, Եւրոպայի առջեւ բացուող նոր հեռանկարներուն ի տես, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահի ներկայացուցած ծրագրին՝ ֆրանսացի ժողովուրդին, որով Նախագահը իրաւունք կ'ունենայ վաւերացնելու Անգլիոյ, Դանիոյ, Իրլանտայի եւ Նորվեկիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպական Հասարակապետութեան:

Հանրաքուէի ընտրապայքարը կը բացուի Ապրիլ 12ին եւ կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 22:

Նախագահը պատկերասփիւռէն ալ պիտի խօսի այդ առթիւ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄ

Հարաւ. Վիէթնամի մէջ կացութիւնը օր ըստ օրէ աւելի կը ծանրանայ եւ Թէյի յայտարարութեան համաձայն՝ Վիէթնամի պատերազմի վճռական ճակատամարտն է, որ սկսած է արդէն:

Հիւսիս. Վիէթնամցիք մօտեցած են Հիւէի եւ, միւս կողմէ, երկու ճակատներ եւս բացած են երկրին հարաւը՝ սպառնալով նոյնիսկ Սայկոնի: Ռազմաճակատի լուրերը անկանոն կը հաղորդուին մասնաւորապէս զրաքննութեան վերահաստատումէն ետք: Այսուհանդերձ, կը շեշտուի, թէ Հանոյի զինուորները արդէն տէրն են դարձած հիւսիսային նահանգի, այսինքն՝ Քուանկ Թրիի երեք քառորդին: Նահանգին համանուն քաղաքը պարպուած է իր բնակչութենէն (20 հազար) եւ կը սպասէ մօտալուտ յարձակումի մը:

Նիքսընի կարգադրութեամբ յաւելեալ 20 Պէ–52 օդանաւեր տեղափոխուած են ռազմաճակատ: Օդուժը կը շարունակէ բուռն թափով ռմբակոծել յարձակող բանակի դիրքերը, թէեւ օդը աննպաստ ըլլալով, այդ ռմբակոծումները սահմանափակ շրջագիծի մէջ կը կատարուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը՝ Կոսիգին կարեւոր պատուիրակութեամբ մը Պաղտատ ժամանեց բացումը կատարելու համար հիւսիսային Ռումէյլի քարիւղահանքին: Այս քարիւղահանքի շահագործումը կարելի կը դառնայ խորհրդային տնտեսական օժանդակութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ՀԱՐՑԸ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կատարած քննութիւնը ցոյց կու տայ, թէ բազմաթիւ երկիրներ դեռ դէմ են մահապատիժի ջնջումի միտքին:

Պատասխանները, որոնք եկած են 69 երկիրներէ, կը հաստատեն, թէ ասոնց 75 առ հարիւրը կը շարունակէ կիրարկել իբրեւ օրէնք մահապատիժը, թէեւ ատեն ատեն կը նուազին մահապատիժի գործադրութիւնները:

Պատասխանները կը հաստատեն միեւնոյն ատեն, թէ մահապատիժը ջնջելու այն զօրաւոր շարժումը, որ ծայր տուած էր 1900ին եւ շարունակուած էր մինչեւ 1950, ներկայիս անհետանալու վրայ է: Արդարեւ, հակառակ տրամադրութիւն մը ցայտուն դարձած է որոշ երկիրներու մէջ ժամանակէ մը ի վեր: Ասոր պատճառը ոճիրի բնոյթ ունեցող արարքներու ծաւալումն է, ինչպէս, օդանաւերու առեւանգումն ու թմրեցուցիչներու մաքսանենգութիւնը:

Պարսկական կառավարութիւնը օրինակ, տեղեկացուցած է ՄԱԿի, թէ 100է աւելի մաքսանենգ գնդակահարուած է 1968 Դեկտեմբերէն ցայսօր Իրանի մէջ: Այս գնդակահարումները կատարուած են վերջ տալու համար թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան:

ՄԱԿի քննութիւնը ցոյց կու տայ, թէ 19 երկիրներ ջնջած են մահապատիժը, բացի բացառիկ պարագաներէ: Ասոնք են Արժանթին, Աւստրիա, Պրազիլ, Քոլոմպիա, Դանիա, Էքուաթոր, Ֆինլանտա, Իսլանտա, Իսրայէլ, Իտալիա, Հոլանտա, Նոր Զելանտա, Նորվեկիա, Փանամա, Փորթուկալ, Շուէտ, Անգլիա (Հիւսիս. Իրլանտա կը կիրարկէ), Ուրուկուէյ եւ Վենեզուէլա:

Որոշ երկիրներ ջնջելով հանդերձ մահապատիժը, զայն կը կիրարկեն բացառիկ պարագաներու, ինչպէս, օրինակ, զինուորական ոճիր, յարձակում երկրին առաջնորդին դէմ եւայլն:

Միայն վեց երկիրներ կան, որոնք բացարձակապէս ջնջած են այդ օրէնքը — Արժանթին, Աւստրիա, Քոլոմպիա, Էքուաթոր, Ուրուկուէյ եւ Վենեզուէլա:

Ուրիշ քանի մը երկիրներ, օրինակ Պելժիա եւ Լիւքսէմպուրկ, թէեւ իրենց օրինագիրքերուն մէջ կը պահեն մահապատիժը, սակայն երբեք չեն գործադրեր: Մահապատիժի դատապարտուած անձը ինքնաբերաբար զերծ կը մնայ անոր գործադրութենէն:

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն քանի մը երկիրները, որոնք պատասխանած չըլլալով հանդերձ ՄԱԿի հարցարանին, այնուամենայնիւ ծանօթ են իրենց սահմանած օրէնքներով: Սան Մարինօ փոքրիկ Հանրապետութիւնը 1865ին, Քոսթա Ռիքա 1882ին ջնջած էին մահապատիժը: Զուիցերիա եւ Դաշնակցային Գերմանիա եւս:

Վերջին 25 տարիներուն չորս երկիրներ վերջ տուած են մահապատիժի օրէնքին:

Շուէտ տարիներ շարունակ աշխատեցաւ, որպէսզի ՄԱԿի ընդհ. ժողովը որոշում մը տայ մահապատիժի դէմ. վերջին ընդհ. ժողովի բանաձեւը եղաւ այնուամենայնիւ «բաղձալ, որ ջնջուին մահապատիժները բոլոր երկիրներու մէջ»:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ Թ. ԴԱՐՈՒՆ

(Յապաւումներով)

Ա.

Արաբական խալիֆայութեան սահմաններու մէջ աւատապետութեան զարգացումը, յատկապէս ժառանգական հողերու ընդարձակման հոլովոյթը, կեդրոնախոյս տրամադրութիւններ ստեղծեցին եւ պատճառ դարձան՝ կեդրոնական իշխանութեան տկարացման: Խալիֆայի դէմ ծագած ապստամբութիւնները Եգիպտոսի, Իրաքի, Թոխարիստանի, Պարսկաստանի մէջ եւ այլուր, մանաւորապէս, Խուսամեաններու ժողովրդական բնոյթի ապստամբութիւնը Բաբէկի գլխաւորութեամբ, խարխլեցին խալիֆայութեան հիմերը: Մէջտեղ եկան նոր պետութիւններ Թ. դարասկիզբէն սկսեալ:

Հայաստանի մէջ իրենց ժառանգական իրաւունքները վերահաստատած էին Բագրատունիները, որոնց հողերը կը տարածուէին Տարօնէն մինչեւ Սպեր, Շիրակ եւ Աշոցք, Արծրունիները, որոնք տէր դարձած էին Վանայ լիճի արեւելեան եւ հարաւային աւազանին, Սիւնեաց նախարարները, որոնք Սիւնիքի միացուցած էին Գեղարքունեաց երկիրը՝ Սեւանի աւազանը, ինչպէս նաեւ Գողթն ու Նախճաւան գաւառները:

Արար խալիֆայութիւնը Ը. դարու վերջերը ճանչցած էր Բագրատունի Աշոտ Մսակերի իշխանութիւնը Հայաստանի վրայ, թէեւ միշտ ենթակայ արար ոստիկանի իշխանութեան: Աշոտի մահէն ետք Հայոց իշխանի պաշտօնը անցաւ Տարօնի տէր Բագարատ Բագրատունիի, որ խալիֆ ալ-Մամունի (813–839) կողմէ կոչուեցաւ «հրամանատար եւ իշխան իշխանաց Հայոց»: Անոր եղբայրը՝ Սմբատ Բագրատունի, որ կը տիրէր Շիրակի, դարձաւ երկրի սպարապետը: Այս ձեւով, արար իշխանութիւններու կողքին եւ անոնց ենթակայ վիճակի մէջ յառաջ եկան հայկական վարչական ու զինուորական իշխանութիւններ, որոնք անցան Բագրատունիներու ձեռքը՝ բաժնուած անոնց երկու ճիւղերուն միջեւ:

Ապստամբութիւնը ծագեցաւ Հայաստանի հարաւը, ուր ջախջախուեցան արաբական բանակները, որոնք Վասպուրական եւ Տարօն խուժած էին գլխաւորութեամբ Ալայ Սաւաֆ եւ Մուսա Իպն Զուրարա զօրավարներուն: Հայերու ապստամբութիւնը կը գլխաւորէին Բագարատ Բագրատունի եւ Արծրունի իշխանները:

Մութավաքիլ խալիֆան մեծ բանակ մը կը ղրկէ Հայաստան Եուսուֆ զօրավարի հրամանատարութեամբ: Արաբ բանակը Վասպուրականի ճամբով կը խուժէ Բզնունիք և հոնկէ ալ Տարօն, գրաւելով Մուշ քաղաքը:

Եուսուֆ մտադիր էր գարնան յարձակիլ Սասունի վրայ, ամրապնդել իր իշխանութիւնը բնաջնջելով հայ իշխանները եւ երկրին մէջ ալ հաստատելով արաբ գաղթականութիւն: Սակայն Խութեցիներն ու Սասունցիները ձմեռ ժամանակ կը յարձակին Արաբներու վրայ եւ կը ջարդեն բանակը, որ ցրուած էր Մուշի եւ անոր գիւղերուն մէջ: Եուսուֆ եւս կը սպաննուի:

Եուսուֆի անփառունակ պարտութենէն ետք, երբ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Վրաստանի եւ Աղուանքի մէջ նոր թափով կը ծաւալէր ապստամբութիւնը, Մութավաքիլ խալիֆա Հայաստան կը ղրկէ մեծ բանակ մը՝ վարձկան Թուրք զօրքերու հրամանատար Բուղայի գլխաւորութեամբ, որ հրով ու սուրով կ՚ասպատակէ Վասպուրականն ու ապա Արարատեան դաշտը՝ Դուին կեդրոնով: 853ին Բուղա մեծ կորուստներու գնով կը ճնշէ նաեւ Սիւնիքի դիմադրութիւնը:

Թուրք վարձկան բանակը, որ Հայաստանի մէջ ծանր կորուստներ կրած էր, կը յարձակի Վրաստանի վրայ, կը գրաւէ եւ կը հրկիզէ Թիֆլիսը, ապա կ՚արշաւէ դէպի հիւսիս: Հոն Կովկէս լերան ստորոտին ծանր հարուածներ կը կրէ Նաճարներէ: Արցախի մէջ եւս կը հանդիպի բուռն դիմադրութեան եւ ձախողութեան:

Բուղա 855ին ետ կը կանչուի:

850 – 851ի ապստամբութիւնը եւ անոր յաջորդած քառամեայ պատերազմները, ոչ միայն չամրապնդեցին արաբ տիրապետութիւնը Հայաստանի, Վրաստանի եւ Աղուանքի մէջ, այլեւ ցոյց տուաւ խալիֆային անզօրութիւնը: Բուղայի քառամեայ կռիւները, փաստօրէն, խալիֆային վերջին ամէնէն մեծ, բայց ապարդիւն ճիգերն էին՝ զսպելու Հայերու եւ անոնց դրացիներու անհնազանդութիւնը:

Բուղայի հեռանալէն ետք Հայաստան փութով ամոքեց իր վէրքերը. անկախութեան ձգտումը աւելի զօրացաւ: Խալիֆայութիւնը, ընդհակառակն, չարունակ կը տկարանար եւ կը կազմալուծուէր:

Միւս կողմէ մրցակցութիւնը կը շարունակուէր իր եւ Բիւզանդիոնի միջեւ: Թ. դարու կէսերուն այդ երկու կայսրութիւններու ուժերը գրեթէ հաւասար դիրքերու վրայ կը գտնուէին, ուստի հայկական բանակի յարումը կողմերէն մէկուն՝ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր: Արաբներուն կը մնար ամէն գնով պահպանել իրենց տիրապետութիւնը Հայաստանի վրայ եւ թոյլ չտալ, որ Հայաստան դաշնակցի Բիւզանդիոնի: Մինչդեռ Հայաստան կը ձգտէր օգուտ քաղել այս մրցակցութենէն:

Խալիֆային համար այլեւս պարզ կը դառնայ, որ անկարելի է անտեսել թողուլ Հայոց երկիրը, մանաւորապէս Բագրատունիները: Այս պայմաններու մէջ է, որ սպարապետի պաշտօնը 855ին կ՚անցնի Սմբատի զաւկին՝ Աշոտի ձեռքը, որ խաղաղ կացութենէն օգտուելով կը շարունակէ վարել այն քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտէր իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել երկրին վարչական եւ զինուորական իշխանութիւնը:

Տնտեսական առումով ալ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած էին հայ պետականութեան վերահաստատման համար: Երկրին բնակչութիւնը օգտուելով երեք տասնամեակներու (855էն սկսեալ) խաղաղութենէն, կը շէնցնէ իր հայրենիքը: Կը վերակենդանանան հին քաղաքներ եւ մէջտեղ կուգան նորեր: Այս ճամբով կը զօրանայ Հայաստանի տնտեսական եւ ռազմական ուժը, երբ, անդին, խալիֆայութիւնը ներքին տագնապներ կ՚անցնէ: Գահ բարձրացած Ահմէտ ալ Մուսթայի խալիֆը (862–866) չկրցաւ առաջքն առնել կայսրութեան քայքայումին: Աշոտ Բագրատունի փութաց օգտուիլ այս նպաստաւոր վիճակէն: 859ին Հայաստանի ոստիկան նշանակուեցաւ Ալի Իպն Եահա, որ իր հայ ծագումին համար ալ-Արմանի կը կոչուէր: Հայ իշխաններու պնդումով այս վերջինը կը միջնորդէ խալիֆայի մօտ, որպէսզի Աշոտ Բագրատունի ճանչցուի իբրեւ իշխանաց իշխան: 862ին Աշոտի կը յանձնուի նոյնպէս ամբողջ երկրին հարկահանութիւնը: Ը. դարու վերջերուն 13 միլիոն տիրհէմի փոխարէն, Թ. դարու կէսերուն, Հայաստան կը վճարէր 4 միլիոն տիրհէմ: Գանձուած հարկերու մեծ մասը այժմ կը մնար Հայաստան, նպաստելով անոր վերելքին ու բարգաւաճումին:

Աշոտ Բագրատունի հայկ. բանակի սպարապետ կը կարգէ Աբասը, որ քաջ զօրավար էր: Շուտով Բագրատունիներու բանակը կը հասնի 40.000ի:

Բ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԽՄԲ. — Աշօ Շախխաթունիի մահուան 15ամեակին ի յիշատակ ստորեւ կը հրատարակենք տքթ. Ա. Գմբէթեանի յօդուածին գլխաւոր մասերը, լոյս տեսած «Յառաջ»ի 1957 Ապրիլ 16ի թիւին մէջ, գրուած մեծ վարպետին մահուան առթիւ:

×

Աշօ Շահխաթունի ծնած էր 1882ին Շահրիար եւ զաւակն էր արեւելահայ թատրոնի ծանօթ դերասան Վաղարշակ Շահխաթունիի:

Զինուորական ասպարէզին մէջ փայլուն գործունէութիւն մը ունենալէ ետք Թիֆլիսի մէջ եւ այլուր, Սարդարապատի ճակատամարտին եւ հերոսական գուպարին մասնակցելէ ետք, 1919ին կը կոչուի Երեւանի պարէտի պաշտօնին եւ Հայաստանի կառավարութենէն կը ստանայ գնդապետի աստիճան:

Հայ բեմէն ներս իր մուտքը կը կատարէ 1907ին եւ երկար տարիներ կ՚աշխատակցի արեւելահայ բեմական ականաւոր գործիչներու հետ:

Թիֆլիսի «Արտիստական»ին եւ Բաքուի «Կուլտուրական Միութեան» թատերական խումբերուն մէջ Շահխաթունի իր պատուաւոր տեղը կ՚ունենայ: Այդ խումբերուն մաս կը կազմեն նաեւ՝ Սիրանոյշ, Աբէլեան, Սեւումեան, Զարիֆեան, Մանուէլեան, Արմէնեան, Օլի Ահարոնեան, Ալիխանեան, Սաթենիկ Աղամեան, Վրոյր, Բերոյեան, Փառանձեմ, Լիւսի, Վահրամ Փափազեան եւայլն:

Երկար տարիներ, Աշօ Շահխաթունի արեւելահայ բեմերուն վրայ կը փայլի եւ հետզհետէ կը տիրանայ հաստատուն հռչակի մը:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Աշօ Շահխաթունի կը մեկնի Պոլիս:

Պոլսոյ մէջ, կը սկսի Շահխաթունիի բեմական գործունէութեան նոր եւ իւրայատուկ շրջանը:

Զինադադարին յաջորդող խանդավառութեան օրերն են:

Պոլսոյ մէջ նոր է կազմուած «Պոլսահայ Տրամաթիք»ը:

Շահխաթունիի երեւումով կը սկսի նոր շրջան մը: Աշոտ Մատաթեանցի ջանքերով առաջին անգամ ըլլալով հայ բեմերու վրայ կը բերուին Ֆրանսական խաղացանկի ընտրեալ կտորները:

Պէրնշթայն, Պաթայլ, Վօլֆ սիրելի անուններ կը դառնան պոլսահայ հասարակութեան:

Ելիզա Պրնտէմճեան – Շահխաթունի դոյգը կը դառնայ պոլսահայ երախտագիտութեան եւ թատերասէր հասարակութեան պաշտամունքի առարկան:

Հետզհետէ կը ներկայացուին «Խամաճիկները», «Հարսանեկան քայլերգ»ը, «Մրրիկ»ը, եւ մանաւանդ «Սամսոն»ը, որուն մէջ Աշօ Շահխաթունի կը դերադանցէ ինքզինքը Ժագ Պրաշարի դերով:

Երկար չի տեւեր սակայն այս շրջանը: Կը հասնի քեմալական շարժման խուրանցումը:

Պոլիսը արտաղաղթի խուճապէն տարուած կը սկսի պարպուիլ Հայութենէ:

Թատերական շարժումը կը կասի եւ Շահխաթունի կը ստիպուի նոյնպէս հեռանալ, կիսատ թողլով գործը:

Կը մեկնի Պուլկարիա:

Վառնայի մէջ տեւն մը հայկական կազմակերպութիւններու աջակցութեամբ կը ներկայացնէ «Նամուս», «Քին», «Մրրիկ»ը եւայլն եւ ապա կը պայմանաւորուի քաղաքապետարանի թատերական խումբին հետ եւ դառնալով նոյն խումբին գլխաւոր դերասանը, պուլկարերէն լեզուով կը խաղայ դասական միջազգային հեղինակներու եւ պուլկար քանի մը ժամանակակից հեղինակներու գործերը: Քիչ ժամանակի մը մէջ Աշօ Շահխաթունի կը դառնայ պուլկար թատերասէր հասարակութեան պաշտամունքի առարկան:

Իր համբաւը կը հասնի մինչեւ մայրաքաղաք՝ Սօֆիա, ուրկէ Արքունական Թատրոնին կողմէ հրաւէր կը ստանայ մասնակցելու իրենց ներկայացումներուն:

Մեկնելով Սօֆիա, պետական թատրոնին մէջ, մեծանուն պուլկար դերասաններու կողքին, Շահխաթունի կը տիրապետէ իբրեւ վրտէթ, եւ այսպէսով կը դառնայ Պուլկարիոյ օրուան մարդը:

Իր յաջողութիւնները, աւելորդ է ըսել, հանգիստ կեանք մը կ՚ապահովէն իրեն: Սակայն Շահխաթունի չի գոհանար այդքանով, իր կրակոտ արուեստագէտի խառնուածքը նոր հորիզոններ կը փնտռէ:

Կը թողու Պուլկարիոյ իր խաղաղ ու հանդստաւէտ կեանքը եւ կը մեկնի Ֆրանսա:

Կը հաստատուի Փարիզ, ուր խոկոյն կը շրջապատուի հին եւ նոր դերասան ընկերներով, որոնք իր գալուստէն խրախուսուած, կը սկսին թատերական բեղուն աշխատանքի մը:

Շուտով Փարիզի Հայութեան սիրելին կը դառնայ Աշօ Շահխաթունի:

Այդ շրջաններուն Փարիզի մէջ կը գործէր դերասան Տրդատ Նշանեանի ջանքերով հիմնուած «Փարիզահայ Տրամաթիք» թատերախումբը, որուն մաս կը կազմէին Տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ատրինէ Տէրունեան, Սիրուհի Նշանեան, Օր. Անահիտ Դատաւորեան, Պ. Պ. Վահրամ Սվաճեան, Արման Կոթիկեան, Շահան Սարեան, Արմենակ Սարաֆեան, Յակոբ Լաթիֆեան, Սարիմ Մաքսուտեան, Գր. Վահան, Գէորգ Տէրվիշեան, տողերս ստորագրողը եւ ուրիշներ:

Շահխաթունիի երեւումով նոր եռանդ ու կորով կը ստանայ արդէն գեղեցիկ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Աս Մոլլա խորխութանը, մոլլան վախցնողը ի՞նչ է, գիտէ՞ք, խոշոր խոտ մըն է, չիչի մամայէն ալ մեծ է, մինչեւ գօտիս կ՚ելլէ, խաղողի պզտիկ թուփի մը չափ տունկ մըն է:

Աշունը չորնալու ըլլայ հովը լեռներէն ձորերը կ՚իջեցնէ

Մոլլա մը օր մը նեղուեր է լերան մը տակը զօտին քակեր է պէտքը կ՚ընէ: Մէկ մըն ալ յանկարծ լեռնէն վար քարեր, խիճեր սահեցնելով տանկուլ տունկուլ բան մը վար կուգայ, ինչ ըլլալը չի տեսներ, վախէն տակը չմնալու համար վարտիքը բռնած կը փախի, վերջն ու վերջը կը տեսնէ որ քար չէ, խոշոր չոր թուփ մըն է: Անկէ թուփին անունը Մոլլա խորխութան կը դնեն:

Պեկիչենց ձորը հեռուընէ մնացած չոր Մոլլա խորխութան մը գտայ, կոլու ալ չոր դշկուր մըն ալ գտայ, բերի, կոխեցի օճախը. չախմախս հանեցի, զարկի կայծքարին ինչ ըրի չկրցի արեթս բռնկցնել, ինքզինքս կ՚ուտէի չկրնալուս համար:

— Տուր մէկ մըն ալ ես զարնեմ, ըսաւ Նանոն:

— Չէ, պոռացի բոլոր ձայնովս:

— Ի՞նչ կ՚ըլլայ, թող մէկ մըն ալ ես ընեմ, ըսաւ նորէն Նանոն:

— Չէ... աւելի բարձրացուցի ձայնս, աղջիկ ըսելը կնիկմարդ ըսել է, հէչ տեսե՞ր ես որ կնիկմարդ մը չախմախ գործածէ ու կրակ հանէ:

— Է ի՞նչ կ՚ըլլայ, աղաչեց:

— Նորէն կ՚ըսես, յօնքերս կիտեցի, օրէնք չէ, էրիկմարդու գործ է աս:

Վերջապէս կայծով մը արեթս բռնկցուցի, ես ու Նանոն փչեցինք ինչքան ուժ շունչ ունէինք, փայտերը բռնկցուցինք, բիլաւը եփեցինք, սոխրացը ըրինք, խառնեցինք, աս անգամ տղաքը չեկան, չկային, մինակ Մերերոնց Ճանոն տեսաւ ու եկաւ, մեր հացէն գդալի մը ձեւ տուինք, երեքս միասին կերանք:

Մէկ բան մը մեզ կը զարմացնէր: Ուլերը, գառները սկսան խոտ ուտել: Առուէն ջուրէն կը վախնային, հիմա ուր առու մը ջուր տեսնէին կը հաւաքուէին վրան, կը ծռէին, կը խմէին, ջուրը բերաննին կ՚առնէին, բոլթ կ՚ընէին, իրարու երես կը նետէին:

— Ծօ ասոնց ո՞վ սորվեցուց խոտ ուտելը, ջուր խմելը, ջուրերուն հետ խաղալը, ետքն ալ նատիլ որոճալը: Վայ չունչանորդիներ, վայ անառակներ, ծօ ինչպէս իրենք իրենց խելք ըրին ու սորվեցան, կ՚ըսէինք մենք մեզի:

Նանոյենք ուլ մը ունէին: Անոր պէս ուլ ոչ Մեծ Արմտանը, Ապուշտան, Թեղուտը, Հասանաւան, ոչ Ջիմառան, Կասման, Բենկան, ոչ ալ Կալմխին, Թեփթան կար: Ամէն ուլի, գառի կոտոշը բութ մատի մը կիսուն չափ ալ չկային, անորինները լման թիզ մը ելեր էին:

Շիր չիտակ եռ ճիւղ ալ բուսեր էին կոտոշներուն վրայ, երկրորդ կոտոշներ ալ ելեր էին: Նաեւ ամէնուն մազերը կամ բուրդերը սեր–սեւ կամ ճեր–ճերմակ էին, անորը կարմիր էին, ճիշդ կարմիր ալ չէին, չոր սոխի կեղեւի գոյնով էին եւ կակուղիկ: Հօտէն կը զատուէր, գլուխը կ՚առնէր, հեռուները կ՚երթար, բարձր տեղերը կը սիրէր, քարի մը վրայ, բըրակի մը վրայ կը կայնէր, իր պզտիկ գլխին վրայ բարակուկ, ճիւղաւոր կոտոշներովը կը խաբուէիր եղնիկ կը կարծէիր: Գիւղով կը հիանային, ամէնքը կ՚ըսէին թէ մայրը եղնիկէ մը առած է: Կապուտ լուսէն, Կապուտ կապաններէն գալով Ջիվաղեղ Աղբիւրը մեր քովէն անցնող ջրեպանները, ճամբորդները կը կենային, կը նայէին ու կը զարմանային: «Շունապատ օղլա՜խ մը պու, կէյիկ եավրուսը, անասը տաղտա կէյիկտէն ալմըշտըր»:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(5 – Շար.)

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԻՐ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՐԶԵՐՈՎ

Գ.

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ

Յայտնի է, որ մեր շրջանին մէջ, մշակութային բնոյթի եւ զուտ մտաւոր–մշակութային առաքելութեամբ կազմակերպութիւն մը գոյութիւն չունի, ինչպիսին է, օրինակ, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ լայն ժողովրդականութիւն վայելող «Համազգային Մշակութային Ընկերակցութիւնը»:

Եթէ նկատի ունենանք, որ «Համազգային» ընկերակցութիւնը կը հովանաւորէ կրթական մեծ հաստատութիւն մը, «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբը, ունի երգչախումբը, պարախումբը, տպարան, հրատարակչական, գրատուն, եւն., ապա ուրեմն պարզ կը դառնայ այն մեծ պարապը, զոր կ'ընծայէ մշակութային կոչումով գործող կազմակերպութիւն մը: Միւս կողմէ պարզ կը դառնայ նաեւ այն կարեւոր թերին, զոր ունի մեր գաղութը:

Այսուհանդերձ, մեր շրջանը զուրկ չէ մշակութային բնոյթի ձեռնարկներէ եւ արուեստի տարբեր բնագաւառ ընդգրկող ելոյթներէ, որոնք այսպէս կամ այնպէս եւ այս կամ այն կազմակերպութեան, խմբակցութեան կամ անհատի կողմէ նախաձեռնուած՝ տաք կը պահեն հայ զանգուածներու մտաւոր–մշակութային հետաքրքրութիւնը, ազգային իմացումով՝ արուեստի կամ գեղարուեստի ջիղը:

Փաստօրէն, մեր գաղութին մէջ՝ եւ առ ի չգոյէ կեդրոնացեալ կազմակերպութեան մը, մշակութային գործունէութեան նախաձեռնութիւնը վերցուած են մեր այլազան կազմակերպութիւնները, ըլլան անոնք բարեսիրական, հայրենակցական թէ երիտասարդական, գլխաւորութեամբ Հայ Կեդրոնի Մշակութային Յանձնախումբին: Կան նաեւ զուտ արուեստի նուիրուած ընկերակցութիւններ, ինչպիսին են «Արաքս» երգչախումբը եւ «Արժանթինահայ թատերախումբը», առաւել ըլլալով անհատ արուեստագէտները կամ մասնաւորականները:

Համադրումը այս բոլորին՝ մշակութային ոչ–արհամարհելի ջանասիրութիւն մը, որուն ականատես եղաւ մեր գաղութը անցնող տարեշրջանին:

Առարկայական ըլլալու սիրոյն, կ'արժէ այստեղ արագ թուագրումը ընել կատարուած ձեռնարկներուն, որոնք կազմակերպուած այլազան միութիւններու, շրջանակներու կամ անհատներու կողմէ, երբեմն յաջող, երբեմն անյաջող, յաճախ խճողելով կամ խաչաձեւելով զիրար, այսուհանդերձ մշակութային որոշ շարժում մը ստեղծեցին 1971ի մեր կեանքին մէջ.—

Ա.— Երգչախումբի ելոյթներ («Արաքս», «Կոմիտաս»):

Բ.— Թատերական ելոյթներ («Արժանթինահայ Թատերախումբ», Հաճնոյ Հայրենակցական Միութիւն):

Գ.— Ձայնապնակներու հրատարակում («Արմենիա» գրատուն, «Արաքս» երգչախումբ, Վարուժան Գէորգեան):

Դ.— Դասախօսական ձեռնարկներ (ՀՕՄ., ԱԵՄ., Վիսենթէ Լոփէսի հոգաբարձութիւն, եւայլն):

Ե.— Ցուցահանդէսներ եւ տօնակատարութիւններ (Հայ Կեդրոն):

Զ.— Կազմութիւն Հայ–Արժանթինեան Մշակութային Ընկերակցութեան:

Է.— Արուեստի անհատական ելոյթներ:

Ը.— Գրական, պատմական կամ քաղաքական բնոյթի գրքերու հրատարակութիւն (հայերէն, սպաներէն):

Կարելի չէ ըսել, որ ներկայացուած վերի ցուցակը ամբողջական է եւ լիովին կերպով կը պատկերացնէ անցնող տարեշրջանի մշակութային մեր կեանքը, այսուհանդերձ այսքանն ալ կը բաւէ անվարան ըսելու, որ արուեստի եւ մշակոյթի կալուածներուն մէջ համեմատաբար արթուն եւ աշխատասէր գաղութ մը ունեցած ենք՝ հաւաքական թէ մասնակի ճիգերով:

Այս բոլորին վրայ պէտք է աւելցնենք նաեւ Հայաստանի պետական պարախումբի այցելութիւնը, որ շնորհիւ Հայ Կեդրոնի հետեւողական եւ լարուած աշխատանքին կրցաւ համազգային տարողութեամբ ոգեւորութիւն ստեղծել հայ թէ օտար շրջանակներու մօտ: Յիշենք նաեւ լիբանահայ արուեստագէտներ Տիկին Ժանէթ Գույումճեան–Իլանճեանի եւ Ատիս Հարմանտեանի այցելութիւնները, ամբողջացնելու համար շրջանիս մշակութային կեանքին պատկերը՝ 1971ին:

կերպով սկսած Փարիզահայ Տրամաթիքը:

«Փարիզահայ Տրամաթիք»ի ներկայացումներէն զատ Աշօ Շահխաթունի իր մասնակցութեամբ փայլ կուտայ յաճախ նաեւ Տիկ. Աննա Բուղաղեանի ղեկավարութեամբ տրուած բազմաթիւ ներկայացումներուն:

Շահխաթունի, Փարիզի մէջ եւս, իր փայլելի արուեստով կը հրապուրէ հայ թատերասէր հասարակութիւնը հետզհետէ դուրս գալով Էտմոնտ Քենի, Պետրոնիոսի, Ժաք Պրաշարի, Սվենգալիի, Օթելլոյի, եւ բազմաթիւ այլազան տիպարներու մէջ:

Ֆրանսական շարժանկարէն ներս ալ իր մուտքը կ'ըլլայ մեծագործ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐԱԿԸ

—o—

ԽՄԲ.— «Բարելավել գյուղատնտեսական մթերքների որակը» խորագրին տակ Ն. Վիրաբեան, Մթերումներու փոխ–նախարար, «Սով. Հայաստան»ի Մարտ 25ի թիւին մէջ կ'անդրադառնայ գիւղատնտեսական արտադրութիւններու որակի հարցին:

Նոր հնգամեակի (1971–1975) յաջողութիւնը մեծ չափով պայմանաւորուած է ծրագիրներու իրականացումով, գիւղատնտեսական արտադրութեանց եւ անոնց մթերումներու մարզին մէջ: Ներկայ տարեշրջանին մեր Հանրապետութեան տնտեսութիւնները Պետութեան պէտք է ծախեն աւելի քան 35.000 թոն հացահատիկ, 260.000 թոն բանջարեղէն եւ ամախք, 271.000 թոն խաղող եւ այլ պտուղ, 14 հազար թոն ծխախոտ, 115.000 թոն շաքարի ճակնդեղ, 45.000 թոն գետնախնձոր, 56.000 թոն միս, 191.000 թոն կաթ, 111 միլիոն հաւկիթ եւ այլ գիւղատնտեսական արտադրութիւններ:

Գիւղատնտեսութեան արտադրութիւններու յաւելումին առընթեր կը բարձրանայ նաեւ մեր ժողովուրդին պահանջը անոնց որակին նկատմամբ: Մարդիկ կը փափաքին գնել լաւ հաց, բանջարեղէն, պտուղ, միս, կաթ եւայլն: Սակայն ասիկա մեծ մասամբ կախում ունի գիւղատնտեսութեան բնագաւառի աշխատողներէն, թէ անոնք ի՛նչ տեսակ արտադրութիւն կը յանձնեն Պետութեան: Որակի բարելաւումը կը հանդիսանայ գլխաւոր հարցերէն մէկը:

Վերջին տարիներուն կուսակցութիւնը եւ կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առին, որպէսզի հանրային տնտեսութիւններու մէջ աշխատողները նիւթապէս շահագրգռուին այս գործով, այսինքն՝ Պետութեան ծախեն բարձրորակ արտադրութիւն: Այսպէս, օրինակ, կարծր եւ բարձր դասի ցորեն ծախելու պարագային տնտեսութիւններուն կը վճարուի 20–60, իսկ սոսնձայնութեան պարագային՝ 30–50 տոկոս աւելի գումար: Կը խրախուսուի նաեւ անասնապահութեան վաճառքը Պետութեան. այսպէս՝ միսի վճարումներու ատեն նկատի կ'առնուի անասունին գիրութիւնը: Կաթի թթուութիւնը սահմանուած աստիճանէն նուազ ըլլալու պարագային մէկ թոնի հաշւոյն կը վճարուի 5 ռուբլի աւելի. կաթի մաքրութիւնն ալ նկատի կ'առնուի: Կաշիի եւ բուրդի արժէքները կը գնահատուին ըստ իրենց տեսակին եւ որակին:

Անտարակոյս, այս կարգադրութիւնները կը նպաստեն որակի բարձրացումին: Անցեալ տարի տնտեսութիւններու կողմէ Պետութեան յանձնուած եղան, հորթի միսին 85,1 տոկոսը միջակէն բարձր եւ միջակ գիրութեան եղած է, մինչդեռ 1969ին այդ տոկոսը եղած է 67,3: Միայն որակի բարելաւումէն տնտեսութիւնները իբրեւ յաւելեալ գումար ստացած են 2 միլիոն 332 հազար ռուբլի եկամուտ:

Կաթի որակի կարեւոր ցուցանիշներէն է անոր իւղոտութիւնը: Հայաստանի համար կաթի միջին իւղոտութիւնը սահմանուած է 3,7 տոկոս, եւ մթերումի գինները փաստօրէն այդ մակարդակէն կը հաշուուին:

Անցեալ տարի, 1970ի համեմատութեամբ կաթի իւղոտութիւնը բարձրացած է 0,03 տոկոսով եւ կը կազմէ 3,67 տոկոս:

Տնտեսութիւններու մէջ կարեւոր աշխատանք կը կատարուի Պետութեան յանձնելու համար քիչ թթուութիւն ունեցող կաթ: Այսպէս, 1970ի համեմատութեամբ անցեալ տարի մեր մօտ քիչ թթուութեամբ կաթը աւելցաւ 7.500 թոն, որու համար տնտեսութիւնները ստացան մօտաւորապէս 37.500 ռուբլի յաւելեալ դրամ: Սակայն, որոշ շրջաններու մէջ այս ցուցանիշին վրայ դեռ անհրաժեշտ ուշադրութիւն չեն դարձներ, չեն պահպանուիր կթումի առողջապահական պահանջները, կը ձգձգուին կաթի փոխադրութեան աշխատանքները, կաթը ընդունելու կայաններէն կարեւոր մասին մէջ չեն շոգեհարուիր պարապ դոյլերը, շատ արօտավայրերու մէջ չկան կաթ ընդունելու կէտեր: Այս թերութիւններուն հետեւանքով 1971ին մթերուեցաւ շուրջ 16 հազար թոն բարձր թթուութիւն ունեցող կաթ, որու համար տնտեսութիւններէ վար դրուեցաւ 81.000 ռուբլի:

Հակառակ կատարուած դրական աշխատանքին, դեռ ցած աստիճանի վրայ կը գտնուի կաթի մաքրութեան գործը:

Ագարակներու մեծ մասին մէջ կաթը նախնական մշակումի չենթարկուիր: Ասոր պատճառով 1971ին մթերուած առաջին կարգի կաթը կազմած է 12 տոկոս, մինչդեռ ուրիշ երկիրներու մէջ, օրինակ, Լիթուանիայի մէջ, ան ներկայացուցած է 45 տոկոս:

Հակառակ այն իրողութեան, որ Հայաստանի մէջ կանոնաւոր կերպով կ'իրագործուին կաշիի արտադրութեան ծրագիրները, անոնց որակը դեռ շատ ցած է, իսկ առանձին շրջաններու եւ տնտեսութիւններու մէջ այդ գործը պարզապէս անուշադրութեան է մատնուած, որ, անշուշտ, բացասական արդիւնք կուտայ կաշիի աղբիւրները աւելցնելու, որակը բարելաւելու եւ արդիւնաբերութեան անհրաժեշտ հում նիւթը հայթայթելու գործին:

Կաշիի որակը յատկապէս ցած է Ամասիայի, Իջեւանի, Ղափանի, Նոյեմբերեանի շրջաններու մէջ, ուր 1971ին, նախորդ տարուան համեմատութեամբ, իջած է որակը: Պատճառն այն է, որ տնտեսութիւններու մեծ մասին մէջ չկան սպանդանոցներ, սպանդը կը կատարուի պատահական մարդոց ձեռքով:

Մեր դաշտավարները կարեւոր ընելիքներ ունին դաշտային արտադրութիւններու որակը բարձրացնելու ուղղութեամբ: Անցեալ տարի անոնք Պետութեան ծախեցին եւ յանձնեցին շուրջ 41.000 թոն հացահատիկ:

Հակառակ այն իրողութեան, որ վերջին տարիներուն որոշ չափով բարելաւուած է բանջարեղէնի, պտուղի եւ խաղողի որակը, սակայն առեւտրական կեդրոններու եւ պահածոներու գործարաններու յանձնուած են ցուցանիշերուն չհամապատասխանող ապրանքներ: Օրինակ, անցեալ տարի միայն արտածումի սահմանուած պտուղներու 20 տոկոսը նկատուած է անհամապատասխան ճշդուած ցուցանիշին: Այսինքն՝ տնտեսութիւնները մօտ 200.000 ռուբլի վնաս կրած են:

Ճիշդ է, բանջարեղէնի տնտեսութիւններն ու շրջանները վերջին ժամանակները կը կատարեն եւ կը գերակատարեն արտադրութեան եւ մթերումի պետական առաջադրութիւնները, սակայն արդարութիւնը կը պահանջէ ըսել, որ ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձուի որակին: Ահա թէ ինչու, բնակչութիւնը կը գերադասէ բանջարեղէն եւ պտուղ գնել շուկայէն, թէկուզ սուղ գիներով:

Գիւղատնտեսական արտադրութեան որակի պահպանումը մեծապէս կախում ունի նաեւ առեւտրական կազմակերպութիւններէ: Ո՛վ չի գիտեր, թէ դաշտէն ուղարկուած բանջարեղէնը նոյն օրը չըսպառիր եւ ան կը մնայ նոյնիսկ քանի մը օր եւ տաքէն կը թառամի: Ասոր համար է, որ բանջարեղէնի բոլոր խանութները պէտք է ունենան համապատասխան յարմարութիւններ, իսկ քաղաքները՝ սառնարանի տնտեսութիւններ ու պահեստներ, բան մը, որ ցաւ ի սիրտ չկայ:

Գիւղատնտեսութեան արտադրութեան որակի հարցը կարեւոր խնդիր մըն է: Պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել անոր:

Ն. Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ո՞վ գիտէ, թերեւս իրաւցնէ հիւանդ է, պատասխանեց Մանուկ աղա, ուզելով ոսկերիչը պաշտպանել:

— Հապա այդ «Պայքար Լսարան»ին մարդիկը... երբ թէ թաղին բոլոր երիտասարդութիւնը իրենց ձեռքին մէջն էր:

— Պարապ խօսք, էֆէնտի, պարապ խօսք, քանի մը հոգի էին, անոնք ալ ծեծկելին փախան:

Եւ այսպէս երեք անձերը դէմ դիմաց նստած իրենց պարտութեան վրայ կ'ողբային, գանգատելով ամէնէն:

Նոյն միջոցին, ընդհակառակն, Պօղոս էֆէնտիի տան մէջ ցնծութեամբ կը տօնուէր մեծ յաղթանակը:

Զ.

— Քա՛, Նարդիկը ո՞ւր է, առտուընէ ի վեր մէջտեղ չկայ, սա ելէկիս կոճակը բղդեր է, կարել պիտի տայի:

Յիսուն տարեկանի մօտ գէր ու կարճահասակ մարդ մըն էր, որ այս խօսքերը կ'ուղղէր իր կնոջ, Կիրակի առտու մը:

— Տուր ես կարեմ, պատասխանեց կինը, այսօր Նարդիկէ խեր չկայ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Ճանըմ, չե՞ս գիտեր, Կիրակի է, նշանածը պիտի գայ, հագուելու վրայ է:

— Այս մէկ հագուիլը քանի՞ ժամ կը տեւէ:

Գատը–գիւղը, Մէօհիւրտարի կողմերը, փոքրիկ փայտաշէն տան մը մէջ կը բնակէր ոսկերիչ Սահակ աղան իր կնոջ՝ Փէմպէ հանըմին եւ աղջկանը՝ Նարդիկին հետ: Այս վերջինը հազիւ քսան տարեկան, սեւ աչքերով, նրբակազմ, թուխ եւ գեղանի աղջիկ մըն էր: Արամեան վարժարանի մէջ իր շրջանը աւարտելէ ետքը երկու տարիի չափ յաճախած էր նաեւ մայրապետներու դպրոցը, ֆրանսերէնը եւ դաշնակը կատարելագործելու համար:

Ոսկերիչը, թէեւ համեստ վիճակի տէր, չէր ուզած իր մէկ հատիկ աղջկան կրթութեանը համար բան մը խնայել, մանաւանդ, որ Նարդիկ շատ ընդունակութիւն ունէր եւ միշտ առաջինը կը հանդիսանար իր ընկերուհիներուն մէջ:

Այր ու կին հոգի կուտային իրենց աղջկան վրայ, եւ անոր գեղեցկութեամբն ու խելքովը կը փառաւորուէին:

Նարդիկ արդարեւ շնորհալի աղջիկ մըն էր, ոչ թէ միայն ֆիզիքապէս, այլ նաեւ բարոյապէս: Անստգիւտ վարք ու բարք մը ունէր եւ հակառակ իր մանկատի տարիքին՝ կատարեալ տանտիկին մըն էր:

Իր այս յատկութիւնները ծանօթ էին զինքը ճանչցողներուն եւ հազիւ դպրոցէն՝ ելած, շատ երիտասարդներ իր ձեռքը խնդրած էին:

Սակայն Սահակ աղա եւ իր կինը քիչ մը դժուարահաճ էին: Կ'ուզէին, որ իրենց ըրած զոհողութիւններուն փոխարէն՝ գոնէ քիչ մը փայլուն դիրք մը ապահովեն իրենց աղջկան: Անշուշտ մեծ յաւակնութիւններ չունէին, բայց վերջապէս կը փափաքէին, որ Նարդիկ ընկերական սանդուխին վրայ իրենցմէ աստիճան մը վեր տեղ մը գրաւէր:

Քանի մը ամիսներէ ի վեր իրենց այս փափաքը գրեթէ իրագործուած էր: Աղջիկնին նշանած էին շնորհքով երիտասարդի մը՝ Գարեգինի, որ մեծ վաճառականի մը քով փայլուն դիրք մը ունէր եւ որ տակաւին կրնար առաջ երթալ:

Նարդիկ ալ իր ծնողքին չափ գոհ ու երջանիկ էր այս միութենէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 9) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Ապրիլ 9ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Պօմոն, երախտաշատ զպրապետ

ԼԵՒՈՆ ՃԵՐԱՀԵԱՆԻ

մահուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Մարի Արզումանեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 9ին, ժամը 11ին, ի յիշատակ Սուրէն Արզումանեանի, անոր մահուան Ա. տարեդարձին, ինչպէս նաեւ Արզումանեան եւ Պըժեան ընտանիքներու հին եւ նոր ննջեցեալներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

×

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ

Salle Municipale, Rue Jean Jaurès

Ճաշագին 25 փրանք

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

31րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկ. Մովսէս Կարապետեան (Տէսին), Պր. Պօղոս Քէնտէրեան (Պորտօ), Պր. Արթիւր Սեթեան (Վօ-ան-Վըլէն), Պր. Եսայեան եւ Տիկ. Եսայեան (Վերսայլ), Պր. Մարտիրոս Ագըլեան (Լիոն), Տիկ. Զապէլ Հօճապաշեան (Քոլոմպ), Պր. Արմենակ Պետեան (Վիրոֆլէ), Պր. Ուզունեան, Տիկ. Գոհար Սանոյեան եւ Պր. Գէորգ Աւագեան (Առնուվիլ լէ Կոնէս), Պր. Կարապետ Ալեքսանեան եւ Պր. Յակոբ Տէր-Թոմայեան (Իսի լէ Մուլինօ), Պր. Անդրէ Պըյըքլեան (Պուրկ), Պր. Սահակ Մանուկեան (Մարսէյլ), Պր. Բիւզանդ Զիֆթէեան, Պր. Աւետիս Ուլիկեան, Տէր եւ Տիկ. Արթաքի Գարակէօզեան, Տիկ. Մարթա Սերոբեան, այրի Տիկ. Ագգանուշ Տէյիրմէնճեան, վերջինները Տէսինէն 50ական փրանք:

Նախկին գումար 118·812,53

Յրդ ցանկի գումար 1·000

Ընդհ. գումար 119·812,53

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ սգատօն. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային սգատօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին:

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ խղճալինի նուէրները:

ԲՈՂՈՔԻ եւ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կը խօսին

M. Gaston DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

Membre du Comité Directeur du Parti Socialiste

Hrant SAMUELIAN

Président de la Délégation de la République Arménienne

Jules WOLF

Président de la Commission Juridique

de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme

Maître DEVEDJIAN

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹ ԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագրեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէն ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը ·պրիլ 7, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20,30ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Կը նախագահէ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կը խօսի

ԶԱՐԵՀ ՎՐԴ. ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ, Հումէն

Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցիին դերը ազգային կեանքի մէջ՝ երէկ եւ այսօր

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մարմինէ Շարութաէ եւ Տիկին Դաւիթեանէ 50ական փրանք ընկեր Երուանդ Գասեանի մահուան տխուր առիթով:

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

ժամը 17–23

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Զուարթ մթնոլորտ

եւ հաճելի անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

Տոմսերու համար դիմել՝

ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770-39-38

ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793-53-71

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծրագիր-Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ

15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Երգ՝ Փեթէրնիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Երկուշաբթի 10 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 21ին, Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա Քոլոմպ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ
8
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
8 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12386

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.386

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԴԱՐԱՅԻ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԿԸ ԲԱՆԻ

Բ.

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր Թուրք «պատմագէտ»ները պարբերաբար ուսումնասիրութեան առարկայ կը դարձնեն հայեւթուրք յարաբերութիւնները, խեղաթիւրելով պատմական դէպքերը, ըստ իրենց հայեցողութեան: Ցաճախ անդրադարձած ենք անոնց, մատնանշելով նպատակաւոր նենգափոխութիւնները:

Ցիշե՛նք, ի մէջ այլոց, Պէլկէլէրլէ Թիւրք Թարիհի Տէրկիսիի 1967 Նոյեմբերի թիւին մէջ Միւհամմ Սէրթօղլուի գրած յօդուածը, որուն խորագիրն էր «Հայկական խնդիրը Թուրքիոյ մէջ» (Ցառաջ 11, 14 եւ 15 Նոյ. 1967): Սակայն նման յօդուածներ սուտերի մէջ կը մնան Իսմայէլ Թուլլահ Ճէմալ Խօջայալի պաշտօնաբանի գիրքին մօտ, որ պատմութիւն ըլլալէ աւելի զրպարտագիր մըն է, սուտերու եւ կեղծիքներու տողան: Թուրք մը միայն ընդունակ է այդ աստիճան շարափոխել համար աշխարհի հանրածանօթ պատմական դէպքերը, նպատակ ունենալով վարկաբեկել Հայութիւնը յաչս միջազգային հանրային կարծիքին եւ արդարացնել Թրքական ջարդերը:

Խօջայա կ՚ուզէ հաւատացնել ընթերցողները թէ Հայերը շատ չնչին թիւ մը կը կազմէին Թուրքիոյ մէջ, այսինքն բնակչութեան հինգ առ հարիւրը. իսկ ամէնէն շատ Հայութիւն պարունակող նահանգին — օրինակ Վանի — մէջ հարիւրին քանը միայն: Այսքան քիչ թիւ ներկայացնող Հայերուն նպատակն է եղեր Կիլիկիան եւ արեւելեան վեց նահանգները վերածել անկախ Հայաստանի եւ իբրեւ սարուկներ իրենց տիրապետութեան ենթարկել յիշեալ շրջաններու բնակչութեան հարիւրին ութսունը կազմող Թուրք–իսլամները:

Այս նպատակին կը ձգտին եղեր 1774ի Քիւչիւք Քայնարճայի ռուսեւթուրք դաշնագրէն, մանաւանդ 1828էն ի վեր, երբ Ռուսերը գրաւեցին Թրքահայաստանի մէկ մասը Բասկեւիչի հրամանատարութեան տակ:

Խօսելով հայ ազատագրական շարժումներուն մասին, առաջին գիծի վրայ կ՚ամբաստանէ Խրիմեան Հայրիկը, որ իբր թէ 1857ին ապստամբութեան (?) կոչ ըրած է Հայութեան: Զէյթունի եւ Սասունի դէպքերը, Պանք Օթոմանի գրաւումը եւ հայկական ջարդերը կը ներկայացնէ աւելի շատ ուժ տալով իր հիւանդագին երեւակայութեան քան հիմնուած պատմական ճշմարտութեանց վրայ:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով Հայերը աւելի տենդոտ աշխատանքի լծուեր են հայկական Պետութիւն հիմնելու եւ Թուրքերը սարկացնելու համար: Հ. Յ. Դաշնակցութենէն եւ Հնչակեաններէն զատ Ռամկավարներն անգամ դարձեր են « ապստամբական » կուսակցութիւն՝ նախագահութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի (?):

Կիլիկիոյ Հայերը օտար Պետութիւններէն, մասնաւորաբար Ֆրանսայէն ստացեր զէնք ու ռազմանիւթ ստացեր են՝ վերականգնելու համար հայկական Կիլիկիոյ անկախ Պետութիւնը...: 1909ին Ատանայի մէջ Հայերն են, որ նախայարձակ եղեր են, սպաննելով անմեղ Թուրքեր: Կառավարութիւնն ալ կախաղան հաներ է բազմաթիւ Թուրքեր՝ փոխանակ պատժելու Հայերը, որ հազարաւոր Թուրքեր ջարդեր էին...:

Առաջին աշխարհամարտի դէպքերուն անդրադառնալով, բոլորովին շարափոխուած կերպով կը ներկայացնէ Դաշնակցութեան Էրզրումի 1914ի ընդհ. ժողովին որոշումները, 1915ի Յունուար–Փետրուարի Զէյթունի տարագրութիւնը, հայկական նահանգներու, մասնաւորաբար Վանի դէպքերը: Սուտ ու սխալ «փաստաթուղթ»երով կ՚ուզէ ապացուցանել թէ Թրքահայերը օսմանեան բանակը լքելով անցած են Կովկաս, կռնակէն զարնելու համար Թուրքերը, իբրեւ յառաջապահ ծառայած են Ռուսերուն:

Վանի մէջ հազարաւոր Թուրքեր, — կին, ծերունի, երախայ — վայրագօրէն սպաննուեր են Հայերուն կողմէ, առանց հաշուելու բանակին եւ ոստիկան զօրքի հասցուած կորուստները: Պատրիարքարանը, Թուրքիոյ ամբողջ հայ համայնքը, բովանդակ հոգեւորականները ձեռք ձեռքի տուած կ՚աշխատէին եղեր յեղափոխական, ահաբեկչական կազմակերպութեանց հետ:

Կիսամիջոցներով կարելի չէ եղած առաջքը առնել այս դարհուրելի կացութեան, այդ պատճառով 1915 Ապրիլ 25ին կառավարութիւնը որոշեր է ջնջել հայ կուսակցութիւնները եւ ցրուել անոնց վարիչները:

Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը թէեւ կ՚ուզէ եղեր Հայերը հեռացնել միայն ճակատի սահմանակից շրջաններէն, սակայն ընդվզումի եւ ապստամբութեան շարժումներ տեղի ունեցած եւ մեծաքանակ ռումբ, զէնք եւ ռազմանիւթ գտնուած ըլլալով Զէյթունի, Կեսարիոյ, Տալըրիկի, Մուշի, Պիթլիսի, Սասունի, Էրզրումի, Երզնկայի, Քէմախի, Տիգրանակերտի, Մարզուանի, Ամասիոյ, Թոքատի, Գարահիսարի, Վանի, Ատանայի, նոյնիսկ Աստափազարի, Իզմիրի, Կէմլէյիկի, Պիլէճիկի մէջ եւ այլուր, ու նաեւ հաստատուած ըլլալով որ կուսակցութիւնները աջակցութիւն կը գտնեն Պատրիարքարանէն եւ ամբողջ հայ համայնքէն, 1915 Մայիս 14ին հրատարակուեր է Տեղահանութեան նշանաւոր Օրէնքը: (էջ 229 եւ 236):

Նենգամիտ հեղինակը այս սեւ հոգիով կը շարունակէ իր ցափառուքները, որոնց շարքը չարժեր աւելի երկարել:

Հայ Դատի Ցանձնախումբերուն վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ հակազդել Անդարայի քարոզչական մեքենայի սադրանքներուն, օտար հանրային կարծիքին առջեւ մերկապարանոց պարզելու համար ցեղասպան ազգի դիւային ոճիրները:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւ. Վիէթնամի երեք ճակատներու վրայ կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին, տեղ–տեղ նոյնիսկ գիրկընդխառն:

Հանոյի ուժերու յառաջխաղացքը թէեւ կը շարունակուի, սակայն ոչ իր առաջին օրերու թափով: Սայկոնէն հասած լուրերու համաձայն, Հարաւ. Վիէթնամի զօրագունդերը ներկայիս կայուն ճակատներ, այսինքն պաշտպանողական գիծեր հաստատած են: Հիւսիսային շրջանին մէջ յառաջացող բանակին նպատակը կը մնայ, ըստ երեւոյթին, Հիւէ քաղաքի գրաւումը: Հանոյի զինուորները հեռու չեն արդէն քաղաքէն:

Ցատկապէս վտանգաւոր կը նկատուի երրորդ ճակատը: Քամպոճէն Հարաւ. Վիէթնամ խուժած են երկու զօրաբանակներ, որոնք կրնան սպառնալ Հարաւ. Վիէթնամի մայրաքաղաքին: Ըրոշ լուրերու համաձայն Հիւսիս. Վիէթնամցիք Սայկոնէն հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին:

Զինուորական շրջանակներու համաձայն կռիւներու ելքը որոշ չափով կախում ունի Հանոյի հետապնդած նպատակներէն: Այլ խօսքով պէտք է գիտնալ, թէ Հանոյ իր այս յարձակումով մտադրա՞ծ է թէ ոչ գրաւել Հարաւ. Վիէթնամը, առնուազն անոր կարեւոր մէկ տարածութիւնը: Այդ պարագային ան յանձն պիտի առնէր թարմ ուժեր նետել ռազմաճակատ, ինչպէս նաեւ յանձնառու ըլլալ ծանր կորուստներ կրելու:

Ցատկանշական կը նկատուի Տիկին Պինի յայտարարութիւնը Փարիզի մէջ: Տիկին Պին Հարաւ. Վիէթնամի մէջ համայնավարներու հաստատած « կառավարութեան » Արտաքին նախարարն է:

«Մեր նպատակն է, նկատել տալու ան մամուլի իր ասուլիսի ընթացքին, ազատագրել ամբողջ Հարաւ. Վիէթնամը եւ Սայկոնի մէջ հաստատել ազգային միասնական կառավարութիւն մը»: Տիկին Պինի համաձայն Հիւսիս. Վիէթնամ չէ, որ յարձակումի է անցած Հարաւ. Վիէթնամի վրայ, այլ Վիէթքոնկի ուժերն են, ինչպէս նաեւ Հարաւ. Վիէթնամի բնակչութիւնը, որ կը կռուի իր ազատութեան համար: Գալով Հիւսիս. Վիէթնամի, ան իր անվերապահ օժանդակութիւնը կը բերէ իր հարաւի եղբայրներուն, ըստ Տիկին Պինի:

Մինչ Փարիզի մէջ այս յայտարարութիւնները կը կատարուէին, անդին Նիքսըն կը հրահանգէր Հիւսիս. Վիէթնամի ռմբակոծութիւններու վերսկսումը մեծ թափով: Այսպէս շարժման մէջ են դրըուած 500ի մօտ ռմբակոծիչներ, առանց հաշուելու 60 Պէ–52 գեր–ռմբակոծիչները, որոնք քանի մը օրէ ի վեր բուռն ռմբակոծութեանց թիրախ կը դարձնեն Հիւս. Վիէթնամի բանակի դիրքերը: Առջի օր հարիւրաւոր օդանաւեր ուժգին ռմբակոծեցին Հիւսիս. Վիէթնամի զինուորական կայանները, օդակայանները, հաղորդակցութեանց ճամբաները եւայլն: Ուաշինկթըն կը յուսայ այս ձեւով դրժուարացնել պարենաւորումը Հարաւ. Վիէթնամ խուժած Հանոյի զօրագունդերուն:

Ըստ Ուաշինկթընի այս ռմբակոծութիւնները, որոնք կը յիշեցնեն 1966 եւ 1967ի ռմբակոծութիւնները « ժամանակաւոր » բնոյթ ունին: Միւս կողմէ ծովակալ Մուրըր, սպայակոյտի ընդհ. հրամանատարը, նկատել տուաւ թէ ռմբակոծութիւնները պիտի շարունակուին ցորչափ յարձակումը վերջ գտած չէ Հարաւ. Վիէթնամի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Յորդանանի հետ: Անուար էլ Սատաթ, Եգիպտոսի նախագահը, Պաղեստինցիներու համագումարին յայտարարեց, թէ Հիւսէյն «հեռացաւ արաբ միասնականութենէն»: Յորդանանի թագաւորին ծրագիրը՝ Յորդանան – Պաղեստինեան դաշնակցային Պետութիւն մը կազմելու մասին, ըստ Սատաթի, «տանահարում» մըն է պաղեստինցի ժողովուրդի անկրանարաբելի իրաւունքներու դէմ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Մենտոզա քաղաքին մէջ քանի մը օրէ ի վեր բուռն ցոյցեր տեղի կ՚ունենան: Բանակը հարկադրուեցաւ քանի մը անիւներով կրակել ցուցարարներու վրայ: Երկու հոգի սպաննուած է: Ցոյցերն ու խռովութիւնները սկսան, երբ յայտարարուեցաւ, թէ ելեկտրականութիւնը պիտի սղէ: Ֆիաթի առեւանգուած տնօրէնը՝ Սալլուսթրօ, դեռ չէ գտնուած ոստիկանութեան կողմէ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախկին նախագահը՝ Հայնրիխ Լիւպքը, 1959էն 1969, մեռաւ առջի օր: 77 տարեկան էր:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի, անձնական նամակ մը ուղղեց Ալի Պութթոյի, Փաքիստանի նախագահին: Տիկին Կանտի կ՚առաջարկէ խօսակցութիւններ ունենալ նախագահին հետ՝ խաղաղութեան վերահաստատման համար հնդկական ցամաքամասի վրայ: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, ինչպէս ծանօթ է, լարուած էին Պանկլա Տէշի հարցին առթիւ:

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ հանրային կարծիքը հանդարտութեան վերահաստատման կողմնակից է: Հոգեւորականներ եւ քաղաքական դէմքեր կոչ կ՚ուղղեն ժողովուրդին գործակցիլ Անգլիոյ լիազօր նախարարին հետ: Այս վերջինը՝ Ուայթլօ նոր դաշինք մը կազմեց՝ կառավարելու համար երկիրը մէկ տարուան ժամանակաշրջանով:

ՄԱԿ–Ի ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ Փարիզի մէջ ընդունուեցաւ Ֆրանսայի Նախագահին կողմէ: Նախապէս տեսակցած էր Նախարարապետին եւ Արտաքին Նախարարին հետ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՂԱՆԱԿԸ ԱՊՐԻԼԻՆ

Գարունը ուշ հասած է Հայաստան: Այս եզրակացութեան եկած են օդերեւութաբանական կայանի մասնագէտները: Արդարեւ ցուրտը կը շարունակուի եւ լեռնային շրջաններու դաշտերն ու արօտավայրերը դեռ ծածկուած են ձիւնով: Ապրիլին, ընդհանրապէս, բնականէն 1–2,5 աստիճան աւելի ցուրտ պիտի ըլլայ:

Ամէնէն ցուրտ օրերը արձանագրուեցան Ապրիլի սկիզբները: Պիտի արձանագրուին նաեւ երկրորդ տասնօրեակին: Այդ թուականներուն երկրին հիւսիս – արեւելեան շրջաններու մէջ գիշերները սնդիկը ցոյց պիտի տայ զերոյէն վար 1–4 աստիճան, Արարատեան դաշտավայրի, Զանգեզուրի հովիտին մէջ՝ –3էն 2, Լոռի – Փամբակի եւ լեռնային Զանգեզուրի մէջ՝ –5էն 10 աստիճան: Սեւանի աւազանը եւ Ապարան – Հրազդան զերոյէն վար 8էն մինչեւ 13 աստիճան պիտի ունենան:

Այսուհանդերձ, Ապրիլը կը խոստանայ նաեւ տաք եւ արեւոտ օրեր երրորդ տասնօրեակին — ցերեկները մինչեւ 24 աստիճան տաք Արարատեան դաշտի եւ Մեղրի – Ղափանի շրջաններուն մէջ, 11էն 18ը՝ այլ վայրերու մէջ:

Անձրեւները բնական չափով պիտի տեղան, բացի հիւսիս – արեւելեան եւ Լոռի – Փամբակ շրջաններու մէջ:

Ապրիլ ամիսը բարենպաստ եղանակ մը պիտի չպարգեւէ Հայաստանի, եւ գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ մեծ ճիգ պէտք է թափուի, որպէսզի մարդկային բազուկը լրացնէ բնութեան թերի ձգած գործը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ Թ. ԴԱՐՈՒՆ

(Յապաւումներով)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բիւզանդիոն ըմբռնեց Աշոտի դերը եւ անոր իշխանութեան արժէքը իր կայսրութեան համար : Եւ որպէսզի հայ ժողովուրդին քաղաքական հայեացքը իր կողմ հրաւիրէ, դաւանաբանական հարցեր արծարծեց Հայաստանեայց Եկեղեցին բիւզանդականին կապելու համար : Շիրակաւանի ժողովի որոշումին համաձայն Աշոտ կը մերժէ Բիւզանդիոնի առաջարկը, միաժամանակ, կողմնակի հասկցնելով, թէ կողմնակից է քաղաքական դաշինք կնքելու կայսրութեան հետ :

Աշոտ Բագրատունի մեծ կարեւորութիւն կուտայ բանակին. կը վերաշինէ բերդերը : Միեւնոյն ատեն մեծ ջանք կը գործադրէ, որպէսզի վերջ տանէ դժտութիւնները հայ նախարարներու միջեւ :

Այս շրջանին Հայաստանի ոստիկանն էր Իսա Իպն Շէյխ, որ Միջագետքի կուսակալ նշանակուելով կը մեկնի իր պաշտօնատեղին : Անոր տեղը կ'ուզէ գրաւել Մահմէտ Եմենիկ, սակայն հայ իշխանները, Աշոտ Բագրատունիի գլխաւորութեամբ, կը մերժեն եւ կը խնդրեն խալիֆայէն՝ ոստիկան ուղարկելու Ահմէտ Իպն Խալիտը : Խալիֆան կ'ընդունի Հայերու առաջարկը :

Դատունի մէջ, ուր ժամանած էր նոր ոստիկանը, արաբ իշխանները կը ծրագրեն դաւ մը՝ սպաննել հայ նախարարները, վերջ տալ հայ իշխանութիւններուն եւ այս ձեւով տիրանալ երկրին : Դաւադրութեան ծրագրին համաձայն նոր ոստիկանը Եմիր Եմենիկ Մահմատի նամակ մը կ'ուղարկէ, ուր, Թովմա Արծրունիի վկայութեամբ գրուած էր. «Երբ ես մտնեմ Դուին եւ արքունի հարկը գրաւեմ եւ Հայոց իշխաններու կասկածները փարատեմ, եւ երբ անոնք մօտս գան՝ դուն կռուի պատրուակով զօրք զրկէ վրաս, եւ միասին կ'անհետացնենք զանոնք եւ երկիրը կը զրկենք իշխանութենէ» :

Սակայն Աշոտ իշխանաց իշխանը, որ հեռատես պետական գործիչ էր, հետախոյզներ դրած էր ճամբաներու վրայ : Այս ձեւով ձեռք կը ձգէ Մահմատի ղրկուած նամակը : Դատունէն զանազան պատրուակներով կը հեռանան նախարարները, իսկ Հայոց բանակի զօրավարը՝ Աբաս, Ահմէտ Իպն-Խալիտի կը ներկայացնէ ձեռք անցուած նամակը : Խարդախ ոստիկանը թակարդն էր ինկած :

Նոր ոստիկանը կը հեռացուի երկրէն :

Այսպիսի անփառունակ վախճան ունեցաւ արաբական տիրապետութիւնը Հայաստանի մէջ, որ աւելի քան երկու դար տեւեց :

Հաւանական է, որ այս դէպքերը տեղի են ունեցած 874–875ին : Աշոտ իշխանաց իշխանը, այնուհետեւ, առանց ժամանակ կորսնցնելու, ջանք կը թափէ ամբողջացնելու իր իշխանութիւնը երկրին հիւսիսը : Վրաց Գուարամի միջոցով, որ իր քրոջ ամուսինն էր, Աշոտ ձերբակալեց Թիֆլիսի արաբ ամիրան : Այնուհետեւ ան միջոցներ ձեռք կ'առնէ Եմենիկ Մահմէտի դէմ, կը շարժի դէպի հարաւ, կը հպատակեցնէ Բերկրիի եւ Խլաթի ամիրաները, ապա կը պաշարէ Մանազկերտը : Բայց իմանալով, որ Վասպուրականի մէջ ծագած ներքին դժտութիւնները խորացած են, փութով հաշտութիւն կը կնքէ Մանազկերտի Ապլվարդ ամիրայի հետ եւ կ'ուղղուի Վասպուրական, ուր Գէորգ կաթողիկոսի հետ, խաղաղութեամբ վերջ կուտայ Վասպուրականի իշխաններուն, ինչպէս նաեւ անոնց ու Տարօնի Կիւրապաղատի միջեւ ծագած դժտութիւններուն :

Բիւզանդիոն կ'առաջարկէ դաշինք կնքել Աշոտ Բագրատունիի հետ : Բիւզանդիոնի մէջ 867ին գահ բարձրացած էր ծագումով հայ Վասիլ Ա. կայսրը, որ այսպէս կոչուած Մակեդոնական Հարստութեան (867–1057) հիմնադիրը եղաւ : Վասիլ Ա. կայսր, որ ուշի ուշով կը հետեւէր Հայաստանի պետականութեան վերանորոգման ճիգերուն, 876ին Հայաստան կ'ուղարկէ Նիկիտ պալատականը : Այս վերջինը կ'առաջարկէ Աշոտի, Արշակունիներու օրերու աւանդութեամբ, իբրեւ Թագադիր ասպետ, թագը զրկելու Վասիլի : Այս աւանդական սովորութեան անակնկալ յիշեցումով կը ձգտէր իր գերադասութիւնը պարտադրել Աշոտի, միաժամանակ բարեկամական դաշինք կնքել երկու երկիրներու միջեւ : Այդ օրերուն այդ դաշինքը օգտակար էր թէ՛ Բիւզանդիոնի, թէ՛ Հայաստանի, քանի որ կ'ապահովէր Բիւզանդիոնի կատարեալ գերակշռութիւնը խալիֆայութեան վրայ, իսկ Հայերուն ալ թոյլ կուտար աւելի վճռական դեր բռնել երկրին անկախութեան պայքարին մէջ : Մինչդեռ արաբ խալիֆայութիւնը ծանր ճգնաժամ մը կ'անցընէր : Ապստամբութիւններ բռնկած էին խալիֆայութեան ծայրամասերու մէջ՝ Եգիպտոս, մանաւանդ Արեւելեան Պարսկաստանի եւ, նոյնիսկ, Պաղդադի մէջ :

Այս նպաստաւոր պարագաներուն մէջ Աշոտ Բագրատունիի իշխանութիւնը աստիճանաբար կ'ամրապնդուէր եւ անոր «չէր ինչ պակաս՝ բայց ի թագէ» : Եւ ահա իշխանները, որոնք համախմբուած էին Աշոտի շուրջ, միջնորդեցին խալիֆայի մօտ, որպէսզի Աշոտ թագաւոր հռչակուի :

Մութամիտ խալիֆա չէր կրնար մերժել հայ իշխաններու միահամուռ պահանջը. բաւական ուժ չունէր այս ընելու : Ասկէ զատ, այդ քայլը առնելով կրնար Հայերը մօտեցնել Բիւզանդացիներուն : Իրաց այս կացութեան մէջ անոր կը մնար ճանչնալ Աշոտը իբրեւ Հայոց թագաւոր՝ պահպանելով թէկուզ իր անուանական գերիշխանութիւնը երկրին վրայ : 884ին կամ 885ին կը հաւաքուին Հայաստանի իշխանները եւ Գէորգ կաթողիկոս հանդիսաւոր արարողութեամբ կը թագադրէ զայն : Բիւզանդիոն փութով կը ճանչնայ :

Արշակունեաց թագաւորութեան անկումէն (428) մօտ չորսուկէս դար ետք կը վերահաստատուէր հայկական Պետականութիւնը եւ Բագրատունի թագաւորներու իշխանութիւնը կը տարածուէր երկրին մեծ մասին վրայ : Հայաստանէ անջատուած էին միայն արեւմտեան գաւառները, որոնք մտած էին բիւզանդական կայսրութեան կազմին մէջ եւ հարաւ–արեւմտեան գաւառները, որոնք միացուած էին Միջագետքի արաբ իշխանութեան : Այդ թուականներուն Հայոց թագաւորի վարչա–քաղաքական հակակշռին ենթակայ էին նաեւ Արեւելեան Վրաստանն ու Աղուանքի մէկ մասը :

Աշոտ Բագրատունի յետագային ա՛լ աւելի ամրապնդեց իր թագաւորութիւնը :

Բ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

1920 Մարտի սկիզբները, Այնթապ այլեւս զրկուած էր արտաքին աշխարհի հետ յարաբերութիւն պահելու միջոցներէ : Երբ ամսոյն 22ին կը հասնի 3000նոց ֆրանսական բանակ մը մեծ յոյսեր ներշնչելով Հայութեան : Քիչ ժամանակէն յայտնի կ'ըլլայ սակայն, որ այս բանակը եկած էր պարզապէս պարենաւորելու ֆրանսական ուժերը եւ իսկապէս ալ մէկ շաբաթ յետոյ ետ կը վերադառնար իրեն հետ տանելով Հայկական Լեգէոնի 3րդ գումարտակը :

Տեղեկացուեցաւ որ Թուրքերը խաղաղութեան վերահաստատման համար պայման դրած էին հայ զինուորներուն հեռացումը այդ շրջանէն :

Հայութիւնը կրկին կը ձգուէր իր բախտին :

Հազիւ ֆրանսական ուժերը հեռացած՝ ծայր կուտայ հրացանաձգութիւն մը Թըրքական թաղերէ, մասնաւորաբար Թրքական շուկան իջնող հայ կիներու վրայ, սպաննելով ու վիրաւորելով անոնցմէ շատերը :

Խուճապահար կացութեան մատնուած էր հայ ժողովուրդը : Թուրք Միւթէսարըֆը եւ կարգ մը երեւելիներ, կը մօտենան Հայոց ղեկավարներուն, ուր արդէն պատնէշներ բարձրացած էին ու կ'աշխատէին համոզել ըսելով թէ եղածը թիւրիմացութեան արդիւնք էր : Կարծես թէ Հայերը չէին ճանչնար զիրենք, հաւատք ընծայելու համար :

Ապրիլ ամսուան ընթացքին, Մուսթաֆա Քէմալի աջ բազուկը եղող Գըլըճ Ալին, Թրքերէն յայտարարութիւններ կը ղրկէ Հայերուն, համոզելով որ կռիւը իրենց հետ չէ, այլ Ֆրանսացիներուն, հետեւաբար կ'առաջարկէ կրակը դադրեցնել, հակառակ պարագային կը սպառնար ջարդել ամբողջ Հայութիւնը : Բնականաբար կարեւորութիւն չտրուեցաւ :

Թուրքերը Շէյխ Ճամիի մինարէէն կը կրակէին անհանդուրժելի կերպով, մանաւանդ երբ որբանոցին վրայ կրակ բացին, սպաննելով մի քանի որբեր, զինուորական մարմինը որոշեց քանդել զայն : Հայ քաջորդիներ, յարձակում գործեցին այդ մզկիթին վրայ եւ գետնի հաւասար ըրին մինարէն, քանի մը Թրքական տուներ ալ այրելով :

Ապրիլ 16ին, գնդ. Նորմանի հրամանատարութեան տակ ֆրանսական զինուորական ուժ մը հասաւ Այնթապ եւ պարէն պահանջեց Թուրքերէն, որու գոհացում տուին :

Այդ շրջանին էր նաեւ որ Այնթապ կը ժամանէր զօրավար Տըլամոթ եւ կը խրախուսէր Հայերը որ շարունակեն պաշտպանել իրենց դիրքերը :

Այս զօրավարը իրեն հետ բերած էր, խալիֆայի եւ Շէյխ իւլ Իսլամի կողմէ ստորագրուած Թրքերէն թռուցիկներ, որով դաւաճան կը նկատէին քէմալիստները, որ ծաղրանքի միայն առարկայ դարձաւ Թուրքերու կողմէ :

Թուրքերը սկսան կրակի տալ Հայերու դիրքերուն մօտ գտնուող տուները, Հայերը փոխ–վրէժի դիմեցին, կրակի տալով Թուրքերու տուները :

Նկատելով որ պիտի չկարենան գլուխ ելլել Հայերու հետ, սկսան կրկին վերջնագիրներ ղրկել : Սէյֆուլլահ անուն Միլլի պետի մը կողմէ սպառնագիր մը կը յայտնէր թէ իրենց ներողամիտ ընթացքը վախկոտութեան արդիւնք պէտք չէ նկատուի, թէ Այնթապի Թրքութիւնը կրնայ քանի մը ժամուան մէջ բնաջինջ ընել ամբողջ Հայութիւնը, եւ 24 ժամ պայմանաժամ կուտար Հայերուն զինաթափ ըլլալու, հակառակ պարագային Մարաշի բախտին արժանացնել կը սպառնար :

Հայերը կարեւորութիւն չտուին պատասխանելով թէ իրենք կը կռուին, ինքնապաշտպանութեան համար միայն :

Այս անգամ Թուրքերը կը սկսին Թնդանօթի կրակ բանալ : Այնթապէն դուրս գտնուող Ֆրանսացիք ալ փոխադարձեցին, լռութեան մատնելով անոնց թնդանօթները :

Կրկին վերջնագիր, հայկական թաղերը խոպան հիմնայատակ ընելու սպառնալիքով, ինչ որ կը մերժուի Հայերու կողմէ, ինչպէս միշտ :

Կատղած այս պատասխանէն, աւելի ուժեղ ռմբակոծութիւն : Չէին գիտեր սակայն թէ Հայերը ունէին իրենց զինաբանը եւ Գալէմքեարեանի կողմէ պատրաստուած ռումբեր, որոնք սկսան պայթիլ Թրքական դիրքերու վրայ, «սքանչելի» արդիւնքներ տալով :

Մայիսի վերջերը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեռք կը ձգէր, Միւթէսարըֆին կողմէ գրուած նամակ մը, ղրկուած ֆրանսական հրամանատարութեան, որով Այնթապի ֆրանսական ուժերու պարպումի մասին Անգարայի մէջ գոյացած համաձայնութեան պայմանները ճշդելու համար ժամադրութիւն կ'ուզուէր :

Այս պարագան մեծապէս վրդովեցուցիչ էր :

Իսկապէս, հետեւեալ օրը, Թուրք բանակցողներ կ'երթային ֆրանսական հրամանատարութեան մօտ, ուր կը ստորագրուէր համաձայնագիր մը հետեւեալ բովանդակութեամբ, որ կը կրէր 29 Մայիս 1920 թուականը եւ ստորագրուած էր ֆրանսական ուժերու հրամանատար Գնդ. Ապատի, Միւթէսարըֆ՝ Ճէմալէտտին եւ Գնդ. Արփան կողմէ.— «Թշնամութիւն-

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Նանոյին սիրականն էր : Օրը քանի մը անգամ պիտի պտըտէր պղտիկ բերանը, ճիւղաւոր կոտոշիկները, կարմրուկ մազերը : Նանոյին թեւերուն մէջէն ցատկելով կ'ազատուէր եւ կը փախչէր : Ամէն իրիկուն երկուքս առաջքը պիտի կտրէինք ու ուլերուն մէջ պիտի խառնէինք որպէսզի գիւղ դառնայինք : Երբեմն կը դըժդոհէի, ամէն օր իր ուլին ետեւէն վազելուս համար :

Մեր վերջին օրերն էին : Ա՛լ պիտի չարածէինք : Մայրերնիս մոռցան, խոտ ուտել սորվեցան : Ոչխարներուն, հօտին պիտի խառնէինք որ արօտ երթային : Աս օրը Մեղրածորիկ գացինք : Աս բաժ տեղս ալ ապառաժ, քար ու քար էին ամէն կողմը : Երկու ու աւելի մարդու հասակով, երկու գրկաչափ հաստութիւնով պառեխներ կային, աշտարակներու պէս, ելեր էին : Այդ պառեխներուն մէջ մեղուներու զոյներ կային, մեղր կ'ըլլար, ատկէ Մեղրածորիկ դրեր էին անունը :

Այդ օրը հոն չերթայինք լաւ պիտի ըլլար, ելանք գացինք : Նորէն Նանոյին ուլը շատ հեռուները գացեր էր, ես չընկերացայ, Նանոն գնաց որ ուլերուն մէջ բերէր, ու ճամբայ ելլէինք : Գլուխը ելլելիք կար, փախաւ առաջքէն, ու փոխանակ ուլերուն գալու զառիվարին բարձունքէն ինքզինքը նետեց պառեխի մը գագաթը : Նանոն լեղապատառ պոռաց. ես վազեցի բայց գործը գործէն անցեր էր, աղէտը պիտի հետեւէր :

Ուլը չկրնալով վար իջնալ կը մայէր, մենք վարէն չէինք կրնար պառեխ ելլել ու վար առնել : Խճմին արտերը, Աղի ջրակը, Գարնան Ծամբաները ոլքան ու արծող տղաք կային եկան : Անոնք ի՞նչ կրնային ընել : Գիւղը լուր տարին :

Մերերն ու Նանոյենք եկան, տեսան մեր վիճակը : Իրիկունը սկսաւ մթնել : Ուլերը, գառները հաւաքեցին ու մեզ տուին գիւղ բերին : Նանոյին ուլը ձգեցինք հոն պառեխին գագաթը :

Առտու եղաւ, Նանոյին մամն ու պապը, իմ մամս, ես ու Նանոն, գիւղին էրիկմարդոցմէն տասը հոգի մը Մեղրածորիկ գացինք : Մեզ որ տեսաւ ուլը մայելը շատցուց մէ... մէ... օգնութիւն կ'ուզէր : Ձայնն ալ մարեր էր : Ոչ մէկուն աչքը կարեց :

— Ճանկռտելով պառեխի վրայ ելլենք, ըսին, ուլը վար չենք կրնար իջեցնել :

Զարկին : Մէկ գնդակէն վեր նետուեցաւ, վար ինկաւ ու մեռաւ : Ես ալ վրան գացի ու նայեցայ : Գետինը պառկած վիճակին մէջ մօտէն աւելի լաւ կ'որոշուէր : Ուլի բնաւ չէր նմանէր, եղնիկ մըն էր : Բարակուկ ճիւղաւոր կոտոշները եղնիկի կոտոշներ էին, մընըիկ բերանիկը եղնիկի բերանիկ էր, սրունքները եղնիկի սրունքներ էին, աչուկները եղնիկի աչուկներ էին, յոտոցիկ կերեր էր, յոտոցիկի ծաղիկ մը կար ճինի պէս ճերմակ ակռաներուն մէջը :

Նանոն լացաւ, լացաւ, լացաւ :

— Ըմը դուն ալ կ'ուզէիր որ մեռնէր, ըսաւ Նանոն ինծի :

— Հայտի ծօ, կը փախէր, չէր բըռնուէր, կը նեղանայի, կը հայհոյէի, հայհոյելը մեռցնե՞լ ըսել է, ըսի :

Ալ գառները, ուլերը արծել չտարինք : Մայրերնիս մոռցան, խոտ կ'ուտէին, գիւղին ոչխարներուն խառնեցինք, արօտ ղրկեցինք : Ան ալ ըսեմ, եւ պէտք է որ ըսեմ, ես ու Նանոն ինչպէս ամէն աղջիկ տղայ մինչեւ իրիկուն մխ–մինակ ձորի մը մէջ, կամ բլրակի մը ստորոտը կ'ըլլային, յաճախ կը պառկէին քով քովի, սեռը, սեռային ցանկութիւններ կ'անգիտանայինք : Քոյր ու եղբօր պէս էինք : Մենք լսած էինք, գիտէինք թէ ծննդաբերութիւնները ծունկերէն են : Երբ աղջիկ մը կնիկ մարդ ըլլար ծունկը կը բացուի, պզիկը կ'ելլէ, նորէն կը գոցուի : Ծունկը չի՞ ցաւի՞ր : Ոչ : Չի ցաւիր : Երբ աղջիկներուն կը հարցնէինք անոնք ալ մենէ աւելի բան մը չգիտէին : Ուսերնին վեր կ'ընէին, շրթունքնին կը սեղմէին, կը նայէին անդին :

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(6 եւ վերջ)

ները պիտի դադրին 30 Մայիս, կէս գիշերին»:

Այս անսպասելի լուրը մեծ վրդովում յառաջ բերաւ Հայութեան մէջ: Երբ Ֆրանսացիներուն հարց տրուեցաւ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայութեան վիճակը, պատասխանուեցաւ Ապատիի կողմէ թէ պէտք է հպատակին Թուրքերուն:

Ուրիշ անգամներ ալ կարգ մը Ֆրանսացի հրամանատարներ նոյն ձեւի վերաբերում ցոյց տուած էին, սակայն բարեբախտաբար գտնուեցան նաեւ բազմաթիւ հեղինակաւոր պետական ու զինուորական դէմքեր, որոնք ոչ միայն ուժ տուին մեր հակաթուրք պայքարին, այլեւ գրքոյկներ ալ հրատարակեցին այդ իմաստով:

Այս ծանր կացութեան առջեւ պէտք էր անմիջական միջոցներ ձեռք առնել: Ուստի զինուորական մարմնէն զատ, կազմուեցաւ ծանօթ 28երու ժողովը, որուն մաս կը կազմէին յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ Ազգ. Միութիւնը, նախագահութեամբ Առաջ. փոխանորդ Ներսէս Քհնյ. Թաւուքճեանի:

28երու ժողովն էր որ յարաբերութիւն սկսաւ պահել Թուրքերու հետ, որոնք բնականաբար սկսած էին աւելի պահանջկոտ դառնալ եւ կ'առաջարկէին որ մեր զէնքերը իրենց յանձնուին:

Ժողովը կ'որոշէր ընդունիլ Թուրքերու պայմանները, առանց զէնքերը յանձնելու, հակառակ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչի բողոքին, առարկելով որ պատմութիւնը սեւով պիտի արձանագրէ այդ տեսակ որոշում մը, երբ մեծ զոհողութիւններով ձեռք բերուած յաջողութիւն մը գոյութիւն ունի արդէն:

Այս կացութեան առջեւ, Դաշնակցութիւնը կ'որոշէ պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնել: Կը գումարուի գիշերանց, կուսակցական ընդհանուր ժողով մը Դաշնակցութեան ակումբին մէջ, բոլոր ընկերներու ներկայութեան: 28երու ժողովին մասնակցող դաշնակցական ներկայացուցիչը կը հրաւիրէ ընկերները յայտնել իրենց կարծիքը ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին:

Ընկերները յուզուած վիճակի մէջ միաձայնութեամբ կ'որոշեն, բացարձակապէս մերժել Թուրքերու առաջարկները: Կ'որոշուի 28երու միջոցաւ հաղորդել այս որոշումը Թուրքերուն:

Բոլոր ժողովական ընկերները հաւատքով կը մեկնին եւ յաջորդ օրն իսկ կը զրաւեն իրենց դիրքերը ու երբ Թուրքերը կուգան ստանձնել խնդրոյ առարկայ դիրքերը, իրենց առջեւ կը գտնեն յաղթելու կամ մեռնելու վճռականութեամբ զինուած մեր հայդուկները:

Հնչակեանները ու Ռամկավարները երբ կիմանան Դաշնակցութեան այս որոշումը, որ պատմական պիտի մնայ, կուգան շնորհաւորել եւ իրենց համամտութիւնը յայտնել:

Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը երբ կը յայտնէ այս որոշումը, մեծ զարմանք կը պատճառէ ներկաներուն, ստիպուած կ'որոշեն ենթարկուիլ:

Ժողովուրդի եռանդն ու խանդավառութիւնը աննկարագրելի վիճակ մը կը ստանայ. ամէն կողմ պատնէշներ կը բարձրանան, յուսահատներն անգամ խանդավառուած են եւ յուսատու դարձած, զէն ի ձեռին խրամները նետուած են բոլորը:

Ահա, այս զիմադրական ոգիին արդիւնքն է որ Հայութիւնը փրկուեցաւ բնաջնջումէ եւ Այնթապը արձանագրեց պատմութեան մէջ փառաւոր էջ մը, որ կը կոչուի «Այնթապի հերոսական ինքնապաշտպանութիւնը»:

Այսուհետեւ գոնէ, լսենք Հայերս Ականունիի պատգամը՝ «Անհնական աչքերով նայինք դէպի ապագան, ուր ազատութեան արշալոյսն է թաքնուած, եւ ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի տուած հարթենք նրա տատասկոտ ուղին, ապագան թող ձեր չագկապը լինի: Միացէք Հայեր»:

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՑԵՂԱՇՐՋՈՒՄ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԻՆ ՄԷՋ

Զինացիներէն եւ Կիւթէնպէրկէն ի վեր, տպագրական արհեստը անցած է զանազան փուլերէ եւ արձանագրած է դանդաղ յառաջդիմութիւն մը:

Մինչեւ 20րդ դարու սկիզբները, յօդուածները գիր առ գիր կը շարուէին գրաշարներու ձեռքով: Յետոյ հնարուեցաւ «Լինոթիփ» կոչուած մեքենան, որ հալած կապարը ուղղակի կը վերածէր գիրերու եւ նոյն ատեն գործածուած տողերը կը վերածէր հալած կապարի: Այս գիւտը եղաւ տպարանական արուեստի մեծագոյններէն, որովհետեւ ան ոչ միայն դիւրացուց եւ արագացուց գիրերու կազմումը, այլ նաեւ բարձրացուց գիրերուն որակը, որովհետեւ միշտ նոր գիրեր կը ձուլէր: Մէկ «Լինոթիփ» մեքենայ կրնայ 10–15 գրաշարի գործ կատարել:

Այսուհանդերձ չբաւականանալով, մասնագէտները գտան ուրիշ միջոց մը, «Լինոթիփը», փոխանակ կապարէ գիրեր կազմելու, մասնաւոր խաւաքարտի մը վրայ գիրեր կը փորէր, եւ այդ խաւաքարտին վրայ կը ձուլուէր կապարը եւ կը պատրաստուէր տպուելիք փլաքը, եւ որովհետեւ կարելի էր աշխատցնել շատ հեռուները գտնուող «Լինոթիփ»ներ, շնորհիւ հերցեան ալիքներու, կարելի եղաւ նոյն թերթին էջերը պատրաստել եւ տպել զանազան քաղաքներու մէջ, նոյն ժամուն: Այսպէս՝ «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին եւրոպական հրատարակութիւնը կը տպուի Փարիզի եւ Նիւ Եորքի մէջ գրեթէ նոյն ժամուն:

Վերջերս, սակայն, նոր հանգրուան մըն ալ կարելի եղած է նուաճել այս մարզին մէջ եւ գործի լծուած են համակարգիչ մեքենաները: Լինոթիփի վրայ աշխատող պաշտօնեան կը մեքենագրէ յօդուածը առանց նկատի առնելու սխալները, բառերու միջոցները, տառերու տեսակները: Համակարգիչ մեքենաները կ'ընեն գործին մնացեալ մասը, այսինքն սխալները կը կազմուին, սխալները կը սրբագրուին, բառերը կը զատուին իրարմէ: Այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ ժամական վեց հազար տող շարել, այսինքն՝ չորս անգամ աւելի քան դասական «լինոթիփ»ները:

Երբ պաշտօնեան մատը կը զարնէ մեքենային սանդղներուն վրայ, անոնք գիր չէ, որ կ'արտադրեն, այլ կ'ազդեն փոթոէլեկտրական բջիջներու վրայ, որոնք հրահանգներ կուտան համակարգիչ մեքենային, որ իր կարգին կը ծակէ խաւաքարտը, որուն վրայ կը ձուլուի կապարէ փլաքը:

Իսկ առենէ մը ի վեր կապարին տեղ կը գործածուի լոյսը, այսինքն գիրերը կը տպագրուին ժապաւէնի մը վրայ, սեւ ճերմակով, եւ այդ ժապաւէնի վրայ կը պատրաստուի էջի մը կամ յօդուածի մը ֆլիշէն:

Եւ հեռու չէ այն օրը, երբ պիտի իրագործուի խմբագիրներու եւ տպագրիչներու մեծագոյն երազը, որ հետեւեալն է.

Ձեռագիր կամ մեքենագրուած յօդուածը ուղղակի պիտի յանձնուի մեքենայի մը, որ պիտի կարդայ զայն, պիտի շարէ, պիտի կատարէ նաեւ պէտք եղած սրբագրութիւնները եւ կարգադրութիւնները, եւ նոյնիսկ պիտի կարենայ ընտրութիւններ ընել, այսինքն՝ ընդունիլ կամ մերժել յօդուածը, եթէ ան չի համապատասխաներ թերթին ուղղութեան կամ դէպքերու այժմէութեան:

Եթէ այս գիւտը իրագործուի, թերթերը կարելի պիտի ըլլայ տպել նոյն ժամուն ոչ միայն զանազան քաղաքներու մէջ, այլ նաեւ գրասենեակներու մէջ: Բաժանորդները պիտի ստանան համադրիչ եւ տպագրիչ մեքենայ մը, որ պիտի զետեղուի իրենց տան մէկ անկիւնը, ինչպէս ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի կազմածները, պիտի ունենան նաեւ լրասփիւռ կազմածներ: Պիտի բաւէ կոճակի մը վրայ կոխել, որպէսզի քանի մը վայրկեանի մէջ, նախաճաշի սեղանին վրայ իյնայ ուղղակի տպագրուած թերթը, կամ երեւի պատկերասփիւռի պաստառին վրայ:

Մինչ այդ, սակայն, եւ թերեւս անկէ ետքն ալ թերթերը պիտի վաճառուին սովորականին պէս, փողոցներու անկիւնը այն բոլոր մարդոց համար, որոնք կը սիրեն թարմ մելանի հոտը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բնութիւնը բնական եւ մաքուր պայմաններու մէջ պահպանելու համար յատուկ օրէնքներ սահմանուած են: Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի բնութեան պահպանութեան մարմինը Մարտի վերջերը յատուկ նիստ գումարեց՝ քննութեան առնելու համար, թէ ի՛նչ չափով կը գործադրուին օրէնքները:

Զեկուցումը կարդաց Առողջապահութեան փոխ-նախարարը՝ Ն. Ազաջանեան: Ապա զեկուցեց Հայաստանի փոխ-դատախազը՝ Ն. Թորոմանեան:

Ժողովը հաստատեց, թէ երկրին մէջ յատուկ աշխատանք տարուած է բնութեան պահպանութիւնը զօրացնելու եւ բնական հարստութիւնները հաւասարակշռուած ձեւով օգտագործելու ուղղութեամբ: Վերջին տարիներուն ձեռք առնուած են կարգ մը միջոցներ ջուրի աղբիւրներու աղտը մաքրելու, մասնաւորապէս, առաջքն առնելու համար կեղտաջուրերու հոսումին դէպի գետերը: Քաջարանի, Էջմիածնի եւ Ապարանի քանի մը գործարաններու կողքին հաստատուած են ջրազտիչ կայաններ: Նորեր կը շինուին Լենինական, Ղափան, Սպիտակ, Մարտունի քաղաքներու մէջ:

1968 – 1971 խլրացուած է 11.000 հեկտար հող: Վայրի կենդանիներու պահպանութեան եւ անոնց թիւի բազմացման համար արգելանոցներ հաստատուած են 54.000 հեկտար տարածութեան վրայ:

Ժողովը միաժամանակ հաստատեց, թէ օրէնքի գործադրութեան մէջ լուրջ խախտումներ կան: Նախարարութիւններն ու զանազան մարմինները պատշաճ ուշադրութիւն չեն դարձներ բնութեան պահպանութեան հարցերուն: Շինարարութեան կամ գիւղատնտեսութեան համար յաճախ կը չահագործուին լաւ հողեր, ոռոգելի եւ մշակելի հողեր: Այս ուղղութեամբ մեծ վնաս կը հասցնեն այն հանքերը, որոնք բաց – արդիւնահանութեան եղանակով կ'օգտագործուին (լայն տարածութեան վրայ հողը փորել հանքանիւթը արտահանելու համար): Նոր շինուող գործարաններ ալ օդը զտող, ջուրը մաքրող կայաններ չեն հաստատեր ընդհանրապէս:

Ժողովը որոշումներ տուաւ, որոնց իրականացումով կրնայ բարելաւուիլ բնութեան պահպանութեան գործը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Գարեգին ոչ միայն վայելուչ ու գեղադէմ երիտասարդ մըն էր, այլ նաեւ զարգացած մտքի տէր, խելացի մարդ մը: Իր խրոխտ ու անկեղծ նկարագիրը մանաւանդ հմայած էր մանկատի աղջիկը:

Նարդիկ ճշմարիտ հպարտութիւն մը կը զգար, երբ Կիրակի իրիկուններն իր նշանածին թեւը մտած կ'երթար պարտէզու Մօտայի ծովեզերքը:

Գարեգին սովորութիւն ունէր ամէն Կիրակի այցելութեան գալու եւ գիշերը Սահակ աղային մնալու:

Միայն թէ յաճախ կէսօրէն ետքը կուգար, որովհետեւ առտուն ստիպուած կ'ըլլար Թաղական Խորհուրդի նիստերուն ներկայ գտնուելու:

Վերջին անգամ սակայն Նարդիկ ստիպած էր զինքը, որ յաջորդ Կիրակիին կանուխ գայ, զոհելով Թաղական Խորհուրդի նիստը. Գարեգին խոստացած էր եւ մանկամարդ աղջիկը վստահ էր, որ իր խօսքը պիտի յարգէր:

Արդարեւ առտուան ժամը տասն էր, երբ տան դուռը զարնուեցաւ եւ Գարեգին ներս մտաւ:

Սահակ աղա դիմաւորեց իր փեսացուն:

Երիտասարդը լուրջ ու մտածկոտ կերպարանք մը ունէր, որ անուշադիր չանցաւ ոսկերիչին աչքերէն:

— Անհանգի՞ստ ես, հարցուց, վրադ սանկ նեղութիւն մը կայ:

— Քիչ մը գլուխս կը ցաւի կոր, պատասխանեց Գարեգին:

— Ան է նէ՝ բան մը չէ, ըսաւ Սահակ աղա, կ'երեւայ, որ գիշերը աղէկ չես քնացեր:

— Անանկ կ'երեւայ:

Քանի մը կարեւոր խօսքեր փոխանակելէ ետքը Նարդիկ ներս մտաւ եւ ինքն ալ չուտով նշմարեց նշանածին մտածկոտ կերպարանքը եւ սկսաւ հարցուփորձել, բայց երիտասարդը խուսափողական պատասխաններ տուաւ:

Մանկամարդ աղջիկը մտատանջութեան մատնուած էր, չէր ուզեր իր հարցումներով նեղացնել նշանածը, բայց եւ այնպէս անհամբեր կը դառնէր անոր այս կերպարանքը:

Գարեգին միշտ ուրախ եւ զուարթ կ'ըլլար, երբ նշանածին կ'այցելէր եւ այսօր առաջին անգամն էր, որ իր սովորական զուարթութիւնը կորսնցուցած էր:

Ծաղկատի աղջկան մտատանջութիւնը աւելի սաստկացաւ, երբ Գարեգին Սահակ աղային դառնալով՝ ըսաւ.

— Քեզի հետ քիչ մը առանձին խօսիլ կ'ուզեմ:

— Շատ աղէկ, պատասխանեց ոսկերիչը:

— Եթէ կ'ուզես սանկ Մէօհիւրտարի պարտէզը երթանք, թէ՛ օդ կ'առնենք եւ թէ կը խօսակցինք:

— Աղէկ կ'ըլլայ:

— Հապա ե՞ս, ըսաւ Նարդիկ դժգոհ կերպարանքով մը:

— Դուն ալ կէս ժամէն եկուր մեզի հոն գտիր, պատասխանեց Գարեգին, մինչեւ այն ատեն խօսքերնիս լմնցուցած կ'ըլլանք:

Երբ Գարեգին Սահակ աղային հետ տունէն դուրս ելաւ ու քիչ մը հեռացաւ, ըսաւ.

— Ձեզի ծանրակշիռ բան մը պիտի ըսեմ:

— Խօսէ տեսնենք, ըսաւ ոսկերիչը մտատանջ դէմքով մը:

— Կարծես գործս ձգելու պիտի ստիպուիմ...

— Հէ՞, ըսաւ Սահակ աղա շփոթած:

— Այո, Հաճի Յակոբ աղային քով ունեցած պաշտօնս պիտի թողում, շարունակեց Գարեգին ամենայն հանդարտութեամբ:

— Լաւագոյն գո՞րծ մը գտար:

— Չէ, պատասխանեց Գարեգին, միայն թէ խնդիրը այն է, որ պիտի չկրնամ այդ մարդուն քով պաշտօն վարել:

— Հետը խնդի՞ր մը ունեցար, հարցուց Սահակ աղա:

— Այո, բաւական ծանրկեկ խնդիր մը:

Եւ Գարեգին պատմեց իրողութիւնը:

Իր մեծաւորը առջի օր զինքը կանչեր եւ պարզապէս յանդիմաներ էր Մարգար Էֆէնտիի հանդէպ բռնած ընթացքին համար, երիտասարդ գրագիրը չկրնալով հանդուրժել իրեն եղած խօսքերուն՝ ինքն ալ քիչ մը ձայնը բարձրացուցեր ու մէկ քանի անախորժ խօսքեր ըսեր էր:

Ի վերջոյ գրեթէ սրդողած ձգեր հեռացեր էր սենեակէն:

Ոսկերիչը մտիկ ըրաւ այս պատմութեան: Արդէն ուրիշ անգամ մըն ալ Գարեգին խօսած էր իրենց թաղին մէջ ծագած խնդրին վրայ եւ ըսած էր, թէ ինք, իբրեւ թաղական՝ պայքար կը մղէր Մարգար Էֆէնտիի դէմ, հակառակ իր մեծաւորին կամքին:

— Ատանկ մարդոց հետ իյնալը աղէկ բան չէ, ըսած էր, հարստութիւն ունին, ազդեցութիւն ունին, ամէն բան կրնան ընել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիէն.— Այրի Տիկին Հայկուհի Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իշխան Կարապետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեան, այրի Տիկին Սէկարէլլի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Ֆրանքոզ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ր. Ալփ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մալվօն եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 9 Ապրիլ, առաւօտ ժամը 9ին Սէնթ-Անտրէ-լէօ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՂԱԶԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող բարեկամները:

×

Տիկին Աղաւնի Թորոսեան, Գրիգոր Քէփէնեան եւ Տէր եւ Տիկին Սաեփան Սեմէրճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց զաւկին, կնոջ եւ եղբօր աղջկան՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՔԷՓԷՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով, Կիրակի 9 Ապրիլ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 9) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Ապրիլ 9ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Պօմոն, երախտաշատ դպրապետ

ԼԵՒՈՆ ՃԵՐԱՀԵԱՆԻ

մահուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ Salle Municipale, Rue Jean Jaurès

Ճաշագին 25 փրանք

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ՝ Համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ պատօն. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային պատօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին:

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ խուղագինի նուէրները:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան, ողբացեալ Եպրուհի Գարայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 30 Ֆր. Շաւիլի Կապոյտ Խաչին եւ 20 Ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

ժամը 17-23

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Զուարթ մթնոլորտ

եւ հաճելի անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

Տոմսերու համար դիմել՝

ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770-39-38

ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793-53-71

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Երկուշաբթի 10 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 21ին, Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

ԲՈՂՈՔԻ ԵՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

հովանաւորութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կը խօսին

M. Gaston DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

Membre du Comité Directeur du Parti Socialiste

Hrant SAMUELIAN

Président de la Délégation de la République Arménienne

Jules WOLF

Président de la Commission Juridique

de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme

Maître DEVEDJIAN

Օթոքարներ կը մեկնին.—

ՇԱՒԻԼԷՆ, ժամը 20.15ին Փուէն տը Շաւիլէն եւ կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայարաններուն:

ԻՍԻԷՆ, Օփիթալ Փերսիէն ժամը 20.30ին, կը հանդիպի բոլոր կայարաններուն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ընդհանուր-Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի Կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité

aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կարինէ Հայախօս ժապաւէնի ներկայացումը Ապրիլ 18ին, Մալաքոֆի մէջ, նախաձեռնութեամբ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան:

×

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը Հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապրիլ 16ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
9
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
9 AVRIL
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12387

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.387

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

(Ն. Պոդկորնիի Անգարա այցելութեան առթիւ)

Փարիզահայ տարեկան ձեռնարկներու թեանց շարքին վրայ քանի մը տարիէ ի վեր աւելցաւ նոր մը եւս — Հայ Դատի Օրը:

Այս տարուանը տեղի կ'ունենայ Մեծ եղեռնի Ոգեկոչման նախօրեակին, — Ապրիլ 11 Երեքշաբթի գիշեր Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

Բողոքի եւ հողային պահանջի հանրաժողով մըն է, որ կազմակերպած են Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի մեր երիտասարդ ընկերները, Հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան:

Բացառիկ հանգամանք մը կը ներկայացնէ հրապարակային այս հաւաքոյթը, որ կը զուգադիպի Խորհրդային Միութեան Հանրապետութեան նախագահ Նիկոլայ Պոդկորնիի Անգարա այցելութեան:

Վարչապետ Նիհատ Էրիմ կանխելու համար ամէն թիւրիմացութիւն այս առթիւ, Ամերիկա այցելեց նախապէս, ո՛չ միայն հաւատարմութիւն յայտնելու համար Նիքսընի եւ Փէնթակոնի վարիչներուն, այլեւ «մի քիչ փող» ստանալու, որպէսզի արդիական զէնքերով օժտուած թրքական բանակը աւելի ամուր թումբ կանգնէ բոլշեւիկներու հաւանական զինուորական յարձակումներուն եւ զաղափարական քարոզչութեանց դէմ:

Արեւմուտքէն թիկունքը ապահոված եւ Անգարայի Դանայեան տակառին համար ակնկալած գումարը գրպանած՝ Թուրքիոյ վարչապետը այժմ կը պատրաստուի Պոդգորնիի ցոյց տալ ճարպիկ լարախաղացի իր տաղանդը:

Սակայն սխալ ժամանակ ընտրուած է այս այցելութեան համար:

Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը մէկ տարիէ ի վեր ամէնէն վայրագ միջոցներով կը հալածէ համայնավար — ները, զորս կ'որակէ «ձախապաշտ», «անիշխանական» եւ «յեղուզակ» մակդիրներով: Վարչապետն ու նախարարները ամէն առթիւ բուռն ճառեր կ'արտասանեն համայնավարութեան դէմ, եր — դումնալով արմատէն չորցնել զայն Թուրքիոյ մէջ, ուր կը թուի թէ լայն ծիլաւորումներ, գաղտնի ցանցեր ու բջիջներ ունի անիկա:

Քանի սաստկացան հալածանքները, այնքան շատցան ահաբեկչական արարքներն ու եղեռնափորձերը: Քրդըլտէրէի հաւաքական «ջարդ»ը կը թուի թէ յորդեցուցած է բաժակը: Պաշարման վիճակին ու պատերազմական ատեանները յաջողած չըլլալով վերահաստատել անդորրութիւնը երկրին մէջ, Ճէվտէթ Սունայ, քաղաքական բոլոր կազմակերպութեանց կուսակցապետներուն հետ առանձին տեսակցութիւններ ունենալէ վերջ վճռած է կտրուկ միջոցներու դիմել:

Խորհրդարանը կը մերժէր քուէարկել բանակի 1971 Մարտ 12ի վերջնագրով պահանջուած բարենորոգումները: Հանրապետութեան նախագահը այժմ զրուանի տակ դնելով օրինականութիւն եւ ժողովրդավարական ամէն սկզբունք, կ'ուզէ մենատէրի պէս յատուկ վարչական հրամանագրերով վարել երկիրը:

Սունայ զինուորական է եւ գիտէ թէ երկաթեայ բռունցքը միակ միջոցն է Թուրքիան կառավարելու:

Պոդգորնիի համար արտակարգ երեւոյթ մը չէ մենատիրութիւնը: Մոսկուա

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

"ԱՅՈ"ՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Անվարան կարելի է ըսել թէ Նախագահ Փոմփիտու հասաւ իր նպատակին, եթէ ընդունինք որ այդ նպատակն էր պառակտել ձախը եւ կառավարութեան կողմնակից դարձնել հոսանքներ, որոնք ցարդ կը մնային ընդդիմութեան մէջ: Մնացեալը — հարցումը — կը մնար լոկ պատրուակ մը:

Գիտնալով հանդերձ Նախագահին այս ծուղակը, բոլորն ալ ինկան մէջը եւ առաջինը՝ Համայնավար կուսակցութիւնը, որ չուզեց օգտուիլ իսկ ընկերվարականներու տուած դիւրութիւններէն, պահելու համար ձախի միացեալ ճակատ մը եւ պառակտումի առաջին փաստը տուաւ:

Ներկայիս արդէն բոլոր հոսանքները քիչ — շատ որոշած են իրենց դիրքը եւ ընդհանրապէս «այո, թէեւ», «բայց եւ այնպէս՝ այո» եւ այս ձեւի պատասխաններ պատրաստած են բոլորը: Եթէ ընկերվարականները կը մնան ձեռնպահ եւ համայնավարները «ոչ» կ'ըսեն, մեծ չունչ մը տանիլ տալով մեծամասնութեան, անդին՝ չափաւոր, արմատական, անկախ, աջ բոլորն ալ այո՛ կը պատասխանեն, Սերվան — Շրայպէրէն Թիքսիէ — Վինեան — քուր եւ Փինէէն Սուսթէլ: Ժողովները սկսած են արդէն եւ «այո»ի համար կազմուած է ազգային կոմիտէ մը, որու կը նախագահէ ակադեմական Մօրիս Տրիւոն: Անդամներու կարգին յիշենք՝ Միշէլ Մորկան, Մարսէլ Աշար, Լուի տը Ֆինէս, Միրէյ Մաթիէօ եւայլն, եւայլն:

«Այո»ի կողմնակից է նաեւ ժորժ Պիտօ բայց պէտք չէ անտեսել թէ այս բոլոր «այո»ները տարբեր — տարբեր իմաստներ ունին: Նախագահ Փոմփիտուի քաղաքական մեծ վարպետութիւնն էր գտնել հարցում մը որ նման պատկեր մը պարզէր երկրին մէջ, երեսփոխանական ընտրութիւններէն ոչ շատ առաջ:

× Հանրաքուէն պիտի արժէ շուրջ 20 միլիոն ֆրանք (2 միլիառ՝ հին):

և Անգարա որոշ հանդիպումներ ունին այս մարզին մէջ:

Բայց ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ այս առթիւ, Խորհրդային Միութեան նախագահին պաշտօնական այցելութեան բուն նպատակն է, — վերանորոգումը Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան:

Ինչպէս կը յիշուի, Լենինի եւ Մուսթաֆա Քէմալի սիրաբանութիւնը շարունակուեցաւ Սթալինի օրով եւս: 1925 Դեկտեմբերին տասը տարուան համար կնքուեցաւ Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիրը, որ նորոգուեցաւ 1935ին:

1945ին չնորոգուեցաւ անիկա, որովհետեւ Սթալին ծրագրեր էր հող պահանջել Թուրքիայէն: 1945 Յուլիսին Փոցտամի մէջ Թրումընէն եւ Չըրչիլէն պահանջեց Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ հակիչի Նեղուցներու վրայ: Մերժուեցաւ: Ու հանճարափայլը ձայնը կտրելով մէկ կողմ քաշուեցաւ:

Իր մահէն (5 Մարտ 1953) երեք ամիս վերջ, 30 Մայիս 1953ին Արտաքին նախարար Մոլոթով, յանուն Հայաստանի ու Վրաստանի, ծանուցագիր մը ուղղեց Անգարայի կառավարութեան, պաշտօնապէս յայտնելով որ Խորհրդային Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն:

1964ին Խրուշչեւ նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը ըրաւ Մոսկուա այցելող Թուրք խորհրդարանական պատուիրակութեան առջեւ, աւելցնելով որ հող պահանջողը Սթալինն էր: Ու քանի որ անիկա ո՛չ եւս է, հետեւաբար եւ բնականաբար...

1969ին Բրեժնեւ եւ Կոսիգին նոյնը հաստատեցին վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի եւ անոր չքախումբին:

Հիմա կը թուի թէ Պոդգորնի Անգարա կ'երթայ աւելի հանդիսաւոր կերպով վերջակէտ դնելու «հողային պահանջ»ի պատմութեան:

Այստեղ է, որ Հայրենակարօտ Հայութիւնը համաձայն չէ Մոսկուայի հետ:

Որո՞ւն հողը որուն կուտայ:

Մոսկուայի օրհնութեամբ Թուրքիոյ բռնագրաւած հողերը անկորնչելի սեփականութիւնն են հայ բազմաչարչար ազգին:

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու սուրբ արիւնով են ողողուած անոնք:

Արիւնը արդարութիւն կը պահանջէ:

Այսօր անգամ մը եւս կ'ուխտենք շարունակելու մեր պայքարը մինչեւ արդարութեան յաղթանակը, Հայութեան յաղթանակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետ նախարարը՝ Ուիլըմ Ուայթլօ, ազատ արձակեց 73 քաղաքական բանտարկեալ: Անոնց թիւը 728 է: Նախարարը յայտարարեց այս առթիւ, թէ սատիճանաբար ուրիշներ եւս ազատ պիտի ձգուին, ինչպէս նաեւ վերջ պիտի տրուի կարգ մը արգելքներու (ցոյցի տողանցք եւայլն): Իրա այնուամենայնիւ կը շարունակէ իր խափանարարական գործողութիւնները: Պելֆասթի մէջ չորս հոգի սպաննուեցաւ ռումբի պայթումէ:

ՀԻՒՍԻՍ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՔ չորրորդ ճակատ մը բացին այս անգամ Սայկոնի հարաւը: Միեւնոյն ատեն գրաւեցին Լոքնին քաղաքը, որ Հարաւ. Վիէթնամի մայրաքաղաքէն 110 քիլմ. է: Հանոյ Ֆրանսայի դիմեց, որպէսզի միջնորդէ Ամերիկացիներու մօտ վերջ տալու այս վերջիններուն «յարձակումին» Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ վերջին հեռագրին բովանդակութիւնը հրատարակուեցաւ ըՍթոքհոլմի մէջ: Ռուս գրագէտը կը դատապարտէ խորհրդային իշխանութիւնները, որ մերժեցին վիզա տալ Շուէտի Ակադեմիայի մնայուն քարտուղարին, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին: Խորհրդային երկու թերթեր քննադատեցին գրագէտին վերջին գործը՝ «Օգոստոս 1914», որ մերժուելէ ետք խորհրդային հրատարակչական տուներու կողմէ, լոյս տեսաւ արտասահմանի մէջ:

ԴԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը թելադրեց խորհրդային երեք դիւանագէտներու, որ մեկնին երկրէն, քանի որ լրտեսական աշխատանք կը կատարեն:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ խորհրդաժողովը բանաձեւեց իր որոշումները. պահանջել արաբ երկիրներէ, որ խզեն իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներու հետ, ազգայնացնեն ամերիկեան ընկերութիւններու քարիւղահանքերը եւ պատերազմին Իսրայէլի դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ չորս կարեւոր քաղաքական կուսակցութիւնները մերժեցին ընդունիլ նախագահ Սունայի խնդրանքը՝ առժամապէս վերջ տալ քաղաքական գործունէութեան եւ իրաւունք տալ կառավարութեան, որ երկիրը կառավարէ հրամանագրերով: Փոքր կուսակցութիւններ եւս նոյն մերժումը ըրին:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի 35-ՐԴ ՄԻՋՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի 35րդ միջմասնաճիւղային մրցումները, Զատկուան օրերուն, Պէյրութի մէջ: Անցեալին աւանդական դարձած այդ մրցումները տեղի կ'ունենային Հալէպի մէջ:

Աւելի քան 40.000 հոգի ներկայ գտնուած են Ապրիլ 3ի աւարտական մրցումներուն, Մարզական Աւանի մէջ: Հանդիպումներուն պսակումը հանդիսացած է չքեղ տողանցքը, մասնակցութեամբ երեք հազար արիներու, արենոյշներու, գայլիկներու եւ մարզիկներու:

Այս աւարտական հանդիսութեան ներկայ եղած են վարչապետ Սայէպ Սալամ, որ ներկայացուցած է Լիբանանի նախագահը, Խորէն Ա., Լիբանանի Հայոց առաջնորդը՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, նախկին նախագահ Քամիլ Շամուն, Խորհրդարանի փոխ-նախագահ Նեսիմ Մեժտելէնի, Արդարութեան նախարար Ճեմիլ Քըպպէ, պետական երեսփոխաններ, Իրանի դեսպանը, իրանեան Խորհրդարանի հայ անդամ Սեւակ Սագինեան եւ ուրիշներ:

Ժամը 17ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութ-Թեհրանի «Արարատ» ոտնագնդակի աւարտական մրցումէն ետք, որ վերջ գտած է Պէյրութցիներու յաղթանակով, վերջապէս հասած է տողանցքին պահը: Զոյգ խօսնակներու ազդանշանին վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուրճ Համուտի արիներու նուագախումբի առաջնորդութեամբ, շարժած է բանակը Հ. Մ. Ը. Մ.ական սերունդի:

Նուագախումբէն անմիջապէս ետք, շարժած է դրօշակիրներու խումբը, որուն հետեւած է սպիտակ կառք մը, վրան՝ լիբանանեան մայրին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանակը, կենդանի պատկերով մը: Երբ կառքը հասած է պատուոյ հիւրերուն առջեւ, արձակուած են սպիտակ աղաւնիներ: Ապա, իրարու ետեւէ, տողանցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիբանանեան բոլոր մասնաճիւղերու արիները, արենոյշները, գայլիկները, ինչպէս նաեւ Կիպրոսի արիները եւ Օգնութեան Խաչի արծուիկները: Արիներու շարքերէն ետք, կարգը եկած է մարզիկներուն, սպիտակազգեստ ջլապինդ մարզիկներ երփներանգ դրօշակներով առաջնորդած են մարզիկներու երկար շարքերը: Հետզհետէ տողանցած են Թեհրանի, Լոս Անճէլըսի, Մոնթրէալի, Հալէպի, Լաթաքիոյ, Դամասկոսի, Պէյրութի, Պուրճ Համուտի, Թրիփոլիի, Ճիւնիի, Այնճարի, Զահլէի եւ Անթիլիասի երկսեռ մարզիկները. ոտնագնդակ, պասքէթպոլ, փինկ-փոնկ խաղացողներ, հեծելանուորդներ եւայլն:

Տողանցքէն ետք, խումբերը կանոնաւոր շարքերով գրաւած են մարզադաշտի կեդրոնը, կազմելով մարդկային երփներանգ անտառ մը, որ, ընդհանուր պատասխանատուի ազդանշանին վրայ, շարժած է յառաջ, խելայեղ ծափահարութիւններու արժանանալով:

Յանկարծ, մարզադաշտին երկու կողմերէն, սպիտակ ծաղիկներու նման, Համազգայինի «Ն. Փալանճեան» ճեմարանի աշակերտ — աշակերտուհիներ, անթերի կանոնաւորութեամբ վազած են առաջ, դաշտին կեդրոնը կազմելով լիբանանեան մայրին եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի գիրերը:

Լիբանանեան քայլերգով եւ «Յառաջ նահատակ»ով վերջ գտած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի 35րդ միջմասնաճիւղային մրցումները:

ԹԱՀԻԹԻ

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ ԳՈՀԱՐԸ

Որեւէ՛ չափանիշով, Թահիթի աշխարհի ամէնէն չքեղ ու գեղեցիկ վայրերէն մէկն է: Խաղաղականի մէջտեղը եւ ամենամօտիկ ցամաքամասէն երկու հազար մղոն հեռաւորութեան վրայ, ովկիանոսի անսահման կապոյտին մէջ անիկա աչքի կը զարնէ իր կանաչ ու ամպաքնող լեռներով, որոնց գագաթները կը միաձուլուին ամպերուն հետ: Գրաւիչ են նաեւ ձորերը, որոնք կը հասնին մինչեւ աւազոտ եզերքները, ուր արմաւենիներու շարքերը կը պարզեն անսովոր գեղեցկութիւններ:

Մեր օդանաւը դարձաւ Մաթաւայի հանդարտ ծոցին շուրջ, ուր նաւապետ Քուք խարսխած էր աւելի 200 տարի առաջ: Յետոյ անցանք մայրաքաղաքի՝ Փափիթի կարմրաւուն տանիքներուն մօտէն եւ, ի վերջոյ, իջանք երկրային դրախտը՝ Խաղաղականի անման այս կղզին:

Մնացի ապշած ու լուռ: Տասը տարուան բացակայութենէ մը ետք, պարզապէս չեմ կրնար հաւատալ աչքերուս: Հին օդակայանը փոխարինուած էր բոլորովին նոր ու արդիական շինութիւններով:

Փափիթի ծովեզերեայ ոլորուն ճամբան, որ ժամանակին գրեթէ լքուած երեւոյթ մը ունէր, ստացած է բացառիկ աշխուժութիւն մը, ուր բեռնատար կառքեր ու ինքնաշարժներ անընդհատ կ'արշաւեն: Ծովեզերքին վրայ, սլացիկ արմաւենիները հովանոցներու պէս կը հակին:

Փափիթի հին խանութները գրեթէ անհետացած ու անոնց տեղը գրաւած են՝ կոկիկ նամակատուն մը, վաճառատուներ, գրասենեակներ եւ բացօթեայ սրճարաններ:

Կղզին գտնուած էր 1767ին, անգլիացի նաւավարի մը՝ Սամուէլ Ուալիսի կողմէ: Այդ օրէն ի վեր, Թահիթի կատարած է բացառիկ դեր մը. հրապուրած է եւ այցելութիւնը արձանագրած բացառիկ անձնաւորութիւններու, ինչպէս Կոկէն եւ Մաթիս, Ռոպէրթ Լուիս Սթիվընսըն եւ Ճէք Լանտըն, Հերմէն Մելվիլ եւ Սամըրսէթ Մոամ:

Բնութեան կողմէ բախտաւորուած, Թահիթի չէ ճանչցած ո՛չ աղքատութիւն եւ ոչ ալ պատերազմ:

402 քառ. մղոն տարածութիւն ունեցող այս կղզին եզեմական պարտէզ մըն է, որուն բարեբեր հողը կը սնուցանէ պտուղներու եւ ծաղիկներու այլազան տեսակներ:

Դեռ 1960ին, երբ առաջին անգամ այցելեցի այս կղզին, մէկ հատ իսկ երթեւեկի լոյս գոյութիւն չունէր: Կային մէկ օրաթերթ եւ երկու համեստ պանդոկներ. նամակները կը հասնէին ամսուան մը ուշացումով կամ բնաւ չէին հասներ: Աշխատող մարդ դժուար էր գտնել: Խաղաղ այս միջավայրին մէջ կ'ապրէին 45.000 Փոլինեզիացիներ: Մեղրագոյն մորթով այս ժողովուրդէն զատ, կային աւելի քան 6000 Չինացիներ եւ 2500 Եւրոպացիներ: Տարեկան կ'ունենային 9000 այցելուներ միայն, որոնք, սակայն, շուտով կը մտերմանային տեղացիներուն հետ, այս վերջիններուն հաճելի ու հիւրասէր նկարագրին պատճառով:

Տասը տարուան ընթացքին, պատկերը ամբողջութեամբ փոխուած էր: Ներկայիս, կղզիին օդակայանը կ'արձանագրէ տարեկան 12 հազար թռիչք, իսկ Թահիթիի նաւահանգիստը կը խարսխեն 250 նաւեր: Ապրուստը սղած է անհամեմատօրէն եւ Թահիթի կը դասուի ամենասուղ երկիրներու շարքին: Կան երեք օրաթերթեր, երկու փարթամ պանդոկներ եւ տասներկու ուրիշներ, որոնք երկրորդ ու երրորդ աստիճանի կը պատկանին: Կան նաեւ ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի կայաններ: Բնակչութեան թիւը հասած է գրեթէ 80 հազարի:

Այս արագ յառաջդիմութեան ընթացքին, շատեր ունեցան աւելի լաւ բնակարաններ, արդիական կերակուրներ եւ ծախսելիք առատ դրամ:

Թահիթի անզուգական եւ արտասովոր կղզի մըն է, ինչպէս իր ժողովուրդը: Թահիթիցիները ագահութիւնը կը նկատեն ընկերային մեծ ոճիր, իսկ կծծիութիւնը՝ աններելի յանցանք: Անոնք կ'ըսեն. «Դրամը ծախսելո՛ւ համար է, եւ ոչ թէ համբելու»:

Նիւթականի հանդէպ որդեգրուած այսպիսի դիրք մը կ'ունենայ միաժամանակ տարօրինակ եւ զուարթ արդիւնքներ: Քանի մը տարի առաջ, օրինակ, մարգարիտի սուզակ մը, որ կը կոչուի Թահէա, երեք տարի խնայողութիւն ըրաւ, գործածուած Քատիլաք ինքնաշարժ մը գնելու համար: Շատ սուղ գին մը վճարելով, ի վերջոյ բերել տուաւ ուզած ինքնաշարժը: Գիւղացիները հիացումով կը դիտէին զինք եւ իր ինքնաշարժը, երբ Թահէա, հազիւ 300 մեթր առաջացած, զարնուեցաւ ծառերուն: Ինքնաշարժը, ծառերուն մէջ մխրճուած, կը մնայ հոն մինչեւ այսօր: Ան կ'ըսէր. «Ես Քատիլաք քշել բնաւ չէի փափաքեր, պարզապէս հատ մը գնել կ'ուզէի»:

Հակառակ շատերու կարծիքին, Թահիթիի նիւթական բարեկեցութիւնը հարուստ զբօսաշրջիկներու յարատեւ այցելութեամբ չէ, որ իրագործուեցաւ: Հոլիվուտն է, որ ստեղծեց այդ հնարաւորութիւնը: Թահիթիի միջազգային օդակայանին բացումէն քանի մը ամիս ետքն էր միայն, որ Մարլոն Պրանտօ եւ Հոլիվուտեան շարժանկարի խումբ մը ժամանեցին կղզի, դարձնելու համար ֆիլմ մը: Տասնըչորս ամիսներու ընթացքին, ամենակարող «Մեթրօ-Կոլտուին Մէյր» շարժանկարի ընկերութիւնը ջուրի պէս դրամ հոսեցուց հոն, տրամադրելով օրական 8 հազար սթերլին:

Յետոյ, 1962ին, նախագահ Տը Կոլ որոշում տուաւ, որ ֆրանսական բանակին ատոմական ռումբերը փորձուին Ֆրանսական Փոլինեզիոյ անդրծովեան սահմաններուն մէջ: Ուստի, 1963էն մինչեւ 1971, ֆրանսական կառավարութիւնը 230 միլիոն սթերլինի հսկայական գումար մը տրամադրեց Հարաւային Խաղաղականի եւ Թահիթիի, ֆրանսական Փոլինեզիոյ գլխաւոր եւ ամէնէն մարդաշատ կղզիին, որ կը ծառայէր իբրեւ կենսական խարիսխ:

Հազարաւոր Փոլինեզիացիներ լքեցին իրենց նախկին զբաղումները, ձեռք ձգելու համար շահաբեր գործեր Ֆրանսացիներու մօտ:

Բնականաբար, Ֆրանսայի ատոմական մեծածախս հաստատութիւնը երբ (հաւանաբար 1975ին) հեռանայ կղզիէն, իր ետին պիտի ձգէ ահաւոր դատարկութիւն մը: Բնիկ ժողովուրդը, սակայն, նկատի առած է սպառնացող այդ տագնապը եւ կ'աշխատի ինքնավստահութեամբ դիմագրաւել զայն:

Դժուարին օրերը լաւատեսութեամբ լեցնող ժողովուրդ մըն է ան: Կղզիաբնակ Եւրոպացի մը յատկանշական հետեւեալ դէպքը պատմեց.

«Քանի մը ամիս առաջ հաւաքոյթի մը գացած էի: Հրդեհ մը ծագեցաւ հոն ու տունը մնաց բոցերու մէջ: Մինչ այդ, սակայն, բոլորս ալ յաջողած էինք դուրս ելլել անվնաս: «Հոգ չէ, վաղը նո՛րը կը շինենք», ըսաւ տանտէրը եւ մեզ առաջնորդեց մերձակայ հնդկընկոյզի ծառերուն մօտ, ուր շարունակեցինք մեր խրախճանքը»:

Ըլլալով ուղղամիտ ու գործնական մարդիկ, Թահիթիցիները սորված են ըլլալ պարզուն ու հեռատես:

Թահիթիցիները կրնան կատարել ծանր ու լաւ գործեր, բայց շուտ ալ կը ձանձրանան: Շատ քիչերն են, որ գործ մը կրնան շարունակել վեց ամիսէն աւելի: Երբ մէկը կը զգայ, որ քաղաքակրթութիւնը շատ կը խճողէ ու կը նեղէ զինք, «Ես կուշտ եմ ու աշխատանքի պէտք չունիմ», կ'ըսէ ու կը քալէ:

Երբ առաջին անգամ պատկերասփիւռը հասաւ Թահիթի, կղզիաբնակները մասնաւոր խանդավառութիւն մը ցոյց չտուին: Կը նախընտրէին շարժանկարի ժապաւէնները, որովհետեւ ատոնք կը ցուցադրուէին խոշոր պաստառներու վրայ: Նոյնիսկ «Ափոլլօ 11»ի պատմական լուսնէջքը եւ մարդուն Լուսնի վրայ քալելը բացառիկ տպաւորութիւն մը չձգեցին իրենց վրայ: «Ի՞նչ պէտք կար Լուսինով հետաքրքրուելու, մա՛նաւանդ՝ երբ անիկա սարսափազդու վայրի մը կը նմանի», կ'ըսեն անոնք անտարբեր:

Ներկայիս, զբօսաշրջիկութիւնը կը դառնայ՝ իբրեւ գլխաւոր ճարտարարուեստ, եւ քանի աճի անիկա, անկասկած, Թահիթի պիտի բարգաւաճի աւելի եւս:

Ինչ ազդեցութիւններ ալ հասնին արտաքին աշխարհէն, Թահիթի, իր բնութեամբ ու ժողովուրդով, պիտի մնայ հմայիչ, իբրեւ կտոր մը դրախտ՝ Հարաւային Ծովերու մէջ:

ՔՐԻՍԹՈՖԸՐ ԼՈՒՔԱՍ

(Թարգ. Ս. Տ.)

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

ԿԱՅՍՐԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐԵՑԻ՞Ն...

Ա.

Ալէն Տըքոյի ներկայ յօդուածը, զոր կ'ամփոփենք, կը քննէ շուէտացի ատամնաբոյժ Ֆորշիւֆվուտի այն վարկածը թէ Նափոլէոն թունաւորուած է արսենիքով ոճրագործի մը ձեռքով:

Ան որ եղաւ կայսր Ֆրանսացիներուն, թագաւոր Իտալիոյ, այն որուն իշխանութիւնը տարածուեցաւ Նափոլիէն Համպուրկ, Մատրիտէն Ամսթերտամ, Նափոլէոն բանտարկեալն եղաւ բրիտանական կառավարութեան Սէնթ Հելէն կղզիին մէջ:

Եօթը ամիսէ ի վեր կը տառապէր փորի սաստիկ ցաւերէ եւ յաճախ դուրս կու տար կերածը: Այս ախտանիշներէն հետեւցնելով իր Իրլանտացի բժիշկը Օ'Միերա ըսաւ թէ լեարդի քրոնիկ հիւանդութիւն մըն էր:

Հըտսըն Լով՝ կառավարիչը կղզիին, կը ճնշուէր պատասխանատուութեան ծանր բեռին տակ, վախնալով որ կրնար փախչիլ իր նշանաւոր բանտարկեալը, ինչպէս ըրած էր Էլպա կղզիէն եւ երբ Օ'Միերա նշանակուեցաւ Նափոլէոնի բժիշկը, Հըտսըն Լով շունչ մը քաշեց, մտածելով թէ յանձին անոր պիտի կրնար ունենալ լրտես մը:

Բայց Լով սխալեցաւ: Օ'Միերա այն մարդը չէր, մերժեց լրտեսել, որով Հըտսըն Լով յաջողեցուց բժիշկին վերադարձի հրամանը: Օ'Միերա յայտնեց եղելութիւնը կայսեր, որ քիչ մը մտածելէ ետք ըսաւ.

— Անոնց համար երկար ապրեցայ: Շատ յանդուգն է նախարարութիւնը: Եթէ Պապը Ֆրանսա գար, ես պիտի նախընտրէի կտրել թեւս քան թէ խլել իր բժիշկը: Եւ ըսաւ Օ'Միերայի թէ՝

— Եթէ տեսնես տղաս, համբուրէ եւ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

1790էՆ ԱՌԱՋ

Մինչեւ ԺԸ. դարու վերջերը Կ. Պոլսոյ Հայերը, ինչպէս նաեւ Յոյները, կազմակերպուած հանրային նախակրթութիւն չունէին: Ընդհանուր կերպով խօսելով, տարակոյս չկայ թէ դաստիարակութեան գործը Կ. Պոլսոյ Յունաց մէջ շատ աւելի կանուխ զարգացաւ քան Հայոց մէջ, սակայն պատմական ճշմարտութիւն մըն է որ Յոյներն ալ, Հայոց հետ միասին կրցան հաստատել հանրային նախակրթարաններ՝ երբ Երջանկայիշատակ Սուլթան Սէլիմ Գ. 1789ին գահակալելով արտօնեց պաշտօնապէս ծաղկոցներու եւ ուսումնարաններու հաստատութիւնը մայրաքաղաքին մէջ:

Մինչեւ այն ատեն երկու բաեա համայնքներն ալ ունեցած էին մէյ մէկ Մայր-վարժարան, Յոյները ի վաղուց անտի, եւ Հայերը 1715էն քիչ վերջը, սակայն այդ հաստատութիւնները սահմանափակ թիւով միայն աշակերտներ ունէին, եւ մանաւորապէս Հայոց Մայր-Վարժարանը Ընծայարան մըն էր եկեղեցական պատրաստելու կոչուած:

Գաղափար մը տալու համար 1790էն առաջ Կ. Պոլսոյ Հայոց եւ Յունաց դաստիարակութեան գործին վրայ, կ'ուզեմ ամփոփ գիծերով պատկերացնել հոս երկու համայնքներուն ալ այդ ժամանակին կրթական ջանքերը, սկսելով Յոյներէն, որոնց վերջին դարերու պատմութիւնը այնքան քիչ զբաղեցուցած է հայ բանասէրները:

1453ին, երբ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհէմմէթ Յունաց վրայ Պատրիարք դրաւ Գեննատիոս Բ.ը Յունաց Մայր-Վարժարանը գոյութիւն ունէր արդէն, եւ Գեննատիոս վերակազմեց զայն: Այն ատենէն վարժարանը բաժնուեցաւ երկու մասի. առաջինը յատկացած էր տարրական եւ նախապատրաստական դասարաններու, եւ երկրորդը բարձրագոյն դասարաններ, ուր կ'աւանդուէր յոյն գրականութիւնը եւ իմաստասիրութիւնը:

Առաջին հարիւր տարիներուն մէջ վարժարանը փայլ չունեցաւ, սակայն Յովասափ Բ. Պատրիարքը մեծ զարկ տուաւ յոյն դպրութեանց Կ. Պոլիս կոչելով, 1551ին ատենները, Եանի Զիկոմալաս անուն ուսուցիչը, որ Բատուայի եւ Ֆէրրարայի համալսարաններուն մէջ կրթուած էր եւ տնօրէն կարգուեցաւ Ֆէնէրի Մայր-Վարժարանին: Կիրիլլոս Լուքարիս Պատրիարքին օրով, ուրիշ համալսարանական մը, Թէոֆիլ Գորրիտալէ, Կ.Պոլիս կոչուեցաւ եւ ուսուցիչ եղաւ Ֆէնէրի վարժարանին մէջ, որուն տնօրէն կարգուեցաւ 1645ին:

Բայց Կ. Պոլսոյ մէջ յոյն դպրութեանց ճշմարիտ վերածնունդը տեղի ունեցաւ 1665ին, շնորհիւ Աղեքսանդր Մավրոքորտաթոյի (1636–1708), որ իր ժամանակին ամէնէն զարգացած Յոյնն էր, հմուտ Թուրքերէնի եւ եւրոպական լեզուներու: Այս նշանաւոր մարդը դասախօսեց 1665էն 1672 եւ իր օրով Ֆէնէրի վարժարանը կոչուեցաւ Ակադեմիա: Մավրոքորտաթօ, որ շատ սիրուած էր պետական շրջանակներու մէջ, Թարգմանի բարձր պաշտօնին կոչուելով ստիպուեցաւ թողուլ ուսուցչութիւնը, զոր արդէն ձրիաբար կը կատարէր՝ ի սէր գիտութեան:

Մավրոքորտաթոյի վրայ իր ժամանակակից յոյն պատմիչները մեծ գովեստներով խօսած են. ինք ոչ միայն պատուական դասախօս եղած է Ֆէնէրի Մայր-Վարժարանին այլ ծախք չէ խնայած որ յոյն դպրութիւնները ծանօթացուին, ուսուցուին խնամով եւ տարածուին ամէն կողմ ինք գրած է կարգ մը ուսուցողական երկեր, դասագիրքեր որոնք շատ յարգի էին մինչեւ ԺԸ. դարուն վերջը եւ կը գործածուէին յոյն վարժարաններու մէջ: Նոյնպէս թողած է նամակներ ուր կը պարզէ իր տեսութիւնները մանկավարժութեան եւ ուսուցման եղանակներուն վրայ:

Ֆէնէրի վարժարանին տնօրէններուն եւ ուսուցիչներուն մէջ, Մավրոքորտաթոյէ ետքը, նշանաւոր է Եւգինէոս Պուլկարիս (1716–1808), եկեղեցական, որուն պատկերը հրատարակուած է Լառուսի պատկերազարդ Նորատիպ Հանրագիտակին մէջ: Պուլկարիս 1759ին ուսուցիչ եւ տնօրէն կարգուեցաւ Ֆէնէրի վարժարանին ուր դասախօսեց 17 ամիս, աւանդելով աստուածաբանութեան հետ, Լօքի եւ Լայպնիցի իմաստասիրութիւնը: Սակայն չկրցաւ շարունակել իր դասախօսութիւնները, որովհետեւ հալածուեցաւ իմաստասիրութիւնը աստուածաբանութեան խառնել ուզելուն, եւ ստիպուեցաւ քաշուիլ Ռուսիա, ուր մեռաւ: Պուլկարիս ալ ունի կարգ մը ուսուցողական երկասիրութիւններ, տրամաբանութեան, բնազանցութեան, բնագիտութեան եւ ուսողութեան վրայ:

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

(1 – Շար.)

ըսէ թէ՝ Թող երբեք չմոռնայ որ ինք Ֆրանսացի ծնած է։

Նափոլէոն մնաց առանց բժիշկի։ Ցաւերը կը սաստկանային։ Բանակի քանի մը վիրաբոյժ եւ դեղագործ կային։ Նափոլէոն մտածեց թէ առանց խնամքի մնացած էր։ Հրամայեց մեծ մարէշալ Պերթրանի որ Կարդինալ Ֆէշի գրէ։ Թող կարդինալը եւ տիկին-մայրը, բժիշկ մը եւ կրօնաւոր մը ղրկեն։

Պերթրան գրեց Կարդինալ Ֆէշի շեշտելով թէ՝ երկրին վատառողջ կլիմային հետեւանքով քիչեր կը ծերանան։ Լեարդի, թանչքի եւ փորի ցաւերը շատ զոհեր կուտան բնիկներէն, մանաւանդ Եւրոպացիներէն։ Իբրեւ կրօնաւոր զարգացած մէկը Թող ըլլայ, երիտասարդ, մեղմ նկարագրով։

Նափոլէոն կ'ըսէր թէ ամէն բան մօրս կը պարտիմ, հարստութիւնս եւ բոլոր գործած բարիքներս։ Տիկին մայրը Ֆրանսական պատմութեան ամէնէն զարմանալի դէմքերէն մէկն է։ Համեստ ընտանիքի զաւակ, կինը Քորսիքացի համեստ փաստաբանի մը։ Տիկին Մօր ամբողջ երիտասարդութիւնը անցած է դրամական ծանր հոգերու մէջ։ Դժուարութեամբ եւ աշակերտական թոշակներով կրցած է մեծցնել իր ութ զաւակները։ Ուրեմն այս տիկինը՝ Լեթիսիան կը դառնայ մայր՝ կայսրի, մայր՝ երեք թագաւորներու, մէկ թագուհիի, երկու իշխանուհիներու։ կիներու մէջ ամէնէն երջանիկը։ Գեղեցիկ է նաեւ։ Բայց չափազանց ագահ, ինչ որ յաճախ տեղի կուտար վէճերու իր եւ կայսեր միջեւ։

1815էն ետք, Տիկին-Մայր քաշուեցաւ Հռոմ իր խորթ եղբօր՝ Կարդինալ Ֆէշի մօտ, որ նախկին Պալզաքեան տիպար մըն էր։ Աբբայ էր եւ 1791ին միացաւ Յեղափոխութեան, եղաւ կարգալոյծ։ Ճարպիկ զէնքի հայթայթիչ եւ ի վերջոյ դարձաւ Կարդինալ։

Երբ ստացան մեծ Մարէշալ Պերթրանի նամակը, Կարդինալին եւ Տիկին-Մայր դիմեցին Պիոս Է. Պապի քարտուղար Քոնսալվիի ինչպէս եւ Անգլիացի Պառլամանական եւ Գաղթավայրերու Նախարար Լորտ Պէթհըրսթի, որոնք նպաստաւոր պատասխան տուին։ Կարդինալ Ֆէշին կը մնար ընտրել կաթոլիկ քահանան եւ Ֆրանսացի յայտնի բժիշկ մը։

Փոխանակ յայտնի մարդիկ փնտռելու, որոնք Կայսեր հոգեկան եւ ֆիզիքական առողջութեամբ պիտի զբաղէին, ընտրեցին առաջին հանդիպողը։

Երբ Ֆրանսայի մէջ իմացան թէ բժիշկ մը եւ կրօնաւոր մը պիտի ղրկէին Նափոլէոնի, բազմաթիւ կարող եկեղեցականներ ուզեցին երթալ, որովհետեւ Նափոլէոն կրօնքի բարեկարգիչ մը եղած էր։ Նոյնը բժշկական մարմինը։ Պօրկասի Կայսեր նախկին առաջին բժիշկը՝ Ֆուռօ, պատրաստակամութիւն յայտնեց երթալ Սէնթ Հէլէն, բայց Կարդինալ Ֆէշ եւ Լեթիսիա արհամարհանքով մերժեցին եւ ընտրեցին իբրեւ կրօնաւոր ծեր աբբայ, Քորսիքացի Պուոնաւիթան։ Կարդինալ Քոնսալվին խկոյն բողոքեց, նկատի ունենալով տարիքը եւ առողջութիւնը։ Պուոնաւիթանի ընկերացուցին աբբայ Վինեալին, հանրածանօթ ադէտ մը։

Քաթրին՝ կինը Ժեռոմի, նամակ մը գրեց Լեթիսիայի խնդրելով, որ ղրկուի բժիշկ Ֆուռօն իբրեւ ծանօթ Կայսեր կազմուածքին, բայց անպատասխանի մնաց նամակը։ Եւ իբրեւ բժիշկ Ֆէշ ընտրեց մի ոմն Անթօմառչին, 29 տարեկան, բժշկական վկայականը ստացած Փիզայի բժշկական համալսարանէն։ Շատեր բողոքեցին այս ընտրութեան դէմ թէ՝ աւելի ընդունակ է խառնակչութեան քան թէ բժշկութեան։

Երկար ատեն առեղծուած մնաց այս ընտրութեանց դրդապատճառը մինչեւ որ Ֆրետերիք Մասօն գտաւ Ազգային Մատենադարանին ձեռագիրներուն մէջ բանալին առեղծուածին։

1818 Հոկտեմբերին Լեթիցիա կը գրէր իր հարսին՝ Քաթրինի թէ ինք եւ Կարդինալ Ֆէշը վստահ էին թէ Նափոլէոն մեկնած է Սէնթ Հէլէնէն։

Երկուքն ալ ձեռքն ինկած էին Աւստրիացի պուչակի մը — թերեւս լրտես — որ անխղճօրէն կը շահագործէր զանոնք սուտերով։

Ֆէշ Լա Քազին կը գրէր թէ՝ թէեւ փոքրիկ կարաւանը մեկնեցաւ Հռոմէն դէպի Սէնթ Հէլէն, բայց կ'ըսեն թէ Անգլիացիները ուրիշ տեղ տարած են Նափոլէոնը։

Բժիշկ Անթօմառչին, Պուոնաւիթան եւ Վինեալին հասան Սէնթ Հէլէն։ Նախ քան Կայսեր ներկայանալը Անթօմառչին ընդունեցաւ Հըտսըն Լովի ճաշի հրաւէրը։ Բժիշկը լսաւ թէ Սէնթ Հէլէնի կլիման պատճառ կը դառնայ քրոնիք լեարդատապի։ Բայց կառավարիչը՝ Հըտսըն Լով մերժեց Կայսեր հիւանդութիւնը կապել կղզիի կլիմային հետ։

Անթօմառչին շատ անգամ Կայսեր քով չէր, որ շատ կը տառապէր ցաւերէն, իսկ դեղերը ա՛լ աւելի կը սաստկացնէին։

Նափոլէոն զգալով որ կը մօտենայ իր կեանքի վախճանը, կ'ըսէ աբբայ Վինեալին որ ընէ պէտք եղածը։

— Կաթոլիկ կրօնքի մէջ ծնած եմ եւ կ'ուզեմ ատոր տրամադրած պայմանները լրացնել։

Այդ պահուն ծիծաղի մը ձայնը կը լըսուի։ Անթօմառչին է, որ զուարճալի կը գտնէ կացութիւնը։ Կայսրը կը զայրանայ։

— Ձեր յիմարութիւնները գիս կը յոգնեցնեն. պարո՛ն, կը ներեմ ձեր թեթեւամտութիւնը, կենցաղագիտութեան պակասը, սակայն երբե՛ք ձեր անսրտութիւնը։ Քաշուեցէք։

Այս բժիշկը որ տասնըհինգ ամիս է ի վեր կը գտնուէր Սէնթ Հէլէն, ոչ մէկ վստահութիւն ներշնչեց Կայսեր, ոչ ալ որեւէ օգտակարութիւն ունեցաւ։

Հռոմի մէջ Լեթիսիայի եւ իր եղբօր մոլորումները աղետալի համեմատութիւններ կ'առնէին։ Նափոլէոնի քոյրը Փօլին Պորկէզ յուսահատ կ'ըսէր. «Երկու տարիէ ի վեր ամէն բան փորձեցինք ի դերեւ հանելու համար այդ վհուկին ազդեցութիւնը, սակայն անօգուտ եղաւ։ Մօրեղբայրս մեզմէ կը ծածկէր Սէնթ Հէլէնէն ստացած նամակները, ըսելով թէ լռութիւնը պէտք է որ համոզէր մեզ»։

Փօլին կուլար, կը պաղատէր մօրը, որ բանայ աչքերը։ Լեթիսիա կը պոռար թէ ինք տէրն է հաւատալու իր ուզածին պէս։ Հրեշտակները վերցուցած են Կայսրը եւ տարած են այնպիսի տեղ մը, ուր շատ լաւ է։

Իսկ Ֆէշ կը գրէր Ժողէֆինի թէ՝ մայրը երբեք այսքան լաւ եղած չէ, կը գիրնայ եւ կ'երիտասարդանայ։

Այս խելացնոր միսթիքականութիւնը իր հետեւանքներով Կայսեր գերութեան ամէնէն եղերական դրուագն է։

Աբբայ Պուոնաւիթան հիւանդացաւ ծանրօրէն եւ մեկնեցաւ Եւրոպա։ Իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Տիկին-Մօր եւ Կարդինալ Ֆէշին։ Երկուքն ալ չհաւատացին թէ Կայսրը Սէնթ Հէլէն էր։

— Ճի՞շդ է որ տեսար Կայսրը, կը հարցնէին։ Աբբան չըմած հաստատական պատասխան կուտար։

— Չեմ հաւատար, ըսաւ Տիկին-Մայրը, Կայսրը հոն չէ։

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՑԵՂԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

—o—

(Վրացական աւանդավէպ)

Այս աւանդավէպը գրի առած է ԺԱ. դարու վրացի պատմագիր Լէոնտիս Մռուէլի։ Աւանդութիւնը կը ցոլացնէ Վրաց ժողովուրդի մէջ տիրող համոզումը, թէ Կովկասեան ժողովուրդները միեւնոյն ցեղէն ծագում առած են։ Խորենացիի հաղորդած աւանդավէպն ալ Հայկի եւ Բէլի մասին նոյն բնոյթը ունի։

×

Հայերու եւ Վրացիներու, Ռանացիներու եւ Մովականներու, Հերացիներու եւ Լեզգիներու, Միգրելներու եւ Կովկասցիներու հայրը մէկ էր, ու կը կոչուէր Թորգոմ։

Թորգոմի զաւակներէն յայտնի դարձան ութ հոգի, որոնք բոլորն ալ քաջարի եւ անուանի հսկաներ էին։ Անոնցմէ մէկը կը կոչուէր Հայկ, երկրորդը՝ Քարթլոս, երրորդը՝ Բարդոս, չորրորդը՝ Մովական, հինգերորդը՝ Լեկոս, վեցերորդը՝ Հերոս, եօթներորդը՝ Կովկաս, ութերորդը՝ Էգրոս։ Թորգոմ երկիրն ու ժողովուրդը բաժնեց այս ութ հսկաներու միջեւ։

Քանի մը տարի ետք, Հայկ դիմեց եօթը հսկաներուն եւ ըսաւ. «Աստուած մեզի տուած է ուժ եւ բազմութիւն, այժմ այլեւս ոչ մէկու դերի չդառնանք, ոչ մէկու չծառայենք»։

Եօթը հսկաները համաձայնեցան եւ խոստացան տուրք չվճարել Թշնամի Ներբրոդի։ Բարկացաւ Ներբրոդ, ժողվեց իր հսկաները եւ բոլոր հաւատարիմները, եւ յարձակեցաւ Թորգոմեաններու վրայ։ Ութ հսկաները հաւաքուեցան Մասիսի ստորոտը, եւ երբ Ներբրոդ հասաւ Ատրպատական, հոնկէ 60 հսկաներ ուղարկեց Թորգոմեանները հնազանդեցնելու։

Թորգոմի զաւակները մեծ բանակով դիմաւորեցին Թշնամին։ Տեղի ունեցաւ սաստիկ կռիւ, որ կը նմանէր օդի փոթորիկին։ Անոնց ոտքի փոշին նման էր կուտակուած ամպերու, անոնց զրահի փայլատակումը՝ երկինքի կայծակին, անոնց ձայնը՝ ուժգին որոտի, նետերու եւ քարերու տարափը՝ խիտ կարկուտի։

Թորգոմեանները յաղթեցին, ջարդեցին Ներբրոդի հսկաները, իսկ իրենք ողջ մնացին, նոյնիսկ չվիրաւորուեցան։

Ներբրոդ կրկին արշաւեց անոնց վրայ։ Հայկ Նիբրոդի չափ զօրք չունէր։ Ներբրոդ վարէն մօտեցաւ, որպէսզի կռուի անոր հետ. ան ոտքէն մինչեւ գլուխ զինուած էր երկաթով ու պղինձով։

Բարձր լերան վրայ՝ Հայկէն պահանջեց հնազանդիլ։ Հայկ դիմեց իր հսկաներուն եւ ըսաւ. «Ամրացուցէք թիկունքս, որ երթամ ընդդէմ Ներբրոդի»։ Եւ շարժեցաւ, դէմ առ դէմ եկաւ եւ արձակեց նետը, որ անցնելով պղինձէ վահանէն՝ խոցեց Ներբրոդի կուրծքը եւ դուրս ելաւ թիկունքէն։ Ներբրոդ ինկաւ, անոր բանակը դիմեց փախուստի։

Ութ եղբայրները գացին իրենց երկիրները։ Անոնք հաշտ էին իրարու հետ եւ կ'ապրէին խաղաղ։

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ՄԱՀԱՄԵՐՁԸ

Ամուսինը մահամերձ է։ Ձեռքի տկար շարժումով մը իր քով կը կանչէ կինը եւ հազիւ լսելի ձայնով մը կը շշնջայ.

— Վերջին խնդրանք մը ունիմ, խոստացիր որ պիտի գործադրես զայն։

— Անշուշտ պատրաստ եմ ընելու սիրելիս, ինչ որ կը փափաքիս։

— Լաւ ուրեմն, խօսք տուր որ պիտի ամուսնանաս Թորոսին հետ, երբ ես մեռնիմ։

— Թորո՞սը։ Սակայն հինէն ի վեր կ'ատես զինքը։ Միշտ կ'անիծէիր զայն «Աստուած քեզի արժանի պատիժը տայ» ըսելով։

— Ճիշդ այդ պատճառով ալ կ'ուզեմ որ ամուսնանաս անոր հետ։

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Հիմա իր փեսացուին պատմութիւնը լսել ետքը, կրկին նոյն խօսքերը կրկնեց.

— Ջաւակս, տառանկ մարդոց հետ խօսելը աղէկ բան չէ...

— Ես արժանապատուութիւն ունիմ, պատասխանեց Գարեգին, չեմ կրնար հանդուրժել, որ խղճիս վրայ բռնանան։

— Իրաւունք ունիս, բայց ի՞նչ օգուտ, որ այդ մարդոց կապուած ենք ապրելու համար։

— Ճիշդ այդ բանն է ահա, որ գիս կը կատղեցնէ։

Հասան Մէօհիրտարի պարտէզը, եւ խոշոր ծառի մը հովանիին ներքեւ նստեցան։

— Էյ, հիմա ի՞նչ պիտի ընես, հարցուց ոսկերիչը, վաղը առտու գործի պիտի երթա՞ս։

— Շուարեր մնացեր եմ, պատասխանեց Գարեգին, երէկուան պատահածէն ետքը քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ երթալ, իբրեւ թէ բան մը չեղածի պէս, երթալ գործս շարունակել։

— Հաճի Յակոբ աղան քեզ ճամբու դնելու խօսք ըրա՞ւ։

— Ոչ, բնաւ երբեք, միայն իր դժգոհութիւնը յայտնեց բուռն բառերով, բան մը, որ տասը տարիէ ի վեր երբեք չէր ըրած։

— Ծանրը, հօրդ տեղ մարդ է, պատասխանեց Սահակ աղա, անոր ծանր խօսքերէն պէտք չէ, որ վիրաւորուիս, անանկ մարդիկ վայրկեանապէս կը բարկանան եւ ըսածնին չեն գիտեր. յետոյ բարկութիւնը անցնելէ ետքը իրենք ալ կը զղջան։

— Եթէ իմ պաշտօնիս մէջ գործած մէկ պակասութեանս համար այդ խօսքերը ըսած ըլլար, պիտի չբարկանայի ու խիստ կերպով պիտի չպատասխանէի, դիտել տուաւ Գարեգին։

— Ես եթէ քու տեղդ ըլլամ՝ վաղը կ'երթամ գործիս գլուխը կ'անցնիմ, տեսնենք ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ։

— Ատիկա անկարելի է, պատասխանեց Գարեգին։

— Ուրեմն ի՞նչ ընելու միտք ունիս։

— Հրաժարական տալու։

— Հրաժարակա՞ն տալու, երբ քեզի գնա ըսող չկայ, գոչեց Սահակ աղա, պարզապէս տղայութիւն է ատիկա։

— Ես ուրիշ միջոց չեմ տեսներ կոր։ Հիմա կ'ուզեմ բան մը հասկնալ, եւ ճիշդ ատոր համար է, որ այդ խօսքերը բացի քեզի, այն պարագային, որ Սամիկեան Յակոբ աղայի մօտ ունեցած պաշտօնէս հրաժարիմ, դուն ի՞նչ պիտի ընես։

Սահակ աղա խորհուրդ տուած էր հրաժարելու անհաշտ ընթացքէ մը, որ կրնար ի վերջոյ ծանր հետեւանքներ ունենալ։

— Ես ի՞նչ կ'ուզես, որ ընեմ, գոչեց ոսկերիչը զարմացած։

— Այսինքն՝ ըսել կ'ուզեմ, որ աղջիկդ դարձեալ ինծի պիտի տա՞ս։

Այս հարցումը անակնկալօրէն մէջտեղ նետուած՝ շուարեցուց Սահակ աղան։

— Իրաւ որ, կմկմաց, չեմ գիտեր ինչ պատասխանեմ, բայց կը կրկնեմ՝ տղայութիւն պիտի ըլլայ, եթէ այդպիսի բան մը ընես։ Յետոյ ի՞նչ պիտի ընես հրաժարական տալէ ետքը։

— Աստուած ողորմած է, ինծի պէս մէկը պարապ չի մնար։

— Այո, բայց տարիներ պէտք են, որ կարենաս այսօրուան դիրքդ ձեռք բերել։

— Ատոնք երկրորդական խնդիրներ են, այժմ դուն իմ հարցումիս ուղղակի պատասխան մը տուր։

— Բայց դուն չես հրաժարած, դիտել տուաւ ոսկերիչը։

— Հրաժարականը գրուած՝ գրպանս է, վաղը պիտի տամ, ասոր կրնաս վստահ ըլլալ։

— Մինչեւ վաղը առտու կրնաս միտքդ փոխել։

— Կ'երեւայ, որ տակաւին զիս լաւ չես ճանչցած, պատասխանեց երիտասարդը, ես երբոր որոշում մը տամ, ալ անիկա չեմ փոխեր։

— Քեզի ուրիշ բան մը ըսեմ, ըսաւ ոսկերիչը, որ կը ջանար խուսափիլ երիտասարդին հարցումին պատասխանելէ։

— Ի՞նչ պիտի ըսես։

— Կ'ուզե՞ս, որ վաղը առտու երթամ Հաճի Յակոբ աղան տեսնեմ ու մէյ մը հետը խօսիմ։ Կարելի է անուշութեամբ խնդիրը կը կարգադրենք։

— Երբեք, գոչեց երիտասարդը, չըլլայ, որ ատանկ բան մտքէ անցնես։

— Լաւ, լաւ, մի բարկանար, ըսաւ Սահակ աղա երիտասարդին յուզումը տեսնելով, ես անանկ բան մըն էր ըսի։

— Այսպէս ուրեմն, ենթադրէ, որ հրաժարականը տուած եմ եւ անոր համեմատ հարցումիս պատասխանէ։

Ոսկերիչը տեսաւ, որ ալ փախուստի ճամբայ չկայ, ուստի պահ մը մտածեց ու ըսաւ.

— Ես առանձին բան մը չեմ կրնար ըսել, պէտք է Փեմփէ հանըմին ու աղջկանս կարծիքն ալ առնեմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԲՈՂՈՔԻ ԵՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կը խօսին

M. Gaston DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

Membre du Comité Directeur du Parti Socialiste

Hrand SAMUELIAN

Président de la Délégation de la République Arménienne

Jules WOLF

Président de la Commission Juridique

de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme

Me Patrick DEVEDJIAN

Օթոքառներ կը մեկնին.—

ՇԱՒԻԼԷՆ, ժամը 20.15ին Փուէն տը Շաւիլէն եւ կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայարաններուն:

ԻՍԻԷՆ, Օփիթալ Փերսիէն ժամը 20.30ին, կը հանդիպի բոլոր կայարաններուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, Փըթի Փոնէն կը մեկնի ժամը 20ին, կը հանդիպի Փլաս Քարնօ եւ քաղաքապետարանը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՒԷՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Սարգիսեան ընտանիքը իրենց սիրեցեալ եղբօր, հանգուցեալ Սերժ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ազգասախնամ Ընկերակցութիւնը ընդառաջ երթալով յայտնուած ցանկութեան մը, որով կ'առաջարկուէր մատուռի մը կառուցումը, Մոնմորանսիի իր հանգստեան տան կողքին, իրագործ սոյն առաջարկը եւ առ այդ բացաւ հանգանակութիւն մը, իրականացնելու համար այդ ծրագիրը:

Այս առթիւ Պ. Ազգէ Պարկիրճեան իր մասնակցութիւնը բերաւ 300 ֆր.ի նուիրատուութիւնով: Տէր եւ Տիկին Վարուժան Արարթեան իրենց աղջկան Օր. Անիի ընդ Պ. Սիան Անէտեանի նշանախօսութեան առթիւ նոյն նպատակին համար կը նուիրեն 100 ֆր., իսկ խօսեցեալ երիտասարդները 100 ֆր. հանդիսութեան առթիւ տեղի ունեցած փունջ մը ծաղիկի աճուրդէն գոյացած 160 ֆր.:

Առնուիլ լէ Կոնէսի գաղութը դարձեալ մատուռի մը շինութեան նպատակին համար մեզի հասցուց 746 ֆր.:

Ազգասախնամի վարչութիւնը կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները բոլոր նուիրատուներուն:

Հանգանակութիւնը կը շարունակուի, նոր ցանկերն ալ կը հրատարակուին հետզհետէ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՍԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Խորէն Գոչեան եւ զաւակները, Հայաստան մահացած իրենց քրոջ, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝ Ոսկի Այտընեանի (ծնեալ Գոչեան) ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆ. կը նուիրեն Շաւիլի Կ. Խաչին, «Յառաջ» եւ «Հայաստան» թերթերուն եւ Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանին:

Նոյն տխուր առթիւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կօչկարեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պարօնեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Կօչկարեան 50ական Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան 30 ֆր.: (Բացի առաջինէն միւսները ստանալ «Յառաջ»էն):

Այս տխուր առթիւ Կապ. Խաչի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Էլիզ Գոչեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Մորիսի մասնաճիւղին, իր հիմնադրութեան առթիւ, 16 Ապրիլ, Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝ Սալ տէ Ֆէթ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Դասական պարեր Տէսին – Վիէն միացեալ պարախումբի կողմէ: Երգ. Տիկ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան):

Արտասանութիւններ՝ Օրիորդներ Պարտաքճեան, Գըլըճեան, Պր. Միսեան:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէյլիեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Արամ Քօրեաղեանի մահուան առթիւ: Տիկին Թագուհի Բաղումեանէ 20 ֆր. ողբացեալ Մարիանէ Զաքըրեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Պր. Մ. Էժտահարեանէ 20 ֆր. իր ապաքինման առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Հայկազուն Տիրատուրեանի մահուան առթիւ, որուն 25 ֆրանքը օղափոխութեան կայանին համար:

GALERIE R. G.

7, Rue Bonaparte

RAPHY

du 10 au 25 Avril

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ.* 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, *Նպարավաճառ* Մասիս, *Ռիւ Սօլնիէ*, Տիամանթէս ճաշարան, *Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ Թատերախումբին բոլոր անդամներուն:*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ՖՕՄԻԹԻԻ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 *Ապրիլ ժամը* 20,45*ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ*

15, *Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ*

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Երգ՝ Փեթէրնիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տամսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 *Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն* 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 *եւ* 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժագ Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ զանազան Միութիւններու

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին

ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱՏԸԼԷՆ ՆԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին

Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բանաստեղծին գործերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Երկուշաբթի 10 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 21ին, Տիկին Շալճեանի բնակարանը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

45 Tours

DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զորս նոր երգերով.—

Հասակդ բարձր է

Մայրիկ ջան

Մեր Հայրենիք

վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝

Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—

CAFE PHILIPPE

6, Place Carnot, Alfortville

ARMENIA-MONDIA

17, Rue St. Florentin, Paris (9e)

LIBRAIRIE PALOUYAN

43, Rue Richer, Paris (9e)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ԱՊՐԻԼ
MARDI
11 AVRIL
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12388

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.388

ԱՒԱ՜Ղ...

Մօտաւորապէս երկու շաբաթ առաջ առացանք պատճէնը պաշտօնագրի մը, զոր Իսրայէլի Կրօնական Գործոց նախարար Զ. Ցերակ Վարհաֆթիկի ուղղած է Իսրայէլի Հայ Համայնական Ընկերակցութիւնը՝ ատենապետութեամբ իր ատենապետին, Կ. Լուսարարեանի: Թուականը՝ 16 Մարտ 1972:

Կասկած չունինք, որ նոյն նամակէն օրինակներ ղրկուած են մեր բոլոր թերթերուն, մի՛շտ «հրատարակութեան խնդրանքով», հաղորդ պահելու համար հանրային կարծիքը՝ Երուսաղէմայ Պատրիարքութեան ու Իսրայէլի Հայութեան սահմաններուն մէջ տիրող անբնականոն եւ ընդվզեցուցիչ կացութեան:

Արդարեւ, մեղադրելի պիտի ըլլար Հայոց Համայնական մարմինը՝ եթէ այդպէս չըլլար: Համակերպէր ամօթալի վիճակին եւ զինաթափ դառնար ցոյց տրուած մենատիրական վերաբերումներուն, յայտնի թէ անխուսափելի խաղերու առջեւ՝ որոնց ապաւինած են Պատրիարքութեան մերօրեայ պատասխանատուները:

Հաւանակա՛ն է, որ այս նոր ու վերջնագոյն քայլը եւս կապ ունենայ Պատրիարքութեան կողմէ ցոյց տրուած կամայականութեան, — կանոնական եւ բարոյական մերժումներու անհաշտ գործելակերպին հետ:

Իսրայէլի Կրօնական Գործերու նախարարութեան ուղղուած պաշտօնագիրը, արդարեւ, բառացիօրէն գիտել կու տայ.

— «Իսրայէլի Հայկ. Ընկերակցութեան անունով եւ ի շահ հայ համայնքի՝ յարգանքով ձեր ընտրողութեան կ՚ուզենք յանձնել ներկայ խնդրագիրը:

«Քանի մը տարի առաջ, պատրիարք Եղիշէ Տէրտէրեան, զօրավիգ ունենալով Դրան Եպիսկոպոս Շահէ Աճէմեանը, լծուեցաւ անոր հետ անուղիղ ընթացքի մը՝ ամէն տեսակէտով ու ամէն միջոցով: Կասկածելի պայմաններով ծախուեցան կամ վարձու տրուեցան եկեղեցական կալուածներէ շատեր՝ որոնց մատակարարութիւնը յանձնուած է Եկեղեցւոյ, զանցառու գտնուեցան պարկեշտութեան սար — րակագան օրէնքներուն մէջ իսկ. անտեսուեցին մեր համայնքի բոլոր խնդրանքները եւ ճամբայ հարթեցին իրենց՝ հայ համայնական աւանդութեանց եւ իրաւունքներու զանցառութեամբ»:

Պաշտօնագիրը ապա կը տեղեկացնէ, թէ սփիւռքեան բոլոր գօտիներուն մէջ հայ ժողովուրդը ցոյց տուած է քաջալերական կեցուածք՝ հանդէպ Իսրայէլի Հայ Համայնական Ընկերակցութեան կողմէ հետապնդուած ուղղութեան, — ինչ որ կը մղէ զիրենք՝ վճռաբար շարունակելու պայքարը այդ «երկուքին» դէմ. անոնց անտարբեր ու չարամիտ ընթացքին դէմ:

Կրօնական Գործերու նախարարութեան յանձնուած են նաեւ պատճէնները այն բոլոր խնդրագիրներուն, տեղեկատու թուղթերուն եւ փաստաթուղթերուն՝ որոնք կապ ունին Հայոց իրաւունքներուն ու պահանջներուն հետ:

Իսրայէլի Հայութիւնը, ուրեմն, իր թէ դաղթաշխարհի Հայութեան անունով կ՚ակնկալէ, որ բնականոն կեանքն ու Պատրիարքարանի ուղիղ գործունէութիւնը վերահաստատուին անյապաղ:

Բաւած ենք ասկէ առաջ, ու կ՚ըսենք նաեւ ա՛յս առիթով: — Դժբախտաբար լսուածս չենք արդիւնքի մասին, որովհետեւ խորապէս յոռետես ենք մատնուած կացութեան եւ յիշատակուած համայնական եկեղեցականներու սրբագրութեան մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

ԴԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ՃՇԴՈՒԻՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Վերսայլի համագումարներու սրահին մէջ է որ Կոլիստները (Իւ. Տէ. Էռ.) հաւաքուած էին — շուրջ 400 քարտուղարներ զանազան շրջաններէ — պարզելու համար իրենց տեսակէտները եւ նոր պատճառաբանութիւններ գտնելու հանրաքուէի արշաւին համար: Գլխաւոր մտահոգութիւնն այն է որ պէտք չէ մասնաւորաբար այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ Փոմփիտուի Եւրոպան Տը Կոլի Եւրոպան չէ: Այս տեսակէտին դէմ է որ պէտք է պայքարիլ: Յաջորդաբար խօսք առած են Շապան-Տելմաս, Ռընէ Թոմազինի (կուսակցութեան քարտուղարը), Միշէլ Տըպրէ, Ժագ Շիրագ:

Հանրաքուէի արշաւը կը սկսի պաշտօնապէս Չորեքշաբթի: Ցիշենք որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը բոլոր մը ներկայացուցած է Սահմանադրական Խորհուրդին առջեւ, բողոքելու համար Քաղաքացիական Կեդրոնի «քուէարկեցէք» նշանախօսքին դէմ, որ այս պարագային կրնայ քաղաքական դիրքորոշում նկատուիլ, ինչ որ այդ մարմինին պաշտօնն ու կոչումը չեն: Արդարեւ Ընկերվարական կուսակցութիւնը որոշած է ձեռնպահ մնալ, աւելի ճիշդ՝ կը մերժէ քուէարկել պատճառաբանեալ ձեւով: Ուրեմն, այս կացութեան մէջ, քաղաքացիական պարտականութեան մը յիշեցումը հրլլար «քուէարկեցէք» նշանախօսքը:

Ներկայիս կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

ԱՅՈ կը քուէարկեն.— Կոլիստներուն հետ, Ե. Հանրապետութեան Դեմոկրատներու Միութիւնը, Ընկերային եւ Յառաջդիմութիւն Շարժումը, Աշխատաւորական Միութիւնը, Ընկերային Պայմանագրութիւնը, Ընկերվարական Ներկայութիւնը, Կոլիզմի Ներկայութիւնն ու գործունէութիւնը: Իւ. Տէ. Էռ.ի կողքին այս զանազան խմբակցութիւնները, արբանեակներն են անշուշտ մայր կուսակցութեան:

Նոյն դիրքը բռնող միւս կուսակցութիւններն են.— Անկախ Հանրապետականները (Ժիսքար), Դեմոկրատ եւ Յառաջդիմութիւն Կեդրոնը (Տիւհամէլ), Դեմոկրատ Կեդրոնը (Լըքանիւէ), Արմատական կուսակցութիւնը, Հանրապետական Կեդրոնը, Անկախներու Ազգ. Կեդրոնը, Յառաջդիմութիւն եւ Ազատութիւն (Սուսթէլ), Ընկերվարական Ժողովրդավարութեան կուսակցութիւն, Հանրապետական Զինակցութիւն (Թիքսիէ-Վինեանքուռ):

ՈՉ կը քուէարկեն.— Համայնավար կուսակցութիւնը, Համայնավար Նախաձեռնութեան Կեդրոնը (կուսակցութեան հերձուածը), Նոր Աճախոն Ֆրանսէզը (միապետական) Ֆրանսայի ազգայնականները:

ՁԵՌՆՊԱՀ կը մնան.— Ընկերվարական կուսակցութիւնը, Համայնավար Մաօ-Լենինիստ կուսակցութիւնը (Զինուորանի կողմնակից), Փէ. Էս. Իւ.ն, Համայնավար Լիկան (Կրիվին):

ՃԵՐՄԱԿ քուէ կու տան.— Ընկերվարական Հեռանկարը, Նոր Կարգը (ծայրայեղ աջ), Ընկերվարականները եւ Փէ. Էս. Իւ.ն համամիտ են նաեւ ճերմակ քուէի:

Իսրայէլի հայ համայնական խորհուրդի պատասխանատուները մեզմէ պիտի չսորվին՝ թէ որո՛նց հետ է իրենց գործը: Վստահօրէն տեղեակ են գործելու այն եղանակներուն՝ որոնց ճամբով հերոսները ցարդ խուսափած են հրապարակային հաշուետուութենէ եւ յաջողած՝ փաքարուելու տեղ մերկութիւնը իրենց արարքներուն:

Միայն Իսրայէլի Հայութիւնը չէ, որ տեղեակ կը մնայ ի գործ դրուած խաղերուն եւ «ապարարոյիկ» միջոցներուն: Արտասահմանի եկեղեցական թէ աշխարհական ղեկավարութեան մէջ մարդ չէ մնացած որ չգիտնայ՝ թէ ուրկէ՛, ի՛նչ միջոցներով եւ ի՛նչ «ուշիմ»ութիւններու գնով անոնք կը շարունակեն ապաստակել ու անպատիժ մնալ:

Գիտեն բոլո՛րն ալ, որ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան համար ի զօրու կանոնագրութիւնները, բայց մանաւանդ այդ Աթոռը իրենց անհատական « այգի »ն նկատող մարդոց յարաբերական մշուշոտ կապերը մէկուն ու միւսին հետ՝ միշտ փախուստի ճամբայ պիտի թողուն պատեհապաշտներուն առջեւ: Սակայն ի՞նչ ըսել, ինչո՞վ արդարացնել լռութիւնն ու բացարձակ անզօրութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան, հայ մամուլի մէկ մասին, մտաւորական թէ հանրային պատասխանատու դէմքերու՝ որոնք բարոյապէս կը գտնուին պարտաւորութեան տակ հետաքրքրուելու տիրող կացութեամբ եւ քաջութիւնը ցոյց տալու դատապարտութեան խօսքի մը··· առնուազն:

Տեսա՞նք, թէ ո՛ւր յանգեցաւ ձեռագիրներու գողութեան առթիւ կատարուած « քննութիւն »ը: Ցուցանիշ անճարակութեան, վեհերոտութեան եւ անջիղ կեցուածքի:

Ու տակաւին կ՚ակնկալեն ոմանք, որ ժողովուրդը յարգանք ունենայ այդ տիպարէն եկեղեցականներու հանդէպ կամ շարունակէ դրամ տալ Պատրիարքութեան, որպէսզի անհաշիւ եւ անհակակշիռ քայլերը յաւերժանան:

Ձենք գիտեր ի՛նչ եզրափակումով վերջացնել մեր խօսքը, — այնքան վրդովիչ ու նուաստացուցիչ է պարզուող պատկերը:

Միակ հաստատումը, զոր հարկադրուած ենք ընել, այն կսկծալի իրողութիւնն է որ «հոգեւոր հեղինակութիւն» բռնած բանը թանգարանային յիշատակի մըն է վերածուած ու, այս ընթացքով, պատեհապաշտներու օրինակը կրնայ վարակել ուրիշներ ալ:

Աւա՜ղ···:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄԸ

Շաբաթավերջը կարեւոր փոփոխութիւն չարձանագրեց ռազմաճակատի վրայ: Հիւսիսային ճակատի վրայ, այսինքն՝ Քուանկ Թրի եւ Տոնկ Հա քաղաքներու մօտերը առաջին անգամ ըլլալով հրասայլերու կռիւ տեղի ունեցաւ, երբ 50ի մօտ Հիւսիս. Վիէթնամի բանակի հրասայլեր յարձակում գործեցին Հարաւ. Վիէթնամի զինուորներու դիրքերու վրայ: Սայկոնի համաձայն յարձակող հրասայլերուն կէսը քանդուած է, իսկ Մարտ 30էն ի վեր այս վերջինները կորսնցուցած են հարիւրի մօտ զրահապատ կառք:

Կացութիւնը վտանգաւոր է Սայկոնի ճակատին վրայ, որ կը գտնուի Հարաւ. Վիէթնամի մայրաքաղաքէն 65 քիլմ. հեռու: Յարձակող ուժերը շաբաթավերջին գրաւած էին էին Լոք Նիմ քաղաքը եւ պաշարման ենթարկած՝ Ան Լոքը:

Հարաւ. Վիէթնամի ամերիկեան սպայակոյտը այն եզրակացութեան եկած է, թէ Հանոյ վերջին ճիգը կը թափէ, որպէսզի նպաստաւոր դիրք մը ապահովէ ռազմաճակատի վրայ: Համաձայն Զօր. Ապրամսի, ընդհ. հրամանատարը Հարաւ. Վիէթնամի ամերիկեան ուժերու, Հանոյ չորս ճակատներու վրայ նետած է գրեթէ բոլոր ուժերը: Ներկայիս Հանոյ իր տրամադրութեան տակ ունի Հիւս. Վիէթնամի մէջ միայն երկու զօրագունդ, որոնք մարզուելու իրենց շրջանը կը բոլորեն:

Ամերիկեան զինուորական շրջանակներու համոզումով Հարաւ. Վիէթնամցիք ի վիճակի պիտի ըլլան դէմ դնելու Հանոյի ուժերուն, անշուշտ, ամերիկեան օդանաւերու օժանդակութեամբ:

Ուաշինկթըն համոզուած է, թէ Հանոյ վերսկսելէ առաջ իր բանակցութիւնները Մ. Նահանգներու հետ, կ՚ուզէ զինուորական գետնի վրայ նպաստաւորուած դիրք գրաւել. ատոր համար ան պատրաստ է ի հարկին մեծ կորուստ կրելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւի մը առեւանգիչը յաջողեցաւ 500 միլիոն տոլար ձեռք ձգել օդանաւի ընկերութենէն եւ փախուստ տալ անկարգելով:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Իրաք բարեկամութեան դաշնագիր մը ստորագրեցին 15 տարուան ժամանակամիջոցի համար: Մոսկուա զինուորական օժանդակութիւն պիտի ընէ Պաղտատի եւ երկու մայրաքաղաքներու միջեւ տեւական խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին քաղաքական հարցերու շուրջ: Մոսկուա Եգիպտոսի հետ եւս նմանօրինակ համաձայնագիր կնքած էր: Գահիրէ ժամանակէ մը ի վեր տարակարծիք կ՚ըլլայ Մոսկուայի հետ որոշ հարցերու շուրջ, որով Մոսկուա Իրաքի մէջ կ՚ուզէ ապահովել դիրք մը՝ Մերձաւոր Արեւելքի քարիւղի շրջաններու մերձ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը համաձայնեցաւ Տիկին Կանտիի առաջարկին՝ հանդիպում ունենալ իրեն հետ: Խօսակցութիւնները հաւանաբար տեղի ունենան Մայիսի վերջերը:

ՄԱԼԹԱՅԻ վարչապետը յայտարարեց, թէ Փեքին տնտեսական օգնութիւն պիտի կատարէ կղզին, որպէսզի Մալթա նիւթապէս կախում չունենայ անգլիական կայաններու վարձքէն: Մալթա ճարտարարուեստներ պիտի հաստատէ Փեքինի օժանդակութեամբ, իսկ անոնց շուկան Չինաստանը պիտի ըլլայ:

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ առաջնորդը՝ Շէյխ Ապէյտ Քարում, սպաննուեցաւ առջի օր չորս ահաբեկիչներու ձեռքով: Ահաբեկիչները, իրենց կարգին, սպաննուեցան ոստիկանութեան կողմէ: Զանզիպար 350.000 բնակիչ ունեցող փոքր կղզի մըն է Քենիայի հարաւը: 1964ին միացած էր Թանկանիքայի կազմելու համար այս վերջինոյն հետ Թանզանի դաշնակցութիւնը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հազարաւոր Ռուսեր խուռներամ ներկայ գտնուեցան Զատկուան արարողութիւններուն: «Մոսկովսկայա Պրաւդա» թերթը զգուշացուց ժողովուրդը «քրիստոնէութեան յետադէմ գաղափարներու» նկատմամբ,, որոնք կը տարածուին Զատկուան օրերուն «թունաւորելով» աշխատաւորներու խիղճը:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին

Պոսթընէն Տէր եւ Տիկին Բաքգէն Քէշիշեան:

Տիւսէլտորֆէն, Պ. Միհրան Մարգարեան:

Սիտնէյէն, Պ. Պաքմանեան:

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԺՈՅԳԸ ԵՒ ԷՇԸ

Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմի նախօրեակին՝ առած մը գրած էի, որ կը բաղկանար երկու տողերէ սոսկ.—

Նժոյգն առոյգ, ազնուաճետ՝
Չի ճարակիր էշերուն հետ:

Գրած էի եւ ցեւեղած՝ սեղանիս վրայ, աչքերուս առջեւ: Զայն արտասանած էի նաեւ՝ ի դիպել պարագաներու, կասկածելի եւ անարդ մարդոց ի լուր:

Այլ ընդ այլոյ վերագրումներ ըրած էին լողները: Նշաւակ դարձած էի զրպարտութիւններու: Կարծած էին կամ համոզուած, թէ Նժոյգը՝ մի ոմն է, էշը՝ այլ ոմն:

Այսօր՝ պիտի մեկնաբանեմ առածս, որ պատկերազարդ պատմութիւն է Հայոց: Առանց նիւթէս շեղելու՝ ըսեմ, անմիջապէս, որ ի մտի ունէի Եղիշէ Չարենցը՝ որպէս նժոյգ, եւ Մուղդուսին՝ որպէս էշ:

Ահեղ օրեր էին: Ստալին կ՛իշխէր միահեծան, Պերիա կը գործէր սանձակոտոր: Մուղդուսի Հայաստանի Կոմունիստ կուսակցութեան անապօրոյն քարտուղարն էր. Մոնկո՞լ էր թէ Քիւրտ: Խառնածի՞ն էր, Մոնկոլահա՞յ, Քրտահա՞յ, յայտնի չէ:

Աղասի Խանջեան, յեղափոխութեան առաջին օրերուն՝ Լենինի աջ բազուկներէն մին, գնդակահար եղած էր անարգ Վրացիին՝ Պերիայի ձեռքով, պարզապէս հայ ազգին իրաւունքները պաշտպանած ըլլալուն համար:

Տեղահան եղած էին եւ աքսորուած՝ բազմաթիւ մտաւորականներ, ի շարս որոնց՝ Ակսել Բակունց, Գուրգէն Մահարի, Վաղարշակ Նորենց, Մկրտիչ Արմէն, Ալազան եւ ուրիշներ:

«Կարմիր պոյտա»ին, Եղիշէ Չարենցի, տակաւին չէին համարձակած ձեռք երկարել: Ան կը վայելէր նոյնիսկ Ստալինի համարումը: Բայց Պերիա եւ Մուղդուսի իրենց նախանձաչատ, աղջամղջուտ աչքերը կը յառէին «Կարմիր պոյտա»ին, որ յուսախաբ՝ յեղափոխութիւնը աղճատող եւ Հայոց հայրենիքը ոտնակոխող այլասերած արարածներէն, գրած էր քերթուած մը, որուն իւրաքանչիւր տողին երկրորդ գիրը, պաշտօն մը ունէր: Երկրորդ գրերը իրարու քով բերելով կը կազմուէին բառեր, եւ բառերը կը յօրինէին խօսք մը, որ անջնջելի պիտի մնայ մեր պատմութեան մէջ. (առաջին գրերով անուն մը կամ նախադասութիւն մը կազմելը դիւրին է: Մեր միջնադարեան գրողներուն, ընդ որս եւ Ներսէս Շնորհալիի, յատուկ էր սա: Երկրորդ գրերով խօսք մը կազմել, պահելով հանդերձ քերթուածին մէջ իմաստ մը անխարդախ՝ յոյժ դժուարին էր):

Եղիշէ Չարենց գրած էր իմաստալից քերթուածը, եւ երկրորդ գրերուն միացումով կազմած էր իր խօսքը՝ ի՛նչ կ՛ըսեմ, պատգա՛մը ղղայացունց.—

«Ո՛վ հայ ժողովուրդ, քո փրկութիւնը քո սեփական ուժի մէջ է»:

Քերթուածին բացայայտ իմաստը ծանօթ էր բոլորին: Թաքուն իմաստը ծանօթ էր միայն մէկ անձի: Մէկը եղաւ երկու, երկուքը՝ երեք, երեքը՝ չորս: Թաքուն իմաստը, բերնէ բերան, հասաւ Մուղդուսիի ականջին: Սա օգտագործեց առիթը՝ հարուածելու համար «Կարմիր պոյտա»ը: Զայն կանչեց իր մօտ եւ ըսաւ.

— Դուն մի քերթուած ես գրել, թաքուն իմաստով:

Զարմացաւ Եղիշէ Չարենց, բայց առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնութիւնը պատասխանեց.

— Թաքուն իմաստը դու չես գտել, չէիր կարող գտնել: Մի ուրիշը յայտնել է քեզ, մատնել է ինձ:

— Ես կարող եմ իմանալ քո թաքնիմացութիւնները:

— Չե՛ս կարող:

— Կարող եմ:

— Թէ որ այդպէս է, հիմի կը գրեմ մի տակ: Եթէ իմանաս՝ թաքուն իմաստը, կը հաւատամ խօսքիդ, այլապէս՝ ոչ:

Եւ «Անոյշ Հայաստան»ի հեղինակը նստաւ եւ քանի մը վայրկեանի մէջ գրեց Լաֆոնթէնեան առակ մը: Տուաւ զայն Մուղդուսիի եւ ըսաւ.

— Գտի՛ր թաքուն իմաստը:

Հայաստանի Կոմունիստ կուսակցութեան քարտուղարը՝ իրարու քով բերաւ առաջին գրերը, չյաջողեցաւ իմաստ մը գտնել: Իրարու քով բերաւ երկրորդ գրերը՝ դարձեալ չյաջողեցաւ:

Իրարու քով բերաւ երրորդ գիրերը, երիցս չյաջողեցաւ: Վերջին գիրերը՝ չյաջողեցաւ: Վերջընդեր գրերը՝ դարձեալ եւ դարձեալ չյաջողեցաւ:

Յայնժամ Եղիշէ Չարենց առաւ կարմիր մատիտ մը, եւ արագարար ընդգծեց այն գրերը՝ որոնք իրեն հարկաւոր էին, եւ ցիրուցան կարմիր գրերով առակը դարձեալ տուաւ Մուղդուսիի, ըսելով.

— Իրարու քով բեր կարմիր գրերը եւ կարդա՛:

Հայաստանի Կոմունիստ կուսակցութեան նախապատերազմեան օրերու քարտուղարը կարդաց՝ ահա՛ թէ ի՛նչ.

— «Ո՛վ Մուղդուսի, դու մի երկոտանի է՛շ ես, ճշմարիտն եմ ասում»:

Նախ՝ դեղնեցաւ, ապա՝ շառագունեցաւ զա՛յց իր դայրոյթը քարտուղարն անարգ, եւ արձակեց իր վճիռը բանտարգելութեան, այսինքն մահուան՝ ընդդէմ «Կարմիր պոյտա»ին, Նժոյգին:

Եթէ ըլլար Միքանիկեան մը, այսինքն վեհանձն մարդ մը՝ պիտի ըսէր.

— Եղիշէ Չարենց, դուն քա՛ջ մարդ ես, արժանի ես ապրելու: Գնա՛ եւ այսուհետեւ աւելի խոհեմ եղիր:

Չըսաւ, որովհետեւ ստորին մարդ էր: Մոնկո՞լ էր, Քի՞ւրտ էր՝ թէ խառնածին, Մոնկոլահա՞յ, Քրտահա՞յ. յայտնի չէ:

×

Պայթեցաւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, եւ վերջացաւ:

Ինկաւ Ստալին: Սատկեցաւ Պերիա:

Ստալինի յաջորդեց Խրուշչեւ, Պերիայի յաջորդեց Մալենքով:

Փոթորիկը մեղմացաւ, առաջատաները իջան: Ապրողները վերադարձան աքսորէն չմեռած (Վաղարշակ Նորենց, Մկրտիչ Արմէն, Ալազան, Մահարի):

Եղիշէ Չարենց, Նժոյգը չվերադարձաւ: «Մեռաւ, չկրաւ»:

Բայց սատկեցաւ նաեւ էշը, Մուղդուսի, եւ կորաւ: Մոնկո՞լ էր, Քի՞ւրտ էր թէ խառնածին. Մոնկոլահա՞յ, Քրտահա՞յ, յայտնի չէ:

×

Անցա՛ն, գացի՛ն բոլորը: Բարեբախտաբար ապրեցաւ Հայաստանի քերթողուհին, Սիլվա Կապուտիկեանը: Եկաւ Պէյրութ, Մեսրոպ Մաշտոցի փառատօնին առթիւ՝ բանախօսեց «Կապիտոլ»ի մէջ: Ծափերով ողջունուեցաւ: Այցելեց դպրոցները, ակումբները, անհատներու հետ տեսակցեցաւ: Այցելեց նաեւ տիրամօր Փոխման վանքը, Զմմառ: Վանահայրը՝ Տէր Մեսրոպն էր, այժմ հանգուցեալ եպիսկոպոսը: Սա բարեհաճած էր հրաւիրել նաեւ գրութեանս հեղինակը: «Բարեբաստիկ առիթ մըն է տեսակցութեան», ըսած էր: Ընդառաջեցինք հրաւէրին: Միջօրէի սեղանին շուրջ բոլորուած էին ամէն հոսանքի պատկանող մարդիկ, երիտասարդներ, չափահասներ: Խօսէ՛ ըսին, երիտասարդները: Խօսեցայ՝ Նժոյգին եւ Իշուն մասին:

Սիլվա Կապուտիկեան, լուռ ու լուրջ ունկնդրեց խօսքիս:

Վերադարձաւ Երեւան եւ գրեց «Քարաւանները քայլում են» մատեանը: Նկարագրեց դէմքերը՝ զորս ճանչցած էր, դէպքերը՝ որոնց ականատես եղած էր, բայց ո՛չ մէկ խօսք, ոչ մէկ ակնարկ իսկ, Նժոյգին եւ Իշուն:

Նժոյգը՝ Չարենցն էր, էշը՝ Մուղդուսին:

Պատանի էի երբ գրեցի երկտող առածը:

Այսօր, չափահասութեանս մէջ, նո՛յն համոզումով կը գոչեմ.

Նժոյգն առոյգ, ազնուաճետ,
Չի ճարակիր էշերուն հետ:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

Պէյրութ

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

ԿԱՅՍՐԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐԵՑԻ՞Ն...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անգամ մը եւս կը միջամտէ Փօլին, որպէսզի մայրը ընդունի իրականութիւնը: Եւ վերջապէս մայրը կը սկսի ցնցուիլ: «Մօրս հետ ունեցած բախումներս այնքան սաստիկ էին, որ սրդողեցայ մօրեղբօրս հետ եւ այլեւս չտեսայ Կարդինալը»:

Տիկին-Մայր կը գտնէ ինքզինք, եւ յաջորդ օրն իսկ կը սկսի զանազան նամակներ գրել մեծ անձնաւորութեանց, նկարագրելով արքային պատմածները թէ՝ ի՛նչ վիճակի հասած էր Կայսրը եւ կը խնդրէր որ փոխեն անոր գերութեան վայրը, բայց շատ ուշ էր:

Երկու ամիս տասը օրէ ի վեր Նափոլէոն մեռած էր:

×

1821 Ապրիլ 15ին Նափոլէոն իր վերջին կտակը կը խմբագրէր եւ տուն կուտար հետեւեալը.

«Ես կանխահասօրէն կը մեռնիմ, սպաննուելով անգլիական սակաւապետութեան եւ իր վարձկան մարդասպաններու կողմէ: Անգլիացի ժողովուրդը պիտի լուծէ վրէժս»:

Դիազննութիւնը կատարեցին հինգ անգլիացի բժիշկներ եւ մէկ ալ քորսիքացի բժիշկ, որոնք միաձայնութեամբ եզրակացուցին թէ Նափոլէոն մեռած է բնական մահով:

Իր գրքին մէջ «Նափոլէոնի վերջին րոպէները», Անթոմարշին կ՛ընէ այնպիսի յայտնութիւններ, որոնք չէն գտնուիր Սէնթ Հէլէնի իր տեղեկագրին մէջ: Գալով անգլիացի բժիշկներուն տեղակագրին, ակներեւ տարբերութիւններ կան Անթոմարշիին ըրածին հետ: Անգլիացիներուն համար քաղցկեղը կասկած չէր վերցներ: Ստամոքսին ներքին մակերեսը կոյտ մըն էր քանսեռային նիւթերու: Ստամոքսը լեցուած էր առատ հեղուկ նիւթով մը նման սուրճի մրուրի:

Երկու տարի ետք Տոքթ. Հէմըրի կը հաստատէր թէ Նափոլէոնի մարմինը լերկ էր կնոջ մարմնի նման, ազուամազ գրեթէ չկար, քանի մը բարակ մազեր գլխուն վրայ միայն:

Շուէտացի ատամնաբոյժ՝ Ֆօրշիւֆ-վիւտ հիմնուելով դիազննութեան տեղեկագրին վրայ կը հաստատէր թէ Թունա-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

1790էՆ ԱՌԱՋ

Այսպէս, 1790էն առաջ Կ. Պոլսոյ մէջ Յոյները ունեցած էն Ֆէնէրի վարժարանները միայն, թէեւ Կ. Պոլսէ դուրս բազմաթիւ կարեւոր կեդրոններու մէջ ունէին արդէն ծաղկեալ կրթարաններ, ինչպէս Աթոս լերան ուսումնարանը. — որ 1758ին 150 աշակերտ ունէր եւ Պուլկարիսի դասախօսութեանց շնորհիւ կը կոչուէր Աթոսեան Ակադեմիա — Եանեթայի, Սելանիկի, Երուսաղէմի, Տրապիզոնի վարժարանները, եւայլն. նոյնպէս յոյն բարգաւաճ վարժարաններ կային Ցունաստան, Մոլտավիա, Վալաքիա, Ռուսիա, Աւստրիա ինչպէս նաև Իտալիա որ հռչակաւոր էին Վենետիկի, Լիվօրնոյի և Թրիեստէի յոյն վարժարանները: Բոլոր այս կեդրոններուն մէջ յոյն լեզուն եւ գրականութիւնը արդէն կը մշակուէին խնամով, և դասագիրքեր կը պատրաստուէին, ուսուցիչներէն ոմանք կուսակից էին հին յունարէնին եւ ոմանք նորին, եւ աշխարհաբարի ու գրաբարի վէճը, որ ԺԹ. դարու կէսէն վերջը գրագեցուց Հայերը, արդէն ԺԻ. դարէն սկսեալ գոյութիւն ունէր Յունաց մէջ, եւ ԺԸ. դարուն մանաւանդ ամէնէն աւելի գրաւեց յոյն ուսուցիչներուն եւ գրագէտներուն ուշադրութիւնը:

Իսկ Հայե՞րը: ԺԻ. դարուն եւ անկէ առաջ դպրոց բանալու եւ կրթութիւն տարածելու ջանքեր գրեթէ բնաւ չէն յիշուիր Կ. Պոլսոյ Հայոց մէջ. անգամ մը միայն ժամանակագրութիւնը կ՛արձանագրէ այդպիսի փորձ մը, որուն նպատակն էր կաթոլիկութեան տարածումը, 1641ին Կղեմէս Կալանոս հայագէտ քահանան Կ. Պոլիս գալով Ղալաթիա հայ մանուկներ կը հաւաքէ եւ դաս կուտայ անոնց. Գալանոս ապա Պատրիարքարանի մէջ ալ կը սկսի դասախօսութիւններ ընել, բայց շուտ կը դադրեցնէ, որովհետեւ ժամանակին հայ ժողովրդական կրօնական աւանդապահ ոգին հանդէպ կը գտնէ ինքզինքը եւ կը ստիպուի հեռանալ Կ. Պոլսէն:

Կ. Պոլսոյ մէջ հայ դպրոցի կամ հայերէն դասախօսութեան այս առաջին յիշատակութենէն ետքը՝ ժամանակագրութիւնը նմանօրինակ երեւոյթ մը չի յիշեր բնաւ վաթսուն տարուան չափ, թէեւ այդ միջոցին կրցած է մեր մէջ երեւան գալ Երեմիա Չէլէպիի պէս մարդ մը, Աղեքսանդր Մավրոքորթոյի ժամանակիցը, անոր պէս աշխարհական, անոր պէս հմուտ Թուրքերէնի եւ եւրոպական լեզուներու, եւ անոր պէս հեղինակ: Սակայն Երեմիա Չէլէպի չէ յիշատակուած բնաւ իբր ուսուցիչ եւ ապացոյց մը չկայ որ որեւէ գործունէութիւն ունեցած ըլլայ կրթական տեսակէտով:

Պէտք է գալ ուրեմն մինչեւ 1701 հանդիպելու համար Կ. Պոլսոյ մէջ ուսուցչի մը որ աշակերտներ հաւաքած ըլլայ տեղ մը եւ անոնց դասախօսէ, այդ ուսուցիչն է Մխիթար Սեբաստացի որ 1701ին Բերա տուն մը վարձելով իր տասի չափ աշակերտներուն դաս կուտար: Որովհետեւ այդ դասախօսութիւններն ալ կը ձգտէին կաթոլիկ կրօնքին սկզբունքներուն տարածման, որպէսզի որեւէ կասկած չարթննայ Հայ. Եկեղեցւոյ դաւակներուն մտքին մէջ, Մխիթար տնօրինած էր որ այցելուներու առջեւ իր աշակերտները կազմարարութեամբ զբաղին, անոնցմէ մէկը, Հ. Մանուէլ, արդէն կազմարար էր արհեստով եւ կ՛առաջնորդէր անոնց, սակայն, ինչպէս յայտնի է, Մխիթար ալ ստիպուեցաւ հեռանալ Կ. Պոլսէն եւ ուրիշ տեղ հաստատել իր միաբանութիւնն ու դպրոցը, որոնց օգտակար դերը հայ դպրութեանց տեսակէտով ո՛չ մէկ ողջամիտ Հայ կրնայ ուրանալ այսօր:

ԺԸ. դարու արշալոյսը մտաւոր զարգացման սկզբնաւորութեան ժամանակ մըն է Կ. Պոլսոյ Հայոց համար: Կաթոլիկներու կրօնական փրոփականտան արեւմուտեան քաղաքակրթութեան հետ շփման մէջ կը դնէր Հայերը, հայ տպարանները 1698էն սկսեալ յարատեւ կերպով կը գործէին, եւ հետզհետէ օգտակար գիրքեր կը տպագրուէին ու կը տարածուէին. գրագէտ եւ բանաստեղծ Պատրիարքներ Աւետիս Եւդոկիացի եւ Գալուստ Կայծակն, իրարու կը յաջորդէին, սակայն ոչ ոք կը մտածէր տակաւին բարձրագոյն դպրոց մը հաստատել:

1707ի Ապրիլին՝ Կ. Պոլիս եկաւ էջմիածնայ նուիրակ Ջուղայեցի Աղանի Աստուածատուր վարդապետը, այս եկեղեցականը որ հմուտ էր Քերականութեան եւ Տրամաբանութեան, եւ ուսած էր Ջուղայի վանքը, Կ. Պոլսոյ մէջ աշակերտներ հաւաքեց, որոնցմէ նշանաւոր հանդիսացաւ Պաղտասար դպիրը:

Քիչ ետքը, 1715ին Յովհաննէս Կոլոտ բարձրացաւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական աթոռը:

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

(2 - Շար.)

տրուած էր Նափոլէոն։ Գրեթէ վստահ էր, գտած էր հակասութիւններ անգլիացի բժիշկներուն եւ քորսիքացի Անթոմարշիի յայտարարութեանց միջեւ։

Տոքթ. Ֆորշիւֆվիւտ բացարձակապէս չընդունիր քաղցկեղի ախտաճանաչումը։ «Նափոլէոն չունէր քաղցկեղ նիհարնալու համար։ Բժշկական տեսակէտով անընդունելի է այն տեսակէտը թէ վեց տարի քաղցկեղ տառապելէ ետք Նափոլէոն մեռաւ առանց նիհարնալու։

Ընդհակառակն Նափոլէոնի գիրութիւնը ճիշդ կը համապատասխանէ արսենիքէ դանդաղ թունաւորման մը տեսակէտին հետ։ Հակառակ անոր որ շաբաթներով բան չէ կերած եւ ուժէ ինկած է»։

Նմանապէս աղուամաղի բոլորովին կամ մասնակի բացակայութիւնը ուրիշ մէկ ապացոյցն է արսենիքէ դանդաղ թունաւորման, կ՚ըսէ շուէտացի բժիշկը։ «Ուրեմն, կ՚եզրակացնէ թէ՝ հակառակ դիտողութեան տեղեկագրին Նափոլէոն չի կրնար քաղցկեղէ մեռած ըլլալ։ Նախ քաղցկեղային ուռ չեն գտած, յետոյ Կայսրը ճարպի խիտ խաւեր ունէր մորթին եւ փորին մէջ, ինչ որ չերեւար քաղցկեղ ունեցող մէկուն քով»։

«Նափոլէոն չէ մեռած նաեւ լեարդացաւէ, հակառակ անոր որ լեարդը ուռած էր, որովհետեւ լեարդին հիւսուածքը ախտաբանական երեւոյթ չունէր եւ պալար ալ չկար։

«Նափոլէոն չէ մեռած նաեւ ստամոքսի կեղէ։ Դիագննութեան պահուն տեսնուած է որ ստամոքսին մէջ կար թանձր նիւթ մը, սուրճի մրուրի նման»։

Կը սպասուէր որ Նափոլէոնի գիրութիւնը եւ աղուամաղի բացակայութիւնը պիտի առաջնորդէր շուէտացի բժիշկը ըսելու թէ արսենիքի թունաւորմէ մեռաւ Նափոլէոն։ Ոչ սակայն։ Ան կ՚ըսէ թէ մարմինը կը կրէր արսենիքէ քրոնիք թունաւորման հետքերը։ Արսենիքի հետեւանքով այս փոփոխութիւնները այնքան ալ ծանր չէին անմիջապէս յառաջացնելու մահը։

Արիւնահոսութիւնը ստամոքսին եւ անոր ներքնամասին մաշումը յատկանշական է մերքիւրէ թունաւորման, ուրեմն մերքիւրէ թունաւորում է։

«Երբ Սէնթ Հէլէնի մէջ կը համոզուին թունաւորման, կը փոխեն թոյնին տեսակը եւ տատ մերքիւր կուտան»։ Ուրեմն Նափոլէոն նախ թունաւորուած էր արսենիքով, ապա մեռած է մերքիւրէ։

Իսկ երբե՞ն ի վեր արսենիք կուտար Նափոլէոնին խորհրդաւոր ոճրագործը։

1805ին Կայսրը մեծ տագնապ մը կ՚անցընէր ի ներկայութեան Ժօզէֆինի եւ Թալէյրանի։ Սաստիկ ցաւեր ունէր բերնի փրփուր, առատ արցունք կը հոսէր եւ գետին կ՚իյնար։ Ոմանք կը կարծեն թէ լուսնոտ է։ Զարմանալի է որ, կը գրէ շուէտացի բժիշկը, նկատի ունենալով այս յատկանշական երեւոյթները արսենիքի չվերագրեցին։ 1809ին Նափոլէոն կը տառապի ստամոքսի սաստիկ ցաւերէ, կ՚ունենայ ջղաձգումներ եւ արցունք, հոս ալ կը մտածէ շուէտացի բժիշկը թէ արսենիքի հետեւանք է։

1812ին Նափոլէոն Ռուսիա կը գտնուի, ունի չոր հազ մը, արագ եւ անկանոն կը զարնէ բազկերակը, ոտքերը եւ սրունքները ուռած են։ Մոսկուայի եօթը օրուան ճակատամարտի միջոցին Կայսրը կը գանգատի գլխու սաստիկ ցաւերէ։ Սրունքներուն էկզէմայի վէրքերը թունաւորման նշաններ են։

Սէնթ Հէլէնի մէջ 1816 Մայիս 1–8ին Նափոլէոն կը տառապի սաստիկ գլխացաւէ, կը մսի եւ վառել կուտայ։ Կը տառապի անքնութենէ։ Ակռայի եւ լնտերու ցաւեր ունի, ուրեմն շուէտացի բժիշկին համաձայն թունաւորման հետեւանք են։

Երբ քորսիքացի բժիշկ Անթոմարշին իր առաջին այցելութիւնը կուտայ Նափոլէոնի, կը տեսնէ որ հողի գոյն ունէր, շրթունքները կապոյտ էին, ծանր կը լսէր եւ չափազանց գէր էր։ Ձախ լերդաբոյթը կարծրացած էր եւ կը ցաւէր երբ դպչէին։ Շատ անգամ մաղձ դուրս կուտար։ Դարձեալ կը հետեւցնէ շուէտացի բժիշկը թէ մեծ քանակութեամբ արսենիքի հետեւանք է։

1821 Մարտ 17ին Նափոլէոն անկողին կ՚իյնայ եւ այլեւս ոտքի չելլեր։ Կը դողայ եւ չի կրնար տաքնալ։ Անթոմարշին մազձադեղ լիմոնատ կուտայ, ինչ որ սաստիկ ցաւեր կը պատճառէ։

Երբ ինքզինք քիչ մը աւելի լաւ կը զգայ, կ՚ուզէ պատրաստել իր կտակը։ Շուէտացի բժիշկը կ՚եզրակացնէ թէ այդ կտակը պիտի ապահովէ թունաւորողին հարստութիւնը։ Նափոլէոն կը բաշխէ իր հարստութիւնը ամէնէն համեստներէն մինչեւ Ալեքսանդր Վալեվսքիին (իր ապօրէն զաւակը Լեհուհի Մարի Վալեվսկայէն)։

Անգլիացի երեք բժիշկները եւ բժիշկ Անթոմարշի մեծ քանակութեամբ քալոմէլ կուտան, ուրկէ մահացու արիւնահոսութիւն յառաջ կուգայ։

Նախ արսենիքէ թունաւորում մըն է, ապա մերքիւրէ եւ վերջապէս քալոմէլէ։ Շուէտացի ատամնաբոյժը կ՚ըսէ թէ քալոմէլը ինքնին վտանգաւոր չէ, սակայն որոշ պայմաններու տակ, ստամոքսին մէջ կը վերածուի մահացու մերքիւրի աղի։

Բժիշկները յանձնարարելով քալոմէլը, չէին գիտեր թէ Կայսրը կը խմէր նաեւ նշըմպելի։ Երբ Ապրիլ 6ին ներս կը մտնէ իր հաւատարիմ ծառան՝ Մառշան, սեղանին վրայ կը գտնէ նշըմպելին։ Ո՞վ դրած էր։

Տոքթ. Ֆորշիւֆվիւտ առանց վարանելու կ՚ըսէ թէ ոճրագործը կոմս Մոնթոլոնն է։ Անգլիացիները իրաւունք չունէին Նափոլէոնին յատկացուած տունը մտնելու, միմիայն Ֆրանսացիները կրնային հոն երթալ։ Ֆրանսացիներէն ոմանց պարկեշտութիւնը կասկածէ դուրս է, ինչպէս Մառշանին եւ Պեռթրանին։ Ուրեմն կը մնար կոմս Մոնթոլոն։ Մէկն էր, որ իր ասպարէզը սկսած էր պաշտպաններու միջոցով, եւ ինքզինք միշտ հեռու կը պահէր ճակատամարտերէ, մինչեւ Նափոլէոնի զօրավարի աստիճանին բարձրացաւ։ Պատմաբանները շատ խիստ եղած են Մոնթոլոնի հանդէպ։ Ան ընկերացած էր Նափոլէոնի, որովհետեւ խեղդուած էր պարտքերու տակ։ Կը յուսար օգտուիլ Նափոլէոնի կտակէն։ Եւ ուզած էր թունաւորել Կայսրը Պուրպոններու դրդումով»։

Ինչպէս կ՚երեւայ շատ թեթեւամտութեամբ կը դատէ Տոքթ. Ֆորշիւֆվիւտ։ Կը գրէ թէ 1805էն ի վեր սկսած է թունաւորումը, մինչդեռ Մոնթոլոն տասը տարի ետք ծանօթացաւ Նափոլէոնի։

Շուէտացի Տոքթ. Ֆորշիւֆվիւտի այս ենթադրութիւնները կը հերքէ պատմութիւնը։ Մոնթոլոն երբեք գործակալ մը եղած չէ Պուրպոններուն։ Երբ Ֆրանսա վերադարձաւ երբեք անոնց չծառայեց, այլ Նափոլէոն Գ.ի հետ սերտ կապեր հաստատեց։ Մասնակից եղաւ թէ՝ Նափոլէոն Ա.ի թէ Նափոլէոն Գ.ի դառն ճակատագրին։

Շուէտացի Տոքթ. Ֆորշիւֆվիւտ կը պնդէ թէ Նափոլէոն քաղցկեղէ մեռած չէ, նախ՝ որովհետեւ գէր էր, կ՚ըսէ մահուան ատեն, ինչ որ հաշտ չէ քաղցկեղի գոյութեան հետ, երկրորդ տասնըինը տարի ետք երբ բացին դիակը երբեք տարբաղդրուած չէր։ Արսենիքէ թունաւորուողներուն մարմինները լաւ վիճակի մէջ կը մնան, ասոնց վրայ կարելի է աւելցնել աղուամաղի չգոյութիւնը մարմնին վրայ։

Մարմինը անվթար մնացած էր, որովհետեւ հանած էին փորոտիքը եւ մէկ կողմ դրած, կերպով մը զմռսուած էր ինչ որ նպաստեց մարմնին պահպանման։

Տոքթ. Ֆորշիւֆվիւտ ձեռք ձգած է Նափոլէոնի մազերէն խուրձ մը։ Այս մազերը առնուած էին Մառշանի ժառանգորդներէն։

Մազերը ղրկեց Կլէսքոյի Տեփառթըմաճ տը լա Մետըսին Լեկալ, ուր մասնագէտ Տոքթ. Հէմիլթըն Սմիթհ տարրալուծելէ ետք հաստատեց թէ մէկ կրամ մազին մէջ 10,38 միլիկրամ արսենիք կը գտնուէր։

Զուիցերացի կերպասագործ Շիֆըրտֆրէյ որ նմանապէս ձեռք ձգած էր Նափոլէոնի մազէն, զոր իրեն տուած էր Նովերազ (սենեկապահը Նափոլէոնի մահուան միջոցին), Կլէսքօ գնաց եւ գիտական ամենավերջին մեթոտներով տարրալուծելէ ետք մազերը, գտան որ Նափոլէոն մեծ քանակութեամբ արսենիք խմած էր։

Իսկ Տոքթ. Փօլ Կանիէռ կը հաստատէ թէ ամէն ատեն կը գործածուի արսենիքը իբրեւ դեղ։ Հաւանական կը նկատուի որ արսենիք տրուած է իբրեւ դեղ եւ ոչ թէ թունաւորելու դիտումով։

Թ. Ա. Թ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԻՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԾԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԸ

ԽՄԲ.— «Խիկար» երգիծաթերթը՝ խմբագրութեամբ Յ. Պարոնեանի, լոյս տեսած է 1884–1888ին, Կ. Պոլիս։ 1887ի Ա. թիւին մէջ բաժանորդագրութեան «ազդ» մը հրատարակուած է հետեւեալ ձեւով.

Եզովբոս կը պատմէ, թէ աղքատ ծերունի մը փայտ կտրելու համար անտառ կ՚երթայ օր մը։ Բեռ մը կտրելով շալակը կ՚առնէ եւ գիւղը դառնալու համար ճամբայ կ՚ելլէ։ Բեռան ծանրութիւնը մէկ կողմէ, արեւու ջերմութիւնն միւս կողմէ, — որովհետեւ հովանոց չունի եղեր, — կը յոգնեցնեն խեղճն, որ բեռը վրայէն նետելով՝ կը պոռայ. «Ո՛, մահ, եկո՛ւր, ա՛ռ հոգիս եւ ազատէ զիս»։ Մահն — որ այն ատենները կանչուելուն պէս կուգար եւ հիմակուանին պէս նազը չէր — անմիջապէս կը ներկայանայ ծերունիին եւ կը հարցնէ. «Ինչո՞ւ զիս կանչեցիր»։ Ծերունին կը պատասխանէ. «Կանչեցի, որ սա Խիկարը կարդաս ինծի քիչ մը»։ Մահը կը կարդայ Խիկարը։ Այն օրէն ծերունին կը զօրանայ, աւելի ծանր բեռներ կը տանի առանց յոգնելու, բնաւ չի կանչեր մահը, ոչ թէ միայն չի կանչեր, այլ նաեւ մահէն կը կանչուի եւ չերթար, մինչեւ որ հարիւր յիսուն տարեկան խոր ծերութեան մէջ կը ննջէ։

Խիկարի տարեկան գինն է երկու արծաթ մէճիտ ԿԱՆԽԻԿ։

Դիմել Մէհմէտ փաշա Խան, թիւ 18 գրասենեակ։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Սուլթանին պատգամաւորը Տիգրանակերտի մէջ կանչել տուաւ Քիւրտերը եւ այծ մը ցոյց տալով, հարցուց.

— Ի՞նչ է այս անասունին անունը. նուէր պիտի տանիմ Սուլթանին։

— Այծ, պատասխանեցին Քիւրտերը, առանց կեղծելու։

— Անզգամներ, կը համարձակի՞ք ա՞յծ կոչել նուէր մը, զոր Սուլթանին պիտի մատուցանեմ։ Ձեզ պէտք է բանտ նետել, որ հասկնաք թէ ինչ կը նշանակէ այս լրբութիւնը։

Քիւրտերը հազիւ կրցան ազատիլ, կարեւոր գումար մը ցնծալով։

Նոյն հարցումը եղաւ Հայերուն, որոնք վարպետութիւն նկատեցին պատասխանել.

— Երիվար է, սքանչելի երիվար մը։

— Կը ծաղրէ՞ք զիս, բողոքեց ընչաքաղց վէզիրը, այծ է, ա՛յծ։

Բանտարկութենէ ազատելու համար, Հայերը հարկադրուեցան մեծագումար փրկանք մը վճարել։

Երբ կարգը եկաւ խորամանկ Հրեաներուն, անոնք պատասխանեցին, իրենց գլուխները ծռելով.

— Աստուծոյ մէկ փորձանքն է։ Մեծդ վէզիր, ըսէք անմիջապէս, թէ ինչ պիտի վճարենք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Իրաւունք ունիս, միայն կը խնդրեմ, որ մեկնելէս ետքը իրենց խօսք բանաս ու պատասխանը վաղը հաղորդես ինծի։

— Անանկ կ՚ընենք։

Սահակ աղա չափազանց յուզուած էր բոլոր այս խօսակցութենէն։ Իրեն համար աղէտ մը պիտի ըլլար ետ ընել, որովհետեւ դժուար էր Գարեգինի պէս փեսայ մը գտնել։ Ասկէ զատ, գիտէր, որ աղջիկը սրտանց կը սիրէր երիտասարդը եւ այսպիսի խզում մը սոսկալի հարուած մը պիտի ըլլար անոր համար։

Բայց եթէ երիտասարդը կորսնցնէր իր պաշտօնը, ի՞նչ պիտի ըլլար իր վիճակը։ Անշուշտ պիտի յաջողէր գործ մը գտնել, բայց ի՞նչ պիտի ըլլար այդ գործը։ Ինք դժբախտաբար շատ համեստ ապրուստ մը ունէր եւ երբեք չէր կրնար օգնութեան հասնիլ իր փեսային։

Բոլոր այս մտահոգութիւնները ցցուեցան խեղճ ոսկերիչին աչքին։

— Ի՛նչ յիմարութիւն, կը մտածէր ինքնին, արժանապատուութեան համար փայլուն, նախանձելի դիրք մը զոհել։ Իրեն համար աւելի շահաւոր պիտի չըլլա՞ր Մարգար էֆէնտիի կողմը բռնել, նոյնիսկ եթէ այդ վերջինը անիրաւ ալ ըլլար։ Հարուստ, ազդեցիկ մարդ էր, միշտ կարելի էր օգտուիլ անոր բարեկամութենէն։ Իսկ թշնամութիւնը ամէն ատեն կրնար վնասաբար ըլլալ։

— Եկուր վազ անցիր սա հրաժարականէդ եւ քու ու մեր գլխուն փորձանք մի բանար, աղաչեց, խօսքը երիտասարդին ուղղելով։

Բայց Գարեգին յամառօրէն գլուխը շարժեց եւ ըսաւ.

— Որոշումս տրուած է։

— Ահա Նարգիկը կուգայ կոր, ըսաւ Սահակ ձեռքովը ցոյց տալով։

Երիտասարդը գլուխը դարձուց եւ տեսաւ իր նշանածը, որ հեռուէն կուգար։

— Աման, այս խօսքը գոցենք, ըսաւ ոսկերիչին ու ոտքի ելաւ ուրախ դէմքով մը գնաց մանկամարդ աղջիկը դիմաւորելու։

Նարգիկ, որ իր նշանածին մտահոգ կերպարանքէն ազդուած էր, այս անգամ խաբուեցաւ Գարեգինի կեղծ զուարթութենէն եւ այնպէս ենթադրեց, որ եղածը անցողակի բան մըն էր առանց կարեւորութեան եւ ինքն ալ զուարթօրէն սկսաւ տեսակցիլ նշանածին հետ։

Սակայն, Սահակ աղան չէր կրնար անտարբեր մնալ իրեն եղած յայտնութիւններէն ետքը։ Պատրուակ մը գտնելով երկու երիտասարդները թողուց եւ ինք տուն վերադարձաւ, ուր կացութիւնը պարզեց իր կնոջ՝ Փեմպէ հանըմին։

Խեղճ կինը իր ամուսնոյն չափ այլայլեցաւ։

— Ատանկ գործ մը մարդ կը թողո՞ւ կեցած տեղը, խե՞նթ է, ի՞նչ է այդ երիտասարդը, կը կրկնէր չհաւատալով իր ականջներուն։

— Ես ալ անանկ ըսի, շատ բան խօսեցայ, բայց օգուտ չըրաւ։ Գարեգինը շատ աղէկ տղայ է, բայց պակասութիւն մը ունի, յամառ է եւ անգամ մը միտքը բան մը դնէ՝ ալ անկարելի է զինքը ետ կեցնել։

— Բայց իր ձեռքով իր տունը կը քանդէ կոր...

— Բայց հիմա մենք ի՞նչ պիտի ընենք, ան որոշենք, ըսաւ ոսկերիչը, ինչպէս քեզի ըսի, վաղը որոշ պատասխան մը կ՚ուզէր մենէ։

— Նարգիկին չհարցուցած, բան մը չենք կրնար ընել։

— Ուրեմն այս իրիկուն երեքս գլուխ գլխի տանք եւ ընելիքներս որոշենք։

Մինչեւ իրիկուն երկու նշանածները հաճելի ժամանակ մը անցուցին։

Գարեգին բոլորովին մոռցած կը թուէր իր ունեցած վէճը վաճառականին հետ, կամ գոնէ առժամապէս չէր մտածեր անոր վրայ։

Ընդհանրապէս, երբ Կիրակի օրերը այցելութեան գար, գիշերը հոն կը մնար, բայց այս անգամ ստիպողական գործ մը պատրուակելով չուզեց մնալ, հակառակ Նարգիկի ու իր մօր ստիպումներուն։

Գարեգին անգամ մը որ բաժնուեցաւ նշանածէն ու նաւամատոյցի ճամբան ձեռք առաւ, կորսնցուց իր զուարթութիւնը եւ կրկին ինկաւ մտահոգութեան մէջ։ Իր տուած որոշումին ծանր հետեւանքները հետզհետէ կը ցցուէին իր աչքին առջեւ։ Ինքնավստահութիւնը կամաց-կամաց խոյս կուտար իրմէ եւ ապագայի անորոշութիւնը զինքը կը տագնապեցնէր։

Յետոյ, եթէ Սահակ աղա ու իր կինը չուզէին իրեն աղջիկ տալ ու խզէին նշանը, ի՞նչ պիտի ըլլար իր ու Նարգիկին վիճակը, որովհետեւ Գարեգին գիտէր, որ մանկամարդ աղջիկը բուռն ու անկեղծ սիրով կապուած էր իրեն։

Ցերեկը, երբ առանձին մնացեր էին, մէկ քանի անգամներ մտքէն անցուցած էր իրողութիւնը պարզել նշանածին, բայց չէր համարձակած, չէր ուզած Նարգիկին զուարթութիւնը տխրութեան փոխել։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Պ. Յովհ. Շըրըքճեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Սարգիս Էֆխանեանէ փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Մարի Եօթնեղբայրեանի մահուան առթիւ: Ինչպէս նաեւ 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեանէ իրենց սիրեցեալ եղբօր հանգուցեալ Սերժ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Նոյն նպատակին Օր. Նուէր Եափզարտաշեանէ 50 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին, հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տարաղճեանէ (Փարիզ), 50 ֆր. իրենց եղբօր Գրիգոր Ճերմակեանի մահուան տխուր առիթով, եւ 50 ֆր. ալ իրենց մօր մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ:

Տիկ. Վ. Ինճէեանէ 20 ֆր. Գրիգոր Ճերմակեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Հաճեան եւ Վ. Աւագեան ընտանիքներէն՝ Զատկուան առթիւ, իրենց մեռելներու յիշատակին 100 ֆր.:

Վերջին ընդհ. ժողովի ընթացքին, ընկերուհիներ Թիւթիւնճեանէ 20, Զատիկեանէ 10, Մ. Ալիքեանէ 50 ֆր.:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Տիկին Թագուհի Մինասեան իր որդւոյն ապաքինման առթիւ 20 ֆր. կը նուիրէ տեղւոյն Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

ԲՈՂՈՔԻ ԵՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի վերանորոգման առթիւ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21ին

SALLE DE LA MUTUALITE

24, Rue St. Victor (Métro : Maubert - Mutualité)

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Կը խօսին

M. Gaston DEFFERRE

Député-Maire de Marseille

Membre du Comité Directeur du Parti Socialiste

Hrand SAMUELIAN

Président de la Délégation de la République Arménienne

Jules WOLF

Président de la Commission Juridique de la Ligue Belge pour la Défense des Droits de l'Homme

Me Patrick DEVEDJIAN

Օթօքառներ կը մեկնին.—

ՇԱՒԻԼԷՆ, ժամը 20.15ին Փուէն տը Շաւիլէն եւ կը հանդիպի օթոպիւսի բոլոր կայարաններուն:

ԻՍԻԷՆ, Օփիթալ Փերսիէն ժամը 20.30ին, կը հանդիպի բոլոր կայարաններուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ, Փըթի Փոնէն կը մեկնի ժամը 20ին, կը հանդիպի Փլաս Քարնօ եւ քաղաքապետարանը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր անմեղ զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10,30ին հոգեհանգիստ ժամը 12ին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ա. Պապեան 50 ֆր. կը նուիրէ Տիկնանց Որբախնամ Միութեան, իր ամուսնոյն՝ Եդուարդ Պապեանի յիշատակին համար, մահուան տարեդարձի առիթով: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Մշակոյթի Տան նորոգութեան յանձնախումբս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Փոխան ծաղկեպսակի ընկ. Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ իր զաւակները (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլը), Ընկ. Յակոբ Կօչկարեան (Վալանս), Ֆրանս. Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւն (Տէսին), Տէսինի Կապոյտ Խաչ 100ական ֆր., Ոմն 50:

Այրի Տիկին Վառվառ Պառաւեանի մահուան առթիւ Ոմն 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէր-Պօղոսեան 20:

Իր թոռները 20ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, Տէսինի եկեղեցիին, Կապոյտ Խաչին, Նոր Սերունդի եւ Տան:

ՀԱՆԴԷՍ-ԽՆՋՈՅՔ

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Մօրիսի մասնաճիւղին, իր հիմնադրութեան առթիւ, 16 Ապրիլ, Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝ Սալ տէ Ֆէթ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Դասական պարեր Տէսին – Վիէն միացեալ պարախումբի կողմէ: Երգ Տիկ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան):

Արտասանութիւններ՝ Օրիորդներ Պարտաքճեան, Գըլըճեան, Պր. Միսեան:

Մուտքը ազատ է:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770-07-25

Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէւ ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ Թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 57-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 16 Ապրիլ, ժամը 16.30ին Սալոն Սփլանտիտ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Օր. Մ. Ալեքսանեան, Տիկին Ի. Հրաչեան, Պ. Վ. Նազարեան, Տիկին Մ. Տէր-Կարապետեան, Այտա Էմիրեան:

Խմբերգ — լուսարձակով նկարներ — եւ ցուցահանդէս մը՝ Նկարիչը:

Տոհմիկ պարեր

Խօսնակ՝ Օր. Մ. Նազարեան

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

Հանդէսէն ետք ընտանեկան հաւաքոյթ – ընթրիք

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 66-17-46 Բարայեան 66-01-21 Նազարեան 48-57-70

Ճաշագին 20 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համայնքին Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ լուրջ օրիորդ մը իբրեւ տաքթիլօ, կարեւոր պաշտօնատան մը մէջ աշխատելու համար: Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապտ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի կազմութեան 40րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը Մայիս 21ին Հոգեգալստեան օրը:

×

Կարինէ Հայախօս ժապաւէնի ներկայացումը Ապրիլ 18ին, Մալաքոֆի մէջ, նախաձեռնութեամբ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

«Ի յիշատակ 1.500.000 հայ զոհերուն 1915ի թուրք ղեկավարներուն կողմէ հրահանգուած ցեղասպանութեան եւ ի փառք հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն մեռած Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար»:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 10,30ԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱԿԸ

339, Avenue du Prado

Ժամը 13ին, Յուշարձանի բացման պաշտօնական ճաշ

RESTAURANT DE LA FOIRE — BOULEVARD RABATAU — MARSEILLE

Ճաշին տոմսերը ապահովել Յուշարձանի Յանձնախումբին անդամներէն, եւ կամ, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 50-53-29 — 33-99-55 — 37-29-44

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք նոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿին

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 12 AVRIL 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12389

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.389

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Վերջին շաբաթներու դէպքերը փոխանակ բարուքելու, աւելի ծանրացուցին կացութիւնը Թուրքիոյ մէջ։

Ծանօթ երեք ահաբեկիչներու մահապատիժը տեղի տուաւ զանազան բողոքներու։ Հակառակ պատերազմական ատեանի վճիռին վաւերացման Ազգային Ժողովին, Ծերակոյտին եւ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ, պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը չհամարձակեցաւ կախաղան հանել մահապարտները։

Տեսնուեցաւ, որ այս վերջինները կարծուածէն աւելի շատ համակիրներ ունին երկրին մէջ։ Միայն ձախապաշտները — համայնավար, մաոյական, անիշխանական — չեն, որ կը պաշտպանեն ահաբեկիչները, այլ նաեւ Հալք կուսակցութիւնը, որուն պետը՝ Իսմէթ Ինէօնիւ՝ տարիքին մէկ վայրկեանէն պաշտպան կանգնեցաւ անոնց, քանիցս հրաւէր կարդալով կառավարութեան զգոյշ վերաբերում ցոյց տալ եւ չգրգռել կառավարութեան ընդդիմադիր տարրերը։

Անպարայի վարիչները չուարած են տեղծուած կացութեան առջեւ եւ հազար ձեւ կը փնտռեն խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար երկրին մէջ։

Նոյնատեսակ մտածում չունին Հանրապետութեան նախագահը, կառավարութիւնը, բանակը եւ Խորհրդարանը։

Քըզըլտէրէի դէպքը վճռական դեր կատարեց Ճէվտէթ Սունայի վերջին ձեռնարկներուն մէջ։ Հանրապետութեան նախագահը Ապրիլ 3ին հրաւէր ուղղեց կուսակցութեանց, որ զադրեցնեն իրենց սին վէճերը եւ կառավարութեան շուրջ բոլորուած՝ նուիրուին երկրի խաղաղեցման եւ շինարար աշխատանքի։ Միաժամանակ զիտել տուաւ, որ Խորհրդարանը ցարդ չյաջողած իրագործել բանակի 1971 Մարտ 12ի վերջնագրով պահանջած տնտեսական ու ընկերային բարենորոգումները։

Կուսակցութիւնները — զրեթէ միաձայնութեամբ — ծառացան Ճէվտէթ Սունայի ծրագրին դէմ։ Վերջապէ՛ս ժողովրդավարական երկիր է Թուրքիա։ Ինչպէս կարելի է ամլութեան դատապարտել Խորհրդարանը, որուն անդամները մեծ մասամբ քաղաքացիներու ազատ քուէներով ընտրուած են եւ կը ներկայացնեն երկրի օրէնսդիր գերագոյն մարմինը։ Ի՞նչ կ'ըսեն Ամերիկացիները, որոնք ի վերջոյ մօտէն կը շահագրգռուին Թուրքիոյ ներքին վիճակով։

Այսպէս ուրեմն, իրարու լեզու չեն հասկնար գործադիր եւ օրէնսդիր մարմինները։ Միւս կողմէ բանակն ալ միակամ չէ։ Հակառակ վերջին ամիսներու ընթացքին կատարուած զանգուածային ձերբակալումներու, երիտասարդ սպաները տակաւին մտահոգութիւն կը պատճառեն սպայակոյտին եւ կառավարութեան։

Մէկ տարուան փորձը ցոյց տուաւ, որ պատերազմական ատեանները, Հազարաւոր «կասկածելի» մարդոց բանտարկութիւնը եւ ահուսարսափի մթնոլորտի մը ստեղծումը բնաւ դարման չեն տալու ներքին փտութեան, որ կը սպառնայ յամրացնել երկրի խռովայոյզ վիճակը։ Անհրաժեշտ է դիմել արմատական միջոցներու։

Կը կրկնենք, որ երկաթեայ բռունցքն է լաւագոյն դարմանը...։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանի հարաւը՝ Զակրոսի լեռնաշղթայի շրջանին մէջ, զօրաւոր երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ։ Շարժը, որ կեդրոնացած էր Ֆարս նահանգի մէջ, կեդրոն ունենալով Շիրազ քաղաքը, զգալի դարձաւ մինչեւ 400 քիլմ. տարածութեան վրայ։ Աւերուած վայրը Պերսեպոլիսէն 200 քիլմ. հեռու է միայն։

Թէեւ դեռ ճշգրիտ ու վերջնական թիւեր չեն ներկայացուած մեռեալներու եւ վիրաւորներու մասին, այսուհանդերձ, արդէն իսկ խօսք կ'ըլլայ 4–5000 մեռեալներու, մեծ մասամբ ծերեր, կիներ եւ երախաներ։ Արդարեւ շարժի ժամանակ գիւղերու աշխատունակ մարդիկը դաշտերու մէջ կը գտնուէին։

Քանդէ — երեսուն գիւղ ամբողջովին քանդուեցաւ։ Երկու քաղաքներ՝ Ժահրոն, 25.000 բնակչութեամբ եւ Ֆիրուզապատ ծանր վնաս կրեցին։ Շէնքեր քանդուեցան։ Շիրազ եւս կրեց շարժին վնասները։ Աւելցնենք, որ շրջանը ներկայիս ունի 200.000 բնակիչ եւ կը նկատուի օրրանը այն հարստութեան, որ Պարսկաստանի միութիւնը ստեղծեց։

Այս երկրաշարժը հինգերորդն է, որ տեղի կ'ունենայ երկրին մէջ վերջին 15 տարիներու ընթացքին։ 1957ին երկու շարժեր տեղի ունեցած էին Քիւրտիստանի մէջ (3000է աւելի մեռեալ, 50.000 անպատսպար), 1962ին Ղազուին կ'արձանագրէր շարժ մը, որու հետեւանքով կը քանդուէր 200 գիւղ եւ կը մեռնէր 10.000 հոգի։ 1968ին ուրիշ շարժ մը Խորասանի նահանգին մէջ 11.588 հոգիի մահուան պատճառ կը դառնար։

Աւելցնենք, որ այժմու շարժին շրջանը հնագիտական վայր մըն է, ուր կարելի է գտնել Սասանեան Հարստութեան (226–632) պատկանող կարեւոր յուշարձաններ։

ՈՒԷՍԹԷՐՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Աննախընթաց դէպք մը պատահած է Երկուշաբթի օր Արդարութեան Պալատին մէջ երբ Հարցաքննիչ Դատաւորին գրասենեակը կը գտնուէին վտանգաւոր ոճրագործ մը՝ Քրիսթիան Ժիւպէն, մեղսակիցը՝ Ժորժ Սեկար եւ այս վերջինին կինը որ ազատ ամբաստանեալ է։ Ժամը 5ին էր որ յանկարծ երկու բանտարկեալները, զինուած շնորհիւ Սեկարի կնոջ, որ երեք ատրճանակ բերած էր, պատանդ կը պահէին, սենեակին մէջ, 9 հոգի։ Անոնք էին հարցաքննիչ դատաւորը՝ Մանեան, գիւանապետը, փաստաբան մը եւ պահակ ոստիկաններ, որոնց հրամայած էին նետել զէնքերը։ Այս պատանդներուն մէջ էր նաեւ գիպուածով, փաստաբան մը՝ Փիէր Կարսոն, որ եկած էր Թղթածրար մը ուսումնասիրելու։

Այդ պահուն կը սկսէին բանակցութիւնները, որոնք մինչեւ 8.15ին պիտի տեւէին երբ իշխանութիւնները տեղի պիտի տային ոճրագործներուն պահանջներուն։ Անոնք կ'ուզէին որ իրենց տրամադրուին երկու կառք, ազատօրէն դուրս ելլեն Արդարութեան Պալատէն, իրենց հետ տանելով չորս պատանդ — դատաւորը, փաստաբանուհին, գիւանապետը եւ Մէթր Կարսոն — այս վերջինը ի վերջոյ մայթին վրայ կը ձգուէր հաւանաբար տեղի չգոյութեան պատճառաւ կառքին մէջ։ Այսպս կը սկսէր շարժանկարի արժանի հալածանք մը Փարիզի փողոցներուն մէջ։ Ժիւպէն ըսած էր որ ոստիկանութիւնը պէտք չէ հետեւի, բայց կը հետեւէր։ Ամէն կողմ պատնէշ եւ քննութիւն։ Ամէն ինչ կարելի էր նախատեսել տրուած ըլլալով որ Ժիւպէն ամէն բան աչք առած մէկն է, երկու անգամ ցկեանս դատապարտուած երկու անգամ ամենայն պատրիինութեամբ երկու հոգի սպաննած էր Կավրոշ սրճարանին մէջ, որ կը պատկանի ծօ Աթթիայի։ Տեղն ու տեղը սպաննելէ ետք պարմանը եւ պարմէտը, հետը կը տանէր Աթթիայի աղջիկը, եւ ազատ կը ձգէր միայն զարշելի բռնաբարումներու ենթարկելէ ետք։ Այս պատճառով ներկայիս, թէեւ ազատ, մարդ մըն է որ փնտռուած է ոչ միայն ոստիկանութեան այլեւ Աթթիայի կողմէ, որ երդում ըրած էր վրէժ լուծել։

Մինչ հալածանքը կը շարունակուէր առանց արդիւնքի, Ժիւպէն այս անգամ կը սպառնար սպաննել պատանդներէն մէկը եթէ հետապնդումը շարունակուէր։ Ուրեմն ոստիկանութիւնը կը հրաժարէր հետեւելէ եւ կէս գիշերուան մօտ, երեք պատանդները ազատ կը ձգուէին 13րդ թաղամասը, Թոլպիաք մեթրոյի մօտ։

Ժիւպէն ըսած էր «Կորսնցնելիք բան չունիմ այլեւս» իր փաստաբանին, որ փորձած էր խրատել։ Ծնած 1941ին, շատ վտանգաւոր մարդ մըն է, ինչպէս նաեւ իր մեղսակիցը, որ 19 hոյտ–բփ կատարած է դրամատուներու վրայ 1969 Յուլիսէն Նոյեմբեր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ «Մոնթոներոս» ձախապաշտ խմբակը, որ իր ահաբեկչական գործունէութեամբ կը ձգտի «յեղափոխական կացութիւն» ստեղծել երկրին մէջ, սպաննած է Ֆիաթի տնօրէնը՝ Սալլուսթրօն։ Կառավարութիւնը մերժած էր ընթացք տալ առեւանգիչներու պահանջին։ Այս վերջինները Ռոզարիօ քաղաքի կեդրոնը սպաննեցին նաեւ Զօր. Սանչէզը, որ կը նկատուէր թիւ մէկ թշնամին ձախապաշտ ահաբեկիչներու։

ՋԱՏԿՈՒԱՆ օրերուն մօտաւորապէս 450 հազար Գերմանացիներ այցելած են Արեւելեան Պերլին։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ յիսունի մօտ երկիրներ, որոնց կարգին Անգլիա, Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն, միջազգային համաձայնագիր մը ստորագրեցին, որով կ'արգիլուի մանրէական զէնքերու գործածութիւնը։ Պահեստները պէտք է բնաջնջուին ինը ամսուան ընթացքին։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Խորհ. Միութեան Գիւղատնտեսութեան նախարարները խօսակցութիւններ պիտի ունենան, որպէսզի Ամերիկա Խորհ. Միութեան ծախէ հացահատիկ եւ անասունի կեր։ Անցեալ Նոյեմբերին ամերիկեան երկու ընկերութիւններ երեք միլիոն թոն հացահատիկ եւ կեր ծախեցին Խորհ. Միութեան 135 միլիոն տոլար արժէքով։ Ուաշինկթըն կը փորձէ ծախել իր յաւելեալ հացահատիկը։

ՁԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՌՈՒԹ գործադուլը կը շարունակուի երեք օրէ եւ միօրինակ յայտագիր մը կը սփռուի։ Երեքշաբթի իրիկուն բացառաբար կը տրուէր սակայն Նախագահ Փոմփիտուի ճառը, որ կը բանայ հանրաքուէի արշաւը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Լոսէն կ'այցելէ այս շաբթու։ Այս առթիւ սենուիքանները գործադուլի հրահանգ տուած են հանքագործներուն։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ապրիլ 5ին վերջ գտաւ օրինական պայմանաժամը, որով թեկնածուներ իրաւունք ունէին քաշելու իրենց անունները՝ ընտրական ցանկէն։

Պէյրութի Ա. ընտրաշրջանին մէջ, ընտրական ցանկերէ քաշուեցան նաեւ հայ առաքելական այն երեք թեկնածուները, որոնք կը ներկայացնէին «Հայկական համախմբումը»։

Հետեւաբար, Ա. ընտրաշրջանի Դաշնակցութիւն – Փաղանգաւոր – Ազատական միացեալ ցանկի հայ առաքելական թեկնածուները՝ Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Սուրէն Խանամիրեան Ապրիլ 5ի կէս գիշերէն ի վեր փաստօրէն Պէյրութի երեսփոխան ընտրուած կը նկատուին. թեկնածու կը մնայ այնուամենայնիւ Սարգիս Զըթիկեան անունով անձ մը, որ «անծանօթ» մըն է բոլորի համար։

Այս արդիւնքը, հայ առաքելական թեկնածուներու փաստացի ընտրութիւնը, որ կուգայ վերահաստատելու վերջին երկու ընտրութիւններու (1964 եւ 1968) նախընթացները, ինքնին ցոյց կուտայ ընտրական այն ուժը, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր լայն զանգուածներով եւ ժողովրդային բոլոր խաւերէ ներս վայելած համակրանքով, կը ներկայացնէ լիբանանեան քաղաքական կեանքէ ներս։

×

Լիբանանի աւետարանական համայնքի թեկնածու՝ Ֆուատ Խայի, նոյն օրը ազնուօրէն ետ քաշեց իր թեկնածութիւնը ի նպաստ Հ. Յ. Դաշնակցութեան աւետարանական թեկնածու Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեանի։

Պաշտօնական ընդունելութեան ընթացքին Ֆուատ Խայի սրտագին ողջոյն յայտնեց աւետարանական համայնքի թեկնածուին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ «գիտցաւ ընտրել յարմարագոյն թեկնածուն։ Ողջո՛յն այս կուսակցութեան, որ ժողովրդավարութեան տիպարն է»։

Ընդունելութեան ներկայ գտնուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ա. ընտրաշրջանի թեկնածուներն ու Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց
Պ. Գրիգոր Քէօսէեան (Պէյրութէն) գրական – գեղարուեստական քննադատ «Զարթօնք» օրաթերթի եւ գեղարուեստական խորհրդատու նորաստեղծ Մոտիւլար Կալըրիին։

« ԷԼԻԶԱՊԷԹԻ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ »

Ֆրանսա այցելութեան նախօրեակին Սընտէյ Թայմզ կը դրուագնէ Մեծն Բրիտանիոյ թագուհին այն հաւանական յուզումներուն դէմ, զորս կրնայ ունենալ Ֆրանսայի մէջ։ Արդարեւ թերթը քննած է ֆրանսական մամուլի հրատարակած բոլոր «լուրերը» թագուհիին մասին, որմէ կ'երեւի որ՝ Էլիզապէթ 92 անգամ յղի եղած է, 149 արկած ունեցած է, 9 վիժում եւ թէ 11 զանազան շրջաններու փիլիւլ առած է։ Աւելին՝ 63 անգամ հրաժարած է գահէն, 73 անգամ խզելու վրայ եղած է Ֆիլիփին հետ։ 32 անգամ ջղային հիւանդութիւն ունեցած է, 43 «ճերմակ» գիշեր անցուցած է եւ 27 fօշըմար ունեցած է։ Եւ վերջապէս 151 անգամ ալ պալատէն վռնտած է իր քեռայրը՝ Լորտ Սնոտօն։

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ՓԱՓԿԱՆԿԱՏ» ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածին մէջ, մեր աշխատակիցը կը շօշափէ հարց մը, որ խրթին չէ Միացեալ Նահանգներուն։ Հոս ալ, նոյնն է պատկերը։ Կարելի է ցոյց ընել Ամերիկայի դէմ, Վիէթնամի առթիւ, բողոքել Յունաստանի դէմ, գրնդապետներու վարչաձեւը պախարակելով, ձաղկել Ֆրանքոյի փաշական Սպանիան, բայց ամէն բան կը փոխուի երբ Հայը ուզէ յիշել իր նահատակները կամ պահանջել իր հողերը։ Այն ատեն ամէն մարդ իրար կ'անցնի որպէսզի Թուրքին խաթրը չկոտրի…

Մարտ 17ին Սուրբ Պատրիկի տօնն էր։ Իրլանտայի այս ազգային սուրբին՝ ոմանք Հայ ծագում կը վերագրեն, բայց այդ չէ զմեզ հետաքրքրողը։ Արդէն բաւականաչափ սուրբեր ունինք։

Ս. Պատրիկի տօնը մեծ շուքով կը տօնուի Միացեալ Նահանգներու բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։ Անցեալ Կիրակի օր Պոսթոնի Իրլանտացիները հսկայ տողանցք մը կազմակերպած էին, որուն կը մասնակցէր երկու հարիւր հազարէ աւելի բազմութիւն մը։

Իսկ անցեալ տարի, Լոս Անճէլէսի Հայութիւնը Մոնթեպելլոյի հայ նահատակաց յուշակոթողին առջեւ՝ պատշաճ հանդիսութեամբ ոգեկոչած էր Ապրիլեան զոհերու նուիրական յիշատակը։

Ի՞նչ կապ ունին իրարու հետ Պոսթոնի Իրլանտացիներուն Ս. Պատրիկի տօնակատարութիւնը եւ Մոնթեպելլոյի Հայոց Ապրիլեան սգահանդէսը։ Կապը — աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել տարբերութիւնը *— հետեւեալն է։*

Պաշտօնապէս կարգադրուած էր, որ ամերիկեան զօրքի Մըրինններու *նուագախումբը եւ պատուոյ պահակախումբը պիտի բերէին իրենց մասնակցութիւնը Մոնթեպելլոյի հանդիսութեան։ Բայց վերջին պահուն, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Գործոց նախարարութեան հրահանգով՝ չեղեալ նկատուեցան եղած կարգադրութիւնը եւ խոստումը։ Ու Մոնթեպելլոյի սգատօնի յանձնախումբին յայտնուեցաւ թէ դժբախտաբար* Մըրինններու *ջոկատին մասնակցութիւնը սգահանդէսին հնարաւոր չէր, քանի որ այդ նոյն օրը ուրիշ տեղ պէտք կար անոր ներկայութեան։*

Ինչպէս որ մեր թերթերը ժամանակին գրեցին, այս քամահրանքին վրայ՝ Քալիֆորնիայի երեսփոխան Ճորճ Տէնիըլսըն՝ սաստկապէս բողոքեց կառավարութեան։ Եւ պաշտօնական խողովակով՝ Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը երեսփոխան Տէնիըլսընին բացատրեց թէ «կը ցաւին որ այդքան շտապ տրուեցաւ Մըրինները *քաշելու որոշումը, բայց այդպէս վճռուեցաւ որովհետեւ որոշ օտար Պետութիւն մը կրնար դժգոհիլ»։*

«Դիւանագիտական փափկանկատութեամբ», արդարացումը յանցանքէն ծանր բացատրութիւնով մը՝ յետքայլ ըրաւ Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը, որպէսզի «որոշ օտար Պետութիւն մը» չվշտանայ։

Ի՞նչ ըրին 4000ի չափ հաւաքուած Հայերը Մոնթեպելլոյի սգահանդէսին՝ ա՛յդքան մտահոգութիւն պատճառելու համար։ Հոգւոց *մը կարդացին Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն վրայ, եւ ոգեկոչեցին անոնց լուսապսակ յիշատակը, առաջադրելով ողջ եւ անխախտ պահել անոնց ու մեր դատը եւ իրաւունքները։*

Բայց ի՞նչ կարիք կար որ այդ «որոշ օտար Պետութիւնը» *ա՛յդքան դիւրազգած ըլլար եւ ինքն իր վրայ առնէր Մոնթեպելլոյի այդ յուշատօնին չարժաւիթը։ Ի՞նչ հարկ կար «դժգոհ» ըլլալու, քանի որ այդ «որոշ օտար Պետութիւնը» պարզապէս «անհասկացողութիւն մը» նկատած է աշխարհի առաջին լայնածաւալ ու ծրագրուած — եւ համեմատական չափով՝ ամենամեծ — ցեղասպանութիւնը։*

Բոպէ մը ընդունինք թէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը ծայր աստիճան նախանձախնդիր է իր արտասահմանեան յարաբերութիւններու նկատմամբ, ու կը խուսափի որեւէ պատրուակի առիթ տալէ որպէսզի «չդժգոհին» իր բարեկամ Պետութիւնները։

Բայց ի՞նչպէս արդարացնել ամերիկեան զօրքերու — մէջն ըլլալով Մըրինններու *— այն բազմաթիւ նուագախումբերու եւ պատուոյ ջոկատներու մասնակցութիւնը անցեալ Կիրակի օրուան Իրլանտացիներու Ս. Պատրիկի տօնակատարութեան։ Այն օրը ո՞ւր էր Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը։ Միթէ չէ՞ր գիտեր թէ վերջին տարիներուն՝ հիւսիսային Իրլանտայի մէջ ապստամբական դրութիւն ստեղծուած է… առօրեայ ռմբաձգում, ահաբեկչութիւն, պայքար, կռիւ, արիւն եւ աւելի քան 250 զոհեր՝ որոնց թիւը կը բարձրանայ օրէ օր։*

Միթէ գաղտնի՞ք է թէ Մեծն Բրիտանիա ներկայիս զօրք կը պահէ հիւսիսային Իրլանտայի մէջ որպէսզի դիմադրութիւնը բոլորովին չքնէ եւ քաղաքային պատերազմի չվերածուի։

Նախարարութեան պաշտօնեաները լրագիր չե՞ն կարդար արդեօք։ Չտեսա՞ն տողանցքին մէջ այն մեծ տախտակները որոնց վրայ գրուած էր խոշոր տառերով, «Անգլիա, դուրս ելի՛ր Իրլանտայէն»։ Չտեսա՞ն տարազուած Իրլանտական Հանրապետական Բանակի ներկայացուցիչները եւ անոնց օժանդակող մարմիններու անդամները։ Չտեսա՞ն Իրլանտացիներուն սուգի նշանները եւ ցոյցերը։ Բայց եւ այնպէս՝ Մըրինները *դա՛րձեալ մասնակցեցան Իրլանտացիներուն հանդիսութեան։ «Դժգոհ» մնացող չեղա՞ւ։*

Վերոյիշեալ պարագային՝ ի՞նչ եղաւ «դիւանագիտական փափկանկատութիւնը»։ Այս բոլոր մեծ Պետութիւններուն «փափկանկատութիւնը» կը բանի միայն երբ գործը Հայերո՞ւն կը հասնի։

Ի՞նչ արդարացումով բացատրել երկու կշիռ եւ երկու չափ։ Գիտե՛նք թէ մեծ Պետութիւններու ձեռքին տակ՝ արդարութեան նժարը ժանգոտած կ'ըլլայ եւ յաճախ լաւ չաշխատիր։ Գիտենք նաեւ թէ արդարութեան եւ բարոյականութեան սամարները յաճախ իրար չեն բռներ։ Բայց եւ այնպէս՝ չենք ալ կրնար հանդուրժել որ օտարները զմեզ ուղղի առաջնորդի տեղ դնեն։

Կարելի չէ անտեսել մարդկութեան նոյնիսկ որեւէ ամենապզտիկ մասին մարդկային իրաւունքները։ Որեւէ չեզոքում կամ զարտուղութիւն այս անվիճելի սկզբունքէն՝ անխուսափելիօրէն կ'անդրադառնայ ամբողջ մարդկութեան եւ բոլոր ազգերուն վրայ։

«Փափկանկատ» դիւանագիտութեան անարդ գործելակերպին հետեւանքն էր Հայ ժողովուրդին մէկ երրորդին դիտումնաւոր եւ անազորոյն բնաջնջումը։ Այդպիսի նենգաբարոյ գործունէութեան սադրիչները յետագային առիթ ունեցան խորհրդածելու թէ արդիւնքը այդպիսի «փափկանկատ» դիւանագիտութեան այն կ'ըլլայ որ արժանապատուութիւնը կը զոհուի շահու, եւ ի վերջոյ՝ կը կորսուին թէ՛ արժանապատուութիւն եւ թէ շահ։

Պատմական իրողութիւն է — ինչպէս յայտնուեցաւ Նուրէնպէրկի դատավարութեան ընթացքին — թէ 1939 Օգոստոս 22ին, երբ Հիթլէր իր վերջին հրահանգները կուտար գերմանական ընդհանուր սպայակոյտի անդամներուն՝ Լեհաստանի արշաւանքին նախօրեակին, կը յորդորէր զանոնք այսպէս. «Հրամայած եմ Շուցշթաֆէի *յատուկ միաւորներու որ յառաջանան դէպի լեհական ճակատ ու առանց խղճալու սպաննեն անխտիր՝ այր, կին եւ երախայ… ի վերջոյ՝ ո՞վ կը յիշէ Հայոց բնաջնջումը»։*

Ո՞վ կը յիշէ Հայոց բնաջնջումը։

Հայե՛րը կը յիշեն Հայոց բնաջնջումի փորձը, եւ ի վերջոյ՝ ա՛յդ է էականը… բաւ է մեզ այդ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ԱՆՑԵԱԼԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Ա.

Գեղամայ լեռներու ստորոտը, անոնց հովանիին տակ, եռանկիւնաձեւ բարձր հրուանդանի վրայ, որու տակէն սրընթաց կ'անցնի եւ Արարատեան դաշտ կը նետուի Արաքսի գլխաւոր վտակներէն մէկը՝ Ազատ գետը, կանգնած է Հայ հանճարեղ ճարտարապետներու եւ հրաշակերտ քարտաշ - վարպետներու ստեղծագործութիւնը՝ Գառնի ամրոցը իր հզօր պարիսպներու, խրոխտ աշտարակներու, պալատներու եւ այլ շէնքերու աւերակներով։

Գառնի անունը առաջին անգամ կը յիշատակէ Տակիտոս, հռոմէացի պատմագիր։ Խօսելով Հայ - Հռոմէական յարաբերութիւններու եւ պատերազմներու մասին, ան Գառնին կ'անուանէ անմատչելի եւ հզօր ամրոց։ Այնուհետեւ այդ անունը կը տեսնենք Ե. դարու մեր պատմագիրներու գործերուն մէջ։ Սակայն նոր պեղումները եւ ուսումնասիրութիւնները կը հաստատեն, թէ այդ անունը գործածուած է ուրարտական շրջանին։ 60ական թուականներուն ամրոցին մէջ գտնուեցաւ սեպագիր արձանագրութիւն մը, որ կը պատկանի Արգիշտի Ա.ի։ Ան այս վայրերը կ'անուանէ Գիառնիանի։

Դեռ չէ ստուգաբանուած այդ բառին իմաստը, բայց հաւանական է, որ ան փոխ առնուած ըլլայ տեղարնական այն ցեղերէն, որոնք հին շրջանին կ'ապրէին Գեղամայ լեռներու եւ Սեւանի աւազանի շրջակաները։ Հաւանական է նաեւ, որ անոնք շինած ըլլան Գեղամայ լեռներու այն ջրամբարները, որոնցմէ ծագում առած ջրանցքները կ'ուղղուէին մինչեւ Ազատ գետ։ Ջրամբարները կառուցուած են 3500 մեթր բարձրութեան վրայ։ Ջրամատակարարման այդ դրութիւնը առաջին անգամ յայտնաբերեց Ն. Մառ. «Պէ՞տք կայ կրկնելու, արդեօք, որ առանց արուեստական ջրամատակարարումի, առանց ջրանցքներու, որոնք մայրաքաղաքի բնակչութեան համար կը դլրէին Գեղամայ լեռներու առատ ջուրը, Արարատեան դաշտին մէջ չէին կրնար զարգանալ ո՛չ Հայաստանի հարուստ քաղաքները, ո՛չ անոնց ծաղկուն այգիներն ու արտերը, ինչպէս նաեւ պալատը շրջապատող անտառը», կը գրէ ան։

Ջրամբարներու հետքերը մնացած են մինչեւ մեր օրերը։ Սախուրակ լիճ (այնուհետեւ Արեան լիճ), Վիշապայ լիճ — այդ անունները կը կրեն հնամենի ջրաւազանները։ Անոնց մօտերը՝ Աժդահակի վայրին մէջ Մառ յայտնաբերեց հսկայ ձուկերու արձաններ, որոնք «Վիշապ» անունը ստացած են ժողովուրդին կողմէ։ Անոնք շինուած են 3000 տարի առաջ եւ եղած են ջուրի ակերու սրբազան պահակները։

Մեծ դեր խաղացած է երկրին տնտեսական կեանքին մէջ Ազատ կամ Գառնի գետը եւ անոր ձորի բերանին խոյացող համանուն ամրոցը։ Մեծ է դերը երկրին քաղաքական կեանքին մէջ եւս։ «Հաւանական է, կը գրէ Փրոֆ. Բ. Առաքելեան, որ Գառնիի ամրոցը ականատես եղած է հայկական Պետականութեան կազմաւորութեան։ Ցամենայն դէպս Հայաստանի պատմութեան այդ հին շրջանին ան եղած է քաղաքական, զինուորական եւ մշակութային կեդրոն»։

Գառնի երկու անգամ ականատես է եղած պատմական իրադարձութիւններու, որոնք բախտորոշ նշանակութիւն ունեցած են մեր երկրին եւ ժողովուրդին կեանքին մէջ։

Առաջին անգամ, երբ Ա. դարու 60ական թուականներուն Հայաստանի սահմաններէն արտաքսուեցան Հռոմի լեգէոնները եւ երկիրը վերստին անկախութիւն ստացաւ, Մեծ Հայքի թագաւոր հռչակուե-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԵՒ ՅՈՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

1790էՆ ԱՌԱՋ

Յովհաննէս Կոլոտ, Գրիգոր Շղթայակիրին հետ Ամրտոլի վանքը աշակերտած էր Վարդան վարդապետի, եւ ուզեց Կ. Պոլսոյ մէջ ալ բանալ հաստատութիւն մը ուր կարենայ ուսեալ եկեղեցականներ հասցնել։ Իր այս նպատակին յարմար կեդրոն նկատուեցաւ Սկիւտար, ուր կը գտնուէր Երուսաղէմի Հոգետունը ԺԷ. դարուն մէջ հիմնուած՝ Քէֆէցի Մարտիրոս վարդապետի կողմէ։ Գրաւոր ապացոյց մը չկայ թէ այդ Հոգետա՞ն մէջ բացուեցաւ Կոլոտի դպրանոցը կամ անոր մօտ ուրիշ տեղ մը, յայտնի է միայն, որ Կոլոտ եւ Շղթայակիր նորոգեցին այդ Հոգետունը, ուր դար մը ետքը բացուեցաւ Ճեմարանը։ Սկիւտարի դպրանոցին մէջ Կոլոտէ զատ կը դասախօսէր նաեւ Խարբերդցի Ղուկաս Վարդապետը, լատինագէտ մը որուն բազմահատոր թարգմանութիւնները ապացոյց են իր համբերատար աշխատասիրութեան։ Կոլոտ իր 30ի մօտ աշակերտներուն կ'աւանդէր աստուածաբանութենէ զատ նաեւ իմաստասիրութիւն, այսինքն ինչ որ այն ատենները «արտաքին գիտութիւնք» կը կոչէին։ Նալեան 1741ին Պատրիարք ընտրուելով, Սկիւտարէն Գում Գափու փոխադրեց այդ դպրանոցը որ Մայր-Դպրանոց անունով կը յիշուի ժամանակին ձեռագիրներուն մէջ։ Յակոբ Նալեան եւ Զաքարիա Կաղզուանցի Պատրիարքները աստուածաբանութիւն դասախօսած են հոն, եւ Պաղտասար դպիր ու Տիվրիկցի Պօղոս վարժապետները՝ հայ լեզու։

1752ի տեսակ մը բարձրագոյն ուսումնարան ալ կը գտնենք Պալաթու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ քարեաց խուցին *մէջ ուր Սիմէոն Երեւանցի, էջմիածնայ «ակադեմիա»ն կրթուած, իր շուրջը հաւաքած էր հասակաւոր աշակերտներ եւ անոնց կ'աւանդէր «արտաքին գիտութիւնք»։*

Ինչպէս կ'երեւայ այս խառնակ տեղեկութիւններէն, թէ՝ Հայերը եւ թէ Յոյները Պատրիարքական վարժարաններ միայն ունէին հոս, — որոնց գլխաւոր նպատակն էր եկեղեցականներ հասցնել — եւ 1790էն առաջ հանրային ուրիշ հայ եւ յոյն վարժարաններ գոյութիւն չունէին Կ. Պոլսոյ մէջ։

Բայց ասիկա ըսել չէ թէ հայ եւ յոյն տղաք գրել կարդալ չէին սորվիր. անոնք կը դիմէին արհեստաւորներու խանութները, այնպէս որ շատ անգամ դերձակ մը կամ կօշկակար մը յաճախորդներէ աւելի ուսանողներէ կը շրջապատուէր։ Նոյնպէս եկեղեցիներու պահարաններուն մէջ տղաք կը սորվէին եկեղեցական երգեցողութիւն եւ ընթերցում սրբավայրերուն կամարները, որոնք Կիրակի եւ տօն օրերը կը թնդային եկեղեցական երգերով, լուր օրեր արձագանգ կուտային մանուկներուն բարձրաձայն հեգման կամ ընթերցման։

Եկեղեցիներու մէջ եւ արհեստաւորներու քով ուսանող տղոցմէ զատ, կային տղաք որ մանկատուներ կը յաճախէին։ Մանկատուները, անհատական վարժոցներ էին, զորս կը վարէր վարժապետ մը, յաճախ օգնական ունենալով իր կինը կամ քոյրը, որ վարպետ տուտուջի *դերը կը կատարէր։ Մասնաւորապէս Հայոց վրայ խօսելով, կը յիշուի* 1773ին *Սարգիս դպիր Յովհաննէսեանի մանկատունը Պալաթու մէջ եւ 1782ին Թադէոս վարժապետ Ասլանեանի մանկատունը Բերայի մէջ, անշուշտ ուրիշ նմանօրինակ հաստատութիւններ ալ կային աւելի առաջ, թէեւ անոնց յիշատակութիւնը չըներ վերջին դարերու հայ ժամանակագրութիւնը։*

Ահա ասոնք էին Կ. Պոլսոյ Հայոց եւ Յունաց նախակրթութեան եւ բարձրագոյն կրթութեան կեդրոնները 1790էն առաջ. այդ թուականէն ետքը ամէն կողմ սկսան բացուիլ հայ եւ յոյն թաղային նախակրթարաններ եւ զարգացման պարագաները կրնան նիւթ հայթայթել մասնաւոր չահեկան ուսումնասիրութեան մը։

(3 եւ վերջ)

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

...ցուց Տրդատ Ա. (63–88), ան, որ հիմնադիրը եղաւ հայ Արշակունիներու հարստութեան, ան էր, որ վերաշինեց Գառնի ամրոցը: Վերջին շրջանի պեղումները կը հաստատեն, թէ հոն շինութիւններ գոյութիւն ունեցած են Տրդատէ առաջ:

Ապա, երբ Հայաստան երկրորդ անգամ (Թ. դարուն) վերահաստատեց իր Պետականութիւնը եւ դահ բարձրացան Բագրատունիները, անոնց առաջին քայլերը կրկին անգամ կապուած են Գառնիի հետ. վկայ՝ պահպանուած կոթողները:

Գառնիի գիւղական գերեզմանատան մէջ կը գտնուի հազուագիւտ յուշարձան մը՝ Բագրատունեաց հարստութեան հիմնադիր Աշոտ Թագաւորի կնոջ՝ Կատրանիդէի արձանագրութեամբ. «Թուականս ՅԻԸ յանուն ԱՅ ես Կատրանիդէ Հայոց Թագուհ որ կանգնել զսուրբ խաչս ի բարէխօսութի իմ»: Այսպէս Կատրանիդէ ինքզինք թագուհի կ'անուանէ 879ին, մինչդեռ արաբ խալիֆան Աշոտ Բագրատունին պաշտօնապէս թագաւոր ճանչցած է միայն 885ին: Գառնի թաղուած է Աշոտ Ա.ի հաւատարիմ Մաշտոց կաթողիկոս:

Հայ եւ օտար ճամբորդներ, գրողներ եւ գիտնականներ նկարագրած են Գառնին: Սակայն անոր բազմակողմանի պատկերը առաջին անգամ տուած է Տոքթ. Բաբգէն Առաքելեան, որ 1949էն ի վեր կը ղեկավարէ Գառնիի հնագիտական պեղումները (*):

Ե. դարու հայ պատմագիրները կը յայտնեն, որ Հայաստանի մէջ արձաններ պատրաստուած են մետաղէ, մարմարէ, քարէ, փայտէ եւ ոսկորէ: Գառնիի մէջ գտնուած են յար եւ նման արձաններու բազմաթիւ կտորներ: Հոս յայտնաբերուած են ոսկորէ սրինգը՝ միակ նուագարանը մեր երկրին վաղնջական շրջանէն, արծաթի լուծոյթէ պատրաստուած հայկին եւ պատուհաններու ապակիներու նմոյշները: Առաջին երկաթեայ հաւիչը՝ հայ քարտաշին նախրական այդ գործիքը, գտնուած է ամրոցին պատերուն տակ:

Ուշադրութիւն կը գրաւէ պալատի բաղնիքին յատակի խճանկարը, որ պատրաստուած է տեղական նիւթերով: Խճանկարը կազմուած է այնպիսի գոյնզգոյն քարերէ, որոնց մինչեւ այսօր կարելի է հանդիպիլ Ազատ գետի հունին մէջ: Բազմաթիւ պատկերներով հարուստ խճանկարը եղակի նմոյշ մըն է, որ կը փաստարկէ սերնդագործութեան գաղափարը:

Ահա նաեւ «Տրդատի Թախտը», ժողովուրդին տուած անունը ամրոցին, անոր շինութիւններուն, կիսաւեր կոթողներուն, հեթանոսական տաճարին: Ի՞նչպէս չյիշել Յ. Յովհաննիսեանի խօսքերը.

Այստեղ բեկորներ վսեմ արուեստի,
Այնտեղ յիշատակն արքունի փառաց,
Եւ վկայարան սրբազան ուխտի,
Եւ տխուր հետքը մեծաշուք կենաց...:

Տաճարին գլխաւոր ճակատը ուղղուած է դէպի ամրոցին մուտքը: Տեղական

ՎԵՐՋ ՏԱՆՔ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայերու անտարբերութիւնը գրեթէ բոլոր ազգային ձեռնարկներու հանդէպ հետզհետէ զգալի կը դառնայ:

Կազմակերպութիւններու, ընկերակցութիւններու, միութիւններու թիւը երթալով կը բազմապատկուի, սակայն հետաքրքիրներու տոկոսը կարծես երթալով կը նուազի:

Այս երեւոյթը մասնաւորապէս նշմարելի է, ամենակարեւոր մէկ կազմակերպութեան մօտ, որ կը կոչուի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւն:

Անտարբերութիւն նոյնիսկ սեփական իրաւունքներու հանդէպ, որոնք ձեռք ձգուած են, թափուած արեան գնով եւ ճանչցուած պետական օրէնքներով:

Հակառակ զրաւոր հրաւէրներու եւ մամուլի յայտարարութեանց, հազիւ կարելի եղաւ քանի մը տասնեակ ընկերներով ընտրել նոր վարչութիւնը, որ գործի լծուեցաւ վճռականութեամբ փրկելու համար կազմակերպութիւնը կազմալուծումէ:

Ռազմիկներու Միութիւնը միակն է աներկրայօրէն, իր տեսակին մէջ, բոլոր կազմակերպութիւններէն աւելի, տրուած ըլլալով որ թշնամիին կողմէ արձակուած գնդակները, բոլոր ճակատներու վրայ, խտրութիւն չդրին սպաննելու հայորդիները, այդ իսկ պատճառաւ այս կազմակերպութեան մէջ եղբայրաբար միացած են բոլորը առանց դաւանանքի եւ մտածելակերպի խտրութեան, «չիք խնդիր ոչ Հրէի եւ ոչ հեթանոսի»:

Կիլիկիոյ գրաւող Հայկական Լեգէոնի ընկերներ, դիտեմ ձեզմէ շատերը արդէն տարիքնին առած են, սակայն, վերապրողներս պէ՞տք է մինթէ մոռանանք Արարայ Սուէտիան. մոռացութեա՞ն պիտի տանք թափուած հայկական արիւնը Կիլիկեան բոլոր տարածքին վրայ:

Դուք, որ եկաք Սուէտիայէն, Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն եւ այլ շրջաններէ եւ կռուեցաք յանուն ձեր ազգին, պիտի թո՞ղուք որ մոռացութեան տրուին ձեր զոհաբերութիւնները:

Դուք, Ֆրանսական բանակին մէջ կռուող հայորդիներ, գերիներ, մոռացութեա՞ն կ'ուզէք տալ ձեր ճիգերը, ռազմաճակատներուն վրայ նահատակուած ձեր ընկերներու յիշատակը:

Եւ դուք, դիմադրական ճակատի անդամներ, որ ձեր կեանքը վտանգի տակ դրիք, Թրքական Ջարդերը քաջալերող ազգի մը դէմ դիրք բռնելով:

Ժամանակ է որ վերջ տրուի այս անտարբերութեան:

Արձանագրուեցէք բոլորդ ալ եթէ չէք փափաքիր որ անհետանայ Հայ Նախկին Ռազմիկներու կազմակերպութիւնը:

Կարդացինք նորընտիր վարչութեան կոչը, ի նպաստ Միութեան վերակենդանացման ու զօրացման:

Ձեզի կը մնայ բարեացակամօրէն, եղբայրօրէն բոլորուիլ ձեր Միութեան շուրջ արձանագրուելով, ի ձեռին ունենալու, այս պատուաբեր կազմակերպութեան անդամատոմսը, յանուն ձեր եւ ազգային շահերուն:

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

գործ – կապտաւուն քարերէ կառուցուած տաճարը կեցած է բարձր պատուանդանի վրայ: Ինը սանդուխներ կ'երկարին մինչեւ տաճար: Տաճարը զարդարուած էր 24 սիւներով:

Ե՞րբ է շինուած Գառնին:

Առաջին յիշատակութիւնը կը կատարէ Մ. Խորենացի. «Զայսու ժամանակաւ կատարէ Տրդատ զշինուած ամրոցին Գառնոյ, զոր որձաքար եւ կոփածոյ վիմօք, երկաթագամ եւ կապարով մածուցեալ, յորում շինեալ եւ տուն հովանոյ, մահարձանօք, սքանչելի դրօշուածովք բարձր քանդակաւ, 'ի համար քեռ իւրոյ Խոսրովիդխտոյ, եւ գրեալ 'ի նմա զյիշատակ իւր հելլենացի գրով»:

Մովսէս Խորենացի հետեւելով աւանդութիւններուն՝ ամրոցին կառուցումը կը վերագրէ առաջին քրիստոնեայ թագաւոր Տրդատ Գ. Մեծին, մինչդեռ շինարարութեան թեքնիքի քննութիւնը եւ շէնքի քանդակներու ոճի առանձնայատկութիւնները ցոյց կուտան, որ տաճարը շինուած է Տրդատ Ա.ի օրով, այսինքն՝ Ա. դարու 70ական թուականներուն:

Բայց Տրդատի «Հելլէնացի գրով» արձանագրութիւնը տաճարի աւերակներուն մէջ չէր յայտնաբերուած եւ երկար ժամանակ Խորենացիի վկայութիւնը չէր հաստատուեր:

1945ին այդ արժէքաւոր պատմական վաւերագիրը գտնուեցաւ Գառնի գիւղի գերեզմանատան մէջ: Արձանագրութիւնը կ'ըսէ, թէ Տրդատ Ա. շինել տուած է տանուիկ ամրոց եւ ամարանոց՝ թագուհիին համար իր թագաւորութեան 11րդ տարիին, այսինքն՝ 77ին:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

(*) «Գառնի», ճռահատոր աշխատութիւն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Հայաստան ղրկուելիք գունաւոր քարտէս տպագրող մեքենայի համար, մեր առաջին կոչը լաւ ընդունելութիւն գտաւ Փարիզ, Լիոն, մինչեւ Մարսէյլ եւ Պորտօ, ու մասնաւորապէս Անիէռ, Պուա – Քոլոմպի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի, Գուրպըվուայի, Ժընըվիլիէի հայաշատ վայրերուն մէջ, որոնց յաջող արդիւնքը դուք տեսաք յաջորդաբար մեր յայտարարած ցանկերով:

Վերջերս Հայաստանի Ակադեմիայի հանրագիտարանին կողմէ ղրկուած նամակին մէջ, յարգելի Դոկտ. Աբէլ Սիմոնեան, առաջին պատուէրի ցանկը ներփակած էր, իսկ անոր յաջորդող նամակով, Պր. Նուպար Տէր–Միքայէլեան կը գրէր. «Հանրագիտարանի առաջին հատորը տպագրութեան մէջ է, որի բազմաթիւ քարտէսները արդէն իսկ տպւում են, ներկայիս Մինսկում: Շուտով կը ստացուեն Երեւանում: Անձամբ ես մեծապէս կը յուսամ, որ երկրորդ հատորի քարտէսները կը տպուեն նոր ստացուելիք մեքենաների վրայ, որոնց համար դուք եւ ձեր ազնիւ բարեկամները այնքան ճիգ ու ջանք էք թափում: Ակադեմիայի նախագահութիւնն որոշել է, որ Ֆրանսահայութեան ուղարկելիք արժէքաւոր նուէրը տրամադրուի ամբողջ մեր Ակադեմիային, որով պէտք է հաստատուի քարտէսագրութեան մի գործարան, որը պէտք է ծառայի թէ՛ մեր Հանրագիտարանին, թէ Աշխարհագրութեան սեկտորին եւ Ակադեմիայի միւս բաժիններին, անհրաժեշտութեան դէպքում»:

Ահաւասիկ, սիրելի հայրենակիցներ, ներկայիս յայտնի է ձեզ, որ գործը չափազանց կարեւոր է, մենք բան մը իսկ չենք աւելցներ վերեւի գրութեան վրայ, որով անգամ մը եւս կոչ կ'ընենք Ֆրանսայի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, որպէսզի Հայաստանի համար այս օգտակար եւ արժէքաւոր նուէրը Ֆրանսահայոց, բոլորս միասին ձեռք ձեռքի տալով արդիւնաւորենք, յաջող ելքի մը հասցնելու համար:

Ամէն մէկ Ֆրանսահայ իր կարողութեան սահմանին մէջ, լուման պէտք է բերէ այսպիսի հայրենասիրական ազնիւ ձեռնարկին, ձեռնարկ մը որ բոլորս մերը համարելու ենք:

Դրամական առաքումները ընել յանձնախումբի գանձապահ Պ. Գէորգ Պաքըրճեանի հասցէով.

35, Rue de Trévise, Paris (9e)
Banque : B.N.P., 44, Rue Lafayette
Paris — C. C. P. 7279-24 PARIS

Ի դիմաց Յանձնախումբի
Նախագահ Զ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ
Քարտուղար Յ. ՎԷԶԻՐԵԱՆ
Գանձապահ Գ. ՊԱՔԸՐՃԵԱՆ
3 Ապրիլ 1972

ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ԾԱՌԵՐ

—o—

Նոճիներն ու կնձնին կ'ապրին 200 տարի, բաղեղը՝ 450, պծխին՝ 500, կուենին 570, շաքանակենին՝ 600, ձիթենին եւ սօսին՝ 700, մայրին՝ 800, կաղնին՝ 1500, դեղձին կամ կարմրածառը՝ 2000 տարի: Ուրեմն դեղձին ամէնէն շատ դիմացկուն ծառն է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Եթէ խօսք բանայի, կը մտածէր հիմա՝ չողենաւին վերնայարկը նստած, վստահ եմ, որ Նարդիկ ինչ որ ալ ըլլար իմ նիւթական վիճակս, պիտի չուզէր նշանը լուծել: Սխալ մը գործեցի իրողութիւնը իրեն չպարզելով: Պէտք էր ամէն բան ըսել ու միեւնոյն ատեն յուսադրել զինքը: Հիմա իր հօրմէն պիտի իմանայ ամէն բան եւ թերեւս իր ծնողքին ճնշումին ներքեւ տեղի տայ եւ վաղը Սահակ աղա խօսք–կապի մասին ինծի վերադարձնէ...:

Այս հաւանականութիւնն ա'լ աւելի սաստկացուց երիտասարդին հոգեկան տագնապը:

Ինքնաբերաբար ձեռքը տարաւ այն գրպանը, ուր կը գտնուէր հրաժարականը, պահարանի մը մէջ դրած, կազմ ու պատրաստ, զոր հետեւեալ առտու կանուխ պիտի տանէր յանձնէր վաճառականին:

Պահարանը առաւ, նամակը հանեց ու կարդաց, թէեւ անոր պարունակութիւնը գոց գիտէր արդէն:

Այդ թուղթն էր իր մտահոգութիւններուն միակ պատճառը: Եւ այդ թուղթը ինքն իր ձեռքով, իր յօժար կամքով գրած, պատրաստած էր: Կրնար պատռել, նետել ու այսպէսով վերջ դնել զինքը յուզող տագնապին:

Իրեն այնպէս թուեցաւ, որ անուշ ու սիրական պատկեր մը, Նարդիկի հրեշտակային դէմքը, աղաչաւոր ու արտասուալից՝ այդ զոհողութիւնը կ'աղերսէր իրմէ:

Վարանումը տիրեց անոր վրայ:

— Պատռեմ մննայ, Սահակ աղան իրաւունք ունի, խենթութիւն է ըրածս, արժանապատուութեան վիրաւորանքի մը համար չարժեր ամբողջ երջանկութիւն մը խորտակել, եւ մանաւանդ ինծի հետ ուրիշ մըն ալ դժբախտ ընել, ուրիշ մը, որ բոլորովին անմեղ է...

Բայց այդ վարանումը երկար չտեւեց: Վիրաւորուած արժանապատուութեան ձայնը աւելի բարձր եւ զօրաւոր հնչեց սրտին մէջ եւ լռեցուց միւս զգացումները. Նամակը կրկին գրպանը դրաւ ու ոտքի ելաւ:

— Ոչ, մտածեց, պէտք չէ տկարանալ, որոշումս որոշում է...

Է.

Ք. Թաղին մէջ յուզումը կը սաստկանար: Ժամկոչի խնդիրը հիմա բոլորովին մոռցուած էր, ալ ոչ ոք կը զբաղէր անով:

Մարգար էֆէնտի իր կուսակիցներով հիմա ուղղակի պայքար կը մղէր Թաղական Խորհուրդի դէմ:

Պօղոս էֆէնտիի ամենափոքր արարքներն իսկ կատաղի քննադատութեան տեղի կուտային, թերթերու մէջ կը ծաղրուէին:

Ամենածանր ամբաստանութիւններ մէջտեղ նետուած էին:

— Գանձարանը բան չէ ձգեր, ամէնքն ալ ծախեր է...

— Հաշիւներուն մէջ սարսափելի զեղծումներ կան:

— Եկեղեցիին հասոյթները ո՞ւր կ'երթան կոր...

— Ամսական քսան ոսկի բաց կայ, եթէ այսպէս շարունակուի, դպրոցն ալ, եկեղեցին ալ աճուրդի պիտի հանեն:

— Աւազակներու ձեռք մնացեր է Թաղական Խորհուրդը:

— Քանի մը հոգի ուզածնուն պէս կը դարձնեն կոր, հարցնող, փնտռող չկայ:

— Օծիքնէն բռնելու դուրս նետելու է:

— Վարդապետը ինչո՞ւ կարգադրութիւն մը չըներ կոր:

Ահա այս տեսակ խօսքեր կը լսուէին ամէն կողմ:

Մանուկ աղային հրաժարականը, որուն յաջորդած էր նաեւ Ռափիկ աղային, որ ի վերջոյ չէր կրցած իր չէզոքութիւնը պահել, խախտած էր Պօղոս էֆ.ի դիրքը:

— Տեսէք պարկեշտ մարդիկ, կ'ըսէին Մարգար էֆէնտիի կուսակիցները Մանուկ եւ Ռափիկ աղաներու հրաժարականին ակնարկելով, տեղի ունեցած խաղքութիւնները տեսան՝ քաշուեցան մէկ կողմ:

— Մարդ էին նէ՝ թող կենային՝ զեղծումները երեւան հանէին, կը պատասխանէին Պօղոսեաններն ալ:

Հիմա Թաղական Խորհուրդին մէջ մնացած էին Պօղոս էֆէնտի, Գարեգին եւ Մկրտիչ աղան: Այս վերջինը լուռ ու համակերպող մարդ մըն էր, որ միշտ իր պաշտօնակիցներուն ազդեցութեան կ'ենթարկուէր: Այնքան ատեն որ Մանուկ թաղական էր, Մկրտիչ անոր համակարծիք գտնուած էր, իսկ երբ Մանուկ աղա քաշուած էր թաղականութենէն՝ ինքն ալ կարծիքը փոխած ու Պօղոս էֆէնտիի միացած էր, այնպէս որ այժմ Թաղական Խորհուրդի մէջ երկպառակութիւն չկար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իշգալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Ապրիլ 16) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարեդարձին ի յիշատակ:

Ի գխութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Փայլուհի Աղամալեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Աղամալեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 16) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գխութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ այրի Տիկին Աղամալեան 60 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Այրի Տիկին Արշալոյս Հաճի Վարդանեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները նաեւ Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 16 Ապրիլ ժամը 11ին, Սէն Ժերոմի եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ Թաղականութեան շատ սիրելի անդամին, հանգուցեալ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՀԱՃԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գխութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հիմնադիրներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

Տէր եւ Տիկին Բժ. Յովսէփ եւ Սաթենիկ Տէր-Դաւթեան, ընկերուհիներ՝ Զ. Շանթ, Արշալոյս Կարմիրմօրուքեան, Սիրանոյշ Պօյաճեան, ընկերներ՝ Երուանդ Ատանալեան, Նշան Դարբինեան, ինչպէս նաեւ հին եւ նոր բոլոր ողբացեալներու յիշատակին:

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղը 1000 Ֆր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մ. Կարապետեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով եւ նամակագրութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց շատ սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄՈՎՍԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի վարչութիւնը իր բոլոր անդամուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մառի Կարապետեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր, ողբացեալ ընկեր Մովսէս Կարապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկ. Նշան Ոըստիքեան (Վիէնէն) 180 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՆՈՒԷՐ

Փարիզ այցելութեան առթիւ Պ. Միհրան Մարգարեան (Տիւսէլտորֆէն) 100 մառք կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահի բարեզարդման եւ 100 մառք Ազգատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր անմեղ զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10,30ին հոգե-հանգիստ ժամը 12ին:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԵԼՔՈՆ ՍԵՐՈԲԵԱՆ ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝

ՊԷԱԹՐԻՍ – ԵՐԱՆՈՒՀԻ

ծնունդը, Ապրիլ 7, 1972, Փարիզ

ՀԱՆԴԷՍ-ԽՆՋՈՅՔ ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Մօրիսի մասնաճիւղին, իր հիմնադրութեան առթիւ, 16 Ապրիլ, Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝ Սալ տէ Ֆէթ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Դասական պարեր Տէսին – Վիէն միացեալ պարախումբի կողմէ: Երգ. Տիկ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան):

Արտասանութիւններ՝ Օրիորդներ Պարտաքճեան, Գըլըճեան, Պր. Մխսեան:

Մուտքը ազատ է:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 57-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 16 Ապրիլ, ժամը 16.30ին Սալոն Սփլանտիտ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Օր. Մ. Ալեքսանեան, Տիկին Ի. Հրաչեան, Պ. Վ. Նազարեան, Տիկին Մ. Տէր-Կարապետեան, Այտա Էմիրեան:

Խմբերգ — լուսարձակով նկարներ — եւկատակերգութիւն մը՝ Նկարիչը:

Տոհմիկ պարեր

Խօսնակ՝ Օր. Մ. Նազարեան

Առաւօտուն՝ Հոգեհանգիստ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

Հանդէսէն ետք ընտանեկան հաւաքոյթ – ընթրիք

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 66-17-46 Բարայեան 66-01-21 Նազարեան 48-57-70

Ճաշագին 20 ֆրանք

BAIL A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces

BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf

\+ 2 CAVES attenantes 67 m2

\+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2

COURBEVOIE

Bonne situation — affaire saine

Fournisseur importantes Sociétés

Ecrire au journal qui transmettra.

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՕՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 50-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ Կարմիր Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը 32, Rue Paul-Déroulède, Bois-Colombes 15 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ

Մասնաւորապէս հրաւիրուած է Բեմասիրաց թատերախումբը իր ամբողջ կազմով

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին.— Տիկիններ՝ Մ. Առաքելեանի, Հ. Էքիզեանի, Դ. Ֆընտըքեանի եւ Օր. Ն. Սարաֆեանի ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի անդամուհիներու մօտ:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէն ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ լուրջ օրիորդ մը իրրեւ տաքթիլօ, կարեւոր պաշտօնատան մը մէջ աշխատելու համար: Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի կազմութեան 40րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը Մայիս 21ին Հոգեգալստեան օրը:

Pour la première fois à la *Foire de Marseille Printemps* *PROMO LOISIRS*

GRANDE SEMAINE du DISQUE ARMENIEN

du Jeudi 13 Avril au Lundi 24 Avril de 9 h. à 19 h. en permanence

Salon du Disque Hall 7a

— *En raison du Deuil National Arménien Notre Stand sera fermé le Lundi 24*

— Tout nos articles livres, tapis etc. seront disponibles à notre Stand, où nous vous réservons le meilleur accueil.

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH » 32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
13
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
13 AVRIL
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12390

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.390

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ

ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ "ԱՅՈ" ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ

—o—

Նախագահ Փոմփիտու իր առաջին ելոյթը կ'ունենար, Երեքշաբթի իրիկուն բացատրելու համար Ֆրանսացիներուն թէ ինչո՞ւ պէտք է այո՛ ըսել ընդլայնուած Եւրոպային եւ մանաւանդ զանգուածային «այո» մը:

Ներկայիս Ֆրանսա կ'արտածէ իր արտադրութեան 15 առ հարիւրը եւ այդ արտածումներուն կէսը կ'երթայ դէպի Գերմանիա, Իտալիա եւ Պենելիւքսի երկիրները: Ընդունելով Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումը, պէտք է վստահ ըլլանք որ այդ համեմատութիւնը պիտի աճի եւ թէ իբրեւ հետեւանք տասէն մէկ աշխատանքը մեր մօտ ուղղակի կախում պիտի ունենայ մեր ընկերներու հետ առեւտուրէն: Ուտեստեղէնի եւ հողագործական մեր արտածումները արդէն 12 միլիառ Ֆրանքի հասան եւ հոդ ալ Անգլիոյ անդամակցութիւնը գլալի աճ մը պիտի պատճառէ: 300 միլիոն սպառողներու շուկայ մըն է որ պիտի բացուի մեր հողագործութեան, մեր ճարտարարուեստին, մեր առեւտուրին առջեւ: Այն հաւաքականութիւնն է ուր բարգաւաճումը ամէնէն ցայտունն է աշխարհի մէջ, ծախոնը՝ մէկ կողմ, ուր ապրուստի մակարդակը բարձրագոյնն է աշխարհի մէջ, Միաց. Ամերիկան՝ մէկ կողմ: Ներկայիս, Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներուն մէջ աւելի քան 400 միլիոն կառք կայ մինչ Խորհ. Միութեան մէջ որ աւելի բնակչութիւն ունի քան վեց երկիրները միասին, միայն երկու միլիոն կառք կայ »: Նախագահը կը չեշտէ «այո՛», կը պնդեմ որ Եւրոպա, վաղը, առանձնաշնորհեալ բարգաւաճումի գօտի մը պիտի ըլլայ աշխարհի մէջ»:

Փոմփիտու կ'ըսէ նաեւ թէ հաւանաբար քաղաքական մարզին մէջ է որ եւրոպական կառուցումը ամէնէն շատ կարեւորութիւն ունի մեր երկրին համար՝ 15 անգամ նուազ բնակչութեամբ քան Չինաստան, 10 անգամ պակաս քան Հնդկաստան, հինգ անգամ նուազ քան Խորհ. Միութիւնը, չորս անգամ նուազ քան Միացեալ Նահանգները, երկու անգամ նուազ քան Ճափոն, Պրազիլ, Ինտոնեզիա, նուազ բնակուած քան Պանկլա Տէշը, որ դեռ երէկ չկար, ինչպէս պիտի կարենայինք երկար ատեն պահպանել այն տեղը զոր Զօր. Տը Կօլ տուաւ մեզի աշխարհի մէջ եւ զոր յարդ պահած ենք: Ու բացատրելէ ետք բոլոր այլ առաւելութիւններն ալ Փոմփիտու կ'անցնի ձեռնպահութեան հարցին, զոր դէշ արարք մը կը նկատէ:

«Ոմանք ձեզի կը յանձնարարեն ոչ քուէարկել, զերծ իրենց վարդապետութեան, իրենց յամառ կամքին Ֆրանսայի մէջ մենատիրական վարչաձեւ մը հաստատելու: Աւելորդ է ծանրանալ: Կան ուրիշներ որ չեն վարանիր ձեզի ձեռնպահութիւն առաջարկելու: Արդեօ՞ք կարծիք չունին Եւրոպայի մասին, թէ ոչ կը վախնան ընդունելու որ կառավարութիւն մը որու մաս չեն կազմեր կ'իրագործէ ինչ որ կ'ըսեն թէ միշտ մաղթած են: Ինչ որ ալ ըլլան իրենց պատճառները, պարկեշտութիւնը կ'ուզէ որ ձեզի յանձնարարեն՝ ճերմակ քուէ տալ»:

Իր եզրակացութեան մէջ, Նախագահը կ'ըսէ թէ վստահութիւն ունի Ֆրանսացիներու իմացականութեան վրայ եւ անոնց պարտականութեան գիտակցութեան: Տրուած հարցումը պարզ է ու յստակ, ամէն ոք կրնայ ընդունիլ: «Որովհետեւ ուժեղ Ֆրանսա մը կ'ուզէք, բարգաւաճ եւ ազատ, եւ որովհետեւ անոր ճակատագիրը կրնայ իրագործուիլ միայն ուժեղ ինքզինքին տէր Եւրոպայի մը մէջ, ուրեմն զանգուածով պիտի պատասխանէք իմ կոչիս, Կիրակի Ապրիլ 23ին, քուէատուփ պիտի երթաք քաղաքացիի ձեր պարտականութիւնը կատարելու համար, այո՛ պիտի ըսէք, այո՛ ձեր զաւակներուն ապագային, այո՛ Ֆրանսայի, այո՛ Եւրոպայի»:

Այս ճառէն ետք անշուշտ հակադրեցութիւնները չեն փոխուիր եւ իւրաքանչիւր խմբակցութիւն կը պահէ իր դիրքը: Պարզ է թէ հանրաքուէին բուն հարցը Եւրոպայի ընդլայնումը չէ, որու համար Փոմփիտու Ֆրանսացիներու կարծիքին պէտք չունի, եւ ճիշդ այդ պատճառով է որ այո՛ ըսել չի նշանակեր անպայման այո՛ ըսել Եւրոպայի:

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան նախագահը՝ Պոդգորնի, Անգարա ժամանեց Ապրիլ 11ին, մէկ շաբթուան պաշտօնական այցելութեան համար: Այս ձեւով ան կը փոխադարձէ Թուրք նախագահին այցելութիւնը Մոսկուա 1969ին:

Պոդգորնի Թուրքիա կը հասնի այնպիսի շրջանի մը, երբ Թուրք կառավարութիւնը «միջազգային համայնավարական դաւ»ի մը մասին կը խօսի եւ կը ձգտի քանդել ձախապաշտ շարժումներու վերջին դիրքերը: Քաղաքական շրջանակներու տեսակէտով Մոսկուա եւ Անգարա կրկին պիտի յայտարարեն, թէ հաւատարիմ կը մնան ՄԱԿի Ուխտի սկզբունքներուն եւ, միեւնոյն ատեն, պիտի քննարկեն այն բոլոր ճիգերը, որոնք կը ձգտին Կիպրոսը միացնել Յունաստանի:

Մոսկուա կ'ուզէ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշնագիր մը ստորագրել Անգարայի հետ: Արդէն այս իմաստով առաջարկ ալ կատարած է: սակայն, ինչպէս նկատել կուտան դիւանագիտական շրջանակներ, հաւանական չէ, որ Անգարա ընթացք տայ Մոսկուայի բաղձանքին: Թուրք վարիչները ընդունելով հանդերձ, որ բարելաւուած է իրենց յարաբերութիւնը Խորհ. Միութեան հետ, այսուհանդերձ, միշտ վառ պահեն կասկածը հիւսիսի մեծ դրացիին հանդէպ: Մանաւանդ այդ, երբ նկատի առնուի, որ Խորհ. Միութեան նաւերը մնայուն ներկայութիւն հաստատած են Միջերկրականի մէջ:

Միւս կողմէ Անգարա, ինչպէս նկատել կուտան նոյն շրջանակները, չի կրնար մոռնալ, որ Ստալին միակողմանի որոշումով չեղեալ յայտարարեց Թուրքեւխորհրդային համաձայնագիրը, կնքուած 1925ին:

Այնուամենայնիւ Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութիւնը օգտակար պիտի ըլլայ այս վերջնոյն տնտեսական օժանդակութեան գետնի վրայ: 1967ին տնտեսական համագործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրուած էր երկու երկիրներու միջեւ, որով Մոսկուա յանձնառու կ'ըլլար 384 միլիոն տոլարի վարկ բանալ Թուրքիոյ, վերադարձնելի 15 տարիէն եւ շատ չնչին տոկոսով (2,5 առ հարիւր): Խորհ. Միութիւն միեւնոյն ատեն կը մասնակցէր ութ ճարտարարուեստական ծրագիրներու իրագործման աշխատանքին, շատ կարեւոր Թուրքիոյ համար:

Երկու երկիրներու առեւտրական կապերն ալ գոհացուցիչ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրեն, համաձայն երկու կողմերուն: 15 միլիոն տոլար 1964ին, 80 միլիոն տոլար 1971ին: Թուրքիա միեւնոյն ատեն կ'ուզէ Խորհ. Միութենէ ստանալ ճարտարարուեստի մեքենաներ, սարքեր, կազմածներ, փոխարէնը անոր տալով գիւղատնտեսական արտադրութիւններ՝ ծխախոտ, խաղող, բամպակ եւ եղջերաւոր անասուն:

Դէտերու տեսակէտով այս գետնի վրայ է յատկապէս, որ կարեւոր յաջողութիւն ձեռք պիտի ձգէ Անգարա՝ Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեամբ:

×

Երբ Անգարա հասաւ Պոդգորնի ընդունուեցաւ նախագահ Սունայի կողմէ: Խորհրդային նախագահը յայտարարեց. «Թուրքիա եւ Խորհ. Միութիւն շատ մերձաւոր դրացիներ են եւ իբրեւ այդպիսիներ իրենց բնական փափաքն է շարունակել բարեկամական իրենց յարաբերութիւնները որոնք կը նպաստեն ոչ միայն երկու ժողովուրդներուն այլեւ աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման»: Պոդգորնիի կ'ընկերանան իր 25ամեայ աղջիկը եւ կարեւոր պատուիրակութիւն մը: Ըստ ականատեսի մը Թուրքերը Պոդգորնին ծափահարած են «քաղաքավարութեամբ, բայց առանց խանդավառութեան»:

Կ'ըսուի նաեւ, ըստ կարեւոր անձնաւորութեան մը, որ Նիհատ Էրիմ պիտի հրաժարի Պոդգորնիի այցելութենէն ետք:

Այս այցելութեան առթիւ, Օռոռ կը գրէ. «Ի՞նչպէս պահպանել բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները: Այս կ'ենթադրէ ճիգ մը Խորհ. Միութեան կողմէ, որ, ցորչափ գիտենք, ՈՉ ԻՐ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԷՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ Է, ոչ ալ խափանարարական գործունէութենէն»:

Երանի՛ Օռոռ իրաւունք ունենար:

ԲՈՂՈՔԻ եւ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՆԳԱՐԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Երեքշաբթի իրիկուն, խուռներամ բազմութիւն մը, որու մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէր հայ երիտասարդութիւնը լեցուցած էր Միւթալիթէի սրահը, ուր տեղի կ'ունենար Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած հանրաժողովը:

Մասնաւոր նպատակով ընտրուած էր այս թուականը, որ կը համապատասխանէր նախագահ Պոդգորնիի Անգարա ժամանման, ուր Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը կ'երթար ամրապնդելու Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը:

Հանդիսութիւնը բացաւ, յանուն Հայ Դատի Յանձնախումբին Պ. Գրիգոր Փափազեան, որ հակիրճ կերպով պարզեց Հայ Դատի Յանձնախումբին ցարդ կազմակերպած հաւաքոյթները եւ տարած աշխատանքները Փարիզի մէջ: Յանուն նոյն Յանձնախումբին առաջին խօսողը եղաւ Պ. Արա Գրիգորեան, որ առաւելաբար ծանրացաւ Թուրքեւխորհրդային նենգ քաղաքականութեան վրայ: Հ. Հ. Պ.ի նախագահ՝ Պ. Հրանտ Սամուէլեան, նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն, պատմական փաստերով ներկայացուց Թուրքին եւ Ռուսին վարած քաղաքականութիւնը, որու մշտական զոհը եղած է հայ ժողովուրդը: Իր եզրակացութեան մէջ, չեշտեց մասնաւորաբար որ հայ ժողովուրդը ոչ ոքի, որքան ալ զօրաւոր ըլլան, իրաւունք կուտայ հրաժարելու իր հողերէն, որոնց միակ իրաւական տէրն է:

Փարիզի Կաճառի երիտասարդ փաստաբան՝ Փաթրիք Տէվէճեան ծանրացաւ առաւելաբար ազգութիւններու եւ փոքր ժողովուրդներու իրաւունքներուն վրայ, յիշելով հայ ժողովուրդին զարաւոր պատմութիւնը եւ անոր ներկայ վիճակը երբ միայն իր կէսը կը գտնուի իր սեղմ հողերուն վրայ եւ մնացեալը ցրուած է աշխարհի չորս կողմը: Աւելի քան երբեք այժմէական նկատեց Հայկական Հարցը:

Պրիւքսէլէն մասնաւորաբար եկած, Մէթր Փիէր Վոլֆ յայտնեց նախ թէ ինք աւելի պիտի խօսի քաղաքական բարոյականին մասին քան քաղաքականութեան ու հանգամանօրէն ծանրացաւ հայ ժողովուրդի կրած անիրաւութեանց վրայ, ցեղասպանութենէն ի վեր եւ վերլուծեց Սեւրի դաշնագրի յատկանշական ու չգործադրուած յօդուածները:

Ինչպէս նախապէս յայտնած էր կազմակերպիչ Յանձնախումբին, Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխանը՝ Կաստոն Տէֆէռ հասաւ քիչ մը ուշ, տրուած ըլլալով որ կը նախագահէր զանազան յանձնախումբերու նիստերուն, Փալէ Պուրպոն: Իր անձնական հանգամանքէն զատ, Կաստոն Տէֆէռ կը ներկայացնէր նաեւ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որու հովանաւորութիւնը կը վայելէր հանդիսութիւնը:

Կ. Տէֆէռ իր բարեկամութիւնը արտայայտեց ներկաներուն եւ հայ ժողովուրդին: Յայտնեց թէ Մարսէյլի մէջ նախաձեռնարկ եղած է Հայ Դատի Պաշտպան Կոմիտէի մը հիմնադրութեան, որ իրաւական բնոյթ ունենայ պաշտպանելու համար Հայերու իրաւունքը: Ընկերվարական պարագլուխը ներողութիւն խնդրեց որ ստիպուած է վերադառնալ կէս ձգած ժողովին ու վերջացնելէ առաջ իր գնահատանքը յայտնեց Հայերուն հանդէպ, իբրեւ աշխատասէր, պարկեշտ քաղաքացիներ եւ եզրակացուց.—

«Հոս այս իրիկուն այն տպաւորութիւնն ունիմ թէ կը գտնուիմ Մարսէյլ, Հայերուն՝ իմ բարեկամներուս միջեւ»:

Փակումէն առաջ, Պ. Գր. Փափազեան կարդաց բնագիրը հեռագրի մը, որ ստանալէ ետք ներկաներու հաւանութիւնը ծափահարութեամբ, պիտի ղրկուի նախագահ Պոդգորնիի եւ այլ Պետութեանց (պատճէնը կը հրատարակենք առանձին):

Հանդիսութեան ներկայ էր նաեւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը՝ Ժօզէֆ Ֆրանչէսքի եւ կարդացուեցան նաեւ կարգ մը բացականերու ներողամտութեան գիրերը, որոնց մէջ յիշենք՝ Ալէն Կրիօթրէ, Վալտը Մառնի երեսփոխան, փաստաբանապետ՝ Առիկի, Մարդկային Իրաւանց Ֆրանսական Լիկայի նախագահ՝ Տանիէլ Մայէր, նախկին նախարար՝ Խուար Տէփրէօ, Փիէր Փարաֆ եւայլն, եւայլն:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ ժամը 23ը անց:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ԺԻՒՊԷՆ եւ երկու մեղսակիցները ձերբակալուեցան առջի օր Փարիզի մէջ երբ կը փորձէին նոր կառք մը գողնալ: Ժիւպէն ձերբակալուած է պարզ ոստիկան մը եւ երեքը մէկ կրկին փոխադրուած են բանտ:

ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՈՃԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԴԷՄ...

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կ'արտատպենք Պէյրութի *Զարթօնք* օրաթերթի Փետր. 2ի թիւէն: Աւելորդ են բոլոր մեկնաբանութիւնները: Ըսենք միայն այսքանը՝ Հայաստան կամ Հայաստանի բարեմիտ ժողովուրդը պէտք չէ մեղսակից դառնան մարդոց, որոնք տարիներէ ի վեր, ամէնէն աղտոտ առեւտուրին վերածած են իրենց «հայրենասիրական» ճամբորդութիւնները.—

Հայաստանը՝ կ'ըսեն՝ բացօթեայ հսկայ թանգարան է: Այս թանգարանը միայն փլատակներով, հին քաղաքներու մնացորդներով չէ որ կը յատկանշուի: Հայաստանի այս թանգարանը կը պարունակէ նաեւ հնամեայ արժաթ զօտիներ, ձեռագործ գորգեր եւ այլ իրեր: Արդ, շրջանէ մը ի վեր, Հայաստան պայուսակներ տանող կամ Հայաստանէն պայուսակներ բերող սա՛ մարդիկը հիմա աւելի նրբացուցա՛ծ են իրենց եղկելի արհեստը, Հայաստանէն դուրս հանելով արուեստի գործեր, զանոնք վաճառելով քիլոյով կամ մեթրով, առանց անդրադառնալու այն ոճիրին, զոր կը գործեն Հայ ժողովուրդին դէմ:

Առանց խղճի խայթի, անոնք վաճառքի կը հանեն եւ քիլոյով կը ծախեն, օրինակ, հայկական ձեռագործ արծաթեայ զօտիներ, թանկագին անօթներ, մեծարժէք հնամեայ գորգեր: Այս մարդիկը, որոնց հայրենասիրութեան չափանիշն է պայուսակի մը ծաւալը, վստահաբար, ի վիճակի են գործելու աւելի մեծ սրբապղծութիւններ, կողոպտելով Հայրենի գանձատունը, որուն ոչ միայն պահպանումը, այլ նաեւ ճոխացումը սրբազան պարտականութիւնը ըլլալու են բոլոր Հայերուն անխտիր:

Այս կողոպուտը համազօր է ոճիրի, որ կը գործուի Հայրենիքին դէմ, Հայրենի հարստութեան դէմ, եթէ նոյնիսկ դուրս հանուող այս գործերէն մէկ մասը միայն արուեստի հետ կրնայ կապ ունենալ:

Հայ ժողովուրդին ճակատագիրը վերապահուած է նաեւ արուեստի գործերուն: Ասոնց մէկ մասը ապահով նաւահանգիստ հասած է. մնացեալ մասը տարագիր է՝ ինչպէս Հայութեան միւս մասը: Այս տարագիր գործերէն շատերը կը պատկանին օտար թանգարաններուն եւ անհատական հիմնարկութեանց կամ անհատներու հաւաքածոներուն:

Ցաւալին հիմա այն է թէ՝ երբ բոլոր դիւրութիւնները կ'ընծայուին Հայրենիքի ապահով հողին վրայ, հմուտ մասնագէտներու հսկողութեան տակ համախմբելու այս տարագիր վկայարանները, գանձերը, մարդիկ կը գտնուին, որ զանոնք դուրս կը հանեն եւ կը վաճառեն անծանօթ հաւցէներու, սովորական մարդոց, վերջնականօրէն կորստեան դատապարտելով զանոնք: Ցաւալին, դատապարտելին այս է: Գիներ կը սահմանուին անդին առարկաներու համար, եւ ի՛նչ գիներ...

Ո՛չ մէկ ձեւով կարելի է արդարացնել այս կողոպուտը եւ մարդիկ, որոնք նման առեւտուրի լծուած են, հասարակ գողերէ աւելի դատապարտելի յանցագործներ են, վա՛տ ոճրագործներ:

Անոնք կը մոռնան որ իր ճգնաժամային օրերուն Հայը գիտցած է իր կեանքին գնով իսկ պաշտպանել, փրկել իր մատեանները ու սրբանօթները, Հայոց պատմութեան մէջ ընդմիշտ պիտի ապրի իր լուսեղէն տիպար այն կինը, որ՝ երբ Թրքական խուժակը կ'աւերէր հայկական քաղաքներն ու գիւղերը, երբ Թրքական եաթաղանը Հայու բոսոր աւրիւնով կը ներկէր հայկական հողերը, գիտցաւ իր կեանքին գնով մինչեւ Հայաստան փոխադրել «Ճառընտիր»ին կէսը. ի՛նչ հաւատք, ի՛նչ սէր ունենալու էր այդ կինը, որ Մուշէն մինչեւ Երեւան քալեց աւերակներու մէջէն, արհաւիրքներուն մէջէն, մահուան տեսիլքը իր աչքերուն, այլ սրտին մէջ՝ այնքան մաքուր ու անխարդախ սէրը հանդէպ իր հայրենիքին, իր ժողովուրդին եւ իր մշակոյթին: Պահ մը փորձեցէք այս մեր ներկայ օրերուն ապրիլ նման ողբական մը. երեւակայութեամբ՝ քալեցէք թշնամիներով գրաւուած երկրէ մը, գրկած՝ սուրբ մատեանն ... մը, մոռնալով անձնական հարստութիւնը, ձեր ա՛նձը, ձեր ընտանի՛քը: Փորձեցէք միայն երեւակայութեամբ քալել աւերեալ քաղաքներէ, լեռներէ, ձորերէ...

Այնուհետեւ այս տիպար հայ կինը դարձաւ ներշնչարան՝ անհատներու եւ կազմակերպութիւններու, որոնք լծուեցան սրբազան գործի մը. անոնք կը հաւաքեն ու Հայրենիք կ'ուղարկեն արժէքաւոր գիրքեր, արուեստի առարկաներ ու ձեռագործներ, մտաւորականներու դիւաններ, քաջ գիտնալով որ միայն Հայը կրնայ հարազատի մը նման գուրգուրալ իր գործերուն վրայ, միայն Հայրենիքի հողին վրայ կ'ապրին հայկական արուեստի գործերը, այլ օտարութեան մէջ՝ ինչպէս բեկորները տարագիր բազմութիւններու՝ անոնք կը մեռնին, մեռնելու դատապարտուած են: Եւ այդ անհատները, այդ կազմակերպութիւնները, տառացիօրէն կը փրկեն զանոնք, անոնց կ'ընծայեն յաւերժական կեանք, այն՝ որ իր աւիշը կը ստանայ Հայրենի հողէն, Հայրենի օդէն, Հայրենի արեւէն:

Անանուն այլ այնքա՛ն երախտաշատ աշխատանք:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ԱՆՑԵԱԼԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Բ.

Ճարտարապետական գիտութիւններու դոքթոր Ալեքսանդր Սահինեանի վիճակուած է ուսումնասիրել Գառնիի աւերակները, անոնց պատմութիւնը եւ կառուցուածքը եւ, միեւնոյն ատեն այն աշխատանքները, որոնք Հայաստանի կառավարութեան որոշումով ձեռնարկուած են տաճարը վերանորոգելու համար:

Քանի մը խօսքով գիտնականը կ'ուրուագծէ տաճարին վերականգնումին պատմութիւնը.

— 1949ին կազմակերպուեցաւ գիտական արշաւախումբ մը՝ Գառնին ուսումնասիրելու համար: Ես, իբրեւ արշաւախումբի գլխաւոր ճարտարապետ, սկսայ զբաղիլ տաճարի ուսումնասիրութեամբ: Ասոր ընթացքին երեւան եկան այնպիսի փաստեր, որոնք պատճառ հանդիսացան աւելի մանրամասն զբաղելու տաճարով եւ կազմելու անոր վերականգնութեան նոր նախագիծը:

Անցեալին կազմուած էին երեք նախագիծեր: Առաջինը կը պատկանի զուիցերացի գիտնական Տիւպուա տէ-Մոնփերէի, որ Գառնի այցելեց 1830ական թուականներուն, երբ Արեւելեան Հայաստանը նոր գրաւուած էր Ռուսիոյ կողմէ: Ան կազմած էր տաճարի գլխաւոր մուտքին վերակազմութեան նախագիծը: 1909–11ին հոն պեղումներ կը կատարեն Ն. Մառն ու Սմիրնով: Մառի ջանքերով տաճարին աւերակները կը մաքրուին թանձր հողաշերտերէ, քանդակազարդ քարերը, տաստաղին, սիւներուն եւ այլ մասերուն բեկորները որոշ կարգով կը շարուին տաճարին շուրջ: Ռուս գիտնական Կ. Ռոմանով կը կազմէ երկրորդ նախագիծը: Երրորդը կազմած էր Ն. Բունիաթեան: Այս վերջինը սկսած էր տաճարը վերականգնելու աշխատանքները, սակայն երկու տարի ետք այդ աշխատանքները կը դադրեցուին:

1966ին կառավարութեան յանձնարարութեամբ ես սկսայ նոր նախագիծ մը կազմել, որ յետագային մանրամասն քննուեցաւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին կողմէ եւ վաւերացուեցաւ: Այս մէկը ոչ մէկ կապ ունի նախորդ նախագիծերուն հետ:

Տաճարը շինուած է Ա. դարուն, ժամանակաշրջանի թեքնիքով: Մ. Խորենացի կը գրէ, թէ ան կառուցուած է «որձաքար եւ կոփածոյ վիմօք, երկաթագամ եւ կապարով մածուցեալ...»: Նոյն այդ եղանակով կ'աշխատինք մենք եւս: Որձաքարերը իրարու կը միացուին երկաթեայ գամերով, իսկ երկաթին եւ քարին միացած խորշերը կը լեցուին կապար: Մինչեւ հրացանի յայտնագործումը երկաթեայ գամերը իրենց տեղը կը գտնուէին, բայց, այնուհետեւ, Գառնի ամբոցը գրաւողները սկսան տանիլ գամերը եւ քարերը միացնող այլ մասերը ու զանոնք օգտագործել զինուորական նպատակներու համար: Եւ 1679ի սաստիկ երկրաշարժին, շինութիւնը, որ արդէն ոռոշ չափով թուլցած էր, հղիմցաւ եւ քանդուեցաւ:

Մնացած է քանդակազարդ քարերուն գրեթէ 90 տոկոսը: Իսկ միւս քարերը, օրինակ՝ աղօթասրահին պատերու հասարակ քարերը, սիւներուն մէկ մասը կ'ամբողջացուին նոր քարերով:

Թորոս Թորամանեան «Հայ ճարտարապետի թագուհին» անուանած է տաճարը, որ այդ ժամանակներուն հելլէնական երկիրներու մէջ տարածուած յունա-հռոմէական ձեւի շինութիւն է, սակայն անոր արուեստին արմատը հայկական է:

Գիտնականները ժամանակ մը կ'ենթադրէին, որ տաճարին, ինչպէս նաեւ դահլիճին, ամբողջ յուշարձանին ընդհանուր երդիքը եղած է փայտաշէն: Մինչդեռ վերջին ուսումնասիրութիւնները կը պարզեն, որ փայտաշէն ոչ մէկ մաս գոյութիւն ունեցած է հոն: Շէնքը ունի քարի կառուցուածքի յատուկ համակարգ մը: Շէնքին ամբողջ տանիքը ծածկուած էր կրաշաղախով, որուն վրայ ամրացուած են որձաքարէ պատրաստուած սալիկներ:

Աւստրիացի Սարժիգովսկի կը կարծէր, որ քարաշէն թաղային կառուցակերպերը Հայաստան ներմուծուած են Ե. դարուն Միջագետքէն եւ Փոքր Ասիայէն: Սարժիգովսկիի այդ կարծիքը վճռապէս կը հերքեն վերջերս յայտնաբերուած նիւթերը: Կը պարզուի, որ քարակերտ թաղը գոյութիւն է ունեցած Հայաստանի մէջ Ե. դարէն առնուազն հինգ հարիւր տարի առաջ:

Կ'ենթադրուի, որ Գառնիի տաճարը նուիրուած էր հին հայկական արեւի աստուած Միհրի պաշտամունքին: Ասոր արձանը զետեղուած էր աղօթասրահի ետեւի պատին մօտ, բարձր պատուանդանի վրայ, բաւական մեծ չափեր ունեցող ուղղանկիւնի խորշին մէջ: Պահպանուած են խորշի որմնաքարերու մեծ մասը, ինչպէս նաեւ գոհասեղանին հիմնաքարերը: Արձանը կրնայ երկուքուկէս մեթր բարձրութիւն ունենալ: Միհրը երբեմն պատկերացուած է ցուլի դէմ մենամարտելու դիրքին մէջ: Եւ, ահա, տաճարի փլատակներուն տակ գտնուած է ցուլի կճղակ՝ քանդակուած սպիտակ մարմարէ մեծ նրբութեամբ եւ վարպետութեամբ:

Անտարակոյս, սալկա պատկանած է տաճարի կուռքին: Երբ քրիստոնէութիւնը տարածուեցաւ Հայաստանի մէջ եւ քանդուեցան բազմաթիւ հեթանոսական տաճարներ, ասոնց կարգին փշրուեցաւ նաեւ արձանը:

Բացի սրահը թափանցող մուտքի լոյ-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ամենասիրելի վարպետ
ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻՆ

ԽՄԲ.— 1937, Ապրիլ, Երեւան: Նոր Սեւ Ապրիլ մը, այս անգամ Հայաստանի գրողներուն համար, ա՛յս անգամ Հայո՛ւ ձեռքով: Չարենցէն Զապէլ Եսայեան, Ակսել Բակունցէն Մահարի, Թոթովենցէն Մկրտիչ Արմէն: Պէտք է խոստովանիլ «մեղքերը»: Գրողներու Միութեան ընդհ. ժողովն է, ամէնէն ողբերգականը: «Ամբաստանեալ» Մկրտիչ Արմէն. «*յամառօրէն պնդում է որ իր ստեղծագործութիւնների մէջ բացի «Երեւան» վէպից սխալներ չունի եւ կտրականապէս մերժում է որեւէ սխալ «Հեղնար Աղբիւր»ի մէջ* (*): Ու մի ոմն ընկ. Արաքս կը ձաղկէ Մկրտիչ Արմէնի «*գռեհկութիւնն ու մեծամտութիւնը*» (*), մինչ մի ոմն Ոսկեբիչեան *ռէակցիոն ռոմանտիզմ* (*) կը նկատէ «Հեղնար Աղբիւր»ը: Ի վերջոյ Մկրտիչ Արմէն կը ստիպուի «*գիտակցել լիովին իր սխալների բնոյթը*» (*) եւ որպէսզի աւելի խորապէս գիտակցի անոր ցոյց կուտան աքսորի ճամբան:

Մկրտիչ Արմէն բախտն ունեցաւ ողջ մնալու, Երեւան վերադառնալու, որպէսզի՝ տեսնէ այն օրը երբ ուրիշները, աղէտալի յապաղումով պիտի գիտակցէին իրենց տմարդի սխալներուն:

Այսօր կը սկսինք հրատարակել այս վէպը, — գրուած 1933 – 1935ին — որ լաւագոյններէն է արեւելահայ արդի գրականութեան եւ որ վերհրատարակուած է 1955ին Հայպետհրատի կողմէ:

ՆԱԽԱԲԱՆ

Լենինականի հին թաղերից մէկում՝ Ջրի Բողազում, որն ամենայն իրաւամբ դեռ կարող էր կրել Գիւմրի անունը, իր փոքրիկ տան մէջ մեռնում էր աղբիւրների հռչակաւոր վարպետ ուստա Մկրտիչը:

Թէեւ նա արդէն վաթսունհինգ տարեկան էր, բայց ծերութիւնը չէր նրա մեռնելու պատճառը, որովհետեւ նա դեռ ամրակազմ էր եւ առողջ: Այնքան ամրակազմ էր նա եւ այնքան առողջ, որ թւում էր, թէ ահա վեր կը կենայ, կը հագնի իր աւանդական արխալուղը, կը դնի իր աւանդական չափխան եւ մի անգամ չփելով իր պայծառ ճակատը, դուռը բաց կ'անի եւ նորից դուրս կը գնայ դէպի աշխարհ: Սակայն նա պառկել էր եւ մեռնում էր մահապարտի անխուսափելի եւ անյետաձգելի մահով: Նա մեռնում էր, որովհետեւ հասել էր իր նպատակին, որովհետեւ վերջացրել էր իր հաշիներն աշխարհի հետ: Նա դրսում այլեւս ոչինչ չունէր անելու:

Իր վարպետութեան ողջ քառասուն տարիների ընթացքում նա ճիշդ այդպէս էլ համոզուած էր, որ երբ աւարտի իր քառասուներորդ աղբիւրը՝ պիտի մեռնի: Նա դիտմամբ էր նպատակ դրել այդպիսի մեծ թիւ, որպէսզի հնարաւորին չափ հեռու հրէր իր կեանքի վերջում կանգնած մթին ստուերը՝ մահը:

Երբ նա դեռ քսանվեց տարեկան էր եւ աւարտեց առաջին աղբիւրը՝ քառասունը նրան թւաց այնքա՛ն շատ եւ այն իրականացնելու վերջին կէտն այնքա՛ն հեռու: Կառուցելով եւս չորս աղբիւր, նրան նոյնիսկ թւաց, թէ ինքը երբեք չի հասնի վերջինին, թէ իր նպատակը կը մնայ կիսակատար: Եւ նա սկսեց զղջալ, որ իր վարպետութեան չէմքի վրայ երդուել էր կառուցել քառասուն աղբիւր եւ ոչ թէ եօթ կամ տասներկու...

Սակայն տարիներն ու աղբիւրներն աննկատելի չարուեցին, եւ նա մի օր մեծ զարմանքով նկատեց, որ արդէն կառուցել է քսաներորդ աղբիւրը, ուրեմն եւ, արդէն կիսով չափ կատարել է իր նպատակը:

Երեսունչորսերորդի վրայ նա հիւանդացաւ եւ յոյսը կտրեց: Կարծում էր, թէ դա վերջինը կը լինի: Բայց յետոյ առողջացաւ: Իսկ երբ առողջացաւ, նա ամենայն պայծառութեամբ գիտակցեց, որ այժմ արդէն կառուցելու քիչ բան է մնացել եւ որ այլեւս հարկ չկայ շտապելու:

Եւ նա փորձեց չշտապել: Փորձեց, բայց ապարդիւն: Երեսունչորս աղբիւրի վրայ նա միեւնոյն արագութեամբ էր շարժել ուղեղն ու ձեռքերը եւ այժմ անհնար էր շարժման արագութիւնը փոխել: Ինչպէս անցեալում, այնպէս եւ ապագայում, նա պէտք է կանգնեցնէր տարեկան մի աղբիւր՝ որպէս դէպի մահ տանող իր ճանապարհի ուղենիշ:

Երբ այդ գիտակցեց՝ նա հլու ենթարկուեց ճակատագրին: Տեսաւ ու զգաց, որ անկարող էր փոխել իր մահուան ժամկէտը, որը սակայն նա ինքն էր սահմանել իր համար...

(1 – Շար.)

(*) Գրական Թերթ», Երեւան, 23 Ապրիլ 1937:

ՔՍԵՆՈՓՈՆ ԱԹԵՆԱՑԻԻ «ԱՆԱԲԱՍԻՍ»Ը

—o—

Մանաւանդ յունական աղբիւրնե–րու միջոցաւ է, որ հիմնականին մէջ կը լուսաբանուի Հայոց պատմութեան ամէ–նէն հին շրջանը: Այդ աղբիւրներու շար–քին մէջ համար առանձնայատուկ նշա–նակութիւն ունին Ք. Ա. 5–4 դարերու հեղինակ Քսենոփոն Աթենացիի «Կիւրոպեդիա» եւ «Անաբասիս» գործե–րը: Արդարեւ, անոնց մէջ կան հին Հա–յաստանի վերաբերեալ հաւաստի վկա–յութիւններ, որոնց կարելի չէ հանդի–պիլ ուրիշ ծանօթ գործերու մէջ:

Քսենոփոն, որ մեծ մատենագիր մը ե–ղած է, ինչպէս նաեւ զինուորական, ծը–նած է հարուստ ընտանիքի մէջ եւ ստա–ցած այդ ատենուան չափանիշով անթերի ուսում: Ան եղած է անուանի փիլիսոփայ Սոկրատի աշակերտը եւ կրած է անոր հայեացքներու ուժեղ ազդեցութիւնը: Մատենագիրը յետագային որակուած է «ատտիկեան մեղու», որովհետեւ եղած է ծայր աստիճան աշխատասէր, ունեցած է բեղուն գրիչ եւ միաժամանակ քաղցր լեզու:

Զայն կարելի է նկատել գրական կարգ մը սեռերու հիմնադիրը համաշխարհա–յին գրականութեան մէջ: Այսպէս, անոր «Կիւրոպեդիան» առաջին պատմավէպն է, «Անաբասիս»ը՝ յուշագրական գրա–կանութեան առաջին նմոյշը, «Յիշողու–թիւններ Սոկրատի մասին» եւ «Խնջոյք» գործերը՝ երկխօսութիւններու ձեւով գրուած անդրանիկ երկերը:

Քսենոփոն խօսքի վարպետ էր, որուն գրիչով հին յունարէնը հասած է իր կա–տարելագոյն ձեւին: Ահա թէ ինչո՛ւ դա–րերու ընթացքին հին յունարէնը կը դասաւան–

նկերու մէջ հին յունարէնը կը դասաւան–դուի անոր գործերով ընդհանրապէս:

Քսենոփոն առաջին ուղեւոր – հեղինակն է, որ, անձամբ անցնելով Հայաստանէն՝ հարաւէն հիւսիս, ականատեսի գրիչով նկարագրած է մեր երկրին բնակիչներու հնագարեան կենցաղն ու բարքերը: Ան հաւանաբար օրագիր մը պահած է, իբրեւ հրամանատարներէն մէկը հելլէն վարձ–կան բանակի, որ կը նահանջէր: Այդ օրագրին մէջ է, որ շատ հաւանաբար գրի առած է իր տեսածներն ու լսածները: Ա–սոնք, յետագային, իր անձնական տպա–ւորութիւններուն հետ ամփոփուեցան «Անաբասիս»ի եւ «Կիւրոպեդիա»յի մէջ: Ճշդենք՝ լսածները երկրորդին, իսկ տեսածները առաջինին մէջ տեղ գտած են:

Պարզ է, ուրեմն, որ վերոյիշեալ գոր–ծերը անգնահատելի արժէք կը ներկա–յացնեն հին Հայաստանի պատմութեան, աշխարհագրութեան, ընկերային – տնտե–սութեան, ազգագրութեան, ճարտարա–պետութեան եւ այլ հարցերու ուսումնա–սիրութեան համար: Որով պէտք չէ զար–մանալ, երբ լսուի, թէ Վիէննայի Մխի–թարեանները իրենց «Թարգմանութիւնք Յունաց Մատենագրաց» մատենաշարը սկսած են Քսենոփոնի «Կիւրոպեդիա»յով: Ան լոյս տեսաւ 1843ին՝ Հայր Գաթըր–ճեանի գրաբար թարգմանութեամբ: Ա–կադեմական Յ. Մանանդեան, մեծ ար–ժէք տալով յոյն մատենագրին հաղորդած տեղեկութիւններուն, իր «Քննական տե–սութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան» Ա. հատորին կցած է, իբրեւ յաւելուած, «Անաբասիս»ի եւ «Կիւրոպեդիա»յի՝ Հա–յաստանի վերաբերող հատուածները:

Այս գործերուն հանդէպ չահագրգռու–թիւնը օր աւուր կ'աւելնայ, որովհետեւ ցանցառ են հայկական աղբիւրները Հա–յոց պատմութեան այդ հին շրջանին վե–րաբերեալ: Անոնց ամբողջական թարգ–մանութիւնը դարձած էր անհրաժեշտու–թիւն: Այս կարեւոր ծրագրին կէսը իրա–կանացուց Սիմոն Գրքեաշարեան՝ հայե–րէնի թարգմանելով հելլէն մատենագրին «Անաբասիս»ը ամբողջութեամբ:

Աւելցնենք, որ Սիմոն Գրքեաշարեան յունագէտ պատմաբան է եւ ծանօթ է ոչ միայն Հայաստանի պատմութեան վերա–բերեալ իր շարք մը հետաքրքրական ու–սումնասիրութիւններով, այլեւ յունարէնի կատարած իր բարձրորակ, արժէքաւոր թարգմանութիւններով: Ան 1957ին հա–յերէնի թարգմանեց Հոմերոսի «Ոդիսա–կան»ը: Ասիկա աշխարհահռչակ այդ գոր–ծին աշխարհաբար առաջին ամբողջական թարգմանութիւնն է, կատարուած հին յունարէն բնագրէն: Այնուհետեւ անոր թարգմանութեամբ լոյս տեսան ժամանա–կակից յոյն ականաւոր գրողներու շարք մը գործերը:

«Անաբասիս»ի թարգմանութիւնը շատ յաջող է եւ գիրքը հետաքրքրական է նաեւ իր ծանօթագրութիւններով: Հատորին կցուած են Գ. Սարգսեանի եւ Գ. Տի–րացեանի «Մեկնութիւնները», «Հայաս–տան եւ Փոքր Ասիա ըստ Քսենոփոնի Ա–նաբասիսի» քարտէսը (հեղինակ՝ Ս. Ե–րեմեան), ինչպէս նաեւ արուեստի կարգ մը գործերու, դրամներու, կնիքներու նկարներ, որոնք պատկերացում մը կու–տան Քսենոփոնի ժամանակաշրջանի յոյն եւ պարսիկ պատերազմիկներու, անոնց զէնքերու, այդ շրջանի նիւթական մշա–կոյթի մասին եւայլն:

Հ. ԲԱՐԹԻԿԵԱՆ

...էն, երկիքն ալ լոյսի աղբիւր ծառայած է:

Երբ կ'ամրացուէին տաճարին հիմերը, յայտնաբերուեցան հին շինութեան պա–տերու մնացորդներ, իսկ հիմէն վար՝ որդրագան կրակին մոխիրը պահող հորեր: Անոնց մէջ գտնուեցան ածուխի, մոխի–րի, զոհաբերուած կենդանիներու ոսկոր–ներ եւ խեցեղէնի կտորներ:

Արդէն հաւաքուած եւ կարգի են դըր–ուած խոյակները, քիւերը, տաստաղին քանդակազարդ սալերը, որոնք աստիճա–նաբար իրենց նախկին տեղերը կը գրա–ւեն:

Գառնիի վերանորոգման աշխատանք–ները կը շարունակուին:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆ ԺԱՄԱՆԱԾ է Մարտ 25ին, հրապարակագիր եւ գրագէտ ընկ. Կարօ Մեհեան: Ընկերը, որ Պարսկաստան հրա–ւիրուած է Իրանահայ Գրողներու Միու–թեան կողմէ, յաջորդաբար այցելած է Ազգ. Առաջնորդարան, «Ալիք»ի խմբա–գրատունը եւ այլ ազգային կեդրոններ: Ընկ. Կ. Մեհեան Թեհրանի մէջ չորս հրապարակային դասախօսութիւններ տա–լէ ետք այցելեց նաեւ Նոր Ջուղա:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Ապրիլ 6ին մեռած է շրջանի հաւատաւոր եւ վաստակաւոր ըն–կերներէն Աստուր Զալեան, Հաճընցի, ծնած 1892ին: Երկար տարիներ բեղուն գործունէութիւն ունեցած է Հաճընէն Ատանա եւ Պէյրութ, ուր մաս կազմած է ազգային մարմիններու: Ողբացեալ ըն–կերը, որ անդամ էր Հաճնոյ Հայրենակ–ցական Միութեան Մերձաւոր Արեւելքի Կեդր. վարչութեան, հիմնադիրներէն ե–ղած է Պէյրութի Նոր Հաճըն թաղամասի: Հիմնադիրներէն էր նաեւ «Փիւնիկ» օրա–թերթի եւ Հաճնոյ «Գոյամարտ» Միու–թեան: Հինէն կուսակցական, բազ–մաթիւ անգամներ ընտրուած է Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւ բծախնդրութեամբ կատարած է իրեն վստահուած պատաս–խանատու պաշտօնները:

ՑԻՔՍԻ մէջ Մարտ 16ին գումարուած է Կալիֆորնիոյ մէջ մասնաճիւղային խոր–հըրդակցական ժողովը, որուն ներկայ գտնուած են Յունաստանի շրջաններու բոլոր վարչութիւնները իրենց լրիւ կազ–մերով: Շրջ. վարչութեան ատենապե–տուհի Տիկին Մարի Վարժապետեան յայ–տարարած է, ի մէջ այլոց, թէ չուտով պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Աթէնքի կեդրոնի մէջ կառուցուած «Հայ Տուն» սրահին, որ պիտի դառնայ հաւա–քավայրը Աթէնքի Հայութեան:

ՊՈԼԻՍ ԺԱՄԱՆԱԾ է, Մարտ 26ին, գրագէտ Վահրամ Մավեան, Կիւլպէնկ–եան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժնի վարիչներէն: Վ. Մավեան տեսակցած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին, ինչպէս նաեւ զանազան ազգային հիմնարկութիւն–ներու մարմիններու հետ:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ուսուցիչներու երկրորդ սեմինէրը տեղի ունեցած է Մարտ 28էն 30, նախաձեռնութեամբ Թեհրանի Հայոց Ազգային Դպրոցներու Կեդր. Հոգաբար–ձութեան: Օրակարգի հարցն է եղած «հայերէնի դասաւանդութիւնը եւ դասա–գիրքերը տարրական դպրոցներու մէջ»: Զեկուցումներ կատարած են Խ. Տէր–Գրիգորեան, Հ. Շահնազարեան, Ն. Էլ–սայեան եւ ուրիշներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Վերջերս, Հ. Յ. Դաշնակ–ցութեան շարքերը անցան վեց երիտա–սարդներ, երդման տպաւորիչ երեկոյթի մը ընթացքին:

Նորագիրներու կնքահայրը՝ ընկ. Տիգ–րան Չէքիեան երիտասարդներու բացատ–րելէ ետք, թէ իրենք ծանր պարտաւորու–թիւններ կը ստանձնեն հանրային կեանքէ ներս, շնորհաւորեց զանոնք, իրենց ազ–գային գիտակից վերաբերումին համար:

Ընկերը այս առթիւ յիշեցուց, թէ վեր–ջին տարիներուն հայաշատ բոլոր քա–ղաքներու մէջ ամէն տարի քանի մը տաս–նեակ երիտասարդ կուգայ խտացնելու Դաշնակցութեան շարքերը Ֆրանսայի մէջ:

Կ. Յ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ռէմոն Տրնքան (31, Ռիւ տը Սէն) ցու–ցասրահին մէջ, իր գործերը կը ներկա–յացնէ

ՇԱՆԱՐԵԱՆ
(իւղանկար եւ մաuf)
մինչեւ Ապրիլ 29

×

Անկախներու 83րդ Սալոնին, իր երկու գործերով (թիւ 2495 եւ 2496) կը մաս–նակցի՝ ԳՈՀԱՐ (Պետոյեան):

×

Ապրիլ 13ին ժամը 21ին Օ. Էռ. Թէ. Էֆ.ի օտիթօրիոմի մէջ սենեակի երա–ժըշտութեան նուագահանդէս մը կը տըր–ուի, ղեկավարութեամբ Անդրէ Ժերարի, որու կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահար՝ ՍԵԴՐԱԿ (Եավրուեան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Բայց ամբողջ թաղը, ինչպէս ըսինք, երկու թշնամի բանակներու փոխուած էր: Նոյնիսկ կռիւներ տեղի կ'ունենային յաճախ, որոնք երբեմն ալ ծեծով կը վեր–ջանային:

«Պայքար Լաւրան»ի անդամները մանա–ւանդ կատղած էին իրենց պարտութենէն ի վեր եւ առիթ կը փնտռէին վրէժ լու–ծելու: Ընկեր Կայծունի հուր ու բոց կը տեղար օրն ի բուն եւ կը ջանար շարքերը ամրացնել՝ վճռական պատերազմի մը համար:

Կիներու մէջ ալ պայքարն ու հակառա–կութիւնը ոչ նուազ բուռն էր: Տիկին Սա–թէն իր բարեկամուհիներով հալածանք մը սկսած էր տիկին Շաքիկի դէմ, որուն վրայ ամէնէն անլուր ամբաստանութիւն–ները կը տեղային: Տիկին Շաքիկ ալ ձեռ–քերը ծալած չէր նստեր եւ ինքն ալ իր կուսակիցներով բամբասանքներ կը տե–ղար Մարգար Էֆէնտիի կնոջ գլխուն:

Մարգար Էֆէնտիի կուսակիցները պոյ–քոթ հռչակած էին եկեղեցիին ու դպրո–ցին դէմ եւ ասկէ բաւական կը տուժէր Թաղական Խորհուրդը, որուն հասոյթ–ները զգալապէս կը պակսէին: Վարժա–րանի ուսուցիչը՝ պարոն Թորգոմ այս պոյքոթէն թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարո–յապէս կը տուժէր եւ այս պատճառով աւելի բուռն հակամարգարեան եղած էր:

Սրճարանները, տուներու մէջ, վար–ժարանը, վերջապէս՝ ամէն կողմ կը քըն–նադատէր, կը դատափետէր Մարգար Է–ֆէնտին՝ ամենակծու բառերով: Վաճա–ռականը ի վերջոյ չկրցաւ համբերել:

— Սա նայեցէք, այդ խըմպըլ վարժա–պետն ալ ինծի դէմ ելեր է, գոչեց մտե–րիմներուն, ի՞նչին կիւվէնմիշ կ'ըլլայ կոր ինծի պէս մէկուն դէմ խօսելու համար...

— Եւ ի՛նչ խօսքեր, ի՛նչ անվայել ակ–նարկութիւններ, ի՛նչ զրպարտութիւն–ներ, գիտել տուաւ Մանուկ աղա:

— Ի՞նչ կ'ըսէ կոր նայիմ...

— Բերան առնուելիք բաներ չեն:

— Դուն ականջովդ լսեցի՞ր:

— Հապա, երէկ իրիկուն սրճարանը, բազմութեան մէջ, ճառ խօսելու պէս կը պոռար կոր:

— Ճանըմ, ըսէ նայինք ի՞նչ ըսաւ:

— Էֆէնտիս, ի՞նչ ըսաւ որ... պատիւի դպչելու խօսքեր:

— Էյ, դուն ալ բերնին չափը չտուի՞ր:

— Քանի մը խօսք ըսի, պատասխանեց:

— Ես ալ անցած օր բերնին չափը տուի, միջամտեց Միհրանիկ Էֆէնտի, անամօթը ելեր ձեր ընտանեկան պատուին հետ կը խաղար կոր:

— Ընտանեկան պատուիս հե՛տ, գոչեց Մարգար Էֆէնտի զողահար ձայնով մը:

— Այո, շարունակեց Միհրանիկ, տի–կին Սաթէնի մասին կարգ մը անճոռնի խօսքեր կ'ընէր կոր, իբր թէ Պօղոս Է–ֆէնտիի կնոջմէ լսեր է:

— Ի՞նչ խօսք, հարցուց Մարգար Է–ֆէնտի յուզուած:

— Զըսուելիք բաներ:

— Հէյէ՛, հէյէ՛, պնդեց վաճառականը:

— Ճանըմ, խենթ խօսքեր... իբր թէ տիկին Սաթէնը անհաւատարիմ է եղեր, եւայլն, եւայլն:

— Ականջովդ լսեցի՞ր այդ խօսքերը, գոչեց վաճառականը, որուն յուզումը հետզհետէ կ'աւելնար:

— Հապա՛, լսեցի, հաստատեց Միհ–րանիկ:

— Ցուցուելիք բան չկայ, միջամտեց Մանուկ աղա, ամէնքս ալ գիտենք, որ ատոնք սուտ, թշնամական խօսքեր են... սրճարանին մէջ ալ ճիշդ այդ բաները կ'ըսէր կոր:

— Սրճարանին մէջ կնկանս համար ան–հաւատարի՞մ է ըսել, պոռաց Մարգար Էֆէնտի:

— Ամէն տեղ կ'ըսէ կոր խայտառակը:

— Եւ մանրամասնութիւններով, գիտել տուաւ Միհրանիկ:

— Ի՞նչ մանրամասնութիւն:

— Իբր թէ Բերա, օթէլի մը մէջ ճանչ–ցուեր է, թէ դրամ տուեր է, որ գործը մէջտեղ չելլայ եւ թէ բուն տեսնողէն ի–մացեր է եղեր տիկին Շաքիկը եւ պատ–մեր է իրեն:

Բոլոր այս բացատրութիւնները ծայ–րագոյն աստիճանի հասցուցին վաճառա–կանի զայրոյթը:

Եթէ իրեն աստիճանը ունեցող հա–րուստ, գիրքի տէր մէկը այդպիսի զըր–պարտութիւն մը ըրած ըլլար՝ Մարգար Էֆէնտի թերեւս այդքան պիտի չբարկա–նար, բայց վարժապետ մը, երեք հարիւր ղուրուշ ամսականով չնչին մարդ մը, որ կը համարձակէր իր պատւոյն հետ խա–ղալ, ահա այս յանդգնութիւնն էր, որ չէր կրնար ըմբռնել:

Եւ երկու բարեկամները ջանացին զինքը հանդարտեցնել, ըսելով, որ չէր արժեր վարժապետի խօսքերուն կարեւորութիւն տալ:

— Արդէն այդ Թորգոմ ըսուածը փա–խուկին մէկն է, գիտել տուաւ Միհրանիկ:

— Ապուշ աւանակ մըն է, աւելցուց Մանուկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լորա եւ Լիտիա Իչգալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Ապրիլ 16) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարեդարձին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Արշալոյս Հաճի Վարդանեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները նաեւ Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 16 Ապրիլ ժամը 11ին, Սէն Ժերոմի եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ Թաղականութեան շատ սիրելի անդամին, հանգուցեալ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՀԱՃԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հիմնադիրներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

Տէր եւ Տիկին Բժ. Յովսէփ եւ Սաթենիկ Տէր-Դաւթեան, ընկերուհիներ՝ Զ. Շանթ, Արշալոյս Կարմիրմօրուքեան, Սիրանոյշ Պօյաճեան, ընկերներ՝ Երուանդ Ատանալեան, Նշան Դարբինեան, ինչպէս նաեւ հին եւ նոր բոլոր ողբացեալներու յիշատակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանթեմուրեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՃՕ ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան տասնամեակին ի յիշատակ ինչպէս նաեւ համայն Ղուկասեան գերդաստանի ննջեցելոց:

Այս տխուր առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

100 Ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան նորոգման, 50 Ֆր. Իսիի Նոր Սերունդին, 50 Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, 50 Կարմիր Խաչին, 50 Փարիզի եկեղեցւոյ, 50 Մէօտոնի Կաթողիկէ մատրան եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին (Կարմիր Խաչի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Շաւիլէն Կիւլեան ընտանիքին խնդրանօք այս Կիրակի (Ապրիլ 16) հոգեհանգստեան արարողութիւն կը կատարուի Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի իրենց մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

եւ քրոջ՝ ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Շաւիլէն այրի Տիկին Լինտա Աբէլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարել կուտան Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, յետ պատարագի, այս Կիրակի (Ապրիլ 16) իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՊՕՄՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Մկրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան Վռամ եւ զաւակները, Սարաֆեան ընտանիքը եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 16 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօրորդի, մօրեղբօրորդի եւ ազգականին՝ տարաբախտ

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ազապապ Պարսամեան (Թօփալեան), Օր. Լիւսի Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պարսամեան, Պ. Հրայր Պարսամեան եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

(Թօփալեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Էքինճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, 16 Ապրիլ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ պատարագի աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

(ծնեալ Աւագեան)

հոգւոյն ի հանգիստ, մահուան քառասունքին առթիւ:

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 45 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Այրի Տիկին Սօֆի Ոսկեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խօսրովեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 100ական Ֆր., Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան 50, Տիկին Ծղնաւորեան, Գ. Մալխասեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Բ. Տէմիրճեան, Տիկին Ե. Տէր-Վարդանեան, Տիկին Հերոյեան 10ական:

Վանուհի Ազարեանի մահուան առթիւ.— Պ. Կիւրճեան 50, Լէօն Պապիկեան 35, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սէլոյեան 80, Տիկին Արմենուհի Ալոյեան, Տիկին Եաղմաճեան, Տէր եւ Տիկին Հր. Տէմիրճեան, Տիկին Մ. Տատուրեան 20ական:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
57-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 16 Ապրիլ, ժամը 16.30ին Սալոն Սփլանտիտ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Օր. Մ. Ալեքսանեան, Տիկին Ի. Հրաչեան, Պ. Վ. Նազարեան, Տիկին Մ. Տէր-Կարապետեան, Այտա Էմիրեան:

Խմբերգ — լուսարձակով նկարներ — եւկատակերգութիւն մը՝ Նկարիչը:

Տոհմիկ պարեր

Խօսնակ՝ Օր. Մ. Նազարեան

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

Հանդէսէն ետք ընտանեկան հաւաքոյթ – ընթրիք

Արձանագրուիլ.— Պանոսեան 66-17-46 Բարայեան 66-01-21 Նազարեան 48-57-70

Ճաշագին 20 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր անմեղ զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10,30ին հոգեհանգիստ ժամը 12ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ Կարմիր Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը

32, Rue Paul-Déroulède, Bois-Colombes

15 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ

Մասնաւորաբար հրաւիրուած է Բեմասիրաց թատերախումբը իր ամբողջ կազմով

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին.— Տիկիններ՝ Մ. Առաքելեանի, Հ. Էքիզեանի, Դ. Ֆընտըքեանի եւ Օր. Ն. Սարաֆեանի ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի անդամուհիներու մօտ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վենսէնէն Պ. Գրիգոր Հատըմեան 100ական Ֆր. կը նուիրէ.— Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, Համազգայինի Ճեմարանին, Փարիզի Սեւաստիոյ Հայր. Միութեան, Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանին եւ Պոլսոյ Հինդլեան վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք նոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ
ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Մօրիսի մասնաճիւղին, իր հիմնադրութեան առթիւ, 16 Ապրիլ Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝ Սալ տէ Ֆէթ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Դասական պարեր Տէսինի – Վիէն միացեալ պարախումբի կողմէ: Երգ Տիկ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան):

Արտասանութիւններ՝ Օրիորդներ Պարտաքճեան, Գըլըճեան, Պր. Մխեան:

Մուտքը ազատ է:

BAIL
A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE

Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 14 AVRIL 1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12391

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.391

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Վան – Վասպուրական: Տարօն Տուրուբերան: Երկու անբաժան անուններ, որոնք կը խորհրդանշեն բուն Հայաստան աշխարհը:

Այդ հայաշխարհին մէջ է, որ ծաղկեցաւ հայ մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը հին հին դարերուն: Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց, Խորենացի, Եղնիկ, Եղիշէ, Փարպեցի եւ հինգերորդ դարու մեր անմահ մատենագիրներուն՝ այնտեղ ծնունդ առին, զարգացան ու ստեղծեցին՝ կերտելով մեր Ոսկեդարը:

Այդ հողին վրայ է, որ հսսակ նետեցին քաջն Վարդան Մամիկոնեան եւ իր անձնազոհ զինակիցները, որոնք 1521 տարի առաջ Հայոց պատմութեան էջերը պիտի զարդարէին Աւարայրի աննախընթաց ու անմոռանալի հերոսամարտով:

Վարդանանց ոգին է, որ անշէջ մնաց դարերու ընթացքին: Ու երբ հնչեց զարթօնքի ժամը, այդ ոգին է, որ առաջնորդ հանդիսացաւ մեր ազատագրական շարժումները ղեկավարող անմահներուն:

Վասպուրականէն զատ Տարօնը — իր Սասունով, — Բարձր Հայքը՝ իր Կարինով ձայն տուին Կիլիկեան արծուեբոյնի՝ Զէյթունի անառիկ լեռներէն գոռացող զնդակներուն, յանուն ազատութեան:

Մեր դարաւոր դահիճի աչքի փուշն էին եղած հայկական այս ոստանները, Թըրքական կանոնաւոր բանակներուն դէմ իրենց յաղթական դրոհներով:

Մեծ Եղեռնի առաջին ազդանշանը տըրուեցաւ Զէյթունէն, որ զոհ գնաց Թըրքական նենգ խոստումներու:

1915ի սկիզբէն խարդախութեամբ զինաթափ եղած՝ Զէյթունցիներու անպաշտպան բազմութիւններ քշուեցան մինչեւ Սուլթանիէ, Գոնիայի նահանգը:

Երկրորդ հարուածը պիտի ստանէր Վասպուրականի, որուն շրջակայ հայ գիւղերը Թուրք եւ քիւրտ զինեալ հրոսակախումբերու վայրագութեանց թիրախ էին դարձած 1914–15ի ձմեռը:

Տխրահռչակ Ջարդարար Ճէվտէթ փաշային էր բաժին ինկած Վանի «մաքրագործումը»: Անցեալի փորձառութեամբ զինուած՝ Վանեցիք չխաբուեցան կեղծ խոստումներէ, որոնց սուտ ըլլալը հաստատեցին Իշխանի եւ ընկերներուն դաւադրաբար սպանութիւնը, Վռամեանի ձերբակալութիւնն ու անյայտացումը եւ այլ դէպքեր:

Երկընտրանք չկար:

Ազգային ընդհանուր վտանգին առջեւ Վանեցիք գիտցան մէկ կողմ դնել իրենց ներքին վէճերը եւ սրտառուչ համերաշխութեամբ բոլորուեցան իրենց առաջնորդներուն շուրջ, առանց դաւանանքի, տարիքի ու սեռի խտրութեան:

Կռուեցան առիւծի պէս, նախնական միջոցներով, սակաւաթիւ հին զէնքերով, առանց բաւարար ռազմանիւթի: Դիմանալու, վերապրելու եւ թշնամիին զիւային ծրագիրը ի դերեւ հանելու վճռական կամքը հրաշքներ գործել տուաւ իրենց:

Թշնամին՝ պարտուած՝ անամօթաբար նահանջեց, մինչ ռուսական բանակը, հայ կամաւորներու հետ միասին յաղթական մուտք կը գործէր Վան՝ հերոսական քաղաքը:

Հերոսամարտը սկսած էր 1915 Ապրիլ 7-20ին, վերջացաւ Մայիս 4–17ին՝ երբ Շամիրամի պատմական բերդին գլխաց պարզուեցաւ յաղթանակի եւ ազատութեան դրօշակը:

Ազատագրուեցաւ Վասպուրականը: Կազմուեցաւ հայկական ինքնավար իշխանութիւն: Վանեցին սկսաւ դարմանել բացուած վէրքերը: Երկար պիտի չտեւէր սակայն խանդավառութիւնը: Ցարական Ռուսիան Հայաստանը կ՚ուզէր առանց Հայու: Քանի մը ամիս վերջ, առանց զինուորական – ռազմագիտական պահանջի, ռուս հրամանատարը կազմակերպեց «Յուլիսեան զիտումնաւոր ու դաւադիր նահանջը»: Վասպուրականի շրջանի 120.000է աւելի Հայերը, ռուս հրամանատարութեան հրահանգով լքեցին տուն – տեղ, հեռացան իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն եւ դժնդակ պայմաններու մէջ իրբեւ գաղթական ցրուեցան ուր որ կրցան, — Կովկաս, Պարսկաստան, Ռուսիա եւ այլուր:

Շատ չանցած Ռուսերը վերագրաւեցին Վանը: Հայերէն ալ անոնք որ կրցան, վերադարձան իրենց բոյները եւ աշխատանքի լծուեցան: 1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը մահացու հարուածը պիտի տար ինչպէս Թրքահայաստանի միւս քաղաքներուն, նոյնպէս Վանի Հայութեան: Ռուս զինուորները լքելով ճակատը «դէպի տուն» փութացին, բոլշեւիկեան աւարէն իրենց բաժինն ստանալու համար: Թրքական բանակները զերակշիռ ուժերով դիմեցին ընդհանուր յարձակողականի: Հայ կամաւորական գունդերը իրենց պաշտպանութեան տակ դէպի Կովկաս առաջնորդեցին գաղթական Հայերը:

1918 Մարտ 28 տխուր թուական մըն է Վանի պատմութեան մէջ: Այդ օրն է, որ հնչեց վերջնական նահանջի ահազանգը: Վանեցին ընդմիշտ հեռացաւ իր դարաւոր հայրենիքէն, դարձաւ տարագիր, ցըրուեցաւ չորս հովերուն, հաստատուեցաւ եօթը ծովերու ափին, իր սրտին խորը վառ պահելով հայրենի յիշատակները: Պահեց լեզուն, բարքերն ու աւանդութիւնները, զորս հաւատարմօրէն փոխանցեց նոր սերունդին, օտար աստղերու տակ:

Հայրենի հողի սէրն ու կարօտը վառ ու կենդանի են միշտ հոգիին մէջ ցիրուցան, վտարանդի Վանեցիներուն, որոնք հաստատօրէն հաւատացած են, որ օր մը անպայման պիտի վերադառնան Վանայ ծովի կեղածիծաղ ափերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Է ԵՂԵՐ...

Խորհ. Միութեան նախագահը սկսած է իր խօսակցութիւնները Թուրք ղեկավարներուն հետ: Այս առթիւ մասնաւոր մանրամասնութիւններ կարելի չէ գտնել Ճումհուրիէթի մէջ, որ անշուշտ սխնակներ պիտի գրէր նման այցելութիւն մը գատապարտելու համար եթէ «Փաշիստ» Թուրքերու ձեռքը սեղմողը Փոմփիտուն ըլլար օրինակ: ուրեմն՝ լռութիւնը ոսկի է, սկզբունքով կը շարժի համայնավար պաշտօնաթերթը:

Պոդգորնի խորհրդային առաջին նախագահն է որ Թուրքիա կ՚այցելէ: Ըստ դիւանագիտական աղբիւրներու «բարեկամական մթնոլորտ» կը տիրէ, բայց մամուլը պաղ է: Թրքական աղբիւրներու համաձայն, Պոդգորնի իր կառավարութեան տեսակէտները պարզած է Պանկլա-Տէշի (զոր Թուրքիա ցարդ չէ ճանչցած), Կիպրոսի, եւրոպական ապահովութեան ժողովի մը եւ Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերու ուժերու կրճատման մասին:

Խօսակցութիւնները կը շարունակուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՅՆԱՍՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻ գործադուլը վերջացաւ Զորեքշաբթի օր, բայց գործադուլի զանազան շարժումներ (զատ – զատ ճիւղերու) իրարու պիտի յաջորդեն:

ՖՐԱՆՍԱ «անբաղձալի անձ» նկատեց Փարիզի չեխ դեսպանատան երրորդ քարտուղարը, երբ այս վերջինը ձերբակալուեցաւ եւ իր մօտ գտնուեցան ելեկտրոնիկի գաղտնի նախագիծեր: Փրակա, իր կարգին, երկրէն արտաքսած է ֆրանսական դեսպանատան Գ. քարտուղարը:

ՎԻԷԹՔՈՆԿԻ ձայնասփիւռը հրամանատարութեան նոր հրահանգը ձայնասփռեց կռուող ուժերուն՝ «յարձակիլ բոլոր ճակատներու վրայ»: Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը յաջողած են կեցնել Հիւսիս. Վիէթնամի բանակին յառաջխաղացքը երեք ճակատներու վրայ եւ միւս կողմէ, բուռն հակայարձակողականի անցած է Ան Լոքի շրջանին մէջ: Միւս կողմէ, Ուաշինկթըն իր խոր դժգոհութիւնը յայտնած է Ֆըրանսական կառավարութեան բռնած դիրքին համար: Ծանօթ է որ Արտաքին նախարար՝ Մօրիս Շուման Նախարարաց Խորհուրդէն ետք կոչ ըրաւ Ամերիկայի, որ վերսկսի Փարիզի ժողովը: Այս միակողմանի դիրքորոշումին համար Ուաշինկթընի Փարիզի դեսպանին յայտնուած է Նիքսընի դժգոհութիւնը (տխսփլէժըռ):

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը գգուշացուց Պունտեսթակը, որ Մոսկուայի համաձայնագիրը չվաւերացնելու պարագային, Պերլինի շուրջ գոյացած համաձայնութիւնը քանդած կ՚ըլլայ:

ՀԱՐԱՒ. ԻՐԱՆԻ երկրաշարժի մեռելներու թիւը շուրջ 3.800 կը ներկայացուի: Ցարդ 1600 դիակ գտնուած է:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, պաղեստինեան Ազգ. Խորհուրդը շատ հազճեպ կերպով վերջ դրած է իր աշխատանքներուն, մինչ կը նախատեսուէր որ ժողովը շարունակուի մինչեւ շաբթուան վերջ: Մասնաւոր «զգայացունց» որոշում մը չէ տրուած:

ՍՄԻՔԸ (ահռամի միջարհեստական նուազագոյն աշխատավարձ) պիտի բարձրանայ Մայիս 1էն (փոխանակ Յուլիս 1էն): Սակը պիտի յայտնուի Մայիս 3ին:

ՃՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Կրապըր, Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Մ. Շումանի հետ եւ ապա ընդունուեցաւ Ֆրանսայի Նախագահին կողմէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսընի անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինկէր, որ Ճափոն պիտի այցելէր այս օրերուն, յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը մինչեւ Մայիս: Յետաձգումի պատճառը Հարաւ. Վիէթնամի իրադարձութիւններն են:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը լայնածաւալ խուզարկութիւններու եւ հարցաքննութիւններու ձեռնարկեց Հռոմի, Միլանոյի եւ Փալերմոյի մէջ, որպէսզի երեւան հանէ «քրէական յանցաւորներ»: 118 հոգի ձերբակալեց, 172.000 տոլար արժողութեամբ գողցուած ոսկեղէն գտաւ եւայլն:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒ 28 հոգինոց խումբ մը, փինկ-փոնկ խաղացողներ, Տիթրոյթ ժամանած է:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ երկաթուղիի երեք սենտիքաներ գործադուլի հրահանգ տուած են, Կիրակիէն սկսեալ: Ուղեւորները 16 առ հարիւրի յաւելում կ՚ուզեն մինչ տնօրէնութիւնը 11 առ հարիւր միայն կու տայ:

ՖԻՐԷՆՑԷԻ մէջ փողոցի կռիւներ տեղի ունեցան առջի օր, երկու չափաւոր թերթերու կեդրոններուն առջեւ Քոռիէռէ տէլլա Սեռա եւ Լա Նացիոնէ: Ձախապաշտները կատղած, ուզած են արգելք հանդիսանալ նոր – Փաշական եւ միապետական «ազգային աջ»ի ընտրական հանրաժողովին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ծանր հիւանդութենէ ետք, 67 տարեկանին, մեռած է Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Բաղարեկ Մարտիրոսեան:

Ծնած էր Թոխանշալու գիւղը (ներկայիս՝ Մասիս) 1905ին:

1936ին աւարտելէ ետք Պաքուի «Մարքսիզմ – Լենինիզմի Ինստիտուտ»ը, կը նըշանակուի վարիչ՝ Հայաստանի «Կոմկուսի Կեդրոնի ագիտացիայի եւ պրոպագանտա»յի բաժնի:

1938ին Բ. Մարտիրոսեան կը դառնայ Հանրապետութեան Լուսաւորութեան ժողովրդական կոմիսար, այնուհետեւ 11 տարի կը վարէ Հայաստանի Գիւղատընտեսութեան Հիմնարկութիւնը: 1953էն 1958 փոխ-Նախագահն էր «Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Սովետ»ի, իսկ 1959–1961 Նախագահը բարձրագոյն ու միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան Պետական Կոմիտէի: Միաժամանակ 1958ին կը նշանակուի Հայաստանի Արտաքին նախարար, պաշտօն մը, զոր կը վարէ մինչեւ իր մահը:

Երեք անգամ՝ 1958, 1959 եւ 1971 մաս կը կազմէ ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութեան:

ԲՈՂՈՔԻ ՀԵՌԱԳԻՐ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք պատճէնը այն հեռագրին, որ ղրկուեցաւ Ապրիլ 12ին, նախագահ Պոդգորնիին: Նոյնիմաստ հեռագիրներ ղրկուած են Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներէն (Լիոն, Մարսէյլ, Վիէն, Վալանս, Եւայլն Եւայլն) ինչպէս նաեւ Լոնտոնէն, Միւնիխէն, Փարմայէն, ստորագրութեամբ բազմաթիւ կազմակերպութեանց: Հեռագրին պատճէնը ղրկուած է նաեւ Երեւան:

×

Réunis en meeting de protestation ce 11 Avril 1972, à Paris, les Arméniens présents unanimes

DEPLORENT la visite officielle du Président PODGORNY en Turquie, notamment en ces jours de deuil pour le peuple arménien,

REGRETTENT que, par cette visite destinée à sceller un accord d'amitié et de coopération avec le Gouvernement turc, l'U. R. S. S. semble oublier la cause arménienne et les légitimes revendications territoriales du peuple arménien,

S'ELEVENT enfin contre une politique qui, aujourd'hui comme hier, vise à méconnaître les droits imprescriptibles du peuple arménien.

C. D. C. A.

ԳՈՅԱՄԱՐՏԸ

Վասպուրականի հերոսամարտը մեր պատմութեան լուսաւոր էջերէն մէկն է։

Անոր մէջ խտացած կը տեսնենք մեր ժողովուրդի հզօր կամքը, դիւցազնական ոգին եւ ապրելու անտեղիտալի վճռա – կանութիւնը։

Առանց Վասպուրականի, Սուէտիոյ, Շապին Գարահիսարի եւ կարգ մը այլ վայրերու հերոսական խոյանքին, 1915 Թուականը ահաւոր խաւարի մը պէս ծանրացած պիտի ըլլար մեր գոյութեան վրայ. բայց այդ շրջանին մէջ վառուած ըմբոստութեան խարոյկները ճեղքեցին գիշերուան Թանձր մութը, փրկեցին մեր պատիւը, ամրապնդեցին Հայուն հաւատքը եւ հնարաւոր դարձուցին մեր ազգային վերակենդանութիւնը։

Անոնք նախերգանքը հանդիսացան Սարդարապատի ու Ղարաքիլիսէի դիւցազնամարտերուն, ուրկէ ծագեցաւ մեր հայրենիքի ազատութեան արեգակը։

Վասպուրականի հերոսամարտը, իր հոյակապ կազմակերպութեամբ, համաժո – ղովրդական բնոյթով, կռիւներուն Թա – փով եւ բախտաւոր արդիւնքով՝ մեծա – գոյնն է հայ յեղափոխութեան, որուն շունչով դաստիարակուած էր շրջանի Հայութիւնը երկար տարիներ։ Ֆէտայական շարժումներն ու ազգային գործիչներու քարոզչութիւնները հիմնովին հողեփոխած էին Վասպուրականի մեր ժողովուրդը, որ վճռական վայրկեանին գիտցաւ արժանաւոր հետեւորդը ըլլալ իր ղեկավարներուն եւ արժանաւոր դրօշակիրը՝ հայ յեղափոխութեան սկզբունք – ներուն։ Հարիւր յիսուն հազարի հասնող Հայութեան կեանքին փրկութիւնը մենք պարտական ենք այս պայծառ իրողու – թեան. այլապէս, Արեւմտահայութեան միւս հատուածներուն հետ, Վասպուրականցիք ալ քշուած պիտի ըլլային դէպի Արաբիոյ անապատները՝ մաս առ մաս բնաջնջուելու համար։

Բոլորովին տարբեր կ՚ըլլար անշուշտ մեր ճակատագիրը, եթէ հայկական գաւառներու ամէն մէկ անկիւնէն, միաժամանակ, ապստամբութեան հրդեհը բռնկէր նոյն Թափով. Թուրքը պիտի չկարենար գործադրութեան դնել տեղահանութեան եւ ջարդերու իր հրէշային ծրագիրը։ Դժբախտաբար սակայն, հայ գաւառներուն կը պակսէր ընդհանրական տրամադրութիւն մը կարելի դարձնող հոգեկան եւ նիւթական անհրաժեշտ պայմանները։

Լաւ ըմբռնելու համար մեր հերոսա – մարտերուն արժէքն ու մեծութիւնը, պէտք է կարդալ ականատեսներու կողմէ գրի առնուած վկայութիւնները եւ վեր – ապրիլ այդ օրերու ահաւոր ճգնաժամը։ Կտրուած արտաքին աշխարհէն, շրջապատուած Թուրք ու քիւրտ Թշնամի բազմութիւններով, սննդական ու զինական պարէնաւորումէ զրկուած, մեր ժողովուրդին բեկորները կռուեցան գերազանց ուժերու դէմ, հրաշքի համազօր յաղթանակներ ապահովելով։

Մեր հերոսամարտերէն իւրաքանչիւրը արժանի է հոմերական դիւցազնավէպի մը նիւթ դառնալու։ Վասպուրականը ուրիշ մէկ էջն է Հայուն գերբնական մարտըն – չումներուն, որոնց առջեւ հարկադրուած են խոնարհիլ բոլորը, ինչ զգացում ալ ունենան մեզի հանդէպ։

Եւ այսօր, տասնամեակներ յետոյ, աշխարհացրիւ Հայութիւնը երբ երկիւղա – ծութեամբ կը տօնէ Ապրիլ 24ի բիւրաւոր նահատակներուն անմահ յիշատակը, իր ողակիր գլուխը արդար հպարտանքով կ – բարձրացնէ մեր հերոսամարտերու տարեդարձին առջեւ, որովհետեւ մահուան արիւնոտ ճիրաններէն խլուած փառքի պսակներ են անոնք, ներշնչումի լուսեղէն Թուականներ, որոնք պիտի երթան աւելնալու մեր պատմական հարստութիւններու պանծալի նուաճումներուն վրայ։

Գալիք սերունդները, որքան ալ հեռու ինկած ըլլան Վանայ Լիճի հարազատ ափունքներէն, իրենց ազգ. մկրտութիւնը ստանալու համար բաւարար է ուխտել, հաւատք եւ հրեղէն ոգի պիտի գտնեն Վասպուրականի հերոսամարտին մէջ։

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՄԱՐԱՆ ՏԱՏՕ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր տան դուռը կը բացուէր Մարան Տատոյի տանիքին վրայ։

Գարնան առաջին օրերն էին, ծառերը սկսած էին կանանչ հագուիլ, բնութիւնը վերապարթնած էր, ծծեռնակները վերադարձած՝ հին բոյները կը նորոգէին։ Նոր շունչ, նոր աւիւն, նոր կեանք։ Քաղաքն ու գիւղը կը Թնդային բեղուն աշխատանքով։

Մենք, չարաճճի երախաներ, դադար չունէինք, անհոգ կը Թռչկոտէինք, կը խաղայինք Մարան Տատոյի տանիքին վրայ։

Վարէն լսուեցաւ անոր ձայնը. «Լակոտներ, Թողէք որ հանգիստ ընեմ»։ Լսող ո՛վ էր սակայն։

Քիչ յետոյ երեւցաւ Մարան Տատօն, Թուխ, նիհար, միջահասակ, քառասունը անց կին մը, խարխափելով, մեզ կը փնտռէր։ Խեղճը կոյր էր։ Կը պատմէին, Թէ փոքր տարիքին արկած էր ունեցեր եւ վախէն տեսողութիւնը կորսնցուցած էր։ Երբ մեզի մօտեցաւ, աւելի մեղմ ար – տայայտուեցաւ։

— Ձեր արեւուն մատաղ, Թողէք քիչ մը հանգիստ ընեմ, յոգնած եմ։

Մենք դադար ըրինք, քիչ ետք շարունակելու համար։ Ո՞վ Մարան Տատօն հաշուի կ՚առնէր։

Անցան օրեր ու շաբաԹներ, մենք անհոգ կը շարունակէինք մեր խաղերը։ Օր մը, երբ երեկոյեան մուԹը ինկած էր, տուն վերադարձայ, օդը դեռ ցուրտ էր։ Դրացիները մեր տունը հաւաքուած եւ շարուած էին Թոնիրին շուրջը, դէմքերնուն վրայ տխրութիւն կար, գրեԹէ չէին խօսեր։ Ոչինչ հասկցայ։

— ԱնօԹի եմ, ըսի։ Քոյրս դէպի մառան գնաց, կտոր մը հաց ու պանիր բերելու, երբ անհոգ ուտել սկսայ, երկչոտ ձայն մը լսուեցաւ.

— Ինքնապաշտպանուելէն աւելի դէշ պիտի ըլլայ։

— Ինքնապաշտպանուելը բան մը չէր, — աւելցուց երկրորդ դրացին, — այս անգամ բոլորս պիտի կոտորեն։

Դարձեալ լռութիւն։

Կոտորած, ինքնապաշտպանուել, չկրցայ բան մը հասկնալ. ինչո՞ւ պիտի կոտորեն, այդ Թիւր ի՞նչ կը նշանակէր, մտքիս մէջ չփոթ կար, կ՚ուզէի հարց տալ, բացատրութիւն պահանջել, քար լռութիւնը իմ վրաս ալ ազդած էր, նախընտրեցի լռել։

Գիշերը քունս չտարաւ, անվերջ կը կրկնէի. «ինքնապաշտպանուել, կոտորած, աւելի դէշ պիտի ըլլանք», սարսուռ պատեց էութիւնս։

Առտուն երբ արԹնցանք, ամէն ինչ դեռ խաղաղ էր, շատ չանցած, սկսաւ Թուրք – քիւրտ խուժանի յառաջխաղա – ցումը դէպի մեր գիւղը, մարդիկ գլուխնին կորսնցուցած կը փախչէին։ Ջարդ, կոտորած, արիւն, դիակներ փողոցներու մէջ իրարու վրայ ինկած։ Խելակորոյս կը շարունակէի վազքս, դիակներ կոխելով, հրդեհ, կրակ, ոռնոց, ցաւի ու տանջանքի աղաղակներ իրար խառնուած, դժոխային այս՝ դրութեան մէջ մտայ տուն մը, մութ անկիւն մը, նշմարեցի վախէն դողացող տարեկից ընկերներ, քիչ ետք, Թուրքերու ներխուժում, դարձեալ ջարդ ու արիւն, անշնչացած ընկերներուս դիակներուն տակ պահուած էի, մահէն հրաշքով ազատած։ Երեկոյեան երբ մութը կոխած էր, վերապրողները, կմախքներու պէս շարժելով, հաւաքուեցան գիւղին կեդրոնը, պատմութիւններ, լաց ու կոծ, վիրաւորներ անօգնական պառկած, սարսափ, դժոխք․․․։

Քոյրս գտայ, կրցած էր մահէն ճողոպրիլ։ Որոշեց լեռ փախչիլ։

Ձեռքէս ամուր բռնած, յառաջացանք դէպի գիւղի գերեզմանատունը, պահ մը շունչ առինք, ու յետոյ շարունակեցինք մեր խելայեղ վազքը, չեմ գիտեր որքան ճամբայ կտրած էինք, մտանք քարայր մը, իրար փաթթուած վախէն ու ցուրտէն կը դողայինք։ Մնացածը չեմ յիշեր, միայն երբ առտու արթնցայ, քոյրս սինձ հաւաքած բերած էր ուտելու համար։ Քարայրէն դուրս ելանք, դարձեալ պաշարուած էինք, բայց այս անգամ մեր գիւղի զինուած երիտասարդներէն, որոնք մեզ տարին դէպի լեռները, աւելի ապահով վայրեր։

Քանի մը օր լեռներու մէջ ու քարերու տակ մնացինք։ Ապրիլ ամիսն էր, ամէն օր անձրեւ, խոնաւութիւն, անօթութիւն, կմախացած էինք։ Այլեւս ճար չկար, հետզհետէ մեր Թիւը կ՚աւելնար, Հայոց Ձորէն ճողոպրածներ եւս մեզ մօտ եկած էին։ Աւելի տարեցներ յարմար գտեցին մեզ փոխադրել Վան – Այգեստան, ուր, ինչպէս կ՚ըսէին, հերոսական դիմադրութիւնը կը շարունակուէր։ Երկու օր քալելով հասանք Վարագ, ու յետոյ՝ Այգեստան, անօթի էինք ու ծարաւ, քիչ մը ճաշ տուին, կը լափէինք, մեզ տեղաւորեցին անմարդաբնակ տուներու մէջ։

Դարձեալ Թնդանօթի որոտ, դարձեալ համազարկեր, ամէն վայրկեան մահուան մղձաւանջ։

Չեմ գիտեր, որքան տեւեց այդ կացութիւնը, միայն կը յիշեմ որ, առտու մը, մթնշաղին, քոյրս արթնցուց զիս։

— Ելիր, ըսաւ, Թուրքերը փախան, երթանք ալիւր բերենք։Աչքերս դժուար բացի, դիմացի Թուրք զօրանոցը բոցերու մէջ կ՚այրէր, լսեցի ուրախութեան աղաղակներ, դիրկընդխառնում, համբոյրներ, ազատութիւն․․․։

Երկու օր ետք մեր գիւղը վերադար – ձանք։ Եղբօրս դիակը փոսէ մը հանելով Թաղեցինք։ Մարան Տատօն գտանք, ողջ մնացած էր, խնայած էին իր կուրու – թեան, մեր ձայնէն ճանչցաւ, գրկեց, համբուրեց, անվերջ համբուրեց։

— Մարան Տատօ, — ըսաւ քոյրս, — ելիր երթանք, հիմա կամաւորներ պիտի գան, հայ զինուորներ։

Մարան Տատօ երեսը խաչակնքեց, ու զարմացական շեշտով մը ըսաւ.

— Խայն էլ զինուո՞ր կ՚ըլնի։

Քիչ ետք, գլխաւոր ճամբուն եզերքը կեցած էինք։ Մարան Տատօ անվերջ Աստուծոյ անունը կու տար։ Անորոշ բառեր կ՚արտասանէր. շատ չանցած երեւցաւ կամաւորական այրուձին, յետոյ զինուորներ։ Գարնան արեւին տակ կը փայլէին սուիններ ու հրացաններ, ուրախութիւն, արցունք, դիրկընդխառնումներ, հուռ – ռաներ։

Մարան Տատօ ծունկի եկաւ, Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, ու երեսը հողին կը քսէր, յանկարծ բազուկները տարածեց ու խելայեղ աղաղակեց.

— Կը տեսնեմ զինուորները, կը տեսնե՛մ, կը տեսնե՛մ։

Հրաշքը կատարուած էր․․․։

ԳՈՒՐԳԷՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Եւ նա շարունակեց կառուցել ու ափսոսալ, որ իր կեանքի երիտասարդ տարիներին նպատակ էր դրել քառասուն աղբիւր եւ ոչ Թէ եօթանասունեօթ կամ հարիւր ու մէկ։ Այժմ նա համոզուած էր, որ եթէ նոյնիսկ եռապատկէր աղբիւր – ների Թիւը, դարձեալ կ՚իրականացնէր այն։ Եւ նոյն ներշնչումը, որը պահպանել էր նրա կեանքը քառասուն աղբիւրի համար, կը պահպանէր նաեւ հարիւր քանի համար։

Բայց այժմ այդ միտքն ի զուր էր եւ միայն մի բան էր մնում ուստա Մկրտչին՝ մեռնել։ Եւ նա մեռնում էր հանդարտ, տխուր եւ խորիմաստ մահով։

Այդ մահն սկսուեց վերջին աղբիւրը կառուցելուց անմիջապէս յետոյ։ Երբ կառուցումը լրիւին աւարտուեց, ուստա Մկրտիչը յանկարծ զգաց, Թէ ինչպէս պաղեց արիւնն իր երակներում, եւ այնտեղ՝ իր ներսում, կոտրուեց մի բան՝ եռեւի կեանքի զսպանակը։ Նա եկաւ տուն, հանուեց, պառկեց, որպէսզի այլեւս երբեք վեր չկենայ․․․

×

Լենինականի հին Թաղերից մէկում՝ Ձորի Բողազում, որն ամենայն իրաւամբ դեռ կարող էր կրել Գիւմրի անունը, իր փոքրիկ տան մէջ մեռնում էր աղբիւր – ների հռչակաւոր վարպետ ուստա Մկրտիչը։

Տանը գտնւում էին նա եւ իր հարսը։ Հարսն էր, որ բարձը դրել էր ուստայի մէջքի ետեւը, եւ այժմ ուստան այդ բարձին յենուած, լուսամուտից նայում էր դուրս՝ դէպի այն աշխարհը, որից ինքը շուտով պէտք է հեռանար։

Նրա տունը կանգնած էր Ձորի Բողազի՝ այդ ոչ խոր ձորակի մի լանջի վրայ եւ այժմ նա լուսամուտից տեսնում էր իր տան առջեւի անպարիսպ բակը եւ երկաբահասակ բարդիների շարքը բակի առ – ջեւամասում։ Բարդիների արանքներով նա տեսնում էր ցածրում գտնուող երկու այլ տների տափակ կտուրները, եւ կտուրներից այն կողմ՝ նորից բարդիների արեւոտ գագաթները, որ խոյացել էին կտուրներից բարձր եւ ստուերի պատառներ էին գցել դրանց վրայ։ Այդ երկու տների արանքով նա տեսնում էր ձորակի տափակ ու լայն յատակի մի ընդարձակ պատառ՝ այնտեղով հոսող սակաւաջուր առուակով։ Այս ափի վրայ երեւում էր մի կին, որ ջրի վրայ կռացած, կարպետ էր լուանում։ Երեւում էին կնոջ սպիտակ, լիքը ոտները։ Ուստային Թւում էր, Թէ նա նկատում էր նոյնիսկ ծնկածալերի երկայնակի ղոյգ փոսիկները։ Ուստան նայում էր դրանց եւ նրա սիրտը լցուել էր անյոյս մի կարօտ։ Այդ առոյգ ու գեղեցիկ ոտները հէնց ինքը կեանքն էր, որ այլեւս չէր վերադարձնում նրան։ Նայում էր ուստան եւ ցանկանում էր մահուան պահին իր հայեացքը յառել դրանց վրայ։

Բայց ահա եւ մի ձի, որ արածելով կարճ խոտը, մտնում էր նրա տեսողու – Թեան շրջանակի մէջ։ Ձիու իւրաքանչիւր շարժումից արեւը խաղում էր նրա կրծքի եւ գաւակի վրայ։ Ի՜նչ պիրկ եւ փայլուն մարմին, ի՜նչ ուժեղ ձի․․․ Ահա փայլատակեցին նրա սպիտակ ատամները։ Ահա նա Թափահարեց գլուխը վեր ու վար եւ նրա բաշը ցնցուեց։ Ի՜նչ գեղեցիկ բաշ․․․ Ոչ, ոչ Թէ կնոջ ոտներին, այլ այդ ձիու մկաններին պէտք է յառել վերջին հայեացքը՝ մեռնելու պահին։

Դիմացի լանջի վրայ նոյնպէս տներ կային։ Վերեւում դրանք ձգւում էին ե – րեք երկար փողոցներով, իսկ ներքեւում կանգնած էին առանձին – առանձին, եւ դրանցից իւրաքանչիւրի առջեւում նոյնպէս, կային անպարիսպ բակեր եւ բակերի առջեւամասերում՝ բարձր ու ոսկեզագաթ բարդիների շարքեր։ Իւրաքանչիւր բակի մի ծայրում ջրհորն էր, միւսում՝ հաւաբունը, իսկ մէջտեղում, երկար շըղթայով մի ծառից կապուած, նիրհում էր հաւատարիմ գամփռը։

Նայում էր ուստա Մկրտիչը մորմոք կարօտով այդ աշխարհին։Նա այդտեղ էր ծնուել եւ ահա այդտեղ էլ մեռնում էր։ Նա այդտեղ էր սկսել իր վարպետութիւնը։ Ահա լուսամուտից երեւում է նրա կառուցած առաջին աղբիւրը․․․

Կառուցուած էր այդ աղբիւրը մի հովասուն ուռենու տակ, դիմացի փողոցներից մէկի եզրին։ Մի մեծ խորանարդ քար կազմում էր աղբիւրի գլուխը, եւ խողովակը դուրս էր գալիս դրա միջից։ Կարճ, լայն, փայլուն խողովակ էր դա, որից ահա քառասուն տարի էր, որ յորդ հոսում էր ամենավճիտ ջուրը եւ Թափւում էր իր առջեւի քարէ գուռի մէջ։ Գլխաքարը ձեռքերի շփումից եւ գուռը՝ ջրի հպումից յղկուել էին ու փայլում էին ձիթածի պէս։ Գլխաքարը կարմրաւուն լեռ քար էր, եւ Թւում էր, Թէ գիւմրուհիների ձեռքերի ջերմութիւնից էր այն կարմրել, իսկ գուռը կապտաւուն լեռ քար էր, եւ Թւում էր, Թէ ջրի սառնութիւնից էր այն կապտել։

(2 – Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

Եթէ Հայաստանի հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւելեան բնական սահմանը եւ ամուր կռուանը Ղարաբաղն ու Սիւնիքն են, անոր արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան բնական սահմանը, ամուր յենարանը կը կազմէ Վասպուրական աշխարհը:

Այդ երկու երկիրներու միջոցով է միայն, որ Հայաստան Երկիրը իր ամբողջական կերպարանքը կ՚առնէ եւ պաշտպանուած կ՚ըլլայ բնական ամրութիւններով, ինչպէս հիւսիսէն, նոյնպէս եւ հարաւ-արեւելեան անկիւնէն:

Վասպուրականը, իրօք, աշխարհագրականօրէն կը ներկայացնէ ինքնատիպ, ինքնուրոյն աշխարհ մը: Բնութեան ինքնայատուկ պայմաններու շնորհիւ, կերտուած են Վասպուրականի անցեալ պատմութիւնը, Վասպուրականցիի ինքնայատուկ հոգեբանութիւնը եւ անոր ինքնուրոյն մշակոյթն ու տնտեսութիւնը:

Յայտնի է մեր պատմութենէն, որ Վասպուրականը եղած է միշտ ամէնէն ուժեղ, ամէնէն զարգացած իշխանութիւնը: Հոն է, որ Հայկ Նահապետը, ըստ աւանդութեան, սիւնին կը զամէ Ասորեստանի Բէլ չաստուածը: Առասպելական Մհերը Թաքնուած է Ակոռիի քարայրին մէջ: Իսկ Արա Գեղեցիկը՝ Առալէզի: Շամիրամի առուն 4000 տարիէ ի վեր կ՚ոռոգէ Վասպուրականը եւ իր ճարտարապետութեամբ ու հմտութեան հաւասարը չունի:

Ինչպէս հին քուրմերը սեպաձեւ տառերով, անհասկնալի ոճով կը գրէին իրենց պատմութիւնը, այնպէս ալ, յետագային Վասպուրականը զարգացուց իր ինքնատիպ մշակոյթը, իր ինքնատիպ պատմութիւնն ու եկեղեցին: Աղթամարը դարձաւ փոքրիկ էջմիածին մը՝ անկախ աթոռով, Վարագը հակադրուեցաւ Ս. Կարապետի, իսկ Նարեկի վանքը Սիւնեաց Տաթեւի: Այսպէս Վասպուրականը դարձաւ հնոցը Վասպուրականցիի մշակոյթին: Հայաստանի եւ ոչ մէկ վայրը ծածկուած չէ այնքան վանքերով, դպրոցներով եւ արուեստի ու գիտութեանց տաճարներով, որքան Արծրունեաց եւ Ռշտունեաց երկիրը: Հին քուրմերու դրագիտութիւնը ժայռերու յաջորդներու մէջ եւ Վասպուրականցին ինքնուրոյն արուեստագէտ է մինչեւ այսօր: Ան քաջ եւ ազգասէր մնաց՝ ինչպէս առասպելական Հայկը: Վասպուրականը դարձաւ առանձին անկախ իշխանութիւն, երբեմն Ռշտունեաց, երբեմն Արծրունեաց տան իշխանութեան տակ: Ան մեզի Թագաւորներ ալ տուեց՝ ինչպէս Նարեկացին եւ Քուչակը: Վասպուրականցիի ճարտարարուեստը, գեղարուեստը, ուսումը, համբերատար մանրանկարչութիւնը, դերձակութիւնը կամ ոսկերչութիւնը առաւելապէս արդիւնք են այդ երկրի աշխարհագրական պայմաններուն:

«Դրօշակ» ՌՈՒԲԷՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

1915ի ահաւոր եղեռնի օրերուն հերոսական դիմադրութիւնները, Վասպուրականի եւ Սուէտիոյ դիւցազնամարտերը բախտաւոր հետեւանքներ ունեցան: Սակայն Տարօնը, Ուրֆան, Շապին Գարահիսարը եւ այլ վայրերու յուսահատ բայց հերոսական ծառացումները խեղդուեցան բոցերու եւ արիւնի մէջ...: Լուսապատկերներու նման անվերջ շարան մը կ՚անցնի աչքերուս առջեւէն: Կսկիծ մը սիրտս կը կրծոտէ կարծես, երբ կը վերյիշեմ այն յուսահատ եւ արիւնալի օրերը... երբ մեր ժողովուրդը կառչած անյոյս ինքնապաշտպանութեան մը կը փորձէր գոյատեւել: Որքան բախտաւոր եղան Սուէտիան եւ Վասպուրականը, որոնք յաջողեցան տիրանալ, անհաւասար կռիւներու մէջ, յաղթութեան լուսապսակին:

Մօտէն գիտեմ Վասպուրականի լեռներն ու ձորերը. մօտէն կը ճանչնամ Վասպուրականի քաղաքային, գիւղային ու լեռնցին, անոնք ընդունակ էին այն հերոսական յանդգնութեան, որ հիացմունքով արձանագրուեցաւ պատմութեան էջերուն մէջ: Վասպուրականցին գիտակից եւ հպարտ ու միշտ յանդուգն, զուր չէր որ ծառացաւ բռնակալութեան եւ ոճրապարտ ջոլիրներուն դէմ:

Խրիմեանները, Փորթուգալեանները, Աւետիսեանները, Վարդանները, Դումանները, Մարտիկները, Պետօները, Վաղդէնները, Վարդգէսները, Իշխանները եւ Արամները՝ անոնց մէջէն անցած էին՝ դաստիարակելով, մագնիսացնելով հրաբորբոք գաղափարականութեամբ, հագորդելով զանոնք զոհաբերութեան եւ նուիրումի նշխարով:

Ահա թէ ինչու Վասպուրականը յաղթական ելաւ իրմէ թուով գերազանց բարբարոսներու դէմ:

Երբ կարդանք Վասպուրականի ըմբոստացման պատմութիւնը պիտի սքանչանանք անոնց զինուորական կազմակերպութեան, հնարքներու եւ յախուռն ելոյթներուն վրայ:

Դանակը ոսկորին էր հասած. բնաջնջման օրհասականը կախուած էր ամէնուն գլխուն վրայ...:

Թուրքիոյ հայաբնակ բոլոր անկիւններուն մէջ, մեր ժողովուրդը կը դղար այդ, սակայն չյաջողեցաւ ընդդիմանալ... Ինկան պատուով. բախտը անժպիտ եւ անգութ գտնուեցաւ անոնց հանդէպ...:

Իսկ Վասպուրականը պողպատէ կամքով եւ իր յամառ դիմադրութեամբ այսօր լուսապսակ ճակատով ու հպարտ՝ ցցուած է քաղաքակիրթ աշխարհի խիղճին առջեւ, եթէ դեռ գոյութիւն ունի այդ հին ու մաշած զգացումը...:

Փառք եւ պատիւ անոնց, որոնք հաւաքականօրէն ծառացան ոճրագործ ցեղին դէմ:

ԿՈՄՍ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

ՃԵՐՄԱԿ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Հօտաղ մը սրինգ կը նուագէր բլուրի մը ստորոտը: Օձ մը լսելով անուշ մեղեդին, հմայուած դուրս կ՚ելլէր ծակէն եւ կը պարէր: Յետոյ, իր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար, ոսկի մը կը ձգէր հօտաղին ոտքը:

Եւ եղաւ որ հօտաղը Մեքքէ գնաց: Մեկնելէ առաջ, պատուիրեց տղուն, որ սրինգ նուագէ եւ զուարճացնէ իր բարեկամը:

Շատ չանցած երիտասարդը ձանձրացաւ այս գործէն: Եւ երբ օր մը օձը կը պարէր, փայտ մը առնելով ուժգին հարուած մը իջեցուց:

Օձը ջղայնանալով եւ տեսնելով որ պոչը կտրուած է, խածաւ իր հակառակորդը: Եւ տղան մեռաւ:

Երբ ուխտաւորը վերադարձաւ Մեքքէէն, պատմեցին թէ տղան կը հանգչէր բլուրին ստորոտը, ճերմակ դամբանի մը տակ:

Հօտաղը վերսկսաւ սրինգ նուագել: Օձը զգուշութեամբ գլուխը ցոյց տուաւ իր ծակէն, բայց չուզեց դուրս ելլել:

— Է՞ր երբեմն, բարեկամներ չէի՞նք մենք, հարցուց հովիւը:

— Արդարեւ բարեկամներ էինք, պատասխանեց օձը. բայց քանի դուն տեսնես այս ճերմակ գերեզմանը եւ քանի ես քաշքշեմ այս կտրած պոչը, բարեկամութեան խօսք չի կրնար ըլլալ մեր միջեւ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Շաբաթ, ժամը 17ին, Բանաստեղծական Մշակութային կեդրոնատեղիին մէջ՝ 5 Ռիւ Բոնսթանթին (Փարիզ 7) նուագահանդէս՝ Փօլ Թաֆանէլլի գործիական խումբով, որուն կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահար եւ երաժշտական քննադատ՝ Խտուար Էքսերժան (Էքսէրճեան):

ԿՈՉ

(ՏԱՍՆՕՐԵԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ)

Ապրիլ 7 — Ապրիլ 16

«Պայքարը, զոր տասը օրէ ի վեր կը մղենք անարգ թշնամիին դէմ, մեր ազգային ազատագրութեան ամէնէն հոյակապ, ամէնէն նուիրական ու ամէնէն ժողովրդական պայքարն է: Թշնամին՝ դարանակալ եւ դաւադիր, ջարդարար ու բարբարոս, արիւնկզակ ու վայրենի, կ՚ուզէ վերջ դնել մեր գոյութեան՝ ազգային ու անհատական: Բայց մենք ուզեցինք կռուիլ. կռուիլ մեր կեանքին համար, մեր ինչքին համար, մեր բռնաբարուած ու աւեւանդուած մեր մայրերուն ու քոյրերուն համար, ամբողջ ազգի գոյութեան համար:

Մեր կռիւը վեց հարիւր տարուան բարբարոս ու ջարդարար կառավարութեան դէմն է: Մեր կռիւը ոճրագործ, մարդկային ու քաղաքակրթական բոլոր իրաւունքներուն թշնամի ձէվաէթներու դէմն է, որոնք, ծարաւի հայ արեան ու արցունքին՝ ջիհատ քարոզեցին արտաքին թշնամիներուն դէմ, բայց սկսան ջարդել բոլոր քրիստոնեաները, կին թէ երախայ, մանուկ թէ ծեր, երիտասարդ թէ անզամալոյծ:

Վասպուրականի Հայեր,

Տասը օր եղաւ, որ մենք կը պայքարինք մեր անհատական ու ազգային ճիգերով, պայքար մը, որ եզակի պիտի ըլլայ ոչ միայն հայ ազգային պատմութեան մէջ, այլ եւ համաշխարհային պատերազմի այս օրերուն պիտի արժանանայ քաղաքակիրթ մարդկութեան սքանչացումին:

Թող տեսնէ ամբողջ աշխարհը, թէ ինչպէս բուռ մը քաջեր, հայ ազգային ամենամեծ հերոսներ, անօրինակ խանդավառութեամբ կը մաքառին յանուն ամենամեծ եւ ամենաբարձր արդարութեան:

Վրէժի աստուածը թող սաւառնի մեր կորիճներուն գլխուն վերեւ եւ թող խօսի բոլորիս մէջ հերոսներու դիւցազնական ոգին:

Տասը օր բոլորեցինք: Պատրաստուինք նոր յաղթութիւններու եւ նոր պայքարներու»:

ՁԻՆՈՒՈՐ. ՄԱՐՄԻՆ

Վան, 16 Ապրիլ, 1915

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Թող առնելիքը ըլլայ, գոչեց Մարգար էֆէնտի սպառնական շեշտով մը:

Վարժապետին այս միջադէպը աւելի գրգռեց Մարգար էֆէնտիի մարտական կամքը: Հետեւեալ օրն իսկ Թաղական Խորհուրդին դէմ ծանր ամբաստանութիւններով հանրագրութիւն մը պատրաստել տուաւ եւ Մանուկ աղային յանձնեց, որ Թաղեցիներուն ստորագրել տայ, որպէսզի վարչութեան մատուցուի:

— Աղէկ, բայց տեսնենք ամէնքն ալ պիտի ուզե՞ն ստորագրել, դիտել տուաւ Մանուկ աղա:

— Ամէնքը թող չստորագրեն, բաւ է, որ քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւաքենք:

— Աստր ալ կը կասկածիմ, մեր թաղեցիները զարմանալի մարդիկ են, սրճարաններու մէջ կը պոռան, կը կանչեն, բայց երբ կարգը գայ գործելու, մէկ կողմ կը քաշուին:

— Քիչ մը սանկ դրամ խաղցնենք թէ՝ օգուտ չընե՞ր, հարցուց վաճառականը:

— Ատ տարբեր բան, պատասխանեց Մանուկ, ատոր ըսելիք չունիմ, դրամով ամէն բան կարելի է:

Վաճառականը գրպանը խառնեց, երկու հատ հինգ ոսկինոց պանքնոտ հանեց Մանուկ աղային տուաւ եւ ըսաւ.

— Հիմակուհիմա սըանք առ, թող քովդ գտնուին, պէտք եղած տեղը գործածէ, յետոյ եթէ հարկ ըլլայ, նորէն բան մը կ՚ընենք:

Նախկին Թաղականը պանքնոտները գրպանեց, հանրագրութիւնը խնամքով թերթի մը մէջ ծրարեց ու մեկնեցաւ, խոստանալով իսկոյն գործի սկսիլ:

— Քանի՞ օրէն կը վերադարձնես, հարցուց Մարգար էֆէնտի:

— Է՜հ, առնուազն երեք չորս օր պէտք է, պատասխանեց Մանուկ:

— Քեզ տեսնեմ, սա գործը յաջողութեամբ գլուխ հանէ:

— Ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ, այդ մասին կատարելապէս ապահով եղիր, պատասխանեց Մանուկ:

Եւ արդարեւ եռանդով գործի սկսաւ: Բայց իր երկիւղը հիմնաւոր էր: Թաղեցիներէն շատեր բացարձակ չէզոքութիւն պահել կ՚ուզէին:

— Սլտեղ ստորագրութիւն մը նետէ, կ՚առաջարկէր Մանուկ աղա Թաղեցիի մը՝ հանրագրութիւնը երկարելով:

— Ի՞նչ է սա, Մանուկ աղա:

— Ճանըմ, մեր Թաղական Խորհուրդին դէմ բողոք մըն է, ալ համը փախցուցին, սանկ թողուլ չըլլար, կարգա՛, նայէ՛, խնդիրը շատ աղէկ կերպով բացատրուած է:

— Ինծի ի՞նչ, ես ատանկ բաներով չեմ զբաղիր:

— Թուհաֆ բան, դուն Թաղեցի չե՞ս:

— Թաղեցի եմ, բայց չէզոք մնալ կ՚ուզեմ:

— Ատանկ անտարբերութիւն կ՚ըլլա՞յ, ատ Պօղոս էֆէնտին պարզապէս եկեղեցին կը թալէ կոր, զինքը դուրս նետելու է եւ շնորհքով մարդիկ նստեցնելու է:

— Շնորհքով մարդ ո՞ւր է:

— Ի՞նչ ըսել է, զարմանալի բան, թաղին մէջ շնորհքով մարդ չկա՞յ... Մարգար էֆէնտին կը բերենք ատենապետ կ՚ընենք, ազգասէր, հարուստ, պատուաւոր մարդ, Պօղոս էֆէնտիին չի նմանիր:

— Պօղոս էֆէնտիին ալ, Մարգար էֆէնտիին ալ խերն անիծեմ... Հացի փարա հանելու նայինք:

Մանուկ աղա այս տեսակ ընդդիմութիւններէ չէր յուսահատեր. մարդը կ՚առնէր, սրճարան մը կը տանէր, քանի մը շիշ օղի կը հրամցնէր, ժամերով կը խօսէր եւ երբեմն կը յաջողէր ստորագրութիւն մը կորզել:

Ուրիշ կարգ մը դատարկապորտներ 10 կամ 20 ղուրուշի փոխարէն իրենց ստորագրութիւնը կը դնէին հանրագրութեան ներքեւ:

Մէկ քանիները, աւելի խստապահանջ — ոսկի մը կը պահանջէին եւ Մանուկ աղա իրենց ստորագրութեան համեմատ սակարկութեան կը մտնէր հետերնին:

Բայց տասը ոսկին շուտով աւարտեցաւ, մինչ հանրագրութեան ներքեւ հազիւ 40–50 ստորագրութիւններ հաւաքուա՞ծ էին:

Մանուկ աղա երկու օր ետքը ափ առաւ Մարգար էֆէնտիի տան դուռը:

— Ի՞նչ լուր, հարցուց վաճառականը:

— Բաւական ստորագրութիւն հաւաքեցի:

— Որչա՞փ...

— Յիսունի չափ:

— Զօգտեր, էֆէնտիմ, չօգտեր:

— Ես ալ գիտեմ, որ չօգտեր, պատասխանեց Մանուկ աղա, բայց ի՞նչ ընենք, կամաց-կամաց... սակէ զատ՝ դրամն ալ սպառեցաւ եւ դրամը այս տեսակ պայքարներու ջիղն է:

— Ճանըմ, դուն ալ պօլ-պօլ չրաժնէիր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Պր. Յակոբ Տապաղեան, Օր. Փրափիոն Տապաղեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տապաղեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Մառի Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ Տապաղեան, Զաքարեան, Էքսէր–ճեան, Գայթանճեան, Կիւկիւչեան, Հէ–քիմեան եւ Նիկողոսեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-տան իրենց մօր եւ ազգականին, նորոգ հանգուցեալ՝

այրի Տիկ. ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ
(ծնեալ Բարսեղեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կի-րակի առաւօտ, Տէսինի Հայոց եկեղեց-ւոյ մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ջարոյեան եւ համայն պարագա-ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստ-եան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՊՕՄՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Մկրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան Վռամ եւ զաւակները, Սարաֆեան ընտա-նիքը եւ համայն պարագաները կը ծանու-ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 16 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց եղբօրորդի, մօրեղբօրորդի եւ ազգականին՝ տարաբախտ

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Ապրիլ 16) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարեդարձին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքեանի եւ ըն-տանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ զոքանչ մօր՝ Տիկին Ֆլօր Շատարեւեանի մահուան առթիւ (Սէնթ Էթիէն)։

×

Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան վար-չութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մարի Կարապետեա-նի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բո-լոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Մովսէս Կարա-պետեանի մահուան տխուր առիթով։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
57-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 16 Ապրիլ, ժամը 16.30ին Սալոն Սփլանտիտ
Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական Վարչու-թեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն
Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ
Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին.— Օր. Մ. Ալեքսանեան, Տիկին Ի. Հրաչեան, Պ. Վ. Նազարեան, Տիկին Մ. Տէր–Կարապետեան, Այտա Էմիրեան։
Խմբերգ — լուսարձակով նկարներ — եւկատակերգութիւն մը՝ Նկարիչը։
Տոհմիկ պարեր
Խօսնակ՝ Օր. Մ. Նազարեան
Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին
Հանդէսէն ետք ընտանեկան հաւաքոյթ – ընթրիք
Արձանագրուիլ.— Պանոսեան 66–17–46 Բարայեան 66–01–21 Նազարեան 48–57–70
Ճաշագին 20 փրանք

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արտաշէս Սապունճեան եւ զաւակ-ները 50ական Փր. կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն իրենց քրոջ եւ հօրա-քրոջ՝ Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեանի յի-շատակին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Պ. Սարգիս Գորգիկեան (Իվրի) 50 Փր. կը նուիրէ Հայ Նախկին Ռազմիկներու յուշարձանին, փոխան ծաղկեպսակի, Տի-կին Մարի Եօթնեղբայրեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Փր. «Յառաջ»ի։

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 10ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչու-թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Իշխան Կարապետեանէ 80 Փրանքի նուէր մը իրենց հօր՝ Ղազար Կարապետ-եանի մահուան քառասունքին առթիւ։

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

Prie tous les jeunes de venir nombreux rendre hommage à nos martyrs
——— GENOCIDE 1915 ———
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ 1915
Cette soirée du souvenir sera consacrée :
1ère partie — La vie et l'œuvre de Grigor ZOHRAB
2ème partie — Montage de diapositives retraçant l'historique de l'extermination d'un peuple
LE VENDREDI 21 AVRIL A 20 H. 30
Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս Մինաս-եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
կազմակերպութեամբ Կարմիր Խաչի Ա-նիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին,
Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը
32, Rue Paul-Déroulède, Bois-Colombes
15 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին։
ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ
Մասնաւորաբար հրաւիրուած է
Բեմասիրաց թատերախումբը իր ամբողջ կազմով
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին.— Տիկիններ՝ Մ. Առաքելեանի, Հ. Էքիզեանի, Դ. Ֆըն-տըքեանի եւ Օր. Ն. Սարաֆեանի ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի անդամուհիներու մօտ։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ
կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար
որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒ-ԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՑԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ
գլխաւոր դերակատարներն են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ
Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Ան-տոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան
Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770–07–25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօնիէ, Տիմանըթէռ ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ Թա-տերախումբին բոլոր անդամներուն։
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը։ Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել։ Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30։

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ
ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կա-պոյտ Խաչի Ս. Մօրիսի մասնաճիւղին, իր հիմնադրութեան առթիւ, 16 Ապրիլ, Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաքապետա-րանի սրահին մէջ՝ Սալ տէ Ֆէթ։

Կը խօսի Տիկ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԱԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Դասական պարեր Տէսին – Վիէն միաց-եալ պարախումբի կողմէ։ Երգ. Տիկ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան)։

Արտասանութիւններ՝ Օրիորդներ Պար-տաքճեան, Գըլըճեան, Պր. Մխսեան։

Մուտքը ազատ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութիւնը հերոսամարտի տարեդարձը կը տօնէ Ապ-րիլ 16ին։

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)
Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէաթրը Շան զ'էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ցուցադրէ հայախօս Փիլմը, Երեք-շաբթի 18 Ապրիլ ժամը 21ին, Սինեմա «Մալաքօվ – Փալաս» (Փլաս տիւ 11 Նո-վամպրը)

ԳԱՐԻՆԷ
(Լէպլէպիճի Հոր Հոր աղա)

գունաւոր մեծ Փիլմը

Այս Փիլմի հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեանս բարի նպատակներուն։

Խճողումի տեղի չտալու համար, կան-խաւ ապահովել ձեր տոմսերը, դիմելով Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան անդամներուն։ Կը ծախուի նաեւ կիշէն։

Հաղորդակցութիւն

Métro Porte de Vanves
Autobus 191, Arrêt Victor-Hugo
du secteur d'Issy-les-Moulineaux
prendre l'autobus 126 a Corentin Celton
et descendre à André Coin

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զոյգ նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 Փր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ
15
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
15 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12392

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.392

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍԻ ԿՏԱԿԸ

—o—

Ապրիլ 9ին Պաղտատի մէջ ստորագրուեցաւ «բարեկամութեան եւ գործակցութեան» դաշնագիր մը Խորհրդային Միութեան եւ Իրաքի կառավարութեան միջեւ 15 տարուան համար: Մոսկուայի լիազօրն էր վարչապետ Ալեքսիս Կոսիգին: Իրաքինը՝ նախագահ Պաքր:

Դաշնագրի բովանդակութեան մանրամասնութիւնները ճշդելու եւ այլ նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելու համար Փետրուար 10–17 Մոսկուա գացած էր Պաղտատի կառավարութեան ամէնէն ուժեղ դէմքը՝ Սատտամ Հիւսէյն «փոխ–նախագահ Յեղափոխութեան Կոմիտէ»ին:

Որքան յեղյեղուկ են Պետութեանց վարչակարգերն ու քաղաքական ուղղութիւնները: 24 Փետր. 1955ին՝ Մեծն Բրիտանիոյ օրհնութեամբ՝ Թուրքիոյ, Իրանի, Փաքիստանի եւ Իրաքի միջեւ կնքուած էր «Պաղտատի Ուխտ»ը՝ դերադասօրէն ուղղուած Խորհրդային Միութեան դէմ, արգիլելու համար անոր քաղաքական ու գաղափարախօսական ազդեցութեան ծաւալումը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

14 Յուլիս 1958ի զինուորական յեղափոխութիւնը վերիվայր կը շրջէր կացութիւնը: Ֆէյսալ Բ. երիտասարդ թագաւորը, դահաժառանգ Ապտէլիլահ եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշա զոհ կ'երթային յեղափոխութեան: Իրաք կը քաշուէր Պաղտատի Ուխտէն, որ շատ չանցած կը վերածուէր ՍԷՆԹՕյի, Մ. Նահանգներու ալ գործակցութեամբ, Մեծն Բրիտանիոյ կողքին:

Այժմ իրաքեւխորհրդային դաշնագրով Պաղտատի կառավարութիւնը վերջնապէս բարեկամական կապեր կը հաստատէ Մոսկուայի հետ, որ քաղաքական մեծ յաջողութիւն մը կ'արձանագրէ՝ իր ազդեցութեան ենթարկելով քարիւղի հսկայ աղբիւրներու տէր այդ երկիրը, ցարդ շահագործուած արեւմուտքի դրամատիրական-իմպերիալական Պետութեանց կողմէ: Ու կը մօտենայ Պարսից ծոցի իշխանութեանց, ուր նոյնքան եւ աւելի քարիւղի հարուստ պահեստներ կան:

Ո՛չ նախագահ Թրումընի վարդապետութիւնը, ո՛չ ալ Պաղտատի Ուխտը կամ ՍԷՆԹՕն կրցան արգելք հանդիսանալ Խորհրդային Միութեան դէպի Միջերկրական ու Պարսից ծոց ծաւալման: Մոսկուա, առանց մէկ գնդակ իսկ արձակելու, այսօր տիրականօրէն դէմ յանդիման կանգնած է անգլեւամերիկեան Պետութեանց՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Սթալին 1945ին Փոցտամի մէջ Չըրչիլէն ու Թրումընէն ի զուր կը պահանջէր Խորհրդային հակակշիռ հաստատել Նեղուցներու վրայ եւ մերժումի կը հանդիպէր, չհամարձակելով պնդել Կարսի ու Արտահանի վերատիրման վրայ:

Այսօր, Խ. Միութիւնը, օգտուելով Նեղուցներու մասին Մոնթրէօի ծանօթ համաձայնագրէն, իր մարտանաւերն ու առեւտրական փոխադրանաւերը՝ արդիական զէնքերով ու ռազմանիւթերով բեռնաւորուած, ազատօրէն կ'անցընէ Վոսփորի ու Տարտանէլի նեղուցներէն դէպի Միջերկրական ու աւելի հեռաւոր ծովեր, մինչեւ Պարսից ծոց եւ Հնդկաց ովկիանոս:

Պաղտատի նոր դաշնագիրը լրացուցիչ կը կազմէ այն միւս դաշնագրին, որ Մայիս 1971ին կնքուեցաւ Խորհրդային Միութեան եւ Եգիպտոսի կառավարութեան միջեւ: Խորհրդային ազդեցութիւնը ակներեւ է այժմ Կարմիր ծովէն մինչեւ Պարսից ծոց, անցնելով Ադէնէն, որ ռազմավարական կարեւոր նաւահանգիստ մըն է Հնդկաստանի ճամբուն վրայ եւ որ երկար ատեն կենսական խարիսխ մը ըլլալէ ետք բրիտանական կայսրութեան համար՝ այսօր դերը է փոխած, անցնելով հակառակ ճակատի վրայ:

Մեծն Պետրոսի կտակը պիտի իրականանա՞յ կամաց կամաց, առանց փողի ու թմբուկի, առանց գնդակ արձակելու...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Խորհ. Միութեան նախագահը՝ Պոդգորնի, Անգարայէն Իզմիր մեկնեցաւ այցելելու համար Ալիաճայի քարիւղի մեծ զտարանը, որ կը շինուի Խորհ. Միութեան նիւթական օժանդակութեամբ: Ուրիշ չորս մեծ ճարտարարուեստական ծրագիրներ ալ կ'իրագործուին այժմ խորհրդային օժանդակութեամբ՝ նիւթական եւ մասնագիտական:

Պոդգորնի Անգարայի մէջ երկօրեայ խօսակցութիւններ ունեցած է Թուրքիոյ նախագահին եւ առաջնորդներուն հետ: Թուրք դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, Պոդգորնի «բարեկամական ճնշում» ի գործ դրած է Թուրքիոյ վարիչներուն վրայ, որպէսզի այս վերջինները զօրավիգ կենան Խորհ. Միութեան առաջարկին՝ Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի գումարման մասին: Նոյն աղբիւրներու համաձայն, Թուրքերը «զգուշաւոր» դիրք բռնած են: «Խօսակցութիւնները սիրալիր մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցան», յայտարարեց Արտաքին նախարարութեան բանբերը՝ Սեմիհ Աքպիլ, անդրադառնալով շուրջ երկու ժամուան խօսակցութեան, որ տեղի ունեցած է Պոդգորնիի եւ Սունայի միջեւ: Բանբերին համաձայն, խօսակցութեան նիւթ դարձած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ միջազգային հարցեր: Թուրք բանբերը մանրամասնութիւններ չէ տուած:

Պոդգորնի Իզմիրէն ետք պիտի այցելէ Պոլիս:

Օռոռ կարճ արձագանգ մը կուտայ այս մասին եւ կ'աւելցնէ.— «Փարիզի մէջ Հայկական Կոմիտէ մը բողոքի գեկոյց մը հրապարակած է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ զանազան քաղաքներու մէջ քանի մը ռումբեր պայթեցան օրուան մը ընթացքին: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան, ծեր կին մըն ալ մեռաւ: Ուայթլօ, լիազօր նախարարը, տասնեակ մը քաղաքական բանտարկեալներ եւս ազատ արձակեց: Առաջին անգամ ազատ ձգուած էին 73 հոգի:

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն Օթթաւա ժամանեց 48 ժամուան պաշտօնական այցելութեան համար: Նիքսըն տեսակցեցաւ Փիէր Թրիւտոյի հետ, Քանատայի վարչապետը: Երկու երկիրներու միջեւ տարակարծութիւններ կան տնտեսական եւ առեւտրական մարզերու մէջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գիւղատնտեսութեան նախարարը յայտարարեց, թէ Նիքսըն Մոսկուայի մէջ հաւանաբար ստորագրէ համաձայնագիր մը, որով Մ. Նահանգները տարեկան 200 միլիոն տոլար արժէքով հացահատիկ ծախեն Խորհ. Միութեան:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ հարաւը երեք նոր շարժարձանագրեց: Մարդկային զոհ չկայ, տրուած ըլլալով որ շրջանի գիւղերը արդէն իսկ հիմնայատակ եղած էին նախորդ շարժերու հետեւանքով:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ Անգլիացիներու 45 առ հարիւրը համաձայն է իր երկրին անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային:

ՍԱՆԹԻԱԿՕՅԻ մէջ, Չիլիի մայրաքաղաքը, 250.000 ցուցարարներ առաջնորդեցին փողոցները, նախագահ Ալլէնտէի հասցէին քննադատական բացագանչութիւններով: Ցոյցը կազմակերպուած էր ընդդիմադիր կուսակցութեան կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 34րդ ախոյենութեան (1972) մրցաշարքը սկըսաւ Ապրիլ 4ին:

Հայաստանի «Արարատ» խումբը, որ, ինչպէս ծանօթ է, 1971ին երկրորդ հանդիսացած էր Քիեւի «Տինամօ»էն ետք, ներկայ տարեշրջանի իր ախոյենական մրցումներուն առաջինը կատարեց Ապրիլ 8ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ:

«Արարատ»ի առաջին մրցակիցն էր Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ը, որ Ապրիլ 4ին յաջողած էր հաւասար արդիւնք ձեռք ձգել Թիֆլիսի «Տինամօ»ի հետ:

Հայաստանի խումբը պարզապէս յուսախաբ ըրած է հանդիսականները: Արդարեւ, «Արարատ»ի մարզիկները թոյլ եւ անկազմակերպ խաղ մը ցուցաբերած են: Աւելին՝ հաւաքական մտածուած խաղի փոխարէն՝ անհատական նախասիրութիւններ ի յայտ բերած են — գնդակը երկար պահել իրենց մօտ, տատանումՙ որոշում տալու եւայլն:

Պատկերը շատ աւելի տխրօրն եղած է երկրորդ կիսախաղին, երբ «Արարատ»ի մարզիկները կը սկսին վիճիլ իրարու ինչպէս նաեւ մրցումը վարողին եւ անոր օգնականներուն հետ: Մարզիկները կռուարական դիրք կը բռնեն, որով դժուար չըլլար «Լոկոմոտիվ» խումբի խաղացողներուն, խաղի վերջաւորութենէն հինգ վայրկեան առաջ գնդակը զետեղել «Արարատ»ի բերդը:

Արդիւնքը շատ աւելի անախորժ պիտի ըլլար Հայաստանի խումբին համար, եթէ «Լոկոմոտիվ»ի տեղ աւելի զօրաւոր խումբ մը ունենար իր դիմաց իբրեւ մրցակից:

Աւելցնենք այս առթիւ, թէ «Արարատ» ըստ հաստատուած ժամանակացոյցին, իր առաջին մրցումը պիտի կատարէր Մոսկուայի «Տինամօ»ի դէմ, Ապրիլ 5ին, սակայն յետաձգուեցաւ, որովհետեւ Մոսկուացիները նոյն օրը պիտի խաղային Պերլինի մէջ:

Ախոյենական շարքի այս առաջին մրցումը մեծ դժգոհութիւն ստեղծած է «Արարատ»ի նկատմամբ, Հայաստանի մարզասէր շրջանակներու մօտ:

Քննադատ մը կը գրէ.— «Առաջին խաղը, առաջին պարտութիւնը, հարկաւ, լուրջ դաս կը հանդիսանայ, երկրի արծաթեայ մրցանակակրին: Թիմի ղեկավարութիւնը պէտք է մտահոգուի մարզիկների հոգեբանական, կամային, մարտական որակներն աւելի կայունացնելու մասին: Այլապէս մեծ ֆութպոլը, որն այնքան հաճելի պահեր է պարգեւել «Արարատ»ին, կարող է ինչ–որ տեղ երեք թեքել նրանից»:

Օրը Օրին

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

—o—

Քառասուն օր առաջ, Մարտ 4ին իր մահկանացուն կնքեց Նուպար Աղամալեան, համեստ մտաւորական մը, միջին սերունդի վերջին ներկայացուցիչներէն: Ծնած էր Պոլիս 17 Փետրուար 1889ին: Նախնական կրթութիւնը ստանալէ վերջ Գում Գափուի Պէզճեան ազգային վարժարանը, մտած էր Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանը, զոր աւարտած էր 1906ին: Երկու տարի առեւտրական տան մը մէջ աշխատելէ ետք, ուսուցչական վկայական ստանալով, նուիրուած էր կրթական ասպարէզին: Պաշտօնավարած էր Կէտիկ փաշայի ազգային վարժարանին մէջ, մինչեւ 1914, երբ ընդհանուր զօրաշարժի հռչակումով մտած էր Փանկալթիի զինուորական վարժարանը, հետեւելու համար թեկնածու – սպայի դասընթացքներուն:

Այնտեղ է, որ ճանչցայ զինքը: Նոյն գումարտակին մէջ էինք, ուրիշ հայ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու հետ: Մեր ընկերներէն շատեր 1915 Մարտէն սկսեալ ղրկուեցան Տարտանէլի ճակատը, ուսկից ողջ վերադարձողներու չհանդիպեցանք բնաւ:

1915ի ամառը զինուորական դասընթացքը աւարտելով իբրեւ մարզիչ գնաց Ծիլէ, ուր պահ մը մնալէ վերջ ղրկուեցաւ Պաղեստինի ճակատը, պահեստի սպայի հանգամանքով: Ուրիշ շատ հայ սպաներու պէս, ինք ալ գերի իյնկաւ Անգլիացիներուն ձեռքը 1918ին եւ տարուեցաւ Եգիպտոս՝ գերիներու ճամբար:

Գահիրէի Ազգային Միութեան ջանքերով, բազմաթիւ Հայեր ազատեցան գերիներէն: Ոմանք կամաւոր արձանագրուեցան Հայկական Լեգէոնին, ուրիշներ զանազան գործերու մէջ մտան: Նուպար Աղամալեան Եգիպտոսի Ազգային Միութեան դիւանատան մէջ քարտուղարի պաշտօնին կոչուեցաւ: Պաշտօնը զոր վարեց մինչեւ 1922, երբ վերադարձաւ Պոլիս, ծնողքին մօտ: Երկար պիտի չմնար սակայն օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ, ուր աշխատեցաւ Գում Գափուի Ասպարէզ լսարանական Միութեան դրասենեակը, իբրեւ քարտուղար՝ փաստաբան Պօղոս Դանիէլեանի օրով:

1923ին դաշնակիցները պարպեցին Պոլիսը եւ Թուրքերը սկսան քշքշել հին հաշիւները: Աղամալեան ալ վտանգուած էր իբրեւ կուսակցական և կը հետապնդուէր: Պարտաւորուեցաւ հեռանալ Պոլսէն: Եկաւ Փարիզ, ուր հաստատուեցաւ վերջնապէս: Իբրեւ հաշուակալ աշխատեցաւ առեւտրականներու մօտ, պահ մըն ալ՝ ֆրանսական մեծ դրամատան մը մէջ:

Գրասէր էր: Պարապոյ ժամերուն յօդուածներ կը գրէր զանազան նիւթերու շուրջ: 1945ին աշխատակցած է Արեւմուտքի, իսկ 1949էն մինչեւ 1971 Յառաջի: Պահ մը ատենադպիրն է եղած Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղին:

Իր սերունդին պատկանող ուրիշ հայ բախտակիցներու պէս Աղամալեան եւս տարագրութեան մէջ ամէն բանէ առաջ ապրուստ ճարելու եւ ընտանիք ապրեցնելու հոգերով տարուած՝ պարտադրաբար լքեց ուսուցչական ասպարէզը, որուն կոչումն ունէր:

Համեստ էր եւ բնաւորութեամբ բարեմոյն:

Կը թողու բարի յիշատակ մը:

Հ.

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐԱԴԱՐՁԷ՛Ք ՄԵՐ ԴԱՍԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Դէպի արտասահմանի հայկական ակումբները՝ Երեւանէն անընդհատ կը հասնին նորատիպ մատեաններ, գրական, գիտական, բանասիրական, պատմական, տեղագրական։

Բերկրարար է իրողութիւնս՝ մեծապէս։ Հազար հինգ հարիւր տարիներու ընթացքին՝ առաջին անգամն է, որ այսքան մեծածաւալ մատեաններ լոյս կը տեսնեն, բաղմահազար տպաքանակով։

Կ՚ուսումնասիրուի Հայոց կեանքը, կը նկարագրուի հայրենիքը, կը գնահատուի հայ հողին պատմութիւնը (գրականութիւնը, արուեստները), կը լուծուին հարցերը՝ հետզհետէ։

Վարչակարգի դաժան օրերուն Րաֆֆիի կամ Վարուժանի, Սիամանթոյի կամ Ռուբէն Զարդարեանի անունն իսկ չէին կրնար յիշել մարդիկ. այսօր՝ ոչ միայն կը յիշեն, այլեւ կը կարդան ազատօրէն։ Բազմահազար օրինակներով կը շրջագային այս հեղինակներուն երկերը, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ։ Նարեկացին իսկ կը թարգմանուի եւ կը հրատարակուի։ Շնորհալին իսկ։ Լամբրոնացին իսկ։

Լիայոյս ենք, որ պիտի գայ կարգը նաեւ Աւետիս Ահարոնեանի, ժամանակակից գրական արձակի իշխանին։ Ի խնդիր ազատութեան մարտնչող հերոսներուն հաւասարազօր գրչի մարդուն։

Ուրախ ենք, ծափերով կ՚ողջունենք մինչեւ այսօր կատարուած նուաճումները։

Իրողութիւնս, սակայն, արգելք մը չէ, որ յայտարարենք թէ արտասահմանի հայկական ակումբները կը դժուարին համակերպելու Երեւանեան ուղղագրութեան հետ, որ թէպէտ չունի առաջին օրերու արտառոցութիւնները, այսուհանդերձ կը մնայ միշտ անընդունելի։

Ոչ միայն բնաշխարհիկ նոր գրողներու երկերը, այլեւ դասական եւ արեւմտահայ գրողներու երկերը եւս կը հրամցուին Երեւանեան ուղղագրութեամբ, թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի Հայութեան։

Որքան աւելի պիտի դիւրանայ այդ երկերուն ընթերցումը, եթէ վերահաստատուի Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, որ առինքնած է հիացումը ոչ միայն հայ, այլ եւ օտար մասնագէտներու։

Ոչ թէ դիտողութիւն մը, այլ հրամայական պահանջ կը ներկայացնենք.

—Վերադարձէ՛ք մեր դասական ուղղագրութեան։

«Մասիս» Հ. Ք.

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Անուրանալի իրողութիւն է, թէ վերջին աւելի քան տասը տարիներու ընթացքին, Սփիւռքի հայ կեանքը կրեց բաւական փոփոխութիւններ։ Եթէ մէկ կողմէն եղան բացասական երեւոյթներ, եթէ օտարանալու վտանգը տասը տարիով աւելի զօրացաւ, սակայն անվիճելի է, թէ ազատ Սփիւռքի մէջ, մէկ ծայրէն միւսը ձեւով մը ազգային վերազարթնումի շունչ մը կայ։

Եթէ մեր դառն պայմաններու բերումով, մեր արեւելքի հայահոծ գաղութները, դժբախտաբար մենաշնորհը ունէին հայկական, ազգային – մշակութային եռուն կեանք մը ունենալու, վերջին տասը տարիները եկան բարեբախտաբար մենաշնորհեալի պատասխանատուութենէն քիչ մը ազատելու արեւելքը։ Ան թէեւ մնաց Հայաստանէն յետոյ ամրոցը հայկականութեան, սակայն վերջին շրջանին, ականատես եղանք Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկաները, մանաւանդ երիտասարդութեան մօտ, ազգային արժէքներու գիտակցութեան, գիտակցութիւն եւ սէր հանդէպ մեր մշակութային գանձերուն, մեր պատմութեան եւ քաղաքական դատին։

Այս ամէնը կը բացատրուի անշուշտ Հայրենիք – Սփիւռք մշակութային կապի սերտացումով, յաճախակի փոխ այցելութիւններով, Արեւելքէն դէպի Եւրոպա եւ Ամերիկա ճամբորդող ուսանողութեան, կամ վերջապէս հաստատուելու եկող մեր հայրենակիցներու բերած թարմ շունչով եւ խանդավառութեամբ, եւ մանաւանդ ազդեցութիւնն է Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ կազմակերպուած համազգային հանդիսութիւններուն, հրատարակութիւններուն եւ յարակից աշխատանքներուն՝ Հայաստանէն մինչեւ արտասահման։

Ճիշդ է, թէ միջազգային քաղաքական բեմին վրայ, յիսնամեակի առթիւ կատարուած աշխատանքները մեր սպասած արդիւնքը չտուին, սակայն այդ բոլորը եկան սթափեցնելու Հայը իր անտարբերութեան քունէն, ազատելու մանաւանդ հայ երիտասարդը իր ստորակայութեան բարդոյթէն, ճանչցնելու մեր մշակոյթը եւ մեր դատը, ներշնչելու անոր ինքնավստահութիւն, զօրացնելու իր մէջ հանրային – հասարակական ջիղը։

Եւ այս բոլորը արտայայտուեցան, ըլլայ անհատական ստեղծագործութիւններով, ըլլայ մանաւանդ հաւաքական միութենական, կազմակերպուած աշխատանքներով։

Այսպէս ըսած, այս վերազարթնումի ազուոր ճառագայթումներէն մէկն է Նիւ Եորքի Հայ Մշակութային Միութիւնը։

Վերջերս հիւրաբար Փարիզ գտնուող ընկ. Գալուստ Պալեան, որ սկիզբէն եղած է ժրաջան անդամը Մշակութայինին, մեզի լայն տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան գործունէութեան եւ առաջադրանքներուն մասին, որոնց շահեկանութիւնը մեզ կը մղէ գանոնք դարձնելու մեր ընթերցողներու սեփականութիւնը։

Նիւ Եորքի Հայ Մշակութային Միութիւնը հիմնուած է շուրջ հինգ տարիներ առաջ, ընդհանրապէս Արեւելքէն եկած երիտասարդներու ջանքերով։

Այս տղաքն ու աղջիկները Նիւ Եորք գալով, փոխանակ կորսուելու հաճոյքներու դիւրասահ մայթերուն վրայ, ինչպէս պարագան է դժբախտաբար յաճախ եւ այլուր, գիրար փնտռած են, եկած են քով քովի, խրաքանչիւրը վերապրելով իր եկած երկրի միութենական կեանքը, իւրաքանչիւրը բերելով իր կարողութիւնը, հիմնած են Նիւ Եորքի Մշակութային Միութիւնը. առոնց եկած միացած են Ամերիկա ծնած հայ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ, միայն Նիւ Եորքի խումբին թիւը բարձրացնելով երկու հարիւրի։

Ապգօգուտ այս ձեռնարկը խանդավառելով Ատլանտեանի ափի մեր երիտասարդութիւնը, շուտով նոյն տեսակ խումբեր կազմուած են Պոսթըն, Ֆիլատելֆիա, Թորոնթօ, Մոնթրէալ, եւ այս բոլոր խումբերը պարբերական հանդիպումներով, կ՚աշխատին իրար հետ կապ պահել եւ իրենց աշխատանքները համադրել։

Նիւ Եորքի շրջանի խումբը ունի, իր զանազան յանձնախումբերը. գրական, թատերական, տոհմիկ պարերու եւ վերջապէս երաժշտական յանձնախումբը։

Գրական խմբակի գլխաւոր մտահոգութիւնն է վառ պահել հայ գրականութեան սէրը հանրութեան մէջ, ծանօթացնելով մեր գրական հին թէ նոր արժէքները։ Կազմակերպած են Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակը, մեծ շուքով ոգեկոչած են, արկածահար եւ մեծ բանաստեղծ՝ Պարոյր Սեւակի յիշատակը։

Մասնակցած են հրապարակագիր եւ ուսուցիչ Կարօ Մեհեանի յոբելենական հանդէսի կազմակերպման, նախաձեռնած են եւ մասնակցութեամբ այլ միութիւններու, կազմակերպած են մեծարանքի երեկոյ մը, նուիրուած հայրենի բանաստեղծ Գէորգ Էմինի որ հիւրաբար կը գտնուէր Նիւ Եորք։

Եւ այս բոլոր ձեռնարկները մատուցուած են բարձր որակով եւ եղած են մտաւորական իրաւ ապրումի պահեր։

Թատերական յանձնախումբի վարիչն է բազմաշնորհ երիտասարդ մտաւորական՝ Հրանդ Մարգարեան, որուն շնորհիւ թատերասէր հասարակութիւնը, վերջին տարիներուն առիթը ունեցած է վայելելու Լ. Շանթի «Հին Աստուածները», «Դերասանուհին» եւ այլ գործեր որոնց կարգին խումբի ղեկավարին մէկ նոր գործը «Շրջան» խորագրով։

Թատերական յանձնախումբը Մարտ վերջերուն ներկայացուց իւրայատուկ ձեռնարկ մը «Սէրը ինչպէս երգեցին»։ Թեման սէրն է, մայրական սէրը, հայրենիքի սէրը, կնոջ սէրը, վերջապէս սէրը իր բոլոր կողմերով, որ երգուած է մեր ամբողջ ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ սկսած հին ժամանակներէն մինչեւ մեր վերջին բանաստեղծները։ Այս ձեռնարկը կը բաղկանար խմբական եւ անհատական արտասանութիւններէ, երգերէ, պարերէ եւ կենդանի պատկերներէ։

Ժողովրդական տոհմիկ պարերու խումբը, երեսուն – քառասուն անդամներով, մասնակցած է քոյր միութիւններու ձեռնարկներուն եւ ինչպէս թատերախումբը նաեւ պարախումբը յաճախ այցելած են հայաշատ քաղաքները, ազգային հպարտութեան եւ ուրախութեան առիթներ տալով մեր հայրենակիցներուն։

Սակայն անկասկած, Նիւ Եորքի Մշակութային Միութեան գործունէութեան առանցքը կը կազմէ երգչախումբը։

Դիւրին աշխատանք չէ կազմել, մարզել եւ ապրեցնել աւելի քան հարիւր հոգինոց երգչախումբ մը եւ հանդէս գալ ամէն տարի նոր յայտագրով։

Արդեօք ի՞նչ բառերով կարելի է գնահատել զոհաբերութիւնը այս տղոց եւ աղջիկներուն, որոնք յաճախ աւելի քան հարիւր մղոն ճամբայ կ՚ընեն շաբաթական, երգչախումբի փորձերուն գալու։

Եւ այս զոհողութեան արդիւնքը 1971ի փառաւոր համերգն էր՝ Արուեստի Կեդրոն Լինքըլն Սէնթըրի մէջ, որ Միութեան ապահովեց համազգային վարկ. համերգ մը, որ գնահատուեցաւ ոչ միայն հայկական շրջանակներէն, այլ եւ դըժուարահաճ Նիւ Եորք Թայմզի քննադատն իսկ գրուատալից տողեր նուիրեց ըլլայ հայկական երաժշտութեան, ըլլայ երգչախումբին եւ խմբավարին։

Խմբավարն է երիտասարդ եւ տաղանդաւոր Րաֆֆի Սվաճեան։ Ֆրանսահայ գաղութը անկասկած կը յիշէ համակրելի այս երիտասարդը, որ հետեւելէ ետք Լիբանանի Պետական Երաժշտանոցին եւ Կոմիտասի աշակերտներէն, մեծ երաժըշտագէտ Բարսեղ Կանաչեանի աշակերտելէ յետոյ, տասը տարիներ առաջ եկաւ Մարսէյլ, վերակազմեց Մարսէյլի Արմենիա երգչախումբը եւ քանի մը յաջող համերգներ տուաւ Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ, գնահատուելով անխտիր բոլորէն։ Եւ հետեւելով իր սկըզբունքին, պտտիլ քաղաքէ քաղաք, տարածել հայ երգը բեմէ բեմ եւ սիրտէ սիրտ, Րաֆֆի անցաւ Ամերիկա, յաղթահարելով շատ մը դժուարութիւններ, կազմեց Նիւ Եորքի Մշակութային Միութեան երգչախումբը, որ այսօր իր ելոյթներով պատիւ կը բերէ ոչ միայն իրեն եւ իր Միութեան, այլ եւ ամբողջ Ամերիկայի Հայութեան։

Կ՚իմանանք թէ յառաջիկայ Մայիսին,

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ուստա Մկրտիչը չէր կարող ասել, թէ ինչն էր տեսնում եւ ինչն էր յիշում, բայց ահա այդ ամէնն իր աչքի առջեւ էր՝ վառ ու կենդանի...

Դիմացի լանջի վերեւում, փողոցներից մէկում, փոշի բարձրացաւ։ Բարձրացաւ փոշին եւ արագ առաջացաւ դէպի այն կողմ, որտեղ ձորը հետզհետէ ցածրանալով, աննկատելի ձուլւում էր իր փողոցները քաղաքի փողոցներին։ Ի՞նչ փոշի էր դա, երբ քամին չկար, եւ անշարժ էին բարդիների գագաթները։ Դա ի հարկէ աւտօ էր անցնում սրընթաց։

Եւ իրօք, ահա տների արանքով մի վայրկեան երեւաց այն, լսուեց դրա չչակը, որ նախազգուշացնում էր փողոցի մէջտեղում խաղացող երեխաներին — հեռո՛ւ... կ՚ընկնէք աւտոյի տակ, կը մեռնէք... Ծանր, անդառնալի բան է մահը, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ...

Նա դեռ անթարթ նայում էր լուսամուտից դուրս եւ նրա աչքերի առջեւ դեռ աշխարհն էր, երբ դրսում՝ նրա տան միջանցքում, լսուեցին խօսակցութեան շատ ձայներ եւ անմիջապէս սենեակ լցուեցին նրա հին ընկերները։

— Մկրտի՞չ...

Ուստա Մկրտիչը նայեց նրանց։

— Այ մարդ, էս ի՞նչ կէնես, ընչի՞ ես պառկէ...

— Վերջի պառկն է, ներող էղէք, — ասաց ուստան, — նստէք։ Հարս ջան, աթոռք տուր...

Հարսն աթոռները մօտեցրեց անկողնին եւ ինքը նորից դուրս գնաց։ Ըստ երեւոյթին, նախասենեակում կամ միւս սենեակում նա աշխատում էր։

— Դուն իմ քովս, Նստի, հաջի, — դիմեց ուստան մէկին, որ պատրաստւում էր նոյնպէս նստել աթոռի վրայ։

Տիրեց յանկարծակի լռութիւն։ Բոլորը հասկացան, որ իրօք մեռնում է ուստան, եթէ նա ներեց այդ մարդուն եւ հրաւիրեց իր անկողնի վրայ։

Եւ երբ հաջին նստեց, ուստան դիմեց բոլորին.

— Ու էդ մասին՝ էլ հէչ խօսք չեղնի... է, ի՞նչդ է ձեր քէֆը, ախպեր տղէք...

— Մեր քէֆն ի՞նչ, դուն քուկդ ըսա, — պատասխանեց Աւետիքը, որի կեանքն անցել էր կամուրջներ կառուցելով։ — Ըսել է՝ պառկար, էլի, Մկրտիչ ախպեր

... է՛, մենք էլ ահան կը լսենք ուղտի նստոցը։ Կուգայ, օր էգվան էլ մեր դրանը չօքի...

— Պառկայ... Նպատակս կատարուած է... Մնալն աւելորդ է...

Ուստան վերմակի տակից հանեց իր սպիտակած ձեռքը, որ նկատելի դողդողում էր, եւ շարունակեց.

— Ես հըը ջաէլ վախտս երդմունք էի կերէ, օր քառսուն ախպուր պիտի շինեմ։ Սեղրակը տեղակ էր՝ լուս իջնի էնոր գերեզմընին։ Գէորն էլ էր տեղակ՝ Ասպած օղորմի ազիզ Գէւորիս հոգուն։ Միխակն էլ գիտէր՝ Ցոնձոնց Միխակը։ Սիմաւոնին էլ էի ըսէ...

Յանկարծ ուստան յենուեց մի թեւի վրայ ու տեղից բարձրացաւ.

— Ի՞նչ բան է, հէ՞չ մէկը չէ մնացէ, բոլորն էլ մեռա՞ն...

— Ես էլ եմ տեղակ, — շշնջաց մէկը։

Ուստան հանդստացած իջաւ դէպի բարձը.

— Դուն էլ ես, տեղակ, Աւետիք, ճըշմարիտ է...

Նա լռեց մի քիչ, ապա աւելացրեց.

— Ու էսպէսով, իմ ախպուրս էլ ցամքաւ...

Կարօն, որի կեանքն անցել էր տներ կառուցելով, ծանր հառաչեց ու խօսեց.

— Աշխըրքի օրէնքն է էդպէս, Մկրտիչ։ Բոլորի ախպուրն էլ մէ օրմ պիտի ցամքի։ Հմը մարդ կայ, օր իրան ետեւէն յիշատակ ունի, մարդ կայ, օր չունի։ Քու ախպուրդ ցամքաւ, հմը քառսուն հատ կայ քու տեղակդ։ Էնոնք քեզի կ՚օրհնեն քառսուն բերնով։ Ջրէդ խմող ամմէն մարդ քեզի պիտի յիշէ հուր–աւիտեան...

Սակայն ուստա Մկրտիչը չէր լսում նրան։ Անշարժ հայեացքը մի կէտի յառած եւ ուշադրութեամբ ուրիշ տեղ վերացած, նա կրկնեց ինքնիրեն.

— Իմ ախպուրս էլ ցամքաւ Հեղնար ախպուրի պէս...

Բոլորը քարացան։ Տիրեց յանկարծահաս, երկարատեւ լռութիւն։ Վաղուց, շատ վաղուց էր, որ նրանք չէին արտասանել եւ չէին լսել Հեղնար աղբիւրի անունը։ Եւ այժմ նրանց աչքի առջեւ վերակենդանացաւ հեռու անցեալը...

Հեղնար աղբիւրը... Այն չէր մտնում ուստայի կառուցած քառասուն աղբիւրների շարքը եւ չէր էլ կարող մտնել՝ այնքա՛ն արտասովոր, այնքա՛ն զարմանալի եւ այնքա՛ն անհասկանալի էր այն... Եւ այդպէս անհասկանալի էր նա մնացել էր անցեալին, որովհետեւ Հեղնար աղբիւրն այլեւս համարեա գոյութիւն չունէր աշխարհի վրայ։ Ցամենայն դէպս, դրա հրաշքը, որ տեղի էր ունեցել քանի տարի առաջ, վերացել էր նոյն օրը եւ այնուհետեւ չէր կրկնուել երբեք։

(3 – Շար.)

ՄԵՐ ՄՏԵՐԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄԸ՝ ՎԱԽԸ

—o—

ԽՄԲ.— Ողբ. Նուպար Աղամալեանի վերջին գրութիւնն է այս, զոր կը հրատարակենք ի յիշատակ իր մահուան քառասունքին:

Մեր հոգերը, իրականութեան մէջ, մեզ միշտ վախ կը պատճառեն: Երբեմն անոր թրթռումն է, որ կը լսենք, երբեմն ալ՝ անոր պայթումը չաչխնում: Այս զգացումը կ'ընկերանայ մեր գործերուն, կ'ազդէ մեր մտածումներուն: Վախը՝ պարագային համեմատ մեզի կը ներկայանայ զանազան անուններով, ինչպէս կասկած, նախազգացում, մտահոգութիւն, երկչոտութիւն, անձկութիւն, սարսափ, զարհուրանք եւայլն: Ցամենայն դէպս ինչ ալ կոչուի ան, ի՛նչ դիմակով ալ ներկայանայ մեզի, յատակ է, թէ վախը յաւիտենական թշնամին է մեր հանդարտութեան, մեր հանգիստին եւ մեր երջանկութեան:

Սակայն մեծարենք այդ «թշնամին», եւ իր օգտակարութեանը համար երախտագէտ ըլլանք անոր: Արդարեւ, վախը ինքնապաշտպանութեան ձեւ մըն է, եղանակ մը, որով մարդ կը փորձէ դէմ դնել մահուան գաղափարին, անոր սպառնալիքին: Այսպէս, վախնալով ցաւերէ՝ մարդ կը ջանայ հեռու մնալ ցաւերէ եւ, հակառակ պարագային, վանել զանոնք, կազդուրուիլ, ապաքինիլ:

Եթէ ընդունակ չըլլայինք վախնալու, տառապելու կամ զարհուրելու՝ մահը հազար սուլթներով զգետնած կ'ըլլար մեզ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ:

Ուրեմն ձեւով մը եւ աստիճանով մը մեր կեանքը կը պարտինք վախին: Այլեւս ինչո՞ւ դանդատիլ կամ ամչնալ այդ զգացումին համար:

Ցաճախ լսատեսներ անմտաբար կը յայտարարեն — անհոգ եղէք, ամէն բան կը կարգադրուի: Վստահօրէն, անխոյթ մարդուն կեցուածքը վնասակար կը դառնայ նախ ենթակային համար: Ինչո՞ւ: Ենթադրենք, թէ չի վախնար ու իր կեանքը կը թողու գիպուածի, անդիտակիցներու քմահաճոյքին, կ'ապրի անհոգ եւ կը նետուի յորձանուտի մէջ: Առիթով մը այն անհոգ ու «անվախ» կեցուածքին հետեւանքով դուհը կը դառնայ հարուածի մը, որմէ կրնայ խուսափիլ ապահովաբար, եթէ «վախնար»:

Վախը միեւնոյն ատեն ակիզբն է, կամ՝ նախադուռը իմաստութեան ու հեռատեսութեան: Այս զոյգ յատկանիշերով ան կը դիմադրուէ կամ առաջքը կ'առնէ վնասարեր քայլերու, միջադէպերու:

Տարբեր տեսակի վատութիւն մըն է նաեւ փախուստը կեանքի հնհնուքներէ: Սակս կը նշանակէ փախուստ տալ պատասխանատուութիւններէ:

Ընդհակառակն, մարդ պիտի գիտնայ պայքարիլ իր ցաւերուն, դժբախտութիւններուն, առօրեայ սրտնեղութիւններուն դէմ՝ զանոնք ոտնահարելու հաստատ մտադրութեամբ:

Ընդունինք, ուրեմն, թէ վախը ո՛չ միայն ինքնապաշտպանութեան զէնք մըն է, այլեւ խթան՝ դիմադրաւելու դժուարութիւնները:

Մտածել, թէ կրնանք կորսնցնել սիրելի մը, դրամ եւ հարստութիւն, կորսնցնել գործ, դառնալ՝ անաշխատունակ եւայլն, այս բոլոր մտածումները մեր մտքին պաստառին վրայ գամուելով վախի զգացում յառաջ կը բերեն, կը դարձնեն մեզ մտատանջ: Բայց նոյն զգացումէն (վախէն) թելադրուած եւ անոնց առաջքն առնելու վճռականութեամբ միջոցներ ձեռք կ'առնենք, խոհեմ կը շարժինք, ապագայի մասին կը մտածենք, զանազան հաշիւներ կ'ընենք ամէն հաւանականութիւններու նկատմամբ եւ, ի վերջոյ, շնորհիւ այս զգացումին, փաստօրէն դէմ դրած կ'ըլլանք այլազան վտանգներու, հնհնուքներու:

Վախը, ահա թէ ինչո՛ւ, մեր մտերիմ բարեկամն է:

Սրտակից մնանք անոր հետ:

Ն. ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

Միութիւնը կուտայ տարեկան իր համերգը, մասնակցութեամբ Մեթրոփոլիթըն Օփերայի անուանի հայ աստղերուն: Կը յուսանք եւ ամբողջ հոգիով կը մաղթենք, որ այս համերգը ըլլայ նոր յաղթանակ մը բարոյական եւ նիւթական գետնի վրայ:

Միութիւնը իր գործունէութեան առաջին իսկ օրէն ունեցած է իրեն հաւատացող եւ քաջալերող ազնուասիրտ Հայեր: Մշակութային Միութիւնը առ ի երախտագիտութիւն, այս բոլոր ազգանուէր հայորդիները դարձուցած է Միութեան պատուոյ անդամներ:

Գրեցինք այս բոլորը նախ գնահատանքի մեր խօսքը բերելու հին հոգամասի այս անկիւնէն, համբուրելի այս տղոց աշխատանքին եւ նաեւ մաղթելով, որ այն շունչը եւ հաւատքը, որ կ'առաջնորդէ զիրենք Նիւ Եորքի պէս համաշխարհային քաղաքի մը մէջ վարակիչ դառնայ մեր բոլոր գաղութներուն, բոլոր երիտասարդներուն, որպէսզի Ապրիլեան այս օրերուն անգամ մը եւս նորոգուի եւ ամրապնդուի մեր ուխտը տոկալու, Հայ ապրելու եւ բարձր պահելու հայ մշակոյթի ջահը:

ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

ԱՓՐԻԿԷ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐԸ

—o—

Գիափրայի կռիւներու վաղորդայնին, սեւամորթ հուժկու զինուոր մը կը հրամայէ անգլիացի բժիշկի մը՝ ցոյց տալ իր ինքնութեան թուղթը:

Մինչ այս վերջինը կը պատրաստուի գործադրելու զինուորին հրամանը, կը նշմարէ, թէ անոր զէնքին փողը ուղղուած է իր վրայ:

— Հրացանիդ փողը դարձուր, կ'ըսէ բժիշկը պաղարիւն ձայնով:

Զինուորը, հաճելի շեշտով մը կը պատասխանէ. «Ներողութիւն, տէր», եւ հրացանը վար կ'առնէ իր ուսէն:

Այս միջադէպը, որ կրնար պատահիլ Տաքարէ մինչեւ Տար էլ Սալամ, այսինքն՝ 4000 մղոն տարածութեան մը վրայ, ցոյց կուտայ սպիտակ մարդուն գրաւած դիրքը սեւ Ափրիկէի մէջ:

Անկախութեան հաստատումէն ետք՝ Ափրիկեան երկիրներու մէջ, Եւրոպացիները տասնամեակի մը ընթացքին հարկադրուեցան հաշտուիլ այն գաղափարին հետ, թէ Պետութիւնը, ինչպէս զինուորի հրացանը, կը գտնուի տեղացիներու ձեռքը: Բոլոր կառավարութիւններն ալ հըպարտ են այս իրողութեան համար, իսկ ոմանք իրենց այդ հպարտութիւնը կ'արտայայտեն հակաճերմակ կեցուածքով, երբեմն, նոյնիսկ, բուռն:

Այսուհանդերձ, ճերմակ մարդուն դիրքը առանձնաշնորհեալ է:

Անկախութիւնը հիմնական փոփոխութիւն մտցուց Եւրոպացիներու կեանքին մէջ: Նախկին պելժական Քոնկոյի (այժմ՝ Զէյր) մէջ արձանագրուած վայրագութիւններն ու ցեղային ջարդերը դեռ թարմ են շատերու միտքին մէջ: Ուրիշներու համար փոփոխութիւնը չօշափելի տարբերութիւն չէ բերած. այսպէս՝ Լակոսի Իքոյի ակումբը, ինչպէս նաեւ անոր նըման ակումբներ այլ երկիրներու մէջ, միշտ հաւաքավայր կը դառնան Եւրոպացիներու, որոնք անգլիական իշխանութեան օրերու պէս կը շարունակեն իրենց երեկոները անցընել հաճելի ձեւով:

Սեւ կառավարութիւններ ունեցող 36 երկիրներ դեռ մէկ միլիոնի մօտ Եւրոպացիներ ունին իբրեւ բնակիչ՝ մնայուն կամ ժամանակաւոր: Ասոնք առեւտրականներ են, ուսուցիչներ, կրօնաւորներ եւ մասնագէտներ: Այսուհանդերձ, անոնք Լակոսէն մինչեւ Լիպրըվիլ, մինչեւ Թալուաներու խորը, միատեսակ որակումի կ'արժանան — տէր: Այս տարազը ոչ միայն կը գործածուի իբրեւ մակդիր, այլեւ իբրեւ հոմանիշ եւրոպացի մարդու. «Տէր մը եկաւ ձեզ տեսնելու, սակայն հոս չէիք», կ'ըսեն սեւամորթ սպասաւորները այցելութիւն մը հաղորդելու համար իրենց տիրոջ:

Որքան ալ տարօրինակ թուի, սպիտակամորթ ըլլալը դեռ իր առաւելութիւնները ունի:

Նայրոպիի դրամատան պաշտօնեան հինդերորդ կարգի վրայ կեցող Եւրոպացիին դառնալով կը հարցնէ, թէ ի՛նչ կ'ուզէ ան, անտեսելով այս վերջինոյն առջեւ կարգի կեցած միւս չորս սեւամորթ յաճախորդները: Տաքարի օդակայանի կամ Ֆրիթաունի նաւահանգիստի մաքսատան պաշտօնեաները յաճախ թոյլ կուտան եւրոպացի ճամբորդներու, մաքսատունը անցնիլ առանց անցագիր ցոյց տալու. խիստ են, սակայն, սեւամորթներու նըկատմամբ:

Ինչ ալ ըլլայ ժողովուրդին կեցուածքը Եւրոպացիներու հանդէպ, պարզ է միեւնոյն ատեն, որ սեւամորթ կառավարութիւնները օրինական դժուարութիւններ կը յարուցանեն սպիտակամորթներու: Զափազանց դժուար է, օրինակ, Եւրոպացիի մը համար ստացուածքի տէր դառնալ Քինշաշայի կամ Լակոսի մէջ: Սեւ Ափրիկէի սահմանադրութիւնները քաղաքացիութիւն կը շնորհեն «սեւամորթներու կամ սեւերէ սերածներու միայն»: Առանց քաղաքացի ըլլալու կարելի չէ անշարժ կալուած ունենալ:

Կառավարութիւններու մեծ մասը կը ձգտի նաեւ կախում չունենալ Եւրոպացիներէ՝ իրենց տնտեսութեանց համար: Ասիացիները պարզապէս վտարուեցան Զանզիպարէ: Նիժերիա նոր օրէնք մը մըշակեց, որով տնտեսութեան բազմաթիւ ճիւղեր սեւամորթներու հակակշռի ներքեւ պէտք է գտնուին:

Այսուհանդերձ Եւրոպացիները կը վըխտան Լակոսի կամ Ապիճանի մէջ, որ դարձած է Ֆրանսախօս Արեւմտեան Ափրիկէի առեւտրական կեդրոնը: Նոյնիսկ այն Պելժերը, որոնք երէկ փախուստ տըւած էին Քոնկոյէ, ետ վերադարձած են: Ասոնց թիւը 50.000 է ներկայիս, այլ խօսքով կէսը անոնց անցեալի թիւին:

Եւրոպացիները կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն նախկին անգլիական գաղութներու մէջ, ինչպէս Քենիա, Զամպի, եւն., իսկ ազգայնական առաջնորդ մը՝ Թանգանիի նախագահը՝ Նիարերէ, իրեն խորհրդական նշանակած է Անգլիացիներ:

Ֆրանսախօս Ափրիկէ երկրորդ ուղղութեան մը կը հետեւի: Ֆրանսա զործնապէս զօրավիգ կը կենայ անոնց եւ կ'օժանդակէ. հիմնական որոշումները Ֆըրանսա կուտայ:

Ընկերային փոփոխութիւններ ալ կատարուեցան անկախութեան հռչակումէն ցայսօր, —ափրիկեան երկիրներու մէջ: Անգլիախօս եւ Ֆրանսախօս Ափրիկէներու մէջ աւելցած են խառն ամուսնութիւնները՝ եւրոպացի կիներ սեւամորթներու հետ: Սեւամորթ կիներու ամուսնութիւնը Եւրոպացիներու հետ շատ քիչ է, որովհետեւ սեւամորթ կիները նուազ ազատութիւն կը վայելեն իրենց ուզածը ընելու:

Միւս կողմէ, սակայն, նոյնիսկ Նիժերիոյ մէջ, ուր ցեղային հակամարտ զգացումը աննշան տեղ կը գրաւէ, սեւամորթ ամուսիններ տեղի տալով իրենց ցեղախումբերու ճնշումներու առջեւ, կը հարկադրուին երկրորդ կին մը առնել՝ Եւրոպացիի կողքին սեւամորթ մը: Երկրորդ ամուսնութիւնը փաստօրէն չեղեալ կը դարձնէ առաջինը:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Թոհաֆ ես, Մարգար էֆէնտի, տասը ոսկիէն ի՞նչ կ'ելլայ, պատասխանեց Մանուկ աղա սրտմտած դէմքով մը, յիսուն հոգիի մէջ տասը բաժնես նէ՝ ամէն մէկուն ի՞նչ կ'իյնայ, վրայէ վրայ մէյ մէկ մէճիտիէ: Հաշիւը մէջտեղն է:

— Ասոնք ամէնքն ալ դրամո՞վ ստորագրեցին...

— Չէ, բայց մարդ կայ, որուն ստորագրութիւնը առնելու համար հարկ եղաւ ոսկի մը տալ, ուրիշի մը քսան ղուրուշի գինի խմցնէի, ուրիշի մը մեխանէճիին անցած պարտքը մաքրէի եւայլն, եւն.:

Մանուկ աղայի հաշուետուութիւնը թերեւս կէտ առ կէտ ճիշդ չէր եւ հաւանական է, որ նախկին Թաղականը 3-4 ոսկիի չափ ինք գրպանած էր: Վաճառականը կռահեց այս բանը, բայց ձայն չհանեց:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ քթին տակէն ու տասը ոսկի եւս յանձնեց, խնդրելով, որ այդ գումարով ալ գործը լմնցնէ:

— Կը յուսամ, որ ասիկա կը բաւէ, պատասխանեց Մանուկ աղա:

Արդարեւ երկու օր ետքը հանրագրութիւնը երկու հարիւրէ աւելի ստորագրութիւններով ծածկուած էր, շնորհիւ «Պայքար Լասարան»ի անդամներուն օժանդակութեան, որոնք ողի ի բուն օգնեցին Մանուկ աղային:

Սուսերեանց թէեւ փորձած էր հանրագրութիւնը ձեռք անցընել ու պատռել, սակայն չէր յաջողած: Այս ձախողանքէն կատղած ինք ալ ուրիշ հանրագրութիւն պատրաստած էր ի նպաստ Պօղոս էֆէնտիի, որուն Թաղական Խորհուրդի ատենապետ մնալուն անհրաժեշտութեան վրայ կը շեշտէր, զգացնել տալով, որ հակառակ պարագային «խիստ ցաւալի ու ծանրակշիռ դէպքեր կրնային պատահիլ, որոնց պատասխանատուութիւնը իրենց վըրայ չէին ուզեր առնել սոյն հանրագրութեան ստորագրողները, որոնք կը ներկայացնէին թաղին մտաւորական եւ գիտակից տարր մեծամասնութիւնը»:

Այս հանրագրութիւնն ալ քանի մը օրուան մէջ երկու հարիւրէ աւելի ստորագրութիւններով ծածկուեցաւ:

Շատ մը թաղեցիներ, հիանալի անկողմնապահութեամբ, երկու հանրագրութիւններն ալ ստորագրած էին միեւնոյն ատեն:

Այն թաղեցիները, բնականաբար, միակողմանի անձերու կողմէ քննադատութեան առարկայ կ'ըլլային:

— Միրիճան աղա, աղէկ բան կ'ըլլա՞յ, երկուքին տակն ալ ստորագրեր ես:

— Ի՞նչ ընեմ, ես Պօղոս էֆէնտին կը սիրեմ ու կը յարգեմ, ես ալ մարդուն վրայ վստահութիւն ունիմ:

— Ուրեմն թող միւս հանրագրութիւնը չստորագրէիր...

— Ճանըմ, Մանուկ աղան բերաւ, ստիպեց, հիմա իրեն խօսքը կոտրէի՞, ամէն օր միասին կը տեսնուինք, կը նստինք, կ'ելլենք:

Ուրիշ մը ինքզինքը արդարացնելու համար կ'ըսէր.

— Ես ուրիշի խաթրը կոտրել չեմ ուզեր, ան ալ կը ստորագրեմ, եթէ կ'ուզես, դուն ալ բան մը գրէ, բեր, ատ ալ ստորագրեմ:

Երրորդ մը ինքզինքը կը մեղմացնէր սա կերպով.

— Ճանըմ, թավլուին գլուխը նստեր Սերոբէ աղային հետ թավլու կը խաղայի կոր, մեր միւսիւ Թորգոմը թուղթ մը բերաւ «սըւիկա կարդա եւ ստորագրէ» ակնոցս քովս չէր, ես ալ «թավլու»ի գրաւած՝ «ի՞նչ է» հարցուցի. «դէշ բան չէ» պատասխանեց, ստորագրեցի, որ իր ձեռքէն ազատիմ: Քիչ մը ետքը ընկեր Կայծունին եկաւ, ան ալ թուղթ մը հանեց «ստորագրէ» ըսաւ. — «Ես մէյ մը ստորագրած եմ» ըսի. — Մէյ մըն ալ ստորագրէ, պատասխանեց: Նայեցայ, որ խօսքը պիտի երկարի, ստորագրութիւն մըն ալ հոն դրի... փարայով չէ եա՛, զարմանալի բան, թէեւ յետոյ իմացայ, որ ուրիշներ փարա առեր ու անանկ ստորագրեր են, մենք ապուշ գտնուեցանք:

Պատգամաւորութիւն մը հակապօղոսեան հանրագրութիւնը տարաւ Վարչութեան ներկայացուց Ուրբաթ օր մը: Ժամ մը ետքը ուրիշ պատգամաւորութիւն մը ի նպաստ Պօղոս էֆէնտիի հանրագրութիւնը կը տանէր Վարչութեան:

Քանի մը օր ետքը թերթերը կը ծանուցանէին.

«Ինչպէս գրած էինք, Ք. Թաղէն երկու հանրագրութիւններ ներկայացուած են Վարչութեան, մին՝ ներկայ Թաղական Խորհուրդի լուծումը եւ նորի մը ընտրութիւնը պահանջող, միւսը՝ Թաղական Խորհուրդի պաշտօնի վրայ մնալը խընդրող:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Աստուրեան (Մարոք) 50 Փրանք կը նուիրէ։

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն այրի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գալուստեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ Դաւիթ Տէր–Գալուստեանի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին եւ 20 Ֆր. Կապոյտ Խաչին։

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օհաննեան Հայաստան մահացած ողբացեալ Ոսկի Այտընեանի յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին։ Նոյն տխուր առթիւ այրի Տիկին Աննա Հաճի Դաւիթեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին։ (Կայանինը ստանալ «Յառաջ»էն)։

GALERIE R. G.
7, Rue Bonaparte

RAPHY

du 10 au 25 Avril

ARMENIA MONDIA

Pour la première fois à la *Foire de Marseille Printemps*
PROMO LOISIRS
GRANDE SEMAINE
du
DISQUE ARMENIEN
du
Jeudi 13 Avril au Lundi 24 Avril
de 9 h. à 19 h. en permanence
Salon du Disque Hall 7a
— *En raison du Deuil National Arménien Notre Stand sera fermé le Lundi 24*
— Tout nos articles livres, tapis etc. seront disponibles à notre Stand, où nous vous réservons le meilleur accueil.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
57-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի 16 Ապրիլ, ժամը 16.30ին Սալոն Սփլանտիտ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՅԵԱՆ

Կը խօսին ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Օր. Մ. Ալեքսանեան, Տիկին Ի. Հրաչեան, Պ. Վ. Նազարեան, Տիկին Մ. Տէր–Կարապետեան, Այտա Էմիրեան։

Խմբերգ — լուսարձակով նկարներ — եւ կատակերգութիւն մը՝ Նկարիչը։

Տոհմիկ պարեր

Խօսնակ՝ Օր. Մ. Նազարեան

Առաւօտուն՝ հոգեհանգիստ Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

Հանդէսէն ետք ընտանեկան հաւաքոյթ – ընթրիք

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 66–17–46 Բաբայեան 66–01–21 Նազարեան 48–57–70

Ճաշագին 20 փրանք

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 10ին

ՀԱՆԴԷՍ-ԽՆՋՈՅՔ
ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Մօրիսի մասնաճիւղին, իր հիմնադրութեան առթիւ, 16 Ապրիլ, Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաքապետարանի սրահին մէջ՝ Սալ տէ Ֆէթ։

Կը խօսի Տիկ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Դասական պարեր Տէսին – Վիէն միացեալ պարախումբի կողմէ։ Երգ Տիկ. Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան)։

Արտասանութիւններ՝ Օրիորդներ Պարտաքճեան, Գըլըճեան, Պր. Մխսեան։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսներու ազդերու խճողման պատճառաւ, որոշ յապաղում մը կայ ոչ–առեւտրական ազդերու (Շնորհակալիք, Նուէր, եւայլն) հրատարակութեան համար։ Կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն որ անհամբերութիւն ցոյց չտան, բոլորն ալ հետզհետէ եւ մաս–մաս կը հրատարակուին զալիք շաբաթներու ընթացքին։

Այս առթիւ կրկին եւ կրկին, ջերմապէս կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն, որ իրենց տուած զումարներու ազդերը ղրկուին պաշտօնական թուղթի վրայ եւ վարչութեան պատասխանատուին կողմէ միայն, իւրաքանչիւր վարչական անդամ զատ–զատ ցանկեր չղրկէ մեզի, շփոթութիւն եւ թիւրիմացութիւն ստեղծելով։

Թերթիս վարչութիւնը նկատի կ'առնէ միայն պաշտօնական ազդերը։

Կրկին անգամ կը խնդրենք, որ իւրաքանչիւր Միութիւն կամ Թաղական Խորհուրդ մամուլին ղրկէ միայն իրեն եղած նուէրներու ցանկերը առանց կցելու իրենց միջոցաւ եղած նուէրները այլ միութիւններու։

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Փարիզ (քաղաք)ի մէջ կազմուած են Հայ Արիներու Միութեան Սկաուտներու եւ Արենադոյշներու խումբեր։

8–15 տարեկան տղաք կամ աղջիկներ, որոնք կը փափաքին արձանագրուիլ կրնան հեռաձայնել ամէն երեկոյ ժամը 18–20

922–34–45

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

Prie tous les jeunes de venir nombreux rendre hommage à nos martyrs
— GENOCIDE 1915 —
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ 1915

Cette soirée du souvenir sera consacrée :
1ère partie — La vie et l'œuvre de Grigor ZOHRAB
2ème partie — Montage de diapositives retraçant l'historique de l'extermination d'un peuple

LE VENDREDI 21 AVRIL A 20 H. 30
Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ցուցադրէ հայախօս Ֆիլմը, Երեքշաբթի 18 Ապրիլ ժամը 21ին, Սինեմա «Մալաքոֆ – Փալաս» (Փլաս տիւ 11 Նովամպրը)

ԳԱՐԻՆԷ
(Լէպլէպիճի Հոր Հոր աղա)

գունաւոր մեծ ֆիլմը

Այս ֆիլմի հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեանս բարի նպատակներուն։

Խճողումի տեղի չտալու համար, կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, դիմելով Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան անդամներուն։ Կը ծախուի նաեւ կիշէն։

Հաղորդակցութիւն

Métro Porte de Vanves
Autobus 191, Arrêt Victor-Hugo
du secteur d'Issy-les-Moulineaux
prendre l'autobus 126a Corentin Celton
et descendre à André Coin

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

Շ Ի Ր Ա Կ ի ն

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour
chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

Semaine Culturelle du Yan's Club

SAMEDI 22 AVRIL A PARTIR DE 18 H.
EXPOSITION
DES MEILLEURS PHOTOGRAPHES DE BEYROUTH
SUR INVITATION

×

MARDI 25 AVRIL A 21 HEURES
LES ESPOIRS DE LA CHANSON
En présence de ROSY VARTE et MICHEL ARDAN
SUR INVITATION

×

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES
SALLE GAVEAU
45, Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Pour la première fois à PARIS
Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DADOURIAN avec CHARLY OLEG

Pour les billets s'adresser :
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)
MARIES DU REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06
MODELEX, 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00
BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՕԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՑԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770–07–25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէն ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ Թատերախումբին բոլոր անդամներուն։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը։ Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել։ Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30։

ԿԻՐԱԿԻ
16
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
16 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12393

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.393

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻ՛Ք, ՏՂԱՔ

—o—

Բացառիկ յաջողութեամբ պսակուեցաւ հրապարակային հաւաքոյթը, զոր Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը կազմակերպած էր Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, Ապրիլ 11ին, Խորհ. Միութեան նախագահ Նիքոլայ Պոդգորնիի Անգարա ժամանելու օրը:

Հակառակ անոր, որ անյարմար էր օրը – Երեքշաբթի — եւ աննպաստ էր օդը – կ'անձրեւէր, — Փարիզէն ու արուարձաններէն ամէն դասակարգի պատկանող հարիւրաւոր Հայեր փութացած էին իրենց մասնակցութիւնը բերելու բողոքի եւ հողային պահանջքի ցոյցին եւ լսելու օրուան հայ եւ օտար բանախօսները:

Ցայտագիրը պատրաստուած էր խնամքով: Խօսողները խղճմտօրէն ուսումնասիրած էին իրենց նիւթերը: Ներկայ բազմութիւնը զանոնք ունկնդրեց երկիւղածութեամբ եւ իր հաւանութիւնը արտայայտեց ինքնաբուխ ծափերով:

Գնահատելի է աշխատանքը, զոր տարած էին մեր երիտասարդ ընկերներն ու ընկերուհիները: Ի զուր չէին անցած իրենց ջանքերը: Սրտանց կը շնորհաւորենք զիրենք: Ապրիլ 11ի յաջող երեկոյթը խթան մը պէտք է հանդիսանայ՝ նորանոր նման ձեռնարկներու համար:

Այս առթիւ անհուն գոհունակութեամբ կ'ուզէինք մատնանշել քանի մը քաջալերական երեւոյթներ:

Առաջին՝ այն փաստը, որ Հայկական Դատը կը խօսի բոլոր Հայերու սրտին, առանց դաւանանքի խտրութեան: Պահ մը մոռացութեան տրուած որոշ հատուածներու կողմէ, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր անիկա դարձած է օրակարգի հրատապ հարց ո՛չ միայն Սփիւռքի, այլ նաեւ՝ Հայրենիքի մէջ: Հակառակ Համայնավար ծանօթ պայմաններուն, 1965ի Ապրիլ 24ին հարիւր հազարաւոր հայ երիտասարդներ Երեւանի փողոցները թնդացուցին «Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը» գոչելով:

Հայկական զարթօնքի, հայրենասիրական վերածնունդի նոր շրջան մը կը բոլորենք ազգովին եօթը տարիէ ի վեր: Անտարբերութիւնը այժմ տեղի տուած է հաւաքրքրութեան:

Երկրորդ փաստը մեր երիտասարդութեան, նոր սերունդի աղջ եւ աղջիկներուն ցոյց տուած չահագրգռութիւնն է Հայ Դատին հանդէպ: Վարդանանց ոգին առաջնորդ է դարձած անոնց: Օտար աստղերու տակ ծնած ու սնած մեր զաւակները խանդաղատանքով ու սրտառուչ կարօտով կ'ուզեն ուսումնասիրել զիրենք ծնող ազգին դարաւոր պատմութիւնը: Ու կ'ուզեն կը ծանօթանան անոր անցեալ փառքին ու դարաւոր մշակոյթին, ա՛յնքան սիրով կը փարին անոր: Կ'ուզեն իրենց մասնակցութիւնն ալ բերել հայ ազգի յաւերժացման, անոր արդար իրաւունքներու հետապնդման, իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդները իրենց հայրերուն:

Նրանք առիթ չունին սորվելու մայրենի լեզուն: Բոլորիս պարտականութիւնն է նպաստաւորութիւններ ստեղծել լրացնելու համար այդ թերին:

Ապրիլ 11ի հանդէսին համար մեծ բաժնեչէ մը արժանի են մեր երիտասարդները:

Ապրի՛ք, տղա՛ք:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Նախագահ Փոմփիտու երեք օրուան այցելութիւն մը կատարեց Լոռէն, բազմաթիւ ճառեր խօսելով, որոնք կը վերաբերին թէ՛ հանրապետութեան եւ թէ ներքին ընկերային կացութեան:

Նախ Նանսիի մէջ, Նախագահը արժանացաւ քաղաքավար ընդունելութեան մը, ուր մասնաւոր ջերմութիւն մը չկար: Հոն էր նաեւ շրջանի երեսփոխանը՝ Սերվան–Շրայպէր, որ որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտար հանրապետութեան նկատմամբ, լսելէ ետք Փոմփիտուի ճառը:

Ուրբաթ օր կարգը եկած էր Լիւնեվիլի, որ տեսակ մը խորհրդանշական քաղաքն է ամբողջ Լոռէնի: Ներկայիս տագնապի մէջ, քաղաքը յոյսեր ունի լաւագոյն օրերու: Աշխատավարձերը չատցած են, բանուորները ամսական 700 ֆրանքէն աւելի չեն չահիր: Փոմփիտուի այցելութեան առթիւ աշխատանքի դադարներ եղան բայց եւ այնպէս ընդունելութիւնը ջերմ էր:

Ապա Սառբրուրկ, Սառ – Իւնիոն, Նախագահը հասաւ Ֆորպաք: Հոս 30 հազար հանքագործ կայ բայց հանքերը փակուելու սպառնալիքին տակ են: 20 հազար սահմանակից երիտասարդներ կ'երթան Սառ աշխատելու ինչ որ հարցեր կը ստեղծէ ընտանիքներուն համար: Այս ամբողջը անշուշտ Թոյլ չէին տար որ մասնաւոր ոգեւորութեամբ ողջունուի Հանրապետութեան Նախագահը: Եթէ ծափահարող կար, սուլող ալ կար: «Յիմարութիւն է եւ միայն ամբոխավարները եւ անգիտակից, անպատասխանատու մարդիկ կրնան պահանջել որ ձեռնարկներ չարունակուին յուսահատ պայմաններու մէջ ընդդէմ մեր դրացիներու մրցակցութեան»:

Վերջապէս, Ուրբաթ օր շրջապտոյտին վերջին հանգրուանն էր՝ Մէս: Հոս, ճառին մէջ, Փոմփիտու աւելի ծանրացաւ Լոռէնի ընկերային եւ տնտեսական հարցերուն վրայ եւ չորս ուղղութիւն գծեց զարկ տալու համար շրջանի տնտեսական զարգացման: Ա) Լուծել այն ընկերային հարցերը զորս կը դնէ արդիականացումը: Բ) Աշխատանք ստեղծել: Գ) Թոյլ տալ որ Լոռէնը օգտագործէ իրեն տրուած կարելիութիւնները Եւրոպայի կեդրոնը: Դ) Ամէն բան կախում ունի մարդոցմէն, այս մարզին մէջ մշակութային եւ արհեստական պատրաստութիւնը կենսական է: Այդ ոգիով է որ 100 տարի ետք, պիտի վերահաստատենք Մէսի Վերաքննիչ Ատեանը, զոր վերցուցած էր օտար գրաւումը»:

Շաբաթ օր, Նախագահը կ'այցելէր Սէն–Տիէ եւ էփինալ Փարիզ վերադառնալէ առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ բախումներ տեղի ունեցած են իրաքեան եւ իրանեան ուժերու միջեւ, Խաանաքինի շրջանը, Պաղտատի հիւսիս–արեւելքը: Կռիւները, Պաղտատի համաձայն, տեւած են չորս օր եւ ի վերջոյ պարսիկ «յարձակողները» ետ մղուած են:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԵՕՅԻ մէջ, Ուրուկուէի մայրաքաղաքը, Թուփամարոսները, այսինքն քաղաքային արձակազէնները, ճախապաշտ, օր ցերեկով յարձակեցան ոստիկաններու եւ զինուորականներու վրայ: Քանի մը ժամուան մէջ սպաննեցին Նախկին Ներքին նախարարը, ոստիկանապետ մը եւ քանի մը հողի ապահովութեան ուժերէ: Ասոնք, իրենց կարգին սպաննեցին 8 Թուփամարոսներ, որոնց մէջ անոնց ղեկավարը: Կառավարութիւնը կը մտածէ պաշարման վիճակ յայտարարել:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ուժեր եւ ռազմամթերք Մալթա վերադարձան: Օդանաւեր հեռացած զինուորներ ետ բերին, քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է Լոնտոնի եւ Լա Վալէթայի միջեւ անգլիական կայաններու վարձքին շուրջ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ եւ Իսրայէլի Արտաքին նախարարները խօսակցութիւններ ունեցան իրարու հետ, առաւելաբար Մերձ. Արեւելքի հարցին շուրջ:

ԼԻԲԻԱ ետ կանչեց Պաղտատի իր դեսպանը, իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն խորհրդային – իրաք բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշնագրի կնքումին: Լիբիոյ վարչապետը վերջերս խրատիւ քննադատած էր Խորհ. Միութիւնը, զայն որակելով «գաղթատիրական ուժ» եւ արար համայնավարները, զանոնք նկատելով «խորհրդային ծառաներ»: Դէտեր նկատել կուտան այս առթիւ թէ Գնդ. Խատաֆի ցայսօր չէ քննադատած Եգիպտոսը, որ նմանօրինակ դաշնագիր մը կնքած է Մոսկուայի հետ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութիւն մը ժամանած է Ուաշինկթըն՝ խօսակցելու համար Խորհ. Միութեան դրամական պարտքին շուրջ, Մ. Նահանգներու: Համաշխարհային Բ. պատերազմին Մ. Նահանգները 10,8 միլիառ տոլարի օժանդակութիւն կատարած են Մոսկուայի: Ուաշինկթըն անցեալին զեղչելով միայն 800 միլիոն տոլար կը պահանջէր. Մոսկուա 170էն 300 միլիոն տոլար վերադարձնելու տրամադիր է: Բանակցութիւնները կը սկսին Երկուշաբթի:

ՀԱՐԱՒ. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ զօրաւոր անձրեւներ կը դժուարացնեն օգնութեան գործը՝ երկրաշարժէ տուժած շրջաններու մէջ:

ՓԵՔԻՆ յիսունի մօտ Ամերիկացիներ հրաւիրեց այցելելու Քանթոնի տօնավաճառը:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՖՐԵՆՃԻԷ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Լիբանանի նախագահը՝ Սլէյման Ֆրենճիէ, Ապրիլ 9ին այցելած է Անթիլիաս ներկայ գտնուելու համար եպիսկոպոսական պատարագի եւ, Զատկուան տօնին առթիւ, շնորհաւորելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Խորէն Ա.:

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած է Անթիլիաս, ուր նախագահը ժամը 10,30ին ընդունուած է, յանուն հայ համայնքի, Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի, պետական երեսփոխաններ Մ. Տէր–Գալուստեանի, Խ. Պապիկեանի, Ս. Խանամիրեանի եւ Ա. Թապուրեանի, ինչպէս նաեւ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան անդամներու կողմէ:

Եկեղեցական արարողութեան նախագահած է Խորէն Ա.: Պատարագիչն է եղած զպրեվանքի տեսուչ Արտաւազդ Արք. Թրթռեան: Եկեղեցիին զոյգ դասերուն մէջ տեղ գրաւած են լիբանանեան համայնքներու հոգեւոր պետերը եւ Կիլիկեան միաբանութեան անդամները:

Արարողութեան ներկայ գտնուած են Կրթական նախարար Ն. Ապուհայտար, Առողջապահութեան նախարար Ս. Սալամ, Հանրօգուտ Շինութեանց եւ Մրագրի նախարար Ք. Խուրի, Երկրագործութեան նախարար Ֆ. Նաֆֆահ, Նախագահութեան դիւանապետ Փ. Տիպ, պետական երեսփոխաններ Փ. Ճեմայէլ, Ժ. Զաուէր, Ս. Իսհակ, Մ. Սաաի, Ն. Մաալուֆ, Մ. Մըր, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ երեսփոխանական թեկնածուներ Տոքթ. Մ. էպլիղաթեան, Տոքթ. Ա. Մանուկեան, Ա. Երեւանեան եւ ազգային իշխանութիւններու ներկայացուցիչներ ու ծանօթ ազգայիններ:

Պատարագէն ետք Խորէն Ա. Հանրապետութեան Նախագահը առաջնորդած է Վեհարան: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր ուղերձին մէջ նկատել տուած է, թէ «Լիբանանեան այս գեղեցիկ հայրենիքին խաղաղ եւ արագ ծաղկումին ու զարգացումին գաղտնիքը այն ներդաշնակութեան մէջ է, ուր այլազան համայնքներ կ'ապրին կողք կողքի, փոխադարձ սիրոյ եւ վստահութեան մթնոլորտի մէջ՝ միակ նպատակ ունենալով այս օրհնեալ երկրին բարօրութիւնն ու բարգաւաճումը եւ անոր ինքնիշխան դաւկին երջանկութիւնը եւ ապահովութիւնը: Մեզի համար նուիրական պարտականութիւն կը նկատենք համերաշխ գործակցութեան եւ եղբայրական սիրոյ այս սքանչելի եւ ազնիւ ոգին ամուր պահել ու պահպանել ի սէր եւ յօգուտ այս երկրի յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման»:

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐ–ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ՝ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը, ի պատիւ պետական երեսփոխան ընկ. Մովսէս Տէր–Գալուստեանի, նախագահական մասնաւոր ընդունելութիւն մը տուած է Ապրիլ 11ին, Պուլթրոս պալատին մէջ:

Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են Խորէն Ա., Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, հայ երեսփոխաններ եւ բարձր անձնաւորութիւններ:

Նախագահը, Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով, Մայրիներու Ազգային Կարգի հրամանատարի բարձր շքանշանը շնորհած է ընկ. Մովսէս Տէր–Գալուստեանի՝ անոր մատուցած բազմամեայ ծառայութիւններուն համար Լիբանանի եւ հայ համայնքի:

Ընկ. Մովսէս Տէր–Գալուստեան շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան խօսք ուղղած է Նախագահին եւ յայտնած հայ համայնքի հաւատարմութիւնը հանդէպ Լիբանանի, անոր Նախագահին եւ կառավարութեան:

ՅԻՇԵՑՈՒՄ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ ուրին լրացաւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը: Ջերմապէս կը խնդրենք իրենցմէ որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու:

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները:

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը: Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	120 ֆր.
վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման տարեկան	135 ֆր.

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Հայրերը փառաւոր էջեր ձգած են հայ մշակոյթի եւ գիտութեան պատմութեան մէջ: Անոնց լոյս ընծայած հայերէն գիրքերն ու ամսաթերթերը տարածուած են ամէնուր: Անոնցմէ օգտուած են ոչ միայն Հայերը, այլեւ օտար գիտնականներ եւ գրչի մշակներ, որոնք հնարաւորութիւն ունեցած են ծանօթանալու մեր բազմադարեան մշակոյթին: Հոն մեծ տեղ յատկացուած է գիտութեան զանազան ճիւղերու, յատկապէս զանոնք ծանօթացնելու համար հայ ընթերցողին: Մասնաւորապէս ուշադրութեան են արժանացած աստղագիտական հարցերը: Աչքի կը զարնեն Հ. Գ. Գասպարաճեանի, Հ. Մ. Սահակեանի, Հ. Խ. Սիւրմէլեանի, Հ. Ս. Ագոնցի եւ Հ. Ղ. Օղուլլուղեանի հեղինակութեամբ հրատարակուած գիրքերը: Աստղագիտական բազմաթիւ հարցեր արծարծուած են նաեւ «Բազմավէպ»ի մէջ: Ուշագրաւ յօդուածներ ունին Հ. Ղ. Ալիշան, Հ. Ս. Եպրճեան, Հ. Պապիկեան, Հ. Օ. Գուրգէնեան, Հ. Բ. Եսայեան, Հ. Մ. Սահակեան, Հ. Վ. Յովսէփեան, Հ. Խ. Սինանեան: Յօդուածներու մեծ մասը ունեցած է գիտահանրամատչելի բնոյթ: Երբեմն անոնք այլ հեղինակներու գործերու համառօտ ներկայացումներ են կամ՝ կատարուած գիտական յայտնագործումներու նկարագրութիւններ: Սակայն կան նաեւ ինքնուրոյն ուսումնասիրութիւններ: Առաջին առթիւ անոնք կը վերաբերին տոմարին:

Գիտական տեսակէտէ ուշադրութեան արժանի են Հ. Վ. Յովսէփեանի եւ Հ. Խ. Սինանեանի աստղագիտական ուսումնասիրութիւնները:

Հ. Վ. Յովսէփեան աստղագիտական գործիքներ ձեռք կը ձգէ Լոնտոնէ եւ անհատական աշխատանք կը կատարէ: Մասնաւորապէս ան կ՚աշխատի ճշդել լուսատուներու հորիզոնական համակարգումները: Ուշագրաւ են Հալէի գիսաւորին ուսումնասիրութիւնները:

ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու առաջին քառորդին իր աստղագիտական գործունէութեամբ հայ իրականութեան մէջ առանձնապէս ակնառու տեղ կը գրաւէ Հ. Խորէն Սինանեան: Անոր գրչին կը պատկանին իտալերէն յօդուածներ, նուիրուած մթնոլորտի թթուածինի պարունակութեան եւ կենդանակերպ լոյսին: Ան բազմաթիւ հետազօտութիւններ կատարած է Արեգակի, մասնաւորապէս արեւաբիծերու շուրջ: 1894ին Ս. Ղազարի հայկական աստղադիտարանի (հիմնուած է անցեալ դարու 40ական թուականներուն) հեռադիտակով ան կը նշմարէ Լուսնթագի վեցերորդ արբանեակը, որ անծանօթ մնացած էր բոլորին: Այդ մասին ան մանրամասն կը գրէ Վատիկանի դիտարանի տնօրէն Հ. Տենցայի՝ կարծիք ստանալու և գիւտը հաստատելու նպատակով: Սակայն երեք օր ետք տարօրինակ մերժում մը կը ստանայ: Տնօրէնը «անկարելի» կը գտնէր, որ Լուսնթագը ունենայ վեցերորդ արբանեակ մը, որովհետեւ այդ պարագային անկայուն վիճակ մը կը ստեղծուէր մոլորակի դրութեան մէջ. Հ. Սինանեանի տեսածը ոչ թէ արբանեակ է եղած, այլ աստղ մը «շփոթումի հետեւանքով»: Ասիկա, ի հարկէ, սխալ է: Ոչ միայն վեց, այլ այժմ, ինչպէս յայտնի է, գտնուած են Լուսնթագի 12 արբանեակ, եւ համակարգութիւնը կայուն վիճակի մէջ կը գտնուի:

Ուղիղ տասը տարի ետք Լուսնթագի վեցերորդ արբանեակը վերստին կը «յայտնաբերուի» այս անգամ ամերիկացի աստղագէտ Փերայնի կողմէ:

« Բազմավէպ » եւ Վենետիկ լոյս տեսնող «Լա Տիֆեզա» օրաթերթը նկատել կուտան Մխիթարեան գիտնականին, թէ ինք կարեւորութիւն պէտք չէ տար Վատիկանի աստղագէտին կարծիքին եւ, ընդհակառակն, շարունակէր իր քննութիւնները: Անհրաժեշտ է մանրամասն ուսումնասիրել արբանեակին շարժումը եւ եթէ տեսնուի, որ ան իսկապէս կը գտնուի այն կէտին վրայ, ուր 1894 Ապրիլ 15ին տեսնուած ու գտնուած էր Հ. Խ. Սինանեանի կողմէ, այդ գիւտը պէտք է վերագրուի անոր:

Մխիթարեան աստղագէտը, հիմնուելով իր եւ ուրիշ գիտնականներու հետազօտութիւններու վրայ, մոլորակներու՝ իրենց առանցքին շուրջ դարձող ժամանակամիջոցին մասին կուգայ գրեթէ նոյն եզրակացութեան, որուն յանգած էր ժամանակին Սքիափարելլի: Այս տեսակէտին հիման վրայ կ՚ենթադրէ նաեւ, որ Շնիկ աստղը (Սիրիուս) ունենալով արբանեակ մը, պէտք է դառնար իր առանցքին շուրջը: Երկնային մարմիններու բարդ հարցերէն մէկը հանդիսացող, այսինքն՝ առանցքի շուրջ դարձող խնդրին լուսաբանութիւնը, Խ. Սինանեանի կողմէ, ժամանակ մը որոշ հետաքրքրութիւն ստեղծեց, սակայն այդ տեսութեան կարգ մը կէտերը այժմ կը հերքուին նոր ուսումնասիրութիւններու լոյսին տակ:

« Բազմավէպ »ի մէջ 1916ին իտալերէնով լոյս կը տեսնէ անոր մէկ յօդուածը կենդանակերպ լոյսի մասին. ըստ իրեն ան արեւադարձային լոյս է: Իսկ 1919ին Թ. Մորէի յօդուածի թարգմանութեան ծանօթագրութեան մէջ ան յստակ նկատել կուտայ, թէ այդ լոյսը կը պատկանի ոչ թէ Արեգակին, այլ Երկրին:

Յետագային ան կը հրատարակէ «Ինչո՞ւ աստղերը բացխփիկ կը խաղան» խորագրով յօդուածաշարքը, ուր աստղերու առկայծումներուն կուտայ իրատեսակ բացատրութիւն եւ կ՚աշխատի զանոնք օգտագործել լուսատուներու հեռաւորութիւնը որոշելու համար: Օգտուելով Երկրի ուղեծիրի արագութենէն, կը փորձէ ճշդել Երկիր – Արեւի հեռաւորութիւնը: Երկու պարագաներուն ալ անոր տուեալները հիմնաւորուած չեն:

Հ. Խ. Սինանեան իր յօդուածներուն մէջ կ՚անդրադառնայ նաեւ Արիստարքոս Սամոսեցիի՝ Երկիր – Արեւ հեռաւորութիւնը ճշդելու եղանակին: Ըստ այս վերջինին Լուսնի առաջին (կամ վերջին) քառորդի ժամանակ Երկիր, Արեգակ, Լուսին մարմինները փաստօրէն կը գտնուին ուղղանկիւն եռանկեան գագաթներու վրայ՝ Լուսինը տեղաւորուելով ուղղանկիւնի գագաթը: Այս ձեւով կը չափուի Լուսին – Երկիր – Արեգակ անկիւնը, որու լրացուցիչը կ՚ըլլայ այն անկիւնը, որու տակ կ՚երեւայ ուղեծիր շառաւիղը: Այս ձեւով դիւրութեամբ կը ճշդուի Երկիր-Արեգակ – Լուսին հեռաւորութիւններու յարաբերութիւնը:

Եղանակը ուշագրաւ է, սակայն կ՚անտեսէ որոշ պարագաներ: Արիստարքոս Սամոսեցիի եղանակը այժմ միայն պատմական նշանակութիւն ունի, քանի որ գոյութիւն ունին աւելի ճշգրիտ եղանակներ:

Մխիթարեան վարդապետը 1914ին կ՚առաջարկէ համաշխարհային օրացոյցի նոր նախագիծ, ըստ որուն տարին բաղկացած էր 364 օրէ: Փոխանակ սովորական տարիները անփոփոխ պահելու, իսկ նահանջ տարիներուն երկու օր աւելցնելու, կ՚առաջարկէ զանոնք հաւաքել եւ «լրացուցիչ տարի »ն տալ 53 շաբաթ: Ասով շաբաթներու եւ շաբթուան օրերու կարգը չէր փոխուեր: Որպէսզի ամիսները եւս պարունակեն լրիւ շաբաթներ, Հ. Սինանեան կ՚առաջարկէ տարին բաժնել չորս եղանակի՝ 91ական օրով. իւրաքանչիւր եռամսեայի առաջին եւ երկրորդ ամիսը կ՚ունենան 28 օր, իսկ երրորդը՝ 35 օր:

Հ. Խ. Սինանեանի առաջարկած նախագիծը, անկասկած, մեծ առաւելութիւններ ունի ժամանակակից օրացոյցին նկատմամբ, սակայն, ամիսներու եւ տարիներու անհաւասար տեւողութիւնները կրնան որոշ դժուարութիւններ ստեղծել:

Ընդունելով հանդերձ, որ Մխիթարեան գիտնականի աստղագիտական ուսումնասիրութիւններուն մէջ որոշ թերիներ կան, այնուամենայնիւ պէտք է ընդգծել անոր արդիւնաւէտ գիտական գործունէութիւնը: Վարդապետին պատիւ կը բերեն նաեւ աստղագիտական բնոյթի անոր յօդուածները, իսկ իբրեւ մէկը, որ յայտնաբերած է Լուսնթագի վեցերորդ արբանեակը, ան աստղագիտութեան պատմութեան մէջ իր պատուաւոր տեղը պէտք է գրաւէ:

Բ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԿԻՑՈՐԹԻՆԸ

Ա.

Արդարութեան գաղափարը մարդ էակին մէջ ծնած է հոգեկան անձկութենէ մը: Ակն ընդ ական օրէնքը, դրի առնուելէ դարեր առաջ, արդէն ի զօրու էր մարդկային ընկերութենէն ներս:

Հաստատուեցան Պետութիւններ եւ հիմնուեցան դատարաններ, հաւասարակշռութիւն մը պահելու համար յանցանքին եւ պատիժին միջեւ: Եւ զարմանալի չէ, որ դատարանները իբրեւ խորհրդանիշ որդեգրած են կշիռք մը, որ կը կախուի աչքերը կապուած կնոջ մը ձեռքը, ըսելու համար թէ արդարութիւնը ոչ թէ կոյր է, այլ՝ անկողմնակալ եւ անաչառ:

Դարերու ընթացքին այդ հաւասարակշռութեան գաղափարը գործադրուեցաւ տարբեր ճշգրտութեամբ: Այսպէս, մարդասպաններուն միակ պատիժը մահն էր: Ճիշդ է որ, յետագային, քրիստոնէութեան ազդեցութեան տակ, նկատի առնուեցան կարգ մը մեղմացուցիչ պարագաներ եւ արդարութիւնը դարձաւ աւելի մարդկային:

Հին ժամանակներէ ի վեր մահապատիժները կը գործադրէին զանազան ձեւերով, որոնցմէ յիշենք քարկոծումը, ողջ թաղումը, կախաղանը, անդամահատումը, անիւի չարչարանքը, հրկիզումը, գլխատումը, կայծնահարումը, թունաւորումը, գնդակահարումը, ելեկտրակոծումը, եւայլն:

Նոր ժամանակներու սկիզբը, կարգ մը սրտցաւ մտաւորականներ եւ փիլիսոփաներ, որոնցմէ շատեր հակառակ էին մահապատիժին, պահանջեցին, որ անոր գործադրութեան պարագային իսկ յանցաւորին խնայուին աւելորդ չարչարանքները:

Մահապատիժներու գործադրութեան ձեւը ունէր նաեւ ընկերային որոշ հանգամանք, որ ի զօրու էր մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը, եւ ի զօրու է նոյնիսկ մեր օրերուն: Օրինակի համար, գլխատումը եւ գնդակահարումը վերապահուած էին ազնուականներուն եւ զինուորականներուն, իսկ կախաղանը եւ անիւի չարչարանքը, որոնք նուաստացուցիչ բնոյթ ունէին, վերապահուած էին ժողովուրդի համեստ դասակարգին եւ հասարակ ոճրագործներուն:

Երբ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը սկսաւ տարածել հաւասարութեան գաղափարը, գտնուեցան մարդիկ, որ ուզեցին այդ հաւասարութիւնը շնորհել նաեւ մահապարտներուն եւ մանաւանդ անոնց խնայել աւելորդ չարչարանքները: Մէկ խօսքով, դահիճին պաշտօնը արդիականացնել եւ անոր յանձնել կատարելագործուած մեքենայ մը: Որովհետեւ, համբակ դահիճներ երբեմն այնքան կը տան-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Հեղնար ախպուրը, — շշնջաց Բաղրատը, — հաստատ օր, ախպրտինք, Հեղնար ախպուրը…

Դրա պատկերը բոլորի ուղեղներում յանկարծ վերակենդանացաւ պայծառ ու որոշակի, եւ նրանք զարմացան շատ աւելի, քան այն օրը, երբ հրաշքը տեսնում էին աչքերի առաջ: Այն ժամանակ մարդիկ հաւատում էին գերբնական երեւոյթների, եւ հրաշքի յայտնուելը բնական էին համարում: Իսկ այժմ դա թւում էր այնքա՛ն անհաւանական…

Աղասին, որի կեանքն անցել էր ջրհորներ փորելով, վեր կացաւ աթոռից եւ նստեց մահճակալի վրայ՝ Հաջու մօտ:

— Մկրտիչ ախպեր, — ասաց նա, — մենք ամմէնքս էլ քու ախպեր տղեքդ ենք ու օտար մարդ չկայ իստեղ: Իսկ դուն, վո՞վ գիտէ, դուցէ թէ իսկապէս, պիտի նստիս դրանդ չոքած ուղտի վրայ ու էրթաս խառնուիս յաւիտենական քեարվընին: Ըսա մեզի, Մկրտիչ ախպեր, գոնեա հիմի ըսա, թէ էդ ի՞նչդ էղաւ, օր հրաշքը պատահաւ: Չէ՞ օր դուն էիր շինէ Հեղնար ախպուրը: Իսկ հրաշքն ախր աստուածային բան է…

Ուստա Մկրտիչը նկատելիօրէն մռայլուեց: Ու մինչդեռ բոլորն անակնթարթ սպասում էին, նա սկսեց երկար, շատ երկար մտածել: Մի պահ թւաց, թէ նա բոլորովին էլ չէր մտածում եւ երբեք էլ չէր պատասխանելու այդ հարցին: Բայց նա վերմակի տակից նորից հանեց ձեռքը, որն այժմ աւելի էր դողդողում, եւ ասաց.

— Ախպուրը ձեռագործ է, հրաշքը՝ անձեռագործ: Իմ շինածս մենակ սովորական ախպուրն էր, հմը անսովոր հրաշքն Աստված ինքն էր դրէ էնոր մէջ: Ես ի՞նչ ըսեմ ձեզի, ախպեր տղէք, եր օր ես ինքս մենակ էդքանը գիտեմ: Ոչ Աստված կրնայ ախպուր շինէ, ոչ մարդը՝ հրաշք: Ես հողածին եմ: Ես կրնամ պարզէ մենակ իմ ախպուրս, Աստված էլ թող պարզէ իրան հրաշքը՝ թէ օր կ՚ամենայ…

— Ու թէ օր մենք արժանանանք էնոր տեսութեանը, — աւելացրեց Սարգիսը՝ հառաչելով: — Ամմէն մէկկիս մէ ուսի վրայ մէ բեռըմ մեղք կայ կամայ, մէկէլ ուսի վրայ մէ բեռըմ մեղք՝ ակամայ…

— Իսկ իմ մէջքիս վրայ մենակ մէ բեռըմ մեղք կայ, — ծանր արտասանեց Հաջին, որ մինչ այդ լուռ էր եւ այժմ շատ գունատուած, — հմը էդ մէ բեռն աշխըրքի մեղքը կը կշռէ…

Ուստա Մկրտիչն իր ձեռքը դրեց նրա ձեռքի վրայ.

— Մեղաւորը ես եմ, Հաջի: Ես ինքս լսի, օր էդ մասին խօսել հարկաւոր չէ, հմը ինքս էլ բացի էս խօստովանութիւնը: Ներող էղի…

Ապա թախծով ժպտաց եւ շարունակեց.

— Մարդու սիրտը տան պէս է: Ընձի իմաց են տուէ, օր տունս շուտով պիտի քանդուի: Իմաց են տուէ, օր էրեխոցս դուս հանեմ: Է՛, ես քառսուն էրեխայ ունիմ, էնոնք էլ դուսն են: Էլ վո՞վ է մնացել նեսը… Նես աչեմ, տեսնիմ՝ լիքն են: Էղոնք իմ խօսքերս են, օր հնարք չեմ ունեցէ դուս բերելու: «Դուս հանէ էրեխոցդ, — կ՚ըսեն ընձի, — տունդ քարուքանդ պիտի էղնի, ուստա Մկրտիչ»… Է՛, ես որի՞ն դուս հանեմ, ժամանակ չէ մնացէ: Տէ՛, ես էլ դուս հանեցի իմ ամմէնքէն սիրած, հիւանդ ու վիրաւոր էրեխիս: Ներող կ՚էղնիս, Հաջի…

Որպէսզի խօստովանութիւնը մի այլ կողմ թեքի եւ Հաջուն դուրս հանի ծանր վիճակից, Օնէսը հարցրեց.

— Էրեխայ ըսիր, միտս ընկաւ՝ տղէդ չպիտի՞ արժանանայ քու տեսութեանդ…

— Հարսս հեռագիր էր տուէ: Պատասխանն սպասանք: Ճամբայ է ընկէ: Կը հասնի՞, թէ չի հասնի՝ Աստված գիտէ: Մասկուայից մինչեւ իստեղ չորս օրուայ ճամբայ է, հմը իստից մինչի երկինք՝ չորս րոպուայ…

— Մկրտի՞չ, — յանդիմանական եւ հարցական դիմեց նրան Աղասին, — ի՞նչ ես գլուխդ քցէ՝ մեռնիմ, հա մեռնիմ: Մէ դուցցէ Աստված տուեց, վեր ելար…

Ուստան անյոյս կերպով ձեռքը թափահարեց եւ լուռ մնաց: Նրա շնչառութիւնը հազիւ էր նկատւում: Մի քանիսը վեր կացան, մօտեցան լուսամուտին, բացեցին այն, սկսեցին ծխել եւ կիսաձայն խորհրդակցել, թէ որքան կեանք է մնացել ուստային: Ապա Օնէսը գնաց դէպի դուռը եւ կանչեց հարսին:

— Լսէ, աղջիկ ջան, — ասաց նա նրան, բայց նկատելով նրա կարմրած աչքերը, ընդհատեց աւելիքն ու խրատեց, — մի լայ, բնութեան օրէնքն է էդպէս, իսկ Մկրտիչն էլ վենձ մարդ է: Ընչի՞ կը տանջուիս: Գնա, գնա լուացուի, արի հիւնդի քովը: Մենք հիմի կ՚երթանք: Հմը, բան է, եթէ մինչի էդ՝ ուստի դրութիւնը գէշըցաւ, դրկցի մանչու հետ մեզի իմաց տու. մենք բոլորս էլի էնտեղ ենք՝ շինութեան վրայ…

(4 – Շար.)

[...]ջին իրենց գոհը, դայն մահացնելէ առաջ, որ բազմութիւնը կը կատղէր անոնց դէմ եւ յարձակելով զանոնք կը բզկտէր ու ժահապարտը կ՚աղատէր անոնց ձիրաններէն:

Յեղափոխութեան առաջին օրերուն, գանուեցան գաղափարապաշտ երեւափոխներ, որոնք առաջարկեցին մահապատիժին ջնջումը: Այս բանաձեւին հակառակ քուէարկողներուն մէջ կը կարդանք Թալէափիէրի եւ Մարայի անունները, որոնք յետագային հազարաւոր անմեղներ պիտի ղրկէին կառափնարան:

Մահապատիժին դէմ քուէարկողներուն կարգին մէջ կար բժիշկ մը, որուն անունը հռչակաւոր պիտի դառնար Ֆրանսայի եւ աշխարհի մէջ, իր հնարած մահուան գործիքին համար: Այդ բժիշկը կը կոչուէր տոքթ. Կիյոթէն:

Կիյոթէն ծնած էր 1738ին, եւ բժշկութիւն ուսանելէ ետք՝ հաստատուած էր իր ծննդավայրին մէջ, ուր կը վայելէր մեծ համբաւ մը: Իր բարութիւնն ու մարդասիրութիւնը առասպելական դարձած էին: Աղքատները կը բժշկէր առանց վարձատրութեան, իսկ հարուստներէն գանձած գումարները կը բաժնէր չքաւորներուն: 1789ին, Ինիաս Կիյոթէն պատգամաւոր ընտրուեցաւ, իր նահանգը ներկայացնելու համար ազգային ընդհանուր համաժողովին, որմէ պիտի ծնէր Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը:

Մարդասէր բժիշկը որ կը յենուր նոր սկզբունքներուն վրայ (ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն), սա՛ղ, միայն սկզբունք մնացին. ընտրուեցաւ համակարգութեան յանձնախումբի անդամ եւ ուզեց այդ հաւասարութեան գաղափարը կիրարկել մահապարտներուն հանդէպ, այսինքն մահապարտները պատժել նոյն ձեւով եւ մահապատիժը գործադրել տալ նուազագոյն չարչարանքով:

1789 Դեկտեմբեր 1ին, Տոքթ. Կիյոթէն խօսք առաւ ազգային ընդհանուր ժողովին առջեւ եւ պարզեց իր տեսակէտները այդ ուղղութեամբ: Ի մէջ այլոց բառ. «նոյն տեսակի յանցանքները պէտք է պատժուին նոյն ձեւով, առանց նկատի առնելու յանցաւորին ընկերային դիրքը: Յանցապարտը պէտք է գլխատուի ո՛չ թէ դահիճին կացինով, այլ կատարելագործուած մեքենայի մը միջոցով»:

Յետոյ, բարի բժիշկը նկարագրեց իր երազած մեքենան. «Շեղբը կ՚իյնայ ոտքէ բարձրութենէ մը՝ շանթի մը արագութեամբ, գլուխը կը թռի, արիւնը կը ցայտէ եւ մարդը արդէն մեռած է»:

Կիյոթէնի երեւակայած գործիքը արդէն գոյութիւն ունէր, ինչպէս կը փաստեն Միջին եւ ԺԶ. դարերէն մնացած վաւերաթուղթեր եւ նկարներ. դայն գործածած էին Ֆրանսայի մէջ նոյնիսկ ԺԶ. դարուն վերջերը: Մառէշալ տը Մոնմորանսի գլխատուած էր նախնական կիյոթինով մը: Ուրեմն մարդասէր բժիշկը չէ, որ հնարած է դայն, այլ դայն կատարելագործած է:

Կիյոթէն պատրաստեց նախագիծ մը եւ դայն ներկայացուց ազգային ժողովին: Ազգային ժողովը դայն վաւերացուց եւ ներկայացուց Լուի ԺԶ.ի, որպէսզի վաւերացնէ դայն: Թագաւորը, որ շատ բարի մարդ մըն էր եւ պարապոյ ժամերուն մեքենագործութեամբ կը զբաղէր, անմիջապէս տուաւ հաւանութիւնը: Ճակատագրի ո՛վ հեգնանք, ան կը վաւերացնէր այն գործիքը, որ պիտի ծառայէր իր իսկ գլխատման:

Յատակագիծը ներկայացուեցաւ պետական ատաղձագործին, որ մասնագիտացած էր կախաղաններու շինութեան մէջ: Ատաղձագործը շինեց գլուխ-գործոց մը, ի գործ դնելով իր բոլոր ձիրքերը եւ Պետութեան ներկայացուց հաշուեցոյց մը՝ 5.660 Ֆրանքի պատկառելի գումար մը:

Տեսնելով, որ Կիյոթէնի հնարած գործիքը շատ սուղի պիտի նստէր, փնտռեցին ուրիշ ատաղձագործ մը, որ առաջարկէ աւելի նպաստաւոր գիներ: Փարիզի պետական դահիճը, Սամսոն, ունէր գերմանացի բարեկամ մը, որ դաշնակ կը շինէր: Ան յօժարեցաւ քառորդ գինով շինել այնքա՛ն Կիյոթին, որքան պէտք էր կառավարութեան:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶՐՈՅՑ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

«Գարուն» ամսագրի մէջ յաճախ լոյս կը տեսնեն զրոյցներ, հարցարաններու պատասխաններ՝ երիտասարդութիւնը չահագրգռող հարցերու շուրջ: Անոնք հետաքրքրական են, որովհետեւ երեւան կը հանեն ու կը պարզեն Հայաստանի նոր սերունդի հայեացքները արդի կեանքի երեւոյթներու մասին եւայլն:

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ այրերու եւ կիներու միջեւ, երբ երկուքն ալ կը վայելեն համահաւասար իրաւունքներ:

Այս եւ այլ հարցումներու պատասխանած են Երեւանի Խ. Աբովեան միջնակարգ դպրոցի 10րդ դասարանցիները՝ պատանիներ եւ պարմանուհիներ:

Պատասխաններէն կը պարզուի, որ աղջիկներու մեծ մասի կարծիքով տարբերութիւն չկայ:

— Եթէ խօսքը ֆիզիքական ուժի մասին է, ի հարկէ տարբերութիւն կայ, իսկ միւս կէտերու մէջ՝ ո՛չ: Տարբերութիւնը միայն սեռն է:

Աղջիկները տարբերութիւն չեն տեսներ տղու եւ աղջկան մինչեւ նոյնիսկ ծխելու կամ խմելու հարցերուն մէջ: Ասպա կը գանգատին.

— Ինչո՞ւ մենք տղաքներու նման չենք կրնար ազատ շրջագայիլ երեկոյեան, սրճարան յաճախել, սիրաբանիլ («սէր խօստովանիլ»):

Շատ քիչ թիւով աղջիկներ միայն կը գտնեն, որ փոքր տարբերութիւն մը պէտք է ըլլայ երկուքին միջեւ:

— Ի՞նչպէս կարելի է բոլոր կէտերու մէջ հաւասարութեան նշան դնել. այր մարդը ի վերջոյ այր մարդ պէտք է մնայ, որպէսզի աղջիկը զգայ անոր առնականութիւնը, ուժն ու խելքը եւ պատկառանք ունենայ անոր հանդէպ, զգայ, որ տղամարդու հետ կը քալէ:

Քանի մը աղջիկներ ալ կը տրտնջան, որ այսօրուան երիտասարդներէն ոմանք կորսնցուցած են իրենց առնականութիւնը եւ կ՚աշխատին աղջիկներու նմանիլ ոչ միայն արտաքնապէս, այլեւ ներքին գիծերով, հոգիով, բնաւորութեամբ:

— Գուցէ նահապետական տեսակէտ կ՚արտայայտեմ, բայց սակայն իմ նշանաբանս է: Չեմ կրնար մարսել «կնիկ» այրերը: Տղամարդը պէտք է տղամարդ ըլլայ, կինը՝ կին:

Իսկ ի՞նչ կը մտածեն տղաքը:

Անոնց տեսակէտով աղջիկները դժգոհելու պատճառ չունին, ընդհակառակն, պէտք եղածէն աւելի ազատ տրուած է իրենց: Պէտք չէ մոռնալ, որ կինը միեւնոյն ատեն մայր է, երախայ կերակրող ու դաստիարակող: Պէտք չէ շատ երեստալ եւ վերադառնալ մայրիշխանութեան, ինչպէս որ տեղի կ՚ունենայ ան կարգ մը բնագաւառներու մէջ:

Երիտասարդներէն շատեր հիասթափ են ժամանակակից շատ աղջիկներէ, որոնք կարծես «տղայ» կը դառնան ոչ միայն արտաքինով, այլեւ հոգեպէս: Անոնք կը ծխեն, կը խմեն, կը կորսնցնեն իրենց կանացիութիւնը:

Դպրոցի տնօրէնը ուզած է գիտնալ, թէ իր շրջանաւարտները ի՛նչ կը մտածեն սիրոյ արտայայտութեան մասին:

— Ցերեկները, երբ կ՚անցնինք փողոցէն, յաճախ կը տեսնենք, թէ զոյգեր իրար գրկած կը քալեն, իսկ հանրային պարտէզներու ամէն անկիւնը գիրկ գրկի եւ փաթթուած նստած են:

Աղջիկներ.— Սէրը պոռկում է: Կը փափաքին օր ցերեկով սիրել, ճիշդ այդ պահուն սիրել, թող սիրեն, մի՞թէ սիրելը ամօթ է:

Սիրոյ հարցին մէջ հանրային կարծիք պէտք չէ գոյութիւն ունենայ, սէրը երկու անձերու ներքին գործն է, ասոր մէջ գէշ բան չկայ:

— Բայց չէ՞ որ սիրահարները նոյնպէս հանրութենէն դուրս չեն գտնուիր. հանրութիւնը պիտի գնահատէ անոնց կեցուածքը, հանրային բարոյական ըմբռնումներ կան ի վերջոյ:

Տղայ մը.— Թող սիրահարներուն չնային: Իմ կարծիքով, սիրելն ալ ժամանակի եւ տրամադրութեան հարց է: Սիրելը այնքան գեղեցիկ երեւոյթ է, որ պէտք չէ պահել, թող մարդիկ տեսնեն, ինչ կայ որ:

— Բայց չէ՞ որ ամէն ժողովուրդ իր աւանդութիւններն ու սովորութիւնները ունի: Ի՞նչպէս կարելի է մէկ անգամէն արհամարհել զանոնք: Ասոնք դարեր շարունակ յարգուած են ժողովուրդին կողմէ: Ի՞նչ ըսել, օրինակ, երբ աղջիկները երբեմն արտառոց հագուստներ կը դնեն:

Աղջիկ մը.— Ի՞նչ կայ որ, նորաձեւութիւնը անձնական բնոյթ ունի, մենք այդպէս կը սիրենք հագուիլ, մնաց որ տղաքներն ալ այդ կը սիրեն, իսկ մեծերը թող մեր հագուստներուն չնային:

— Իսկ չէ՞ք կարծեր, որ անհամեստ արտաքինը, բոլորի ներկայութեան սիրաբանիլը հիասթափութիւն կը ստեղծէ տղոց մօտ: Օրինակ, երիտասարդներ կան, որ հակառակ իրենց յառաջացած տարիքին չեն ուզեր ամուսնանալ, կասկածամիտ են դարձած:

Աղջիկ.— Եթէ իսկական սիրողներ են, չեն հիասթափիր:

Ուրիշ մը.— Կարելի է հիասթափիլ, ի՞նչ կայ որ, սէրն ալ ազատ է, մէկէն կը հիասթափուի, միւսին կը սիրէ:

Տղայ.— Յաճախ կ՚ըսեն, որ այսօրուան երիտասարդները անզուսպ են, քաղաքավար կեցուածք չունին. ես կը կարծեմ, որ տղոց անզուսպ ըլլալուն պատճառը աղջիկներն են. եթէ անոնք թոյլ չտան, նման բաներ չեն ըլլար, ուրեմն առաջին աստիճ աղջիկներն են անզուսպ:

Ուրիշ տղայ մը.— Ինծի կը թուի, որ սէրը գեղեցիկ է եւ քաղցր, երբ գաղտնի է, չէ՞ որ ան երկու անձերու ներքին գործն է, ինչո՞ւ միւսները պէտք է տեսնեն: Յետոյ ես կը կարծեմ, որ յատկապէս աղջիկը իր մէջ խորհրդաւորութիւն մը պէտք է պահէ, որուն տղան պէտք է ձգտի տիրանալ:

— Համաձա՞յն էք օր ցերեկով ամէնուն առջեւ սիրաբանիլ:

Ոմանք դէմ են ասոր, իսկ ուրիշներ՝ հակառակ ըլլալու պատճառ չեն տեսներ:

Աղջիկ.— Ես կը գտնեմ, որ ընկերներս սխալի մէջ են. ժամանակները փոխուած են նաեւ սիրոյ, ընտանիքի հարցերու մէջ: Հոս ալ պէտք է ազատութիւնը թագաւորէ, հոս ալ դարաւոր սովորութիւնները պէտք է իրենց տեղը զիջին նոր ըմբռնումներու առջեւ:

Տղայ.— Մէկ խօսքով ըսէ, որ մեղուի, թիթեռի նման անընդհատ ծաղիկէ ծաղիկ թռչինք: Ալ ի՞նչ սէր մնաց:

Հարցազրոյցի ընթացքին դպրոցականները ուզած են, որ նմանօրինակ խօսակցութիւններ տեղի ունենան յաճախ եւ որոշ նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ տեղի ունենան:

Աշակերտներ նաեւ գանգատած են, որ ուսուցիչներ երբեմն կը ծաղրեն իրենց զգացումները, սիրահարութիւնը կը նկատեն անբարոյականութիւն:

— Յաճախ, երբ դասարանցիներէ մէկը մտերմօրէն կը խօսի ուրիշի մը հետ, ուսուցիչները կը մտածեն, որ անոնք սիրահարած են եւ խորթ աչքով կը նային: Մի՞թէ 16–17 տարեկանին կարելի չէ սիրահարիլ: Ուսուցիչները փոխանակ ուրախանալու, որ իրենց սաները կ՚ապրին այդ հաճելի, երջանիկ զգացումը, կը թշնամանան մեզի հետ եւ առիթներ կը փնտռեն «2»ներ նշանակելու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

«Թաղական ժողովը իր երէկի նիստին մէջ նկատի առաւ այս երկու հանրագրութիւնները եւ չկրնալով եզրակացութեան մը յանգիլ, որոշեց իր անդամներէն երկուքին պաշտօն յանձնել երթալ տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելու եւ հաղորդելու պատկառելի Վարչութեան, որպէսզի պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն մը ըլլայ: Վարչութեան կողմէ ընտրուած պատգամաւորներն են Սափրեան եւ Ծրարեան էֆէնտիները, որոնք գալ Կիրակի, յիշեալ թաղն երթալով, իրենց պաշտօնին պիտի ձեռնարկեն»:

Երբ Վարչութեան այս որոշումը կարդաց՝ Մարգար էֆէնտի ուրախութեամբ ձեռքերը շփեց:

— Եթէ գործը Սափրեան էֆէնտիին յանձնուեր է, մտածեց, ամէն բան յաջող է:

Արդարեւ փաստաբան Սափրեան էֆէնտի վաճառականին հին ծանօթներէն էր եւ յաճախ անոր դատերը վարած:

Մարգար էֆէնտի որոշեց հետեւեալ ցերեկ ճաշի հրաւիրել Վարչութեան երկու անդամները:

— Թէեւ Ծրարեան էֆէնտին չեմ ճանչնար, ըսաւ իր կնոջ, բայց վնաս չունի, Սափրեան էֆէնտին մեր հին լաւագոյն բարեկամներէն է, եւ անոր միջոցաւ Ծրարեանի հետ ալ կը ծանօթանանք:

Թերթերուն տուած լուրը ոչ նուազ ուրախացուց Պօղոս էֆէնտին:

— Եթէ քննութիւնը Տոքթ. Ծրարեանին յանձնուած է, այժմէն կրնամ ապահով ըլլալ, որ վճիռը ի նպաստ ինծի պիտի տրուի:

Պօղոս էֆէնտիի այս վստահութիւնը կը յենուէր սա պարագային վրայ, թէ՝ տոքթորը իր կնոջ մէկ հիւանդութիւնը խնամած էր երկար ատեն եւ այս առթիւ մտերմական յարաբերութիւններ մշակած էին իրարու հետ:

— Վաղը ցերեկ պէտք է, որ անպատճառ զինքը կերակուրի հրաւիրենք, ըսաւ իր կնոջ:

— Առանձին չենք կրնար հրաւիրել, պաղ կը փախչի, Սափրեան էֆէնտին ալ հրաւիրելու է:

— Անանկ ընենք:

Վարչական երկու պատուիրակներու գալուստը բնականաբար նոր ոգեւորութիւն մը առաջ բերաւ ամբողջ թաղին մէջ: Ամէն մարդ անհամբեր կը սպասէր Կիրակի օրուան:

— Վճռական ժամը վերջապէս հնչեց. անմիջական արդարութիւնը իր ձայնը պիտի լսեցնէ, կ՚ըսէր միւսին Թորգոմ, վարժարանի ուսուցիչը, որ կը զգար, թէ իր պաշտօնի վրայ մնալ կամ չմնալը այս պայքարի լուծումէն կախում ունէր:

— Սեղմենք մեր շարքերը եւ ամէն պատահականութեան հանդէպ պատրաստ գտնուինք, կը խրատէր ընկեր Կայծունի «Պայքար Լսարան»ի անդամներուն:

— Վառօդնիս չոր պահենք Կիրակի օրուան համար, կը հրամայէր ընկեր Սուսերեանց «Շանթ Ակումբ»ի անդամներուն:

Կարծես մեծ ճակատամարտի նախընթօրին մէջ կ՚ապրէին ամբողջ թաղեցիները:

Հասաւ վերջապէս Կիրակի օրը: Առտուն կանուխ եկեղեցին խռնուած էր հետաքրքիրներու բազմութեամբ:

Ամէն մարդ կ՚ուզէր տեսնել երկու վարչական պատուիրակները, եւ եթէ կարելի է, ազդել անոնց վրայ:

Պօղոս էֆէնտի, Գարեգին եւ Մկրտիչ աղա սովորականէն աւելի կանուխ բազմած էին Խորհրդարանը:

Կէսօրին մօտ շշնկոց մը լսուեցաւ: «Կուգան կոր, եկան»: Արդարեւ վարչական պատուիրակներն էին, Սափրեան եւ Ծրարեան էֆէնտիները. առաջինը նիհար, երկայնահասակ, լուրջ դէմքով մարդ մը, որ կարծես օրէնքը կը խորհրդանշէր իր բովանդակ խստութեան մէջ, երկրորդը, ընդհակառակն, կարճահասակ կոկլոր մարդ մըն էր՝ ժպտուն դէմքով:

Արագ քայլով մը մտան եկեղեցիին բակը եւ ուղղուեցան դէպի Խորհրդարան:

— Կեցցէ՛ Թաղական Խորհուրդը, գոչեցին քանի մը ձայներ, որոնց անմիջապէս ուրիշ ձայներ պատասխանեցին.

— Կեցցե՛ն Վարչութեան պատուիրակները, կեցցէ՛ արդարութիւնը, գոչեցին մէկ քանիներ ալ:

Երկու պատուիրակները առանց մեծ կարեւորութիւն մը ընծայելու այդ ցոյցերուն՝ մտան Խորհրդարան:

Հոն ժամու մը չափ մնացին եւ այդ միջոցին հետզհետէ լսեցին ժամկոչ Վարդանը, ընկեր Կայծունին, ընկեր Սուսերեանցը, Մանուկ աղան, վերջապէս բոլոր անոնք, որոնք հեռուէն կամ մօտէն մասնակից էին տեղի ունեցած պայքարին:

Ժամը մէկին կը մօտենար եւ տակաւին ուրիշ վկաներ ալ կային լսուելիք, որովհետեւ ամէն թաղեցի կ՚ուզէր իր տեսակէտը պարզել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒԼՈՆ.— Պ. Մկրտիչ Ազարեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Ազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Մասի, Տէր եւ Տիկին Ժօ Թեռնելլի եւ զաւակը, այրի Տիկին Զապէլ Հօճապաշեան ինչպէս նաեւ Ազարեան, Ամիրայեան, Գայսեր - լեան, Գարբիէլեան եւ Բարթամեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Ծառուկեան, Իզմիրցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 14ին, Լա Սէյն սիւր Մէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլարնակ, Աֆիոն Գարահիսարցի ընտանիքներու նախաձեռնութեամբ, 23 Ապրիլ Կիրակի օր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Եղեռնի նահատակներու եւ բոլոր հին ու նոր ննջեցեալներու յիշատակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգէոնի, որ պիտի նուագէ երէցկին Ալիս Ժամկոչեան:

Այս առթիւ որոշուած է նուիրահաւաքում մը կատարել որուն հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Մարսէյլի յուշարձանին:

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն դրամական առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

Mlle Pilavian
4, Rue Boutillé
95 - Arnouville les Gonesse

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20.30ին, Սալ Կավօ 45 Ռիւ Լա Պոէսի, Մեթրօ Միրոմենիլ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտուն ժամը 10ին, Քափիթոլ Սինեմային մէջ:
Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան

Կը նախագահէ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ - երեսփոխան
ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ
(Նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբի)

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանս.) Տիկին ԺԱԳԼԻՆ ԼԷՊԻՍ (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Մարմնին) եւ Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸԶԷ

Հանդիսութենէն ետք պաշտօնական թափօրով այց եւ ծաղկեպսակ Մոզիլի յուշարձանին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ Ապրիլ 22, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնին մէջ

Կը խօսին Մէթր ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆ եւ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին, մասնակցութեամբ Օր. Սիրվարդ Գազանճեանի

Կիրակի առաւօտ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Ապա՝ թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռեալներու յուշարձանին:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ցուցադրէ հայախօս ֆիլմը, Երեքշաբթի 18 Ապրիլ ժամը 21ին, Սինեմա «Մալաքոֆ - Փալաս» (Փլաս տիւ 11 Նոյեմպըր)

ԳԱՐԻՆԷ

(Լէպլէպիճի Հոր Հոր աղա)

դունաւոր մեծ ֆիլմը

Այս ֆիլմի հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեանս բարի նպատակներուն:

Խճողումի տեղի չտալու համար, կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, դիմելով Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան անդամներուն: Կը ծախուի նաեւ կիշէն:

Հաղորդակցութիւն

Métro Porte de Vanves
Autobus 191, Arrêt Victor-Hugo
du secteur d'Issy-les-Moulineaux
prendre l'autobus 126 a Corentin Celton
et descendre à André Coin

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 10ին

Pour la première fois à Paris
Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN
sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 45 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)
Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷի մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՕՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (Երեւանի Երաժշտանոցէն) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ
Երգ՝ փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18
Թէաթրը Շան զ'էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86
Պարախումբի բոլոր անդամ - անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ
կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ԱՊՐԻԼ
MARDI
18 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 123 94
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.394

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՆ

—o—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲՈՂՈՔԸ ՄԵՂՄ Է

Մ. Նահանգներու նախագահը ծանրակշիռ որոշում մը տուած է շաբաթավերջին, երբ ամերիկեան օդանաւեր, մասնաւորապէս Պէ-52 գեր-ռմբակոծիչներ, ռմբակոծեցին Հայֆոնկ քաղաքի պարենաւորման, հաղորդակցութեան կեդրոնները: Նոյն ատեն կը տեղեկացուէր, թէ աւելի փոքր տարողութեամբ օդանաւեր, իրենց կարգին, կը ռմբակոծեն Հիւսիս. Վիէթնամի մայրաքաղաքը՝ Հանոյ:

Հայֆոնկ Հիւսիս. Վիէթնամի ամէնէն մեծ նաւահանգիստն է, կէս միլիոն բնակչութեամբ, եւ կը նկատուի երկրին «թոքը»: Արդարեւ, խորհրդային եւ այլ նաւեր այդ նաւահանգիստը կը բերեն պատերազմի պիտոյքները, յատկապէս ծանր զամամթերքը:

Հանոյն ու Հայֆոնկը ռմբակոծելու, այն ալ գեր-ռմբակոծիչներով, ծանր որոշում մը կը նկատուի քաղաքական շրջանակներու կողմէ: 1968էն ի վեր երբեք չէին ռմբակոծուած այդ դոյդ շրջանները եւ, ինչպէս նկատել կուտան դէտեր, նախագահ Նիքսըն այս ձեւով կը փորձէ ցոյց տալ Հիւսիս. Վիէթնամի առաջնորդներուն, թէ ինք պատրաստ է մինչեւ ծայրը երթալ, եթէ անոնց յարձակումը Հարաւ. Վիէթնամի վրայ չկենայ:

Այս ռմբակոծութիւններուն առիթով Փեքին եւ Մոսկուա խիստ բողոքներ չներկայացուցին եւ ոչ ալ ծանրակշիռ որոշումներ տուին, ինչպէս կ'ենթադրէին ոմանք: Շատեր կը կարծէին, թէ Մոսկուա կրնայ նոյնիսկ ջնջել Նիքսընի Մոսկուա այցելութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիսին: Փեքին եւ Մոսկուա պարզապէս քննադատեցին ռմբակոծումները, այն ալ մամուլով եւ ձայնասփիւռի հաղորդումով միայն: «Թաս» հաղորդեց, թէ խորհրդային ժողովուրդը վրդովումով կը դատապարտէ ամերիկեան յարձակումները»: Ուաշինկթըն ցարդ պաշտօնական մեկնաբանութիւն չկատարեց: Միւս կողմէ, սակայն, քանի մը ականաւոր դէմքեր, ծերակուտականներ Քենըտի, Միւսքի, Հըմֆրի, խստիւ քննադատեցին Նիքսընը՝ իր տուած որոշումին համար: Էտուըրտ Քենըտի, դեմոկրատ ծերակուտական, նկատել տուաւ, թէ այս որոշումը ցոյց կուտայ նախագահին քաղաքականութեան ձախողութիւնը «վիէթնամացման» խնդրին մէջ:

Հարաւ. Վիէթնամի երեք ճակատներուն վրայ կռիւները բուռն են: Ան Լոք քաղաքը, ըստ Հանոյի, գրաւուած է իր ուժերու կողմէ, իսկ ըստ Սայկոնի, քաղաքին մէկ մասը դեռ դէմ կը դնէ յարձակումին: Ցամենայն դէպս, Հանոյի զինուորական ուժերը գրեթէ ամէնուր յառաջ ճնշում կը բանեցնեն Հարաւ. Վիէթնամի բանակներուն վրայ:

ԷՐԻՄ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ

Ցարդ շշուկ մըն էր բայց ժամէ ժամ աւելի իրականութեան բնոյթ կը ստանայ Թուրքիոյ վարչապետին հրաժարականը, որու համար կը սպասուէր Պոդգորնիի մեկնումին:

Այս իսկ պատճառով քաղաքական մթնոլորտը խառնակ է, քանի որ Էրիմի մեկ-

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Խորհ. Միութեան նախագահին այցելութեան առթիւ.—

ԱՆԳԱՐԱ.— Խորհ. Միութեան Հանրապետութեան նախագահ Նիքոլա Պոդգորնի Ապրիլ 11ին կէսօրին մօտ Անգարա ժամանեց եւ դիմաւորուեցաւ պաշտօնական հանդիսութեամբ, Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի եւ իր աղջկան, Այսէլ Էօնէլի կողմէ: Պոդգորնիի

կ'ընկերանայ իր բժշկուհի աղջիկը, ակնարոյժ Տոքթ. Նաթալիա Պոդգորնի, ինչպէս նաեւ հոծ պատուիրակութիւն մը, քանէ աւելի բարձրաստիճան պաշտօնատարներէ բաղկացած:

Օդակայանին մէջ, ոստիկանական արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին այս առթիւ: Պոդգորնի եւ իր հետեւորդները բերող Իլիուշինը Անգարայի վերեւ թռչելէ վերջ ժամը 11,35ին իջաւ օդակայան: Սանդուխը բերին եւ կցեցին սաւառնակին, պահ մը վերջ Պոդգորնի, դուստրը եւ խորհրդային պատուիրակները իջան եւ զիրենք դիմաւորեցին նախագահ Սունայ, աղջիկը, Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէն եւ կինը: Սունայ Պոդգորնիի ձեռքը սեղմեց եւ ծանօթացուց իր դուստրը, Պոդգորնի եւս ներկայացուց իր աղջիկը, որուն կարմիր վարդերու փունջ մը նուիրուեցաւ Այսէլ Էօնէլի կողմէ: Պոդգորնիի ընկերակցող անձնաւորութեանց մէջ կան Ազրպէյճանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Դուրպան Ալիեւիչ Հալիլով, Արտաքին առեւտուրթեան գործավար Սիմէոն Անտրիեւիչ, սպարապետ Քուլիքով, Արտաքին նախարարութեան առաջին օգնական Քուզնէցով եւ բազմաթիւ պետական ու պաշտօնական դէմքեր:

Ծանօթացումի արարողութենէն վերջ, Սունայ եւ Պոդգորնի բարձրացան ամպիոն եւ լսեցին երկու երկիրներու ազգային քայլերգները: Նոյն պահուն թնդանօթի 21 հարուածներ արձակուեցան: Այնուհետեւ Պոդգորնի նախագահ Սունայի հետ քննեց պատուոյ ջոկատը եւ թրքերէնով ողջունեց զինուորները, Մերհապա ասքէր ըսելով: Զինուորներն ալ միաբերան պատասխանեցին.— Սաղօլ:

Պոդգորնին դիմաւորելու եկած էին նոյնպէս Ծերակոյտի նախագահ Թէքին Արըպուրուն, Ազգ. Ժողովի նախագահ նախագահ Սապիթ Օսման Ավճը, Սահմանադրական Ատեանի նախագահ Մուհիտտին Թայլան, վարչապետ Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, Ցամաքային Ուժերու հրամանատար Զօր. Ֆարուք Կիւրլէր, Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ֆէրիտ Մէլէն, Ներքին նախարար Ֆէրիտ Գուպաթ որոնք ներկայացուեցան Խորհ. Միութեան նախագահին: Թարգմանի պաշտօնը կատարեց Մոսկուայի ձայնասփիւռին աւագ խօսնակը Իհսան Մուսթաֆայեւ: Այս արարողութենէն ետք, հիւրերը առաջնորդուեցան պատուոյ դահլիճը եւ միջոց մը հանգստացան:

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Օդակայանին մէջ, նախագահ Պոդգորնի հետեւեալ ուղերձը խօսեցաւ.

— Վերստին կ'այցելեմ Հանրապետական Թուրքիա, մեծ շահագրգռութեամբ եւ բարեկամական անկեղծ զգացումներով: Ընդառաջ գացի Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայի փափկանկատ հրաւէրին: Եկած եմ իրեն եւ Թուրք պետական դէմքերու հետ գաղափարի փոխանակումներ ունենալու, Թուրքեւսովետ ասանդական յարաբերութեանց հետ կապ ունեցող խնդիրներու եւ միջազգային ամմէական հարցերու մասին: Խորհ. Միութիւն եւ Թուրքիա իրարու մօտիկ դրացիներ են, ինչ որ կը նշանակէ թէ բարուոք յարաբերութիւններ պէտք է ունենան միշտ: Ահա թէ ինչու, կը փափաքինք որ խորհրդային-Թուրք յարաբերութիւնները զարգանան, վստահ ըլլալով որ ոչ միայն պիտի ամրապնդեն մեր ժողովուրդներու շահերը, այլեւ պիտի նպաստեն աշխարհի խաղաղութեան: Կը հաւատանք թէ մեր ներկայ այցելութեամբ, Խորհ. Միութեան եւ Թուրք Հանրապետութեան բարի դրացնութիւնը եւ գոր-

ծակցութիւնը պիտի ընդարձակուին եւ աւելի պիտի զօրանան:

Առիթէն օգտուելով, կուզեմ Անգարայի ժողովուրդին եւ ամբողջ Թուրք ազգին փոխանցել խորհրդային ժողովուրդին եւ իմ անձիս ալ ողջոյնները եւ ամենաջերմ բարեմաղթութիւնները:

Ժամը 12ին, խորհրդային հիւրերը մեկնեցան օդակայանէն: Սունայ եւ Պոդգորնի նոյն ինքնաշարժը նստան, եւ ճամբաներու վրայ խռնուած ժողովուրդին եւ դպրոցական տղոց կողմէ ծափահարուեցան: Պողոտաներու վրայ, ելեկտրական ձողերը զարդարուած էին թրքական եւ խորհրդային դրօշներով: Պոդգորնի առաջնորդուեցաւ Զանքայա, Փէմպէ Քէօշկ, որ իր բնակութեան յատկացուած է:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՇԱԴԱՄԲԱՆԻՆ

Ժամը 15,45ին,՝ Պոդգորնի իր աղջկան հետ ու խորհրդային պատուիրակներու ընկերակցութիւնով այցելեց Յուշադամբան, ուր դրաւ կարմիր մեխակներէ եւ սպիտակ թրաշուշաններէ հիւսուած պսակ մը, եւ յարգանքով խոնարհեցաւ Աթաթիւրքի բարոյական ներկայութեան առջեւ:

Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ֆէրիտ Մէլէն եւս կ'ընկերանար Պոդգորնիի, որ Յուշադամբանին մէջ դիմաւորուեցաւ կուսակալ Շէրիֆ Թիւթէնի, պահակազօրաց հրամանատար զօրավար Ապտիւրահման Էրկէչի եւ քաղաքապետ Էքրէմ Պարլասի կողմէ: Յուշադամբանի մուտքին, Պոդգորնի ողջունուեցաւ զինուորական պատիւներով:

Յուշատոմարին մէջ Պոդգորնի հետեւեալը գրեց.— Յանուն խորհրդային քաղաքացիներուն, մեծարանքով կը յիշատակենք Քէմալ Աթաթիւրքը, Թուրք Հանրապետութեան մեծանուն պետական մարդը եւ զինուորականը, մեր երկրին բարեկամը, Նոր Թուրքիոյ հիմնադիրը:

Յետագային, Պոդգորնի այցելեց Զանքայա եւ կէս ժամ տեսակցեցաւ նախագահ Սունայի հետ ի ներկայութեան Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէնի:

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ եւ Տիկին Սունայ գիշերը Զանքայայի ապարանքին մէջ հացկերոյթ մը տուին նախագահ Պոդգորնիի ի պատիւ: Հացկերոյթին մասնակցեցան Ծերակոյտի նախագահ Թէքին Արըպուրուն, Ազգ. Ժողովի նախագահ Սապիթ Օսման Ավճը, վարչապետ Նիհատ Էրիմ, Սահմանադրական Ատեանի նախագահ Մուհիտտին Թայլան, Նախարարական Խորհուրդի անդամները, Հալքի նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ, Տեմոկրաթիք կուսակցութեան նախագահ Պոզպէյլի, Միլլի Կիւվէն կուսակցութեան նախագահ Ֆէյզիօղլու, սպարապետի փոխանորդ եւ Ցամաքային Ուժերու հրամանատար զօրավար Ֆարուք Կիւրլէր եւ ուրիշ պաշտօնատարներ:

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ»Ի ՅՕԴՈՒԱԾԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Խորհ. կառավարութեան պաշտօնաթերթը, Իզվեստիա, Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեան նուիրած է մասնաւոր յօդուած մը, եւ կը գրէ թէ Թուրքիոյ առեւտրական լայն շրջանակները եւ պաշտօնական դէմքերը մեծ արժէք կ'ընծայեն Թուրքեւխորհրդային գործակցութեան որ յուսալի է որ, աւելի պիտի զարգանայ, յօգուտ հասարակաց խաղաղութեան եւ ապահովութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութեանց մէկ մասը վերջ գտած է Կիրակի օր: Պէյրութի եւ Հիւս. Լիբանանի երեսփոխանները ընտրուած են: Հարաւային Լիբանանի եւ Պեքքայի շրջանի ընտրութիւնները կը կատարուին Ապրիլ 23ին եւ 30ին՝ մնացեալը: Ցարդ ընտրապայքարը պատճառ եղած է վեց հոգիի մահուան եւ քսան հոգի ալ վիրաւորուած են: Կիրակի օր սակայն հակառակ մտավախութեանց ոչ մէկ միջադէպ պատահած է:

ՃԱՓՈՆ ԳՐԱԳԷՏ՝ Քավապաթա որ Նոպելեան մրցանակի արժանացած էր 1968ին, անձնասպան եղաւ իր բնակարանին մէջ: 72 տարեկան էր, բացատրական ոչ մէկ տող ձգած է:

«ԱՓՈԼԼՕ-16»ի արձակումը, երեք աստղանաւորդներով՝ Ճոն Ըրնկ, Թոմաս Մաթինկլի եւ Չարլզ Տիւք, անթերի ճշգրտութեամբ կատարուեցաւ Կիրակի օր, Քէփ Քենըտիէն: Մօտաւորապէս մէկ միլիոն հոգի ներկայ գտնուեցաւ արձակումին: «Ափոլլօ-16» Զորեքշաբթի օր Լուսնի ծիրին մէջ կը մտնէ եւ այերանաւորդներէն երկուքը՝ Ըրնկ եւ Տիւք, իններորդ եւ տասներորդ Ամերիկացիները պիտի ըլլան ոտք դնող մեռած մոլորակին վրայ:

ԼՈՆՏՈՆՏԷՐԻԻ մէջ անգլիացի երկու զինուոր եւ մէկ սպայ սպաննուեցան Իռլ. Հանրապետականներուն կողմէ: Անգլիացիները առջի օր սպաննած են Իռլ. ղեկավարներէն մէկը:

ՆԻՔՍԸՆ եւ Թրուտօ համաձայնագիր մը ստորագրեցին Մեծ Լիճի մաքրութեան շուրջ: Երկու երկիրները հինգ տարուան մէջ պիտի մաքրեն լիճին ջուրը, որ ապականած է: Մեծ Լիճը կը նկատուի անուշ ջուրի ամէնէն մեծ պահեստը: Մօտաւորապէս վեց միլիառ ծախք կը նախատեսուի:

ՋԵՔ ճատրակի նախկին ախոյեան՝ Լուտէք Փաշման, ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի: Յունուար 10ին ձերբակալուած էր «հակախորհրդային քարոզչութեան», Փաշման իբրեւ բողոք կամաւոր ծոմի դիմած էր, որու հետեւանքով տկարացած ու հիւանդանոց փոխադրուած է:

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

Առաքելատիպ, փառասէր եւ պատկառելի տեսքով, բայց ճակատ, պայծառատես եւ վեհափառ եկեղեցական մըն էր Մեսրոպ Սրբազան։ Վայելուչ, փառահեղ մօրուք մը կը շրջանակէր, լուսապսակի մը պէս, իր վարդագոյն, մաքրաթոյր դէմքը։ Բարի նայուածք մը կը տիրապետէր աչքերուն, եւ հաճակրելի դէմք մը կ'առինքնէր զինք ճանչցողները։

Երուսաղէմի զարաւոր եւ բազմաչարչար վանքի լուսարարապետութեան իր շրջանին, ան ինքզինք նուիրեց, ամբասիր կերպով, վանքի գանձարանին եւ ձեռագրական հարստութեան պահպանման։ Իրեն վստահուած այդ մեծ գործի կարեւորութեան պարկեշտ գիտակցութիւնը ունէր։ Բան մը՝ որ իրմէ վերջ պակսեցաւ եւ խաթարուեցաւ, հասնելով մինչեւ 28 ձեռագիրներու սրբապիղծ գողութեան։ Հակառակ Եղիշէ Սրբազան Դուրեանի, Բարգէն Սրբազան Կիւլէսէրեանի, Թորգոմ Սրբազան Գուշակեանի դաստիարակչական «շողշողուն» համբաւին՝ եկեղեցական հունձքը ամենաբաւ ըլլալէ շատ հեռու մնաց։

Ո՛վ գիտէ, հաւանաբար հոն, եկեղեցականներուն մէջ, «ձիթենին» Արմաշական պարարտութենէն չկրցաւ ուռճանալ եւ պտղաւորիլ այնպէս, որ այս օրերուն չպակսէր «ձէթ»ը լոյսի այն կանթեղին՝ որ մեր ժամանակակից եկեղեցականութիւնը պէտք է ըլլար։

Մեսրոպ սրբազան Նշանեան եղաւ խաղաղ կղզի մը, որուն վստահեցան բոլոր անոնք՝ որ Երուսաղէմէն կենսական «բան» կը խնդրէին։ Ի՛նքն էր որ լուրկ մնջիկ, հրատարակեց մեծարժէք Գրիգոր Վրդ. Կամախեցիի « Ժամանակագրութիւն »ը (1915), Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի «Օրագրութիւն »ը՝ իր թուղթերու, ուղերձներու, զանձերու եւ ոդերու խիտ ճոխ «յաւելուած»ով (1939), Տիգրան Սաւալանեանցի երկհատոր « Պատմութիւն Երուսաղէմի »ն, գրաբար բնագրէն աշխարհաբարի վերածելով, աւելցնելով նաեւ ծանրաշխատ հրատարակութիւնը Սաղեմական հայերէն արձանագրութեանց (1931)։

Անմիջապէս աւելցնեմ, որ ասոնք լոկ թարգմանութիւններ կամ հրատարակութիւններ չէին։ Բոլորն ալ լըմանեալ եւ ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ օժտած էր, չարաչար աշխատութեամբ բնագրերը պատրաստած եւ անոնց գիտական հրատարակութեան վրայ սիրտ ու միտք մաշեցուցած, զանոնք ընելով խրապէս գիտական, կոթողային անզուգական գործեր։

Բոլոր անոնք, Հայ կամ օտար, որոնք կը դիմէին հեռուէն, խնդրելով ձեռագրական յիշատակարաններու արտագրութիւններ, ծանօթութիւններ, եւայլն, սիրայօժար աջակցութիւն կը գտնէին իրմէ։ Բացառապէս պատրաստակամ եկեղեցական մըն էր, մեր մէջ շատ ու շատ հազուագիւտ, օգտակար ըլլալու, նամակի պատասխանելու համար։

Առաջին անգամ զինք անձամբ ճանչնալու երջանկութիւնը ունեցայ 1929ին, Երուսաղէմ այցելութեանս։ Մեր առաջին հանդիպումին իսկ՝ խնդրեցի կարելի եղածին չափ թոյլտուութիւն եւ աջակցութիւն՝ օգտուելու համար թէ՛ ձեռագրատունէն եւ թէ գանձարանէն։ Բացատրեցի, որ անձուկ նիւթական միջոցներս թոյլ պիտի չտային որ ես երկար մնայի Երուսաղէմ եւ գործէս հեռու։ Լուրջ կերպով մտիկ ըրաւ եւ բարի ժպիտով մը խոստացաւ հարկ եղածին չափ դիւրացնել աշխատանքս։

Աւելորդ չըլլայ ըսել, որ մեր եկեղեցական եւ վանական հաստատութիւնները շատ յաճախ որոշ սահմանաւորումներ ունին, եւ որքան ալ ատոնք դժուար երեւին զիմողին, նոյնիսկ կամակոր, այդ սահմանաւորումները կը մնան։ Օրինակ, մատենադարանապետ մը շատ անգամ սահմանափակ ժամեր կը տրամադրէ ուսումնասիրողի աշխատանքին, հոդ չէ թէ դժուարին պայմաններու տակ եւ հեռուէն եկած ըլլայ ան։ Որպէսզի թիւրիմացութիւն չծագի, հոս կ'ուզեմ յայտաբարել՝ որ, բացի Վիէննայէն, ոչ մէկ հաստատութեան մէջ, եկեղեցական թէ վանական, ներառեալ նաեւ Երեւանի պետական հաստատութիւնները, իմ խընդրանքիս սահմաններէն տարբեր կերպով վերաբերած են ինծի հետ։ Ասոր համար ամենախոր սրտագին շնորհակալութիւն ունիմ մեր բոլոր հաստատութիւններու վարչութեանց հանդէպ։

Մեսրոպ սրբազան, խորհելով դուցէ որ պէտք է քաջալերել զիս, եւ տարուելով մանրակրկիտ պրպտելու բնաւորութենէս՝ աշխատութեանս միջոցին ինծի կը տրամադրէր վանքի ձեղնայարկի իր յարկաբաժինը, ուր կը բերէր գանձատունէն հարկ եղած իրերը, զանոնք քննելու, սեւ կամ գունաւոր նկարելու համար, նոյնիսկ երբ ինք եկեղեցական պաշտօնով ժամերո՛վ կը բացակայէր։ Կամ վանական խցիկի մը մէջ կը բերէր հարկ եղած ձեռագիրները, ուր հանգիստ կ'ուսումնասիրէի եւ կ'արտագրէի։ Երբեմն կը պատահէր որ Ս. Թորոսի ձեռագրատան մէջ աշխատէի։ Յաճախ երկա՛ր կը խօսէինք վանական մեր հնութեանց մասին, կամ բանասիրական նիւթերու վերաբերմամբ, ճաշէն վերջ, երբ գաւաթ մը սուրճով պահիկ մը հանգիստի կը տրամադրէինք։

Անկեղծ բարեկամութիւնը եւ մտերմութիւնը՝ հակառակ մեր տարիքի տարբերութեան, շատ սրտագին կ'ընէր մեր խօսակցութիւնը։ Հակառակ վանական կեդրոնի մը մէջ ըլլալուն, պարզ էր որ առանձինն մէկն էր ան, զրկուած՝ անկեղծ մտերմութենէ, թէեւ բարի ու չէնչող։ Իսկ ինքս, հեռաւոր, հայագուրկ անկիւն մը ապրելուս, բնական էր որ կարօտը զգայի բարեկամութեան մը, որ հարուստ ըլլար ազգային ոգիով, մշակոյթով, պատմութեամբ, ու այնքա՜ն սիրելի՝ ինծի։

Երուսաղէմ յաջորդական այցելութիւններուս ընթացքին, մեր հանդիպումներուն շնորհիւ շատ աւելի ամրացաւ մեր բարեկամութիւնը։ Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի մահէն ետք, բնական էր որ ակնկալուէր Մեսրոպ Սրբազանի պատրիարքանալը։ Սակայն՝ Սսոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիաս հաստատուիլը, Բաբգէն Սրբազանի աթոռակից կաթողիկոս ըլլալու պարագան, այդ կաթողիկոսութեան նիւթական անձկութիւնները, կալուածներու կարիք ունենալը, եւայլն, եւայլն, դրեթէ անակնկալ կերպով Թորգոմ Սրբազան Գուշակեանը Երուսաղէմի պատրիարքական գահին վրայ հանեցին։ Սակայն Անթիլիաս մնաց կալուածազուրկ, մինչեւ Գարեգին Սրբազան Յովսէփեանի կաթողիկոսական ընտրութիւնը, որուն օրով առաջին կալուածը գնուեցաւ Գարեգին Սրբազան Յովսէփեանէ։

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԿԻՑՈՒԹԻՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին փորձը տեղի ունեցաւ Պիսէթրի հիւանդանոցի բակին մէջ, ուր կ'ընդունուէին անբուժելի հիւանդները։ Առաջին զոհը եղաւ թարմ դիակ մը, արդիւնքը գոհացուցիչ չէր։ Ներկայ գտնուող բժիշկները եւ վիրաբոյժները նկատեցին, որ գլխատումը կատարեալ չէր եղած, այսինքն գլուխը բոլորովին չէր անջատուած մարմնէն։

Այս ձախողութիւնը իմանալով, թագաւորը մօտը կանչել տուաւ բժշկապետ Լուին եւ անկէ խնդրեց բացատրութիւններ։ Թագաւորը ուսումնասիրեց գործիքը եւ գտաւ անոր թերութիւնը։ Ըսաւ.

— Շեղբին ձեւը անյարմար է. ատիկա պէտք չէ կոր ըլլայ, այլ շեղակի, ուղիղ եռանկիւնի մը հակուղիղը։

Եւ գրիչը առնելով թուղթի մը վրայ գծեց իր թելադրած ձեւը։ Խեղճ թագաւորը այն ատեն չէ՛ր գիտեր, որ ինք ամիս ետք ինք պիտի ըլլար իր սրբագրած գործիքին զոհը։

1792 Ապրիլ 25ին, գլխատման գործիքը, զոր այն ատեն կը կոչէին Լուիզոն եւ Լուիզէթ, կը պատժէր Նիքոլա Ժան Փելըթիէ կոչուած աւազակը։ Հանդիսատեսները դժգոհ մնացին, որովհետեւ գործողութիւնը շատ կարճ կը տեւէր եւ զիրենք կը զրկէր «արդար» վայելքէ մը։ Յետոյ գլխատուեցան երեք զասալիք զինուորներ, դրամի զեղծարարներ։

1793ին է, որ սրամիտ խմբագիր մը զայն կոչեց Կիյոթին, եւ այդ անունը ի զօրու է մինչեւ այսօր։ Արդէն հաստատուած էր յեղափոխական դատարանը եւ կիյոթինին գործ կը հայթայթուէր կառքերով, հարիւրներով։ Կիյոթին իր փառքի օրերը ապրեցաւ 1793էն մինչեւ 1795, բայց անոր գիւտարարը, խեղճ բժիշկ Կիյոթէն, կ'ապրէր հոգեկան ահաւոր տագնապ մը։ Հեղինական ոտանաւորներ կը գրուէին իր հասցէին, ծաղրանկարներու նիւթ դարձած էր իր դիմագիծը։ Անմիջապէս հեռացաւ Փարիզէն եւ դարձաւ զինուորական վիրաբոյժ։ Արասի հիւանդանոցին մէջ, զանակը ձեռքին, կ'անդամահատէր, կը ճեղքէր վիրաւորներուն մարմինները, մինչ իր հնարած գործիքը գլուխներ կը տապալէր Փարիզի հրապարակներուն վրայ։

Հիմա քանի մը բառով նկարագրենք կիյոթին կոչուած գործիքը։ Ատիկա բաղկացած է երկու կարեւոր մասերէ. մէկը՝ հորիզոնական, իսկ միւսը՝ ուղղահայեաց։

Հորիզոնական մասը հաստ ու ամուր սեղան մըն է, որուն մէկ ծայրը ամրացուած է ուղղահայեաց մասը, բաղկացած՝ երկու գերաններէ, որոնց ներքին մասին մէջ բացուած է ակօս մը։ Այդ ակօսներուն մէջ կ'երթեւեկէ եռանկիւն ծանր շեղբը, որ կապուած կը մնայ վերը՝ չգործածուելու պարագային։ Գերաններուն վարի մասը եւ նեղ սեղանին կարմած անկիւնը կը գտնուի կլոր ծակ մը, ուր կը զետեղեն մահապարտին գլուխը, որուն անշարժացած մարմինը կը հանգչի հորիզոնական սեղանին վրայ։ Ծակին միւս կողմը զետեղուած է թեփով լեցուն կողով մը։

Գլխատման արարողութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ձեւով.

Լաստակին վրայ կը կենան պահակ զինուորները. շուրջը կը խռնուի բազմութիւնը։ Պատասխանատու սպան նշան մը կուտայ, թմբուկները կը սկսին հնչել, իսկ դահիճը կը քաշէ բարակ չուան մը. շեղբը կը խոյանայ շանթի մը պէս, մահապարտին գլուխը կ'անջատուի մարմնէն ու կ'իյնայ թեփով լեցուն կողովին մէջ, մարմինը կը ցնցուի մէկ-երկու անգամ եւ արդէն ամէն ինչ վերջացած է։

Երկար պիտի ըլլար տալ այն բոլոր նշանաւոր անձերուն ցանկը, որոնք զոհ գացին կիյոթինի։ Յիշենք՝ Լուի ԺԶ. թագաւորը, Մարի Անթուանէթ թագուհին, բանաստեղծ Անտրէ Շենիէ, քիմիագիտութեան հիմնադիր Լավուազիէ եւ բազմաթիւ ազնուականներ, եկեղեցականներ, յեղափոխականներ, ինչպէս՝ Տանթոն, Քամիյ Տեմուլէն, Ռոպէսփիէր, եւայլն...

Նափոլէոնի անկումէն ետք, բժիշկ Կիյոթէն Մոնփառնաս թաղին մէջ քլինիք մը բացաւ եւ զբաղեցաւ ծաղկախտի դարմանումով։ Պայքին դիմեց, որպէսզի քաջալերէ պատուաստը, որովհետեւ շատ մը բժիշկներ ու գիտնականներ կը հակառակէին այդ բարերար գործողութեան,

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

X

Լենինականի հին թաղերից մէկում՝ Ջորի Բողազում, որն ամենայն իրաւամբ դեռ կարող էր կրել Գիւմրի անունը, իր փոքրիկ տան մէջ մենում էր աղբիւրների հռչակաւոր վարպետ ուստա Մկրտիչը։

Երբ այցելութեան եկած նրա ընկերները գնացին, նա շարունակեց պառկած մնալ անզգայ, անշարժ։ Թէեւ նա չէր կորցրել իր գիտակցութիւնը, բայց անտարբեր էր դարձել դէպի աշխարհը։ Այլեւս ոչ մի միտք չէր յուզում նրան, ոչ նոյնիսկ Հեղնար աղբիւրի յուշը։ Այժմ նրա ուղեղի փակուող դարպասից ներս էր սպրդում միայն այն, ինչ որ գտնուում էր անմիջապէս նրա տեսողութեան դաշտում, նրա աչքերի առջեւ։ Իսկ այնտեղ գտնուողն այժմ արդէն ոչ թէ դրսի ամբողջ տեսարանն էր, այլ լոկ աղբիւրը՝ նրա ուղեղի եւ ձեռքերի առաջին գործը...

Ջուրն այնտեղ հոսում էր զարմանալի վճիտ, աւելի վճիտ, քան երբեւէ։ Թւում էր, թէ ջրի փոխարէն ուստա Մկրտչի կեանքն էր հոսում այնտեղ, եւ ահա այդ էր պատճառը, որ ուստան սպառուել էր ու մեռնում էր։ Բայց փակել խողովակը՝ նա չէր ցանկանում նոյնիսկ այդ րոպէին։

Իսկ յետոյ թւաց, թէ այնտեղ հոսողը բոլորովին էլ իր կեանքը չէր, այլ երկրի ուժը, որ նշանակուած էր նրա զաւակների երակները կեանք լցնելու համար։ Իսկ ինքը՝ ուստա Մկրտիչը, մի սովորական գիւմրեցի էր, որին սակայն վիճակուել էր բաց անել այդ ուժի քառասուն ակունքներն իր ժամանակակիցների համար, իր երկրակիցների համար։ Եւ նա գոհ էր այդ մեծ, այդ բարձր պատուից...

Վերջնականապէս փակուելուն արդէն բոլորովին մօտ, յանկարծ նորից, դուցէ միայն մի քանի րոպէով, եդ գնացին ուստա Մկրտչի ուղեղի դարպասափեղկերը եւ ուստան իր առաջին աղբիւրից յետոյ յիշեց նաեւ ճամբակէսի՝ քանմէկերորդ աղբիւրը եւ վերջին՝ քառասուներորդ աղբիւրը, որոնք նոյնպէս, նրա կեանքի համար ունեցել էին կարեւոր նշանակութիւն։

Քաղաքի գլխաւոր փողոցներից մէկի վրայ գտնուում էր մի շէնք՝ միւսներից տարբեր։ Մինչդեռ բոլոր միւս շէնքերը կանգնած էին միահաւասար շարքով, այդ մէկը գտնուում էր աւելի ետք՝ խորն ընկած։ Շէնքի առջեւում գոյացած արձակ տարածութիւնը փորուած էր մի յարկի խորութեամբ, շարուած էր սեւաքար պատերով եւ մայթի պռունգից մի քարէ սանդուխ իջնում էր դէպի քառանկիւնի փոսը։ Փոսում, սանդուխի վերջին աստիճանների դիմաց, խուլ պատի միջից հանուած էր մի խողովակ։

Դա ուստա Մկրտչի քանմէկերորդ աղբիւրն էր։

Փոսի յատակն ամբողջովին, աղբիւրի դուռն էր՝ ջրով լի, որը մշտապէս թրջում էր սանդուխի վերջին աստիճանը։

Երբ ջուր խմելու համար ներքեւ իջած անցորդը նայէր վերեւ, նա որպէս առաստաղ կը տեսնէր տախտակէ պատշգամբը, որը շէնքից ձգուելով դէպի մայթ, կիսով չափ ծածկել էր այդ փոսը։

Աղբիւրի ճակատին, սեւաքար պատի մէջ, դրուած էր մի կարմիր քար՝ փորագրուած տառերով։ Այնտեղ տանտէրը թողութիւն էր խնդրում իր մեղքերին եւ աղերսում էր անցորդներին՝ բարեմաղթել իր հոգու համար։ Աղերսի տակ աղբիւրի փայլուն, դեղին խողովակն էր, որի ներսն արծաթաւուն էր՝ կարծես ջրով օծուած։ Խողովակը մէջտեղում ուռուցիկ էր, արմատի ու բերանի մօտ՝ նեղ, իսկ պռունգները՝ լայն երկճեղքուած, խողովակը նմանեցնելով գոյութիւն չունեցող կենդանու բերանի։ Ջուրն այնտեղից թափւում էր բուղխ, եւ զգացւում էր, թէ ինչպէս ջրի հետ միասին, խողովակից դուրս էր գալիս նաեւ ցուրտ թարմութիւնը։

Դա միակ աղբիւրն էր, որի կառուցման համար յետագայում այնքա՛ն զղջացել էր ուստան։ Աշխատելիս նա չէր ըմբռնել, թէ ինչ է կառուցում, որովհետեւ տան եւ աղբիւրի ձեւը հնարել էր ոչ թէ ինքը, այլ տան տէրը։ Իսկ երբ ըմբռնել էր՝ այլեւս ուշ էր եղել։ Եւ ուստային մնացել էր միայն անիծել, որ աղբիւրի ջրի նման երկար լինէր տանտիրոջ ոչ թէ կեանքը, այլ կեանքի զառնութիւնը, որ անցորդներն աղբիւրի ճակատին կարդային ոչ թէ աղերսի խօսքեր, այլ հայհոյանք, որ Աստուած նրանցից լսէր ոչ թէ բարեմաղթութիւններ, այլ նզովք... Իսկ երբ իջել էր ուստայի բարկութիւնը, նա դադարել էր անօգուտ անիծելուց եւ թքելով այդ տան ճակատին, այլեւս չէր անցել դրա մօտով...

(5 – Շար.)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՔ ԿԱՐԵՒՈՐ ՍԻՒՆԵՐԸ.— ՔԱՐԻՒՂ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆՔ

—o—

Մինչեւ վերջին տարիները, Սուրիա կը նկատուէր երկրագործական երկիր մը, այն իմաստով, որ երկրագործութիւնը կը պահովէր երկրին եկամուտներուն կարեւոր մէկ մասը, եթէ ոչ կարեւորագոյնը:

Պետութիւնը անհրաժեշտ բարեփոխութիւնները կատարելէ ետք այդ մարզին մէջ, այժմ կը ջանայ գտնել ու զարգացնել եկամուտի արդիական աղբիւրները: Այդ աղբիւրները երեք են.— քարիւղ, ելեկտրականութիւն եւ հանքեր:

×

ՔԱՐԻՒՂ

Քարիւղի ընկերութիւնը մեծ զարգացում ցոյց տուած է 1971ին: Կատարած է երկրաբանական եւ երկրաշարժական փնտռտուքներ, պատրաստած է քարտէսներ՝ ճշդելու համար քարիւղի հաւանական շրջանները: Նաեւ հորեր փորել տուած է Սուէտայի եւ Կալեյճէի մօտերը:

1971ին, Սուրիա արտադրած է 5,25 միլիոն թոն նաւթ, ինչ որ 20 առ հարիւր յաւելում մը կը նշանակէ նախորդ տարուան վրայ: Այս քարիւղին մէկ մասը, այսինքն՝ 3,48 միլիոն թոնը արտածուած է, իսկ մնացեալը ղրկուած է դէպի Հոմսի զտարանը: Այդ արտածումը Սուրիոյ ապահոված է 176 միլիոն ս. ոսկի եկամուտ մը:

Արտածուելիք քարիւղին փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար, քարիւղի պետական ստացարկութիւնը պատրաստած է ծրագիր մը՝ աւելցնելու համար խողովակներու տարողութիւնը, որպէսզի անոնց մէջէն հոսի տարեկան ութ միլիոն թոն քարիւղ: Իսկ յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար կ'ուսումնասիրուի նոր ծրագիր մը, որպէսզի նոր խողովակներ դետեղուին եւ անոնց տարողութիւնը հասնի տարեկան 15 միլիոն թոն քարիւղի:

Արդէն աւարտած է շինութիւնը հսկայ ամբարներու, որոնք պիտի կարենան պարունակել ութ միլիոն թոն քարիւղ:

Հոմսի զտարանը ընդարձակուած է, եւ անոր արտադրած 1,5 միլիոն թոն վառելանիւթը բարձրացած է 2,7 միլիոն թոնի:

Նոյն զտարանին մօտ արդէն կառուցուած է գործարան մը, որ պիտի արտադրէ տարեկան 270 հազար մետաղէ տակառներ, սաֆալթ փոխադրելու համար: Իսկ ուրիշ գործարան մը՝ մեքենաներու համար պիտի պատրաստէ հանքային իւղ մը:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ելեկտրածին նոր սարքաւորումներ հաստատուած են կարգ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, ինչպէս Սուէյտա, Նեպըք, Պանիաս, Մաարրա, Մասեաֆ, Թել–Ապիատ, եւայլն:

Նոյնպէս, հաստատուած են բաշխումի 140 կեդրոններ, եւ լարուած՝ աւելի քան 470 քիլոմեթր երկարութեամբ պարաններ: 26 նոր գիւղեր կապուած են ելեկտրական ցանցին, եւ 18 հազար նոր բնակարաններ սկսած են օգտուիլ ելեկտրական հոսանքին բարիքներէն:

Իսկ գործադրուելու վրայ են նոր ծրագիրներ.— Կառուցում նոր ելեկտրածին սարքաւորումներու, որոնց արտադրութիւնը պիտի հասնի 20 միլիոն վաթի: Հաստատում բարձր թանձրոնով պարաններու՝ հետեւեալ գիծերու վրայ.— Դամասկոս – Հոմս – Համա – Հալէպ եւ Եփրատի ամբարտակ – Հալէպ – Ծովեզերք.

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փալմիրի շրջանին մէջ սկսած է շահագործումը փոսփաթի հանքերուն: Հաստատուած է զտարան մը, որուն տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 300 հազար թոն: Երկրի արեւելեան շրջանին մէջ, կառուցուելու վրայ է ուրիշ գործարան մը, որուն տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 600 հազար թոն զտուած փոսփաթ:

Իսկ Հալէպի արեւելեան շրջանին մէջ, շահագործումը սկսած է աղի հանքերու: Այդ աղը, որ կը պարունակէ 99 առ հարիւր ֆլորիւր տը սոտիում, պիտի զտուի մօտակայ գործարանի մը մէջ եւ պիտի հայթայթէ տարեկան 36 հազար թոն մաքուր աղ, եւ քանի մը տարիէն, այդ քանակութիւնը պիտի բարձրանայ 140 հազար թոնի:

Միւս կողմէ, աշխատանքներ կը տարուին ճզմելու համար քրոմի, մանկանէզի, սաֆալթի եւ ծծումբի պահեստներ:

Շուտով պիտի սկսի գործել նաեւ երկաթէ ձողեր պատրաստող գործարան մը, որուն արտադրութիւնը պիտի ըլլայ տարեկան 110 հազար թոն: Այս ձողերը պիտի գործածուին շինարարութեան համար, եւ երկրին պիտի ապահովեն տարեկան 10 միլիոն ս. ոսկի խնայողութիւն մը:

1971ին սկսած է գործել ուսումնական հաստատութիւն մը, որ պիտի պատրաստէ քարիւղի մասնագէտներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ Մարտ 26ին կատարուած են Ծաղկազարդի եւ երեկոյեան Դռնբացէքի արարողութիւնները, տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Պատարագը մատուցած է շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Սերովբէ Քհնյ. Կիւլեան: Եկեղեցին լեցուած է քաղաքէն եւ շրջականներէն փութացած հաւատացեալներով:

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 5ին, շահեկան դասախօսութիւն մը կատարած է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան անդամներէն Հ. Լեւոն Վրդ. Զէքիեան, նիւթ ունենալով «Հայ եւ իտալական մշակութային յարաբերութիւնները միջնադարեան շրջանին»: Երիտասարդ հոգեւորականը պատմականը բրած է Միջին դարուն Իտալիոյ մէջ սանեղծուած հայ գաղութներուն, երկու ժողովուրդներու արուեստներուն փոխադարձ ազդեցութեան եւ անկէ այսօր մեզի մնացած էատմական թանկագին հետքերուն:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ Կ'ԸՍԷ...

× Աշխարհ Աստուծոյ ծաղրն է: Տիեզերք հոգիներու բով մըն է:

× Երկ մը բանաստեղծութեան բովէն չանցած՝ չի կրնար զտուիլ:

× Հարստութիւնը ամօթապարտ կարմրութիւնը կը ծածկէ, իսկ աղքատութիւնը անբիծ ճակատը կը նսեմացնէ:

× Դիւրին բան չէ դերասան ըլլալ. Թատրոնին բախտը դերասանին ձեռքն է. պէտք է որ դերասանը գոնէ լուռ բանաստեղծ մը ըլլայ, որուն լեզուին տակ հոգին խօսի. պէտք է որ գլխուն մէջ բոց եւ սրտին մէջ աւիւն ունենայ:

× Մահամերձը կ'ուզէ երկու բան. նախ կեանքը, վերջը լացող մը իր վրան:

× Ցաւերու մեծ մայր մըն է աշխարհ:

× Գերեզմանէն անդին, բարկութենէն անդին ամէն ինչ ներողութիւն է:

× Կը հաւատամ հանդերձեալ աշխարհին, ո՛վ որ կը հաւատայ երջանիկ է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւան այցելած է Ապրիլի սկիզբները Մոսկուայի պետ. դեսպանը՝ իր կնոջ հետ: Ժաք Տեշան եւ իր կինը ներկայ գտնուած են Զատկի արարողութիւններուն Էջմիածնի մայր տաճարին մէջ:

× Ֆինլանտացի 150 զբօսաշրջիկներ, բաղկացած լրագրողներէ, ձայն – պատկերասփիւռի աշխատակիցներէ, Երեւան, Էջմիածին եւ Զուարթնոց այցելած են: Ֆինլանտացի լրագրողներու խումբի առաջնորդը՝ Ռ. Նիկիլիա յայտարարած է, թէ Հայաստանէ ստացած իրենց տպաւորութիւնները արձագանգ պիտի գտնեն իրենց մամուլին մէջ: Հելսինքիի մէջ պիտի կազմակերպուի «Հայկական Շաբաթ» մը:

× Հայֆիլհարմոնիայի փոքր սրահին մէջ, Ապրիլ 2ին, դաշնակահարուհի Լիլի Իշխանեան, Նիւ Եորքէն, շատ յաջող նուագահանդէս մը տուած է: Ցայտագրին մաս կազմած են Պրամս, Մոցարթ, Շոփէն, Տէ Ֆալլա, Ալան Յովհաննէս, Արամ Խաչատրեան եւ Կոմիտաս:

× Արփի – Սեւան ջրատարի Մարտամսուան աշխատանքները թերակատարուած են 150 մեթրով: Ծրագիրը կը նախատեսէր 1970 մեթր, փոխարէնը փորուած է 1827 մեթր: 10րդ եւ 11րդ փապուղիները իրարու միացուած են վերջերս: Ապրիլ մէկին ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 36.649 մեթր, կրագիսուած է 23.385 մեթր:

× Լճաշէնի եւ Վահանավանքի մէջ գտնուած գանկերու ուսումնասիրութեան նուիրուած գիտական նիստ մը գումարուած է, նախաձեռնութեամբ Պատմութեան Թանգարանի տնօրէնութեան: Ժողովի բացումը կատարած է Թանգարանի տնօրէնը՝ Ակադ. Մ. Հասրաթեան: Կատարուած են զեկուցումներ:

× Առողջապահութեան նախարարութեան նախաձեռնութեամբ խորհրդակցական ժողով մը գումարուած է Մարտի վերջերը: Օրակարգ՝ «Վարակիչ հիւանդութիւններու դէմ ձեռք առնուած պայքարի միջոցները 1970–71ին, անոնց արդիւնքները եւ յետագայ բարելաւումը»: Վերջին տարիներուն զգալի յաջողութիւններ ձեռք ձգուած են կարմրուկի, կապոյտ հազի, մաշկախտի (տիֆթէրի), ջերմի եւ այլ հիւանդութիւններու նուազեցման եւ անհետացման ուղղութեամբ: Թոյլ եղած է, սակայն, պայքարը աղիքային եւ այլ հիւանդութիւններու դէմ: Անհրաժեշտ նկատուած է խստիւ գործադրել առողջապահական կանոնները բնակարաններու, աղբիւրներու, սնունդի եւ այլ մարզերու մէջ:

...ցանազան պատճառներով: Պապը զօրավիգ կանգնեցաւ Տոքթ. Կիյոթէնի, եւ իր հոգամասերուն վրայ պարտադիր դարձուց ծաղկախտի դէմ պատուաստը: Այսպէսով՝ ան յաջողեցաւ դարմանել իր հնարած գործիքին վնասները:

Կիյոթէն մեռաւ եւ թաղուեցաւ 1814 Մարտ 28ին, երբ կազակները կը մօտենային Փարիզի: Կեանքին ամբողջ ընթացքին՝ մերժեց ներկայ գտնուիլ որեւէ գլխատման արարողութեան եւ զայրացաւ ամէն անգամ, որ լսեց Կիյոթին անունը: Մինչ ուրացաւ այդ ապօրինի «զաւակը», որուն հայրը ինք չէր եղած, այլ միայն պատահական կնքահայրը:

Ինք կ'ուզէր մարդկութեան ցաւերուն բուժիչը ըլլալ եւ իր անունը անմահացնել՝ օգտակար գիւտով մը:

Անունը անմահացաւ, բայց կապուած՝ ոճրահռչակ գիւտի մը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ասիկա շուտով լմնալիք գործ մը չէ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի երկու պաշտօնակիցներուն, եթէ կ'ուզէք՝ քննութիւնը դադրեցուցէք եւ երկու ժամ ետքը կրկին շարունակեցէք... Թող երթայ ամէն մարդ իր ճաշը ընէ:

— Էֆէնտին իրաւունք ունի, դադար մը ընելու է, վճռեց Սափորեան էֆէնտի:

— Մանաւանդ, որ մեր ալ փորը անօթեցաւ:

— Այս տեղուանքը ճաշարան մը կըրնա՞նք գտնել, հարցուց Սափորեան:

— Ի՞նչ ընելու համար, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Զարմանալի բան, ճաշելու համար:

— Այդ ի՞նչ խօսք է, կը վայելէ՞, որ երթաք ճաշարանը կերակուր ուտէք, մեզի պիտի հրամմէք: Տոքթ. Ծրարեան էֆէնտին մեր հին ու պատուական բարեկամն է, անանկ չէ՞ տոքթէօր:

— Այնպէս է, — պատասխանեց Ծրարեան:

— Ուրեմն թող տոքթորը ձեզի դայ, ես ալ կ'երթամ տեղ մը փորս կը կըշտացնեմ:

— Անանկ բան չըլլար, — պնդեց Պօղոս էֆէնտի, — երկուքդ ալ իմ հիւրս էք, արդէն ամէն պատրաստութիւն տեսնուած է:

— Մէկտեղ Պօղոս էֆէնտիին կ'երթանք, ըսաւ Ծրարեան իր պաշտօնակցին դառնալով, եթէ ոչ ես ալ ճաշարան կուգամ:

— Ասիկա միտքերնէդ հանեցէք, գոչեց Պօղոս էֆէնտի:

— Լաւ, լաւ, ձեզի կ'երթանք, վճռեց Սափորեան:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ, Միհրանիկ էֆէնտին ներս մտնելով Սափորեանի ականջին բաներ մը փսփսաց, որուն վրայ փաստաբանը ոտքի ելաւ եւ՝

— Վայրկեան մը սպասեցէք, ես հիմա կուգամ ըսելով՝ Միհրանիկի հետ դուրս ելաւ:

Արդարեւ քիչ մը ետքը վերադարձաւ եւ ըսաւ.

— Պօղոս էֆէնտի, կը ներէք, ես պիտի չկրնամ գալ...

— Ինչո՞ւ համար, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, որ ամէն բան դուշակած էր:

— Որովհետեւ Մարգար էֆէնտին եկած է զիս տուն տանելու համար, դուրսը կը սպասէ կոր:

— Անկարելի է, ինծի խօսք տուիր, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, որ այլայլած էր տեսնելով, որ որսը ձեռքէն կը յափշտակեն:

— Կը ներէք, ես խօսք չտուի, պատասխանեց Սափորեան էֆէնտի, այլ պարզապէս ձեր որոշումներուն վրայ համակերպեցայ, բայց հիմա, որ Մարգար էֆէնտին յատկապէս եկած է զիս հրաւիրելու, չեմ կրնար իր հրաւէրը մերժել: Ինչպէս որ Տոքթ. Ծրարեան ձեր վաղեմի բարեկամն է, նոյնպէս Մարգար էֆէնտին ալ իմ վաղեմի բարեկամս է: Ուրեմն ցտեսութիւն, ժամը երեքին կրկին այստեղ կը գտնուինք ու մեր քննութիւնը կը շարունակենք:

Եւ փաստաբանը բարեւելով դուրս ելաւ:

— Տեսա՞ր սա անպիտանին խաղցած խաղը, գոչեց Պօղոս էֆէնտի Ծրարեանի դառնալով:

— Ասանկ աւելի աղէկ եղաւ, պատասխանեց միւսը, եթէ երկուքս ալ ձեր տունը գայինք ճաշելու, կրնար այլընդայլոց մեկնութիւններու տեղի տալ:

— Էֆէնտին իրաւունք ունի, միջամտեց Գարեգին, լաւ է, որ պատուիրակները կատարեալ անաչառութեամբ գործեն:

Եւ սակայն Պօղոս էֆէնտի դժգոհ էր:

Ինք կը յուսար մեծամեծ օգուտներ քաղել իր պատրաստած սեղանէն, որուն հրաւիրած էր ոչ միայն իր երկու պաշտօնակիցները, Գարեգինն ու Մկրտիչը, այլ նաեւ իրեն կուսակից մէկ քանի թաղեցիներ, որոնք իբրեւ թէ բոլորովին չէզոք՝ իր դատը պիտի պաշտպանէին:

Զմոռնանք ըսել, որ Մարգար էֆէնտին ալ, բացի պատուիրակներէն, ուրիշ 5–6 թաղեցիներ ալ հրաւիրած էր նոյն նպատակով:

Սափորեան էֆէնտի, Մարգար եւ Միհրանիկ էֆէնտիներէն շրջապատուած, առաջնորդուեցաւ տուն, մինչ Մանուկ աղա քանի մը վայրկեան ետքը եկաւ միացաւ իրենց:

Մի քանի քաղաքավարական բանաձեւերէ ետքը, բնականաբար խօսք բացուեցաւ օրուան հրատապ խնդրին վրայ:

— Ձեր քննութեան արդիւնքը ի՞նչ եղաւ, գաղափար մը կազմեցի՞ք խնդրին վրայ, հարցուց Մարգար էֆէնտի փաստաբանին:

— Դեռ բոլոր վկաները չլսեցինք:

— Բայց գլխաւորները մտիկ ըրիք:

— Այո, մէկ քանի հոգի հարցուփորձեցինք, պատասխանեց փաստաբանը, որ խուսափիլ կ'ուզէր կարծիք յայտնելէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Բօսթէօյլիւքեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Իւսկիւտարեան, Ամասիացի)

մահը որ պատահեցաւ 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի Ապրիլ 18 ժամը 16ին Առնուվիլի Վարդագ Ս. Խաչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը եւ Նոր Սերունդի անդամները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Մարի Կարապետեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ ընկեր Մովսէս Կարապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տեփանեան Ոսկի Այտընեանի (ծնեալ Գոչեան) յիշատակին կը նուիրեն 50 Ֆր. Դպրոցասէր վարժարանին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Նոթր – Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Մեներգող Տիկին Վերա Օնորա (ծնեալ Հայունի) Փարիզի օփերայէն:

×

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի Նոթր-Տամ Ֆուրվիէռ տաճարին մէջ, Ապրիլ 23, Կիրակի, ժամը 11ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Մուշեղ Ճիէրճեան կը նուիրէ 10.000 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգավիտութեան կայանի նոր շէնքին կառուցման:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իրենց պատուոյ անդամակցութեան համար

Պր. Նշան Հայթայեան 100 Ֆր.
Տիկին Յասմիկ Տերոյեան 100
Պր. Կարօ Մեհեան 100

ՆՈՒԷՐ

Ի յիշատակ իրենց մօր՝ Զարուհի Գըլընճեանի մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ Տիկին Արշալոյս Թաղէոսեան եւ Տիկին Անի Քօրսաք (Պրիւսէլ) կը նուիրեն 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կարօտեալներուն, 100 Ֆր. Մշակոյթի Տան եւ 30 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան Մուրատեան իր սիրելի կնոջ Սառա Մուրատեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրէ.—

50 Ֆր. Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 30 Ֆր. Մարսէյլի Կապոյտ Խաչին, 20 Ֆրանք «Յառաջ»ին:

Նոյնպէս իր որդին Համազասպ Մուրատեան ի յիշատակ իր սիրելի մայրիկին Սառա Մուրատեանի մահուան տարեդարձին կը նուիրէ.—

150 Ֆր. Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 40 Ֆր. Մարսէյլի Կապոյտ Խաչին, 10 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 10ին

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20.30ին, Սալ Կավօ 45 Ռիւ Լա Պոէսի, Մեթրօ Միրոմենիլ

Համանուրութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտուն ժամը 10ին, Քափիթոլ Սինեմային մէջ:
Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան

Կը նախագահէ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխան
ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ
(Նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբի)

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանս.) Տիկին ԺԱԳԼԻՆ ԼԷԲԻՍ (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Մարմնին) եւ Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸԶԷ

Հանդիսութենէն ետք պաշտօնական թափօրով այց եւ ծաղկեպսակ Մոպիլի յուշարձանին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ Ապրիլ 22, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնին մէջ

Կը խօսին Մէթր ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆ եւ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին, մաս նակցութեամբ Օր. Սիրվարդ Գազանճեանի

Կիրակի առաւօտ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Ապա՝ թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռեալներու յուշարձանին:

ԳԻՆԵԶՕՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր վարչութեան ընտրութեան առիթով, կազմակերպած է գինեձօն մը՝ իր վերանորոգուած եւ կահաւորուած ակումբի սրահին մէջ, Ապրիլ 23ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին:

Սիրով կը հրաւիրուին խաչուհիներն ու համակիրները:

Ընկերական ջերմ ընդունելութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 22 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Գ. Իփէկեան ակումբը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U. G. A. B.

Prie tous les jeunes de venir nombreux rendre hommage à nos martyrs

GENOCIDE 1915
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ 1915

Cette soirée du souvenir sera consacrée :
1ère partie — La vie et l'œuvre de Grigor ZOHRAB
2ème partie — Montage de diapositives retraçant l'historique de l'extermination d'un peuple

LE VENDREDI 21 AVRIL A 20 H. 30
Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

«Ի յիշատակ 1.500.000 հայ զոհերուն 1915ի թուրք ղեկավարներուն կողմէ հրահանգուած ցեղասպանութեան եւ ի փառք հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն մեռած Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար»:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 10,30ԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ-ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱԿԸ
339, Avenue du Prado

Ժամը 13ին, Յուշարձանի բացման պաշտօնական ճաշ
RESTAURANT DE LA FOIRE — BOULEVARD RABATAU — MARSEILLE
Ճաշին տոմսերը ապահովել Յուշարձանի Յանձնախումբին անդամներէն, եւ կամ, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 50-53-29 — 33-99-55 — 37-29-44

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ լուրջ օրիորդ մը իբրեւ տաքթիլօ, կարեւոր պաշտօնատան մը մէջ աշխատելու համար: Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ի:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité
aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Semaine Culturelle

du Yan's Club

SAMEDI 22 AVRIL A PARTIR DE 18 H.
EXPOSITION
DES MEILLEURS PHOTOGRAPHES DE BEYROUTH
SUR INVITATION

×

MARDI 25 AVRIL A 21 HEURES
LES ESPOIRS DE LA CHANSON
En présence de ROSY VARTE et MICHEL ARDAN
SUR INVITATION

×

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES
SALLE GAVEAU
45, Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Pour la première fois à PARIS
Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DOURIAN

Pour les billets s'adresser :
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)
MARIES DE REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06
MODELTEX, 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00
BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

Ա Զ Դ

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայանան.—

Աղքատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ
տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ARMENIA MONDIA

Pour la première fois à la
Foire de Marseille Printemps
PROMO LOISIRS
GRANDE SEMAINE
du
DISQUE ARMENIEN
du
Jeudi 13 Avril au Lundi 24 Avril
de 9 h. à 19 h. en permanence
Salon du Disque Hall 7a
— *En raison du Deuil National Arménien Notre Stand sera fermé le Lundi 24*
— Tout nos articles livres, tapis etc. seront disponibles à notre Stand, où nous vous réservons le meilleur accueil.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 19 AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.395
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.395

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԱՊՐԻԼ

1915ին չէ միայն, որ Ապրիլ ամիսը արիւնոտ եղաւ Հայուն համար: Մեծ Եղեռնէն վեց տարի առաջ, Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն ինը ամիս վերջ, 1909 Ապրիլ 1–30, ամբողջ երեսուն օր Կիլիկիան մէկ ծայրէն միւսը ահաւոր ջարդերու թատերավայր դարձաւ:

Քանի՛ քանի չէն ու բարգաւաճ քաղաքներ, աւաններ ու գիւղեր անխիղճ ու վայրենի հրձիգներու կողմէ հրոյ ճարակ դարձած՝ աւերակներու վերածուեցան:

Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ խաղաղ ապրող անմեղ ու անպաշտպան այրեր, կիներ ու մանուկներ անխնայ ջարդուեցան: Զոհերու թիւը հասաւ երեսուն հազարի:

Կոտորածը սկսաւ Զատկի վաղորդայնին, Ապրիլ 1–14ին, Ատանայէն, որ դերծ էր մնացած 1895–96ի ջարդերէն:

Սահմանադրութեան հռչակումը կատղեցուցած էր Կիլիկիոյ մոլեռանդ, յետամնաց, ադէտ Թուրքերը: Հօճաներ եւ մոլլաներ ապատ – համարձակ մզկիթներու բեմէն եւ հրապարակներու մէջ խոլամոլ կը գրգռէին Հայերուն դէմ: Իբրեւ թէ հիւրրիյէթ կը նշանակէր Հայերու անկախութիւնը: Դէպքէն չարաթներ, նոյնիսկ ամիսներ առաջ Թուրքերու կողմէ ժողովներ կը գործուէին Կիլիկիոյ դաշտերուն մէջ: Քաղաքներու մէջ Թուրքեր կը սպառնային Հայերուն եւ կը հեգնէին անոնց չնորհուած պէյլիքը: Գաղտագողի կը զինուէին, աջակցութեամբ կառավարութեան:

Ատանայի ջարդերուն մասնակցեցան հազարաւոր Թուրք, քիւրտ, ֆէլլահ, չէրքէզ, ապատալ, գնչու եւ կրետացի գաղթական խուժաններ, որոնք յանկարծակի յարձակեցան Հայոց տուներուն եւ խանութներուն վրայ: Արիւնարբու խուժանը — որուն մէջ մեծ թիւ մը կը կազմէին կիները — աւարի կուտար ամէն ինչ, ու երբ կողոպտելիք բան չէր մնար, կ՚այրէր շէնքերը:

Կառավարութիւնը՝ լայն բացած պետական զինարաններու դուռները՝ մաւզէր հրացաններ կը բաժնէր Թուրքերուն: Թուրք զինավաճառները իրենց կարգին ձրի զէնք կը հայթայթէին ջարդարարներուն:

Հայատեաց Նէնդամիտ կուսակալ Ճէվատ պէյ սուտ հաւաստիքներով կը խաբէր Հայերը, մինչ ձեռքի տակէ կը քաջալերէր խուժանը: Քրիստոնեայ կրօնապետներուն եւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամներուն կ՚ընկերանար իբրեւ թէ յորդորելու համար Թուրքերը, որ դադրեցնեն ջարդերը: Իր աչքին առջեւ ջարդուեցան Վերաքննիչ Ատեանի անդամ Դաւիթ Ուրֆալեան պատկառելի Հայը, Քաղաքապետական Ժողովի անդամ Յարութիւն Շատրիկեան եւ երկու ամերիկացի միսիոնարներ:

Պոլսէն Ներքին Նախարար Ատիլ պէյ թելեայն կը քաջալերէր Հայերու ջարդը, երբ կը հեռագրէր կուսակալին. «Պաշտպանեցէ՛ք օտարահպատակները»: Մերսինի անգլիական հիւպատոսը, որ Ատանա փութացեր էր ջարդերը դադրեցնելու նպատակով, թեւէն վիրաւորուած՝ ձեռնունայն իր տեղը կը վերադառնար: Օտար մարտանաւեր կը խարսխէին Մերսինի առջեւ: Ծովային սպաները Ատանա կ՚երթային աւերակները լուսանկարելու համար: Ո՛չ մէկ լուրջ փորձ օտար Պետութեանց կողմէ՝ սպանդին վերջ տալու համար:

Ատանայէն վերջ նոյն ճակատագրին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐԻՄ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

—o—

Անգարայէն, ինչպէս կը սպասուէր ժամէ ժամ, պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Նիհատ Էրիմի հրաժարումը վարչապետի պաշտօնէն:

Նիհատ Էրիմի վերջին պարտականութիւնն է եղած ներկայ գտնուիլ Պոդգորնիի ի պատիւ տրուած ճաշին, Վոսփորի եզերքը, ուր երկու կողմերը բաժակ բարձրացուցած են Թուրքեւխորհրդային վաղեմի բարեկամութեան համար, Լենինի եւ Աթաթիւրքի օրերէն: Ընդունելութենէն անմիջապէս ետք վարչապետը մեկնած է Անգարա, ուր Նախագահ Սունայ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք այս վերջինին՝ երկրին անոր մատուցած ծառայութիւններուն համար, ընդունած է հրաժարականը: Այս քայլին իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի վարչապետին «ծայր աստիճան յոգնութիւնը»:

Պարզ է որ Էրիմ հրաժարեցաւ, որովհետեւ Խորհրդարանը ոչ միայն ձգձգեց բարենորոգումներու ծրագրին վաւերացումն ու անոնց գործադրութիւնը, այլ

կ՚ենթարկուէր Տարսոն, ուր ամերիկեան քոլէճի վերի յարկէն անզօր ականատես կ՚ըլլայինք ջարդերուն եւ հրդեհներուն:

Համաձայն նախօրօք գծուած դիւային ծրագրի, հետզհետէ կը ջարդուէին Քօզօլուք, Ապտօղլու, Միսիս, Համիտիէ (Ճիհան), Օսմանիէ, Հասանպէյլի, Պաղչէ, Սայ-Կէչիտ, Անտիոք, Քէսապ, Քըրըք խան, Պէյլան, Հարունիէ, եւայլն:

Ինքնապաշտպանութեան դիմեցին Սիս, Հաճըն եւ Մարաշ, որոնք զերծ մնացին կոտորածներէ: Սակայն յիշեալ քաղաքներէն, նոյնիսկ Սեբաստիոյ եւ Խարբերդի նահանգներէն գարնան այդ եղանակին աշխատելու համար Չուքուր Օվայի դաշտը գացած հազարաւոր անպաշտպան հայ բանուորներ չարաչար կոտորուեցան 1909ի արիւնոտ Ապրիլի օրերուն:

Քրիստոնեայ նահատակի լուսապսակով պսակուեցան Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ պատգամաւորները, իրենց տարեկան ընդհանուր ժողովին — Միութիւն — երթալու ճամբուն վրայ:

Ատանայի երկրորդ ջարդը չատ աւելի սարսափելի եղաւ քան առաջինը: Իթթիհատական Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի պատասխանատուր չարժուն բանակի զօրագունդերը Տէտէ Աղաճէն Ատանա տարուեցան՝ իբրեւ թէ անդորրութեան հսկելու համար:

Առաջին ջարդէն վերջ զինաթափ կընքուած ըլլալով կառավարութիւնը հաւաքած էր Հայերու զէնքերը եւ հաւաստած՝ որ ջարդի ամէն վտանգ անհետացած է: «Ազատարար» զինուորները հագիւ կառախումբէն իջած՝ յարձակեցան հայկական թաղերուն վրայ եւ լրացուցին ջարդարար խուժանին կէս ձգածը:

Վաթսուներեք տարի անցած է 1909ի արիւնոտ Ապրիլէն ի վեր: 1915ի Մեծ Եղեռնը ստուերի մէջ ձգեց Կիլիկեան Աղէտը իր ահաւորութեամբ:

Ու երբ ամէն տարի ազգովին կ՚ոգեկոչենք մեր մէկուկէս միլիոն անթաղ մեռելներու պաշտելի յիշատակը, չմոռնա՛նք Կիլիկիոյ 30.000ին հետ նաեւ 1894–1896ի 300.000 հայ նահատակները:

Անոնց բոլորին արիւնը մինչեւ երկինք բարձրացող բողոք դարձած՝ արդարութիւն կը պահանջէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերէն քաղելով (Ապրիլ 13) կը շարունակենք տալ բոլոր մանրամասնութիւնները Պոդգորնիի այցելութեան շուրջ:

ՍԻՐԱԼԻՐ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԿՈՂՄԷ

ՌՈՒՍԻԱ ԱՌԱՋԱՐԿԵՐ Է ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵԼ 1925Ի ԽԶՈՒԱԾ ԴԱՇԻՆՔԸ

ԱՆԳԱՐԱ.— Չանգայայի ապարանքին մէջ, Ապրիլ 12ին պաշտօնապէս սկսան Թուրքեւխորհրդային տեսակցութիւնները, երկու Պետութեանց նախագահներուն, Ճէվտէթ Սունայի եւ Նիքոլայ Պոդգորնիի միջեւ: Տեսակցութեանց ներկայ

եղան նաեւ վարչապետ Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէն, Ցամաքային Ուժերու հրամանատար զօրավար Ֆարուք Կիւրլէր, Հանրապետութեան նախագահի ընդհ. քարտուղար Ճիհատ Ալփան, Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Օրհան Էրալփ, Մոսկուայի Թուրք մեծ դեսպան Ատնան Գուրալ, Արտաքին նախարարութեան Փլանաւորման դիւանի ընդհ. տնօրէն Ճէլալ Ազպայ, Քաղաքական Փլանաւորման դիւանի նախագահ Օզթայ Ճանգարտէչ, Տեղեկատուութեան դիւանապետ Սէմիհ Ազպիլ, Հանրապետութեան նախագահութեան մասնաւոր դիւանի տնօրէն Սուլհի Տէչիօղլու եւ Արտաքին նախարարութեան արեւելեան դիւանի տնօրէն Էքրէմ Կէօքչէն:

Խորհրդային պատուիրակութեան կողմէ տեսակցութեանց ներկայ եղան Պոդգորնիէ զատ, Ազրպէյճանի Հանրապետութեան նախագահ Հալիլով, Արտաքին տնտեսութեան գործավար Սքաչքով, Արտաքին նախարարի առաջին օգնական Քուզնեցով, Ազգ. Պաշտպանութեան առաջին օգնական եւ ընդհ. Սպայակոյտի նախագահ զօրավար Քուլի-Սքաչքով, Արտաքին նախարարութեան աւագ օգնական Սէմիքասթով եւ Անգարայի մեծ դեսպան Կրուպեաքով:

Պաշտօնական տեսակցութիւններէն վերջ, ժամը 13ին, նախագահ Սունայ եւ Տիկին Սունայ Չանգայայի ապարանքին մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն մը սարքեցին ի պատիւ խորհրդային հիւրերուն: Ներկայ եղան Հալքի նախագահ Ինէօնիւ, քաղաքական կուսակցութեանց վարիչները եւ նախարարներ: Ինէօնիւ ձեռք ձեռքի մտերմօրէն տեսակցեցաւ Պոդգորնիի հետ:

Ժամը 14.30ին, Օտար Հիւրերու ապարանքին մէջ, Անգարայի քաղաքապետ Պարլաս Պոդգորնիի նուիրեց Անգարա քաղաքին ոսկի բանալին եւ քաղաքացիի վկայագիրը: Պոդգորնի եւս Պարլասի նուիրեց յախճապակիէ կանաչ եւ մեծ ծաղկանօթ մը, որուն վրայ գծուած է Կրեմլինի պալատան պատկերը: Պոդգորնի բաժակ բարձրացուց Թուրք ազգին կենաց եւ Անգարայի բարգաւաճման մաղթանքով:

Ժամը 16ին, Պոդգորնի եւ հետեւորդները այցելեցին վարչապետարան, նախարարապետ Փրոֆ. Նիհատ Էրիմի, որ դրան առջեւ դիմաւորեց հիւր նախագահը, Պոդգորնին: Տեսակցութիւնը մէկ ժամ տեւեց եւ Պոդգորնի մեկնեցաւ Հիթիթական Թանգարանը այցելելու համար:

Մինչ այդ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէնի եւ խորհրդային Արտաքին նախարարի օգնական Քուզնեցովի միջեւ:

Գիշերը, ժամը 20.30ին, նախագահ Պոդգորնի եւ դուստրը, Անգարայի խորհրդային դեսպանատան սրահին մէջ հացկերոյթ մը սարքեցին, ի պատիւ նախագահ Սունայի եւ իր կնոջ: Պոդգորնի եւ դուստրը դրան առջեւ դիմաւորեցին նախագահ Սունայը եւ կինը:

Ճաշի ընթացքին, Պոդգորնի ոգեւորեալ ճառ մը խօսեցաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց հանդէպ ցոյց տրուած հիւրամեծարութեան համար, ծանրացաւ Թուրքեւխորհրդային բարւոք յարաբերութեանց վրայ եւ փափաքեցաւ որ անոնք աւելի զարգանան ու զօրանան: Պոդգորնի չեշտեց թէ Սովետները յարգանք ունին Թուրք ազգին հանդէպ եւ երկու երկիրներու թշնամիներն են որ չահախնդրական նպատակներով կը ջանան որոմ սերմանել Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Անդրադառնալով քաղաքական կնճռոտ խնդիրներու, Պոդգորնի յիշեց նաեւ Կիպրոսի վէճը, եւ ըսաւ թէ Մոսկուա հակառակ է ենոսիսի:

ՅԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ Հիւսիս. Վիէթնամի ոմբակոծութիւնները պիտի չարունակուին այնքան ատեն, որ անհրաժեշտ է: Միւս կողմէ Թասս գործակալութիւնը կը հաղորդէ, թէ Հայֆոնկի ռմբակոծութեան ընթացքին խորհրդային չորս եւ արեւելեան գերմանական մէկ նաւ վնասուած է:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕՅԻ մէջ ութ համայնավար սպաննուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ անգլիացի զինուորներ երկու ահաբեկիչ սպաննեցին բախումի մը ընթացքին:

ՄՈՍԿՈՒԱ ազդարարեց Պոնի, թէ իր առեւտրական կապերը Խորհ. Միութեան հետ կրնան ջնջուիլ, եթէ երբեք չվաւերացուի գերմանեւխորհրդային համաձայնագիրը:

«ԱՓՈԼԼՕ-16» կը շարունակէ իր յաջող թռիչքը դէպի Լուսին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ Հոնկ-Քոնկ փախուստ տուած են լողալով 17 հոգի: Փախստականներու թիւը ամսուն սկիզբէն 130ի հասած է:

ՀՈՒՆԳԱՐ պաշտօնատարներ ընդունեցան, թէ «խառնակութիւններ» տեղի ունեցած են Մարտ 15ի յուշատօնին, կազմակերպուած Հունգարիոյ Համայնավար Երիտասարդական Միութեան կողմէ, Բուտափեշտի մէջ: Յուշատօնը կազմակերպուած էր Հունգարիոյ ապստամբութեան 124րդ տարեդարձին առթիւ, Աւստրիոյ դէմ: Երիտասարդներու խումբեր ուղղուած են Ալեքսանդր Փեթէօֆիի արձանը: Բանաստեղծ Փեթէօֆի կը խորհրդանշէ Հունգարիոյ ազատութեան ձգտումը՝ պայքարած ըլլալով այդ իտէալին համար:

ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ Ազգ. Ակադեմիան իր 150ամեակը տօնեց Երեքշաբթի օր, Շայօ պալատը ի ներկայութեան Հանրապետութեան Նախագահին, որ կը նախագահէր նաեւ հանդիսութեան: Ակադեմիան ունի 130 անդամ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ – ՍԵՐՄԱՑՈՒ

Գարնանացանի այս օրերուն հրապարակ կուգայ սերմացուի հարցը, որ երկրագործութեան համար հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: Արդարեւ, ապագայ բերքի քանակն ու որակը ի վերջոյ կախում ունին սերմացուէն:

Առաջին առթիւ անհրաժեշտ է նկատել տալ, թէ ձմեռուան եղանակը անբարենպաստ եղաւ այս տարի: Ցուրտը սաստիկ եւ տեւական բնոյթ ստացաւ ո՛չ միայն երկրին լեռնային շրջաններուն, այլ, նոյնիսկ, Արարատեան դաշտի եւ նախալեռնային գօտիներու մէջ, ուր օդին ջերմաստիճանը արձանագրեց դէրոյէն 26–34 աստիճան վար: Զինամբրիկ (Նոյեմբերեանի շրջան՝ Մարտ 13–15ին), սառնամանիք, ձիւնի հաստ խաւ եւայլն մեծ վնաս հասցուցին ցանքատարածութիւններու, խաղողի այգիներու եւ պտղատու ծառերու:

Ցուրտը կը շարունակուէր Ապրիլի սկիզբները եւ լեռնային շրջաններու դաշտերն ու արօտավայրերը դեռ կը մնային ծածկուած ձիւնով:

Ասիկա միայն Հայաստանի իւրայատուկ չէ: Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածքին խիստ ձմեռը իր վնասը հասցուց գիւղատնտեսութեան: Այս տարուան ձմեռը բաղդատութեան դրուեցաւ 1968–69ի հետ, երբ աննպաստ կլիմայի հետեւանքով 14 միլիոն մշակուած հող — 40 միլիոնի վրայ — փճացած էր:

Գիւղացիները անցեալ աշնան 35–36 միլիոն հեկտար հող մշակած էին՝ ցանելով հացահատիկի հունտ: Խորհրդային մամուլի տուեալներով՝ ասոր 30 տոկոսը փճացած պէտք է նկատել:

Հայաստանի պարագային կարելի չէ ճշդել վնասին տարողութիւնը՝ իբրեւ հետեւանք խիստ եղանակին եւ գարնան ուշացումին, ինչպէս հաստատեցին վերջերս Երեւանի օդերեւութաբանական կայանի պատասխանատուները: Վնասի մասին մանրամասնութիւններ չեն տրուած ցարդ:

Ցամենայն դէպս վնասը կարելի է դարմանել հիմնական երկու միջոցով — գարնան համար նախատեսուած ծրագրէն աւելի սերմացու ցանել եւ այս վերջինոյն որակը բարելաւել:

Դժբախտաբար, երկու մարզերու մէջ ալ ներկայացուած տուեալները հեռու են լաւատես պատկեր պարզելէ:

Խօսինք թիւերով:

Հայաստանի հացահատիկի եւ կերի սերմացուներու յատկացուած հողի տարածութիւնը, գարնանացանին, 170 հազար հեկտար է:

Այս տարածութեան վրայ գարնան պէտք է ցանուէր 209·200 ցենտներ (1) հացահատիկ: Արդ, վերջին հաշուարկումով ամբարուած էր 187·400 ցենտներ միայն, որուն 178·400ը օգտագործելի կը նկատուէր: Այս կապակցութեամբ ճշդենք, որ եթէ կարգ մը շրջաններու մէջ, ինչպէս Ախուրեան, Ապարան, Անի, Եղէգնաձոր, Հրազդան, Շամշադին եւ Էջմիածին օգտագործելի սերմացուին տոկոսը աւելի քան գոհացուցիչ կը նկատուէր, անդին այլ վայրերու մէջ անգործածելի սերմացուներու քանակը մեծ թիւ կը ներկայացնէր Ապրիլի սկիզբները, գարնանացանէն առաջ: Վարդենիսի ամբարած սերմացուին 1400 ցենտները, Կամոյի՝ 3·035, Մարտունիի՝ 1·520 ցենտները ծիլ արձակելու վիճակի մէջ չէին գտնուեր: Նոյեմբերեանի շրջանի սերմացուին 45 տոկոսը կը նկատուէր «ոչ կոնդիցիայի» վիճակի մէջ:

Խորհ. Միութեան մէջ, բնականոն կլիմաներու ժամանակ, ամէն տարի գրեթէ 10 առ հարիւրի համեմատութեամբ վերամշակում կը կատարուի հացահատիկի ցանքի մէջ: Իսկ այս տարի, երբ բացառիկ ցուրտը փճացուցած է ցանքին առնուազն 30 տոկոսը, անհրաժեշտ է 1,5–2 միլիոն թոն հունտ վերստին ցանել: Հայաստան եւս յաւելեալ սերմացուի պահանջ ունի: Սակայն, ինչպէս ցոյց կուտան թիւերը, նոյնիսկ բնականոն եղանակի համապատասխանող քանակը կարելի չէ եղած ապահովել:

Հացահատիկի սերմացուի իր բացը գոցելու համար, Հայաստան, հնարաւորութիւն չէ ունեցած օժանդակութիւն ստանալու, հարկ եղած չափով, Խորհ. Միութենէ: Այս տպաւորութիւնը կը ստացուի կարդալով Հ. Աթոյեանի մէկ գրութիւնը «Սով. Հայաստան»ի Ապրիլ մէկի թիւին մէջ: Յօդուածագիրը, որ «Հանրապետութեան պետսերմտեսչութեան գլխաւոր գիւղատնտես»ն է, կը գրէ. «Մեծ դժուարութեամբ դրսից ձեռք բերելով մօտ 30 հազար ցենտներ հացահատիկային կուլտուրաների սերմացուներ, այնուամենայնիւ, Հանրապետութեան տնտեսութիւնները այսօր կարիք են զգում 22 հազար ցենտներ հացահատիկի եւ 7 հազար ցենտներ բազմամեայ խոտաբոյսերի սերմացուների»:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Հայաստան իր գարնանացանին համար պէտք ունեցած է յաւելեալ 60·000 ցենտներ հացահատիկի սերմացու, հաւասարակշռելու համար իր բացը, սակայն, «մեծ դժուարութեամբ» «դրսից» (իմա՛ կեդրոնէն) ձեռք ձգած է անոր կէսը միայն՝ մօտ 30 հազար ցենտներ: Արդարեւ, ձեռք ձգուածէն ետք դեռ պահանջը 22 հազար ցենտներ հացահատիկի եւ 7 հազար ցենտներ խոտաբոյսի սերմացու է:

Գոհացուցիչ պատկեր չէր պարզեր նաեւ գետնախնձորի սերմացուն: Այսպէս, նախատեսուած 285·800 ցենտներու փոխարէն մթերուած էր 260·900 ցենտներ գետնախնձոր, այսինքն՝ ծրագրէն 8,8 տոկոսով նուազ (2): Կարգ մը շրջաններու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Արարատ, Վարդենիս, Սեւան գետնախնձորի սերմացուն ապահոված էին 26–42 տոկոսով միայն: Իսկ Արովեանի եւ Աշտարակի շրջանները «ոչ մի կիլոգրամ սերմացու չունին»: Հայաստանի բնակչութիւնը եղանակի առաջին գետնախնձորը կը ստանայ Արարատեան դաշտավայրի շրջաններէ, սակայն, ինչպէս կը գրէ «Սով. Հայաստան» Մարտ 29ի իր խմբագրականին մէջ, «դրանք նոյնպէս ապահովուած չեն պահանջուող քանակութեամբ սերմացուներով»:

Այժմ քննենք սերմացուներու որակի հարցը:

Հակառակ վերջին տարիներու արձանագրուած որոշ յաջողութիւններուն, հացահատիկի միջին բերքը 14,3 ցենտներ է: Աւելցնենք, որ կարգ մը շրջաններ յաջողած են հեկտարէն 20–35, իսկ քանի մը տնտեսութիւններ ալ 40–45 ցենտներ ապահովել վերջին քանի մը տարիներուն: Այսուհանդերձ, Հայաստանի միջինը, որ, ինչպէս ըսուեցաւ, 14,3 ցենտներ է, շատ ցած է:

Այս երեւոյթին հիմնական պատճառն այն է, որ սերմացուին որակը գոհացուցիչ չէ:

Սերմերը, համաձայն գիւղատնտեսներու, իրենց որակով կը բաժնուին երեք դասի՝ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ: Առաւել բերքատու կը նկատուին առաջին կարգի սերմերը: Արդ, եթէ բոլոր սերմացուներու գոնէ կէսը՝ 50 տոկոսը, այս դասի սերմեր ըլլային, Հայաստանի հացահատիկի բերքատուութեան միջինը 14,3էն շատ աւելի բարձր կ՚ըլլար:

Իսկ ի՞նչ էր պատկերը Ապրիլի սկիզբը:

Հայաստանի մէջ գարնանացանի համար մթերուած 176·561 ցենտներէն 27 հազար միայն առաջին դասի կը պատկանէր, ըստ ցոյց տրուած թիւերուն: Միւս կողմէ մթերուած քանակութեան 107·000ը երրորդ կարգի սերմացու էր: Նոյն վիճակի մէջ կը գտնուէին խոտաբոյսերու սերմացուները: Այսպէս, նախատեսուած 44·000 ցենտներէն միայն 19 տոկոսը նկատուած էր առաջին եւ երկրորդ դասի սերմացու: Այս իրողութիւնները նկատի առնելով է, որ Հ. Աթոյեան կը հաստատէր ցաւով, թէ «այսօր մենք չունենք պահանջուող քանակութեամբ գարնանացանի բարձր դասի սերմացուներ»:

Սերմացուներու քանակի անբաւարարութիւնը եւ անոնց որակի անգոհացուցիչ վիճակը, անշուշտ, պատճառ պիտի դառնան, որ Հայաստան 1972ին եւս չյաջողի իրականացնել իր գիւղատնտեսութեան այս ճիւղին (երկրագործութեան) առաջադրութիւնները:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) 10 ցենտներ = մէկ թոն:
(2) Տես «Սով. Հայաստան» Մարտ 29:

ՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԸ

Ա.

Ապրիլ ամիսը գարնան եղանակի ամէնէն չողչողուն եւ ծաղկազարդ ամիսն է: Ապրիլ ամիսը բնութեան թաքնուած գեղեցկութիւնը դուրս բերող կենսապարգեւ ամիսն է: Ապրիլը՝ ապրելու ամիս էր, ո՛չ թէ մեռնելու...

Որքան որ Ապրիլը բնութեան գաղտնիքը դուրս բերելով ոգեշունչ ամիս մը եղած է ընդհանուր մարդկութեան համար, անդին Թուրքիոյ մէջ, Ապրիլը տարբեր գոյն առաւ: Արիւնաթաթախ պատմուճան հագաւ եւ ինքը՝ Ապրիլը իր գեղեցկութեան մէջ ամչցաւ ոճրապարտ արարքի մէջ գտնուելուն համար: Նոյնիսկ գիշաց, որ ինք այնքան շքեղօրէն զարդարեց Թրքական հողամասը բազմագոյն ծաղիկներով, հոտաւէտ մանիշակներով ու վարդերով լեցուն:

Որովհետեւ, պիտի թառամէր շուտով ու իր բարձրութենէն եւ հմայիչ պատուանդանէն վար պիտի իջնէր ու այլեւս պիտի չկոչուէր գարնան ամէնէն գեղեցիկ ամիսը, այլ պիտի յորջորջուէր մահաբեր ամիս, սուգի եւ բողոքի ամիս, սեւ երես Ապրիլ... Հայութեան համար:

Զենք գիտեր թէ ի՛նչպէս հանդուրժեց Ապրիլ ամիսը այս անվայել ածականներուն:

1915 Ապրիլ ամիսն էր երբ հնչեց մահաբոյժ զանգը Թուրքիոյ Բարձրագոյն Դռնէն, իբրեւ կարգախօսք արմատական ջնջում, իր հողամասին վրայ գտնուող խաղաղասէր եւ շինարար Հայ ժողովուրդը, առանց սեռի ու դաւանանքի խտրութեան, նոյնիսկ առանց տարիքի խնայողութեան, մանուկ զաւակէն մինչեւ ծերունի դասակարգը:

Ի՛նչ ահռելի ծրագիր. բնաջնջել ազգ մը, որ միշտ հաւատարիմ եւ օգտակար տարր մը եղած է բովանդակ Թուրքիոյ հողամասին վրայ:

Եթէ ընդվզման շարժումներ առաջ եկած են, դարձեալ պատճառը եղած է Թուրքը՝ ինքը: Որովհետեւ դարերու ընթացքին միշտ ապատակած է Հայ ժողովուրդը կողոպտած է, աւարի տուած է, ինչք եւ պատիւ ոտնակոխ ընելով:

Եթէ յեղափոխական ոգի սերմնուած է Հայոց մէջ, արդարացի պատճառներ կան. դէմ յանդիման հանդիսանալու յաճախադէպ դարձած բարբարոս դէպքերուն:

Այս ընդհանուր թոհուբոհին մէջ, գերծ չմնաց իմ ծննդավայրս,, զուտ հայաբնակ Արեւածագ գիւղս, կրճատեալ կերպով Ծագ գիւղ: Թուրքերէն կը կոչուէր «Ին»,

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Եւ իրօք, ջուր խմելու իջնող ամէն անցորդի այնպէս էր թւում, թէ նա մտնում է այդ հանդիսաւոր տան հովանաւորութեան տակ: Ջուր խմելու թեքուած ամէն անցորդի այնպէս էր թւում, թէ խոնարհուել է երկրպագութեան: Ջուր խմող ամէն անցորդի այնպէս էր թւում, թէ նա ծըծում է հնազանդութեան թոյնը: Եւ ջուր խմած ամէն անցորդի այնպէս էր թւում, թէ նա դատապարտուած է անդառնալի:

Յեղափոխութիւնից յետոյ, ազատագրութեան առաջին իսկ օրը, ուստան վերցրել էր իր սրածայր մուրճը եւ շտապել էր այնտեղ՝ ոչնչացնելու աղբիւրի գլխագիրը: Բայց հասնելով տեղ, նա տեսել էր, որ իրենից առաջ ո՛վ գիտէ ովքեր, արդէն ոչ միայն ջնջել էին գլխագիրը, այլեւ կոտրել, վերացրել էին ատելի պատշգամբը: Տասնհինգ տարուց յետոյ առաջին անգամ արեւը խաղում էր ոսկեդեղին խողովակի հետ:

Եւ ահա այդ էր եղել պատճառը, որ ուստան ազատագրութեան առաջին իսկ օրուանից գնացել էր՝ ուր որ կանչել էին իրեն, եւ աշխատել էր: Աշխատել էր, կառուցել էր իր վերջին աղբիւրները, եւ երբ մնացել էր միայն ամենավերջինը, նա մի օր, կարմիր քարափոշով ծածկուած գոգնոցը հագին, ներկայացել էր տեքստիլ գործարանի վարչութեանը:

Տեքստիլ գործարանի թաղամասում բոլոր բնակարաններն ու հիմնարկներն ունէին ջրի ծորակներ: Ուստա Մկրտիչն ինքն էր կաւէ լայն խողովակներով ջուրը բերել թաղամաս եւ թողել, որ ուրիշ, նոր արհեստաւորներ, երկաթէ նեղ խողովակներով բաժանեն ջուրը բոլոր շէնքերին: Եւ բոլոր շէնքերը ջուրն ստացել էին լիուլի:

Բայց, չնայած դրան, ուստան միտք էր յղացել մի սովորական աղբիւր կանգնեցնել դրսում, փողոցներից մէկի անկիւնում: Վարչութիւնը, աշխատելով չվիրաւորել սիրուած վարպետին, զգոյշ մերժել էր նրա առաջարկը՝ աղբիւրը համարելով աւելորդ:

— Աւելորդս ո՞րն է, — վրդովուել էր ուստան, — թող ջուրն իրան համար վազէ, ձեռնէն ի՞նչ կ՚երթայ: Ճամբորդ կ՚անցնի՝ կը խմէ, վռազ մարդ կ՚անցնի՝ կը խմէ, վառուած սիրահար կ՚անցնի՝ կը խմէ... Խղունք խօ չէ՞ն կրնայ ամմէն բոպէ մտնի տները՝ ժանգոտ ջուր խըմելու...

Վարչութեան մէջ ժպտացել էին ուստայի յայտնի արհամարհանքի վրայ՝ երկաթէ խողովակների ու ծորակների հանդէպ, բայց պնդել էին մերժումը՝ առարկելով, որ չկայ աւելորդ գումար՝ ճամբորդների, վռազ մարդկանց եւ սիրահարների համար աղբիւր կառուցելու...

Այդ ժամանակ ուստան յայտնել էր, որ ինքը կ՚աշխատի մեն–մենակ, արտաժամեայ, առանց որեւէ վարձատրութեան, բայց աղբիւրն անպայման կը կառուցի:

Եւ նա սկսել էր աշխատել բանթողի ժամերից մինչեւ մութն իջնելը՝ աշխատանքի ընթացքում հետզհետէ աւելի համոզուելով, որ այդ աղբիւրն այդպէս էլ պէտք է կառուցուէր՝ միայն իր աշխատանքով, բոլորովին ձրի, իբրեւ նուէր ... Չէ՞ որ դա իր վերջին, ամենավերջին աղբիւրն էր...

Ինչպէս իր բոլոր միւս աղբիւրների, նոյնպէս եւ այդ վերջինի գլխաքարի վրայ ուստան իր ձեռքով էր քանդակել բառերը: Պսակաղարդ շրջանակի մէջ նա վիմագրել էր.— «Կառուցաւ յաղբիւրս այս ի արտա ժամու, վասն շնչոյ փրկութեան՝ ուստա Մկրտիչը»:

Գործարանի վարիչի այն խորհրդին, թէ բանուորներն այդ չեն հասկանայ եւ աւելի լաւ կը լինէր գրել աշխարհաբար, ուստան խրատական – յանդիմանական խիստ տոնով պատասխանել էր.

— Թող էդ մէ երկու խօսքն էլ գրաբառ սորվին, բերնները չի ցաւի, իրանց պապերու լիզուն է...

« Վասն շնչոյ փրկութեան »ը նոյնպէս ունէր իր պատմութիւնը: Ինչպէս բոլոր նման դէպքերում, ուստան պատրաստուում էր գրել՝ «վասն հոգւոյ փրկութեան», սակայն շատ վրայ հասած բազմաթիւ երիտասարդ բանուորներ եւ բանուորուհիներ խնդրել էին նրան՝ այդ չանել: Բացատրել էին, որ հոգի չկայ, որ մարդու մէջ եղածը շունչ է, եւ որ դա բնութիւնից է եւ ոչ թէ Աստծուց:

Ուստան լսել էր ուշադիր, առանց հակաճառելու, ապա թախիծով պատասխանել էր.

— Մարդու մէջ մէ բան կայ, օր իրան հետ չպիտի մեռնի, օր մարդու մեռնելէն ետեւ պիտի փրկուի: Կ՚ուզէք՝ հոգի ըսէք էդոր, կ՚ուզէք՝ անուն, կ՚ուզէք՝ գործ, կ՚ուզէք՝ շունչ... Ըշտը ես ախպուրս կը շինեմ էդ մէ բանի փրկութեան համար...

Եւ հէնց իսկոյն, բոլորի ներկայութեամբ, աւանդական « հոգու » փոխարէն նա քանդակել էր իր «շունչ»ը:

(6 – շար.)

— Արաբկիրի մօտ — որ դարձած էր ուսումնական կեդրոն մը շրջակայ Թրքական գիւղերուն համար: Ունէր երեք վարժապետներ — Քէհայեան, Զրաքեան, Թադէոսեան անուամբ: Կար ատաղձագործի (Առաքել աղա Տէտէեան), երկաթագործի, կօշկակարի, չերամարուծութեան, սափրիչի խանութներ:

Գիւղէն քիչ մը դուրս, հիւսուսէն եկեղեցին, իր զանգակատունով, որուն ձայնը կը հասնէր մինչեւ շրջակայ Թրքական գիւղեր, ուրկէ կ'իմանային ժամը քանին ըլլալը: Իր կողքին երկյարկանի դպրոցը, աղջկանց եւ տղոց բաժամունքով:

Ա՜ղ սակայն, շէնքը չաւարտած, մեր փոքրիկը, որ առաւ տարաւ ամէն բան...

Եկաւ չարաբաստիկ օրը: Հազիւ 10ամեայ պատանի, յիշողութեանս մէջ Թարմ է տակաւին, Թէ ի՜նչ սարսափի օր մըն էր, երբ 25էն աւելի, մինչեւ ակռաները զինուած ձիաւոր ժանտարմաներ խուժեցին գիւղ:

Առաջին հերթին իսկ դիմեցին բիրտ ուժի. գիւղի մուխթար Եղիա էֆէնտի Գասպարեանը (վարժապետ մխանդրեան) կանչեցին, սպառնական ձեւով պահանջեցին որ գիւղին մէջ գտնուող բոլոր զէնքերը յանձնէ, եւ յետոյ այր մարդիկ, նոյնիսկ պատանիները: Այդ կատարուեցաւ բրտօրէն: Եթէ որեւէ առարկութիւն ընէր, անիրաւ պահանջներուն դէմ, կ'ենթարկուէր խոշտանգումներու:

Դպրոցական հասակի տղաքներս լեցուցին Առաքել աղայի ընդարձակ սրահին մէջ: Սկսան մէկ մեթր երկայնութիւն ունեցող փայտով մը չափել մեր հասակները: Ով որ մէկ մեթրէն բարձր էր, կը տանէին, միացնելու այն այր մարդոց, որ բանտարկուած էին ախոռներու մէջ:

Ուրեմն, այդ պահուն մէկ մեթրէն պակաս չափ ունէի, որ ինծ եւ ինծ նմաններ Թոյլ տուին տուն վերադառնալու: Բայց կը յիշեմ, իմ դասընկերներէս Բիւզանդ եւ Գարեգին Քէհեաեաններ, Գրիգոր եւ ուրիշներ, մէկ մեթրէ աւելի չափ ունենալնուն համար վիճակուեցաւ դառն ճակատագիր:

Հետեւեալ օրը, հաւաքուած զէնքերը — ու հասարակ որսի զէնքեր — մի քանի անասուններու վրայ բեռցնելով փոխադրեցին Անջրդի գիւղաքաղաքը «միւտիրլիք», իսկ երկու օր վերջն ալ, բանտարկուած այր մարդիկ անհուելի տանջանքներու ենթարկուելէ վերջ Թեւ Թեւի կապուած վիճակով ճամբայ հանեցին, ըսելով որ «Ամերիկա պիտի ղրկենք, իրենց ազգականներուն միանալու համար...»:

Այլ կերպ, պէտք է ըսել սպանդանոց...

Անուելի փոթորիկ: Աղիողորմ ճիչ, ապշակով կը բաժնուէինք մեր սիրելիներէն «Կարիչ» ըսուած բլրակէն, արցունքով եւ խոցոտուած սրտով հեռուէն դիտելով անոնց սրտաճմլիկ վիճակը, մինչեւ որ անհետացան առ յաւէտ:

Այդ գիշեր, հաւաքած էին, նոյնքան բարբարոս պայմաններու տակ, Անջրդի,

ՕՄԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Օման նորանկախ երկիր մըն է, որ կը գտնուի Արաբական Թերակղզիի արեւելեան կողմը եւ շրջապատուած է Պարսից ծոցով եւ Հնդկաց ովկիանոսով: Արեւմուտքէն՝ անանցանելի լեռնաշղթայ մը զայն կը բաժնէ Սէուտական Արաբիայէն:

Օմանի Սուլթանութեան ընդհանուր տարածութիւնը 220 հազար քառակուսի քիլոմեթր է: Բնակչութեան ընդհանուր թիւը մէկ միլիոնը չանցնիր:

Օման ունի 1500 քիլոմեթր երկարութեամբ ծովեզերք մը, որուն շնորհիւ կարեւոր դեր մը կատարած է այդ շրջանի ծովային եւ առեւտրական կեանքէն ներս: Երկար ատեն այդ շրջանը ճանչցուած էր իբրեւ ծովահէնններու ափ:

Երբ անկախութեան տիրացաւ, Օմանի Սուլթանութիւնը դուրս եկաւ իր մեկուսացումէն եւ փորձեց արդիականացնել իր երկիրը:

Նախ՝ պէտք եղաւ ստեղծել ազգային դրամանիշ մը, որ կը կոչուի սայի տի ռիալ: Յետոյ, հիմնուեցաւ ծրագրի սպասարկութիւն մը, երկիրը օժտելու համար կարգ մը արդիական հաստատութիւններով եւ սարքաւորումներով. ճամբաներու շինութիւն, հաղորդակցութեան գծերու հաստատում, ինչպէս նաեւ ըմպելի ջուրի եւ բնակարանային հարց:

Պետութիւնը ստանձնած է այս իրագործումներուն բոլոր ծախքերը: Ժողովուրդին տնտեսական մակարդակը, որ շատ ցած էր, վերջերս սկսած է արձանագրել որոշ վերելք մը: Իսկ ինչպէս յայտնի են, պետական եկամուտներն ալ ապահովուած են քարիւղի արտադրութեամբ, որ սկսած է աճիլ:

Ներածումները կ'աճին տարուէ տարի, որովհետեւ կեանքի ընդհանուր մակարդակը սկսած է բարձրանալ: Կը ներածուին ընդհանրապէս՝ ելեկտրական գործիքներ, ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի կազմածներ, անձնական եւ փոխադրական ինքնաշարժներ եւ զանազան տեսակի մեքենաներ:

Մէկ ծայրէն միւսը ներածումներուն տոկոսը աճած է հարիւրէն 700 առ հարիւր տոկոսով: Օմանի Սուլթանութիւնը կը ներածէ մասնաւորաբար հետեւեալ երկիրներէն.— Մեծն Բրիտանիա, Հոլանտա, Աւստրալիա, Ժողովրդային Չինաստան, Ճափոն եւ Ֆրանսա:

Բայց քարիւղէն, Օմանի Սուլթանութիւնը կ'արտածէ երկրագործական զանազան արտադրութիւններ, եւ մանաւանդ արմաւ եւ կիտրոն, որոնց յաճախորդները են Արաբական Ծոցի երկիրները՝ Իրան, Իրաք եւ Հնդկաստան:

Օմանի Սուլթանութեան բարգաւաճումը անժխտելի է, բայց սահմանափակ, որովհետեւ երկրին աշխարհագրական կառոյցը, որ ընդհանրապէս լեռնային է, արգելք կը հանդիսանայ փնտռտուքներու աշխատանքին:

Փեթրոլիում Տիվըլոփմընթ ընկերութիւնը, 19 տարի փնտռտուքներ կատարած է եւ ծախսած է մօտ 200 միլիոն տոլար, շահագործումի սկսելէ առաջ: Քարիւղի հանքերը կը գտնուին ընդհանրապէս ծովեզերքէն շատ հեռու եւ այս պատճառ կը դառնայ, որ արտադրութիւնը պէտք եղած Թափով չաճի:

Իսկ երկրին ամէնէն բերրի կեդրոնը կը հանդիսանայ Տհոֆարի շրջանը, ուր, 1965էն ի վեր, տեղի կ'ունենան խռովութիւններ, եւ գինեալ ապստամբութիւն մը, որ ծանրօրէն կը ճնշէ Պետութեան պիւտճէին վրայ:

Իրագործուած առաջին ծրագիրները կենսական բնոյթ ունէին, ինչպէս՝ նաւահանգիստ, օդակայան եւ պետական կարգ մը հաստատութիւններ: Այնուհետեւ իրագործուելիք ծրագիրները կը կարօտին աւելի մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններու եւ այդ ուսումնասիրութիւնները պէտք ունին օտար մասնագէտներու գործակցութեան:

Կան նաեւ անյետաձգելի կարգ մը ուրիշ ծրագիրներ:

Ա.— Սուլթանական նոր պալատի մը կառուցումը, որ պիտի արժէ մօտ վեց միլիոն տոլար:

Բ.— Ծովեզերեայ պողոտայի մը շինութիւնը՝ Մաղաթի եւ Մաթրահի մէջ:

Գ.— Պատկերասփիւռի զօրաւոր կայանի մը կառուցումը:

Դ.— Պետական կարգ մը անհրաժեշտ թերթերու ստեղծում: (Յիշեցնենք, որ Օմանցիներուն 95 առ հարիւր տոկոսը բաղկացած է անուսներէ):

Նիւթական մասնակցութիւն օդանաւային ընկերութեան մը:

Վաղաշէն, Աղն, Մաշկերտ, Սաղմկայ, Բուշնայ, Խոռոչ, Խնեցիք հայաբնակ գիւղերու այր մարդիկ, կեդրոնացնելու համար Եփրատի եզերքին «Արնաւուտ» խանը, ուրկէ պիտի սկսէր համազարկ ջարդը: Եւ պատահեցաւ ահաւոր ոճիրը Եփրատի ափին...:

Մէկ ամիս վերջ սկսաւ, ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս մեր գիւղին ալ զանգուածային տեղահանութիւնը:

Համատարած ջարդերու եւ կողոպուտներու մասին չէ որ պիտի անդրադառնամ, այդ, բոլոր վերապրողներուն ծանօթ է, հազիւ սպիացած վէրքերը չխոցելու համար: Այլ կ'ուզէի գրի առնել յատկանշական այն պարագան, որ տեղի ունեցած է այդ շրջանին:

Դէպքը պատահած է հազարէն մէկ հրաշքի իմաստով:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

Մասաչուսէթի Սալէմ համալսարանական քոլէճի հայազգի փրոֆեսէօր Պր. Ռոպըրթ Ցակոբեան, վերջերս, «Համաշխարհային Ալմանախ»ը (Տարեգիրք) թերթատած միջոցին, տեսած է որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը Միացեալ Նահանգներուն 11 միլիոն 959 հազար 917 տոլար եւ 49 սէնթ պարտական է, իբրեւ պատերազմական պարտք:

— Փրոֆեսէօր Ցակոբեան գիտնալով որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը դադրած էր գոյութիւն ունենալէ 1921էն ի վեր, բայց փափաքելով բան մը ընել իր նախնիքներուն համար, ամերիկեան Եւմտական նախարարութեան ղրկած է 17 տոլար 49 սէնթնոց թղթատարական չէք մը, հայկական պարտքին առ հաշիւ:

— Փրոֆեսէօր Ցակոբեան յայտարարած է, «այդ բանը ըրի՝ գումարը կլորցնելու ու նաեւ զանազանութիւն դնելու համար աշխատանքի միօրինակութեան մէջ պատկան պաշտօնեային, որ ներկայիս սախպուած պիտի ըլլայ ամէն տարի դեղչել տրուած գումարին տոկոսը»:

ԱՌԱԾՆԵՐ

—o—

Ամէնքն ալ են՝ ինչպէս ստեղծուած են, եւ յաճախ՝ աւելի՛ դէշ: (Սպանական)

×

Երուսաղէմի մէջ իսկ շունը կը հաչէ: (Վրացական)

×

Խեչափառը իր ձագերուն ուղիղ քալել կը սորվեցնէ: (Մալական)

×

Անհրաժեշտութիւնը վեհերոտն իսկ քաջի կը վերածէ: (Լատինական)

×

Կը խմենք ջուրը գետին՝ ուր կը նաւարկենք: (Ռուսական)

×

Աւելի լաւ է եղիճէն խայթուիլ՝ քան Թէ վարդէն: (Անգլիական)

×

Սէրը կոկորդիլոս մըն է տենջանքի գետին մէջ: (Սանսգրիտ)

×

Երկու բան կարելի չէ ծածկել, գինովութիւնն ու սէրը: (Յունական)

×

Սէրը, օրէնք չի ճանչնար: (Լատինական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Էյ, վեր ի վերոյ ի՞նչ եղաւ ձեր պատրութիւնը:

— Էֆէնտիմ կնճռոտ է խնդիրը, շատ կնճռոտ, լուսաբանութեան կարօտ է...

— Ամէն պարագայի հարկաւ ալ հասկցաք, որ Պօլիս էֆէնտին Թաղական Խորհուրդի գլուխը չի կրնար կենալ...

— Այսինքն՝ ինչպէս ըսի՝ դեռ եզրակացութեան մը չենք հասած:

— Տոքթ. Մրաբեան էֆէնտին ի՞նչ կ'ըսէր կոր:

— Կարծիքի փոխանակութիւն չունենանք:

Եւ այսպէս փաստաբանը խօյս կուտար Մարգար էֆէնտիի հետապնդումներէն:

Մանուկ աղա միջամտեց խօսակցութեան:

— Էֆէնտիմ, ըսաւ այս խնդրին մէջ չորս գլխաւոր կէտ կայ...

Յետոյ այդ ամէն մէկ գլխաւոր կէտերն ալ շատ մը երկրորդական կէտերու բաժնեց եւ ճաշի ամբողջ տեւողութեան միջոցին խօսեցաւ առանց կարենալ բան մը հերքելու կամ հաստատելու: Ասպահարկ տեսաւ խնդրին պատմականը ընելու:

— Պօլիս պատրիարքին օրով, դեռ Սահմանադրութիւնը չհաստատուած, այս մեր Թաղը...

Ք. Թաղի ազգային կիսադարեան պատմութիւնն էր, որ կը պատմէր եւ որ յանգեցաւ մինչեւ ժամկոչ Վարդանի միջադէպին:

Տիկին Սաթէն բնականաբար ինքն ալ խառնուեցաւ եւ չկրնալով իր պաշարինութիւնը զսպել՝ քանի մը ծանր ակնարկութիւններ ըրաւ տիկին Շաղիկի հասցէին:

— Ան չըլթիկը, ան անամօթը... ինք պատճառ եղաւ, որ բոլոր Թաղը տակնուվրայ ըլլայ... բայց ուրիշ բան չէր սպասուէր արդէն այդպիսի վարնոց կնիկէ մը, որուն մայրը ժամանակին խօսուած է եղեր, որուն մօրաքոյրը երեք անգամ ամուսնացած է, որուն մէկ եղբայրը յոյն աղջիկ մը փախցուցեր է, եւայլն, եւայլն:

Ի զուր փաստաբանը զայն հանդարտեցնելու համար կը կրկնէր.

— Բայց, տիկին, այդ բաները կապ չունին մեզ զբաղեցնող խնդրին հետ,ատոնք ընտանեկան ներքին խնդիրներ են, որոնցմով հետաքրքրուելու պէտք չունինք:

— Ի՞նչ ըսել է, անիկա ինծի համար այնքան խօսքեր կ'ըսէ կոր, ես իրեն համար պիտի չըսե՞մ:

— Ըսէք, տիկին, ինչ որ կ'ուզէք, միայն Թէ Թաղական Խորհուրդի խնդրոյն հետ կապակցութիւն չունին:

Տիկին Սաթէն գերագրգռուած գոչեց.

— Սափրեան էֆէնտի, աֆ կ'ընես ամա կարծեմ անպատճառ Շաղիկը պաշտպանել կ'ուզես կոր... կ'երեւայ, որ աչքդ խածեր է... խերը տեսնես:

Փաստաբանը չպատասխանեց, բայց յայտնի կը տեսնուէր, որ դժգոհ մնացած էր տանտիրուհիին այդ ակնարկութիւններէն:

Վաճառականը զգաց, որ իր կնոջ այս յարձակողական ընթացքը կրնար վնասակար հետեւանքներ ունենալ իր դատին համար եւ ստիպեց կինը, որ լռէ:

— Պարապ խօսքեր են ատոնք, գոչեց, եւ նոյնիսկ անվայել, խնդիրը Շաղիկին վրայ չէ ըսաւ, գործը պէտք չէ, որ պըղտորկցնենք ու անձնականի տանինք...

Յետոյ խօսակցութեան նիւթը փոխեց, առեւտրական ու դատական խօսքեր բացաւ եւ միջոց մը ըսաւ Սափրեան էֆէնտիի.

— Աղէկ մտքս ինկաւ, ձեզի հետ առանձին տեսնուիլ կ'ուզէի...

— Այս Թաղականի՞ն խնդրոյն համար, հարցուց փաստաբանը:

— Չէ, ճանըմ, անձնական գործի մը համար, վաղը արդէն ձեզի լուր պիտի ղրկէի կամ ես անձամբ գրասենեակ պիտի գայի, բայց քանի որ հիմա եկած էք եւ ժամանակ ունինք, կրնանք խօսիլ:

— Շատ աղէկ, պատասխանեց միւսը:

Եւ երկուքը միասին առանձնացան մեծ սալոնին քով գտնուած փոքրիկ խուցը, միւս հիւրերը պահ մը առանձին ձգելով:

Հոն վաճառականը բացատրեց խնդիրը:

Բաւական կարեւոր դատ մը ունէր ընկերոջ ծախու առնուած ընդարձակ հողի մը առթիւ, որովհետեւ ընկերը դժուարութիւններ կը յարուցանէր եւ կ'ուզէր հողին լաւագոյն մասերը իրեն սեփականացնել:

— Անուշութեամբ գործը լմնցնել կ'ուզէի, բայց անկարելի եղաւ, յայտարարեց Մարգար էֆէնտի, մանաւանդ, որ 8–10 ոսկիի գործ մըն է: Կ'ուզեմ այս գործը ձեզի յանձնել, քանի որ ամէն անգամ գործ ունեցած ատենս ձեզի դիմած եւ գոհ մնացած եմ:

— Շնորհակալ եմ ձեր այդ խօսքերուն համար, ըսաւ փաստաբանը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արամ Պամպաճեան, այրի Տիկին Էլիզ Ասլանեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Թագւոր Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Արեգ Տիրացեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պամպաճեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Պամպաճեան եւ զաւակ – ները՝ Ռաֆֆի եւ Արէն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փափազեան, Պր. Վահագն Ապուլեան եւ զաւակները՝ Հիւկէթ եւ Ժորժ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ասլանեան (Լիբանան), Պր. Մանուկ Ասլանեան (Լի– բանան), Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Շիրակ– եան զաւակը եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Նիկոլեան եւ զաւակը Սիլվիա (Լիբանան), Տէր եւ Տի– կին Պետրոս Պամպաճեան եւ զաւակը Ստե– ֆան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պամպա – ճեան, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Պամպա– ճեան եւ զաւակները՝ Իրմա, Լիլիան, Ի– վէթ, Սիլվի, այրի Տիկին Մարի Ալթուն– եան, այրի Տիկին Մաքրուհի Բէշտիմալ– ճեան, այրի Տիկին Մաքրուհի Խորտէք – եան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ֆրան – սուա Խորտէքեան եւ զաւակները՝ Սերժ եւ Նէլլի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր– Գալուստեան եւ զաւակները՝ Ալէն, Իզա– պէլ, Տէր եւ Տիկին Ժերար Օհանեան եւ զաւակը Քրիստին, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սանտալճեան եւ զաւակները (Եգիպտոս), Պր. Վահան Սանտալճեան եւ զաւակները (Վրաստան), Տէր եւ Տիկին Գիւթլէր (Քալիֆորնիա), այրի Տիկին Պալեան, Օրդ. Սոնիա Պալեան, Ֆերմանեան, Տի– կին Օլկա Սահունի, Աշըրեան Պալըըր եւ բոլոր ազգականներն ու բարեկամները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, փեսին, եղբօր, հօրեղբօր, աներձագին, զարմիկին, սանին եւ ազ– գականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՄՊԱՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Ապ– րիլ 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 21, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե– ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Նուարդ Պամպաճեանի, Տիկին Էլիզ Ասլանեանի, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Շի– րակեանի, Ղազարոսեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա– ճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկե – րուհի Վարսենիկ Զէքեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ ազգականին Ֆիլոր Շատարեւեանի մահ – ուան տխուր առթիւ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Նոթր – Տամի Աթոռանիստ Մայր եկե – ղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նա– հատակներուն:

Մեներգող Տիկին Վերա Օնոքա (ծնեալ Հացունի) Փարիզի օփերայէն:

×

ԼԻՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուց– ուի Լիոնի Նոթր–Տամ Ֆուրվիէռ տաճա– րին մէջ, Ապրիլ 23, Կիրակի, ժամը 11ին:

×

ՎԻԷՆ

Ապրիլեան Նահատակներու 57րդ տա – րեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշ– տօն կը կատարուի 23 Ապրիլ, Կիրակի ա– ռաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ–Անտրէ–Լը–Հօ եկեղեցիին մէջ:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին: Օրուան առթիւ պիտի պատարագէ եւ քա– րոզէ Հ. Վ. Թօփալեան: Պատարագէն յե– տոյ, ժամը 11·30ին ժողովուրդը պիտի հաւաքուի կայարան «Մոնիւման օ Մոռ»ի առջեւ, Վիէնի զաղութին կողմէ ծաղկե– փունջ դնելու համար:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլարնակ, Աֆիոն Գարահիսարցի ընտանիքներու նախաձեռնութեամբ, 23 Ապրիլ Կիրակի օր հոգեհանգստեան պաշ– տօն եւ պատարագ կը մատուցուի Առ– նուվիլի Վարդապ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Եղեռնի նահատակներու եւ բո– լոր հին ու նոր ննջեցեալներու յիշա – տակին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցու – թեամբ, ընկերակցութեամբ երգէոնի, որ պիտի նուագէ երէցկին Ալիս Ժամկոչեան:

Այս առթիւ որոշուած է նուիրահաւա – քում մը կատարել որուն հասոյթը ամ– բողջութեամբ պիտի յատկացուի Մար – սէյլի յուշարձանին:

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն դրա – մական առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

Mlle Pilavian
4, Rue Boutillé
95 - Arnouville les Gonesse

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար– չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Մարի Սագըրեանէ 30 Ֆր. իր հօր Գալուստ Սագըրեանի մահուան տարեդար– ցի հոգեհանգստեան առթիւ: Տէր եւ Տի– կին Տէրտէրեան 20 Ֆր. Տէրտէրեան ըն– տանիքին հոգեհանգստեան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւ– նը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանէ:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա– ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Այվազեանէ 50 Ֆր. իր եղբօր մահուան քառասունքին առթիւ:

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

Prie tous les jeunes de venir nombreux rendre hommage à nos martyrs

——— GENOCIDE 1915 ———

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ 1915

Cette soirée du souvenir sera consacrée :
1ère partie — La vie et l'œuvre de Grigor ZOHRAB
2ème partie — Montage de diapositives retraçant l'historique de l'extermination d'un peuple

LE VENDREDI 21 AVRIL A 20 H. 30
Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Տիրուհի Մուսէեան եւ զա– ւակները (Փարիզէն) իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մկրտիչ Մուսէեանի յիշատակին կը նուիրեն 200 Ֆր. Տէսինի Յուշարձանին: Պր. Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Պր. Միսաք Միրզէ 50 Ֆր. Յուշարձանին Պր. Աստուր Թութլեան Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան: (Ստանալ Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութենէն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

17–20 տարեկան առոյգ հայ երիտա – սարդ մը, պոնէթըրիի հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար:

Դիմել՝ «Յառաջ»ի:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով
Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մշակութային Միութեան, Մայր եկեղեց– ւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն.:
6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) ՊԵՏՐՈՍ ՃԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱ – ՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բա – նաստեղծին գործերէն
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20·30ին, Սալ Կավօ 45 Ռիւ Լա Պոէսի, Մեթրօ Միրոմենիլ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտուն ժամը 10ին, Քափիթոլ Սինեմային մէջ:
Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան

Կը նախագահէ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխան
ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ
(Նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբի)

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանս.) Տիկին ԺԱԳԼԻՆ ԼԷՔԻՍ (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Մարմ– նին) եւ Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸԶԷ

Հանդիսութենէն ետք պաշտօնական թափօրով այց եւ ծաղկեպսակ Մոպիլի յուշ– արձանին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ Ապրիլ 22, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնին մէջ

Կը խօսին Մէթր ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՈՆՔԵԱՆ եւ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին, մասնակցութեամբ Օր. Սիրվարդ Գազանեանի

Կիրակի առաւօտ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե– ղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Ապա՝ թափօր եւ ծաղկե – պսակի զետեղում Մեռեալներու յուշարձանին:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդ– հանուր ժողովը 23 Ապրիլ Կիրակի առա– ւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակում – բը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժո– ղովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Գ. Իփէկեան ակումբը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին Տիկին ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, եկեղեցւոյ կից սրահը, ժամը 16ին:

Նոյն դասախօսութիւնը՝ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ, եկեղեցւոյ սրահը Ապրիլ 30, ժա – մը 16ին:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժա– մը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ԳԻՆԵՃՕՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր վարչութեան ընտրութեան առիթով, կազմակերպած է գինեձօն մը՝ իր վերա– նորոգուած եւ կահաւորուած դպրոցի սրահին մէջ, Ապրիլ 23ին, Կիրակի կէսօ– րէ վերջ ժամը 15,30ին:

Սիրով կը հրաւիրուին խաչուհիներն ու համակիրները:

Ընկերական ջերմ ընդունելութիւն:

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN
sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets
Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC
Mise en scène : GEORGES COMBE
Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 20 AVRIL 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.396
Fondateur SCHAVARCH MISSARIAN
48e ANNÉE Nº 12.396

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ

Կէս դար ողբացինք մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները: Անոնց անմոռանալի յիշատակը ոգեկոչեցինք համազգային պատօններով: Ուխտեցինք հաւատարիմ մնալ իրենց կտակին: Բաւականացանք երախտագիտական–բարեպաշտական պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու ինքնագոհութեամբ:

Ա՛յդքան միայն:

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը դարձակէտ մը կազմեց այս մարզին մէջ: Այգուծն արթնցանք հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ: Զգացինք, որ ո՛չ մէկ արդիւնք ձեռք կը բերուի ողալով եւ ուխտելով:

Հաւատարիմ մնալ մեր նահատակներու կտակին կը նշանակէր ա՛յն, որուն համար զոհուած էին անոնք:

Անարգ դահիճը վայրագօրէն կոտորեց մեր հայրերն ու մայրերը, մեր եղբայրներն ու քոյրերը. չխնայեց նոյնիսկ մեր զաւակներուն եւ թոռներուն, որովհետեւ Հայ էին անոնք:

Եկուոր էր Թուրքը, որ մեր հայրենի, պապենական հողերը բռնագրաւելով, ամբողջ հինգ դար իր դաժան լուծին տակ իբրեւ ստրուկ կը կեղեքէր Հայութիւնը:

Ազատութիւն կ՚ուզէր Հայը: Իրաւունք ունէր անդորր ապրելու իր դարաւոր սեփական հայրենիքին մէջ, ուր տէրն ու տնօրէնն էր, բայց բռնութեան տակ գերի էր:

Լաւ համբերատարութեամբ կը հանդուրժէինք թրքական խժդժութեանց, հնազանդելով խաղաղ ու շինարար աշխատանքի: Գաւառը, բուն իսկ Թրքահայաստանը, արիւն – արցունք կուլար դարերով:

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը ազատութեան եւ եղբայրութեան կեղծ նշաններով պահ մը յուսադրած էր աքսորեալ նահանգներու մեր հայրենակիցները: Սակայն հարստահարութիւնները, կողոպուտն ու մարդասպանութիւնը օրէ օր աւելի կը սաստկանային ոճրագործ Իթթիհատի նենգ ու պատիր, խարդախ վարչութեան տակ:

Ո՛չ մէկ տեղ ապստամբութեան դրօշ չէին բարձրացուցած Հայերը՝ պատրուակ ընծայելու համար ցեղասպան կառավարութեան: Անոնք պարզապէս կ՚ուզէին իրականացած տեսնել մեծ Պետութեանց երաշխաւորութեամբ 1878ին Պերլինի մէջ խոստացուած Բարենորոգումները:

Կարմիր Սուլթան Ապտիւլ Համիտ ամբողջ երեսուն տարի մերժեց գործադրել զանոնք, մատին վրայ խաղցնելով երաշխաւոր վեց մեծ Պետութիւնները, որոնց աչքերը ոսկորով մը փակեց, ամէն անգամ որ անոնցմէ մէկը կամ միւսը ակնարկութիւն կ՚ընէր Հայկական Նահանգներու Բարենորոգումներուն, յաճախ չահամոլական յետին մտքէ դրդուած:

1918 Յունուար 26 – 8 Փետրուարի Բարենորոգումներու ռուսեւթուրք, համաձայնագիրը պատրուակ ծառայեց հրէշային Թալէաթներու ոճրագործ կառավարութեան՝ գործադրելու նախապէս պատրաստուած ցեղասպանութեան դիւային ծրագիրը, նպատակ ունենալով ամբողջովին բնաջնջել իր Հայ հպատակները, որոնց կեանքը, ինչքն ու պատիւը պաշտպանելու եւ ապահովելու պարտականութիւնն ունէր:

1918ի Զինադադարին, երբ հաշուեյարդարի ժամը հնչեց, յաղթական դաշնակիցները մոռցան իրենց խոստումը՝ Ջարդարարները անձնապէս պատասխանատու նկատելու եւ զանոնք պատժելու մասին:

Արիւնարբու Իթթիհատի վարիչները ծակամուտ եղան: Քանի մը երկրորդական դէմքեր միայն պատժուեցան՝ աչքերու փոշի փչելու համար: Մեծերը 1920 Մարտին Անգլիացիներու կողմէ Մալթա «աքսորուեցան», այսինքն օդափոխութեան տարուեցան, լեցուն թոշակ ստանալով նորին բրիտանական վեհափառութեան կառավարութենէն:

Մալթա տարուածները զերծ մնացին Հայու վրիժառու գնդակներէն, վայելելով Անգլիոյ պաշտպանութիւնը: Դուրսը մնացողները չանսատակ դետին փռուեցան Պերլինի, Հռոմի եւ Թիֆլիսի պողոտաներուն վրայ:

Յաղթանակէն վերջ դաշնակիցները իրարու հետ մրցումի ելան դարպասելու համար երէկի թշնամին: Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, մանաւանդ Խորհրդային Ռուսիա ամէն կերպ աջակցեցան վերակենդանացնելու համար գերեզմանին դուռը հասած Թուրքիան:

Ապրիլեան սուգի այս օրերուն ուզեցինք թարմացնել յիշողութիւնները, չեշտելու համար միաժամանակ, որ 1965էն ի վեր Հայ Դատի հետապնդումը դարձած է օրակարգի հրատապ հարց համայն Հայութեան համար:

Երէցներուն գործը կը շարունակեն կրտսերները, անոնք՝ որ օտար հողի վրայ ծնան, չտեսան երբեք հայրենիքը: Եւ սակայն տոգորուած են Հայ ազատ հայրենիքի կարօտով եւ հայրենասիրական ջերմ զգացումով: Անոնք այսօր կը ներկայանան իբրեւ պահանջատէր հայկական անկորնչելի իրաւունքներուն:

Տարագրի կեանքի մեր ա՛յնքան դառնութեանց ու դժբախտութեանց մէջ խորապէս մխիթարական է այս երեւոյթը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ԴԱՇԻՆՔ ԿՆՔԵԼ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Ապրիլ 14 թուականով. —

ԱՆԳԱՐԱ. — Թուրքեւխորհրդային պաշտօնական տեսակցութիւնները վերջ գտան Ապրիլ 13ին, երկու Պետութեանց Հանրապետութեան նախագահներուն, Սունայի եւ Նիքոլայ Պոդգորնիի միջեւ, ի ներկայութեան երկու երկիրներու բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն: Տեսակցութիւնները շարունակուեցան Չանգայայի մէջ, կէսօրէն ալ յետոյ, մօտաւորապէս երկու ժամ տեւեցին եւ յետոյ վերջ գտան: Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, այդ ժողովին քննուած են մասնաւորապէս Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց վերաբերեալ խնդիրները, նաեւ տնտեսական եւ մշակութային հարցերը: Արտաքին Նախարարութեան բանբերը, Սէմիհ Ագպիլ յայտարարեց թէ տեսակցութիւնները անցան սիրալիր եւ անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ: Երկուստեք փափաք յայտնուած է ներդաշնակել Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները, բարեկամական եւ բարեացակամ տրամադրութիւններով: Պոդգորնի եւս իր հետեւորդներով Իզմիր մեկնելէ առաջ, յայտնեց թէ մեծապէս գոհ է Թուրքիոյ տուած այս այցելութենէն, եւ Մոսկուա միշտ կը պահէ իր բարեկամութիւնը եւ յարգանքը՝ Հանրապետական Թուրքիոյ հանդէպ:

Այս առթիւ բրիտանական ձայնասփիւռը ծանոյց թէ Անգարայի մէջ ոգեւորութեամբ կը շարունակուին Թուրքեւխորհրդային տեսակցութիւնները, վեհաժողովի մը հանգամանքով: Ձայնասփիւռը կրկնեց թէ Պոդգորնի Թուրք կառավարութեան առաջարկած է վերանորոգել 1925ի Թուրքեւխորհրդային բարեկամական եւ ոչ-յարձակողական դաշնագիրը, զոր յետագային Մոսկուա խզեց միակողմանի կերպով:

Թուրք կառավարութիւնը մերժած է սակայն այս առաջարկը եւ զայն կանխահաս եւ անժամանակ գտած է, նկատելով որ «ձախակողմեան անիշխանութիւնը լուրջ տագնապի մը մատնած է ներկայիս Թուրքիան»:

Օտար մամուլն ալ զանազան տեսանկիւններէ կը մեկնաբանէ Անգարայի տեսակցութիւնները, եւ Թայմզ կը գրէ թէ պէտք չէ «կարեւոր արդիւնքներ ակնկալել անոնցմէ»: Իսկ Պրաւդա անհրաժեշտ կը նկատէ զօրացնել Թուրքեւխորհրդային բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները եւ գործակցութիւնը:

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՂՋԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Պոդգորնիի 27ամեայ դուստրը, ակնաբոյժ Տոքթ. Նաթալիա, շատ հաւնեցաւ թրքական կերակուրներուն, մասնաւորապէս թուլումպա թաթլըսիին, զոր չկրցաւ սակայն ճաշակել, գէր ըլլալուն համար: Զինքը հիւրասիրողներուն հարցուց. — Այս կերակուրները եւ համադամները կ՚ուտէք եւ ի՞նչպէս չէք գիրնար:

Տոքթ. Նաթալիա նախընթաց օր այցելեց Հաճէթթէփէ հիւանդանոցը եւ ներկայ եղաւ աչքի վիրաբուժական փափուկ գործողութեան մը: Շատ հաւնեցաւ Թուրք բժիշկներուն եւ վիրաբուժական արդիական կազմածներուն, իր գնահատանքը յայտնեց: Իր մայրը հիւանդ ըլլալուն, ինք եկած է հօրը հետ: Նաթալիա ամուսնացած է եւ մէկուկէս տարու աղջիկ մը ունի: Շատ հետաքրքրուեցաւ Եփեսոսով:

Տոքթ. Նաթալիա Պոդգորնայա այցելեց նոյնպէս հնարանական թանգարանը, եւ հիացումով դիտեց հոն ցուցադրուած թանկարժէք գործերը: Այցելեց նաեւ Օլկունլաշմա էնսթիթիւն, եւ զմայլեցաւ հոն ցուցադրուած տարազներուն եւ նրբարուեստ ասեղնագործութեանց վրայ: Ջերմապէս շնորհաւորեց հաստատութեան տնօրէնուհին եւ նուիրեց 15 պուպրիկներ, որոնք կը ներկայացնեն 15 խորհրդային Հանրապետութեանց կնոջական տարազները (*):

Խորհրդային դեսպանատան մէջ տրուած հացկերոյթին, Պոդգորնի սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է Ինէօնիւի հետ, եւ ըսած. — Այս բարեկամութիւնը ձեզմով սկսանք: Ինէօնիւ խնդացած է:

Անգարայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Էրթուղրուլ Արտըչ անուն անձ մը, որ Պոդգորնիի ի պատիւ կախուած խորհրդային դրօշներէն մէկը կ՚ուզէր վար առնել ձողէն եւ հետը տանիլ:

×

Խորհ. Միութեան նախագահ Պոդգորնի, դուստրը եւ հետեւորդները իրիկուան դէմ Իզմիր մեկնեցան: Չանգայայէ մինչեւ օդակայան, Պոդգորնի ձեռքը ինքնաշարժէն դուրս հանելով երբեմն ողջունեց ճամբաներու վրայ հաւաքուած ժողովուրդը, սիրալիր արտայայտութեամբ մը: Օդակայանին մէջ, Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ, Ծերակոյտի եւ Ազգ. Ժողովի նախագահները, վարչապետ Նիհատ Էրիմ, նախարարներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ողջերթ մաղթեցին Խորհ. Միութեան նախագահին: Մեկնած պահուն, օդանաւին սանդուխին վրայ, Պոդգորնի ձեռքը արտին տանելով ողջունեց նախագահ Սունայը եւ իրեն ողջերթ մաղթող անձնաւորութիւնները:

Իզմիրի մէջ նախագահ Պոդգորնի դիմաւորուած է պատշաճ պատիւներով եւ առաջնորդուած Պիւյիւք Էֆէս պանդոկին արքայական յարկաբաժինը: Գիշերը, կուսակալ Քէմալ Շէնթիւրք եւ կինը հացկերոյթ մը տուած են, ի պատիւ նախագահ Պոդգորնիի եւ աղջկան:

(*) Ուրեմն Ապրիլեան այս օրերուն, խորհրդային «փափկանկատութիւն»ը մինչեւ հոն հասած է որ Թուրքերուն նուէր կը տրուի նաեւ պուպրիկ մը, որ Հայուհի մը կը ներկայացնէ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԶԵԿՈՅՑԸ

Թուրքեւխորհրդային միացեալ զեկոյցը, հրապարակուած Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեան առթիւ, նկատել կու տայ նախ, որ Թուրքիոյ նախագահն ու վարչապետը հրաւիրուած են այցելելու Մոսկուա: Հրաւէրը ընդունուած է: Երկու երկիրները նկատել կու տան նոյնպէս, թէ իրենք բացարձակապէս դէմ են, որ Կիպրոս միանայ Յունաստանի, կղզին պէտք է պահպանէ իր ամբողջականութիւնը եւ անկախութիւնը: Ինչ կը վերաբերի Մերձ. Արեւելքի հարցին, Մոսկուա եւ Անգարա շրջանի կացութիւնը կը նկատեն վտանգաւոր աշխարհի խաղաղութեան համար: Այս նկատառումով անոնք զօրավիգ կը կենան Եարինկի առաքելութեան, եւ կը շեշտեն, թէ արդար ու մնայուն խաղաղութիւն մը կարելի չէ հաստատել Մերձ. Արեւելքի մէջ, առանց որ Իսրայէլ չպարպէ իր գրաւած հողերը եւ Պաղեստինի արաբ ժողովուրդը չստանայ երաշխաւորութիւն իր արդար իրաւունքներուն:

Միացեալ զեկոյցը վերջապէս շեշտը կը դնէ երկու երկիրներու կամքին՝ զարգացնել իրենց յարաբերութիւնները:

× Երեքշաբթի իրիկուն Մոնտը լայն տեղ կու տար Թուրքիոյ, նաեւ իր առաջին էջին վրայ անդրադառնալով Թուրք զինուորականներու ձախողութեան, ապա 5րդ էջին վրայ երեք յօդուածով մը կը ծանրանար Թուրքիոյ կացութեան վրայ «2359 տարի պէտք է հասնելու համար Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն» խորագրին տակ: Ծանօթ է որ այս եզրակացութեան հասած էր նախկին փոխ-վարչապետ՝ Գարաօսմանօղլու, որ բարենորոգումներու նախարարներու պարագլուխն էր բայց հրաժարեցաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ պատասխանեց Մոսկուայի բողոքին՝ Հայֆոնկի ռմբակոծութեան ընթացքին ռումբերէ վնասուած խորհրդային չորս նաւերու մասին: Ուաշինկթըն իր պատասխանին մէջ նկատել կու տայ, թէ այդ երկիրները, որոնք Հիւսիս. Վիէթնամը կը զինեն՝ զայն յարձակողական կարելիութեան մէջ դնելով Հարաւ. Վիէթնամի վրայ, «կը բաժնեն պատասխանատուութիւնը»:

ՁԵՐ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱՒԵ՞Ց

17 ՏՈԼԱՐ ԵՒ 49 ՍԷՆԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏՔԸ՝ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ, ԵՒ ԿՑՈՐԴ ԽՆԴԻՐՆԵՐ)

Գիտէինք թէ Միացեալ Նահանգներու տնտեսական վիճակը վերջերս շատ փայլուն չէ, բայց չէինք գիտեր որ այդ վիճակը ա՛յս աստիճանի ծանր կրնայ եղած ըլլալ...

Կացութիւնը պարզուեցաւ մեզի համար անցեալները, երբ «Պոսթըն Կլոպ» ծանօթ լրագրի Մարտ 25ի թիւին մէջ կարդացինք Ֆրենք Տրնըվըրի գրութիւնը:

×

Յօդուածագիրը Պոսթընաբնակ Րափըրթ Յակոբեանի հետ հարցազրոյց մը ունեցած է, որու ընթացքին մեր հայրենակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնը հաղորդած է ամերիկացի լրագրողին:

— Քանի մը տարի առաջ, «Ուըրըլտ Ալմանաք»ը (Աշխարհի Տարեգիրքը) թերթատելով, Յակոբեան տեսեր է ցուցակը այն երկիրներուն, որոնք պարտական են Միացեալ Նահանգներուն՝ առաջին աշխարհամարտէն ի վեր: Եւ զարմանքով կարդացեր է, որ Հայաստանի պարտքն է 11.959.917 տոլար եւ 49 սէնթ, ու մինչեւ 30 Յունիսի 1971՝ տոկոսը եղեր է 30.979.050 տոլար եւ 31 սէնթ: Ընդհանուր գումարը կ'ըլլայ 42.938.950 տոլար եւ 31 սէնթ: Քիչ մը հաշուեկոխ ըրած են մեզի տոկոսին մէջ, բայց այդ չէ՛ ամէնէն կարեւորը:

×

Հաշիւը կլորցնելու համար, Պր. Յակոբեան ամերիկեան պետական գանձատան վճարեր է 17 տոլար եւ 49 սէնթ, որով մայր պարտքի գումարը կը մնայ հիմա միայն 11.959.900 տոլար, առանց տոկոսը նկատի առնելու: Պարտքին դիմաց՝ այս 17 տոլար եւ 49 սէնթի վճարումը պաշտօնապէս արձանագրուած է Միացեալ Նահանգներու տոմարակալութեան մէջ: (Տե՛ս «Ուըրըլտ Ալմանաք»ը, 1972, էջ 478): Եթէ 17 տոլար եւ 49 սէնթի մնացած են, ուրեմն կ'երեւի թէ մեր ենթադրածէն դէշ է Ամերիկայի սնտուկին վիճակը: Արդեօ՞ք գործը «բո՞սդ» է:

Կրնանք մխիթարուիլ սակայն, որով – հետեւ մեզմէ զատ ուրիշներ ալ հին պարտքեր ունին այս երկրին: առաջին աշխարհային պատերազմէն մնացած:

Օրինակի համար (գումարները կլորցուած են).

Աւստրիա՝ 26 միլիոն տոլար, Ռումանիա՝ 95, Չեխոսլովաքիա՝ 223, Լեհաստան՝ 400, Պելժիա՝ 546, Իտալիա՝ մէկուկէս բիլիոն, Ֆրանսա՝ 6 բիլիոն, Մեծն Բրիտանիա՝ 8 բիլիոն:

Մեր Հանրապետութիւնը այլեւս գոյութիւն չունի — շնորհի՛ւ մեր բարեկամներուն: Այնպէս որ, հնարաւոր չէ Հայաստանի այս հաշիւը մաքրել: Բայց վերոյիշեալ միւս կառավարութիւնները, որոնք դեռ հրապարակի վրայ են, խօսքն անգամ չե՛ն ըներ այս գումարներուն: Կրնանք ենթադրել ուրեմն, որ խաչ մը քաշուած է այս պարտքերուն վրայ:

Ի վերջոյ, ամէն ինչ պայմանաժամ ունի: Տաժանակիր աշխատանքի դատապարտութիւնը շատ շատ 101 տարի կ'ըլլայ: Հողի կամ շէնքի մը վարձագիրը 99 տարուան համար կրնայ ըլլալ: Իսկ պետական պարտքը կ'երեւի ժամանցումի ենթակայ չէ, եւ այդ իսկ պատճառով... կ'անտեսուի: Եւ պետական պարտքը ինչքան մեծ ըլլայ, ա՛յնքան աւելի կ'անտեսուի... եւ անոր վրայէն ջուր կը խմուի:

Եթէ 50 տոլար պարտք ունիս՝ կեանքի մէջ ձախողած ես, եթէ 5 հազար տոլար պարտք ունիս՝ առեւտրական ես, եթէ 5 միլիոն տոլար պարտք ունիս՝ մեծ վաճառականական ընկերութիւն ես, եթէ 5 բիլիոն տոլար պարտք ունիս՝ Պետութիւն ես:

Այս ընդհանուր սկզբունքին վրայ հիմնուելով, երկրորդ աշխարհամարտէն մնացած՝ օտար Պետութիւններուն պարտքերուն հաշիւը կորսուած է եւ անոնց մասին ոչ իսկ կը խօսուի: Եւ երեւոյթին նայելով՝ այդ պարտքերը պիտի վճարուին օ ֆալանտ կրէք, այլ խօսքով՝ աշնան Զատկին կանանչ Կիրակիին:

Ամերիկան ոտքի կանգնեցուց իր նախկին թշնամիները, այնպէս որ կ'երեւի նախընտրելի է Ամերիկայի թշնամի ըլլալ քան թէ զինակից: Երկիր չմնաց որ Միացեալ Նահանգներէն մեծաքանակ նիւթական օժանդակութիւն չստանար, նուիրատուութեան համար՝ ստացողը պայմաններ դնելով, ու յաճախ նաց ընելով: Աշխարհի ամէն ծայրը — հիւսիսային բեւեռէն մինչեւ հասարակածային գօտին — անհաշիւ դրամ նուիրուեցաւ: Աւետեաց Աշխարհի մանանան աջ ու ձախ թափեցաւ... մինչեւ Հինդ, Հայէչ, Աբար, Ֆուէնկ ու Հրեայ:

Իսկ մեր 52 տարուան 12 միլիոնի հին պարտքը — վրան ալ 31 միլիոնի տոկո՛սը — դեռ կը մնայ հաշուետետրներուն մէջ: Արեւմտեան մեծ եւ ազատասէր Պետութիւնները իրենց «պզտիկ զինակիցը» կոչեցին զմեզ: Մեզի ցորեն ծախեցին եւ անոր փոխարէն՝ 12 միլիոնի պարտք մը արձանագրեցին մեր անունին քով: Ու մենք ալ մեր բնակչութեան մէկ երրորդը զոհ տուինք եւ արիաբար կռուեցանք Աբարայէն մինչեւ Սարդարապատ:

Բայց այդ չէ՛ եղեր ճիշդ ձեւը՝ յաջողութիւն գտնելու միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ: Պէտք է նախ պահանջես, որ ամբողջ բանակիդ ռազմամթերքը եւ զէնքերը ոտքէն գլուխ նորոգեն: Յետոյ պէտք է պայման դնես, որ հինգ բիլիոն տոլար ծախսուի երկրիդ մէջ՝ ճանապարհներ, ամբարտակներ, օդակայաններ, նաւահանգիստներ եւ այլ շինարարական ձեռնարկներ գործադրելով: Ի վերայ այսր ամենայնի, պէտք է սպառնա՛ս՝ որ առանց պայմանի երեք բիլիոն տոլար նուէր տրուի, այլապէս կը սպառնաս, թէ պիտի բարեկամանաս Խորհրդային Միութեան հետ: Միջանկեալ՝ կը հարկադրես որ նոր նաւատորմիղ եւ օդուժ տրուի քեզի: Կը պահանջես նաեւ հսկայաքանակ ուտեստեղէն:

Երբեմն երբեմն փոքրամասնութիւններդ կը հալածես: Բարեկամ նուիրատու Պետութեանդ հակառակ՝ ցոյցեր կը կազմակերպես, եւ անոր նաւազներէն քանի մը հատը ծեծելով՝ զանոնք ծակը կը դնես: Նոյնատեն, բարերար Պետութեան ներկայացուցիչներուն գորգ կը նուիրես եւ շուայտ վայելքներ կը հայթայթես: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ տարեկան 35 միլիոն տոլարի փոխարէն կը խոստանաս այլեւս ափիոն չբուսցնե՛լ: Այն Պետութիւնը որ այս բոլորը կ'ընէ՝ կ'ըլլայ բարեկամ, կ'ըլլայ զինակից, կ'ըլլայ մարդասէր, արդար, յառաջադէմ եւ քաղաքակրթուած... ու կ'ըլլայ անպարտք:

Ուրիշներ՝ բիւր միլիոններով առատաբուռն՝ ամէն ինչ ձրի՛ կը ստանան: Իսկ մեզմէ կը գանձեն նոյնիսկ 17 տոլար եւ 49 սէնթ: Ա՛ռ քեզի փափկանկատ դիւանագիտութեան հեղնական արդարութիւնը:

Ի հարկէ Պր. Յակոբեան այս բոլորը նկատի չէ առած երբ իր 17 տոլար եւ 49 սէնթի վճարումը ըրած է: Ազնուաբար՝ ուզած է մեր պարտքը թեթեւցնել, եւ ամերիկեան կառավարութիւնն ալ, ազնուաբար, ընդունած եւ արձանագրած է այդ վճարումը: Գործնական մերձեցումով՝ Յակոբեան առաջարկած է ամերիկեան կառավարութեան որ եթէ տոկոսը ջնջուի՝ ի՛նքը կ'երաշխաւորէ բուն պարտքը, այսինքն 12 միլիոն տոլարը: Եւ այդ գումարը գոյացնելու համար՝ Յակոբեան Հայոց պիտի դիմէ հանգանակութիւն մը սկսելով: Կասկած չունինք, թէ այս դրամը կը հաւաքուի, որովհետեւ Հայերը լիառատ կը մասնակցին որեւէ սին նպատակի, մանաւանդ երբ ձեռնարկը օտարներուն համար է:

Այս պատկառելի գումարը ձեռք բերելէ ետք, թերեւս հնարաւոր ըլլայ, բարեխօսութիւն մը ընելով, ամերիկեան կառավարութիւնը համոզել, որ հրաժարի այս պարտքէն: Այն ժամանակ՝ այս 12 միլիոն տոլարով կրնանք հոգալ Ամերիկայի Հայութեան ազգային կարիքները: Եղած 89 աղօթատեղիններուն վրայ... կրնանք ուրիշ 36 նոր եկեղեցիներ բարձրացնել, եւ աւելցած դրամով՝ խուրաքանչիւր Ամերիկահայու համար... ձրի թաղում ապահովել:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր գիւղի վարժապետ Պր. Մարտիրոս Թաղէոսեան, վերջերս իր բնակութիւնը հաստատած էր Եփրատէն անդին Չմշկածակ շրջանի Գարասար գիւղը — քահանայ եւ ուսուցիչ նշանակուելով: Յարգելի եւ օգտակար անձ մը եղած է հայ եւ թուրք բնակչութեան համար: Դարձած էր գիւղին բժիշկը միանգամայն:

Ամէն տեղի պէս, այրերէն վերջ, այդ տեղի մնացեալ ժողովուրդն ալ կը տեղահանուի ու կը տարուի Եփրատի ափին, գործադրելու համար քամնելի ոճիրը:

Մարտիրոս վարժապետի աղջիկը Հեղինէ, որ այսօր կը գտնուի Վօքլիւզ նահանգին մէջ «Լամօթ տ'էկ» բուսած գիւղը, ամուսնացած է Պր. Մովսէս Առաքելեանի հետ. պատմեց թէ, երբ ամբոխը երկինք բարձրացող ճիչ ու աղաղակներու մէջ կը ջարդուէր, այլազան միջոցներով, ինք վիրաւոր վիճակով կ'իյնայ Եփրատ գետը — ենթակայ ալիքներու հոսանքին: Կը հանդիպի ծառի ճիւղի մը, ուր կառչած կը մնայ: Ջարդը կը պատահի գիշերը... Երբ ծառի ճիւղին վրայ կը տարուբերի ջուրի հոսանքէն, իր աչքին առջեւ կ'երեւայ լուսաւոր աչքերով սպիտակ ստուեր մը, որ իրեն կը մօտենայ: Նախ կը սարսափի, կը դողայ, աղիողորմ ճիչեր կ'արձակէ, սակայն ձերմակ չարժուն գունդը առանց կանգնելու կը մօտենայ իրեն: Երբ կը հասնի, ի՜նչ տեսնէ աղէկ, իրենց «Փամպուխ» անունով շունն է, որ կուգայ զինքը — իր խնամատարը — ազատելու: Կը բռնէ կառը մը մնացած հագուստէն ու կը քաշէ դէպի եզր ու դժուարաւ կը հանէ ցամաք:

Հեղինէն ազատած էր խեղդամահէն: Բայց մութ գիշերին, գրեթէ մերկ վիճակի մէջ ո՞ւր երթար: Ի՞նչպէս ազատէր այդ խոր վիրապէն:

Կը մնայ լուռ, կը մնայ ապշած իր քրիստոնէական հաւատքով կը մնայ զարմացած, թէ ի՞նչ էր որ պատահեցաւ եւ ինչո՞ւ այս կոտորածը: Իր միակ մխիթարիչը եղած է իր յուսահատական վիճակին մէջ, իրենց տան շունը «Փամպուխ»ը, որ կը մնայ իր քով մինչեւ արեւածագ: Սակայն, մինչ այդ, Հեղինէ գլուխէն եւ մարմնի զանազան կողմերէ ունեցած վէրքերը մաքրելու խմաստով անշուշտ, մինչեւ լոյս կը լիզէ ու կը մաքրէ:

Հազիւ արեւը ծագած, կը փորձէ Հե-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Եւ ահա, ուստայի պառկելուց միայն մի օր առաջ, բոլորովին պատրաստ կանգնել էր նրա վերջին՝ քառասուներորդ այդ աղբիւրը: Կեանքի ճանապարհը, որ անցել էր ուստան եւ աւարտել, այժմ լրիւ լուսաւորուած էր քառասուն ջահերով՝ նրա քառասուն անապակ աղբիւրներով, որոնք այնքա՛ն պատմել էին եւ դեռ այնքա՛ն պիտի պատմէին հուչակաւոր ուստայի մասին, որոնք վառ պիտի պահէին նրա գործն ու անունը:

Բայց յանկարծ նրան այնպէս թուաց, թէ իր հետ միասին մեռնելու էին թէ՛ իր գործը եւ թէ անունը, եւ դրա պատճառը լինելու էր մի հին, վաղուց անցած բան... Այդ միտքն այնպիսի ուժգնութեամբ շանթեց-մխրճուեց նրա ուղեղում, որ նա ցնցուեց, սթափուեց եւ տագնապով ձայն տուեց դէպի դուռը.

— Հա՛րս, ա՛յ հարս...

Հարսն արագ մտաւ ներս:

— Ի՞նչ, հայրիկ...

— Արի:

Հարսը մօտեցաւ եւ վախն աչքերի մէջ՝ կանգնեց նրա մահճակալի մօտ:

— Նստի՛: Մարդ խօ չկա՞յ էն սենեակը:

— Գէորգի մերն է:

— Եկել է, որ մենակ չմնաս, — հասկացաւ ուստան: — Լաւ է էրէ: Ըպը քովս ընչի՞ չի գայ՝ իրանէն բարեւ տանիմ մօրս...

— Դուն քնած էիր: Կ'ուզե՞ս կանչեմ:

— Քնած չէի, հմը էլ մի կանչէ: Ես քեզի բան պիտի ըսեմ... Նստի՛...

Հարսը նստեց ուստայի մահճակալի վրայ՝ լարուած, սպասողական: Իսկ մինչ այդ ուստայի դէմքին վրայ ակնյայտ նըկատւում էր անվճռականութիւնը՝ խօսե՞լ, թէ ոչ: Դեռ գուցէ կը գա՞յ իր տղան...

— Ձեկա՞ւ, — հարցրեց նա՝ երկար լռութիւնից յետոյ:

— Հը գնացքի վախտը չէ:

— Իսկ իմ գնացքիս վախտն է... է՛, չեղաւ, հարս...

Դուռը կիսաբաց եղաւ եւ մի պառաւ իր գլուխը թեքեց դէպի ներս: Հարսը ձեռքով նշան արեց նրան, որ չմտնի, որից յետոյ դուռն իսկոյն ծածկուեց:

Ուստա Մկրտիչը չնկատեց այդ եւ շարունակեց.

— Դուն շատ լաւ գիտես, որ ես նեղւած եմ իմ տղիցս ու քու մարդուցդ: Էնիկ զոռով եղաւ, էնիկ չհաւնաւ իմ գիտութանս, գնաց, օր ախպուր շինելու արեստն ուրիշներուց սորվի, ոնց թէ ինձնէն: Լաւ չէրաւ...

— Հայրիկ, ախր էնտեղ պրոֆեսորները դաս կուտան էնոր...

— Պրոֆեսորնե՞րը...

Ուստան ձեռքը հանեց վերմակի տակից եւ դողացող մատները բռունցք հաւաքելով, ուժեղ խփեց իր կրծքին:

— Ես եմ ամենավենձ պրոֆեսորը: Թող սորվի ամէն օր կ'ուզէ, հմը առանց իրան հօր գիտութանը՝ էնոր ուսմունքն արժենք չունի...

Ուստան նկատելիօրէն յուզուեց, կակղեց եւ խօսքն ընդհատեց: Ըստ երեւոյթին նա դժուարանում էր շարունակել՝ վախենալով ծանր խօսքեր ասել որդու հասցէին: Բաւական ժամանակ մնաց լուռ, իսկ երբ նորից խօսեց, նրա ձայնը խաղաղ էր, վախեցնելու չափ խաղաղ:

— Թէ օր գար, թէ օր հասնէր, ես ինքս կը խօսէի հետը, կը սորվեցնէի ամմէն բանը: Թող հիմի բանի տեղ չդնէր, հմը էդուան առանց էդոր եոլա երթալ չպիտի կրնենար... Ժամը քա՞նիսն է, հարս...

Հարսը վեր կացաւ եւ մօտեցաւ կոմոդին, որի վրայ, ընտանեկան հին լուսանկարների, թղթէ ծաղիկների, գիպսէ կատուի եւ նապաստակի միջեւ տկտկում էր սեղանի ժամացոյցը:

— Եա արի, հարս, հարկաւոր չէ, — շտապ կանչեց ուստան, — ես իմացայ ժամը, երեք րոպէ է պակաս...

Երբ հարսը վերադարձաւ ու նստեց՝ չհասկանալով ուստայի խօսքերի խորհրդանքը, նա շարունակեց.

— Տղիս կ'ըսես, օր եթէ, վո՜վ գիտէ, մէ դժուարութանըմ հանդըպի, թող քանդէ իմ քառասուն ախպուրներէս որն օր կ'ուզենայ ու թող սորվի էնոր հնարքները: Կ'ըսես, օր թող չխնդայ իրան հօր վրայ ու մտեհան չէնէ էնոր: Կ'ըսես, օր մեռնելուս րոպէին իմ սիրտս խռոված չէր էնոր հետ: Վերջի մնաս բարովս ու պռոշտիս մտեհան չէնես...

Ուստան լռեց: Հարսը սարսափած նայեց նրան, բայց նա դեռ չէր մեռել: Նա մտածում էր: Եւ յանկարծ, անսպասելի զուարթութեամբ, նա նստեց, տագնապով լի աչքերն ուղղեց հարսի վրայ եւ ամուր բռնեց նրա ձեռքը.

— Հարս, պարտականութիւն կը դնեմ վրէդ... Տղիս ըսա, օր ինչքան դէշ բան էնէ աշխըրքի վրայ, ես էնոր կը ներեմ, հմը իմ աւետենական նզովքս ու անէծքս կուտամ, եթէ մէ օրըմ ձեռք տայ Հեղնար ախպուրին...

— Ի՞նչ կ'ըսես, հայրիկ, — սարսափեց հարսը:

(7 – Շար.)

գինէն տուն տանիլ: Հեղինէն բաւական կազդուրուած կ'երեւէր ոտքի, կը հետեւի «Փամպուխ»ին: Զարմանալի երեւոյթ մը եւս տեղի կ'ունենայ: Շունը հեռուէն երբ կը տեսնէ ճամբորդներ, խելոյն կը մտնէ բաւական ցած խրամատի մը մէջ, պահուելու համար իր խնամատարը, որպէսզի ճամբորդները իրեն վնաս չհասնեն: Ճամբորդները անցնելէ վերջ կը շարունակեն իրենց ճամբան ու կը հասնին իրենց գիւղի վարի աղբիւրը ու կը ձգէ հոն:

Ի՞նչ մտածեց չես գիտեր, «Փամպուխ» յանկարծ կ'անհետի: Հեղինէ կը տխրի, նոյնիսկ կուլայ, թէ մերկ վիճակով ո՞ւր երթայ: Կը յանձնուի ճակատագրի տխուր փախճանին:

Հաւատարիմ շունը հեւ ի հեւ վազելով կը հասնի իրենց տան մօտ հաւաքուած թուրք ամբոխին: Կը սկսի հաչել, պոչը շարժելով, եւ-առաջ երթալով անսովոր կերպով կը հաչէ ու կը հաչէ: Վերջապէս ամբոխը կ'անդրադառնայ շունին գրեթէ աղաղակող վիճակին, ու կ'ըսեն թէ «այս շունը բան մը ըսել կ'ուզէ»: Երբ անոնցմէ մէկը հետեւիլ կը փորձէ, արագօրէն առջեւ իյնալով կը քալէ: Իբրեւ գոհունակութեան նշան պոչը կը շարժէ, մերթ ընդ մերթ կը դառնայ, ստուգելու համար թէ իրեն կը հետեւի՞:

Կը հասնին գիւղէն դուրս գտնուող պաղ աղբիւրը, ուր «Փամպուխ» ձգած էր Հեղինէն: Երբ ընկերացող մարդը կը տեսնէ իրենց դրացի եւ բարեղործ քահանայի աղջիկը՝ Հեղինէն, սրտաճմլիկ վիճակի մէջ, անակնկալի կուգայ, աստուածային հրաշքով ազատած այդ աղջկան, եւ բարերարութեամբ գրեթէ մերկ մարմինը ծածկելով կը վերցնէ ու կը տանի գիւղ, շունն ալ իրենց կը հետեւի:

Երբ գիւղ կը հասնին, «Փամպուխ» շունը յաղթաբեկ կ'երկարի իրենց տան դրան առջեւ ու գլուխը սեմին վրայ դրած կ'անցընէ այդ գիշեր:

Հեղինէ առաւօտուն կ'ելլէ իր ազատարար «Փամպուխ»ը սիրելու, գգուելու եւ առաւօտեան կերակուրը տալու, բայց աւա՜ղ, «Փամպուխ»ը չկար: Իր պարտականութիւնը, աւելի ճիշդ երախտագիտութիւնը յայտնելէ վերջ, կ'որոշէ հեռանալ-երթալ հեռո՜ւ, հեռո՜ւ... չտեսնելու համար իրենց վաղեմի չէն տան աւերակ եւ անմարդաբնակ բոյնը:

Հեղինէ դառնալէս լացաւ, սրտի մորմոք ունեցաւ, իր միակ մխիթարիչը եղող «Փամպուխ»ին կորուստին վրայ, ու յուզմունքով կը յիշէ այդ անմոռանալի խորհուրդը, որ ունեցաւ իր հաւատարիմ շունը:

Հեղինէ իր մօրաքրոջ հետ կը հասնի Մարսէյլ, ինչպէս ըսինք, կ'ամուսնանայ Պր. Մովսէս Առաքելեանի հետ, կազմելով հայկական տիպար ընտանեկան տաքուկ բոյն մը:

Բաղդատութեան դրէք շան մը հաւատարմութեան ու երախտիքի զգացումը թրքականին հետ:

Թուրքը մնաց անպատիժ: Ո՞ւր են ար-

ՍՊԱՆԻԱ՝ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Սպանիա մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէ զբօսաշրջիկութեան, եւ կը ձգտի զայն դարձնել երկրին տնտեսութեան հիմնական աղբիւրներէն մէկը:

Զբօսաշրջիկութեան պատասխանատուները նկատել կուտան յաճախ, թէ իրենք կ'ուզեն, որ Սպանիա ամբողջական եւ համապարփակ իմաստով, զբօսաշրջիկութեան երկիր մը դառնայ, քանի որ արեւի եւ ծովի հետ ամէն բան ունի երկիրը՝ օտարը հրապուրող:

Այս տարուան եղանակը պատրաստ դիմաւորելու համար, 50·000 նոր անկողիններ աւելցուած են պանդոկներու անցեալ տարուան 750·000 անկողիններու վրայ: 1971ին 28 միլիոն զբօսաշրջիկ այցելած է Սպանիա՝ ծախսելով երկու միլիառ տոլար:

Սպանացիները լաւատես են իրենց երկրին ապագային մասին, զբօսաշրջիկութեան մարզին մէջ: Անոնք կ'ուզեն երկիրը դարձնել զբօսաշրջիկութեան կեդրոն մը ոչ միայն ամառուան եղանակին, այլեւ ամբողջ տարեշրջանին: Այս նկատումով կ'աշխատին երկիրը հետաքրքրական դարձնել թէ՛ կոլֆ, թէ՛ թէնիս խաղացողին, թէ՛ լեռներ մագլցողներու, թէ՛ որսորդներու եւ թէ հնութիւններ սիրող մարդոց համար:

Աւելցնենք, օրինակ, որ Սպանիա կոլֆի 38 ակումբներ ունի, ձի հեծնելու կեդրոններ, լողալու աւազաններ եւ մեծ թիւով արդիական պանդոկներ: Գիները, բաղդատմամբ եւրոպականին, այնքան ալ սուղ չեն:

Թէեւ շատ քիչեր կ'ենթադրեն, սակայն Սպանիա Զուիցերիայէ ետք ամէնէն լեռնոտ երկիրն է եւ, հետեւաբար, դահոյկի սքանչելի հնարաւորութիւններ կ'ընծայէ զբօսաշրջիկներու: Ներկայիս դահոյկի 17 մեծ կեդրոններ հաստատուած են եւ, ինչ որ հետաքրքրական է, անոնք խճողուած չեն ձմեռը:

Որսորդներն եւս հիանալի դաշտ մը

կրնան գտնել հոն: Արդարեւ երկիրը հարուստ է թռչուններով, արջով, վայրի վարազով:

Միւս կողմէ քիչ երկիրներ կան, որ Սպանիոյ նման հին քաղաքակրթութիւններու այսքան բազմազանութիւն ունենան ցուցադրելի — փիւնիկեան, յունական եւ հռոմէական, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել մաւրիտենականն ու աւատապետական շրջանի դղեակները, կաթողիկէ եկեղեցիները եւ շէնքերը՝ իրենց հրապարակներով եւ հարուստ թանգարաններով:

Կառավարութիւնը հին շէնքերու եւ իջեւաններու մէջ պանդոկներ հաստատած է. ասոնք երբեմն հին փարթամ շինութիւններ են, ինչպէս Կրանատայի Սան Ֆրանսիսքօն:

Հետաքրքրական գաղափարներ ալ յղացուած են — ապրիլ միջին դարու ձեւով, անոր մթնոլորտին մէջ: Այսպէս, Ալքալա տը Հէնարէսի մէջ, որ Մատրիտի հին համալսարանի քաղաքն էր, զբօսաշրջիկը կրնայ անցընել Միկէլ տը Սերվանթէսի «կեանքը»: Ոչ միայն զբօսաշրջիկը կ'ուտէ ԺԶ. դարու ճաշ՝ խուղի մէջ տապկուած հաւկիթ մեղրով համեմուած, այլ եւ առիթ կ'ունենայ միաժամանակ դիտելու ներկայացում մը, հիմնուած Սերվանթէսի գրութիւններու վրայ, որով կը պատկերացուին «Տոն Քիշոթ»ի հեղինակին ուսանողական արկածալի օրերը, սիրային միջադէպերով: Նոյն ձեւի «օրեր» կը հրամցուին ուրիշ վայրերու մէջ եւս, զբօսաշրջիկներու: Սպանիոյ պատմութենէն քաղուած դրուագներ կը ներկայացուին համապատասխան մթնոլորտով Թոլետոյի, Փենիսքոլայի մէջ եւ այլուր: Միայն ուշադրութիւն՝ հոն դացողը աչքը պէտք է առնէ 100 ֆրանք վճարել ճաշի մը համար:

Մատրիտ եւս հետաքրքրական վայրեր ունի: Այցելուն կրնայ շրջագայիլ Թոլետոյի, Սեկովիայի եւ Արանխուէզի մէջ, դիտել Կոյա եւ Վելասքէզ էլ Փրատօ թանգարանը:

Սպանիոյ հիւսիսը, Պասքերու երկիրը, Աստուրիա եւ Կալիսիա, հարաւի համբաւը չունին ցարդ, հակառակ այն իրողութեան, որ հոյակապ շրջաններ են իրենց գեղեցիկ ծովափներով, լեռներով, եւայլն: Հոն կան անուանի քարանձաւներ, ինչպէս Ալթամիրայինը, Սանթանտէրի մէջ, կարմրախայտերով եւ լղեբով (սոմոն) հարուստ գետեր եւ վտակներ, թէեւ սանդմէ ոմանք սկսած են ապականիլ (դարուն հիւանդութիւնը) փըճացնելով իրենց յարգի ձուկերու պաշարը: Ճշդենք, թէ որսորդութեան եւ ձկնորսութեան համար պէտք է անպայման արտօնագիր ունենալ:

«Աֆիսիօնատօ»ներու համար Սպանիա դեռ ֆոլքլորի երկիր է — ցլամարտ եւ ֆլամենքօ, Սեվիլլայի տօնավաճառը եւ դեռ ուրիշ բաներ:

Զբօսաշրջիկութեան պատասխանատուները, այնուամենայնիւ, այլեւս չեն ուզեր Սպանիա հրաւիրել օտար այցելուն՝

դարամիտ կարծուած ազգերը: Ո՞ւր է «Մարդկային Իրաւունքի Պաշտպան Լիկայ»ի հաստատոր կազմակերպութիւնը, որ բան մը չկրցաւ ընել մինչ ըրին անոնք վերջին համաշխարհային պատերազմի հեղինակ գերման վարիչներուն:

Բայց, մենք բարոյապէս կը լուծենք մեր վրէժը...:

Լիոն

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆ

ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊՈՒԼՈՒՔԵԱՆԻ

Լիոնի Զմեռուան պալատի ընդարձակ սրահին մէջ է որ մասնաւոր ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին քաղաքապետը՝ Լուի Փրատէլ Պատուոյ Լեգէոնի խաչը յանձնած է Պ. Նափոլէոն Պուլուքեանի:

Յունուար 9ի մեր թիւով, արձագանգ հանդիսացած էինք արդէն եղած այս մեծարանքին եւ այսօր ալ արձագանգ կը հանդիսանանք այս առթիւ տեղի ունեցած ընդունելութեան, որու մասին երկարօրէն կ'անդրադառնայ Լիոնի Փրոկրէն Ապրիլ 12ի իր թիւին մէջ: Հանդիսութեան ներկայ եղած են խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար Պ. Լիւրոյեան, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, նախկին նախարար Լուի Ժոքս եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Ճառեր արտասանուած են եւ անգամ մը եւս յիշատակուած է Պ. Պուլուքեանի բարեսիրական լայն գործունէութիւնը: Ողեկոչուած է նաեւ Լիոնի ողբացեալ քաղաքապետ Էտուար Էռիոյի յիշատակը:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Եան'ց ակումբի նախաձեռնութեամբ, Ապրիլ 27ին, երգահանդէս մը կը տրուի Սալ Կաւօ Արա Կիրակոսեանի կողմէ:

«Ոսկի ձայնով» երգիչը ինչպէս կը վկայէ իր սալին կոչքը, ծնած է Պէյրութ 1935ին եւ երաժշտական ուսումը կատարած՝ Պէյրութի Պետական Երաժշտանոցը: Տարիներու ընթացքին ան միշտ իր մասնակցութիւնը բերած է ազգային եւ դեղարուեստական ձեռնարկներու: Այցելած է նաեւ Լիզպոն, Պաղտատ, Դամասկոս, Հալէպ եւ արժանացած ժողովրդային խանդավառ ընդունելութեան:

Ֆրանսահայութիւնը ծանօթ էր արդէն իր ձայնին շնորհիւ իր սալերուն, այս անգամ ալ Փարիզի գեղարուեստասէր Հայութիւնը առիթը պիտի ունենայ նաեւ ճանչնալու արուեստագէտը:

անոր հրամցնելով միայն ֆոլքլոր:

— Հիմնիկուէի դարաշրջանը վերջ գտած է. Սպանիա այլեւս արուեստական երկիր դարձած է, ցլամարտէ եւ կիթառի հնչիւններէ աւելին կ'ուզենք հրամցնել զբօսաշրջիկին, նկատել կուտան Սպանացիք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ- (39)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ես ճշմարտութիւնը կը խօսիմ եւ ձեր երեսին ալ կ'ըսեմ, որ փաստաբաններուն մէջ ձեզի չափ անկեղծ, պարկեշտ, արդարասէր մարդ քիչ տեսած եմ... Ես շողոքորթութիւն չեմ սիրեր, բայց ճշմարտութիւնն ալ չեմ ուզեր ծածկել:

— Գործին վերաբերեալ թուղթերը հո՞ս են, հարցուց փաստաբանը առանց չափազանց կարեւորութիւն տալու իրեն շռայլած գովեստներուն եւ ուղղակի կենդրականին դիմելով:

— Չէ՛, դրասենեակս են, պատասխանեց վաճառականը, վաղը առտու եկէք, ամէնքն ալ ձեզի կը յանձնեմ:

— Շատ աղէկ:

Եւ Սափրեան էֆէնտի ժամացոյցը նայեցաւ, ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Է՛, տանը հասեր է, երթանք սա

քննութիւնը աւարտենք, տոքթորը թերեւս ինծի կը սպասէ:

— Դուն իմ վրաս վստահութիւն ունի՞ս, ինչպէս որ ես քու վրադ ունիմ, հարցուց Մարգար էֆէնտի:

— Ի՞նչ ըսել է, բնականաբար, փութաց պատասխանել փաստաբանը:

— Զիս իբրեւ պարկեշտ, անկողմնակալ, ուղղամիտ եւ խելացի մարդ կ'ընդունի՞ս...

— Հարկաւ...

— Լաւ ուրեմն գիտցած եղիր, որ թաղականի այս խնդրին մէջ երկու գլխաւոր յանցաւորներ կան, մէկ մը Պօղոս էֆէնտին, մէկ մըն ալ ան գիւղացի միւսիւ Գարեգինը, ես մօտէն քննած, ուսումնասիրած եմ ամէն բան եւ անաչառօրէն կը խօսիմ, որովհետեւ ես չէզոք եմ:

— Ինծի ալ քիչ մը անանկ կ'երեւայ կոր, պատասխանեց փաստաբանը, հողային դատին վրայ մտածելով:

— Արդէն այդ համոզումը զօրացուցի՞ր, գոչեց վաճառականը ուրախութեամբ:

— Այսինքն՝ տպաւորութիւնս այն է, որ Պօղոս էֆէնտի պէտք է քաշուի, որպէսզի թաղը հանդարտի:

— Պռաւօ՛, շատ աղուոր դատեր ես կացութիւնը, եթէ այդ մարդը պաշտօնի վրայ մնայ, հաւատացէք արիւն պիտի թափի:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Մարգար էֆէնտի,

խնդիրը այդքան ալ մի չափազանցէք:

— Արդէն քանի մը անգամ կռիւ ու ծեծկռտուքներ եղան թաղին մէջ եւ պայքարը հետզհետէ սուր հանգամանք մը կ'առնէ կոր:

— Ուրեմն ժամ առաջ վերջ տալու է խնդրին, պատասխանեց փաստաբանը:

— Ատիկա ձեր ձեռքն է, ամէն բան ձեր տալիք տեղեկագրէն կախում ունի:

— Այնպէս է, բայց տեղեկագիրը ես առանձին պիտի չպատրաստեմ, ընկեր ունիմ հետս:

— Այո, գիտեմ, Տոքթ. Ծրարեանը, որ փոխանակ մեզի գալու, դժբախտաբար Պօղոս էֆէնտիին տունը ճաշի գնաց... ո՞վ գիտէ ինչ սուտերով գլուխը լեցուցած են:

— Ես ալ ճիշդ այդ վախը ունիմ:

— Բայց վերջապէս ճշմարտութիւնը կարելի չէ ծածկել... այդ տոքթորը ես չեմ ճանչնար, ի՞նչպէս է արհեստի մէջ:

— Շատ փորձառութիւն ունի կ'ըսեն:

— Մեր տիկինը քիչ մը ջղային է եւ լուրջ խնամքի պէտք ունի, արդեօք մէկ մը անոր ցոյց տա՞նք, ի՞նչ կ'ըսես:

— Աղէկ կ'ըլլայ:

— Ինչ որ է, վաղը երբոր տեսնուինք, այս մասին ալ կը խորհրդակցինք... դուն իր տրամադրութիւնները իմացիր եւ ինծի հաղորդէ:

Մարգար էֆէնտի եւ իւ հիւրը վերադարձան սալոն ու Վարչութեան պատուիրակը իր յարգանքները մատուցանելէ ետքը տիկին Սաթէնի՝ մեկնեցաւ դէպի եկեղեցի՝ քննութիւնները առաջ տանելու համար:

Տոքթ. Ծրարեան եւ Պօղոս էֆէնտի, ինչպէս նաեւ միւսիւ Գարեգին հոն արդէն իրեն կը սպասէին:

Թաղեցիներու խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր բակը:

Ամէն մարդ կ'ուզէր, որ լսուի իր կարծիքը եւ իր տեսութիւնները պարզէ: Եթէ այդ պահանջին գոհացում տալ ուզէին երկու վարչական պատուիրակները, հարկ էր, որ առնուազն ամիս մը քննութիւն տային:

Մէկ քանի անհրաժեշտ վկաներ լսելէ ետքը, որոշեցին քննութիւնը փակուած յայտարարել եւ մեկնիլ:

Բայց ահա այդ որոշումը դուրսը իմացուեցաւ եւ բուռն խրարանցում առաջ բերաւ:

— Ժողովուրդն ալ լսեցէք, կը պոռային բակէն, միակողմանի քննութիւն չըլլար:

— Կը բողոքենք, ժողովուրդի ձայնը խեղդել կ'ուզէք:

— Մեզի ալ պիտի լսէք, մենք ալ ըսելիք ունինք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արամ Պասմաճեան, այրի Տիկին Էլիզ Ասլանեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Թագւոր Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Արեգ Տիրազան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Պասմաճեան եւ զաւակները՝ Ռաֆֆի եւ Արէն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փափազեան, Պր. Վահագն Ապուլեան եւ զաւակները՝ Հիւկէթ եւ Ժորժ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ասլանեան (Լիբանան), Պր. Մանուկ Ասլանեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Շիրակեան զաւակը եւ թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Նիկոլեան եւ զաւակը Սիլվիա (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պասմաճեան եւ զաւակը Ստեփան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Պասմաճեան եւ զաւակները՝ Իրմա, Լիլիան, Իվէթ, Սիլվի, այրի Տիկին Մարի Ալթունեան, այրի Տիկին Մաքրուհի Բէշտիմալճեան, այրի Տիկին Մաքրուհի Խորտէքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Խորտէքեան եւ զաւակները՝ Սերժ եւ Նէլլի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէր-Գալուստեան եւ զաւակները՝ Ալէն, Իզապէլ, Տէր եւ Տիկին Ժերար Օհանեան եւ զաւակը Քրիստին, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սանտալճեան եւ զաւակները (Եգիպտոս), Պր. Վահան Սանտալճեան եւ զաւակները (Վրաստան), Տէր եւ Տիկին Գիւթլէր (Քալիֆորնիա), այրի Տիկին Պալեան, Թոք. Սոնիա Պալեան, Ֆերմանեան, Տիկին Օլկա Սահունի, Աշըրեան Պալգըր եւ բոլոր ազգականներն ու բարեկամները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, փեսին, եղբօր, հօրեղբօր, աներձագին, զարմիկին, սանին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Ապրիլ 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Ապրիլ 21, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները, եղբայրը Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սարգիսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Դաւիթեան (Փիւժէ) եւ ազգականական բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի 23 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէնթ-Անտրէ-լը-Հօ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պր. Մկրտիչ Աւետիքեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, իր մօր՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ զաւկին՝

ԱԼԷՆ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին ի յիշատակ

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

17-20 տարեկան տղայ հայ երիտասարդ մը, պոնէքբրիի հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար:

Դիմել՝ «Յառաջ»ի:

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20·30ին, Սալ Կավօ 45 Ռիւ Լա Պոէսի, Մէթրօ Միրոմենիլ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտուն ժամը 10ին, Քափիթոլ Սինեմային մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան

Կը նախագահէ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ - երեսփոխան

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ

(Նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբի)

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանս.) Տիկին ԺԱԳԼԻՆ ԼԷՔԻՍ (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Մարմնին) եւ Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸԶԷ

Հանդիսութենէն ետք պաշտօնական թափորով այց եւ ծաղկեպսակ Մոպիլի յուշարձանին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ Ապրիլ 22, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնին մէջ

Կը խօսին Մէթր ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆ եւ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին, մասնակցութեամբ Օր. Սիրվարդ Գազանճեանի

Կիրակի առաւօտ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Ապա՝ թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռեալներու յուշարձանին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Նոթր - Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Մեներգող Տիկին Վերա Օնորա (ծնեալ Հացունի) Փարիզի օփերայէն:

×

ԼԻՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի Նոթր-Տամ Ֆուրվիէռ տաճարին մէջ, Ապրիլ 23, Կիրակի, ժամը 11ին:

×

ՎԻԷՆ

Ապրիլեան նահատակներու 57րդ տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 23 Ապրիլ, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ-Անտրէ-Լը-Հօ եկեղեցիին մէջ:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին: Օրուան առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հ. Վ. Թօփալեան: Պատարագէն յետոյ, ժամը 11·30ին ժողովուրդը պիտի հաւաքուի կայարան «Մոնիման օ Մոռ»ի առջեւ, Վիէնի գաղութին կողմէ ծաղկեփունջ դնելու համար:

×

ՄԷՕՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մէօտոնի հայ կաթողիկէ մատրան մէջ այս Կիրակի, Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին եւ հանգստեան պաշտօն նորոգ հանգուցեալ Մշեցի Ղազար Կարապետեանի յիշատակին:

×

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8·30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր զոհերու յիշատակին:

×

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի ժամը 14·30ին Ֆրանսական եկեղեցիի մէջ պատարագ Եղեռնի նահատակներու յիշատակին:

Պատարագիչ Վարդանեան Եպս.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին Տիկին ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, եկեղեցւոյ կից սրահը, ժամը 16ին:

Նոյն դասախօսութիւնը՝ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ, եկեղեցւոյ սրահը Ապրիլ 30, ժամը 16ին:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ԳԻՆԵՁՕՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր վարչութեան ընտրութեան առիթով, կազմակերպած է գինեձօն մը՝ իր վերանորոգուած եւ կահաւորուած դպրոցի սրահին մէջ, Ապրիլ 23ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15,30ին:

Սիրով կը հրաւիրուին խաչուհիներն ու համակիրները:

Ընկերական ջերմ ընդունելութիւն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յովհ. Վարդանեան 20 Ֆր. կը նուիրէ:

×

Աթէնքէն ընկ. Ռուբէն Թափճեան 50 Ֆր. կը նուիրէ, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 23 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Գ. Իփէկեան ակումբը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները 22 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 7,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆՈՒԷՐ

Նորոգ հանգուցեալ Հայկանոյշ Զքբաշխանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Մարի Գորգիկեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի դպրոցին:

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Մայիս 6, ժամը 21ին

Սալ Սէն - Ժորժ

Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 25 Ապրիլ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ), կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

LA SECTION CULTURELLE DU

CLUB des JEUNES de l'U.G.A.B.

Prie tous les jeunes de venir nombreux rendre hommage à nos martyrs

—— GENOCIDE 1915 ——

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ 1915

Cette soirée du souvenir sera consacrée :

1ère partie — La vie et l'œuvre de Grigor ZOHRAB

2ème partie — Montage de diapositives retraçant l'historique de l'extermination d'un peuple

LE VENDREDI 21 AVRIL A 20 H. 30

Dans les Salles des Centraux 8, Rue Jean Goujon, Paris

Semaine Culturelle du Yan's Club

SAMEDI 22 AVRIL A PARTIR DE 18 H.

EXPOSITION

DES MEILLEURS PHOTOGRAPHES DE BEYROUTH

SUR INVITATION

×

MARDI 25 AVRIL A 21 HEURES

LES ESPOIRS DE LA CHANSON

En présence de ROSY VARTE et MICHEL ARDAN

SUR INVITATION

×

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES

SALLE GAVEAU

45, Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Pour la première fois à PARIS

Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DOURIAN

Pour les billets s'adresser :

BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)

MARIES DE REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06

MODELTEX, 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00

BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

ՈՒՐԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 21 AVRIL 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.397
48e ANNÉE — N° 12.397

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՍԷՎՔԻԱԹ»Ի ՋԱՐԱՇՈՒՔ ՕՐԷՆՔԸ

Հայեւթուրք յարաբերութեանց մասին «պատմութիւն» գրող Թուրքերը, ինչ քաղաքական հոսանքի կամ ընկերային դասակարգի ալ պատկանին, որքան ալ փորձեն իրենք զիրենք ներկայացնել իբրեւ Հայոց «բարեկամ» եւ յաւակնին առարկայական ըլլալ, չեն կրնար ձերբազատուիլ պատմական բացարձակ ճշմարտութիւնները խեղաթիւրելու, նենգափոխելու իրենց ժառանգական, առհաւական մտայնութենէն:

Բոլորն ալ մրցումի ելած են իրարու հետ՝ Հայերու վզին փաթթելու համար 1915ի ջարդերու եւ տեղահանութեանց պատասխանատուութիւնը:

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձի այս օրերուն, կ՚ուզէինք անգամ մը եւս անդրադառնալ այս խնդրին, հաստատելու համար, որ ցեղասպան ազգի զաւակները ո՛չ միայն խղճահարութիւն չեն զգար իրենց հայրերու կամ եղբայրներու գործօն մասնակցութեամբ անմեղ, անպաշտպան Հայերու դէմ գործուած դիւային, անմարդկային ոճիրներուն համար, այլեւ կը ջանան սուտ ու անամօթ ամբաստանութիւններով գոհը վերածել դահիճի, խաբել հանրային կարծիքը եւ յաւերժացնել Թուրքերու հոգիին մէջ ատելութիւնը հանդէպ Հայերուն:

Առաջին առթիւ յիշենք Իսմայիլ Համի Տանիշմէնտը, հեղինակ քառահատոր գրքի մը, որ կը կոչուի Իզահլը Օսմանլը Թարիհի Քրոնոլոժիսի (Օսմանեան Պատմութեան Մեկնաբանեալ Ժամանակագրութիւն), Պոլիս, 1925–1955: Հեղինակը 1918 Մարտին իբրեւ պատուիրակ մասնակցած է Տրապիզոնի խորհրդաժողովին, մօտէն ճանչցած է Իթթիհատի բոլոր վարիչները, որոնց կը հայհոյէ անվերապահօրէն եւ զանոնք պատասխանատու կը նկատէ օսմանեան կայսրութեան քայքայման:

Սոսկ կը դատապարտէ ոճրագործ կառավարութեան բոլոր արարքները 1908ի Սահմանադրութենէն սկսեալ մինչեւ 1918, բացի մէկ կէտէ, — հայկական ջարդերէն, զորս կ՚արդարացնէ առանց կարմրելու:

Վանի հերոսամարտն է բոլորին մղձաւանջը: Թուրքերը մինչեւ այսօր տակաւին չեն կրցած մարսել Զէյթունի, Սասունի, Վասպուրականի եւ այլ վայրերու Հայոց ազատագրական յաջող շարժումները:

Իր գրքի չորրորդ հատորին մէջ (էջ 428) Տանիշմէնտ կը գրէ թէ Էնվէր փաշայի յիմար յարձակողականին պատճառաւ Սարըքամիշի ճակատին վրայ Ռուսերը 32.000, իսկ Թուրքերը 60.000ի կորուստ ունեցան եւ արեւելեան Անատոլուի սահմանները բացուեցան ռուսական բանակներուն առջեւ:

Խօսքը տանք իրեն.

«Ամէնէն առաջ 6 Մայիս 1915ի Հինգշաբթի օրը Վանը ինկաւ: Այստեղի Հայերը 13 Ապրիլ Երեքշաբթի օրէն սկսեալ ապստամբեր էին: Այս դաւաճան ապստամբները թշնամիին հետ ձեռք ձեռքի գործած ըլլալով, երբոր ռուսական բանակը Վան մտաւ, ցարին հրամանով հայ կառավարիչ մը կարգուեցաւ այնտեղ: Շատ չանցած Մուշ եւ Պիթլիս եւս նոյն ճակատագիրն ունեցան: Այդ շրջանի Թուրքերը հայեւռուս վարչութեան տակ անլսելի համատարած ջարդերու եւ զարհուրելի զուլումներու ենթարկուեցան, որ մարդկութեան երեսը յաւիտեան կարմրցնելու հանգամանք ունեցող ոճիրներ են: Աստուած միայն գիտէ թէ ո՛րքան Թուրք երախաներ, կիներ, երիտասարդներ ու ծերեր նաւակներով Վանայ լիճին մէջտեղը տարուելով ջրամոյն եղան (??): Արդէն այդ պատերազմի օրերուն Հայ քոմիթաճիները գրեթէ ամէն կողմ ապստամբութեան պատրաստութիւն էին տեսած եւ շատ վայրերու մէջ մթերանոցներ լեցուն զէնք ու ռազմանիւթ կուտակած էին: Այս զարհուրելի ոճիրներու մասին 122 վաւերաթուղթեր կան 1916ին Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէնութեան կողմէ «Հայկ. կոմիտէներու գործունէութեան եւ շարժումներուն մասին» հրատարակուած գրքին մէջ:

«Ահա՛ այս պատճառով է, որ 14–27 Մայիս 1915 Հինգշաբթի օր հրատարակուեցաւ «Սէվքիյաթ Գանունու» կոչուած բռնագաղթի (թէհճիր) օրէնքը: Այսուհանդերձ, նախ քան անոր հրատարակուիլը, այս օրէնքը 24 Ապրիլ Կիրակի օրուընէ սկսաւ գործադրուիլ իբրեւ բացառիկ որոշում մը, պատերազմական վիճակին պատճառաւ»:

Թուրք պատմագիրը ուրիշ մանրամասնութիւններ չի տար Սէվքիյաթի չարաչուք օրէնքին գործադրութեան ընթացքին գործուած անթիւ, անհամար ոճիրներուն մասին արիւնարբու Թուրքերուն եւ Թէշքիլաթը Մահսուսէի գազանաբարոյ չէթէներուն կողմէ, կարգադրութեամբ եւ աջակցութեամբ Պոլսոյ ոճրագործ կառավարութեան:

Սէվքիյաթ (փոխադրութիւն, առաքում) անմեղ բառով կը քողարկեն մարդկային պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը, որուն զոհ գացին մեր մէկ միլիոն հարազատները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ֆիկառօ – Սոֆրէս հանրային կարծիքի վերջին քննութիւնը այնքան նպաստաւոր պատկեր մը չի ներկայացներ մեծամասնութեան համար: Արդարեւ «այո»ն կը նահանջէ ի նպաստ «ոչ»ին ու նաեւ ձեռնպահութեան:

Այս պայմաններու մէջ պարզուած պատկերը չի կրնար անշուշտ գոհացուցիչ ըլլալ Նախագահին համար, որ նոյն վարկով չի կրնար անշուշտ խօսիլ այլեւս Եւրոպայի իր ընկերներուն հետ: Մանաւանդ որ եթէ «այո»ն, ըստ Նախագահին եւ մեծամասնութեան կը նշանակէ թէ ժողովուրդը համամիտ է որ չորս նոր անդամներ ունենայ Հասարակաց Շուկան, «ոչ»ը կամ ձեռնպահութիւնը աւելի կառավարութեան հանդէպ վերապահութիւն պիտի նշանակէ քան Եւրոպայի ընդլայնման:

Այսպէս ուրեմն Սոֆրէսի վերջին քննութիւնը սա պատկերը կը պարզէ.— ձեռնպահ կամ ճերմակ քուէ՝ 35 առ հարիւր, այո՛, 48 առ հարիւր, ոչ՝ 17 առ հարիւր: Այս պիտի նշանակէր՝ եթէ «այո»ն արտայայտուած քուէներուն 74 առ հարիւրը կը ներկայացնէ, միայն 38 առ հարիւրը պիտի ներկայացնէ արձանագրուած քուէարկողներուն:

Հինգշաբթի իրիկուն Ժան Լըքանիւէ, Ֆր. Միթերան, Ֆոնթանէ եւ Շապան Տէլմաս (հեռատեսիլէն) կը փակէին հանրաքուէի արշաւը իսկ ձայնասփիւռէն՝ Մորիս (ընկերվարական), Ֆաժոն (համայնավար), Սանկինեթթի (Իւ. Տէ. Էռ.) եւ Փինէ (հիւր՝ մեծամասնութեան), վերջին խօսքը կ՚առնէ Ուրբաթ իրիկուն Նախագահ Ժորժ Փոմփիտու: Յիշենք այս առթիւ որ իրաւագէտ Մօրիս Տիւվերժէ «Խաբէութիւն մը» խորագրին տակ կը քննադատէ Մոնտի մէջ ընտրութեան ձեւը եւ անարդարութիւնները:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. ԸՆՏՐԱՇՐՋԱՆԻՆ՝ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ – ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐ – ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ Է

Կիրակի օր, տեղի կ՚ունենային Լիբանանի ընտրութեանց առաջին մասը (Պէյրութ եւ Հիւսիսային Լիբանան) ուր կ՚ընտրուէին 36 երեսփոխաններ (99ի վրայ):

Դաշնակցական – Փաղանգաւոր – Ազատական միացեալ ցանկին բոլոր թեկնածուները՝ Փիէր Ճեմայէլ, Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան, Մէթր Խաչիկ Պապիկեան, Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան, Միշէլ Սասին, Նասրի Մալուֆ եւ Ժոզէֆ Զատէր ընտրուած են: Արդէն յիշենք որ բացի Տոքթ. Ա. Մանուկեանէ, միւս թեկնածուները մրցակից չունէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ ժամանեց ամերիկեան պատուիրակութիւն մը, քսան մասնագէտներէ բաղկացած: Անոնց պաշտօնն է նախապատրաստական աշխատանք կատարել՝ Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան կապակցութեամբ: Միւս կողմէ, ամերիկացի երկու ծերակուտականներ՝ Մանսֆիլտ եւ Սքոթ, Փեքին ժամանեցին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ չորս Պարսիկներ եւս գնդակահարուեցան՝ «Պետութեան դէմ դաւած» ըլլալու ամբաստանութեամբ: Հինգերորդ մը, որ միւսներուն հետ մահուան դատապարտուած էր, Շահին հրամանով ցկեանս բանտարկութիւն ստացաւ, որովհետեւ «զղջացած» է ոստիկանութեան հետ: Ցայսօր 23ի կը հասնի թիւը գնդակահարուածներու, միշտ նոյն ամբաստանութեամբ:

ՀԻՒՍԻՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ Միկեր եւ արագավազ մարտանաւեր յարձակում գործեցին ամերիկեան նաւերու վրայ, Թոնքինի ծոցը: Մէկ Միկ մը գնդակոծուեցաւ եւ երկու արագավազ նաւեր ընկղմեցան: Ամերիկացի չորս նաւաստի վիրաւորուեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանտերու մէջ, Մայիս մէկէն սկսեալ կին բանտարկեալները իրաւունք պիտի ունենան իրենց սովորական արդուզարդը (շրթունքի ներկ եւն.) ընել: Ցարդ արգիլուած էր:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան ղեկավար շրջանակներու մէջ պաշտօնազրկումներ կատարուեցան: Հինգ բարձրաստիճան կուսակցականներ հեռացուեցան իրենց պաշտօններէն, որովհետեւ անոնցմէ երեքը «շեղում» ունեցած էր գաղափարական գետնի վրայ, իսկ երկուքը՝ «չարաշահած» էին իրենց դիրքը:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Վիլի Պրանտ Հինգշաբթի օր ճաշի հիւրն էր Անգլիոյ Թագուհիին, Ուինսըրի դղեակը, ուր եւ պիտի անցընէ գիշերը: Եղիզապէթ յաջորդ օր կը տօնէ իր 46րդ տարեդարձը: Աւանդութեամբ սակայն Թագուհիին ծննդեան տարեդարձը պաշտօնապէս կը տօնուի Յունիսին:

ՓԱՐԻԶԻ իսրայէլեան դեսպանատունը փայլուն ընդունելութիւն մը տուաւ առջի օր, Իսրայէլի Պետութեան 24ամեակին առթիւ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Եթէ Նախագահ Փոմփիտուի հարցումը, ուղղուած Ֆրանսացի քաղաքացիներուն պարզ է, նուազ պարզ է անշուշտ այդ հարցումին դրդապատճառը:

Արդարեւ ոչ ոք կրնայ համոզուիլ որ Նախագահ Փոմփիտու անհրաժեշտ նկատած ըլլայ Ֆրանսացիներուն կարծիքն ունենալ որոշելու համար, յանուն Ֆրանսայի թէ պէ՞տք է որ Անգլիա, Իրլանտա, Դանիա եւ Նորվեկիա անդամակցին Հասարակաց Շուկային: Մանաւանդ որ, խոստովանինք, միջին քաղաքացին չի կրնար գիտնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ երկիրներու անդամակցութիւնը իրեն համար եւ ի՞նչ կրնան ըլլալ այդ անդամակցութեան հետեւանքները:

Արդար էր, ինչպէս ըսին շատեր, որ հանրաքուէի դրուէին աւելի հրատապ հարցեր, ներքին ճակատի վրայ, որոնք ուղղակի կը շահագրգռեն ժողովուրդը եւ որոնց վրայ կրնայ աւելի ձեռնհասօրէն պատասխանել: Բայց անշուշտ նման հարցումներ չեն դրուիր — ոչ ոք կը մտածէ հարցնել ժողովուրդին — հանրաքուէի միջոցաւ թէ պէ՞տք է միլիառներ ծախսել հիւլէական ուժի համար, կամ պարզապէս համաձա՞յն էք որ կրկին ու կրկին ապրուստը սղէ:

Նախագահ Փոմփիտու խելացի ու հեռատես պետական դէմք մըն է, որ արդէն իսկ, անակնկալ հանրաքուէով մը, յաջողեցաւ խառնակ կացութիւն մը ստեղծել բոլոր քաղաքական հոսանքներու մէջ: Անոնք՝ համայնավարէն մինչեւ Աքսիոն Ֆրանսէզ, քաջ գիտնալով որ եղածը վարպետ ծուղակ մըն էր, անճարանքով ինկան մէջը ի մեծ գոհունակութիւն մեծամասնութեան:

Նախագահը յաջողեցաւ պառակտել ձախի ճակատը, որու ճակատագիրն է տեւական վիժումներ արձանագրել:

Այս ձախողութեան առաջքն առնելու համար է որ Ընկերվարականները ձեռնպահութիւն որոշեցին, կամ աւելի ճիշդ՝ քուէարկելու պատճառաբանեալ մերժում, նաեւ այն խաբուսիկ յոյսով որ կրնան համոզել Համայնավարները եւ միացեալ ճակատը պահպանել: Սակարկութիւնները չյաջողեցան սակայն եւ Հանրապետութեան Նախագահը անգամ մը եւս գոհունակութիւնն ունեցաւ տեսնելու թէ ձախը, շնորհիւ մանաւանդ համայնավարներուն որոնց դիրքը միշտ նպաստաւորած է մեծամասնութիւնը, կը մնայ պառակտուած եւ ոչ-ձախ ընդդիմութիւնն ալ արտասովոր պատկեր մը կը պարզէ, նեղը մնացած անակնկալ կացութեան մը առջեւ:

Կասկած չկայ թէ Փոմփիտու պիտի ըստանայ իր սպասած «այո»ն եթէ նոյնիսկ ան չըլլայ զանգուածային եւ այդ «այո»ն անշուշտ տարբեր իմաստ ունի քան չորս Պետութեանց անդամակցութիւնը:

Այդ իսկ պատճառով է որ Ընկերվարականները եւ բազմաթիւ անհատական բնոյթ կրող խմբակցութիւններ կը մերժեն քուէարկել կամ կը համակերպին «ճերմակ» քուէի մը, այն խոր համոզումով որ, իրաց նման կացութեան մը առջեւ, զուցէ աւելի իմաստ ունի քուէարկելու այդ մերժումը, քան այո՛ կամ ո՛չ պատասխանելը հարցումի մը, որ կրնար շատ աւելի ձեռնհասօրէն քննուիլ ժողովուրդին ընտրեալներուն, այսինքն երեսփոխաններուն կողմէ:

«ՅԱՌԱՋ»

Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեան մանրամասնութիւնները կը շարունակենք տալ մեր վաղուան թիւով:

«ՏԱՐԵԴԱՐՁ» ՄԸ…

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ ԳՈՂՑՈՒԱԾ 28 ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

—o—

Ուրախալից տարեդարձի մը հաճելի յիշողութիւնը չէ որ ինծի տուն կուտայ այս տողերը գրել: 1967ի Մարտ ամսուան 14ին Երուսաղէմէն գողցուած ձեռագիրներուն հինգերորդ տարելիցն էր 1972ի Մարտ ամսուան 14ը, — խակայէս ողբերգական թուական մը՝ Սփիւռքի համայն գիտակից Հայութեան համար: Գողութիւն մը, որ անձնական կիրքերու այպանելի հրանիւթով բորբոքեցաւ, ցոյց տալով բարոյական ախտաղին վիճակը Սփիւռքի Հայութեան: Ոմանք ալ որ կայծոռիկի նման պլպլացին պա՛հ մը, տիրող փտութեան վրայ ինքզինքնին աստղ մը կար-ծելու սնամտութեամբ: Եւ, այդքան միայն: Սփիւռքի Հայութիւնը «մոռցաւ» իր պարտականութիւնը՝ հանդէպ ՀԱԶԱՐԱԻՈՐ ձեռագիրներու: Ողբալով 28 «գողցուած» ձեռագիրներու կորուստը, սակայն ոչինչ ընելով մնացող hազարաւոր ձեռագիրներուն համար:

Դեռ այն օրերուն՝ մենք գիտել տուինք թէ 28 գողցուած ձեռագիրներով զբաղիլը արժէք չունի, երբ ՉԳՈՂՑՈՒԱԾ ձեռագիրներով ոչ ոք կը զբաղի: Ըսինք, որ եթէ նոյնիսկ գողերը «բռնուէին» եւ խոստովանէին, արդիւնքը դարձեալ ոչինչ պիտի ըլլար: Խոստովանիմ, որ պահ մը խորհեցայ թէ այս գողութեան առթիւ ստեղծուած համատարած վրդովումը ուշքի կը բերէ մեզ, որպէսզի այս լուսաւորեալ ժամանակներուն Հայութիւնը տէր կանգնի իր մայրենի ժառանգութեան ամենակարեւորին, ձեռագիրներուն, ծանրագլուխ գիտակցութեամբ հետաքրքրուի անոնցմով, անոնց տալով իրենց արժանի գիտական կարեւորութիւնը եւ ըստ այնմ անոնց պահպանութեան համար յանձն առնելով ծրագրեալ պատասխանատուութիւն:

Ի՞նչ բաւարարութիւն պիտի ստացուէր գողերու յայտնաբերումէն: — Ոչինչ: Գողին «գո՛ղ ես» ըսել՝ անտարակոյս ողջամտութիւն է:

Տեղին է յիշել փոխաբերաբար. «Գողին երեսին թքեր են, անձրե՛ւ կուգայ ըսեր է»: Գողը, ինչպէս այն ատեն, հիմա՛ ալ լաւ գիտէ, որ գող է: Գողին բռնուիլը, ուրեմն, բան մը պիտի չփոխէր ձեռագիրներու տխուր վիճակէն, ինչպէս որ գողին չբռնուիլը բան մը չէ փոխած նոյն այդ տխուր վիճակէն: Նոյն ատեն, Սփիւռքը, որ այն ատեն անհրաժեշտ կը գտնէր գողին յայտնութիւնը, պէտք է որ նպատակ մը ունեցած ըլլար ձեռագիրներուն՝ հանդէպ, — նպատա՛կ՝ զոր ինք պիտի հետապնդէր, գողերու բռնուելէն ետք: Եթէ այդ նպատակը գոյութիւն չունէր այն ատեն, պարզ է ուրեմն որ գողին բռնուիլը անհրաժեշտութիւն մը չէ, բայց Սփիւռքի ողջամտութիւնը զուարճացնելէ, քանի որ մենք կրնանք բազմաթիւ եւ բազմատեսակ ձեռագրաց գողութիւննե՛ր յիշել, որոնց գողերէն ոմանք բռնուած, ուրիշներ ալ չբռնուած մնացած են, որոնց սակայն ո՛չ մէկէն եւ ո՛չ ալ միւսէն ձեռագիրներու ապահովութեան համար դոյզն բարիք հասած է. ձեռագիրները մնացած են նոյն անպաշտպան վիճակին մէջ:

Անտարակոյս, յիշողութեանց մէջ թարմ են արտայայտութիւնները Երուսաղէմի միաբանութեան, անոր վարչութեան, պատրիարքին, հին ու նոր անդամներու հանդէպ: Ողբալին այն է, որ Երուսաղէմի գրեթէ 4000 ձեռագիրները դարձեալ թխմուած են հնադարեան Ս. Թորոսի խիստ նախնական դիրութիւններով չէնքին մէջ… ճիշդ այնպէս՝ որ անոնք գտնուած են, նախկին բազմաթիւ ուրիշ գողութիւններու ընթացքին:

Արդ ի՞նչ իրաւամբ մենք կը յանդգնինք (յանդգնեցանք կամ ապագային պիտի յանդգնինք) հին, ներկայ կամ ապագայ միաբանութեան, վարչութեան, պատրիարքին եւ ուրիշներու հասցէին, «ի խաչ», պոռալ, երբ Պիղատոսները միշտ ձեռքերնին պիտի լուան… եւ դարձեալ ձեռագիրներ պիտի կորսուին կամ գողցուին: Չէ՞ որ մենք, Սփիւռքի Հայութիւն, մեր նախնական պարտականութեան մէջ իսկ թերացած ենք ու կը թերանանք մեր ձեռագիրներուն հանդէպ:

Երուսաղէմի մեր ձեռագիրները կարիք ունին արդիական ապահով շէնքի մը: Աշխարհի այդ անհանդարտ ու փոթորկալից մարդկային կեդրոնին մէջ բոլորովին անպաշտպան են 4000 ձեռագիրներ, որոնցմէ 28ին համար բաբելոնական աղմուկ տիրեց համայն Հայութեան մէջ, իսկ 4000ին համար ծպտուն մը անգամ չի լուիր: Կ'ըսեն թէ Սփիւռքը միլիոններ կը ծախսէ եկեղեցիներու, դպրոցներու, կրթական – մշակութային հիմնարկութեանց, համալսարանական ամբիոններու, գրական հիմնադրամներու համար. զարմանալի է, որ համեստ գումար մը յատկացնելու գիտակցութիւնը չունինք, որպէսզի «հուրէ եւ սուրէ» պահպանուած շէնք մը շինուի այդ ի՛րբ թէ բոլորին կողմէ գնահատուած ազգային ժառանգութեան, ձեռագիրներուն համար:

Պատրիարք եւ միաբանութիւն պատրաստ են նման նուիրատուութիւն մը ընդունելու եւ վանքին մէջ տեղ գտնելու՝ նման շինութեան մը նպատակաւ: Սփիւռքը այսօր նիւթապէս ի վիճակի է նման ամենակենսական նպատակի մը համար հարկ եղած զոհողութիւնը ընելու: Արդ, ուրեմն, Երուսաղէմի ձեռագիրներուն հանդէպ պարտականութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը ուղղակի Սփիւռքի Հայութեան վրայ կ'իյնայ, ինչպէս որ կ'իյնար 28ի գողութենէն ալ առաջ, կամ ինչպէս պիտի իյնայ ապագայ գողութիւններէ ալ վերջ:

Երանի՜ Սփիւռք, որ կ'երեւայ թէ մոռցաւ 28 գողցուածներէն hինգին դեռ գողցուած մնալը…:

Յ. ՔԻՐՏԵԱՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՑԱՒ

—o—

«Յառաջ»ի հինգշաբթի օրուան թիւին մէջ (թիւ 12390) ուշադրութեամբ կարդացի Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթէն արտատպուած ողջոյթեանս ընկեր, Նազարէթ Թօփալեանի «Ոճիր Հայրենիքի դէմ…» յօդուածը ուր կ'ակնարկուէր մասնաւորապէս Միջին Արեւելքէն Հայաստան ճամբորդող կարգ մը Հայերու, որ Երկրէն կ'արտահանեն, անշուշտ տեղացիներու մեղսակցութեամբ, թանկարժէք եւ գեղարուեստական արծաթեղէն իրեր, արծաթի սակով ծախելու համար զանոնք արտասահմանի մէջ: Զգուելի եւ անգիտակից արարք մը, զոր յօդուածագիրը արդարացիօրէն կ'այպանէ:

Թոյլ տուէք որ քանի մը տող ես ալ աւելցնեմ այն հայակիր եւ անկրկնելի թանգարանի մասին, որ մեր Հայրենի երկիրն է:

Դեռ նոր եմ վերադարձած հոնկէ, համառօտ այցելութենէ մը, եւ ինչ որ կը կատարուի հոն նոր եւ քանակութեամբ, ինկայէս անպատմելի կը թուի, մինչեւ իսկ յուզիչ, դարերով իր աշխատանքին արդիւնքը չտեսնող ժողովուրդի մը վերջապէս ստեղծուած են կարելիութիւններ եւ դիւրութիւններ թեւ տալու իր ստեղծագործ տենդին, եւ Հայաստանի ծոցը անով վառուած միեւնոյն թափով կը կառուցանէ գեղեցիկն ու ազնիւը, օգտակարն ու նուազ օգտակարը: Հոգ չէ. ժամանակի ընթացքին այդ ալ աւելի տրամաբանական ընթացք մը կ'առնէ՝ Հեկէլեան տրամաբանութեան ընթացքը կատարելէ վերջ:

Ինչ որ անսպասելի կերպով յուսահատական է սակայն, պատմական բազմահազար յուշարձաններու աւաղելի վիճակն է. աւաղելի եւ լքուած են տասնեակ հազարաւոր փոքր կամ մեծ, բայց համայն մարդկութիւնը հետաքրքրող, գեղարուեստական զանձեր, սքանչելի քանդակներ, բիւրաւոր խաչքարեր, փոքր մատուռներ եւ մեծ վանքեր եւ այն ինչ կը ներկայացուի մեզի յաճախ որպէս «վերանորոգուած յուշարձան», մեծ մասամբ երիտասարդ, հայրենասէր ճարտարապետներու եւ ուսանողներու ձեռնարկի արդիւնքն է եւ ոչինչ տոկոսը կը ներկայանէ եղածին…:

18րդ դարու արծաթէ գեղարուեստական զօտիի մը սահման անցնիլը եւ Պէյրութի շուկաներուն վրայ որպէս ապիտակ մետաղ ծախուիլը, ընդվզեցուցիչ է անտարակոյս եւ դատապարտելի, բայց ի՞նչ ըսել երբ 8րդ դարու հոյակերտ տաճար մը պետական պիւլտոզէրներով հիմնայատակ կը կործանի կլրասլատ ճամբայ մը բանալու կամ չարժանկարի սրահ մը բարձրացնելու համար… Ի՞նչ ըսել երբ մեր պատմութիւնը լուսաբանող եւ մեր գեղարուեստական գանձարանը ճոխացնող այնքան կարեւոր պեղումներ կանգ առած են կամ բնաւ չեն սկսած տակաւին … Ի՞նչ ըսել երբ կարգ մը թանկարժէք յուշարձաններ հայրենի հողին վրայ դժուարամատչելի, երբեմն նոյնիսկ անմատչելի դարձած են հայ ճարտարապետներու եւ սիրողներու, տեղւոյն թուրք բնակիչներուն պատճառով… ու տակաւին բազմաթիւ հարցականներ որ հայու խիղճն կը խռովեն: Արդեօք կարելի չէ՞ Իւնեսքօն հետաքրքրել կամ յաճախակի դիմումներով Խորհրդային Հայաստանի՞ (թէ Մոսկուայի) պատասխանատու մարմինները խթանել, որպէսզի չըսուի թէ «ձուկը գլուխէն կը հոտի»…:

ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ժ.

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ Կ'ԸՍԷ…

—o—

× Հեշտութիւնը զեփիւռ մըն է, որ հրատապ սիրտ մը զովացնելով եւ իր հետքին վրայ արցունք սփռելով կը սահի, որուն զովութիւնը մանրերկրորդ մը կը տեւէ… Բայց որչափ ալ տեւէ, դարձեալ այն զեփիւռին կը տենչանք:

× Մի՞թէ կը թաղուի ճառագայթը:

× Կեանքը գետի մը կը նմանի, որ երբեմն ծաղիկներու եւ երբեմն ալ ժայռերու մէջէն կը սահի:

× Բանաստեղծի մը խոկմանց սլաքը կրնայ թափանցել սրտի մը խաւարը:

× Տենչը աշխարհի ոսկեզօծումն է:

× Ով որ երգ չունի կամ երգել չի գիտեր՝ զգալու ներդաշնակութիւն, գեղեցկին եւ սիրունին խոէալականը չօշափելու քաղցրութիւնը չունի: Մարդուն նշանաբանը երգն է, է՛ն առաջին նշանաբանը երգն է. բնութիւնը ամբողջ երգ մըն է: Երիտասարդ ըլլալ եւ երգել, ծեր ըլլալ եւ աղօթել:

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Թող քանդէ թէկուզ իմ քառսուն ախպուրներս էլ, էդոր մէջ սրբապղծութիւն չկայ, հմը Հեղնար ախպուրն ուրիշ է, էնոր տակը գերեզման կայ…

— Արար – աշխարք գիտէ էդ բանը: Ընչի՞ պիտի քանդէ, հայրիկ…

— Վո՞վ գիտէ… Գուցէ թէ հրաշքի համար քանդէ: Իմ ժամանակս մարդ էդպէս բան մտքէն էլ չէր անցընէ, հմը հիմի… Հիմի մարդն սուտել կ'ուզէ աստուածային հրաշքը…

— Ախր հրաշք չկայ, հայրիկ, սուտ բան է:

— Հրաշքը կայ աւրըցողի համար, — էդպէս էլ կ'ըսես իրան, — հմը չաւրըցողը հրաշք չի տեսնի: Կ'ըսես տղիս, օր Հեղնար ախպուրի հրաշքը ոնչ թէ չոր քարի կամ թաց հողի մէջն էր, այլ իմ ժամանակուայ մարդոց հաւատացեալ հոգու… Իսկ քեզի, աղիզ հարս ջան, հազար մնաս բարով…

Նոյն վայրկեանին դրսում աղմուկ լըսուեց: Հարսն արագ դուրս վազեց: Միջանցքում լսուեց տղամարդու ձայն, ապա հարսի լացակումած ձայնը, որ շտապ ինչ–որ բան էր հաղորդում, որից յետոյ դուռը շրխկալով բացուեց եւ սենեակ մըտաւ ուստա Մկրտչի որդին:

Ուստան արդէն մեռած էր:

2.

Խաղաղ ու բաց – կապոյտ՝ բացուեց առաւօտն ուստա Մկրտչի սենեակում: Առաւօտուայ պէս հանդարտ եւ անշշուկ՝ Գալուստն արթնացաւ, կարծես քնի մէջ նա երկար ժամանակ ունկնդրել էր լռութեանը:

Այն սենեակից, որտեղ մի օր առաջ նրա հայրն էր մեռել, նա նայեց դէպի լուսամուտի նուրբ, անիրական կապոյտը: Երբեկոյեան Մանանը մոռացել էր փեղկերը ծածկել եւ Գալուստն այժմ գոհ էր այդ մոռացութեան համար. նա տեսնում էր Ջորի Բողազի առաւօտը, — առաջինն այն առաւօտներից, որոնք այլեւս չէր տեսնելու նրա հայրը…

Տան առջեւամասում աղջամուղջի միջից գծագրուել էր բարդիների՝ ապիտակաւուն բների շարքը: Բների այդ սինաշարից այն կողմ՝ վերեւում, որտեղ դիմացի լանջի ամենավերին փողոցն էր, լուսացող երկինքն աստմնաւոր հորիզոնով իջել էր բնակարանների բարձր ու ցածր պատերի դեռ մութ շարքի վրայ: Դոների վերեւում դեռ պլպլում էին փողոցը լուսաւորող նաւթի լապտերները եւ փողոցում դեռ կատարեալ գիշեր էր:

Բների այդ սինաշարից այն կողմ՝ ներքեւում, որտեղ երկու տների արանքից երեւում էր ձորի տափակ ու լայն յատակը, դեռ լրիւ խաւարի մէջ հոսում էր սակաւաջուր առուակի չարժուն խաւարը:

Նայում էր Գալուստը սենեակի տաք կիսախաւարից եւ զգում էր, թէ ինչպէս բարդիների գագաթներից իջնում էր զովութիւնը եւ առուակի ջրից բարձրանում էր զովութիւնը:

Մանանի մահճակալից լսւում էր քնածի հանդարտ շնչառութիւնը: Թւում էր, թէ դրանից էր սենեակի ե՛ւ խաղաղ ջերմութիւնը, ե՛ւ խաղաղ կիսախաւարը:

Եւ յանկարծ, սենեակն իր պատերի գորգերով եւ յատակի գորգերով, եւ դունատ – կապոյտ եւ դունատ – կարմիր վերմակներով, անկեան փոքրիկ սեղանի վըրայ դեռ պլպլացող գիշերաճրագով, Գալուստին թուաց դրսի հետ այնքա՛ն չաղընչուող, այնքա՛ն ներփակ: Եւ առաջին անգամ, սրտի ծանր ճնշումով, նա զգաց դրսի նոյն կարօտը, որն զգացել էր նրա հայրը մեռնելուց առաջ՝ նոյն սենեակից նայելով դէպի լուսամուտի այն կողմը… Գալուստն անմիջապէս վեր կացաւ, անշշուկ հագնուեց եւ բաց անելով դուռը, դուրս ելաւ դէպի աշխարհ:

Հազիւ դուռը բաց արած, նա լսեց ծառերի ու ջրի համատարած մեղմ խշշոցը զով լռութեան մէջ: Առաւօտը, որ սենեակից երեւում էր բաց–կապոյտ եւ երազային, այժմ դունաթափ էր եւ իրական: Այստեղ ու այնտեղ, լուսաբացի սառնութեան մէջ, դեռ փայլում էին փոքրիկ լապտերները՝ արդէն անճառագայթ, ինքնամփոփ: Մի բարձր սեան վերեւում, միայնակ վառւում էր ելեկտրական մեծ լապտերը, որ թեթեւ օրօրւում էր՝ երեւի քաղաքի վրայով անցնում էր փոքրիկ քամի:

Լուսամուտափեղկերը, դռներն ու դարբասները դեռ փակ էին: Տների առջեւի հրապարակներում եւ փողոցներում դեռ ոչ ոք կար: Ծառերի ու ջրի համատարած մեղմ խշշոցը, որ լսուել էր առաջին վայրկեանին, այժմ դարձել էր անլսելի: Ամէն ինչ լուռ էր: Միայն փողոցներից մէկի անկեան եռեւում մէկն աւլում էր մայթը: Մի կառապանի կտուրից յանակ բուրում էր խոտի դէզը, որի մի կողմում դեռ կծկուել էր վերջացած գիշերը:

(8 – Շար.)

ԵՐԶՆԿԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ...

1915 Յուլիս 20ին հասանք Երզնկա : Դեռ լոյս էր : Երեկոյեան ժամերուն սկսանք վար իջնել հանդիպակաց լեռնէն, ուրկէ յստակ կը տեսնէինք քաղաքը իր անհամար բարդիներով : Երկար էր ճամբան, որով հազիւ կէս գիշերին կրցանք հասնիլ Հայոց գերեզմանատունը, որ քաղաքին միւս ծայրն էր :

Լուսնկայ գիշեր մըն էր, եւ կարծես լուսաւորուած էր գերեզմանատունը, որպէսզի ամէն բան յստակ տեսնենք : Ուրեմն գերեզմանատուն առաջնորդեցին մեզ… բնակելու կամ հոն մնալու համար ընդմիշտ :

Առաջին մանողներէն էի… ա՜խ այդ վայրը, հրէշներու պատրաստած խսկա – կան «արցունքի հովիտ»ը… ամէն կողմ մեռել, հողեւարքի մէջ գտնուող խլեակներ, մայրեր անշնչացած եւ անոնց չորցած ծիծերէն դեռ սնունդ փնտռող մանուկներ… աղիողորմ տեսարան : Հառաչանք ու կոծ :

Նոյնիսկ աւելի քան յիսուն տարի ետք կարելի չէ գրիչը ձեռք առնել նկարագրելու համար պարզուած տեսարանը, աչքիս առջեւ : Ահարոնեանի խօսքն է, որ կը զամուի մաքիս վրայ — էսքան չարիք թէ մոռանանք մեր որդիք, թո՛ղ ողջ աշխարհի Հայուն կարդայ նախատինք…

Կամաց – կամաց կարաւանը չարժե – ցաւ մինչեւ գերեզմանատուն՝ հաստատուելու համար հոն : Եւ ի՛նչ վայնասուն, երբ ժողովուրդը ըմբռնեց իրեն վիճակուած ճակատագիրը : Բարեբախտաբար երկար չմնացինք հոն՝ մեզ տեղափոխեցին այլուր :

Հայրս քանի մը ընկերներով կը մեկնէր ամէն առաւօտ՝ վերադառնալու համար երեկոները, յոգնած ու ընկճուած : Հարցուցի հօրս, թէ ո՞ւր կ'երթար այսպէս ամէն օր : Գլուխը դարձուց եւ չպատասխանեց :

Քանի մը օր ետք Խաչիկ եղբայրս էր, որ պատասխանեց իմ հարցումիս.— Ա՜խ, եղբայր, պատմուելիք բան չէ, ամէն օր մեզ կը տանին գերեզմանատուն, որպէսզի մեռած ու չմեռած մարդիկ փոսը նետենք ու թաղենք… մենք մեր մեռելները կը թաղենք…

… Այսօր տարբեր է պատկերը : Արդարեւ մենք մեր հողը կը փորենք ոչ թէ թաղելու կամ թաղուելու համար, այլ այդ հողին վրայ բարձրադիր շէնքեր կառուցանելու մտադրութեամբ :

Երէկ գերեզմանատուն, այսօր Բիւրական :

Հ. Օ. ԳԱՌՆԻԿ

ՊԱՏԱՌԻԿ ՄԸ ՅՈՒՇ

Հազիւ 12 տարեկան էի, երբ առաւօտ մը քունէս արթնցած՝ տեսայ գիւղացիք ժամը հաւաքուած են եւ իրենց չուրջն ալ ոստիկաններ կեցած են : Մանկունակ աչքերս սարսափեցան, մանաւորապէս, երբ ոստիկանները տունէ տուն մտնելով կը հաւաքէին բոլոր այրերը՝ առանց տարիքի խտրութեան :

Մեր գիւղի ննդ. մխտիկը կեղծ ու պատիր խօսքերով փորձեց հաւատացնել մեզ, թէ գտնուք կը տանին մօտակայ գիւղ մը, որպէսզի լսեն կառավարութեան հրամանագիրը՝ Հայերու մասին : Աւել – ցուց, թէ նոր կարգադրութիւն եղած է Հայերու ի նպաստ :

Խումբը ճամբայ ելաւ անծանօթ ուղղութեամբ եւ, յանկարծ, զանազան անկիւններէ մարդիկ խուժեցին տարագիր – ներու վրայ՝ սպաննելով անոնցմէ մէկ քանին :

Յաջորդ առաւօտ կարգը կիներուն եւ երախաներունն էր : Բոլորին դէմքին վրայ սարսափը դրոշմուած էր : Այսպէս երկու օրուան մէջ մեր գիւղը դատար – կուեցաւ. քանդուեցան տուներ, կողոպտուեցան շէներ, հրոյ ճարակ դարձան կալ ու այգի :

… Այդ տխուր օրէն անցած են տասնամեակներ եւ ես բախտի բերումով ազատած ու Ֆրանսա հաստատուած եմ : Այսուհանդերձ, դեռ չեմ կրցած մոռնալ մեր երբեմնի չէն գիւղը :

Վերջին բաղձանքս է, որ չմեռած տեսնէի մեր ժողովուրդը իր հայրենի հողին վրայ՝ միակամ եւ ազատ : Լիայոյս եմ, որ փափաքս պիտի իրականանայ, որովհետեւ մեր նահատակներու թափած արեան շնորհիւ այսօր փոքր Հայաստան մը ունինք, որ կը ծլի ու կը ծաղկի՝ վաղը դառնալու համար մեծ Հայաստանը մեր երազներուն :

ՍՈՐՏԱՐՑԻ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քլօտին Ծիրմէճեան, հազիւ 20 տարեկան, Փրիվասէն 17 տարեկանին անցընելէ ետք իր պաքալորէան, 19 տարեկանին ստացած է տնօրէնութեան քարտուղարութեան իր պրըվէն, Վալանսի Թեքնիք լիսէին մէջ :

ՐԱՖՖԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Նախանցեալ Երկուշաբթի տեղի ունեցաւ Րաֆֆիի նկարչութեան ցուցահանդէսի բացումը՝ Կալըրի Լօ–Ժէ սրահներէն ներս : Հակառակ անձրեւոտ եւ անախորժ օդին, կրնանք ըսել թէ ամէն ազգէ գեղարուեստասէրներու բազմութիւն մը եկած գրաւած էր սրահները՝ քաջալերելու հայ նկարիչը եւ դիտելու այն քառասուն նկարները՝ որոնք վրձիններու երփներանգ գոյներով եւ խաղերով եւ զունագեղ պատկերներու հրախաղութեամբ, նկարիչին նուրբ ճաշակն ու բանաստեղծական զուարթ ոգին ցոյց կուտային քնքուշօրէն, ինչպէս՝ ատտուան աստղը, անտառին երգը, Իսթանպուլի կինը, Մեֆիսթոֆէլի դէպի լուսին ճամբորդութիւնը, եւայլն :

Հոն էին ֆրանսական մամուլի թըղթակիցներ, լուսանկարիչներ, եւայլն : Ղրկուած շնորհաւորական հեռագիրներ եւ նամակներ իրարու կը յաջորդէին :

Հոս միջանկեալ ըսենք, որ երբ ֆրանսական ցուցահանդէսէ մը ներս կը մըտնենք, սրբավայրի մը վայել երկիւղածութեամբ կը դիտենք նկարները եւ լուռ ու մունջ կը մեկնինք, սակայն սոյն ցուցահանդէսը աւելի ընկերահամակրական հաւաքոյթի մը տպաւորութիւնը ունէր. անակնկալ հանդիպումներ, տաք խօսակցութիւններ, ձեռքի սեղմումներ, կարծիքներու փոխանակութիւններ զանազան նկարներու չուրջ, մէկ խօսքով միջազգային մթնոլորտ մը. եւ ահա այդ թոհուփոհին մէջ՝ սրահներէն ներս կը դիմաւորուի բուռն ծափերով Տիկին Պեթանքուրի ժամանումը, միշտ շնորհալի եւ համակրելի, որ իր սովորական պարզութեամբ կը հովանաւորէ ցուցահանդէսը :

Ժամը քանին, հանրածանօթ Անժ Ժիլ ճանչցուած հեռատեսիլի կայանէն իր զանազան գեղարուեստական գործունէութեամբ, եւ նախագահ՝ Փարի–Քըրթիքի, ներկայացուց Րաֆֆին որպէս նկարիչ զուարթութեան եւ բանաստեղծութեան չափանիշով, ինչպէս կը վկայեն իր գունագեղ նկարները, ճշմարիտ վայելք մը աչքերու : Այս խօսքերէն վերջ Անժ Ժիլ շնորհակալութեան երկու խօսք ուղղեց նաեւ Տիկին Պեթանքուրի, որ բարեհաճած էր արժեցնելու իրեն տրուած տեղը իր ներկայութեամբ : Ոսկեմատեանն ալ իր յարգանքի բաժինը ստացաւ ամէն ազգէ զանազան ստորագրութիւններով :

Նկարիչին շնորհակալութեան խօսքերով եւ ելեկտրական լոյսի ակնթարթ ելեւէջներով վերջ գտաւ հաճելին օգտակարին միացած այս գողտրիկ նկարահանդէսը ու ներկաները մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ :

Ցուցահանդէսը կը շարունակուի մինչեւ Ապրիլ 25 :

Անշուշտ ֆրանսացի եւ հայ քննադատներ իրենց խօսքը պիտի ըսեն սոյն ցուցահանդէսին առթիւ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԴԵՍԻԱ, Գրեց՝ Յակոբ Հիսայեան, տպարան Սեւան, Պէյրութ 1971 : Հեղինակին հասցէն՝ 41, Ռիւ Մորբիոն, Անիէռ :

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐԸ, գրեց՝ Խորէն Այվազեան (վէպ լիբանանեան կեանքէ), տպարան Ատլաս, Պէյրութ 1971 : Փարիզի մէջ դիմել՝ Կայծակումբ, 32, Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ :

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Կին մը գործ կը փնտռէ եւ մեծ վաճառատուն մը կը դիմէ ուր իրեն կը տրուի հարցարան մը զոր կը սկսի լեցնել բայց երբ կը հասնի «տարի՞ք» հարցումին, կը կենայ, կը վարանի եւ անձնակազմի տնօրէնը կ'ըսէ.— «Տիկին, որքան շատ սպասէք, այնքան աւելի կը վատթարանայ կացութիւնը» :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Երկու պատուիրակները տեսան, որ կարելի չէր այդ ամբոխին ձեռքէն ազատիլ : Սափրեան էֆէնտի որոշեց դուրս ելլել ու խօսիլ բազմութեան :

— Պարոննե՛ր, ըսաւ, Վարչութեան պատուիրակները ամենայն անկողմնակալութեամբ լսեցին պէտք եղած բոլոր վկաները եւ իրենց կարծիքը չինեցին, զոր տեղեկագրով մը պիտի մատուցանեն Վարչութեան, եւ վստահ եղէք, որ ազգային իշխանութիւնը արդարութեամբ պիտի լուծէ խնդիրը, ուստի յանուն Վարչութեան կը խնդրենք, որ հանդարտութեամբ ձեր տեղերը վերադառնաք եւ սպասէք մեր որոշումին :

— Մեզի ալ պէտք է, որ լսէք, ժողովուրդին ձայնը չէք կրնար ոտնակոխ ընել, գոչեցին քանի մը ձայներ :

— Բայց անկարելի է, որ մէկիկ մէկիկ կրնանք ձեզի մտիկ ընել :

— Պէտք է, որ ընէք, եթէ ոչ, թող չենք տար, որ դուրս ելլէք :

Ու իրենցմէ տաքգլուխ մը դրան քով կեցողներուն դառնալով՝ գոչեց.

— Տղաք, եկեղեցիին դուռը գոցեցէք :

Հրամանը խկոյն գործադրուեցաւ :

— Բայց ասիկա պարզապէս ճնշում բանեցնել ըսել է ազգային իշխանութեան վրայ, գոչեց փաստաբանը բարկութեամբ :

— Ժողովուրդը ազգային իշխանութենէն բարձր է, պատասխանեց «Պայքար Լսարան»ի անդամներէն մէկը :

Սափրեան էֆէնտի տեսաւ, որ ճար չկար, հարկ էր հաշտարար միջոց մը գտնել :

— Պարոններ, ըսաւ շատ լաւ, ձեզ մտիկ կ'ընենք, բայց ոչ ամէնքդ ալ մէկիկ մէկիկ, որովհետեւ նիւթապէս անկարելի է այդ բանը :

— Ի՞նչպէս ուրեմն, գոչեցին մի քանի դժգոհ ձայներ :

— Ձեր մէջէն երկու հոգի ընտրեցէք, որոնք թող գան եւ յանուն ձեզի յայտնեն ըսելիքնին :

Մէկ քանիներ այս առաջարկը ընդունեցան, ուրիշներ բողոքեցին :

— Երկու հոգի քիչ է, կը պոռային չատերը :

Վերջապէս կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյացնել : Բազմութեան մէջէն հինգ հոգի պիտի ներկայանային եւ իրենց բողոքները կամ դիտողութիւնները պիտի պարզէին պատուիրակներուն :

Սափրեան եւ Ծրարեան էֆէնտիները համբերութեամբ լսեցին նաեւ ժողովուրդի հինգ ներկայացուցիչները, թէեւ ասով աւելի չլուսաբանուեցան :

Ցեռոյ, հրաժեշտ առնելով, մեկնեցան, անորոշ տպաւորութիւն մը թողլով թաղեցիներուն վրայ :

Ը.

Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, որ Սամիկեան Հաճի Յակոբ աղայի գրագիրը՝ պարոն Գարեգին Կիրակի օր մը թողուցինք Գատը–գիւղի շոգենաւին մէջ, հոգեկան խռովեալ վիճակի մը մէջ :

Այժմ թողլով Վարչութեան երկու պատուիրակները, որ իրենց տեղեկագիրը պատրաստեն հանդարտ մտքով, դառնանք մեր երիտասարդին եւ տեսնենք, թէ ինչ եղաւ իր կացութիւնը :

Գարեգին հետեւեալ օրը, Երկուշաբթի, առտուն կանուխ գնաց իր գրասենեակը :

Տակաւին ոչ մեծաւորը եկած էր եւ ոչ միւս պաշտօնեաները :

Գրասենեակի սպասաւորը կար միայն, որ սենեակը կը մաքրէր :

— Այս առտու ի՞նչ բան ունիք, միւսիւ Գարեգին, հարցուց սպասաւորը՝ երիտասարդը տեսնելով :

— Այսօր անակնկալ գործ մը պատահեցաւ, պիտի ստիպուիմ բացակայ ըլլալ, անոր համար եկայ, որ իմաց տամ :

— Խեր է, ինչալլահ, հարցուց սպասաւորը :

Գարեգին առանց այս հարցումին պատասխանելու, գրպանը խառնեց եւ նամակ մը հանելով տուաւ սպասաւորին եւ ըսաւ.

— Այս նամակը էֆէնտիին գալուն պէս իրեն յանձնէ :

— Շատ աղէկ, պատասխանեց միւսը, ըսե՞մ որ այսօր պիտի չկրնաս գալ :

— Պէտք չկայ ըսելու, արդէն նամակիս մէջ գրած եմ :

— Լաւ, գալուն պէս կուտամ :

Գարեգին մեկնեցաւ, մինչ սպասաւորը ինքնին կ'ըսէր.

— Ի՞նչ ունի միւսիւ Գարեգինը, երարանցումի մէջ կ'երեւայ…

Արդարեւ երիտասարդը, հակառակ իր ջանքերուն, չէր կրնար պաղարիւնութիւնը պահել :

Հազիւ կէսօրին գրասենեակ եկաւ Յակոբ էֆէնտին եւ խկոյն սպասաւորին ըսաւ.

— Միւսիւ Գարեգինին ըսէ, որ գայ :

— Միւսիւ Գարեգին այսօր հոս չէ, պատասխանեց սպասաւորը :

— Ի՞նչպէս, գոչեց վաճառականը զարմացած :

— Առտուն կանուխ եկաւ եւ ըսաւ, որ անակնկալ գործի մը պատճառաւ այսօր բացակայ պիտի ըլլայ եւ այս նամակը տուաւ, որ ձեզի յանձնեմ :

Այս ըսելով սպասաւորը սեղանին վրայ դրաւ երիտասարդին տուած նամակը եւ դուրս ելաւ սենեակէն :

Վաճառականը դժգոհ կերպարանքով մը նամակը առաւ, պահարանը պատռեց եւ թուղթը բանալով հետեւեալը կարդաց.

«Ազն. Յակոբ էֆէնտի Սամիկեան,

«Մեր Շաբաթ օրուան տեսակցութենէն ետքը, դժբախտաբար այլեւս անկարելի պիտի ըլլայ ինծի համար ձեր քով պաշտօնավարել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Քնար Մուրատեան եւ զաւակները, եղբայրը Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սարգիսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Դաւիթեան (Փիւժէ) եւ ազգականական բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի 23 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէնթ-Անտրէ լը-Հօ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պր. Մկրտիչ Աւետիք-եան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, իր մօր՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ զաւկին՝

ԱԼԷՆ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին ի յիշատակ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Նոթր-Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Մեներգող Տիկին Վերա Օնորա (ծնեալ Հացունի) Փարիզի օփերայէն:

×

ԼԻՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի Նոթր-Տամ Ֆուրվիէռ տաճարին մէջ, Ապրիլ 23, Կիրակի, ժամը 11ին:

×

ՎԻԷՆ

Ապրիլեան նահատակներու 57րդ տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 23 Ապրիլ, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ-Անտրէ-Լը-Հօ եկեղեցիին մէջ:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին: Օրուան առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հ. Վ. Թօփալեան: Պատարագէն յետոյ, ժամը 11.30ին ժողովուրդը պիտի հաւաքուի կայարան «Մոնիւման օ Մոռ»ի առջեւ, Վիէնի զաղութին կողմէ ծաղկեփունջ դնելու համար:

×

ՄԷՕՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մէօտոնի հայ կաթողիկէ մատրան մէջ այս Կիրակի, Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին եւ հանգստեան պաշտօն նորոգ հանգուցեալ Մշեցի Ղազար Կարապետեանի յիշատակին:

×

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր զոհերու յիշատակին:

×

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի ժամը 14.30ին ֆրանսական եկեղեցիի մէջ պատարագ Եղեռնի նահատակներու յիշատակին:

Պատարագիչ Վարդանեան Եպս.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Ա. կայանէն Սթեֆանէսքոյի էմխիոնը՝

Տպաւորութիւններ Հայաստան ճամբորդութենէ մը: Կը մասնակցին Տիկին Նատին Ռոպի եւ Հայր Տալմէ:

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1972

6-14 տարեկան մանուկներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝

15, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10-12

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

Ժամը 3էն 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն համար:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20.30ին, Սալ Կավօ 45 Ռիւ Լա Պոէսի, Մեթրօ Միրոմենիլ

Կը խօսին.— ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Ռուպինա Սախտախանեան (դաշնակ), Արտաւազդ Պէրպէրեան (արտասանութիւն), Էվա Արզումանեան եւ իր խումբը (խորհրդապատկեր), ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ եւ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքար կը մեկնի (տրամադրուած քաղաքապետութեան կողմէ) ժամը 20ին Փըթի Փոնէն կը հանդիպի Փլաս Քարնօ եւ քաղաքապետարան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտուն ժամը 10ին, Քափիթոլ Սինեմային մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան

Կը նախագահէ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ-երեսփոխան

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ

(Նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբի)

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանս.) Տիկին ԺԱԳԼԻՆ ԼԷՔԻԱ (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Մարմնին) եւ Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸԶԷ

Հանդիսութենէն ետք պաշտօնական թափօրով այց եւ ծաղկեպսակ Մոպիլի յուշարձանին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ Ապրիլ 22, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնին մէջ

Կը խօսին Մէթր ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՈՆՔԵԱՆ եւ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին, մասնակցութեամբ Օր. Սիրվարդ Գազանճեանի

Կիրակի առաւօտ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Ապա՝ թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում Մեռեալներու յուշարձանին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն, Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն 150 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Թորոս Երկանեան իր եղբօր Լեւոն Երկանեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՆՈՒԷՐ

ՎԻԷՆ.— Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Միհրան Թորոսեանէ վարագոյրներու կերպաս մը եկեղեցիին խորանին համար:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը 23 Ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Գ. Իփէկեան ակումբը: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները 22 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 7,30ին ակումբին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

17-20 տարեկան առոյգ հայ երիտասարդ մը, պոնէթըրիի հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար:

Դիմել՝ «Յառաջ»ի:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

32րդ ցանկ

Պր. Կարապետ Գալուստեան (Փարիզ), այրի Տիկ. Քրիսթինէ Ոսկանեան, այրի Տիկ. Անահիտ Րէիզեան, այրի Տիկ. Վարդուհի Գասպաքճեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Տէր-Թորոսեան, այրի Տիկ. Արտեմիս Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Խորէն Փափազեան (Փարիզ), Պր. Պր. Կէնճեան եղբայրներ (Լիոն), Զատիկ Վարդանեան, Տօնիկ Փօլատեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Բէշքէկեան, Հայկազուն Սինանեան (Փարիզ), այրի Տիկ. Մանուշակ Տէր-Սահակեան, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան (Լիոն), Պր. Գրիգոր Հատեմեան (Վէնսէն), Սամուէլ Սահակեան (Վիլըրթանէօզ), Արտաշէս Բամպուքճեան (Ռոնի սու Պուա), Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէմիրճեան, չնչուածները (Տէսինէն) 50ական Փր.:

Նախկին գումար 119.812,53

32րդ ցանկի գումար 1.000

Ընդհ. գումար 120.812,53

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՎՐԱՅ

24 ԱՊՐԻԼ 1972, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հաւաքոյթ, Էթուալի հրապարակին վրայ, Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիտլանտի անկիւնը

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները, ողբ. Գրիգոր Թորոսեանի թաղման առթիւ, Պր. Պ. Մսրլեան 10 Փր., ողբ. Մարիամ Մսրլեանի թաղման առթիւ Յարութիւն, Ղազարոս եւ Ռոժէ Մսրլեաններ 100 Փր., եկեղեցիին 50, երգչախումբին, Սահակ Մսրլեան 30, Գաբրիէլեան ընտանիք, Կ. Հայալեան, Ա. Կէշիշեան, Պ. Թօփալեան, Ֆիլիփ, Չէօրտիւքեան, Մ. Էմսեան, Խ. Նոնոյեան եւ Պ. Չէօրտիւկեան 10ական Փր. եկեղեցիին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 25 Ապրիլ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ), կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին Տիկին ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, եկեղեցւոյ կից սրահը, ժամը 16ին:

Նոյն դասախօսութիւնը՝ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ, եկեղեցւոյ սրահը Ապրիլ 30, ժամը 16ին:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

Հ. Մ. Ը. Մ.-ԱՐԾԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Մայիս 6, ժամը 21ին

Սալ Սէն-Ժորժ

Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ՖՕՄԻԹԻԻ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ

15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (Երեւանի Երաժշտանոցէն) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ-անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՇԱԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 22 AVRIL
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.		Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.		Հատը	0,70 փր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.398

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE Nº 12.398

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—o—

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ
ՆԻՔՍՈՆԻ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ իրիկուն Հանրապետութեան նախագահը վերջին փորձը կ'ընէր համոզելու համար Ֆրանսացիները, որ ձեռնպահ չմնան: Նախորդ օրը, հեռատեսիլէն Շապան–Տէլմաս, Լըքանիւէ, Միթերան եւ Ֆոնթանէ կը պարզէին իրենց տեսակէտները մինչ Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանէն Ժորժ Լըրուայի (Քլօտ Թոփաքեան) հիւրերն էին Մենտէս–Ֆրանս եւ իր նախկին աշակերտը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն որ քաղաքացիական դաս կ'ուզէր տալ Ֆրանսայի երբեմնի վարչապետին:

Ինչպէս նախորդ իրիկուններուն, գաւառի քաղաքներու մէջ, փոքր առեւտրականներու միութիւնները (Նիքսոնի կողմնակիցները) կը խանգարէին ընտրական հանրաժողովները: Զորեքշաբթի գիշեր, Լիոնի մէջ Շապան–Տէլմասն էր որ սուլոցներու եւ բողոքներու կ'արժանանար մինչ Հինգշաբթի իրիկուն Մանի մէջ, Արդարութեան նախարարը՝ Ռընէ Փլէվէն բառին բուն իմաստով «կծիկը կը դնէր» եւ խօսելէ կը հրաժարէր: Սիտ–Խմաքիի (Նիքսոնի շարժում) համախոհները մեծ թիւով լեցուած էին սրահը եւ որեւէ կարելիութիւն չձգեցին որ հանրաժողովը սկսի: Ի վերջոյ ցուցարարները Մարսէյեզ երգեցին եւ հարցը փակուեցաւ: Բայց նոյն միջադէպերը պատահեցան Պրէսթ, Թուր եւայլն:

Ամէն պարագայի մէջ, «այո»ներու համեմատութիւնը կը նուազի ըստ հանրային կարծիքի քննութեանց (Ուրբաթ օր՝ Օռոռ) ի նպաստ առաւելաբար ձեռնպահութեան: Արդարեւ, եթէ համայնավարներու «ոչ»ը, ոչ մըն է թէ՛ Փոմփիտուի եւ թէ Եւրոպայի, ճերմակ քուէն կամ ձեռնպահութիւնը, ինչպէս բացատրեցին այդ ձեւին ջատագովները, կը նշանակէ դէմ ըլլալ միայն այս հանրաքուէի սկզբունքին եւ ոչ՝ երբեք Եւրոպայի, որու կազմութեան դէմ չի կրնար ըլլալ որեւէ Ֆրանսացի, քաջ գիտնալով թէ ան պիտի նշանակէ խաղաղ եւ արդիւնաւոր ապագայ մը, պայմանաւ որ ան չդառնայ թրքաբնակներու Եւրոպա մը, այլ՝ ընկերային եւ ժողովրդավար ամբողջութիւն մը:

—

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՔ

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր, Պուքրէշ հրաւիրուած է Մայիսին:

Որոշ շրջանակներու համաձայն, այս այցելութիւնը առիթ պիտի ծառայէ հանդիպումի մը Իսրայէլի վարչապետին եւ Եգիպտացիներու միջեւ, ռումէն մայրաքաղաքի մէջ: Իսրայէլեան «Տաւար» թերթը, օրինակ, նկատել կու տայ, թէ Տիկին Մէյր Պուքրէշ հրաւիրուած է նախագահ Սատաթի առաջարկին վրայ: Թերթը կը խորհի, թէ Եգիպտոսի նախագահը խնդրած է Չաուշեսքուէ, երբ այս վերջինը պաշտօնական այցելութեամբ Գահիրէ կը գտնուէր, հանդիպում մը կազմակերպել Տիկին Մէյրի եւ իրենց միջեւ: Միւս կողմէ, Լոնտոնի թերթերէն «Փայնէնշըլ Թայմզ»ը («Ֆինանշլ Սթանտար»), իր կարգին, նկատել կու տայ, թէ Իսրայէլի վարչապետի այցելութեան օրերուն Պուքրէշ պիտի ժամանէ եգիպտացի «բարձրաստիճան» նախարար մը, թերեւս նոյնիսկ Սրաֆաթ ալ:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Մոսկուա դժգոհ չի թուիր ըլլալ Պուքրէշի այս նախաձեռնութենէն, երբ Գահիրէի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները վերջին շրջանին նախկին սիրալիր մթնոլորտը չեն ներկայացներ: Այս կապակցութեամբ նկատել կը տրուի, թէ ռուս օրթոտոքս եկեղեցիի պետը՝ Պիմէն պատրիարք, Ապրիլի վերջերը Երուսաղէմ պիտի այցելէ: Միւս կողմէ, անոր օգնականը՝ Նիկոտեմ շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած է Երուսաղէմի քաղաքապետին՝ Իսրայէլի Պետութեան կազմութեան 24րդ տարեդարձին առթիւ:

Արդ աւելորդ է ըսել, թէ ռուս պատրիարքը չէր կրնար Երուսաղէմ այցելել եւ ոչ ալ եկեղեցիին կողմէ շնորհաւորել իսրայէլեան Պետութեան հիմնադրութիւնը առանց խորհրդային կառավարութեան արտօնութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու աստղանաւորդները Եընկ եւ Տիւք յաջող վայրէջք մը կատարեցին Լուսնի վրայ: Վայրէջքէն առաջ շարժիչի խանգարում մը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց Նասայի մասնագէտներուն եւ, նոյնիսկ, ենթադրուեցաւ պահ մը, որ հրահանգ պիտի տրուէր «Ափոլլօ-16»ի անձնակազմին՝ ետ վերադառնալ: Բայց ամէն ինչ կարգադրուեցաւ եւ միայն հինգ ժամ յապաղում կայ նախածրագրի վրայ:

ՀԱՆՈՅԻ պատուիրակութեան պետը առաջարկեց Ամերիկացիներուն՝ վերսկսիլ բանակցութիւնները Փարիզի մէջ: Առաջարկը ներկայացուց առանց պայմանի (ռմբակոծումները դադրեցնել Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ): Ուաշինկթըն կրկին մերժեց:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Հազարի մօտ ուսանողներ, տեղւոյն համալսարաններէն, պատնէշներ բարձրացուցին փողոցներու մէջ եւ բիրերով կռուեցան ոստիկանութեան դէմ: Ուսանողները կը փորձէին գրաւել Լուսաւորութեան նախարարութեան շէնքը: Անոնց պահանջն է՝ ուսման աւելի նպաստաւոր պայմաններ: Ոստիկանութիւնը կրակած է օդին: Կան վիրաւորներ եւ ձերբակալեալներ:

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ պարսիկ զինուորներ յարձակած են Էլ–Ժապէլի սահմանապահ ոստիկանական կայանի վրայ, սակայն ետ մղուած են: Հինգերորդ միջադէպն է, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 11էն ցայսօր:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը պահանջեց Պոնէ, որ ետ կանչէ Աթէնքի իր դեսպանը: Յոյն իշխանութիւնները վրդովուած են, որ դեսպանը Աթէնքէ փախցուցած է Փրոֆ. Ք. Մանկաքիսը, որ առողջութեան պատճառներով, բանտէ դուրս հանուած էր: Դեսպանը, համաձայն յոյն իշխանութիւններուն, փրոֆեսօրը անձամբ առաջնորդած է Աթէնքի ամերիկեան զինուորական օդակայանը, ուրկէ օդանաւով մը ճամբու դրած է դէպի Պոն:

ԱՐՄԱԽԻ բանտին մէջ, Հիւսիս. Իռլանտա, բանտարկեալներ ապստամբեցան եւ իբրեւ պատանդ բռնեցին մէկ ոստիկան եւ երկու բանտապահ: Քսան անգլիացի զինուորներ խուժեցին բանտ եւ կռիւներէ ետք յաջողեցան ազատել պատանդները:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ Խորհրդարանը նոր զինուորական օրէնքով մը ջնջեց մահապատիժը: Ցամենայն դէպս 1826էն ցայսօր ոչ մէկ մահապատիժ տրուած էր:

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇ անգլիական Համագործակցութեան 32րդ անդամը դարձաւ:

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ապրիլ 15 թուականով թերթերէն

—o—

ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԻԶՄԻՐ

Խորհրդային Միութեան նախագահ Պոդգորնի եւ իր դուստրը՝ Տոքթ. Նաթալիա Պոդգորնայա, որոնք նախընթաց օր Իզմիր գացած էին, Ապրիլ 15ին մասնաւոր սաւառնակով մը Իսթանպուլ եկան եւ դիմաւորուեցան զինուորական պատիւներով:

Պոդգորնի օդանաւէն իջաւ Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէնի հետ, եւ զինքը փութացին դիմաւորել կուսակալ Վէֆա Փոյրազ, Ա. զօրաբանակի եւ Պաշտպան Վիճակի հրամանատար զօրավար Ֆարուք Թիւրիւն, Պահակազօրաց հրամանատար զօրավար Կէօքնար, քաղաքապետ Ֆահրի Աթապէյ, զանազան պաշտօնատարներ, եւ Իսթանպուլի խորհրդային աւագ հիւպատոսը եւ հիւպատոսարանի անձնակազմը: Կուսակալ Վէֆա Փոյրազի կինը փունջ մը ընծայեց Տիկին Նաթալիայի, իսկ հիւպատոսարանի պաշտօնեաներուն տղաքն ալ կարմիր վարդերէ հիւսուած փունջեր:

Նախագահ Պոդգորնի պահակազօրաց հրամանատար զօրավար Ֆիքրէթ Կէօքնարի հետ քննեց պատուոյ ջոկատը, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր երկու երկիրներու ազգային քայլերգները եւ օդակայանը զարդարուած էր թրքական եւ խորհրդային դրօշներով: Նախագահ Պոդգորնի Մերհաբա ասքէր ըսելով ողջունեց թրքական ջոկատը:

Ապահովութեան ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին այս առթիւ: Հիւրերը ծանօթացան Իսթանպուլի աւագ հիւպատոսին եւ միւս հիւպատոսներուն, յետոյ նստան իրենց յատկացուած ինքնաշարժերը, եւ Ֆլորիա – Սիրքէճի ճամբով հասան Տօլմապահչէ եւ առաջնորդուեցան Շալէ Քէօշկ: Մինչեւ հոն իրենց ընկերացաւ Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւլքէն:

Պոդգորնի այսօր պիտի այցելէ Մալթէփէի սիկարի գործատունը եւ Վոսփորի նորաշէն կամուրջը, կէսօրին պիտի ճաշէ Մեծ Կղզի, Անատոլ Քլիւպի մէջ, իսկ իր դուստրը պիտի պտըտի Իսթանպուլի պատմական եւ տեսարժան վայրերը, նաեւ Գոց Շուկան:

Նախագահ Պոդգորնի նախորդ օրը Իզմիրի մէջ այցելեց տեղւոյն Ալի Աղա զըտարանը, որ կառուցուած է մէկ միլիառ 800 միլիոն ոսկի ծախսով, նաեւ խորհրդային արհեստագէտներու գործակցութիւնով: Պոդգորնիի կ'ընկերանար եւ բացատրութիւններ կու տար Բնական Զօրութեանց նախարար Նէզիհ Տէվրէս: Պոդգորնի հիմնարկին սարքաւորման մասին բացատրութիւններ ստացաւ, գոհունակութիւն յայտնեց եւ ըսաւ.— Խորհրդային քաղաքացիները համակրանքով կը հետեւին աշխատասէր Թուրք ազգին տնտեսական վերելքին: Այս ճամբուն մէջ, յաջողութիւններ կը մաղթենք Թուրք ժողովուրդին:

Պոդգորնի Բնական Զօրութեանց նախարարէն տեղեկացաւ թէ Թուրքիա 383 միլիոնի վարկ մը ապահոված է Խորհ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

—o—

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—o—

Երեւանի «Արարատ»ը փայլուն յաղթանակ մը արձանագրեց Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի վրայ, Ապրիլ 15ին, «Հրազդան» մարզադաշտի մէջ:

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 1972ի ախոյենական մրցաշարքը, ինչպէս հաղորդած էինք («Յառաջ», Ապրիլ 15), սկսաւ Ապրիլ 4ին: «Արարատ» իր առաջին մրցումին՝ Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի դէմ, անփառունակ խաղ մը երեւան բերաւ, որովհետեւ հայ մարզիկները անկազմակերպ եւ անկարգապահ ընթացք մը ունեցան նոյնիսկ վէճեր սաեղծելով իրենց խմբավարին եւ իրաւարարին հետ:

Այս երեւոյթը, ինչպէս գրած էինք, մեծ դժգոհութիւն յառաջ բերած էր Հայաստանի մարզասէր շրջանակներու մէջ: Խումբի խմբապետը՝ Զանազանեան, հրաժարեցաւ իր դիրքէն եւ անոր տեղը անցաւ Էտ. Մարգարով: Միեւնոյն ատեն խստիւ քննադատութեան ենթարկուեցաւ Ա. Անդրէասեան՝ իր մեծամտութեան, կամայականութիւններուն եւ մարզիչներու թելադրութիւնները անտեսած ըլլալուն համար:

Ապրիլ 15ին, «Արարատ» նոր դիմագիծով ներկայացաւ մրցումին: Եւ արդիւնքը եղաւ փայլուն:

Զանազանեան նշանակէտ մը արձանագրեց առաջին կիսախաղին:

Ներդաշնակ խաղի սքանչելի օրինակ մը ցոյց տուաւ Հայաստանի խումբը յատկապէս երկրորդ կիսախաղին: Մրցումի 50րդ եւ 60րդ վայրկեաններուն Ղազարեան, 83ին՝ Մարգարով եւ 90ին՝ Զանազանեան, գեղեցիկ հարուածներով կէտեր նշանակեցին մրցակից խումբի բերդին մէջ:

Այս ձեւով «Արարատ» ապահովեց 5 կէտ, իսկ Մոսկուայի «Տորբեդօ»ն՝ մնաց զէրոյի վրայ:

Միութենէն, զտարանին շինութիւնը ըլլացնելու համար:

Պոդգորնի տեսակցեցաւ նաեւ հոն աշխատող ռուս արհեստագէտներուն հետ եւ մեկնած պահուն Թուրք գործաւորներուն ըսաւ.— Էյվալլահ:

ՆԱԹԱԼԻԱ ԵՓԵՍՈՍԻ ՄԷՋ

Պոդգորնիի դուստրը, Տոքթ. Նաթալիա, բաժնուեցաւ իր հօրմէն եւ այցելեց Իզմիրի տեսարժան եւ պատմական վայրերը: Գնաց Եփեսոս, այցելեց թանգարանը, աւերակները, Մարիամ Աստուածածնայ աղօթատեղին, իր հիացումը յայտնեց իր աչքերուն առջեւ պարզուած տեսարանին: Տոքթ. Նաթալիա ամէնէն աւելի հետաքրքրուեցաւ հին թատրոնին փլատակներով, ոչ այնքան Եփեսոսի Սիրոյ Տունով, գլխուն թեթեւակի բարեւեց աղօթատեղիին քահանան: Երբ իրեն առաջարկուեցաւ «օրհնեալ եւ բուժարար ջուրը», Նաթալիա մերժեց զայն խմել, ժպտեցաւ եւ ըսաւ հիւրամեծարին.— Երթանք, որեւէ ուխտ չունիմ:

Պոդգորնի, որ շատ հաւնեցաւ Իզմիրը, հացկերոյթի ընթացքին առատօրէն խմեց ամերիկեան ուիսքի եւ ծխեց ամերիկեան սիկար:

ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Երեք դար առաջ Մոլտովայի Հայութեան ծոցէն մեծ գաղթուած մը կը մեկնէր դէպի Թրանսիլվանիա, շրջան, ուր Հայերը կը թուագրուէին անշուշտ շատ աւելի հինէն: Այսպէս, Հայեր յիշատակուած են հոն նոյնիսկ Կեզա դուքսին օրով (972–995): Յետագային, Վլատիմիր Գ. Թագաւորի առեն, հայ գաղթականութեան մը կը տրամադրուի ամբողջ շրջան մը՝ որ Հայկական Հողամաս անունը կ'առնէ: Աւելի յետոյ, 1345ին, Թըլմաչի մէջ կը յիշուի հայ եպիսկոպոս մը:

Դարերը հետք պիտի չձգէն սակայն բոլոր այս հայ բ ջ ի ջ ն ե ր է ն, եւ պէտք է 17րդ դար գալ հասնիլ՝ որպէսզի հայ գաղութ մը մարմին առնէ Թրանսիլվանիոյ մէջ: Նախ, 1654ին, փոքր գաղթականութիւն մըն է որ կուգայ Մոլտավայէն, բայց ներքին եւ արտաքին խառնակութեանց ստեղծած դժուարութիւններուն երեսէն շուտ մը կը դառնայ ետ, որպէսզի 18 տարի յետոյ, այն է 1672ին, այն խառնակ կացութեան պատճառով, որ Մոլտովայի մէջ ստեղծուած էր Թուրք եւ Լեհ պատերազմին իբր հետեւանք, Հայերու ստուար գաղթուած մը Թրանսիլվանիա խուժէ, սպասելու համար հոն կացութեան բարւոքման եւ դարձեալ դառնալու համար ետ:

Պարագաները թոյլ չտուին սակայն որ ետ դառնան կարաւանները: Տեղւոյն իշխանները ձեռք դրին անոնց վրայ: Երկրին մէջ տարր մը կուգար որուն կարիքն ունէին: Միքայէլ Աբաֆի Ա. իշխանը առաջին օրէն անոր կը շնորհէր շատ մը ազատութիւններ որպէսզի ծաղկեցնէ երկիրը եւ առեւտրական կապեր հաստատէ օտար երկիրներու հետ:

Աւելի յետոյ, 1680 Հոկտեմբեր 26ին, Ալպա–Եուլիայի իր դղեակէն տրուած հրամանագրով մը, իր «ամէն կարգի հպատակներուն գթածաբար ու ծանրօրէն կը հրամայէ, որ լաւ ըմբռնելով վերոյիշեալ Հայերուն հանդէպ իր ցոյց տուած գթութիւնը՝ թոյլ տան անոնց որպէսզի իր Պետութեան մէջ ամէն տեղ ազատ առեւտուր ընեն եւ չյանդգնին վրդովել անոնց անձն ու ստացուածքը եւ ոչ ալ վնասել անոնց»:

Այնպէս որ Մոլտովայի Հայերը, որոնք ի սկզբան սահմանամերձ վայրերու, օրինակ Կէորկէնի եւ Պիսթրիցայի մէջ կայք հաստատեր էին, կը սկսին տարածուիլ ուրիշ շրջաններու մէջ ալ՝ այլեւս տատամսելով վերադառնալ ետ եւ հետզհետէ կապուիլ երկրին, մանաւանդ երբ Աբաֆի Բ. Ֆըկըրաշի դղեակէն 1696 Փետրուար 7ին տրուած հրամանագրով մը ոչ միայն լիուլի ազատութիւն կուտայ Հայոց բնակելու երկրին մէջ, առեւտուր ընելու եւ իրենց դաւանանքը պահելու, այլ եւ իրենց մէջէն եւ իրենց համար դատաւոր ընտրելու, ոտնձգութեանց դէմ օրինական պաշտպանութիւն վայելելու, ձրի ծառայութենէ եւ սուրհանդակի ծառայութենէ զերծ մնալու եւայլն: Պաշտպաշովը, այսինքն Եղիսաբէթուպոլիսը, գլխաւոր կորիզը կը դառնայ այս նոր գաղութին:

Թրանսիլվանիա եկող սոյն հայ կարաւաններուն կապը իրենց Մոլտովայի ազգակիցներուն հետ աւելի եւս կը խզուի՝ երբ դաւանական մարդորսութիւնը աշխատանքի կ'անցնի իր կարգին, երբ մանաւանդ կաթոլիկ քարոզչութիւնը թափ կը ստանայ երկրին մէջ աւստրիական տիրապետութեան հետ, իր առաջին զոհերը որսալով կարաւաններուն ընկերացող հայ հոգեւորականներէն:

Այս կերպով Մոլտովայէն եկող Հայերը Թրանսիլվանիան վերջնական կայք ըրին իրենց եւ առաջին հերթին զետեղուեցան չորս գլխաւոր կեդրոններու մէջ, ուր իրենց եկեղեցիները եւս կառուցին հետզհետէ: Այդ չորս կեդրոններն էին՝ Կերլա, Եղիսաբէթուպոլիս (ներկայիս Տումպրըվէն), Ջիք–Սիփլիզ (ներկայիս Ֆրումոսա) եւ Կէորկէն:

Հեռացած իրենց ազգային եկեղեցիէն, եւ դարերու ընթացքին տակաւ կորսնցուցած նաեւ իրենց մայրենի լեզուն, Թրանսիլվանիոյ Հայերը շատ բան պահեցին սակայն իրենց վաղեմի աւանդութիւններէն: Անոնք մինչեւ այս դարուն սկիզբները հետքեր կը պահպանէին, օրինակ, իրենց երբեմնի գաւառաբարբառէն, որ Խրիմի, Լեհաստանի եւ Մոլտովայի հայ բարբառներու կողքին՝ ուրոյն մէկ ճիւղն էր Արեւելեան Եւրոպայի լեզուական ընտանիքին, կը պահպանէին, այդ բարբառին հետ մէկտեղ, բեկորներ ալ իրենց երբեմնի առածներէն եւ առակներէն, կը պահպանէին վերջապէս դեռ շատ բան իրենց հին բարքերէն: Երկար ատեն անոնք չէին մոռցած իրենց Մոլտովան, իրենց «արեւելքցի եղբայրները», միշտ կը յիշէին կարօտով իրենց հին յիշատակները, չարունակելով պահպանել իրենց ազգանուններուն մէջ, եւ իրենց բարբառին մէջ ռումէն լեզուին հետքերը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԽՄԲ.— Մեր երէկուան թիւով հրատարակած էինք Յ. Քիւրտեանի յօդուածը «Մոռցուած Պատասխանատուութիւն մը» խորագրով: Այս գրութեան առթիւ (որ լոյս տեսած էր Հայրենիքի մէջ) Հայրենիքի խմբագրութիւնը հետեւեալ արդար եւ տրամաբանական խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

Մեր աշխատակցին մեղադրանքը տըւինք գրեթէ նոյնութեամբ, քանի մը բառի կամ տողի յապաւումով: Տուինք, որովհետեւ ազատ արտայայտութեան իր իրաւունքը չենք ուզեր կապտել.— իրրեւ մէկո՛ւն, որուն գուրգուրանքը հայկական ձեռագիրներու եւ առհասարակ պատմական–մշակութային արժէք ներկայացնող առարկաներու հանդէպ՝ հանրային իրողութիւն է, եւ հմտութիւնը այդ մարզերուն մէջ՝ բացորոշ:

Ցաւալի կը գտնենք, մեր կարգին, որ Երուսաղէմի 4000 ձեռագիրներուն ապահով պահպանութեան համար ցարդ կարելի չէ եղած արդիական շէնք մը ունենալ:

Ոչ ոք տարբեր ձեւով կը մտածէ այս մասին, կ'ենթադրենք մենք: Չենք հաւատար, որ գոյութիւն ունենայ նոյնիսկ մէկ Հայ՝ որ, ըմբռնելով հանդերձ ձեռագրի մը ազգային եւ պատմական–մշակութային ընդհանուր կարեւորութիւնը, չցաւի փաստական անտարբերութեան եւ անտիրութեան առթիւ:

Հարց է, սակայն, թէ Ո՞Վ է կամ Ո՞ՐՈ՞ՆՔ ԵՆ մեղադրելի: ՀԱՆՐՈՒԹԻ՞ՒՆԸ, որ, ըստ Պ. Քիւրտեանի, այդ գուրգուրանքն ու համապատասխան շօշափելի արտայայտութիւնը ցոյց տուած պէտք է ըլլար, հոգալով շինութեան ծախքերը արդիական գանձատան, թէ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ որ, ինչքան մենք գիտենք, «հանրութիւն» բառը, «հանրային կարծիք» բացատրութիւնը եւ «հանրային հաշուետուութեան» գաղափարը գոյութեան իրաւունքէ զուրկ է նկատած միշտ, ամէն անգամ որ կարգը եկած է իրեն՝ բաց ճակատ ներկայանալու տարասփիւռ Հայութեան, պարզելու որեւէ հարց կամ լուսաբանելու որեւէ անցուդարձ, դարմանելու որեւէ թերիմացութիւն կամ շփոթ, ու մանաւանդ համոզիչ տուեալներու եւ փաստական հիմերու վրայ փարատելու որեւէ արդար կասկածանք...

Ազգը պարտաւորութիւններ ունի իր նուիրապետական աթոռներուն, ազգային հաստատութեանց եւ — այս պարագային — միաբանութեանց հանդէպ: Այս մասին ոչ մէկ տարակոյս: Պայմանաւ, սակայն, որ անոնք եւս, իրենց կարգին, գիտակ ու հաւատարիմ մնան ԻՐԵՆՑ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ:

Երուսաղէմը, դժբախտաբար, այն ՄԻԱԿ Աթոռն է, որ... աթոռակալներուն եւ միաբանական ուխտին ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ է դարձուցած այդ «պատրիարքութիւնը», մերժելով ամէն մտածում եւ ակնկալութիւն հրապարակային մանրամասն հաշուետուութեան:

Միլիոննե՛ր հոսած են դէպի Աւետեաց երկիր: Ա՛յն հանրութիւնը, որ կը մեղադրուի ձեռագիրներու պահպանութեան յատուկ շէնք մը շինած չըլլալու թերացումով, հաւանօրէն նման հինգ–տասը շէնքերու արժէքով նուէր ու նպաստ հասցուցած է այդ միաբանութեան:

Սակայն, ամէ՛ն անգամ որ հարց ծագած է ստուգելու՝ թէ ո՛րքան հիմ ունի մէկ կամ միւս տարաձայնութիւնը մսխումի, ապօրէն շռայլութեանց, կասկածելի վաճառումներու եւ ձեռագրային գողութեանց, Աթոռը գոհացած է առաձգական, մշուշոտ կարկտան եւ անգոհացուցիչ բացատրութիւններով:

Աւելի՛ն: — Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան վերին պատասխանատուները ամէն ինչ ըրած են զգացնելու համար հանրութեան՝ թէ Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը, իր կանոնադրային կառոյցով իսկ, հաշուետու է մի՛այն Միաբանութեան, երբե՛ք հայ ժողովուրդին:

Այս բոլորէն ետք, ի՛նչպէս ակնկալել, որ այդ նոյն հանրութիւնը ազգային եւ բարոյական պարտաւորութիւնը զգայ ձեռագիրներու ապահով պահպանութեան համար արդիական գանձատան մը ծախքերը հոգալու...

Ասիկա՝ մէկ:

Պ. Քիւրտեան կը հաւատա՞յ, որ Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը չէ ունեցած ցարդ եւ չունի այսօր ալ նիւթական միջոցները՝ նման ապահով շէնք մը կառուցանելու:

Մենք, չենք հաւատար:

Միաբանութեան չունեցածը՝ դրամը չէ, այլ ձեռագրատան մը կենսական ու անյետաձգելի սախողութեան գիտակցութի՛ւնն է:

Եթէ այդ գիտակցութիւնը ունենային վանքի հոգեւոր ղեկավարները՝ 1967էն առաջ կամ ետք գանձատունը բարձրացած կ'ըլլար արդէն:

Մենք կը կարծենք, որ դրամը շա՛տ է Երուսաղէմի մէջ.— տարբեր խնդիր, որ ո՛չ աղբիւրը յայտնի է այդ գումարներուն, ոչ ալ մանաւանդ ուղղութիւնը՝ դէպի ուր կը հոսին անոնք...

Այս ենթադրութիւնը ընելու իրաւունք պիտի չզգայինք, եթէ Պատրիարքութիւնը տարին անգա՛մ մը հրապարակէր իր մուտքերն ու ելքերը եւ մի՛շտ փաստական տուեալներու վրայ կարենար հերքել ծանօթ այն վերագրումները, որոնք եղած են ցարդ ու կ'ըլլան, Երուսաղէմի իրաւական սահմաններուն մէջ ապրող հայ պաշտօնական մարմիններու կողմէ...

Ասիկա՝ երկու:

Պ. Քիւրտեանի մօտ կը տեսնենք տրամադրութիւնը «անձնական կիրքերու այպանելի հրանիւթ» նկատելու գաղութահայ մամուլի յամառ հետապնդումը՝ ձեռագիրներու գողութեան հեղինակներուն եւ ցարդ քօղածածկուած անցուդարձերու մասին:

Մենք ալ կը մղուինք ենթադրելու եր-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ինչ–որ հեռու, շատ հեռու փողոցում հնչեց երկաթէ փականքի պաղ ձայնը՝ բացուեց մի դարբաս: Ապա վերահաստատուած լռութեան մէջ լսուեց դաւլի անշտապ, ընդհատ կռկռոցը:

Վաղ լուսաբացի անդորրութեան մէջ այդ ձայնը փափուկ էր եւ դուրեկան, որովհետեւ դաւլչին ոչ թէ փայտերով, այլ մատներով էր խփում նուագարանի մաշկին: Ձայնը մօտենում էր դանդաղաքայլ կառքի ընթացքով: Չտեսնելով անգամ, կարելի էր պատկերացնել նուագողին՝ կառքում նստած, կարմիր կողերով դաւլը գոգն առած, ձիգ, ողորկ ու դեղնուն – կիսաթափանց մաշկին խփելիս:

Մի քիչ անց, հազիւ ըմբռնելի, լսելի դարձաւ նաեւ զուռնաների ձայնը՝ տոն պահողի միալար մեղեդին եւ դրա եղանակային ոլորտում՝ բուն զուռնայի ելեւէջը: Եւս մի քիչ անց, փողոցի սալայատակի վրայ լսուեցին ձիապայտերի մաքուր, անշտապ հնչիւնները՝ կլանչ... կլունչ... Ըստ երեւոյթին, դանդաղ գալիս էին երկու կառքեր: Երբ դրանք աւելի մօտեցան, ձիապայտերի հնչիւնները յանկարծ կտրուեցին՝ խլանալով դաւլի կռկռոցների մէջ, որոնք այժմ շրջապատուած էին զուռնաների ախորժալուր հնչիւններով:

Անկեան ետեւից երեւաց առաջին կառքը, իսկ մի պահ յետոյ, միայն մի քայլ ետ ընկած, կողքով եկող երկրորդ կառքը: Մէկում նստած էին դաւլ – զուռնաչիների եռեակն ու երկու այլ մարդիկ, իսկ միւսում՝ եւս երեքը: Բաց–կապոյտ հնոտ զգեստ հագած կառապանները զուարթ նայում էին լուսաբացին: Կառքերի եկած փողոցներում, անշուշտ, քաղցր կիսարթնացել էին մարդիկ եւ այժմ հեռացող կառքերի ետեւում նորից քնում էին նրանք՝ նուագով օրօրուած:

— Կայնի՛...

Կառապանները սանձերը ձգեցին: Այն կառքից, որտեղ նուագողներն էին նըստած, մէկը վար իջաւ եւ մօտեցաւ մի տան լուսամուտներին, որոնց փակ փեղկերը բաց – կապոյտ էին՝ լուսաբացի նման:

— Օնե՛ս...

Նա ձեռքով թխթխկացրեց տախտակը: Մի վայրկեան դեռ պատասխան չեղաւ:

— Օնե՛ս, բղաւեցին կառքերի միջից, ապա մէկը դիմեց ներքեւում գտնուողին. — ամուր զարկ, Աղասի...

Նոյն րոպէին սենեակից շրշոց լսուեց, ապա շարժուեց լուսամուտափեղկի նիգը, որի կեռ ունեցող ծայրն ամրացուած էր ներսում: Աղասին դուրս քաշեց այն եւ փեղկերը ետ ծալեց: Արձակ ու սեւ մազերով մի կին շրջանակներից մէկը բացեց դէպի ներս եւ դէմքը մօտեցրեց երկաթանդակին:

— Բարի լոյս, քուր, — ողջունեց Աղասին, — Օնեսը տո՞ւնն է:

— Դո՞ւն ես, եղպայր, Աստու բարին, տունն է, — շշնջաց կինը նոր արթնացածի խաղաղ, լուսաբացային շշունջով եւ հեռացաւ դէպի սենեակի խորքի մթութիւնը: Այնտեղից լսուեց, թէ ինչպէս նա արթնացնում էր ամուսնուն ցածր ձայնով՝ միւս քնածներին չխանգարելու համար.

— Օնե՛ս, զարթի՛, Օնե՛ս, Աղասի եղպայրը քեզի կ'ուզէ:

— Ձեկա՞ւ, — անհամբերացան կառքերում:

— Կուգայ, — յայտնեց Աղասին, — մէկէլ կողքի վրայ դարձաւ...

Սպիտակեղէնով եւ քնաթաթախ աչքերով, լուսամուտին մօտեցաւ Օնեսը եւ խռպոտ հարցրեց.

— Վո՞վ է:

— Օնես, ես քու հոգուդ մեռնիմ, — աղմկեցին կառքերից, — դուս արի, ազիզ ջան: Տո՛ւշ... Տո՛ւշ՝ Օնեսի համար...

— Արփաչայ կ'երթանք, — բացատրեց Աղասին: — Հազի՛: Իրիկուընէ աէյմոր հիմի Աւետիքենց տունը քէֆ կ'էնէինք:

Օնեսը երկաթավանդակից նայեց դուրս.

— Աւետի՛ք:

— Ջան, — բացականչեց նուագողների մօտ նստածը՝ ձեռքով անելով. — շուտ էրա:

Օնեսն սկսեց հագնուել՝ լուսամուտից չհեռանալով:

— Էլ վո՞վ կայ, — հարցրեց նա:

— Սարգիսն է, Կարօն, Բագրատը:

— Ըսել է՝ բոլորդ խառն էք, — եզրակացրեց Օնես:

Սպասելով իրենց ընկերոջը, կառքում սկսեցին նուագել մէկն այն եղանակներից, որոնցով բացւում է լոյսը Գիւմրիում: Դաւուլն այդ նուագի ընթացքում մնում է լուռ եւ եղանակը ծորում է մեղմ ու անուշ, կարծես մէկը քթի տակ երգ է ասում առանց բառերի եւ խոր: Երբեմն զուռնան սահուն բարձրացնում է ձայնը եւ նոյն կերպ նորից իջեցնում, որից յետոյ եղանակն աւելի խորն է դառնում եւ կարծես նիրհում է:

Նուագի ընթացքում Օնեսը հագնուեց, լուացուեց եւ դուրս ելաւ փողոց:

(Շար. – 9)

...րեմն, որ մատի վրայ համբուող մարդիկ ...կան խակայէս՝ որոնք հին հաշիւներու ...կամ քէներու խթանով կը շարժին: Մարդ-...կային երեւոյթ մը, որ ղատապարտելի ...բլլալէ չի դադրիր: Ամէն տեղ, ամէն ազ-...գի մէջ, ամէն ատեն կան նմաններ...

Սակայն, սխալ է բնութագրումը ընդ-...հանրացնել: Ո՛չ միայն սխալ է, այլ եւ ...քաղաքական առումով անճպատ է, որով-...հետեւ կը դառնայ առնուազն մեղադրանք ...մը բոլոր անոնց հասցէին, որոնք տաս-...նամեակներէ ի վեր յատկապէս Երուսա-...ղէմի շրջապատին մէջ գոյութիւն ունեցող ...ապօրինութեանց, չուտիկութեանց, չե-...ղումներու, ատելի եւ անասելի կամայա-...կանութեանց դէմ դիրք են ճշդած՝ Հայ ...համեստութեան պահպանութիւնը սթափումի հրա-...ւիրելու եւ Պատրիարքութեան վարկը ...բարձր պահուած տեսնելու միակ յան-...կութեամբ:

«Հայրենիք»ը մէկն է անոնցմէ:

Անմեղ եւ ուղղամիտ մարդը բաց ճա-...կատ կը ներկայանայ հանրային դատաս-...տանին: Թիւ կուտայ, հաշիւ կը ներկա-...յացնէ, փաստարկութեանց ուժին կը հա-...ւատայ:

Մինչ պարզուող պատկերը տարբե՛ր է ...հիմնովին: — Երուսաղէմի Հայոց Հա-...մայնական Ընկերակցութեան ամբաստա-...նութիւնները յարդ. հերքուած չեն դըժ-...բախտաբար: Գողութեան հեղինակները ...գտնուած չեն: Վերադարձուած թէ չվե-...րադարձուած ձեռագիրներու ողբականը ...անլուծելի կը մնայ:

Չենք կարծեր, որ «անխմատ» կարելի ...ըլլայ որակել Հայ Մամուլի պահանջը՝ ...յանցապարտները անպայման գտնելու:

Այս փիլիսոփայութեան մէջ շահ չենք ...գտներ մեր ժողովուրդին, Երուսաղէմի ...Պատրիարքութեան եւ բովանդակ Հայց. ...Եկեղեցւոյ վարկին համար: Ու կը մնանք ...մեր այն հաստատ համոզումին վրայ, ...թէ հանելուկը պէտք է գտնէ իր լուծու-...մը. իր ամբողջական, պայծառ, ան-...տուեր պատասխանը: Որեւէ անյիշաչա-...րութիւն՝ այս տեսակէտով, մեր կար-...ծիքով մեղսակցութիւն է:

...Աւելա՝ երեք:

Ահա նաեւ «վերջաբան» մը:

...կենսական ու անյետաձգելի պահանջ ...է ապահով եւ արդիական ձեռագրատուն ...մը. — թէեւ՝ մեր կարծիքով՝ այդ նոր ...շէնքն ալ արդելք չէ նոր գողութիւննե-...րու...

Պր. Քիւրտեան բաւական ծանօթ եղած ...պէտք է ըլլայ Երուսաղէմի մէջ տիրող ...հին ու նոր բարքերուն՝ որոնք նման ա-...պահովութիւն չեն կրնար ներշնչել... դը-...ժէ մեղի:

Վստահութեան մթնոլորտը պէտք է վե-...րահաստատել նախ Սփիւռքի մէջ: Ու ա-...տոր բանալին՝ Պատրիարքութեան դուռ-...ները հանրային կարծիքին առջեւ փակ ...պահող պատասխանատուներու խղճին ...մէջ է...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՍՈՒՏԱՆԸ ԱՅՍՕՐ

Սուտան, կամ ինչպէս կը կոչուի արաբերէնով՝ Պիլան աս-Սուտան, բառացի կը նշանակէ «սեւերու երկիր»: Ունի 2.505.013 քառ. քիլմ. տարածութիւն, այս ձեւով ան կը դառնայ Ափրիկէի ամէնէն ընդարձակ երկիրը: Անոր մեծ մասը անապատ է, որու հետեւանքով բնակչութիւնը՝ 15.965.000, ըստ ՄԱԿի 1970ի տուեալներուն, կեդրոնացած է, մասնաւորապէս, Նեղոս գետի երկու թեւերու — Սպիտակ եւ Կապոյտ — երկայնքին, իսկ արեւելեան շրջանի մէջ՝ Կարմիր ծովու ափերուն: Նեղոսի երկու ճիւղերու միացած կէտին վրայ հաստատուած է երկրին մայրաքաղաքը՝ Խարթում իր Օմտուրման մասով:

Սուտանի ժողովուրդը կը ներկայացնէ ցեղերու խճանկար մը՝ տարբեր լեզուներով, կրօնքներով եւ սովորութիւններով: Այսպէս, հիւսիսի բնակչութիւնը արաբ ծագում ունի եւ մահմետական է, իսկ հարաւի ժողովուրդը խափշիկ է՝ քրիստոնեայ կամ հեթանոս: Երկրի պաշտօնական լեզուն արաբերէնն է:

ԺԹ. դարը Սուտանցիներու համար դժնդակ եղաւ: Օտար ուժեր խուժեցին հոն՝ դուռ բանալով կռիւներու եւ պատերազմներու: Վերջապէս 1899ին Սուտան կը դառնայ անգլեւեգիպտական քոնտոմինիում, սակայն փաստօրէն անգլիական գաղթավայր:

Յետագային ծայր կուտայ անկախութեան ճգնում մը, որ կը պսակուի յաջողութեամբ: Սուտան 1956 Յունուար մէկին կը հռչակէ իր անկախութիւնը:

Երկրին բնակչութեան մօտ 80 առ հարիւրը գիւղացի է: Այս պատճառով է, որ կառավարութիւնը առաջին աթիւ մեծ ուշադրութիւն դարձուց երկրագործութեան, յատկապէս բամպակի մշակութեան — հասոյթի գլխաւոր աղբիւրը: Սուտան ներկայիս կը հայթայթէ բամպակի համաշխարհային արտադրութեան 30 առ հարիւրը: Արաբական խէժը միւս գլխաւոր աղբիւրն է երկրի հասոյթին: Արդարեւ ան կը մատակարարէ այս նիւթի համաշխարհային սպառումին 80–85 տոկոսը: Ասկէ զատ՝ երկրագործութիւնը կ՚արտադրէ գետնապիստակ, սուսամ, եգիպտացորեն, ցորեն, եւայլն:

Սուտանի ընդերքը, որ դեռ անբաւարար չափով հետազօտուած է, կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ոսկի, քրոմ, մանկանէզ, երկաթ, աղ, պղինձ, որոնց գոյութիւնը նպաստաւոր նախադրեալներ կրնան հանդիսանալ ճարտարարուեստի համար: Արդիւնաբերութիւնը ներկայիս կեդրոնացած է մայրաքաղաքի շուրջը եւ կը բաղկանայ բամպակի մանարաններէ, կօշիկի, շաքարի, կրադիւսի գործարաններէ եւայլն: Ասոնց շարքին կը հաստատուին նորեր թեթեւ արդիւնաբերութեան եւ սնունդի ճիւղերու մէջ:

Համաձայն մշակուած ծրագրի մը, մինչեւ 1975 պիտի կառուցուին 206 նոր գործարաններ եւ, միւս կողմէ, պիտի արդիականացուին գոյութիւն ունեցողները: Բնականաբար մեծ ճիգ պիտի թափուի, նոր հանքեր գտնելու համար: Կը նախատեսուի տնտեսութեան զարգացումը տարեկան 8,1 առ հարիւրի հասցնել:

Սուտան դեռ չունի բաւարար չափով հաղորդակցութեան միջոցներ եւ մասնագէտներ, ինչ որ կը դժուարացնեն կառավարութեան աշխատանքները:

Սուտանի միւս հարցը, նոյնքան կարեւոր, այն տարբերութիւնն է, որ գոյութիւն ունի իր բնակչութեան զանազան խաւերու միջեւ՝ լեզուական, կրօնական մարզերէ ներս: Սուր բախումներ կ՚արձանագրուին ցեղախումբերու, յատկապէս հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ:

Վերջերս Խարթում յաջողեցաւ կարգադրել այս հարցը, առնուազն ժամանակաւոր ձեւով:

Սուտան թերաճ երկիր մըն է եւ, հետեւաբար, մեծ ճիգ ի գործ պէտք է դնէ, ժամանակակից իմաստով Պետութիւն մը դառնալու համար:

Թ. Ա. Թ.

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Թիֆլիզի մէջ 1958ին մեծ շուքով տօնուեցաւ տեղւոյն հայկական թատրոնի հիմնադրութեան հարիւրամեակը: Այս թատրոնը կարեւոր դեր կատարած է անցեալին Վրաստանի մայրաքաղաքին մէջ՝ հայ թատերական կեանքը զարգացնելու ուղղութեամբ:

Հոն՝ այդ բեմին վրայ հնչած են Պ. Ադամեանի եւ Սիրանոյշի ազդու ձայները, հրապարակ եկած են հայ բեմի ականաւոր դէմքեր՝ Գ. Զմշկեան, Ի. Ալիխանեան, Վ. Փափազեան, Հր. Ներսիսեան, Գ. Պետրոսեան, Օ. Գուլազեան, Ա. Ոսկանեան, Մ. Մանուէլեան, Յասմիկ եւ ուրիշներ: Հոն է, որ ստեղծուեցաւ Գ. Սունդուկեանի անթառամ ժառանգութիւնը: Թիֆլիզի մէջ բեմադրուած են այս վերջինոյն գործերը, Ալ. Շիրվանզադէի «Նաւինէ»ն, «Պատուի համար»ը, «Նամուս»ը, Վ. Փափազեանի «Ժայռ»ը եւ ուրիշ դրամէտներու թատերախաղեր:

Թիֆլիզի հայկական թատրոնը կարեւոր դեր կը խաղայ նաեւ ներկայիս՝ Վրաստան ապրող աւելի քան կէս միլիոն Հայերու համար, անոնց ազգային դիմագիծի պահպանումին կապակցութեամբ, ինչպէս նաեւ անոնց արուեստի ճաշակի ձեւաւորման առընչութեամբ:

Նկատի առնելով, որ նախկին շէնքը իր հանդիսասրահով եւ բեմով երկար ժամանակէ ի վեր չէր գոհացներ թատերասէրներու պահանջները, վերջերս նորոգուեցաւ: Թատերասրահը 714 հոգի կ՚ընդունի, իսկ բեմը՝ արդիականացած է:

Նորոգուած բեմին վրայ առաջին բեմադրութիւնը Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ»ը եղաւ:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Վազգէն Ա., Ամենայն Հայոց Հայրապետը, գնահատելով Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի աւելի քան քառասուն տարիներու Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մատուցած անձնուէր ծառայութիւնը եւ նախաձեռնողութիւնը անոր պայծառութեան, օրհնութեան եւ գնահատութեան Սրբատառ Կոնդակ մը յղած էր իրեն:

Սոյն կոնդակին յանձնումը հանդիսաւորապէս կատարուեցաւ Շաբաթ օր, 15 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 5ին՝ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, Հարաւային Ամերիկայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Բարգէն Արքեպս. Ապատեանի, եկեղեցական մարմիններու եւ Պր. Բամպուքճեանի ընտանեկան պարագաներուն եւ բարեկամներու ներկայութեան:

«Էջմիածինն է Հօրէ» շարականի երգեցողութենէն յետոյ, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արքեպս. Մանուկեան գնահատական խօսքեր ըրաւ Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի անձին եւ անոր յօգուտ եկեղեցւոյ պայծառութեան մատուցած ծառայութեան մասին: Ապա կարդացուեցաւ Հայրապետական Կոնդակը, որմէ յետոյ խօսք առին եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ՝ Պր. Սեդրակ Քարեան եւ հոգաբարձութեան ատենապետ Աղեքսանդր Օհանեան, որոնք եւս անդրադարձան Պր. Բամպուքճեանի անձին եւ անձնուէր ու նուիրեալ ծառայութեանց:

Ապա տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն՝ ուրախ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Ամէնուն կողմէ երգուած «Տէրունական աղօթք»ով վերջ գտաւ սոյն հանդիսութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Սէրը երբ չի կրնար քալել, կը սողայ:
(Անգլիական)

×

Սիրոյ առաջին հառաչանքը իմաստութեան վերջինն է:
(Ֆրանսական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

«Ձեր յաւակնութիւնը՝ որով կ՚ուզէք իմ ձեր մօտ ունեցած պաշտօնէս դուրս միջամտել իմ անհատական համոզումներուս եւ հանրային գործունէութեան վըրայ, անընդունելի է ու չեմ կարող այսպիսի քմահաճոյքի մը դլուխ ծռել, որովհետեւ միշտ անձնական արժանապատւութիւնս աւելի բարձր նկատած եմ, քան հացի խնդիրը:

«Պէտք չունիմ ըսելու, թէ որքան յարգած եմ ձեզ մինչեւ հիմա: Իմ տասնամեայ հաւատարիմ ծառայութիւնս մեծագոյն եւ անժխտելի ապացոյցն է, բայց եւ այնպէս չեմ կրնար հանդուրժել այն անիրաւ կշտամբանքներուն, որոնք ուղղեցիք ինծ Շաբաթ օրը:

«Գիտեմ թէ ինչ դրդումներու հպատակելով վարուեցաք այդպէս, բայց սակայն ոչ թէ արդարացում մըն է ձեզի համար, այլ ընդհակառակն ալ աւելի կը ծանրացնէ ձեր ընթացքը:

«Հաճեցէք ընդունիլ խորին յարգանքներս:

ԳԱՐԵԳԻՆ»

— Խե՞նթ է ինչ է այս տղան, մըլտաց Յակոբ էֆէնտին, երբ նամակին ընթերցումը աւարտեց, տասնի պարապ բանի համար մարդ տասը տարուան պաշտօնը կը թողու եւ կ՚առնէ կը քալէ՞:

Երիտասարդին այս յանկարծական մեկնումը շատ նեղացուց վաճառականը: Ինչ պիտի ընէր հիմա, մէկ օրէն միւսը կարելի չէր անոր պէս մէկը գտնել: Ու յետոյ տասը տարիէ ի վեր Գարեգին մեծ փորձառութիւն ստացած էր վաճառատան մէջ, տեղեակ էր ամէն գործառնութեանց եւ գրեթէ ինքն էր, որ կը վարէր ամէն բան, այնպէս որ վաճառականը կրնար յաճախ բացակայիլ իր վաճառատունէն՝ վստահ ըլլալով, որ ամէն բան կանոնաւորապէս պիտի ընթանար: Եւ ահա հիմա ամէն բան վեր ի վայր կը շրջէր:

— Թերեւս բարկութեան վայրկեանին բան մը ըրեր է, մտածեց, ինքն ալ պիտի զըջայ հարկաւ եւ պիտի ելլէ գայ... մէկ-երկու օր համբերենք:

Այս մտածումներուն մէջ էր, երբ սպասաւորը եկաւ եւ ըսաւ թէ Մարգար էֆէնտին զինքը տեսնել կ՚ուզէր:

— Թող ներս հրամմէ, ըսաւ Յակոբ էֆէնտի:

Վաճառականը ներս մտաւ ժպտուն դէմքով մը, թէեւ այս ժպիտին տակ ներքին մտահոգութիւն մը ծածկուած էր:

— Հրամմեցէք, բարի եկաք, ըսաւ Յակոբ էֆէնտի ոտքի ելլելով ու իր հիւրին թիկնաթոռ մը ցոյց տալով:

Յետոյ աւելցուց.

— Առտուն կանուխ, այսպէս, խեր է ինշալլահ:

— Հոսկէ կ՚անցնէի կոր մէյ մը հան-դիպիմ, ըսի, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի, շատ յոյս չունէի ձեզ այս ժամուս հոս գտնելու:

— Մէկ քանի կարեւոր գործեր ունէի՝ անոր համար այսօր սովորականէն կանուխ եկայ:

— Թող գործ ըլլայ տէ, վնաս չունի կանուխ գալը:

Երկու վաճառականները սկսան հրապարակի կացութեան մասին խօսիլ, դըժգոհութիւն յայտնելով գործերու վիճակէն:

Սակայն Մարգար էֆէնտի առեւտրական տեսութիւն մը ընելու կամ լսելու համար չէր եկած մինչեւ հոն:

Իր նպատակն էր հասկնալ, թէ ի՞նչ եղած է Գարեգինի խնդիրը, թէ բարեկամը վերջապէս գոհացում տուա՞ծ է իրեն երիտասարդը ճամբելով:

Միայն թէ չէր ուզեր այս մասին առաջին անգամ խօսք բանալ, որպէսզի խընդրոյն շատ կարեւորութիւն ընծայած չըլլայ: Իսկ ծերունի վաճառականն ալ լաւ կռահած էր Մարգար էֆէնտիի այս այցելութեան շարժառիթը եւ դիտմամբ կը զգուշանար իր պաշտօնեային խօսքը ընելու:

Այս կեղծ խօսակցութիւնը կը սպառնար անվերջանալի դառնալ, երբ Մարգար էֆէնտի ստիպուեցաւ խօսքը փոխել եւ անուղղակի ճամբով մը իր նպատակին հասնիլ:

— Իմացա՞ք, Վարչութիւնը երկու քննիչ ղրկեց մեր Թաղը, ըսաւ:

— Ի՞նչ բանի համար:

— Ճանըմ, Թաղական Խորհուրդին զեղծումները քննելու համար... ալ չափը անցուցին:

— Լուր չունիմ:

— Զարմանալի բան, բոլոր թերթերը գրած էին:

— Աչքիս չէ հանդիպեր:

— Կ՚երեւայ որ քուկինդ ալ գործին մէջ մատ ունի:

— Իմի՞նս ով է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Բօսպէօյիւքեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան եւ զաւակները շնորհակալու–թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փո–խան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակ–ցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ
(Ամասիացի)

մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլլարնակ, Աֆիոն Գարահիսարցի ընտանիքներու նախաձեռնութեամբ, 23 Ապրիլ Կիրակի օր հոգեհանգստեան պաշ–տօն եւ պատարագ կը մատուցուի Առ–նուվիլլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Եղեռնի նահատակներու եւ բո–լոր հին ու նոր ննջեցեալներու յիշա–տակին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցու–թեամբ, ընկերակցութեամբ երգէոնի, որ պիտի նուագէ երէցկին Ալիս Ժամկոչեան։

Այս առթիւ որոշուած է նուիրահաւա–քում մը կատարել որուն հասոյթը ամ–բողջութեամբ պիտի յատկացուի Մար–սէյլի յուշարձանին։

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն դրա–մական առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

Mlle Pilavian
4, Rue Boutillé
95 - Arnouville les Gonesse

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Առնուվիլէն խումբ մը Ամասիացիներ Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեանի մահուան տխուր առթիւ կը նուիրեն 100 Ֆր. Կա–պոյտ Խաչի կայանին եւ 100 Ֆր. Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 23 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Նոթր – Տամի Աթոռանիստ Մայր եկե–ղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան նա–հատակներուն։

Մեներգող Տիկին Վերա Օնորա (ծնեալ Հացունի) Փարիզի օփերայէն։

×

ԼԻՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուց–ուի Լիոնի Նոթր–Տամ Ֆուրվիէռ տաճա–րին մէջ, Ապրիլ 23, Կիրակի, ժամը 11ին։

×

ՎԻԷՆ

Ապրիլեան նահատակներու 57րդ տա–րեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշ–տօն կը կատարուի 23 Ապրիլ, Կիրակի ա–ռաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ–Անտրէ–Լը–Հօ եկեղեցիին մէջ։

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին։ Օրուան առթիւ պիտի պատարագէ եւ քա–րոզէ Հ. Վ. Թօփալեան։ Պատարագէն յե–տոյ, ժամը 11.30ին ժողովուրդը պիտի հաւաքուի կայարան «Մոնիւման օ Մոռ»ի առջեւ, Վիէնի գաղութին կողմէ ծաղկե–փունջ դնելու համար։

×

ՄԷՕՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մէօտոնի հայ կաթողիկէ մատրան մէջ այս Կիրակի, Ապրիլեան նահատակաց յի–շատակին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պա–տարագ ժամը 10.30ին եւ հանգստեան պաշտօն նորոգ հանգուցեալ Մշեցի Ղազար Կարապետեանի յիշատակին։

×

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի 24 Ապրիլ, երեկոյեան ժա–մը 8.30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշ–տօն կը մատուցուի Մեծ Եղեռնի բիւրա–ւոր զոհերու յիշատակին։

×

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի ժամը 14.30ին Ֆրանսա–կան եկեղեցիի մէջ պատարագ Եղեռնի նահատակներու յիշատակին։

Պատարագիչ Վարդանեան Եպս.։

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

Ժամը 3էն 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն համար։

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20.30ին, Սալ Կավօ 45 Ռիւ Լա Պոէսի, Մեթրօ Միրոմենիլ

Կը խօսին.— ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Ռուբինա Սախոխանեան (դաշնակ), Արտաւազդ Պէրպէրեան (արտասանութիւն), Լիվա Արզումեան եւ իր խումբը (խորհրդապատկեր), ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ եւ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն) եւ Նէձմի Սիւք–քարի (ջութակ)։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքար կը մեկնի (տրամադրուած քաղաքապետութեան կող–մէ) ժամը 20ին Փըթի Փոնէն կը հանդիպի Փլաս Քարնօ եւ քաղաքապետարան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 23, առաւօտուն ժամը 10ին, Քափիթոլ Սինեմային մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան Կը նախագահէ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխան

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ
(Նախագահ Հայ Դատի Յանձնախումբի)

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանս.) Տիկին ԺԱԳԼԻՆ ԼԷՔԻԱ (Նախագահ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Մարմնին) եւ Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸՋԷ

Հանդիսութենէն ետք պաշտօնական թափօրով այց եւ ծաղկեպսակ Մոպիլի յուշարձանին

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ Ապրիլ 22, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնին մէջ

Կը խօսին Մէթր ՇԱՒԱՐՇ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆ եւ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին, մասնակցութեամբ Օր. Սիրվարդ Գազանճեանի

Կիրակի առաւօտ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե–ղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն։ Ապա՝ թափօր եւ ծաղկե–պսակի զետեղում Մեռեալներու յուշարձանին։

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ
ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՎՐԱՅ

24 ԱՊՐԻԼ 1972, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հաւաքոյթ, ԷԹՈՒԱԼԻ հրապարակին վրայ, Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիտլանտի անկիւնը

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային պաշտօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհան–գըստեան պաշտօն համայն հայ նահատա–կաց հոգւոց 11,30ին։

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորու–թեան, նկատի ունենալ նաեւ խնկագինի նուէրները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Ա. կայանէն Սթեֆանէսքօյի Էմիսիոնը՝

Տպաւորութիւններ Հայաստան ճամ–բորդութենէ մը։ Կը մասնակցին Տիկին Նատին Ռօպի եւ Հայր Տալմէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 25 Ապրիլ Երեքշաբթի ե–րեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակում–բը (Ռիւ Պուֆիէ), կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ եւ ներ–կայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդ–հանուր ժողովը 23 Ապրիլ Կիրակի առա–ւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակում–բը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժո–ղովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Գ. Իփէկեան ակումբը։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր–եան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները 22 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 7,30ին դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերնե–րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

9 Ապրիլ 1972ի Ամասիոյ նահատակնե–րու հոգեհանգստեան հացկերոյթի առ–թիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ե–ղած են Տէսինի յուշարձանին.—

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Տէ–սին), Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Յովհան–նէսեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան (Անկէն), Տիկին Մարի Մար–տիկեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սի–նանեան, Տիկին Գոհար Սանոյեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սանոյեան, Տիկին Փերուզ Քիրիթճեան 100ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Մարկոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Ուրկանճեան, Տիկին Թա–գուհի Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեան 20ական, Տիկին Ընծայում Ոսն–ճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Շահինեան 10ական։ Ընդհ. գումար 1010 Ֆրանք։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

9 Ապրիլի Ամասիացիներու հաւաքոյ–թին առթիւ գոյացած հասոյթը յատ–կացուած է հետեւեալ նպատակներու.—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սը–րահի կահաւորման 600 Ֆր., Մարսէյլի Յուշարձանին 500, Վարագայ Ս. Խաչ ե–կեղեցւոյ 450, «Յառաջ»ին 100 Ֆրանք։ ընդհանուր գումար 1650 Ֆրանք։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

ՇԱՍ.— Պ. Գալուստ Տօնիկեան եւ զա–ւակները իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր մահուան 6րդ տարեդարձին ի յիշատակ կը նուիրեն 30 Ֆր. Մոնմորանսիի հան–գըստեան տան, 10 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Վիէնի դպրոցին եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Semaine Culturelle
du Yan's Club

SAMEDI 22 AVRIL A PARTIR DE 18 H.
EXPOSITION
DES MEILLEURS PHOTOGRAPHES DE BEYROUTH
SUR INVITATION

×

MARDI 25 AVRIL A 21 HEURES
LES ESPOIRS DE LA CHANSON
En présence de ROSY VARTE et MICHEL ARDAN
SUR INVITATION

×

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES
SALLE GAVEAU
45, Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Pour la première fois à PARIS
Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DOURIAN

Pour les billets s'adresser :
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)
MARIES DE REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06
MODELTEX, 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00
BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

ԿԻՐԱԿԻ
23
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
23 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·399
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE Nº 12.399

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼ 24

24 Ապրիլ 1915 :

Յիսունեւեօթը տարի անցած է այն չարաղէտ եւ յաւէտ անիծեալ Թուականէն ի վեր, երբ Վոսփորի ափերուն վրայ հնչեց հայ ազգի մարտիրոսագրութիւնը քաղող ահազանգը, — մահազանգը :

Դարաւոր դահիճը մէկ գիշերուան մէջ դաւադրօրէն, խարդախ ու նենգ միջոցներով ձերբակալեց հարիւրաւոր մտաւորականներ Հայութեան ընտրանին : Հարուածը իջեցուց գլխուն, գլխաւ յօշոտելու համար մարմինը :

Ցեղասպանութեան աննախընթաց դաշտի արարք մըն է, որ տեղի կ'ունենար ոչ թէ խաւարակուռ Ափրիկէի վայրենի ցեղերուն կողմէ, այլ մշակոյթի վաղեմի օտան պատմական Բիւզանդիոնի եկուոր անարժան տէրերուն ձեռքով, քաղաքակիրթ Եւրոպայի անտարբեր աչքերուն առջեւ :

« Երիտասարդ Թուրքեր »ը ազատու – թեան, հաւասարութեան եւ եղբայրու – թեան վսեմ նշանաբանները դիմակ դարձուցած՝ ամբողջ եօթը տարի սուտ ու խաբեբայիր խոստումներով քնացուցեր էին հայ ազգը, օսմանեան կայսրութեան հպատակներու ամէնէն հաւատարիմը, միլլէթը սատըքանը, ինչպէս կը սիրէին յորջորջել մեզ :

Մութին մէջ կը դարբնէին ոճիրներու ամէնէն զարհուրելին, — հայ ազգի ամբողջական բնաջնջումը :

Չորս տասնեակ տարիներ – – 1878ի Պերլինի դաշնագրէն ի վեր — սուլթանական թէ սահմանադրական Թուրք կառավարութեանց մղձաւանջն էր եղած Հայկական Խնդիրը :

Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ անկախ Հայաստանի մը կազմու – թեան հեռանկարը սարսափ կ'ազդէր Թուրանական մեծ կայսրութեան մը երազով օրօրուող մոլեռանդ Թուրքերուն :

Որոշեր էին արմատէն լուծել Հայկական Դատը՝ աշխարհի երեսէն սրբել – մաքրելով հայ ազգը :

Համաշխարհային պատերազմը բացառիկ առիթ մը ընծայեց ցեղասպան ազգին՝ լրիւ ու անպատիժ ջարդելու համար մէկուկէս միլիոն անմեղ, անպաշտպան, կենսունակ Հայեր, ամէնէն տմարդի եւ վայրենի միջոցներով :

Դահիճը արմատախիլ ըրաւ մեզ մեր դարաւոր հայրենի բոյներէն, սակայն չհասաւ իր նպատակին :

Մեծ Եղեռնէն երեք տարի վերջ հայ ազգը Արարատի շուքին տակ, ստեղծեց անկախ փոքրիկ հայրենիք մը՝ «իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով» :

Այդ հայրենիքը կ'ապրի ու կը տեւէ յիսունեւչորս տարիէ ի վեր, — թէեւ օտարի վարչաձեւի տակ, սակայն կը կրէ «Հայաստան» պանծալի անունը : Կը կազմէ կորիզը Միացեալ Հայաստանին, որ անպայման պիտի իրականանայ, ուշ կամ կանուխ :

Այնտեղ հասակ կը նետէ նոր սերունդը, որ ոչ միայն լծուած է շինարար աշխատանքի, այլեւ հայրենասիրական ոգիով առլցուած՝ աչքերն ուղղած է Արարատին անդին եւ կը պահանջէ մեր բռնագրաւուած հայրենի հողերը :

Սփիւռքի նոր սերունդն ալ արձագանգ կուտայ Հայաստանի իր եղբայրներուն : Եւ Ապրիլ 24ի տարեդարձին առթիւ կը վերանորոգէ իր ուխտը՝ անվհատ հետապնդելու Հայկական Դատը՝ մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

Լաւագոյն յարգանքը նահատակներու յիշատակին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵԾ ՎԻՇՏ

Գործ՝ Մհեր Աբեղեան
Երեւան, 1965

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՎԵՐՋԻՆ ԿՈՉԸ

Ուրբաթ իրիկուն վերջին խօսքն առաւ Նախագահ Փոմփիտու համոզելու համար 30 միլիոն ֆրանսացի քուէարկողները որ այո՛ պատասխանեն եւ այդ ձեւով ամրապնդեն իր դիրքը Հասարակաց Շուկայի իր ընկերներուն մօտ ալ :

Փոմփիտու զանգուածային «այո» մը կ'ուզէ եւ այդ «այո»ն իմաստութեան եւ յոյսի «այո» մը կը նկատէ :

Յիշենք որ Քլերմոն–Ֆերանի մէջ ժիսքար տ'Էսթէն եւ Իվոն Պուրժ չկրցան խօսք առնել : Մինչ Սէնթ–Էթիէնի անդամներն էին որ խանգարեցին իրենց ցոյցերով : Ցուցատախտակներով ալ Նիքսի պատուհասումը կ'ուզեն :

×

ԼԱԶԱՐԷՖԻ ՄԱՀԸ

Մեծ լրագրող մըն էր անկասկած, որ մեռաւ առջի օր 65 տարեկանին : Ասպարէզ մտած էր 15 տարեկանին, մինչեւ ծուծը գգալով այդ արհեստը զոր սակայն արուեստի չկրցաւ երբեք վերածել, մամուլի իր ըմբռնումը աւելի մօտ ըլլալով ամերիկեան ըմբռնումին (ամէն բանէ առաջ՝ «Թուղթ ծախել») քան հրապարակագրային բարձր սկզբունքներու : «Ճզմուած շուներով» սկսելէ ետք իր լրագրական ասպարէզը հասած էր Բոլսաի բնոյթ տալ այլեւս մամուլին, իր «խումբը» արդէն իր հակակշռին տակ ունէր Ֆրանս–Սուառէն դատ Ֆրանս–Տիմանշ, Էլ, Ժուռնալ տիւ Տիմանշ եւն·, եւն· :

Գրաւոր լրագրութենէն զատ, Լազարէֆ նաեւ սկիզբէն, արտակարգ հոտառու – թեամբ զգացած էր լսողական եւ տեսողական լրագրութեան կատարելիք դերը : «Հինգ Սիւնակ առաջինին վրայ», յայտագիրը զոր հիմնեց քանի մը ընկերներու հետ (3 Փիէռները) ցոյց կուտար մեծ ռըփորթաժներու կարեւորութիւնը :

Երկու անգամ ամուսնացած, կը մեռնի 65 տարեկանին, զոհ անողոք հիւանդու – թեան : Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի առտու Փէռ–Լաշէզ :

Փիէր Լազարէֆի մահը, ինչ որ ալ ըլլան կարծիքները մամուլի մասին իր ըմբռնումին, մեծ պարապ մը կը թողու ֆըրանսական մամուլին մէջ : Նախագահ Փոմփիտու անձնապէս ցաւակցութիւն յայտնած է այրիին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նախարարներ, զանազան անձնաւորութիւններ, թերթերը անշուշտ (նաեւ «Յառաջ») եւ շատ շատեր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութեան պահանջին ընդառաջ երթալով Ազգաժողովը որոշեց 7էն 21ի բարձրացնել իր զէտերու թիւը Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանագլուխին վրայ : Պէյրութ գոհ է տրուած որոշումէն :

ՓԱՔԻՍՏԱՆ նոր Սահմանադրութիւն մը ունեցաւ : Վերջ կը տրուի պատերազմական վիճակի : Նախագահ Ալի Պութօ յայտարարեց, թէ Փաքիստան կը փափաքի խաղաղ ապրիլ իր բոլոր դրացիներուն եւ, յատկապէս, Հնդկաստանի հետ :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ – ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ խօսակցութիւնները վերջ գտան : Ալժերիոյ նախագահը՝ ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ իրենց նպատակն է արաբ միացեալ Մաղրէպ մը ստեղծել (Մարոք–Ալժերիա–Թունուզ) եւ Միջերկրականը դարձնել «խաղաղութեան լիճ» մը :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետին այցելութիւնը Լոնտոն վերջ գտաւ : Պրանտ եւ Հիթ առաւելաբար խօսեցան Արեւմտեան Եւրոպայի հետ առնչուող հարցերու շուրջ, ինչպէս, օրինակ, եւրոպական Խորհրդարանը, Հասարակաց Շուկայ : Քննութեան առնուած հարցերու շուրջ « լայն եւ խոր համաձայնութիւն » հաստատուած է երկուստեք :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Խորհրդարանը վաւերացուց նոր օրէնք մը, որով կ'արտօնուի Թատրոններուն Կիրակի օրերն ալ ներկայացումներ տալ :

ՀՌՈՄ իր հիմնադրութեան 2725ամեակը նշեց Ապրիլ 21ին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Պէ–52 ռմբակոծիչներ կրկին յարձակեցան Հիւսիս· Վիէթնամի վրայ, Հանոյէն 80 մղոն հարաւ, ռմբա – կոծելով քարիւղի պահեստներ եւ այլ ռազմագիտական կեդրոններ : Փարիզի ամերիկեան պատուիրակութիւնը ցանկ մը հրապարակեց, որով ցոյց կը տրուին Հիւսիս· Վիէթնամի զօրքեր, որոնք Հարաւ· Վիէթնամ, Լաոս եւ Քամպոճ կը գտնուին : Այս ցանկով Ամերիկացիք կ'ուզեն ցոյց տալ, թէ Հանոյ յարձակողական քաղաքականութիւն կը վարէ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ պաշտօնական հանդիսութիւններ նշեցին զինուորական պետական հարուածին 5րդ տարեդարձը : Այս առ – թիւ կարգ մը ռումբեր պայթած են հոս ու հոն եւ ձերբակալութիւններ ալ կատարուած :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ աստղանաւորդները հա – ւանաբար մէկ օր առաջ վերադառնան Լուսնէն : Այդպէս որոշած էր Նաղան Շաբաթ օր :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը ըսաւ թէ վերջին վեց ամիսներուն բարելաւ – ուած է Մերձաւոր Արեւելքի կացութիւնը, որու համար «գոհ» է ինք : Ապա էպանի տեսակէտով Մերձաւոր Արեւելքի հարցը այլեւս դադրած է կեդրոնական խնդիրը ըլլալէ միջազգային կեանքի մէջ :

ՔՈԼՈՄՊԻԱՅԻ մէջ բախում մը տեղի ունեցաւ զինուորական ջոկատի մը եւ քաղաքային արձակաղէններու միջեւ : Ինը հոգի սպաննուեցաւ, եօթը՝ զինուոր :

ՀՌՈՄԻ ամերիկեան դեսպանատան մէջ երեք ռումբեր պայթեցան : Ոստիկանութիւնը երկու երիտասարդ ձերբակալեց :

ՀԱԼ Օ ՎԷՆԻ շրջանը ցոյցեր եւ միջադէպեր տեղի ունեցան Ուրբաթ օր : Ոստիկանութիւնը «փակեց» Թաղը եւ երկու պատանիներ քանդեց : Ցուցարարները կ'ուզէին գրաւել Սանսիէ (համալսարանը) որ փակուած էր :

ՄԱՀԵՐԳ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Անոնց համար որ ինկան
Ըզմեզ ազատ ուզելով՝
Սրտերը մեր քովէ քով
Կ'ըլլան այսօր մէկ խորան :

Անոնց հոգւոյն պաշտամունք
Մեր մէջ մի խոհն է հիմա,
Դէպի անոնց կ'ամբառնայ
Մեր յոյսն ու սէրն իբրեւ խունկ

Եւ մեր ցաւի սրկիհէն
Անոնց մարմինն ու արիւնն
Իբր անսահման սրբութիւն
Մենք կ'ընդունինք սրբօրէն :

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՅՍՕՐ ՆՈՃԻ, ՎԱՂԸ ԴԱՓՆԻ

—o—

ԽՄԲ.— Ստորեւ նշխարի մը տարաբախտ Թէոդիկէն, լոյս տեսած «Յառաջ»ի 1928 Ապրիլ 22ի թիւին մէջ:

Յիշենք նաեւ որ այս գրութիւնը, նուիրուած Ապրիլեան նահատակներու, վերջինն է Թէոդիկի որ հազիւ ամիս մը ետք, Մայիս 24ին յանկարծամահ կ'ըլլար:

Թէոդիկ նախագահն էր նաեւ այդ տարուան Ապրիլեան ոգեկոչման հանդիսութեան:

Այն օրէն երբ Իթթիհատ իր թաթերուն մէջ առաւ Ցաթիհի սերնդեան ճակատագիրը վարելու գործը, տեսողութիւնը բլշակնած էր արդէն ապշայնամոլ եռանդով, դատողութիւնն ալ խաթարուած՝ Հպատակ ազգերու տրուած ամէն առանձնաշնորհում ու նախրականութիւն ընդոտնելու մարմաջով, վասնզի ծուարած էր Համխալամութեան բանտադուշանքին մէջ ու զինուած «Թուրքիան մի՛ միայն Թուրքին» նշանաբանով:

Հիւրրիէթէն աղէն, ան տեսաւ թէ ի՛նչպէս ձերբազատ Հայը կը ձգտէր ընդլայնել իր մտաւոր հորիզոնը, դարկ կուտար առեւտուրի բարգաւաճման, անկումը ու բեմ կը չատցնէր, Մամուլը կ'արտադրէր անդուլ, Մեպուսարանին կուտար ընդդիմախօս տրիբուններ, եւ Միացեալին ու Ազգանուէրին եռուզեռը կը սկսէր: Ան տեսաւ մանաւանդ որ Հայը ո՛րքան փառաշուք կրցեր էր տօնել իր Գիրի գիւտին ու Տպագրութեան կրկնակ յոբելեանները:

Եւ մախանքը կուպրի պէս կը թանձրանար ու կը խմորուէր ներսիդին: Ուստի որոշեց թեւատել իր չուրջի ոչ-իսլամ տարրերէն Հա՛յը միայն՝ զոր օժտուած կը տեսնէր յառաջդիմութեան ձիրքերով:

Խաւարին եւ անտրամարան Քամիլին պայքարն էր այդ, մղուած՝ լապտերի փեղկերէ դեռ եւս զուրկ Լոյսին դէմ: Իրրեւ թէ անոր չիկումին յաջորդեր ի՛ր ազգին լուսաւորութիւնը: Իրրեւ թէ արծիւի աչքեր կարելի ըլլար մէկէն ի մէկ յառաջ խաւարավարժ Ջղջիկին ակնակապիճներուն:

Նախափորձը կը տրուէր 1909ի Կիլիկեան Եղեռնով՝ զոր բռնաւորի մը, դեռ եւս ոչ-գահազուրկ Համիտի վերագրել զո՛ւր փորձեց համանուն Ջոլիրը:

Մինչ այս մինչ այն, կը ծագէր Համաշխարհիկ Պատերազմը: Թուրքիա Հէնցոլլըրններու Տան ոսկեզօծ խոստումներէն շլմորած՝ խախտեց չէզոքի իր դերը, վարկպարազի նետուելով կրակներուն մէջ: Իթթիհատական ջոջեր որ Պետութեան ամէն ինչը ձեռուընին ունէին, փոխանակ իրենց ուշը կեդրոնացնելու ռազմաճակատներու վրայ միայն, գի-չերնե՛ր լուսցուցին, կեղակարծ յաղթանակէն աւելի՛ անդաձելու համար Հայուն բնաջնջումի գործը: Ատանկ առիթ հեղ մըն ալ ներկայանալիք չունէր:

Կը մնար բեմադրութիւնն ա՛յն տռամին որ անճիտումն էր Տաճկահայաստանի բովանդակ բնակչութեան: Հայերնակ ոչ մէկ անկիւն պիտի մնար՝ որուն խնայուէր. ուստի եւ պիտի վերնային Հայ ու Հայաստան անունները: Եւ «Բահրաման» ազգը, քանիերորդ դարու սեմին վրայ, պիտի կրնար պարծիլ թէ ինք իր երակներուն մէջ կը կրէր դեռ Լէնկ-Թիմուրներու եւ Ճէնկիզ-Խաներու արիւնը:

Խրիմեանի նմանցուցածին պէս, Հայը զարեր է ի վեր «անոր հաւատարիմ ու լծատար եզն էր որ եղջիւր չէր ածեր այն կարծրակուռ խարազանին դէմ՝ որով իր կաշին կը հարուածէր»: Կը մնար այդ եզը զուարակ դարձնել ու զենուլ:

Թրքահայութիւնը մարմնացնող դասակարգային շերտաւորումներուն մէջէն՝ հոգեւորականներ, կուսակցականներ, կրթական գործիչներ եւ հարուստներ յանկարծ առարկայ դարձան բռնաւորներուն վաղերային ուշադրութեան: Նախ եւ առաջ պէտք էր մէջտեղէն վերցնել զանոնք, հայ ժողովրդեան այդ ռահվիրաները, հաւատքի, խելքի, խօսքի եւ ուժի այդ մարզպետները: Մնացորդին անճիտումը կը դիւրանար ինքնին:

Այնպէ՛ս ալ եղաւ 1915ի գարնան, երբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ վաղո՛ւց խզուած եւ հաղորդակցութիւններ դադրած, հայ ազգը խաղալիք կը դառնար փչող հովերուն:

Պատմութիւնը կը կրկնուէր վերստին: Կը կազմուէին Պատերազմական Ատեաններ, ամենուրեք, ամենուրե՛ք: Անոնց ա ն դ ա մ ն ե ր ը մէյ մէկ Դենշապուհներ, Մովաններ ու Ձնիկաններ էին դարձած՝ լեզէն կազմող մեր նոր Ղեւոնդեանց ու Վարդանանց հանդէպ, տարապարտուց հրամցնելով անոնց չկօթակ ու երաշխէպ: Սարսափի օրե՛ր էին, Հաւատքննութեան չվերջացող չարաթներ ու ամիսներ էին սահողները, երբ չարչարանքի սաստկութեան տակ մենէ չատեր սոխպուած էին խոստովանելու իրենց չգիտցած գաղտնիքները, չունեցած մեղքերը:

Եւ ահա՛ չարանը սարսափի ձեւերուն, բանտին ու շղթային, եաթաղանին ու կախաղանին, մանաւանդ այն անվերջ կարաւաններուն, ուր մայր զմանուկը չճանչցաւ: Արովեան բոլորին համար գրած ըլլար կարծես իր ահաւոր երկտողեակը.—

Մեր արի՛նը մեզ մեռլաջուր,
Մեր հողը՝ մեզ պատան…

×

Իսրայէլացիք երբ գերի տարուեցան Բաբելոն, հոն, Եփրատի վրայ, լալկան ուռիներէն կախելով իրենց քնարները, հեծեծագին կ'ողեկոչէին հեռաւոր Սիոնը, «Երուսաղէ՛մ… եթէ զքեզ չյիշեմ, լեզուս քիմքիս թող փակչի»:

Մենք ալ, վերապրողներս բոլո՛ր որ զո՛ւր երազեցինք քաղաքակրթութեան դափնին, եւ անոր տեղ սգաւոր նոճին միայն ունեցանք, — սա դժնդակ նժդեհութեան մէջ, մեր հեռաւոր հայրենիքին անտիրական դաշտերուն վրայ անշիրիմ ցրուած մեր սիրելիներուն յիշատակին առջեւ, այսօր նո՛յն երդումը պէտք է կրկնենք.

«Նահատակ եղբայրներ ու քոյրեր որ ինկաք Մեծ Երազի ճանապարհին, եթէ ձեզ մոռնանք, մեր լեզուն մեր քիմքին թող փակչի»:

×

Ո՛վ դուք, ե՛ւ ալեւոր, ե՛ւ տղամարդ, մեռած ազգիս ողջ զաւակներ որ կը մնաք օտար հորիզոններու տակ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի.

Մեռելներն են որ կը կառավարեն ողջերը:

Դիտուք թէ մոռնանք Տիգրանը, Տրդատը, Լուսաւորիչը, Ներսէսները, Սահակները, Մեսրոպը, Վարդանները, Աշոտները, Նարեկացին, Լեւոնները, Զուղայեցին, Օրին, Դաւիթ Բէգը, Աշտարակեցին, Մխիթար աբբան, Րաֆֆին, Ծերենցը, Արովեանը, Նալբանդեանցը, Ալիշանը, Խրիմեանը, վերջապէս նո՛ր փաղանգը պանծալի այն հերոսներուն որոնց նահատակութեան մենք ականատես ու շատերս ալ չարչարակից դտնուեցանք: Մոռնա՞նք այդ լուսաւոր դէմքերը, սեպենք թէ գոյութիւն ունեցած չըլլայի՞ն անոնք: Պատմութեան, մեր անցեալին, մշակոյթի ողին է որ պիտի կարենայ անուն ու տեղ տալ մեզի ապագային մէջ ալ:

Ուրեմն այսօրը մեզ կ'ըսէ.

— Դարձէ՛ք դէպի ետեւ, ձեր հոգիներուն թեւերը երկարեցէ՛ք մինչեւ Արտաշատ, Էջմիածին, Օշական, Աշտիշատ, Դուին, Աւարայր, Անի, Վասպուրական, մինչեւ Հռոմկլայ, Այաշ, Զէյթուն, Հաճըն, Սիս ու Տէր-Զօր: Դողդոջ մատներով ձեր սրտի սկիհին մէջ ամփոփեցէ՛ք ձեր Մեծ Մեռելներուն նշխարները սրբազան հաղորդութեան մը համար, եւ անոնցմով զրահուեցէք այն կռիւին, որ կը սպասէ ձեզի, — ցեղին գոյամարտը:

Յիշեցէ՛ք Մեծ Փիլիսոփային պատգամն ալ, հաւատք քո կեցուցին զքեզ: Այս հաւատքով կ'ըսեմ ձեզի:

Այսօր նոճի, վաղը դափնի:

ԹԷՈԴԻԿ

ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԵՆ

ԽՄԲ.— Այս կորովի ճառը արտասանած է Մխիթարեան վաստակաւոր մշակ՝ Հայր Սահակ Տէր-Մովսէսեան, 1954ին, Ապրիլեան ոգեկոչման հանդիսութեան, ի Վենետիկ:

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ քաղաքակիրթ ազգ, դարերով այնքան տառապած, չարչարուած, ահաւոր փոթորիկներէ անցած է, որքան հայ ժողովուրդը: Ան կրեց իր մորթին վրայ ամէն տեսակ դառնութիւն, դիմացաւ իրրեւ հաստարմատ կաղնի մը եւ կանգնեցաւ միշտ, իրրեւ յաղթական, կուրծք տալով դժուարութիւններու, խոչընդոտներու եւ զանազան թշնամութիւններու: Այնպէս որ, երկրի վրայ հայ ժողովուրդի գոյութիւնը կարելի է հրաշք մը նկատել: Այսպիսի ազգ մը արժանի էր որ ապրէր իրրեւ ազատ ժողովուրդ մը: Սակայն, զազանացած մարդկութիւնը զինուեցաւ այս փոքր անմեղ ժողովուրդին դէմ, որուն միակ յանցանքն էր, հաւատալով աստուածային արդարութեան ձըգտիլ դէպի ազատութիւն, — մարդուն անկապտելի բաւունքը:

Այո, անոր դէմ զինուեցան եւրոպական մեծ Պետութիւններ, — նենգաւոր եւ խաբեբայ, որ չճանչցան տարրական արդարութեան պահանջը, եւ նետուեցան շահամոլութեան գիրկը, չահագործելով Հայոց անմեղ արիւնը: Տիեզերական պատմութեան մէջ տեսնուած չէ, որ չուրջ մէկ ու կէս միլիոն ժողովուրդ բնաջինջ ըլլայ, քաղաքական հարցի մը պատճառաւ. եւ այդ հարցը, հայ ժողովուրդը չէր ստեղծած, այլ նոյնինքն եւրոպական նենգաւոր դիւանագիտութիւնը, որուն պարագլուխ կանգնած էին ցարական Ռուսիան եւ կայսերական Գերմանիան:

Իթթիհատական կառավարութիւնը, որուն ետին կը գտնուէին բազմաթիւ դաւանափոխ (տէօնմէ) Հրեաներ, ամէնքն ալ անդամ միջազգային Ֆրանմասոնութեան եւ կատաղի թշնամի քրիստոնէութեան, գիտնալով որ դժուար է Հայերը բնաջինջ ընելու իր դիւային ծրագիրը Թուրք ժողովուրդին ձեռքով գործադրել, դիմեց չարանենգ միջոցի մը: — Բոլոր այն խղճամիտ վալիները, միւթէսարիֆները, գայմագամները, որոնք մերժեցին հետեւիլ հայ ժողովուրդը բնաջինջ ընելու բարբարոս ծրագրին, պաշտօնանկ եղան եւ փոխարինուեցան վայրագ եւ անգութ իթթիհատականներով: Ամենուրեք զըրկուեցան կատաղի քարոզիչներ, մոլեռանդ մոլլաներ, որպէսզի քարոզեն մահմետական ժողովուրդին, թէ Հայերը կեավուր-Մոսկովին հետ միացած են, օսմանեան կայսրութիւնը տապալելու համար: Լայնօրէն բացին բանտերու դռները, արգելափակուած բոլոր գողերը, աւազակները, չարագործները եւ մարդասպանները ազատ արձակուեցան եւ կառավարութեան կողմէ զէնք ստացան. անոնց խոստացան Հայերու ինչքերը: Գաղանաբարոյ Քիւրտերուն ըսին, թէ Մոսկովները երբ մտնեն մեր երկիրը, Հայերու հետ միացած, սրէ պիտի անցընեն ձեզ եւ տէր պիտի դառնան բոլոր ձեր ստացուածքներուն:

Այս ոճով է որ կը մեկնուի մէկ ու կէս միլիոն Հայերու բնաջնջումը: Բացարձակապէս սուտ է այն ամբաստանութիւնը, թէ Հայերը զինուած էին Թուրք բանակը թիկունքէ հարուածելու համար: Թէեւ կային պատրուակներ Հայերը ամբաստանելու համար, սակայն անոնք թուղթերու վրայ արձանագրուած էին միայն եւ գաղտնի կը մնային:

Երկար է այն ահաւոր գողգոթան, որուն վրայէն անցաւ հայ ժողովուրդը. երկար եւ տաժանելի: Եւ չեմ գիտեր, թէ ուրիշ որեւէ ազգ պիտի կրնա՞ր տոկալ անոր:

Իմ ականջներուս մէջ կը հնչէ տակաւին խօսքը Վենետիկի Սարթօ Պատրիարքին որ յետոյ եղաւ քահանայապետ ամբողջ կաթողիկէ եկեղեցւոյ (Պիոս Ժ.), երբ միաբանութեանս 200ամեայ յոբելեանին առթիւ, 1901ին, խօսելով իտալացի նախարարներու, ծերակուտականներու, երեսփոխաններու եւ զանազան կողմերէ եկած հայ պատուիրակներու ներկայութեան, ըսաւ բառ առ բառ.— Եթէ մենք, Եւրոպացիներս, ըլլայինք հայ ժողովուրդի տեղ, որ կոտորուեցաւ, ընչազուրկ եղաւ վայրագ սուլթանի մը կողմէ, ապահովաբար մեր քրիստոնէական հաւատքին մէջ պիտի թուլնայինք. մինչ Հայերը իրենց պարանոցը երկարեցին, նախընտրելով մահը, քան Քրիստոս ուրանալ»: Ասկէ աւելի փառաւոր, ասկէ աւելի հեղինակաւոր վկայութիւն չէր կրնար ըլլալ, գաղափարապաշտ ժողովուրդի մը պանծացումին համար: Եւ սակայն, ինչ տեսած էր միայն Համիտեան կոտորածները, որոնք մանրանկարն էին Մեծ Եղեռնին որ գալոց էր, եւ զոր ան պիտի չտեսնէր:

Անոնք, այդ Հայերը, տարագրուեցան իրենց հայրենիքէն, իջան իրենց լեռներէն, ձորերէն, դաշտերէն, առանց գիտնալու, թէ ո՞ւր կ'երթան եւ ի՞նչ բանի համար: Հազարէն մէկը միայն գիտէր թէ ո՞ւր կ'երթայ, եւ կ'երեւակայէր աղէտին մեծութիւնը, ահաւորութիւնը: Հետեւաբար, կը քալէին անոնք յանուն Քրիստոսի, յանուն այն վարդապետութեան, զոր փրկիչը եկած էր տալու աշխարհին, արդարութեան եւ ազատութեան հետ մէկտեղ:

Զունեցան քար մը անգամ, իրենք զիրենք պաշտպանելու համար, եւ սակայն, ամբաստանուեցան զինուած եւ ապստամբ ըլլալու կրկնակի մեղքով: Ապստամբ ժողովուրդ մը, զէնք կ'ունենայ. կ'ապստամբի այն ատեն, երբ պայմանները, միջոցները կը ներեն: Հայ ժողովուրդը ոչ զինուած էր եւ ոչ ապստամբ, իսկ հայ զինուորը, թրքական բանակին մէջ, իր պարտականութիւնները խղճմտօրէն կը կատարէր, Թուրքիոյ Պատերազմական նախարարին իսկ վկայութեամբ:

Բոլոր լեռները, գետերը, ձորերը, ծըմակները լեցուեցան հայկական մաքուր արիւնով: Այս արիւնը երկինք բողոքեց, եւ պիտի բողոքէ մինչեւ աշխարհի կատարածը, մինչեւ որ աստուածային արդարութիւնը իջեցնէ իր թաթը, ջախջախելու, պատուհասելու համար բոլոր անոնք որ, իրենց աչքերը գոցեցին, ականջները փակեցին չտեսնելու, չլսելու համար այն ճշմարտութեան ձայնը, որ իրենց խիղճը կը հարուածէր, կը տանջէր:

Մեռան անոնք, այո, մեռան, բայց իրրեւ ԱՆՄԱՀՆԵՐ կը գործեն: Մեր պատմութեան մէջ, ինչպէս վերեւ յիշատակեցի, անցան շատ մը փոթորիկներ, շատ մը մրրիկներ, արմատախիլ պիտի ըլլային ուրիշ ազգեր, սակայն, հայ ժողովուրդը յարատեւեց:

Մեր ազգային պատմութեան մէջ երկու դէպքեր կան, որոնք ամէն մէկ Հայու յիշողութեան մէջ քանդակուած պէտք է մընան միշտ.— Մէկը Վարդանանց Դիւցազնամարտն է, ուր Հայերը, զէն ի ձեռին, կռուեցան զինուած թշնամիին դէմ: Մեռան, այո, — կրօնքի եւ հայրենիքի համար: Ինկան, բայց ինկան զէնքը իրենց ձեռքին մէջ մարանչելով: Միւսը, Մեծ Եղեռն է, երբ Հայերը անապատներու մէջ, լեռներու վրայ, գետերու մէջ ինկան, առանց փոքրիկ զէնք մը իսկ ունենալու: Երեք մեծ Պետութիւններ միացած էին Հայաստանն ուղելու, առանց Հայու: Ամէնէն առաջ, նենգաւոր ցարական Ռուսաստանն էր, երկրորդ ինք, իթթիհատական Թուրքիան, որ պատրուակ բռնեց ռուսական միջամտութիւնը հայկ. հարցին մէջ, եւ երրորդ կայսերական Գերմանիան, որ կ'ուզէր Հայութիւնը իր հայրենի լեռներէն, ջուրէն եւ օդէն զատել, տանիլ Միջագետքի անապատին մէջ: Եւ դահիճներու վոհմակը կէտ առ կէտ գործադրեց անոնց հրամանները: Շատ մը առիթներով, ջարդի ու կոտորածի ազդանշանը տուին իրենք, գերման սպաները:

Անոնք, մեր նահատակները, կենդանի են եւ կը նային փայլակնացայտ աչքերով այն Եւրոպային վրայ, որ խաբեց զիրենք, դաւաճանեց, չճանչցաւ իրենց իրաւունքը, դրժեց իր խոստումներուն, նոյնիսկ պատերազմէն ետք, ու այդ ձեւով, աւելի եւս քաջալերեց իթթիհատական գազանաբարոյ կառավարութիւնը: Ուէչ հայ պատմագիր չի սխալիր, եթէ ըսէ թէ Իթթիհատը եղաւ տապարին սուր մասը, իսկ եւրոպական մեծ Պետութիւնները անոր կոթը: Եւ սակայն այդ բոլոր պատասխանատուները մի առ մի խորտակուեցան աստուածային արդարութեան առջեւ, կործանեցան Հայոց արեան պատասխանատու կայսերական գահեր, թշուառացան երկիրներ, փճացան միլիոնաւոր կեանքեր:

… Մենք փոքր ազգ մըն ենք, եւ նահատակները կը հրամայեն մեզի միութիւն, համերաշխութիւն, սէր, եւ ոչ թէ անհաշտ զգացումներով իրարու կործանէութիւնը ջլատել: Գիտցէք թէ դահճա-

պետք լսած է, այնպէս մը պիտի ընեմ, որ յիսուն տարի Հայ ժողովուրդը իր մէջ-ը չկարենայ շոկել: Եւ սակայն, Հայկու-քանի մը տարի անցած, նոյն ժողովուրդը ծառացաւ այդ դարաւոր ոսոխին առջեւ, եւ ինքզինք պարտադրեց, ստեղծելով ա-զատ եւ անկախ Պետութիւն, իր իսկ քթին տակ: Միւս կողմէ, աւելի դժբախտ մէկ հատուածը այդ ժողովուրդին, թէեւ քանի մը տարի անապատներու մէջ ապրեցաւ, ծնեցաւ, կքեցաւ, իր մերկութիւնը ցնցո-տիներով ծածկեց, սակայն անմիջապէս իր մէջքը շոկեց, ցրուեցաւ ամենուրեք, հզօրացաւ, հարստացաւ, իր ստեղծա-գործական աշխատանքով յաղթանակեց, օտարներու հիացումն իր վրայ հրաւի-րելով:

Ուրեմն, քանի որ մենք գիտակից ենք մեր ցեղի կենսունակութեան, առաքինու-թիւններուն, քալենք այդ ուղղութեամբ, բայց ճանչնանք մեր ցեղային ձիրքերուն հետ, նաեւ մեր ցեղային թերութիւնները, մեր մտքէն վանելով, թէ Հայը քաջ է, անպարտելի է եւ անսխալական է, ամէն գործուած սխալ ուրիշներու վերագրելով:

Մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ Հա-յութեան այն Հայը, որ ժողովուրդին կը սորվեցնէ ինքնաճանաչում, ինքնաքննա-դատութիւն: Երբ ժողովուրդ մը այդ եր-կու առաքինութիւններէն զուրկ է, չի կրնար ինքզինք սրբագրել, եւ մենք ունինք շատ մը սրբագրելի կէտեր:

Ցրուած է Հայը, այո, Եւրոպայի շատ զարգացած երկիրներու մէջ, շատ մը ա-զահով վայրերու մէջ, հարստացած, ստուն տեղ եղած, բայց դարանակալ թըշ-նամին կանգնած է իր գլխուն վրայ — հայ ցեղին ձուլումն է այդ: Կայ կարմիր ջարդ, կայ նաեւ սպիտակ ջարդ, կարմիր ջարդը փառքի առաջնորդեց հայ ժողո-վուրդը, իսկ սպիտակ ջարդը պիտի կա-տարուի Հայուն ձեռքով: Գաղութներու մէջ եթէ փճանայ Հայութիւնը, այդ ամ-բողջ արատը վերագրելու է միմիայն Հա-յերու անզիտակցութեան, որ փոխանակ մեծ վտանգին առջեւ միանալու, ձեռք ձեռքի տուած աշխատելու, որ արտա-սահմանի մէջ ցրուած շուրջ մէկ միլիոն Հայութիւնը փրկելու միջոցներու վրայ խորհելու իրարու դէմ զինուած են հատ-ուածական կռիւներով եւ հայ ժողովուրդը միշտ երկպառակ պահելու ձգտումներով: Ով որ կ'աշխատի Հայութեան մէջ բա-ժանում, խտրութիւն դնելու, ան Հայու-թեան մեծագոյն թշնամին է. որովհետեւ սակս է մեծագոյն չարիքը, եւ Հայու-թիւնը չի կրնար ինքզինք գտնել, չի կըր-նար համերաշխութեան ճանապարհին վը-րայ քալել, չի կրնար զարգանալ, զօրա-նալ, յառաջդիմել: Մինչեւ որ բոլոր Հա-յերը չհասկնան, թէ իրենք ամէնքն ալ մէկ հօր եւ մէկ մօր զաւակներն են, եր-բեմն թէեւ մրրիկով բաժնուած, սակայն երբ արեան ձայնը կը խօսի, հոն ամէն տարաձայնութիւն, ամէն մոլեռանդու-թիւն, ամէն նախապաշարական զգացում պէտք է խորտակուի: Ով որ չի խորտա-կեր այդ զգացումները, ամենայետին ծա-ռան է այն չար զգացման, որ կը հարուա-ծէ Հայութիւնը անոր կենսական շահե-րուն մէջ:

Եւ որովհետեւ նոր սերունդն է որ պա-տասխանատու պիտի ըլլայ գալոց սե-րունդներուն, ան որ պիտի բռնէ մէկուկէս միլիոն Հայերու տեղը, այսուհետեւ պէտք է ըլլայ հեռատես, գաղտնապահ, աշխա-տասէր եւ խորաթափանց:

Ուրեմն մեզի կը մնայ քովէ քով գալ, զօրանալ, կազմակերպուիլ, հայ ազնիւ ցեղը պահելու եւ ապահով նաւահանգիստ առաջնորդելու համար:

Ես անոնցմէ չեմ որ կը յուսահատին Հայութեան ճակատագրէն: Անգամ մը որ մտնենք լուսաւորութեան ճանապարհին մէջ, նորէն այս ժողովուրդը, որ յափըշ-տակուեցաւ, խլուեցաւ իբրեւ ծաղիկ մը իր հայրենի բունէն, կրնայ հաստատուիլ աւելի զօրաւոր կերպով, կրնայ դառնալ մտաւոր լուսաւորութեան կամուրջ մը հանդիսանալ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի քաղաքակրթութեանց: Որովհետեւ հայ ժողովուրդը, թէեւ Ասիոյ մէջ կ'ապրի, բայց մտքով Եւրոպացի է, եւ իբրեւ Եւ-րոպացի պէտք է ներկայացնէ Եւրոպացիի ամէնէն ազնիւ տիպարը, ամէնէն վեհ, ա-մէնէն բարձր որուն առջեւ պիտի գան խո-նարհիլ ոչ միայն նիւթական թշնամիներ, այլ նաեւ անոնք որ գաւաճանութեամբ Հայութիւնը մատնեցին դահիճներու ձեռքը:

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

La Question Arménienne reste d'actualité

La permanence et l'actualité de la Question Arménienne ne sont pas seulement dûes à la ténacité du peuple arménien ou même à l'ironie de l'histoire — mais également à l'aveuglement des grandes puissances... Pourtant vous le savez, le problème est posé depuis plusieurs siècles.

Le problème arménien était autrefois un des éléments de la Question d'Orient. L'Arménie, hélas, n'a pas toujours existé en tant qu'Etat, par contre le peuple arménien a toujours été présent.

Notre peuple existe depuis l'Antiquité, c'est même aujourd'hui un des plus vieux peuples de la terre. Il faudra bien qu'on se décide à reconnaître son existence et son droit à vivre chez lui.

Durant plusieurs siècles, la conscience nationale arménienne a semblé disparaître. En fait elle s'était réfugiée dans les couvents et c'était là qu'elle se cantonnait. Au XIXe siècle le nationalisme arménien resurgit ; c'est un étonnement pour beaucoup ; et non seulement il resurgit, mais il se radicalise. Le XXe siècle devait être le siècle des nationalités, il ne l'a pas été pour tout le monde, hélas.

Le Traité de Sèvres en 1920 reconnaît l'existence de la nation arménienne. Comme ce petit Etat était menacé par des voisins trop puissants, la Société des Nations confie sous la forme d'un mandat international, la tutelle de la Jeune Arménie, aux Etats-Unis d'Amérique.

Le gouvernement des Etats-Unis s'est refusé d'être le garant de la liberté de cet Etat qui naissait et le Congrès Américain a refusé le mandat qui lui était confié.

Le Traité de Sèvres n'a donc pas été ratifié, alors on lui a substitué le traité de Lausanne. A ce traité les Arméniens ne furent pas représentés et la Question Arménienne était étouffée. Elle ne sera plus jamais évoquée sur le plan international. Pourtant elle reste posée. — Pour la Diaspora d'abord, qui regroupe à travers le monde entier toutes les Communautés arméniennes vivant dans l'Emigration. Il est vrai que les Arméniens ont su souvent trouver la paix en d'autres pays. Mais ils n'oublient pas.

Les Arméniens sont de bons citoyens des Etats qui les ont accueillis mais s'ils s'intègrent, ils ne s'assimilent pas.

La Question Arménienne reste également posée pour la terre d'Arménie. Que celle-ci soit sous le joug turc ou qu'elle soit sous le joug russe.

En Arménie Soviétique, une vie culturelle active assure la pérennité du peuple et de la langue, quelles que soient les viscissitudes de la politique.

×

Comme le Moyen-Orient est une terre déchirée par les conflits, un monde qui, politiquement et économiquement, est profondément déséquilibré — il faudra bien un jour accéder à un règlement.

En ce qui concerne l'Arménie, le conflit est latent et j'en veux pour preuve ce qui passe en Arménie Soviétique.

Il y a en cette petite terre du bout du Caucase une véritable surpression démographique. Le territoire est trop exigu. Il ne contient qu'un peu plus de 2.500.000 d'Arméniens et près de deux autres millions sont obligés de s'expatrier à l'intérieur des frontières soviétiques. L'Arménie trop petite ne peut donner du travail à tous ses fils.

Pourtant l'Arménie Soviétique est extrêmement développée. C'est un fait, et c'est un paradoxe dont on n'a pas encore très bien conscience. La plus forte et la plus dense concentration industrielle de tout le Moyen-Orient : c'est l'Arménie.

De l'autre côté de la frontière arménienne, de l'autre côté du rideau de fer, c'est le désert dans ce qui fût autrefois l'Arménie prospère.

Comment cette situation pourrait-elle durer ; nous venons dire aujourd'hui, ce que les Arméniens d'Arménie ne peuvent dire : les Arméniens ont besoin de retrouver leurs terres, tout simplement pour continuer ce qu'ils ont entrepris.

×

Je sais bien que le Problème Arménien n'est pas unique en son genre. Mais c'est justement ce qui fait la précarité de la situation actuelle.

C'est parce que les minorités nationales qui sont nombreuses au Moyen-Orient sont constamment bafouées, que les ensembles politiques d'aujourd'hui s'avèrent être des entités fragiles.

Ce que nous venons dire aujourd'hui, c'est que des puissances aussi opposées par nature idéologique que la Turquie et l'U. R. S. S. s'entendent pour bafouer les droits des petites nations, quelque soit le côté de la frontière où elles se trouvent.

Vous savez bien que l'U. R. S. S. qui avait détaché de l'Arménie deux territoires peuplés à 90 % par des Arméniens, le Karabagh et le Nakhitchévan, a encore refusé récemment de mettre cette politique en question. Du côté de l'U. R. S. S., 50 millions de Turcs entourent l'Arménie, du côté turc ils sont trente millions. L'Arménie est enfoncée comme un coin, comme une épine, au milieu de 80 millions de touraniens.

Comment voulez-vous qu'il n'y ait pas de conflit ?

La seule solution c'est de permettre aux nombreuses minorités nationales de s'ériger en Etat.

Le système actuel repose sur le Traité de Versailles et ses annexes périphériques. Il était certes inique, puisqu'il favorisait outrageusement les intérêts des grandes puissances. Mais il a tout de même permis à certains pays d'accéder à la Liberté. C'est le cas du Liban, de la Syrie, de l'Arabie Séoudite, de l'Egypte...

Ce traité a permis le démembrement de l'Empire ottoman, mais à notre avis, ce démembrement fut insuffisant.

Les Kurdes, les Arméniens, les Lazes et bien d'autres peuples ont des droits sur l'Anatolie Orientale.

Il faut que soit restructuré tout le territoire situé entre les trois mers. Ces territoires qui sont sous-développés et quasi déserts redeviendraient florissants et ce serait l'intérêt de tout le monde.

L'Arménie Soviétique serait alors le noyau d'une nouvelle phase de développement.

Car enfin, il est tout de même fantastique de penser, qu'après avoir été la terre de la civilisation, la plaque tournante des échanges commerciaux, l'Anatolie Orientale soit devenue un cul-de sac.

La Question Arménienne est donc d'autant plus d'actualité, à la fois pour ceux qui s'en réclament et par les problèmes qu'elle pose.

PATRICK DEVEDJIAN

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ԱՌԹԻՒ

"ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ ՔՐԻՍՏՈՆԷԻՑ..."

Դարերէ ի վեր, ամէն Կիրակի, խըրա-քանչիւր տօն - տաղաւարի մեր եկեղե-ցիներուն մէջ պատարագի վերջաւորու-թեան բարկատարած կ'աղօթենք քրիս-տոնեայ թագաւորներուն, իշխաններուն արեւշատութեան, անոնց գահերուն պաշտպանութեան, յարատեւութեան հա-մար:

Այո՛, «Թագաւորացն քրիստոնէից եւ իշխանաց նոցա...»:

Բայց եւ այնպէս, դարերէ ի վեր չգըտ-նուեցաւ թագաւոր մը, իշխան մը, որ իր մատը անկեղծութեամբ մոխիրը թաթ-խէր ի նպաստ մեզի՝ իրեն համար աղօ-թողներուն ի խնդիր:

Ջարդ, թալան, կոտորած... Բազմա-միլիոն զոհեր Վանէն, Կարինէն մինչեւ Տէր-Զօրի, Ռասուլայնի կիզիչ անապատ-ները, անոնց արեան ձայնը, անոնց ոս-կորներու խշրտոցը, անոնց մորմոքուն ա-ղաղակներուն արձագանգը ոչ վերը բազ-մած գահակալին, եւ ոչ ալ վարը նստած թագաւորներուն, իշխաններուն ականջին հասաւ...

Այսօր, մեր աննախընթաց կոտորումէն աւելի քան կէս դար ետք, դարձեալ, յա-մառօրէն կ'աղօթենք անոնց արեւշատու-թեան, անոնց տիրակալութեան համար:

Բայց եւ այնպէս:

Ահա, այսօր կ'ապրինք հոս, ազատ երկրի մը մէջ: Բարի, մարդասէր, քրիս-տոնեայ ժողովուրդ: Հանրապետութիւն, ընկերվարութիւն, դեմոկրասի: Մարդ-կային բարոյական իրաւունքներու պաշտ-պան ախոյեան: Շողշողուն նշանախօս-քերու անծայրածիր անտառ:

Ունինք քրիստոնեայ, մարդասէր, պարկեշտ նախագահ: Նոյնքան իմաստուն ու բարեմիտ նախարարներ, պետական շնորհալի անձնաւորութիւններ: Մենք ալ այսօր, այլեւս «հայմաթլօս»ներ չենք, տեղացի ենք: Երէկ մեր պարտքը կատա-րեցինք ճակատներու վրայ, փշաթելերու ետին, դիմադրական կռիւներու մէջ: Մեր զաւակները այսօր ա փառ անթիէռ տե-ղացի են եւ պարկեշտ ձեւով կը կատարեն իրենց բաժին ինկած պարտականութիւն-ները եւ պարտաւորութիւնները այս հայ-րենիքին, — իրենց ծնունդ տուող այս հայրենիքին հանդէպ: Այսօր այլեւս, մե-զի համար տեղացիի, օտարի խնդիր չկայ:

Եւ սակայն...

Այս ազատ երկրին մէջ, այս քրիստոն-եայ, հանրապետական հողին վրայ, մարդկային իրաւունքներու ախոյեան բազմութիւններու քովն ի վեր մեզի կ'ար-գիլուի գրել լրիւ նախադասութիւն մը այն յուշարձանին վրայ՝ որուն բացումը պիտի կատարուի մօտ օրէն... Տեսէք:

Massacres arméniens 1915, ou?, de la part de qui?...

Չկայ:

Այո, գիտեմ, բարեմիտներ պիտի ըսեն որ, ամէն մարդ գիտէ: Ո՛չ: Սխա՛լ: Ա-մէն մարդ չի գիտեր. հարիւրէն տասն ալ չի գիտեր: Նոյնիսկ եթէ հարիւրէն հա-րիւրն ալ գիտնան, ողբալին հոն է, որ գիտումնաւոր կերպով, Պետութեան հրա-հանգով մեզի կ'արգիլուի գրել լրիւ նա-խադասութիւնը՝ Թուրքերու կողմէ:

Իմացաք անշուշտ, մեծն Ամերիկայի մէջ մեզի տրամադրուած զինուորական նուագախումբի մը մասնակցութիւնը «յետս կոչում»՝ նոյն նպատակով, «բա-րեկամ Պետութեան մը հետ խնդիր չու-նենալու համար...»:

Դառնանք դէպի Արեւելք:

Ճիշդ այն օրերուն, երբ մենք կը պատ-րաստուինք մոմ մը վառելու մեր բիւրա-ւոր նահատակներու յիշատակին, ահա՛, ճիշդ նոյն օրերուն, ոճիրներու անուանի մայրաքաղաքը կ'այցելէ Հիւսիսի մեր պատուական քեռին՝ Պոդգորնի: Ու սա-կա՝ եղած փոքր տարակարծութիւնները հարթելու եւ բարեկամական դաշինքը վերանորոգելու համար...

Պ. Պոդգորնիներու կարած ճամբան Մոսկուայէն մինչեւ Էնկիւրի, կ'անդրադառ-նամ, թէ ինչ ուղղութիւն ունէր, բայց անհրաժեշտ էր որ, ծաւալուն թռիչք մը կատարէր Վանէն, Կարինէն մինչեւ Տէր-Զօր, մինչեւ Ռասուլայնի կիզիչ անա-պատները:

Եթէ մարդկային սիրտ ու խիղճ ունէր,

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններուն

Ժամը 3էն 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն համար:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 20.30ին, Սալ Կավօ 45 *Ռիւ Լա Պոէսի*, Մեթրօ Միրոմենիլ

Կը խօսին.— ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Ռուպինա Սախոխանեան (*դաշնակ*), Արտաւազդ Պէրպէրեան (*արտասանութիւն*), Էվա Արզումեան *եւ իր խումբը* (*խորհրդապատկեր*), *ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ եւ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ*

Տիկնանց վարժարաններու միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն) եւ Նէճմի Սիւքքարի (Ջութակ):

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ օթոքար կը մեկնի (տրամադրուած քաղաքապետութեան կողմէ) ժամը 20ին Փըթի Փոնէն *կը հանդիպի Փլաս Քարնօ եւ քաղաքապետարան:*

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՎՐԱՅ

24 ԱՊՐԻԼ 1972, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հաւաքուիլ, ԷԹՈՒԱԼի հրապարակին վրայ, Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիտլանտի անկիւնը

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն խուռներամ ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Զաքար եւ զաւակը՝ Պերնար, այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ստեփան Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Գասպարեան, նաեւ Պր. Յովհաննէս Զաքար, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զաքար, Տէր եւ Տիկին Թէլլէր եւ իրենց բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք նամակով, ծաղիկով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ իրենց վշտակցութիւնը յայտնեցին իրենց որդւոյն, թոռան, քրոջ որդւոյն, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝ արկածահար վաղամեռիկ տարաբախտ

ԿԱՐՕ – ԺԻԼՊԷՐ ԶԱՔԱՐԻ

կսկծալի մահուան առթիւ (15 տարեկանին),

ՆՈՒԷՐ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ

Պ. Սարգիս Գորգիկեան կը նուիրէ 50 ֆր. Հայ Նախկին Ռազմիկներու յուշարձանին, 50 ֆր. Մոնմորանսիի հանգստեան տան, 50 ֆր. Սէն-Ռաֆայէլի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 25 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 25 Ապրիլ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ), կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

SECTION DE PARIS

Mercredi, 26 Avril à 20 h. 30

Maison du Canada — Bd. Jourdan

MEETING

sur le thème

— Lutte de libérations nationales en Turquie

— Nouvelles perspectives de lutte pour le peuple arménien

Sous la présidence effective de

LAURENT SCHWARTZ

×

EXPOSITION

Photos et documents sur le génocide arménien et les mouvements de libérations en Turquie du 20 au 27 Avril

SALON HONORAT

Pavillon International

BAIL A CEDER

Պուլոնեի մէջ (92) ծախու է կօշկակարի խանութ մը, որ սենեակ մը եւ խոհանոց մը ունի ետեւը: Կարելի է ուրիշ որեւէ առեւտուր ընել, իբրեւ գրասենեակ կամ տեփօ *ալ կարելի է օգտագործել:*

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Թօփալեանի, առաւօտները կամ իրիկունները՝

825-44-22

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին Տիկին ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ, եկեղեցւոյ սրահը Ապրիլ 30, ժամը 16ին:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

եւ ընկերվարական սուր աչքեր, *անպայման, այդ անծայրածիր տարածութիւններու վրայ պիտի տեսնէր բազմամիլիոն անմեղներու կմախքները որոնք իրենց ոսկրացած բազուկները դէպի վեր կարկառած պաղատախառն անէծքի մրմունջներով կ'աղմկէին այդ ողջ տարածութիւններու վրայ: Անէծք՝ չիկացած երկաթի հանդպայն՝ էն առաջ «մարդկային իրաւունքներու» անունով բարբաջող կեղծ առաքեալներու հասցէին:*

Էնկիւրի, մայրաքաղաք Թալաթներու:

Պոդպորնի՝ ղեկավար «ընկերվարական» եւ ժողովուրդներու «պաշտպան» երկրի:

Մէկը՝ թուլումպա թաքլըսի *կը հրամցնէ, միւսը 15 պուպրիկներ նուէր կու տայ եւ ի՜նչ հեգնանք, մէկը՝ Հայուհի մը, խորհրդանշան՝ Հայաստանի:*

Այս բոլորը լրիւ ըլլալու համար, անհրաժեշտ էր հրաւիրել Թուրք նշանաւոր արուեստագէտ մը որպէսզի մեծ արուեստով արտասանէր մեր անդերեզման Սիամանթոյի Պարը*:*

Վոտկայի եւ օղիի ազդեցութեան տակ, լաւագոյն գեղարուեստական բաժինը պիտի ըլլար անիկա: Խորխոտուած բաղմութիւններու գլխակներուն վրայ Թրքական ձեւի «քէյֆ» մը իրապէս որ ներկայ դարու մարդոց պարկեշտութեան չափանիշն է:

Իսկ մենք, տարագիր ժողովուրդ Հայոց, մենք որ հաւատացինք, յուսացինք քրիստոնեայ մարդուն, ընկերվարական մարդուն, շողշողուն նշանախօսքերով հրապարակները ազմկող մարդոց, եթէ մինչեւ հիմա դաս մը չառինք այս բոլորէն, բան մը չսորվեցանք այս բոլորէն, մեզի կը մնայ ամէն կիրակի, ամէն տօնտաղաւարի եկեղեցի երթալ, ծունկի գալ, աղօթել բոլոր «գլխարկ» դնող մարդոց համար, քրիստոնեայ մարդոց համար:

Եւ կամ, հաստատ համոզումով, վճռականութեամբ վերադառնալ մեր հին հաւատամքին: Մեծ Հայրերու առեղին բանաձեւած իմաստուն տեսութեան: «Ո՛չ *ապրերտեք, ո՛չ Ռուսից, ո՛չ Ինկիլիզից եւ ոչ ալ Ֆրանկից* ըմուտ *կայ մեզի:* *Մեր* ըմուտը, *մեր հաւատքը մեր բազուկները»:*

Այլապէս աղօթեցինք դարեր, կրնանք աղօթել դեռ դարեր, մեր աղօթքները ոչ վերը Աստուած պապան կը լսէ, եւ ոչ ալ վարը այս երկրագունդը կառավարող կեղծ առաքեալները:

Մենք եկանք, կ'անցնինք, կ'երթանք: Մեր օրերը համրուած են արդէն. եկող սերունդներուն կը մնայ դաս առնել անցեալէն, սերտել ներկան, աշխատիլ ապագային համար:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Առ ի գիտութիւն մեր հայրենակիցներուն, ցաւով կը յայտնենք թէ, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ կառուցուած Յուշարձանի բացումը — որ տեղի պիտի ունենար 30 Ապրիլին — վերջին պահուն, մեր կամքէն բոլորովին անկախ պատճառներով, յետաձգուած է:

Յուշարձանի բացման նոր թուականը կը հաղորդուի յառաջիկային:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՆՈՅՇԻ

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շելէլէքեան

VOYAGE WASTEL

87 La Canebière

Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

CONNAISSANCE DU MONDE

SALLE PLEYEL

252 Fbg. St.-Honoré (Métro: Ternes)

Deux séances Exceptionnelles

Vendredi 5 Mai à 18 h. 30 et 21 h.

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Nouvelles images le Zangézour et Tatev

Récit et film de

NADINE ROBY

Il est prudent de louer

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**

15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ԱՊՐԻԼ
MARDI 25 AVRIL 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.400

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.400

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀԵՐՔԵԼԻ ՎՃԻՌԸ

Ա.

Թրքական անորակելի ցեղասպանութիւնը արդարացնելու փորձեր կ'ընէ ուրիշ թուրք հեղինակ մը՝ Խալաթ Ուրաս, որուն Հայերը պատմութեան մէջ եւ Հայկական խնդիրը խորագրով գրած ընդարձակ գիրքին յիշատակութիւնն էինք ըրած Յառաջի Ապրիլ 6ի թիւին մէջ:

«Ապստամբութիւններ եւ տարագրութիւն» (այսինքն «բռնագաղթ») գլուխին տակ Ուրաս ամբողջ երեսուն էջ (604–634) կը յատկացնէ Մեծ Եղեռնին: Հայկական աղբիւրներէ զանազան փաստաթուղթեր կը յիշէ՝ խեղաթիւրելով զանոնք: Միակ նպատակն է հաստատել, որ եթէ Հայերը տարագրուեցան, պատճառը անոնց ապստամբական շարժումներն են՝ օսմանեան բանակը կռնակէն զարնելու համար, օգտուելով պատերազմին ընձեռած բացառիկ առիթէն:

Կը գրէ՝ թէ երբ օսմանեան կառավարութիւնը զօրաշարժ յայտարարեց (21 Յուլիս 1914ին), հայկական քոմիթէները ատեան մը եւս աւելցուցին իրենց գործունէութիւնը: Իսկ երբ Թուրքիա պատերազմի մէջ մտաւ, Հայերը տեղ տեղ ծրագրուած, «սիստեմատիկ» ապստամբութիւններ յարուցանել սկսան: Մինչ Պոլսոյ պատրիարքը կը յանձնարարէր օսմանեան բանակի յաջողութեան համար աղօթել եկեղեցիներու մէջ, անդին Կաթողիկոսը կը յայտարարէր, որ այդ հրահանգը ճնշումի եւ բռնութեան տակ տրուած է, ուստի ո'չ մէկ արժէք կը ներկայացնէ:

Բռնագաղթի հետեւանքով չէ, որ Հայերը ապստամբած, ռուսական բանակներուն միացած եւ կամաւորական զօրագունդեր կազմած են, այլ այս շարժումներուն պատճառաւ է, որ բռնագաղթ տեղի ունեցած է, կ'ըսէ Ուրաս, արդարացնելու համար ցեղասպանութիւնը:

Առաջին ապստամբութիւնը ծագեր է Զէյթունի մէջ: Ընդհ. զօրաշարժի յայտարարութենէն վերջ, 1914 Օգոստոս 17ին Զէյթունցիները պահանջեր են, որ հայ զինուորները առանձին — անկախ — հայկական զօրագունդեր կազմեն, իրենց կողմէ նշանակուելիք հայ սպաներու հրամանատարութեան տակ: Իրենց այս պահանջը մերժուեր է: Որմէ վերջ Հայերը քաղաքին կեդրոնը ժողով գումարելով որոշեր են չպատասխանել զօրաշարժին եւ իրենց զէնքերով լեռ են բարձրացեր: Մարաշի զօրանոցը բերուած հայ զինուորներն ալ իրենց զէնքերով փախեր և հրոսախումբեր (չէթէ) կազմեր են: Սկսեր են յարձակիլ չորս կողմ, մասնաւորաբար զինուորներու եւ ոստիկան զօրաց վրայ: Զինուորութենէ արձակուած շուրջ հարիւր թուրք զինուորները կողոպտեր եւ սպաններ են: Ապստամբութիւնը ամբողջ սաստկութեամբ շարունակուեր է: Քոմիթէի վարիչները յայտներ են, որ Անգլիացիները Իսքէնտէրունէ ցամաք պիտի ելլեն: Ուստի, մինչեւ որ Ատանան ու Մարաշը գրաւուին պէտք է ապստամբին, զօրաշարժը դժուարացնեն եւ աջակցին Անգլիացիներու գործողութեանց...:

Տակաւին ուրիշ ինչե՜ր ըրեր են Զէյթունցիները: Մարաշի հետ հեռագրական յարաբերութիւնները կտրեր են: Զօրանոցին եւ կառավարական պալատին վրայ յարձակեր են: Թէքքէի վանքի (?) մէջ Մարաշի ոստիկան զօրաց հրամանատարն ու 25 զինուորները սպաններ են, խաղամական զինւորը այլեր եւ բազմաթիւ Թուրքեր ջարդեր են...:

Հնչակեանները Կեսարիոյ ռումբ շինելու գործարանի եւ զէնքի մթերանոցի վերածեր են եղեր պատերազմէն շատ առաջ: Սապահգիւլեան եւ Համբարձում Պօյաճեան (Մուրատ) ուժեղ մարմին մը կազմեր են եղեր այնտեղ:

Պալքանեան պատերազմէն ետք Դաշնակցութիւնը իր գործունէութիւնը աւելցուցեր է Կեսարիոյ մէջ: Առաջնորդ Խոսրովեանի գործունէութիւնն ալ կ'աւելնայ եղեր ասոնց վրայ: Քանի մը ռումբերու պայթումին հետեւանքով կատարուած խուզարկութիւնները երեւան հաներ են բազմաթիւ ռումբեր, որոնք պատրաստուեր են եղեր Ամերիկայի մէջ «պոմպաճըյութիւն» սորված քոմիթաճիներու կողմէ: Կեսարիոյ հայ երիտասարդները բացարձակապէս մերժեր են պատասխանել զօրակոչին. յարմար նկատեր են իրբեւ փախստական պահուըտիլ, որպէսզի ապստամբին երբ ժամը հնչէ (?):

Էրզրումի եւ Պայազիտի զօրակոչի ենթարկուած Հայերը ընդհ. զօրաշարժի առաջին օրերուն իրենց զէնքերով եւ ռազմամթերքով Ռուսիա փախեր եւ կամաւորական գունդերուն ու հրոսախումբերուն միացեր են:

Վանն ու Պիթլիսը շատոնց ապստամբական շարժումներու համար պատրաստուեր են եղեր: Վանի երեսփոխան Փափազեան եւ Մուշի «իշխան»ներէն Ռուբէն անմիջապէս այս շարժումներու ղեկավարութիւնն են ստանձներ:

Արդէն այս շրջանին մէջ կուսակցութիւնները ռուսական գրաւման մը պարագային թշնամիին օգնելու համար նախօրօք ամէն ինչ պատրաստեր են եղեր...

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԱՅՈ"Ն ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՂԱՒ

40 % ՁԵՌՆՊԱՀ, ԻՆՉ ՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸՆ Է

Կիրակի օրուան հանրաքուէն, որ առաջինն էր Նախագահ Փոմփիտուի օրով, խորապէս յուսախաբ պէտք է ըրած ըլլայ Նախագահը, հակառակ մեծամասնութեան պարագլուխներուն երեւութապէս ճարպիկ բանաձեւումներուն, համոզելու համար ժողովուրդը թէ որեւէ պատճառ չունին յուսախաբ ըլլալու: Արդէն ամէնէն յատկանշական կէտն այն է որեւէ հանրաքուէէ կամ ընտրութենէ ետք, որ ամէն մարդ գոհ է:

Կիրակի օրուան թիւերը սակայն բաւական խօսուն են եւ հաւանական է ինչպէս գիտել կուտար Քլօտ Էսթիէ (ընկերվարական) որ Փոմփիտու չէր ըներ այս հանրաքուէն եթէ որեւէ ձեւով մտքէն անցընէր այս արդիւնքը:

Արձանագրուած 29 միլիոն 312.637 հոգիի վրայ, քուէարկած են միայն 17 միլիոն 693.567, ինչ որ կը նշանակէ 39,64 առ հարիւր ձեռնպահութիւն: Այդ քուէարկողներուն վրայ քուէարկած են.— այո՛՝ 10 միլիոն 601.645, ո՛չ՝ 5 միլիոն 026.683, ճերմակ կամ չեղեալ քուէ՝ 7,97 առ հարիւր:

Ձեռնպահութիւնը այս անգամ կտրած է բոլոր մրցանիշները բայց պարզ է որ այս երեւոյթը կարելի չէ վերագրել միայն ընկերվարական եւ Փէ. Էս. Իւ.ի հրահանգներուն: Արդէն ընդհ. ձեւով կարելի չէ քաղաքական դիմագիծ տալ այս հանրաքուէին: Արդարեւ այո՛ի հրահանգ տուին ոչ միայն Իւ. Տէ. Էռ., Անկախ–Հանրապետական եւ բոլոր «ազգական» խմբակցութիւնները, որոնք մաս կը կազմեն մեծամասնութեան, այլեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւններ, ինչպէս՝ Լըքանիւէի Դեմոկրատ կեդրոնը, Սերվան–Շրէպէրի Արմատական կուսակցութիւնը եւ բազմաթիւ այլ շարժումներ: Արդ, արդիւնքէն պարզ է որ այս բոլոր կուսակցութեանց հրահանգներուն չեն հետեւած նոյնիսկ իրենց կուսակիցները, քանի որ Տը Կօլի օրով, հանրաքուէն աւելի լայն մեծամասնութիւն ձեռք կը ձգէր հակառակ անոր որ միայն ու միայն Իւ Տէ. Էռ. եւ Ժիսքարտէն կողմնակից կ'ըլլային: Անշուշտ ամէն մարդ կը փորձէ իր ուզածը ըսել տալ թիւերուն ինչպէս Տըպրէ եւ Հայիփ–Տըլոնքըը (նաեւ Շուման), որ կը նախընտրեն քուէարկողներու վրայ համեմատութիւնը առնել եւ ըսել թէ 68 % այո՛ կայ եւ 32 %՝ ոչ:

Բայց բուն պատկերը սա է.— 100 Ֆրանսացիի վրայ 60ը քուէատուփ գացած է, այս 60էն 36ը՝ այո՛ ըսած է, 17ը՝ ոչ եւ 7ն ալ ճերմակ քուէ տուած է: 40 Ֆրանսացի տունը մնացած է կամ ինչպէս կ'ըսեն՝ ձկնորսութեան գացած է: Այս 40էն, 20ը անշուշտ աւանդաբար ձեռնպահ է, կը մնայ միւս 20 %ը, որու եթէ մէկ մասը հետեւած է ընկերվարական հրահանգի (ընկերվարականներու ընտրական ձայնը՝ 13 առ հարիւր է ընդհանրապէս) միւս մասը հետեւած է իր իսկ խղճին, այսինքն իր դժգոհութիւնը յայտնած է կառավարութեան ներքին քաղաքականութեան դէմ: Այս է բուն հարցը եւ ատոր համար է որ սկիզբէն խարէութիւն մը կը նկատուէր այս աւելորդ հանրաքուէն, որու արդիւնքը, իրականին մէջ, ոչ մէկ բան կը նշանակէ Եւրոպայի համար: Եւ անոնք, որոնց թիւը քիչ չէր, որ մեծ վարպետութիւն մը կը նկատէին Փոմփիտուի այս «գիւտը» որ իբրապէս շփոթ կացութիւն մը ստեղծեց քաղաքական հոսանքներուն մէջ եւ ձախը պառակտեց, կ'անդրադառնան այսօր թէ շատ խորամանկութիւնն ալ խաղեր կրնայ խաղալ: Կը բաւէ քննել արդիւնքը, որու համար Քոնպա նոյնիսկ «ապտակը» խորագիրը կը գործածէ:

Ամէն պարագայի մէջ, Փոմփիտու դաս մը ունի առնելիք անշուշտ այս եղածէն եւ կ'անդրադառնայ որ նախ հարկ է խոհեմութեամբ վարուիլ հանրաքուէին հետ, ապա ու մանաւանդ՝ չփորձել միշտ ժողովուրդին հետ լեզու գտնել Խորհրդարանին գլխուն վրայէն:

Հասարակաց Շուկայի երկիրներն ալ անշուշտ գոհ չեն այս եղածէն եւ Լիւքսանպուրկի Արտաքին նախարարն էր որ ըսաւ ամէնէն առաջ՝ «Եւրոպան մեծցած դուրս ելաւ այս հանրաքուէէն», թէեւ բոլորն ալ գիտակից են թէ եղածը որեւէ կապ չունի Եւրոպայի կամ Անգլիոյ անդամակցութեան հետ:

ՏՈՔԹ. ԱՍՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Պէյրութէն խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Շաբաթ առաւօտ, Ապրիլ 22, իր մահկանացուն կնքած է մեր վեթերան ընկերներէն՝ Տոքթ. Աստուր Գապաքեան:

Բնիկ Այնթապցի, ծնած էր 1895ին եւ արհեստով ատամնաբոյժ էր: Իր ուսումը կատարած է Այնթապի ամերիկեան գոլէճի եւ Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքի աշխարհական դպրոցին մէջ: Իբրեւ ատամնաբոյժ վկայուած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն:

Ընկ. Աստուր Գապաքեան իր ամբողջ կեանքի ընթացքին բեղուն գործունէութիւն ունեցած է, Հալէպէն Պէյրութ, ազգային թէ կուսակցական կեանքին մէջ: Հալէպի թէ Պէյրութի մէջ եղած է քանիցս Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւ միշտ վարած է պատասխանատու պաշտօններ: Անդամ էր Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնին: Մասնակցած է, իբրեւ պատգամաւոր, Հ. Յ. Դ. Ընդհ. Ժողովներու:

Քանի մը օր առաջ, «Ազդակ»ի մէջ հրատարակուած մահազդէ մը, ցաւով կ'իմանայինք թէ Ապրիլ 17ին, կորսնցուցած է իր կինը, զոհ՝ արկածի:

Իր մահով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ իր մէկ անձնուէր եւ գիտակից ղեկավարը եւ հայ ժողովուրդը իր նուիրեալներէն մէկը:

Ցաւակցանք՝ իր յիշատակին:

Հ. Յ. Դ. Գերագոյն մարմինը խոր ցաւով կը հաղորդէ

ԸՆԿ. ԱՍՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 22ին, Պէյրութ:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կ'ողբայ իր վեթերան, ղեկավար ընկեր՝

ԱՍՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆԻ

մահը եւ կը խոնարհի իր թարմ շիրիմին առջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գաւառներէն Պատըն–Վիւրթէմպէրկի երեսփոխանական ընտրութիւններուն քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը փայլուն յաղթանակ մը արձանագրեց, ապահովելով ձայներու 53,1 առ հարիւրը: Այս ձեւով Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները յառաջիկայ չորս տարիներուն բացարձակ մեծամասնութիւն պիտի ներկայացնեն Շթութկարտի շրջանային Խորհրդարանի մէջ: Պրանտի համար ծանր հարուած մը եղաւ նաեւ Ազատական կուսակցութեան անդամ երեսփոխանի մը հրաժարումը իր կուսակցութենէն: Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը ներկայիս 249 ձայն ունի Պունտըսթակի մէջ: Արդ, Վարշաւայի եւ Մոսկուայի դաշնագիրները կարենալ վաւերացնելու համար Պրանտ պէտք ունի նուազագոյնը 249 ձայնի, ասոնցմէ մէկն ու մէկուն տեսակէտի փոփոխումը կրնայ պատճառ դառնալ, որ զոյգ դաշնագիրները չվաւերացուին Խորհրդարանի կողմէ:

«ԱՓՈԼԼՕ–16»ի առաքելութիւնը վերջ գտաւ, երբ Կիրակի օր Եընկ եւ Տիւք մեկնեցան Լուսնէն՝ վերադառնալով իրենց այերանաւը: Երկու աստղանաւորդները կարեւոր քանակութեամբ քար եւ ժայռի կտորներ հաւաքեցին Լուսնի վրայէն: «Ափոլլօ–16» երկիր կը հասնի Հինգշաբթի օր:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ 25 գիւղեր հեղեղի ենթարկուեցան: Վնասուած գիւղերը կը գտնուին Հալէպի եւ Ալ–Ռիքա շրջաններու մէջ, Հիւսիս. Սուրիա: 15 հոգի խեղդուած է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ստորեւ կուտանք արեւմտահայերէնով, այս շահեկան յօդուածը որ լոյս տեսած է «Սովետական Գրականութեան» Մարտի թիւին մէջ:

Թուրք քաղաքական գործիչները, պատմաբաններն ու բանասէրները, ներկայիս, ամէն ջանք կը գործադրեն՝ խօսքի եւ գրչի միջոցով ժխտելու եւ ուրանալու հայ ազգին պատմական գոյութիւնը եւ անոր մշակոյթը: Անոնք կը ճգնին փաստել, որ հայ ազգ գոյութիւն չէ ունեցած, Հայերը երբեք անկախ Պետութիւն չեն ունեցած. եղած են միայն հայ իշխանական տոհմեր՝ հարկատու եւ վասալ օտար դըրացի կայսրութիւններու: Աղաւաղելով պատմութեան անհերքելի փաստերը, անոնք կը յայտարարեն, թէ Հայաստան լոկ աշխարհագրական անուն մըն է:

Պատմական իրականութեան եւ ճշմարտութեան դէմ մեղանչող գիտնակա՛ններու եւ անոնց համախոհներու հիմնական նպատակն է ցոյց տալ, որ ատտանդական Հայերը տեղացի բուն ժողովուրդը չեն ներկայացներ «Հայաստան յորջորջուած» երկրին, այլ այնտեղ աւելի հին են իրենք՝ Թուրքերը:

Սակայն Թուրք «պատմաբանները» չեն սահմանափակուիր միայն խեղաթիւրելով պատմական իրողութիւնները, անոնք կը ջանան ժխտել նաեւ հայ ժողովուրդին դարաւոր մշակոյթը:

Թ. Նըրմադ Օղթունան, որ հեղինակն է 1967ին լոյս տեսած «Թուրքիոյ պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը» աշխատութեան, բաղկացած 12 հատորներէ, Թուրքերու կը վերագրէ 6000 տարուան անցեալ մը, իսկ Հայերու մասին առանց այլեւայլի կը գրէ. «Հայերը վայրենի ցեղեր եղած են՝ բոլորովին զուրկ բարձր մշակոյթէ. անոնք իրենց տարրական պահանջներն իսկ՝ խոհանոցէ մինչեւ երաժըշտութիւն եւ բանաստեղծութիւն, փոխ առնելով Թրքական մշակոյթէն իւրացուցած են զանոնք» (հատ. 12, էջ 193):

«Թրքական Հանրագիտարան»ի մէջ, որ կը հրատարակուի Թուրքիոյ ազգային Լուսաւորութեան նախարարութեան կողմէ, կը հանդիպինք ակնառու աղաւաղումներու, որոնցմէ հատուած մը կը ներկայացնենք ստորեւ.

«Կարելի է ենթադրել, որ հին հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը զարգացած ըլլայ իրանական (սասանեան) ազդեցութեան տակ: Իսկ այսօրուան հայկական երաժշտութիւնը ամբողջովին ողողուած է Թրքական երաժշտութեան թեքնիքը: Ինչպէս որ հայկական խոհանոցը (խօսքը ճաշերու մասին է) փոխարինուած է Թըրքական խոհանոցով, այնպէս ալ երաժըշտութիւնը փոխարինուած է Թրքականով: Արդարեւ, Մերճարեւելեան կարգ մը ցեղերու նման Հայերն ալ իւրացուցած են եւ կիրարկած Թուրք երաժշտութեան ոճն ու եղանակը: Անոնց եկեղեցական երաժշտութիւնը, դասական Թուրք երաժշտութեան հետ զուգահեռ, փոփոխութիւններու է ենթարկուած, եւ անոնք օգտագործած են Թրքական ձայնի ելեւէջը, եղանակներն ու ոճը: Հայերը, երաժշտութեան արուեստի մէջ, լիովին բաւարարուեր են ունկնդրելով եւ ունկնդրել տալով Թուրք երաժշտութեան արուեստը: Իբրեւ ազգային երաժշտութիւն, երգած ու նուագած են Թրքական ստեղծագործութիւններ: Դասական Թուրք երաժշտութեան ասպարէզին մէջ, յատկապէս վերջին դարուն, գտնուած են հայ ծագումով լաւ երգահաններ (Համբարձում, Թադէոս, Բիմէն Շէն, Ասօլիկ եւ որդին Պօղոս, Լեւոն Խանճեան): Իսկ հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնը տուած է այնպիսի գործեր, որոնք կարծես Թրքական երաժշտութեան մէկ ճիւղին արդասիքը ըլլան: Այս բնագաւառին մէջ աւելի խոր եղած է ադրբէջանական երաժշտութեան ազդեցութիւնը: Արդէն բոլորին ծանօթ է Թուրք ժողովրդական գրականութեան ազդեցութիւնը հայ ժողովրդական գրականութեան վըրայ: Ռուսիա ապրող Խաչատրեանի նման հայ ծագումով ժամանակակից երգահաններ բազմիցս օգտագործած են Թրքական ձայնելեւէջը, եղանակի ոճերը, եւ բաղմաձայն ու նուագախումբի գործերու մէջ մեծապէս օգտուած են Թրքական երաժըշտութենէ եւ ժողովրդական արուեստէ»: (Հատ. 15, էջ 327–328):

Հանրագիտարանի խմբագիրները դէշ լարախաղացներ են սակայն: Եւ ծիծաղելի կերպով հակասութեան ճախճախուտի մէջ կ'իյնան: Անոնք չուտով ինքզինքնին կը հերքեն, նոյն Հանրագիտարանի մէջ (հատ. 18, էջ 280) երբ Արամ Խաչատրեանի մասին խօսելով կը գրեն. «Խաչատրեանի գործերը եւ, մասնաւորապէս, 1937ի անոր դաշնակի քոնչերթօն իրրեւ խորք ունին հայ ժողովրդական երաժըշտութիւնը»:

Բնականաբար, կարելի չէ անտեսել եւ միայն արհամարհանքով եւ քմծիծաղով վերաբերիլ այս նենգափոխումներուն եւ աղաւաղումներուն հանդէպ. ասոնք այնքան ընդարձակ ոլորտներ կ'ընդգրկեն, որ պարտք կը դնեն հայ մասնագէտ գիտնականներու վրայ՝ դիմակազերծ ընել Թուրք յափշտակիչները, միանգամ ընդ միշտ վերջ տալ անոնց անուցած պատրանքներուն:

Անհրաժեշտ է նշել, որ այս ուղղութեամբ քայլեր կատարուած են եւ դեռ կը կատարուին:

Արեւելագիտութեան Հիմնարկութեան անդամ պատմաբաններ Ե. Սարգսեան եւ Ռ. Սահակեան, անառարկելի փաստերով հերքած են Թուրք արդի պատմագրութեան նենգափոխումները: Ռուսերէն լոյս է տեսած Մ. Զալալեանի «Հայաստանի հին եւ միջին դարերու պատմական հարցերու լուսաբանումը արդի Թուրք պատմագրութեան մէջ» արժէքաւոր աշխատութիւնը:

Մինչեւ նոր գործերու լոյս տեսնելը, կը կարծենք, չահեկանութենէ զուրկ չեն ըլլար այն մասնակի ուսումնասիրական փորձերը, որոնք լոյս կը սփռեն կատարուած նենգափոխութիւններու չուրջ:

Ծչղենք, որ Թուրքերը կը կեղծեն ո'չ միայն պատմութիւնն ու արուեստը, ինչպէս նաեւ գրականութիւնը, այլեւ սուտեր կը յօրինեն ձեռարուեստի, տնայնագործութեան կարգ մը ասպարէզներու մէջ, ինչպէս գորգագործութիւն, ոսկերչութիւն, փորագրութիւն, ասեղնագործութիւն եւայլն:

Խ. ԱՄԻՐԵԱՆ

«ԱՐՄԻՆԷ»Ն

Նուէր Կապոյտ Խաչի Քոյրերուն

Ա.

Ամէն անգամ երբ տխուր պատեհութիւնը կ'ունենամ դառն յիշողութիւններ թարմացնելու, մեր զարհուրելի Գողգոթային 3–4 տարուան ապրումներէն, աչքիս կը պատկերանայ հայ կինը, իր աննկարագրելի թշուառութեամբ, ինչպէս եւ երեւան բերած սքանչելի քաջութեամբ ու առաքինութեամբ:

Ոչ, պէտք է միանգամ ընդմիշտ վերցնել այն սխալ կարծիքը թէ, հայ տարագրութիւնը միայն Ջարդի, Թալանի եւ առեւանգումի կամ սարկական համակրութեան պատմութիւն է: Եթէ հերոսութիւն է արհամարհելով բոլոր վայելքները, գիտակցաբար դէպի մահ երթալը, ուրեմն մեր բոլոր հերոսամարտերու կարգին, չատ արդար կերպով պիտի աւելցնենք նաեւ հայ կնոջ հերոսամարտը: Ա՛հ, որքան կը բաղձայի ունենալ անհրաժեշտ կարողութիւնը, կարենալ արտայայտելու համար այն ամէն հերոսական դէպքերը, որոնց ականատես եղայ այն սարսափելի ճամբու ընթացքին Ռէս–իւլ–Այնէն մինչեւ Մուսուլ:

Սակայն այսօր տարիներ վերջ, սա մէկը անկարող եմ այլեւս պահել մտքիս եւ եթէ կ'ուզէք ըսեմ նաեւ սրտիս մէջ:

Շիտակը խոստովանիմ. — անունն ալ ճիշդ չեմ գիտեր, Արմինէ՞ էր, Արփինէ՞ էր, Անդինէ՞ թէ Արսինէ:

Ռէս–իւլ–Այնի մէջ ճանչցայ զինքը, աւելի ճիշդը ինք եկաւ զիս ճանչնալու: Թուրքերէն նամակներ կը գրէի Պոլիս, ազգական կամ բարեկամ ունեցողներու, փոքրիկ վարձքի մը փոխարէն: Օր մըն ալ աղջիկ մը, դեռ չատ երիտասարդ եւ չատ գեղեցիկ, եկաւ նամակ մը գրել տալ Պոլիս, մէկ ծանօթին: Երբ նամակը լրացուցի կէս բերան շնորհակալութեամբ մը առանց որեւէ վարձք վճարելու, հեռացաւ, իր քարտուղարին նամակ գրել տուող վաճառականի պէս: Սկիզբը քիչ մը զարմացայ, սակայն քիչ վերջ ես ինծի խոստովանեցայ թէ դեռ հազար հատ ալ նամակ կը գրէի առանց վարձատրութեան, այդ տեսակ աղջկան մը միայն մէկ շնորհակալութեան փոխարէն: Մի մեղադրէք, ես ալ դեռ չատ երիտասարդ էի եւ երիտասարդի հետաքրքրութեամբ կամաց կամաց տեղեկացայ որ Փոքր Ասիոյ ծովեզերեայ քաղաքի մը բաւական ազդեցիկ ընտանիքներէն մէկուն մէկ հատիկ աղջիկն է, թէ իր ընտանիքի բոլոր անդամները Ռէս–իւլ–Այնի մէջ ժանտատենդի հիւանդութեան զոհ գացած են, թէ ինք մինակ մնացած է իր հպարտութեան եւ գեղեցկութեան հետ եւ քանի մը չարախօս բերաններ ալ հասկցուցին որ «դեռ պապային տունը կը կարծէ, անօթի բերանը կը հոտի, էշը հեծնողին բարեւ չի տար»: Ահա այսքան մը տեղեկութիւն Արմինէին մասին: Անշուշտ դեռ գոհացուցիչ չէր այսքանը ու դեռ կը շարունակէի իմ հետաքրքրութիւնս, երբ մեծ դէպքը եկաւ բոլորովին մոռցնել Արմինէին գոյութիւնն անգամ:

1916ի գարնան էր երբ 6–7 ամիսներէ ի վեր Ռէս–իւլ–Այն հաստատուած մօտաւորապէս 50 հազար տարագիրներու հրամայուեցաւ երեք օրէն եւ երեք կարաւանով ճամբայ ելլել դէպի Մուսուլ: Գոնէ մէկ հատիկ մարդ չկար որ հաւատար «դէպի Մուսուլ»ին, հաստատ գիտէինք որ Ռէս–իւլ–Այնէն ելլելը դէպի մահ երթալ է, եւ երբ մէկ երկու օր վերջ առաջին երկու կարաւաններու մասին զարհուրելի լուրերը բերնէ բերան հասան, մենք վերջին կարաւանի տասնըմէկ հազարս այն զգացումը ունեցանք թէ, կամուրջէն անցած ատեն ամէն մէկուս տըրուած սա ափ մը ալիւրը մեր մահուան վերջին հաղորդութիւնն էր:

Մեր ճամբու առաջին օրուան առաջին ժամուն երբ մեր վրաններու փայտերը ձգել պարտադրեցին, արդէն ժամէ ժամ մահուան սպասեցինք, դիմացէն տեսնուած ամէն վայր յարմար կամ անյարմար կը նկատէինք այդ գործողութեան. — «Հա՛, այստեղ այլեւս կ'ընեն ինչ որ պիտի ընեն» — «չէ, այստեղ չեն ըներ», նոյնիսկ կարծիքներ կը փոխանակէինք:

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Բարի լոյս, — դիմեց նա բոլորին:

— Աստու բարին: Նստի՛, Օնես ջան, ուչացանք, — չտապեցրին կառքերից:

Բագրատը վար ցատկեց, գրկեց Օնեսին, համբուրեց եւ տարաւ իր նստած կառքը:

— Արի՛, ազիզ ընկեր, արի՛, — հրաւիրեց Կարօն՝ տեղ անելով նրան փափուկ նստելատեղում: Ապա կանգնեց կառքի մէջ եւ ձայն տուեց.— քշէ՛ք...

Կառքերը չարժուեցին: Նուագը ցնցուեց եւ տեղահան լինելով, սկսեց նուագանալ: Մի րոպէ թուաց, թէ այդ ոչ թէ տարածութիւնը, այլ ժամանակն էր կուլ տալիս դառնալ – զուռնայի ձայնը...

Գալուստը դուրս եկաւ ինքնասոյղ վիճակից, նայեց հեռացող կառքերի ետեւից, եւ նրա սիրտը սեղմուեց վշտի այն ծանր զգացումով, որ ահա գնում են իր հօր ամենամտերիմ եւ ամենավերջին ընկերները, իսկ իր հայրը չկայ նրանց հետ:

Երբ վերջապէս մեղեդին սուզուեց լռութեան մէջ՝ Ջորի Բողազի վաղ առաւօտը դարձաւ աւելի խաղաղ, աւելի անձայն: Գալուստը նայեց բարդիների համարեա անշարժ գագաթներին եւ չլսեց դրանց սօսափը, նայեց ջրին եւ չլսեց դրա կարկաչը: Եւ չհամարձակուելով խախտել լուսաբացի այդ հրաշալի պահը, վախենալով անգամ իր ոտնաձայներից, նա զգոյշ քայլերով իջաւ ջրափ, անցաւ սակաւաջուր առուակը՝ քարից–քար, եւ բարձրացաւ դէպի իր հօր կառուցած առաջին աղբիւրը:

Ջուրն այնտեղ հոսում էր զարմանալի վճիտ, աւելի վճիտ, քան երբեւէ: Անշարժ կամարով այն ձգուել էր փայլուն խողովակից մինչեւ գուռ: Թւում էր, թէ ուստա Մկրտչի կեանքն էր այն՝ անյայտութիւնից եկած եւ դէպի անյայտութիւն գնացած...

Ջորի Բողազում դեռ ոչ ոք չէր երեւում: Առանձին կանգնած տները՝ ներքեւում եւ երկար փողոցները՝ վերեւում, դեռ քնած էին անշշուկ: Ինչ–որ տեղից լսուեց ճնճղուկների խուռն, գործունեայ կանչերը, ապա լսուեցին նրանց բազմաթիւ թեւերի մանր փռռոցները, երեւի նրանք նստեցին դեռ դատարկ փողոցներից մէկում՝ հաւաքելու համար այն գարին, որ դեղին երիզով ծորացել էր գիչերով անցած սայլերից: Բայց եւ իսկոյն, ինչ–որ բանից անհանգստացած, նրանք թռան: Ջրափից մի քիչ բարձր գտնուող տներից մէկի անպարիսպ բակում գնգաց չան չղթան, ապա իր տախտակէ բնի մէջ շունը լայն յօրանջեց եւ ատամների ամուր չրխկոցով բերանը նորից փակեց: Այնտեղ, բակի առջեւամասի ծառերից մէկի տակ, երեկոյից ի վեր, ինչ–որ երեխայ մոռացել էր իր խաղալիքը: Ջրհորի վրայ ամրացուած ճախարակն անշարժ էր, բայց պարանի ազատ կախուած ծայրը թեթեւ օրօրւում էր մարդու համար աննկատելի հովից:

Մի տան դուռ բացուեց, դուրս եկաւ կիսահագնուած, արձակ մազերով մի հասած աղջիկ՝ իր մօր ոտնամանները ոտքերը գցած, եւ լուսամուտների կարմիր փեղկերը ետ ծալեց: Երկաթալանդակներ եւ ապակիների ետեւից ժպտացին ծաղկամանները՝ բացուած ծաղիկներով: Աղջիկը գնաց ներս:

Յանկարծ ամենաբարձր բարդիների գագաթները պայծառացան: Ըստ երեւոյթին, ձորից այն կողմ, քաղաքից էլ այն կողմ, ինչ–որ հեռու տեղում, ծագեց արեւը: Նրա լոյսի տակ, սաղարթները, որ թաց էին, փայլեցին բազում ոսկիների պէս: Իսկ երբ արեւածագի պահին յանկարծակի փչող եւ իսկոյն ընդհատուող քամուց չարժուեցին տերեւները, եւ արեւի լոյսը փոխն ի փոխ ընկաւ դրանց այլ եւ այլ բազմութիւնների վրայ, թուաց, թէ բարդիներից ոսկի է թափւում աշխարհին, ոչ սովորական ոսկի, այլ այնպիսի, որը եղել է բոլոր ձորիբողազցիների երազը: Ջորի լռութիւնը, թէեւ չխախտուած, այժմ լի էր ինչ–որ անըմբռնելի խլրտումով. դա՝ բնակարաններում արթնացել եւ կամ արթնանում էին մարդիկ:

Աննկատելի անցնում էր ժամանակը: Այժմ արեւը ծառերի գագաթներով հոսել էր աւելի վար՝ օծելով համարեա բոլոր սաղարթները: Դրանից փողոցների եւ տների տեսարանը ներքեւում թւում էր աւելի մութ:

Եւ յանկարծ, այդ աշխարհի համատարած ստուերի մէջ, արեւն ընկաւ կտուրներից մէկի պռունգին կանգնած կարմիր եւ դեղին փետուրներով աքաղաղի վրայ: Աքաղաղը վառուեց հրդեհի պէս: Տների դեռ ստուերոտ ֆոնի վրայ նա միակ պայծառ կէտն էր: Երբ տաք ճառագայթներից աչխուժացած նա հեռացաւ կտուրի ծայրից, թուաց, թէ արեւն ինքն էր, որ մտաւ ամպերի տակ. փողոցը նորից կորաւ համատարած ստուերի մէջ: Բայց աքաղաղը երեւաց հարեւան կտուրի վըրայ՝ աւելի պայծառ, յետոյ երրորդ կտուրի վրայ, չորրորդի... Կարծես մի խուրձ բոց, նա շրջում էր արեւով հըրդեհելու Ջորի Բողազը:

(10 – Շար.)

Սպաննուիլ դժուար բան է, բայց սպաննուելու սպասելը աւելի զարհուրելի:

Անցաւ մէկ երկու օր, անցաւ նոյնիսկ մէկ շաբաթ ու մենք այլեւս վարժուեցանք ամէն բանի, վարժուեցանք քիչ քիչ մեռնելու, կամաց կամաց, եւ ինչպէս կ'ըսեն «կեանքը իր սովորական հունին մէջ մտաւ»: Մեռնողը մեռաւ, գացողը գնաց, անելիքը տարին ու մնացողներն ալ իրենց կեանքին մինչեւ վերջին վայրկեանը, ջանացին որ ապրին:

Մեր ճամբորդութեան չեմ գիտեր քանիերորդ օրն էր, եւ մեր կարաւանը կոտորակուած, երբ յանկարծ Արմինէն տեսայ երկու տարեց կիներու մէջ, ինքն ալ անոնց պէս հագուած, երեսը սեւ լաթով մը փաթթած, տեսայ ու զարմացայ որ դեռ մեր մէջ կը գտնուի: Զարմանքս անտեղի չէր, երբ հազարներով անօթի եւ հիւանդ, անկարող այլեւս քալելու, մնացած էին կէս ճամբան, մեր ետեւէն եկող վայրենի Արաբներու եւ Քիւրտերու մահացուցիչ բիրերու հարուածներու ենթակայ, ի խնդիր ցնցոտիներու, երբ հազարներ չդիմանալով այլեւս այդ տաժանելի կեանքին, ստիպուած գացին զարնել Արաբներու դուռները եւ ուրիշ հազար հազար սիրուն աղջիկներ, նոյնիսկ ընտանիքի մայրեր քանի մը մէճիտի ծախուեցան մեզի հետ ընկերացող ոստիկաններէն, մեր ետեւէն վազող ոտքերը բաց Արաբներուն, ի՞նչպէս եղեր էր որ այս աղջիկը կրցած էր մնալ տակաւին մեր մէջ: Իր վարպետութիւնը չէ անշուշտ: Քանի քանի աղջիկներ փորձեցին բոլոր տեսակի ծպտումները ու ամէնէն վերջը լալով պոռալով գացին: Նախախնամութեան մասը կար այս գործին մէջ: Ու մեր ճամբու ընթացքին ամէն մէկ երկու օրը անգամ մը, երբ Արմինէն կը տեսնէի, այս բոլոր խորհրդածութիւններս ընելէ վերջ, կարծես սրտիս մէջ ալ ուրախութիւն մը կը ցաթէր որ Արմինէն մեզի հետ էր: Իմ տաժանելի ճամբուս ընթացքին երբեմն Արմինէն տեսնելը նոյնիսկ մէկ վայրկեան ու մեր մէջ փոխանակուած սովորական ու կարծես պայմանադրական մէկ խօսքը — «Բարեւ, վարժապետ» — «Բարեւ Օրիորդ», տեւակ մը անոյշ զգացումով կը համակէր իմ էութիւնս, անշուշտ քիչ յետոյ կեանքի թոհուբոհին մէջ մոռցուելու համար, մինչեւ յաջորդ հանդիպումս...

Ամէնէն աւելի էր որ ճամբայ կը քալէինք, անցած էինք արդէն Նիսիպինէն ու Ճէզիրէէն, Արմինէն միշտ մեզի հետ էր, թէեւ ամէն մէկ տեսնելուս կը նշմարէի որ միեւնոյնը չէին մնար թէ՛ իր դէմքի գոյնը եւ թէ իր քալելու կարողութիւնը: Յայտնի էր որ երթալով կը սպառէր: Այդ երեւոյթը արդէն քիչ մը ամէնուս ալ վիճակուած էր: Ամէն մահկանացուի գործ չէր տոկալ այդ աննկարագրելի կեանքին. — Վախ ու դողի մէջ անօթի քալել առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, օրը 3-4 անգամ կիսամերկ ու տասը հոգինոց խմբակներով իրարու ձեռք բռնած անցնիլ խոշոր գետերու վերածուած կիրճերէ, քիչ վերջ կիզիչ արեւին տակ խաշելու համար, անօթութիւնը յագեցնել ջուրով, բայց աչքով տեսնել քու ետեւդ քալելու անկարողները, որոնք կ'իյնան ոստիկանին հրացանին եւ կամ Արաբին բիրի հարուածին տակ, մտածել որ կրնայ մէկ վայրկեան վերջ քեզի ալ պատահիլ միեւնոյն բանը ու անզօր ըլլալ որ եւ է ձեւով խոյս տալ այդ անել վիճակէն. — Երկաթ ըլլար չէր դիմանար: Ու երբ ատեն մը քանի մը օրեր իրարու վրայ Արմինէն չտեսայ, երանի տուի իրեն որ որեւէ ձեւով, «մնալ»ով կամ «երթալ»ով ազատած է այս կեանքէն:

ԳՐ. ԿԻԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՄԸ Ս. ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Ո՞ր կազմակերպութեան նորակազմ մասնաճիւղն է եւ ի՞նչ է իր նպատակը:

Սփիւռքի հայ տարածութեան վրայ գտնուող Հայ Կանանց Միութեան, ամէնէն ծաւալուն եւ գործունեայ կազմակերպութիւնը եղած է Հայ Կապոյտ Խաչը», որ աշխարհացրիւ հայ գաղութներու մէջ հասած է պատուաբեր դիրքի մը:

Իր յաջողութեան գաղտնիքը կը կայանայ հայ ժողովուրդի գոյութեան ի խնդիր իր կատարած անսահման զոհողութեան մէջ — իր բարեսիրական, մարդասիրական, հայ նորահաս սերունդի հայեցի կրթութիւն տալու գործունէութեամբ:

Ահա՛ այս լայնատարած կազմակերպութեան նորակազմ մասնաճիւղի առաջին բացման հանդէս – խնջոյքն է որ տեղի ունեցաւ Սէն Մորիսի մէջ 16 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Հոն հաւաքուած հասարակութիւնը, ոչ միայն Ս. Մորիսի գաղութն էր, այլ նաեւ Լիոնէն (Կ. Խաչի վարչութեան կազմը եւ ուրիշներ) Տէսինէն, Վիէնէն, որոնք եկած էին իրենց նիւթական, մանաւանդ բարոյական մասնակցութիւնը բերելու այս նորակազմ վարչութեան, որ մէկ անգամը դարձաւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մեծ ընտանիքին:

Ժամը 3.30ին, հանդէս – խնջոյքը բացուած յայտարարեց Օր. Ճէլլօեան, գրաւոր ճառով մը, որուն մէջ յատկապէս յիշեց Կապոյտ Խաչի կատարած գլխաւոր դերը հայ հասարակական կեանքին մէջ: Այս գիտակցութեամբ է որ, ըսաւ, Սէն Մորիսի փոքր գաղութը սիրով ընդառաջ գնաց Լիոնի Կապոյտ Խաչի առաջադրութեան եւ օժանդակութեան, Ս. Մորիսի մէջ մասնաճիւղային կազմակերպման ծրագրի իրագործման:

Այսօր ուրախ ենք որ, ըսաւ նուիրական պարտականութեան մը լծուած ենք, կատարելու համար մեր կարգին, հայապահպանման հսկայ աշխատանք:

Կարդաւ հրաւիրուեցան Օրիորդներ՝ Պարտաքճեան, Գրըրճեան, Տիկին Ալիս Գալուստեան (Ալթունեան), Պր. Մոխճեան, որոնք յատակ առոգանութեամբ երգեցին ու արտասանեցին: Նաճարեան փոքրիկ քոյրեր, Արխոդոմ աղայի փառաւորական կատակերգակէ դրուագ մը առնուած, մենախօսութիւնը բրին շատ հաճելի կերպով, եւ միեւնոյն ժամանակ լրիւ հայերէնով: Մաղթենք որ այդ լեզուով մնան: Տէսին-Վիէնի երկսեռ պարախումբը իր հեղաճկուն պարով մը զարդարեց գեղարուեստական բաժինը:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ (Կըռնոպլէն) Տիկին Արշալոյս Սիսլեան, օրուան առթիւ բանախօսելու համար:

Զգալի էր իր յուզումը, տեսնելով իր առջեւ հաւաքուած հայ բեկորներու խումբ մը, որ եկած էր պատուելու այս հայատիպ հանդէսը: Իր խօսքը ուղղելով ըսաւ. «Ընկերնե՛ր, ընկերուհինե՛ր եւ յարգելի հայրենակիցներ, այսօր 45 տարիներէ ի վեր գոյութեան պայքար մղող հսկայ կազմակերպութեան մը — որպիսին է Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը — Սէն Մորիսի նորակազմ մասնաճիւղի բացման առաջին հանդէսն է որ կը կատարուի: Ուրախ եմ այս պատիւին արժանացած ըլլալուս, որ առիթ ունեցայ ոչ միայն իմ սրտի գոհունակութիւնը յայտնելու, այլ եւ անկեղծ շնորհաւորելու նորակազմ վարչութիւնդ, որ գիտակցութիւնը ունեցեր է կազմակերպուիլ եւ իր կարգին զոհաբերութեան ոգիով աշխատանքի բաժինը բերելու մեր Հայութեան գոյութեան պայքարին մէջ:

«Մեր ունեցած ազգային հզօր նկարագրի շնորհիւ էր որ դիմագրաւած ենք, մեզ շրջապատող պարսկական, Թաթարական սելճուքեան, Թրքական արշաւանքներուն, եւ հակառակ մեր քաղաքական անցուկ վիճակին, կրցած ենք մինչեւ հիմա պահել մեր գոյութիւնը: Ճակատագրային բախտորոշմամբ մեզի է վիճակուած այսօր, հայապահպանման դժուարին բայց նուիրական առաքելութիւնը:

«Կապոյտ Խաչը այդ իտէալին կառչած, կրցած է գրաւել պատուաբեր դիրք մը հայ իրականութեան մէջ, որովհետեւ ան երբեք չէ ընկրկած իր վրայ ծանրացած պարտականութիւնը կատարելու տեսակէտէն:

«Կապոյտ Խաչը, որ իր վրայ առած է խաչ անունը, զոհաբերութեան, անձնուիրութեան, չարչարանքի եւ փրկութեան խորհրդանիշն է:

«Այսօր մենք ունինք փաստացի տուեալներ: Մի՞թէ ազգապահպանման գործ չէ, հայ մանուկներու հայեցի կրթութիւն տալու յառաջարանէ մղուած, տարեկան երկու ամիս ամբողջ կայանի մէջ հաւաքումը՝ հայաշունչ մթնոլորտի մէջ պահելով զանոնք:

«Մի՞թէ բարեսիրական եւ նուիրումի ճամբան չէ, ամէն առիթով օգնել դըժբախտ հայրենակիցներու, այցելելու հիւանդանոցներու մէջ տուայտող հիւանդներու վիշտերը: Մեր ազնիւ նկարագրի պատկերացումն են ասոնք սկիզբէն ի վեր:

«Այս նշանաբանով քալած ենք ու պիտի քալենք միշտ, պահելով մեր հնադարեան ցեղի գոյութիւնը, հասնելու համար Արագածի, Մասիսի եւ Արարատի ստորոտը ծլող ու ծաղկող բարգաւաճ մայր հայրենիքին»:

Յատկանշական չէ անդրադառնալ գեղարուեստական բաժնի եւ կարգապահութեանց կարգ մը թերութիւններուն, այլ մենք դնահատելի կերպով վեր կ'առնենք նորակազմ մասնաճիւղի նախ ընտրած նուիրական ճամբան որ յայտնի է բոլորին:

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ, Պր. Կարապետ Յովակիմեան, սեղանապետի պարտականութեամբ, պատշաճօրէն վարեց խնջոյքի բաժինը: Մէջ ընդ մէջ եղան ազատ երգեր, պարեր եւ համեմուած ուտելիքներու բաշխում, մեծ մասամբ նուիրաբար պատրաստուած Ս. Մորիսի հայ ընտանիքներու կողմէ: Եղան նուիրատուութիւններ, որոնց անուանացանկը եւ գումարը նորակազմ վարչութիւնը կը յայտնէ առանձնապէս՝ թերթերով:

Յաջողութիւն կը մաղթենք եւ վստահ ենք, որ Ս. Մորիսի գաղութը ապացոյցը պիտի տայ իր ազգասիրական – հայրենասիրական զգացումներու չափանիշը նորակազմ վարչութեան գծով:

ՀՐԱՏ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հայագիտական – բանասիրական – գրական հանդէս, Թիւ 3-4 1971, Հրատարակութիւն Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան:

×

ՆՈՐ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ ՋԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՆԴԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ, գրեց՝ Յակոբ-Գրիգոր (Ճրճրեան), առանձնատիպ Բազմավէպի, 1929 Յունիս եւ Յուլիս – Օգոստոս թիւերէն, Վենետիկ:

×

Herr Baltasar, der Schmeichler, Armenishe Lustspiele von Hagop Baronian, aus dem Neuarmenischen text von Hagop Krikor.

×

ԱՐԵՒԱՃԱՂԻԿՆԵՐ եւ ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ, գրեց Արամ Մուրադեան, Թեհրան 1972:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Գրազիրդ՝ Գարեգինը, անխելք տըղան, եթէ ժամանակին հրաժարէր, այս փորձանքները չէր գար գլխուն եւ ինքն ալ Պօղոս էֆէնտիի չէր զոհուէր:

— Պօղոս էֆէնտի՞ն է գեղծում գործողը:

— Չեմ գիտեր, անանկ կ'ըսեն կոր, ձեռնիչները դեռ իրենց տեղեկագիրը չեն տուած:

— Ես այդ մարդէն չեմ յուսար աղէկ բան մը... մէջտեղը ապացոյցներ կա՞ն:

— Շիտակը ես մօտէն տեղեկութիւն չունիմ... կան, կ'ըսեն կոր, թաղին մէջ անանկ բաներ կը պատմեն կոր որ...

— Ամէն պարագայի Գարեգինը այդ գեղծումներուն մէջ բաժին ունենալու չէ, ըսաւ ծերունի վաճառականը, անոր պարկեշտութեանը ես երաշխաւոր եմ, տասը տարիէ ի վեր փորձած եմ զինքը:

— Քեզի չըսեր՝ ուրիշին կ'ըսէ. քանի որ այդ թաղականի պաշտօնին թուքխալի պէս փակեր է, ըսել է շահ մը ունի:

— Ուրիշները չեմ գիտեր, բայց Գարեգինը անանկ տղայ չէ:

— Դուն ալ զարմանալի ես, գոչեց Մարգար էֆէնտի սրտնեղած, քու պաշտօնեադ ըլլալուն համար անպատճառ պէտք է, որ զինքը պաշտպանես:

— Ես ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ... աս-կէ զատ Գարեգինը ալ իմ պաշտօնեաս չէ:

— Ի՞նչպէս, ճամբեցի՞ր զինքը, գոչեց վաճառականը ուրախութեամբ:

— Չէ՛, ինքը հրաժարական տուեր է: Ա՛ռ կարդա: Ու ծերունին գրասեղանին վրայէն Գարեգինի նամակը առնելով Մարգար էֆէնտիի երկարեց:

Վաճառականը ուշի ուշով կարդաց զայն, վերադարձուց եւ ըսաւ.

— Ապերախտը աստնկ նամա՞կ կը գրէ ... մարդկութիւն չունի եղեր բնաւ, պարզապէս ծայրէ ի ծայր նախատինք... ուրիշին մի ցուցներ, պատռէ՛, նետէ՛...

— Ասոնց բոլոր պատճառը դուն ես, պատասխանեց միւսը:

— Ե՞ս, ես ի՞նչ բան ունիմ ասոնց մէջ, դուն պաշտօնեայիդ դիտողութիւն ես ըրեր, ան ալ բարկացեր հրաժարեր է... հիմակուան երիտասարդները անանկ են, քիչ մը երես տալուդ պէս՝ գլխուդ վրայ ելլել նստիլ կ'ուզեն, փոքր դիտողութիւն անգամ չեն կրնար մարսել:

— Եղբայր, դուն չէի՞ր, որ եկար ըսիր որ կամ թաղականութենէ թող հրաժարի եւ կամ զինքը ճամբու դիր:

— Ծանըմ, իբրեւ մտերիմ բարեկամ, քեզի խորհուրդ մը տուի, միմիայն իր աղէկութեան համար, եթէ ոչ ինծի ի՛նչ թաղական եղեր է կամ ոչ...ես իմ արժանապատուութեանս չեմ թողուր աստնկ չնչին մարդոց հետ զբաղիլ:

— Ինչ որ է, եղածը եղած է, ես ան գիտեմ, որ դժուարաւ իրեն պէս մէկը պիտի կրնամ գտնել:

— Պարապ խօսք, եթէ կ'ուզես տասը հատ գտնեմ քեզի, եւ Գարեգինէն շատ աւելի կարող, եփուն, գործունեայ մարդիկ, որոնք՝ անոր մեծամտութիւնն ալ չունին... սա գրած նամակը նայէ մէկ մը... անամօթը... եթէ իր երեսէն հազար ոսկի վաստըկելս գիտնամ նէ՝ ոտքը վաճառատանս սեմէն ներս չեմ մտցներ... ինչ որ է, առայժմ մնաք բարով, նորէն կը տեսնուինք... կ'ուզե՞ս որ մէկ քանի պարկեշտ երիտասարդ ղըրկեմ, որպէսզի յարմարագոյնը ընտրես, Գարեգինի տեղը:

— Առ այժմ մէկ-երկու օր թող անցնի:

— Վա՛յ անպիտան, աստնկ նամակ կը գրուի՛... որչափ բարկանաս իրաւունք ունիս... եթէ այս նամակը ինծի գրած ըլլար՝ դատ կը բանայի իրեն դէմ... սա խէցը նայէ, Յակոբ էֆէնտիի պէս պատկառելի անձնաւորութեան մը աստնկ բաներ գրէ...

Եւ Մարգար էֆէնտի ծերունիի մօտէն հեռացաւ գայթակղած դէմքով մը:

Փողոցը ճամբան չարունակեց՝ զուարթ տրամադրութեան մը ներքեւ:

— Վերջապէս, մտածեց գոհունակութեամբ, այդ սրիկան վռնտել տուի, թող հիմա անգործ պտըտի ու հասկնայ, թէ ինչ ըսել է Մարգար էֆէնտիին դէմ գործելու... Թող աշխատի՛ ուրիշ վաճառականի մը քով գործ գտնելու:

Եւ վաճառականը ինքն իրեն որոշեց ամէն միջոց ձեռք առնելու, որպէսզի երիտասարդը ուրիշ տեղ մը չկրնայ տեղաւորուիլ:

— Ասանկները անօթի ձգելու է, որ մարդ ըլլան, կը մտածէր:

Վրէժխնդրական այս տրամադրութիւններով առաջ կ'երթար եւ Խմբնենիւի հրապարակը հասած էր, երբ ետեւէն ձայն մը հնչեց:

— Բարե՛ւ, Մարգա՛ր էֆէնտի, ո՞ւր այսպէս:

Վաճառականը ետին դարձաւ: Փաստաբան Սափրեան էֆէնտին էր, սեւ խոշոր պարուքա մը թեւին ներքեւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Շիրակ Շիրակեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՇԻՐԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Վերսայլ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արշակուհի Մանուկեան (ծնեալ Վարդանեան) իր զարմիկին Ներսէս Տօլմաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ կը նուիրէ 50 ֆր. Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նիւէն, Անտրիկեան եւ Գարրիէլեան ընտանիքները 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղիկի Տիկին Թագուհի Ազարխանի (Թուլոն) մահուան առթիւ:

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳէՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, 30 Ապրիլ, յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստը՝ ժամը 11.30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Յարութիւն Ֆէրահեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ուզունեանէ 100 ֆր. եւ Անդրէաս Պօյաճեանէ 20 ֆր.:

×

Իվրիի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը Եղեռնի հոգեհանգստեան առիթով 100 ֆր. ստացած է այրի Տիկին Մաքրիկ Մէսճեանէ եւ զաւակներէն: Նոյնպէս 50 ֆր. այրի Տիկին Էլիզապէթ Թէքէեանէ:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

SECTION DE PARIS

Mercredi, 26 Avril à 20 h. 30
Maison du Canada — Bd. Jourdan

MEETING
sur le thème

— *Lutte de libérations nationales en Turquie*

— *Nouvelles perspectives de lutte pour le peuple arménien*

Sous la présidence effective de
LAURENT SCHWARTZ

×

EXPOSITION

Photos et documents sur le génocide arménien et les mouvements de libérations en Turquie du 20 au 27 Avril

SALON HONORAT
Pavillon International

Semaine Culturelle du Yan's Club

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES
SALLE GAVEAU
45, Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil
Pour la première fois à PARIS
Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DOURIAN

Pour les billets s'adresser :
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)
MARIES DE REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06
MODELTEX, 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00
BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Մայիս 6, ժամը 21ին
Սալ Սէն – Ժորժ
Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահար՝
ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԱՆՈՅՇԻ
ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շելլէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կայլի համար եւ 150 ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, Թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Առ ի գիտութիւն մեր հայրենակիցներուն, ցաւով կը յայտնենք թէ, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ կառուցուած Յուշարձանի բացումը — որ տեղի պիտի ունենար 30 Ապրիլին — վերջին պահուն, մեր կամքէն բոլորովին անկախ պատճառներով, յետաձգուած է:

Յուշարձանի բացման նոր թուականը կը հաղորդուի յառաջիկային:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE
ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN
sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՕՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (Երեւանի Երաժշտանոցէն) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

Երգ՝ Փեթէրճիկօլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան, որու
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համապոծ բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին
THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեզլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազատի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաք-եան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաշեան, Արման Թիւզէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, les Mercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 5, 10 եւ 15 ֆրանք

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երեւանի Պետական Համալսարանը աւարտած հայ օրիորդ մը որ Ֆրանսա եկած է, ֆրանսերէնը կատարելագործելու, որուն մէջ տրամադրելի ժամեր ունի (ժամը իրիկուան 5էն սկսեալ) եւ կը փափաքի հայերէնի կամ ռուսերէնի դասեր տալ:

Դիմել՝
MANOUK HAIRABEDIAN
10, Rue de la Haye
92 - Issy-les-Moulineaux

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յուշի ցերեկոյթ նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին Տիկին ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ, եկեղեցւոյ սրահը Ապրիլ 30, ժամը 16ին:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ մէջ, Մայիս 7ին ժամը 16ին, Մոտեռն սրահ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 26 AVRIL 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.401

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.401

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀԵՐՔԵԼԻ ՎՃԻՌԸ

Բ.

Ուրաս ուրիշ առասպելներ ալ կը պատմէ: Տասը հազար Վանեցի զինուորական փախստականներ իրենց զէնքերով ապըստամբեր են՝ երբ ռուս բանակները սահմանը անցեր են: Պիթլիսն ալ արձագանգեր է ապստամբներուն: Բազմաթիւ Թուրք զինուորներ եւ ոստիկան զօրքեր սպաննուեր են բախումներու ընթացքին: Հայերը առիթէն օգտուելով գրաւեր են Վանը:

Սերասահան պատրաստուեր էր իբրեւ ամէնէն յարմար վայրը՝ Թուրք բանակը ետեւէն զարնելու համար: Գործի անցնելու համար կը սպասուէր Ռուսերու մօտենալուն...: Ժամանակէն առաջ ապըստամբութիւն ծագած ըլլալով, այս ծրագիրը ջուրն ինկեր է: Բոլոր նահանգներուն մէջ անպակաս են եղեր բացայայտ կամ քողածածուկ հայկական շարժումները:

Օսմանեան կառավարութիւնը ընդհ. պատերազմէն սկսեալ մինչեւ 11-24 Ապրիլ 1915, այսինքն ամբողջ ինը ամիս ապըստամբութիւնները զսպելու համար տեւական, մանուկի միջոցներ ձեռք առնելով զբաղեր է: Վանի անկումին եւ ռուսական բանակի յառաջխաղացման ընթացքին յառաջապահի դեր կատարող հայ կամաւորական վրիժառու զօրագունդերուն կողմէ իսլամ զանգուածները անխտրօրէն կը ջարդուէին եղեր...: Կառավարութիւնը Հայոց պատրիարքին, հայ երեսփոխաններուն եւ կուսակցութեանց պետերուն ազդարարեր է, որ խիստ միջոցներու պիտի դիմէ, եթէ չարունակուին ապստամբութիւններն ու յարձակումները այն միջոցին, երբ բանակը սահմանները պաշտպանութեամբ զբաղած է:

Հակառակ այս ազդարարութեան, Հայերը սաստկութեամբ շարունակեր են իրենց գործունէութիւնը: Վանը գրաւելէ ետք ապստամբութիւններ յարուցեր են Պիթլիսի, Մուշի, Էրզրումի, Պայազիտի, ...իքոնի, Սվազի շրջաններուն մէջ: Կառավարութիւնը ստիպուեր է գործի անցնիլ բանակը պաշտպանելու համար:

Ապրիլ 11-24ին փակեր է կեդրոնատեղիները կուսակցութեանց, որոնք մինչեւ այն ատեն ազատ համարձակ կը գործէին: Նաեւ բանտարկեր է ղեկավարները, խռովարարները:

Յետոյ 1915 Մայիս 14ին հրատարակեր ...կֆիյաթի չարաշուք օրէնքը:

...ասը օր վերջ, 24 Մայիսին Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա ծանուցագիր մը ուղղեր են Բարձրագոյն Դրան, բողոքելով Հայ. ջարդերուն դէմ եւ սպառնալով անձնապէս պատասխանատու նկատել օսմ. կառավարութեան անդամներն ու ջարդերու մասնակիցները:

Կառավարութիւնը այս ծանուցագրին պատասխաներ է հաստատելով, որ բացարձակապէս սուտ է Թուրքիոյ մէջ Հայերու ջարդուիլը: Մաս մը Հայեր տեղափոխուեր են պատերազմական շրջաններէն աւելի ապահով վայրեր փոխադրուած՝ իրենց կեանքի պաշտպանութեան համար...:

...Ուրաս այսպիսի սուտ ու խարդախ «փաստ»երով կը փորձէ արդարացնել Թուրք կառավարութիւնն ու ամբողջ ազգը, որ ձեռք ձեռքի տուած մայրենօրէն կոտորեցին Հայերու բնաջնջման կամխամտածուած, հրէշային ծրագիրը:

Պատմութիւնը շատոնց անարգութեան սիւնին գամած է ցեղասպան Թուրք ազգը:

Անճարակ փորձերը չեն կրնար փոխել պատմութեան անհերքելի վճիռը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԵՏՔ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆՈՐ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Ֆրանսայի ընկերակից երկիրները փափկանկատութիւն ունին ընդհանրապէս նկատելու միայն թէ Ֆրանսան, Հասարակապետութեան առաջին երկիրն է, որ արդէն իսկ վաւերացուց Եւրոպայի ընդլայնման դաշնագիրը: Շատ չեն ծանրանար Փոմփիտուի ստացած մեծամասնութեան վրայ, տրուած ըլլալով որ հանրաքուէին այդ մասը կը նկատեն ներքին հարց մը:

Օրինակ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի համար այս է գլխաւոր արդիւնքը, ինչպէս կը յայտնէ կառավարութեան բանբերը: Մամուլը սակայն չի ծածկեր որ արդիւնքը յուսախաբ ըրած է ինչպէս կը գրէ «Վելթ» մինչ Ուաշինգթըն Փոսթ շատ աւելի յստակ կ'ըսէ. «Մանր յուսախաբութիւն մըն է Պետական ղեկավարի մը համար, որ կը յուսար Ֆրանսայի համար կչիռ եւ հեղինակութեան ամրապնդում մը ձեռք ձգել, Եւրոպայի մէջ»:

Մեծն Բրիտանիա թէեւ կ'ողջունէ Ֆրանսայի «այո»ն Անգլիոյ անդամակցութեան համար, բայց չի կրնար ջերմ ընդունելութեան մը մասին խօսիլ: Իսկ Ֆայնէնշիէլ Թայմզ կը խորհի թէ այնքան ալ գէշ բան մը չէ որ Փոմփիտու տկար դիրք ունենայ այլեւս, իր ընկերներուն կողքին:

Պելժիոյ համար Ֆրանսա չրթունքին ծայրովը միայն «այո» ըսած է: «Ազատ Պելժիա» թերթը կը գրէ որ Ֆրանսայի Նախագահը կէս-յաջողութիւն մը ձեռք ձգած է զոր կարելի է համեմատական ձախողութիւն նկատել:

Իտալիան ալ շատ վարանոտ կը գտնէ «այո»ն մինչ Իլ Մեսաճերօ կը գրէ «Տրխուր անուանատօն ժորժ Փոմփիտուի համար: Հանրաքուէն Հասարակապետութեան ընդլայնման համար զոր Նախագահ Փոմփիտու ճշդած էր Ս. Գէորգի օրը (նախապաշարո՞ւմ) «այո»ն ձեռք ձգեց, բայց Ֆրանսացի ժողովուրդին մեծամասնութեան հաւանութիւնը չստացաւ:

Յիշենք սակայն, փակագիծի մէջ, թէ եթէ Կիրակի Ս. Գէորգ ըլլալով, Փոմփիտուի տօնն էր, ճիշդ նոյն պատճառով տօնն էր նաեւ Ժորժ Մարշէի, Համայնավար կուսակցութեան փոխ-քարտուղարը:

Հոլանտայի համար ալ հանրաքուէն Փոմփիտուի չբերաւ իր սպասած դանգուածային օժանդակութիւնը: Ալկըմէն Տակպլաթ կը գրէ թէ Ֆրանսա այո՛ ըսաւ Եւրոպայի եւ Անգլիոյ անդամակցութեան, բայց այդ «այո»ին կարեւորութիւնը չափաւորուած է ձեռնպահներու կարեւորութիւն պատճառով:

Ամերիկացիք աւելի խիստ են: Ուաշինգթըն Փոսթ կը գրէ որ արդիւնքը ծանր նուաստացում մըն է Փոմփիտուի համար, որ զանգուածային այո մը ուզած էր: Նոյն ձեւով կ'արտայայտուի Նիւ Եորք Թայմզ:

Մոսկուա շատ բան չըսեր այս մասին:

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Իբրեւ նիւթեր պատմութեան համար, կը շարունակենք տալ Պոդգորնիի այցելութեան մանրամասնութիւնները, առնելով Պոլսոյ թերթերէն (Ապրիլ 16): Առանձին պիտի տանք ճառերը, զորս հրատարակած է Երեւանի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը:

Նոր մանրամասնութիւններ կը տրուին Խորհ. Միութեան նախագահ Պոդգորնիի հետ կատարուած տեսակցութեանց մասին: Կարծիքներու եւ գաղափարներու ընդհանուր փոխանակումէն յետոյ, կարգ մը «նպաստաւոր արդիւնքներ» ձեռք բերուած են, եւ անոնք կոչուած են ազդել Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններուն: Թուրքիա եւ Մոսկուա գրեթէ համակարծիք են Իրաքու, Կիպրոսի վէճին եւ տնտեսական հարցերու շուրջ:

Խորհրդային շրջանակները գոհունակութիւն կը յայտնեն Անգարայի տեսակցութիւններուն եւ առհասարակ իրենց այցելութեան մասին, իսկ Թուրք վարիչները կը յայտնեն թէ այդ տեսակցութիւնները «գոհացուցիչ» արդիւնքներու յանգած են:

Պոդգորնիի այցելութիւնը զուգադիպեցաւ այն օրերուն, ուր Թուրքիոյ ներքին մթնոլորտը այնքան ալ թոյլատու չէր, պատահած դէպքերուն հետեւանքով: Այսուհանդերձ, Թուրքեւխորհրդային տեսակցութիւնները առիթ մը եղան որ բացէ ի բաց ըսուին եւ պարզուին «Թուրքիան անհանդիստ ընող» կարգ մը խընդիրներ, որոնք կը վտանգեն Թուրքիոյ ապահովութիւնը եւ մասնաւոր կարեւորութիւն ունին թրքական տեսակէտով:

Այս առթիւ, Պոդգորնիի ուշադրութեան յանձնուած են Թուրքիոյ մէջ պատահած վերջին անիշխանական դէպքերը եւ ահաբեկչական արարքները, «Պիզիմ Ռատիօ»ին գրգռիչ եւ կործանարար հրատարակութիւնները: Թուրք կառավարութիւնը այս խնդիրներուն շուրջ մանրամասնօրէն պարզած է իր գաղափարները Պոդգորնիի, եւ այն անհանգիստ մթնոլորտը, որ ստեղծուած է այդ գրգռութեանց հետեւանքով:

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, Սովետները առարկած են թէ «Պիզիմ Ռատիօ»ի հրատարակութիւններուն Մոսկուա պատասխանատու չէ: Թուրք պատուիրակներն ալ ստիպուած են ըսել թէ «Պիզիմ Ռատիօ»ն արդարեւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կը գործէ, բայց այս տարբերութիւնը չի գոհացներ զիրենք եւ հեռու է իրատես ըլլալէ:

Այս տեսակցութիւններէն յետոյ, յուսալի է որ Մոսկուա այսուհետեւ ինչ ինչ ձեռնարկներ կատարէ, Թուրքիոյ կասկածները փարատելու համար:

Տնտեսական գետնի վրայ ալ կարգ մը նոր համաձայնութիւններ կնքուած են, Թուրքիոյ եւ Մոսկուայի միջեւ: Սովետները նոր վարկ պիտի բանան, որպէսզի Իսքէնտէրունի պողպատի գործատուն արտադրական կարողութիւնը, որ մէկ միլիոն թոն է, յաջորդաբար բարձրանայ երկու եւ աւելի վերջ չորս միլիոն թոնի: Մշակութային գետնի վրայ ալ աւելի բեղուն գործակցութիւն մը պիտի հաստատուի:

×

Նախագահ Պոդգորնի նոր պտոյտներ ըրաւ Իսթանպուլի մէջ, ընկերակցութեամբ Արտաքին նախարար Հալուք Պայ Իւլքմէնի եւ ամէն առթիւ իր գոհունակութիւնը յայտնեց: Այցելեց Մալթէփէի սիկառի գործատունը եւ Վոսփորի կամուրջը եւ ուշի ուշով հետեւեցաւ կատարուած աշխատանքներուն:

Պոդգորնի Գնալը Ատա կատարած շըգենաւով Գապաթաշէն Սկիւտար անցաւ, Մալթէփէ երթալու համար: Մեկնումէն առաջ, ձկնամարդեր քննեցին շոգենաւը, որուն ընկերացան նաեւ երկու պահականաւեր: Սկիւտարէն մինչեւ Մալթէփէ, ոստիկանական ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան:

Պոդգորնի, որ իբր բանուոր կեանքի մէջ նետուած է, սիկառի գործատան մէջ բացատրութիւններ ստացաւ Մենաշնորհներու նախարար Հայտար Էօզալփէ, այցելեց յարակից մանկանոցը, եւ խորհրդային խաղալիքներ բաժնեց փոքրիկներուն: Մեկնումի պահուն, գործաւոր մը տուփ մը թրքական սիկառ նուիրեց Պոդգորնիի որ ըսաւ թէ շատ հաւնած է թրքական սիկառներուն:

Այնուհետեւ Պոդգորնի շարժանաւով մը Մալթէփէէն Մեծ Կղզի անցաւ, Թարփիլաճալածներու ընկերակցութեամբ, ողջունուեցաւ թնդանօթի 21 հարուածներով, քիչ վերջ իրեն միացաւ իր դուստրը, Տոքթ. Նաթալիա, որ պտոյտի ելած էր դէպի Գոց Շուկայ: Հայր եւ աղջիկ ճաշեցին Անատօլու Քլիւպի մէջ, որուն պարտէզին վրայ ելան եւ Պոդգորնի հմայուեցաւ պարզուած տեսարանէն.— Այս ի՛նչ ռոմանթիք տեղ է, ըսաւ: Իրեն հրամցուած ուխքին, հաճոյքով համտեսեց, ճաշակեց մեծ ախորժակով ձկնեղէնը եւ գանոնք շատ համեղ գտաւ:

Իրիկուան դէմ, Պոդգորնի այցելեց Վոսփորի կամուրջը եւ հետաքրքրութեամբ քննեց շինութեան աշխատանքները: Գիշերը ճաշեց Թարապիոյ պանդոկին մէջ:

Տոքթ. Նաթալիա պտտեցաւ Գոց Շուկան, մեծ հետաքրքրութեամբ քննեց խանութներու մէջ ցուցադրուած արեւելեան իրեղէնները, շլացուցիչ ղոհարեղէնները, ասեղնագործութիւնները, ձեռագործները, նուագարանները, եւայլն, շատ հաւնեցաւ, բայց բան մը չգնեց: Իրեն նուիրուեցաւ պղինձէ ափսէ մը:

Թաս գործակալութիւնը կրկնած է պարզապէս Մարշէի յայտարարութիւնը, շեշտելու համար որ Համայնավար կուսակցութիւնը մեծ յաջողութիւն մը արձանագրած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐԸ 100էն երկու յաւելում մը կրեցին: Նոյնիսկ այն կառքերը որոնք ապսպրուած էին ենթակայ են այս յաւելումին քանի որ յանձնումի թուականի գինն է ի զօրու:

ՓԻԷՐ ԼԱԶԱՐԷՖԻ թաղումը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի առտու, Փէռ-Լաշէզ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ըստ Լազարէֆի փափաքին ոչ ծաղկեպսակ կար, ոչ ալ դամբանական խօսուեցաւ: Ներկայ էին Շապան-Տէլմաս, Ժաք Տիւհամէլ, Բէսէլ, Սալաքրու, Մարսըլէն, Պրիժիթ Պարտօ, Տանիէլ, Բլուզօ, եւն., եւայլն:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Արա Կիրակոսեան, Պէյրութէն, որ եկած է երգահանդէսներ տալու Փարիզ եւ Մարսէյլ:

Ընկ. Ռուբէն Թօփճեան, Աթէնքէն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄԸ

Բ.

Այժմ կը փափաքինք խօսիլ այն նենգափոխումներու մասին, որոնք կը կատարուին Թրքերէնով ստեղծուած հայ գրականութեան, մասնաւորապէս հայ աշուղներու Թրքերէն գրած երգերու կապակցութեամբ:

Ինչպէս ծանօթ է, Հայերը մշակած են Թրքերէն (Հայատառ Թրքերէն) գրականութիւն, որ սահմանափակուած չէ միայն լրագրութեան ասպարէզին մէջ: Ան ընդգրկած է գիտական աշխատանքներ, վիպագրութիւն, թատերագրութիւն, բանաստեղծութիւն, քրիստոնեայ-կրօնական ուսում եւ աշուղական արուեստ: Կ'արժէ համառօտ գիծերու մէջ ներկայացնել այս երեւոյթին հիմնական պատճառները:

Թրքերէն գրականութիւնը հրամայական պահանջ դարձած էր Հայութեան համար եւ սոյն հետեւանքն էր օսմանեան կառավարութեան ի գործ դրած ձուլման քաղաքականութեան: Կառավարութիւնը բարբարոսաբար կը ճնշէր օսմանեան իշխանութեան տակ հեծող բոլոր օտար ազգերը՝ Արեւմտեան Հայաստանէն եւ արաբ երկիրներէ մինչեւ հեռաւոր Պալքանները: «Օսմանեան կայսրութեան Թրքացնելու եւ իսլամացնելու այս քաղաքականութիւնը, կը խոստովանի Փրոֆ. Մ. Ֆուատ Քէօփրիւլու իր «Թուրք ժողովրդական բանաստեղծներ» գիրքի Ա. հատորի 23րդ էջին մէջ, սկսաւ ԺԵ. դարուն եւ մեծ զարգացումի հասաւ ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն»:

Բռնի Թրքացնելու եւ մահմետականացնելու այս քաղաքականութիւնը, սակայն, իր արմատները ունի աւելի հին դարերու մէջ, օսմանեան իշխանութեան կազմութեան նախօրէին, երբ Թուրք իշխանական տոհմեր սկսան տիրանալ Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ Արեւմտեան Անատոլուի: Քարամանօղլուներու իշխանական տոհմը, որ ԺԲ. դարէն սկսեալ մրցակցութեան մէջ էր Օսմանցիներու իշխանական տոհմի հետ, այդ ժամանակաշրջանին կը սկսի գրաւել աստիճանաբար Քոնիա, Անգարա, Քայսերի, Նիգտէ քաղաքները՝ իրենց բոլոր շրջաններով եւ հարաւի մէջ՝ Անտալիան, 100.000 քառ. քիլմ. տարածութեան վրայ: Ահա Քարամանօղլուներու իշխանութեան փառքի այդ օրերուն, Քարամանօղլու Շէմսուտտին Մէհմէտ Ա., վերջ տալու համար պարսկերէնի եւ արաբերէնի գործածութեան՝ պետական հիմնարկութիւններու մէջ, 1277 Մայիս 13ի հրովարտակով կը հրամայէ. «Այսուհետեւ պետական ատեաններու, դահլիճներու թէ՛ ապարանքներու, միջանցքներու, թէ՛ ժողովներու մէջ, Թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու չօգտագործել»:

Բնականաբար, ոչ ոք կրնայ առարկել, թէ Թուրքերը իրաւունք չունէին նախաձեռնողը ըլլալու իրենց լեզուին նկատմամբ: Սակայն, Քարամանօղլուներու մօտ 250 տարուան տիրապետութեան շրջանին եւ այնուհետեւ՝ այդ հրովարտակը խստիւ գործադրուեցաւ ո՛չ միայն պետական ատեանի եւ պաշտօնեաներու, այլ առաւել եւս՝ նուաճուած ժողովուրդներու վրայ: Անոր հետեւանքներէն մէկն ալ այն եղաւ, որ կեղեքուած Հայերն ու Յոյները այդ իշխանութեան ենթակայ կարգ մը քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ կորսնցուցին իրենց մայրենի լեզուն: Յատկապէս Քարամանի մէջ, որ եղած է Քարամանօղլուներու մայրաքաղաքներէն մէկը, հայ եւ յոյն բնակչութիւնը Թրքախօս էր մինչեւ 1915:

Քաղաքական այսպիսի անբարենպաստ պայմաններու մէջ, օսմանեան կայսրութեան ենթակայ օտար ժողովուրդները, որոնց շարքին նաեւ Հայերը կը դառնային Թրքախօս: Ուշագրաւ է, որ խօսակցութեան մէջ օգտագործուող այդ լեզուն յետագային գրականութեան մէջ իր արտայայտութիւնը գտաւ ոչ թէ Թրքերէն (արաբատառ), այլ հայերէն տառերով: Ասիկա կը նշանակէ, որ Թրքերէնով հայ գրականութիւն մշակողները հիմնական նպատակ ունեցած են պահպանել ազգային միասնականութիւնը եւ օրուան քաղաքակրթութեան մակարդակով Թրքախօս հայ զանգուածներու լուսաւորութիւնը ապահովել: Այդ գրականութիւնը ցոլացուցած է Թրքախօս Հայերու առօրեան, կենցաղն ու սովորութիւնները, աւանդութիւններն ու հաւատքը, ընկերային գոյավիճակը, ինչպէս նաեւ եղած է քնարական զեղումներու եւ բանաստեղծական ներշնչումներու արտայայտութեան միջոց: Այս առումով՝ այդ գրականութիւնը եղած է ձեւով Թրքերէն, իսկ բովանդակութեամբ՝ հայկական գրականութիւն:

Հակառակ իր կրած օտար (արեւելեան) ազդեցութիւններուն, այդ Թրքերէն գրականութեան մէկ անբաժանելի մասը կը նկատուի հայ աշուղներու Թրքերէն յօրինած ստեղծագործութիւնը, որ իր կարգին ազատագրումներու եւ ոտնձգութիւններու կ'ենթարկուի Թուրք գրողներու եւ գրականագէտներու կողմէ:

Թրքերէն լեզուով տաղեր յօրինող առաջին հայ տաղասացը եղած է Մեսիհի-ի Էրմէնի (Հայ Մեսիհի), որու մասին յիշատակութիւն կայ Աշըք Չելէպի (ԺԶ. դար) գործին մէջ: Մեսիհի, որ Ջաղաթայի բարբառով ստեղծագործած է, համաձայն տրուած ծանօթութիւններուն, ապրած է ԺԶ. դարուն, թերեւս աւելի առաջ: Իսկ Թուրք ականաւոր բանաստեղծ Եուսուֆ Նապիի (1642–1712) մէկ նամակէն եւ այլ աղբիւրներէ կը ծանօթանանք, թէ երկու ուրիշ հայ աշուղներ ալ՝ Վարդան եւ Մէջնունի, ապրած են ԺԶ. դարուն: Ուրեմն, դեռ այդ դարէն սկսեալ, Թուրք աշուղներու հետ Թրքերէնով ստեղծագործած են հայ աշուղներ: Թրքերէնով յօրինուած հայ աշուղական գրականութիւնը իր ծաղկումը արձանագրած է ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն: Այս չորս դարերու ընթացքին Արեւմտեան Հայաստանէն մինչեւ Ադրիանապոլիս (Էտիրնէ) ապրած եւ իրենց արուեստը տարածած են 250է աւելի Թրքախօս հայ աշուղներ, որոնց ստեղծագործութիւններէն մօտաւորապէս 800 տաղերը հաւաքած ենք մենք: Այդ 250ին մէջ հաշուի չեն առնուած Թրքերէնով իրենց գործերը յօրինած այն հայ աշուղները, որոնք ապրած եւ ստեղծագործած են Պարսկաստանի եւ, յատկապէս, Արեւելեան Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ:

Խ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Շար. – 2)

“ԱՐՄԻՆԷ”Ն

Նուէր Կապոյտ խաչի քոյրերուն

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իմ տարագրութեան օրերուս մէջ այդ օրը երբեք չեմ կրնար մոռնալ: Ըստ իմ ամէնօրեայ սովորութեանս, որ կը կարծեմ թէ պատճառներէն մէկը եղաւ իմ կարենալ դիմանալուս, այդ օրն ալ կը քալէի կարաւանիս հետ, սակայն ես միտքով ու հոգիով հոն չէի, անցեալի անոյշ յուշեր, իմ գիւղի ու դպրոցի կեանքս ինծի փոխադրած էին այս այնքան մօտիկ ու այնքան հեռու երանելի ու երջանիկ օրերուն ու ես այլեւս բնաւ չէի զգար ոչ անօթութիւն եւ ոչ ալ ճամբու դժուարութիւնը: Ի՜նչ լաւ էր այդպէս, հեռու ըլլալ այդ սարսափելի դժոխքէն:

— Վարժապե՛տ, վարժապե՛տ...

Ձայնը ճանչցայ, անմիջապէս արթնցայ իմ անոյշ երազէս, ինկայ բիրտ իրականութեան մէջ եւ նայեցայ ձայնին եկած կողմը եւ երկար բարակ մտածումի պէտքը չունեցայ մէկ անգամէն հասկնալու համար ամէն բան: Կարաւանէն 50 քայլ չափ դուրս Արմինէն էր կանգնած, քաղաքացիի մաքուր ու վայելուչ ձեւով հագուած սիրուն երիտասարդի մը հետ, որուն միայն գլխի Էկալը կը յայտնէր թէ Քիւրտ կամ Արաբ էր: Կանգնած էի շուարած ու վախցած: Խե՞նթ է ինչ է այդ աղջիկը, պիտի երթա՞ր՝ թող երթար, զիս կանչելու, իմ գոյութիւնս զգալի ընելու ի՞նչ պէտք ունէր:

Այս՝ անգամ երիտասարդը շատ շնորհալի կերպով, որ հազուադէպ է այդ կիսավայրենի ժողովուրդին համար եւ Թուրքերէն դուռ գրական լեզուով, — «էֆէնտի՛, ըսաւ, կը հաճի՞ք մէկ վայրկեան այստեղ շնորհ բերել»: Վախս անցաւ եւ վստահութեամբ մօտեցայ իրենց: Առաջին անգամ նայեցայ Արմինէին եւ հասկցայ որ Ռէս-իւլ-Այնի Արմինէն չէր մնացած, թէեւ գեղեցկութեան հմայքը դեռ վրան, սակայն սա մէկ ամսուան տաժանելի կեանքը արդէն իր աւեր կնիքը դրոշմած էր անոր մարմինին վրայ, ցուրտը խածած ծաղիկի պէս: Իմ հարցական ակնարկիս.

— Վարժապետ, ըսաւ, նայէ այս մարդը ի՞նչ կ'ըսէ:

Հասկցայ որ թարգմանութեան համար կանչուած էի. ու ես մօտաւորապէս հինգ վայրկեան մտիկ ըրի այդ քիւրտ դպրոցականին շատ գեղեցիկ մէկ ճառախօսութիւնը:

Նախ ցաւ յայտնեց կատարուած բարբարոսութեան համար, որուն պատասխանատուները, ըստ իրեն քանի մը տասնեակ սրիկաներ, անպայման ուշ կանուխ իրենց պատիժը պիտի ստանան. թէ ինք ու իր պէս մտածողները չափազանց վրդովուած են, բայց մե՜ղք որ իրենց ձեռքէն բան մը չի գար, եւ ահա այս աղջիկը որ քանի մը օրէն աւելի չի դիմանար, այլեւս ինչո՞ւ չազատէ ինքզինքը: «Պատուոյս վրայ խօսք կուտամ իրեն որ կը տանիմ զինքը քրոջս տունը եւ յետոյ իր յօժար կամքով եթէ կամենայ իբրեւ իմ օրինաւոր ու միակ կինս կ'ընդունիմ զինքը: Մեղք է իր այս երիտասարդ ու գեղեցիկ կեանքին»:

Հեւ ի հեւ, դասը գոց սորված աշակերտի պէս լրացուց իր խօսքերը: Երբ ես նայեցայ Արմինէին բացատրելու համար մարդուն խօսքերը, արդէն զգացի որ անիկա ամէն բան հասկցեր էր:

— Վարժապետ, ըսէ այս էֆէնտիին, որ ուրեմն բանի չի տանիր զիս:

— Քաւ լիցի, ըսաւ երիտասարդը, Աստուած չցուցնէ որ այդքան ստորնանամ:

— Ուրեմն ըսէ իրեն որ շատ շնորհակալ եմ, ես չեմ ուզեր իրեն հետ երթալ:

— Սակայն մէկ երկու օրէն պիտի մեռնիս, մեղք չէ՞ այդ մատաղ կեանքիդ:

— Թող ըլլայ ինչ որ գրուած է ճակտիս:

Եւ Արմինէն սկսաւ յառաջանալ դէպի կարաւանը, կարծես աշխուժացած քայլերով, Քիւրտին ապուշ կտրած նայուածքին առջեւ:

Ո՞ւրկէ ուր յանկարծ մտածումը վայրկենական ունեցայ կանչելու իր ետեւէն:

— Բայց օրիորդ, էֆէնտիին ըսածը շատ ճիշդ է. քանի պատեհութիւն կայ, ինչո՞ւ չազատիս այս դժոխքէն:

Արմինէն ետին դարձաւ եւ նայեցաւ ինծի: Ա՜խ, այդ արհամարհոտ նայուած-

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Եւ յանկարծ, անսպասելիօրէն մօտիկ եւ բոլորովին անակնկալ, որոտաց գործարանային շչակը: Ձայնը շուալով անցաւ ձորն ի մէկ՝ վերջնականապէս արթնացնելով ու զգաստացնելով այն: Շչակի ձայնի ետեւից, ինչպէս բաց արուած ճանապարհով, ներս հոսեց արեւը եւ հեղեղեց Ձորի Բողազը:

Առաւօտը վերջացաւ:

3.

Հոսում էր նուիրական Ախուրեանն իր յաւիտենական խաղաղութեամբ: Ոչ խորն էր այն՝ մարդակուլ խորութեամբ, ոչ լայն էր՝ անանցանելի լայնութեամբ եւ ոչ սրընթաց՝ դահավէժ արագութեամբ: Այն չէր աղմկում եւ դուրս չէր գալիս իր ափերից: Լուռ, ծանր ու մտասոյզ, ձըգուել էր նուիրական Շիրակի դաշտով դրա վճիտ ջուրը: Այն առաջ էր շարժւում դանդաղ ու հանդիսաւոր՝ իր հեռաւոր ակունքը խրած հին հազարամեակների մէջ եւ ձգուելով դէպի նոր հազարամեակներ:

Այն հոսում էր քաղաքի արեւմուտքում՝ մի երկարանիստ բլուրով քաղաքից պարըսպուած: Բլուրը, սակայն, մի տեղում ճեղքուած էր, եւ այդ ճեղքով անցնում էր քաղաքից դէպի Ախուրեան տանող ճանապարհը: Երբ խրախճանքի գնացողների կառքերը հասնում էին բլուրի այդ կտրուածքին, նուիրական գետի տեսարանը բացւում էր միանգամից: Նրանց աչքերի առաջ, բլուրի լանջից սկսած, լայն դաշտն աննկատելի վայրէջքով գընում-հասնում էր մինչեւ գետը, որը հոսում էր առանց դիք ափերի, միանգամայն հարթ տարածութեան վրայ՝ ջուրն ափերի հարթութեանը հաւասար:

Գետի միւս ափի վրայ, դաշտի նեղ շերտից այն կողմ, կար մի ցածրիկ, քարքարոտ եւ երկարաւուն բլրակ: Այդ բըլրակը ձգւում էր կարճ տարածութեան վրայ՝ տեսարանը փակելով միայն առջեւում: Բլրակի մի ծայրում փռուած էր արեւով ողողուած լայն դաշտը: Դրա պայծառութեան վրայ, մօտիկ ու հեռու, իրարից անջատ գալարումներով, փայլում էին գետի արծաթէ կտորները: Ջրափերի վրայ, արեւով ողողուած, երեւում էին բազմաթիւ բոստաններ: Իսկ բլրակի միւս ծայրում երեւում էին բազմակուտակ լեռներ՝ առջեւինները ցածր, ետեւինները՝ բարձր, ապա աւելի բարձր, եւ աւելի, եւ աւելի, մի ամբողջ լեռնաշխարհ՝ կապոյտով շղարշուած: Բայց թւում էր, թէ այդ կապոյտը ոչ թէ տարածութիւնն էր, այլ ժամանակը: Թւում էր, թէ այնտեղ կանգնած էր պատմութիւնը, որ նայում էր դարերի միջից: Այդպիսի լեռնաստան չկար ուրիշ ոչ մի տեղ եւ այն թողնում էր հին մագաղաթի վրայ նկարուած աշխարհի տպաւորութիւն:

Մարդիկ կառքերի միջից նայում էին այդ կապտաւուն լեռնաստանին՝ բլրակի մի ծայրում, եւ ոսկեպայծառ դաշտին՝ միւս ծայրում, ապա ուղիղ դիմացը՝ բլրակին: Բլրակի լանջն ի վեր փռուած էր մի գիւղ՝ աստիճանաձեւ դասաւորուած տնակներով: Տնակների գորշութեան միջեւ, այստեղ ու այնտեղ, գըտնւում էին բազմաթիւ կալերը՝ կալսելու համար փռուած ոսկէ հասկերով: Աչք կուրացնող այդ պայծառ դեղին սկաւառակների վրայ, արեւով ողողուած, քայլում էին դեղնակարմիր եզների զոյգերը՝ իրենց ետեւից քարշ տալով կամի տախտակներ: Կամերի վրայ կանգնած, ոտաբոպիկ աղջիկները, որ սպիտակ լաչակներ ունէին գլխներին կապած, ճիպոտների թոյլ շարժումներով շտապեցնում էին եզներին: Եզները քայլում էին փակ շրջանակով, կամերի մէջ խրած սուր քարակտորները մանրում էին գետնի վըրայ հաստ շերտով փռուած հասկերը:

Կալերի մօտ վեր էին խոյացել բարդիները: Դրանց խիտ սաղարթների կանաչը եւ գետնին ընկած ստուերներն աւելի պայծառ էին դարձնում ոսկեղէն կալերի փռուած տեսարանները:

Գիւղի մի ծայրում՝ ներքեւում, ջրափին, ամբողջապէս ուռիների թանձր ստուերում թաքնուած, ճիւղերի արանքներով երեւում էր գիւղի խոնաւ ջրաղացը:

Նուիրական գետի ափերն անծառ էին, ցերեկային արեւի տակ արձակօրէն ձըգուած: Միայն մի քանի տեղում կանգնած էին փոքրիկ ծառաստաններ, որ կարծես կանաչի, ստուերի ու զովի կղզեակներ լինէին շրջապատի դեղնած խոտերի, արեւային լոյսի եւ ջերմութեան մէջ:

Եւ դանդաղ մտրակում էին կառապանները իրենց ձիերին, որոնք ծանրաքայլ իջնում էին գեղեցիկ հովիտը:

(11 – Շար.)

քը, որ մինչեւ հիմա դեռ կը սարսափեցնէ զիս:

— Վարժապետ, ըսաւ, դո՞ւն ալ այդպէս պիտի ըսես, մեղք քեզի:

Ամօթէս կարմրած՝ չնայեցայ այլեւս հերոսատիպ աղջկան որ խառնուեցաւ կաւանին:

Քիւրտ երիտասարդին հետ նայեցանք իրարու, ան զարմացած, իսկ ես կրկին թշուառացած:

— Բարեկամ, ըսաւ, խելք չհասնելիք բան է այս. մե՛ղք որ քեզի ալ որեւէ բան չեմ կրնար ըսել: Երթաս բարով, Աստուած հետդ ըլլայ:

Ամենէն այդ վերջին նայուածքը թոյլ չտուաւ ինծի որ ըսէի գոնէ այդ մարդուն թէ կրնար ինծ մօտակայ գիւղէն քիչ մը հաց ճարել եւ կամ քիչ մը դրամ տալ ինծի, պատառ մը հաց գնելու համար: Երանի որ այդ վայրկեանին այդ սարսռացուցիչ քայլը չառի, որքան ուրախ եմ հիմա որ սրտիս վրայ այդ անպատուաբեր բեռը չկայ:

Այնուհետեւ Արմինէին հետ այլեւս չտեսանք զիրար, աւելի ճիշդը չուզեցինք տեսնել: Յայտնի էր որ իրարմէ խոյս կուտայինք: Յետոյ բոլորովին նոր անակնկալը այս անգամ դարձեալ ինծի մօտեցնել տուաւ Արմինէն: Իրիկուան վերջալոյսին Մուսուլի մզկիթներու մինարէներ երեւցան մեր աչքերուն եւ մենք մնացածներս մեր վերականգնացած կեանքը տեսանք այդ քաղաքի պատերուն մէջ: Ուրեմն դեռ պիտի ապրէինք, ուրեմն այլեւս սպաննուելու սպառնալիքը կամաց կամաց կը հեռանար մեր վրայէն, ու — րեմն, ուրեմն... Կեանքի արիւնն էր որ կը սկսէր դանդաղօրէն հոսիլ մեր երակներու մէջ: Դարձեալ նոր յոյսեր, ապագայի երազներ, վերջապէս կեանք, անոյշ կեանք լի գեղեցիկ հեռանկարներով:

Եւ օր մըն ալ տասնապատիկ կոտորակուած, մեր տարաբախտ կարաւանը մտաւ Մուսուլ ու ինքն իր վրայ փլաւ Եօնուս փէյղամպէր գիւղին խանի մը մէջ, բաւ ականութեան այնտեղ ուրտեղ Յովնան մարգարէն քարոզած էր Նինուէացինե — րուն: Քանի մը օր վերջ երբ այլեւս բաւական մը ինքզինքս գտած էի, տեսայ տարեց կին մը, ճանչցայ Արմինէին ճամբու ամէնօրեայ ընկերներէն մէկը եւ իմ առաջին մտածումս եղաւ տեղեկութիւն առնել Արմինէին մասին: Կինը տխուր ժպիտով մը նայեցաւ ինծի ու.

— Խեղճ աղջիկը Մուսուլ մտնելէ երեք օր առաջ ա՛լ չկրցաւ քալել, ոտքերը ուռած էին, տասը օրէ ի վեր մեր բերանը պատառ մը բան չէինք դրած:

— Ուրեմն ողջ, ողջ ճամբա՞ն մնաց, ըսի սարսափած:

— Չէ, օղուլ, չէ, երանի թէ տանկ ըլլար, մեռաւ, մեռաւ, հողուն մեղք ըրաւ:

— Ի՞նչ հողի, ի՞նչ մեղք:

— Ի՞նչ ըսեմ, խա օղուլ, այնչափ ատեն իրեն հետ ճամբայ քալեցի՝ ինծի ալ չըսաւ թէ քովը պահած դեղ ունի եղեր: Գիտես, այն ատուն երբ քիչ մը ուշ ճամբայ ելանք, «մայրիկ, ըսաւ, մինչեւ հիմա շատ աշխատեցայ որ ապրիմ, ալ այսօր կարողութիւն չունիմ քալելու, ողջ մնալ չեմ ուզեր, ի՞նչ ընենք, իմ ճակատագիրս ալ այս է եղեր, բարեւ ըրէ բոլոր ինծի ճանչցողներուն»: Եւ ափին մէջ գտնուած այդ պուտ մը բանը դրաւ բերանը ու կլլեց: Հասկցայ, օղուլ, հասկցայ, բայց ուշ էր, ու այնտեղ իմ աչքերուս առջեւ մեղքի մէջ մեռաւ այդ հրեշտակի պէս աղջիկը: Ախ, խենթ աղջիկ, ինչո՞ւ հոգուդ մեղք ըրիր»:

Ալ մակ չըրի կնոջ պատմութիւնը: Հոգիս պայծառացած էր Արմինէին հերոսական մահովը:

Այսպէս գացին հազարաւոր Արմինէներ մահը արհամարհելով ու մենք ապրեցանք ողալով ու մուրալով ու այսօր այս նուիրական ժամուն, իբրեւ գերագոյն ու սրբազան պարտականութիւն երբ խունկ ունինք ծխելու մեր սիրելիներու տառապած հոգիներու համար, մեր խնկամաններուն մէջ պտղունց մը խունկ աւելի դնենք Արմինէին ու բոլոր Արմինէներուն «մեղաւոր» հոգիներուն համար:

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՍԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ԱՆՈՅՇ»Ի

ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — «Անոյշ»ի առաջին ներկայացումը տեղի ունեցած է 1912-ին Ալեքսանդրապոլ (այժմ Լենինական): Այս տարի, Հայաստանի մէջ, Յունիսի ընթացքին, հանդիսաւոր կերպով պիտի տօնուի Անոյշի 60ամեակը եւ նոյն ատեն 1000րդ ներկայացումը (1935էն ի վեր) Երեւանի Պետական Օփերայի մէջ:

Հետեւաբար, գեղեցիկ զուգադիպութիւն մըն է Փարիզի մէջ տեղի ունենալիք ներկայացումներուն հետ, մանաւանդ երբ գիտենք թէ Արմէն Տիգրանեանի որդին, Վարդան Տիգրանեան, որ Երեւան կ'ապրի, անձամբ ներկայ պիտի ըլլայ «Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ»ի երկու ներկայացումներուն:

Արդարեւ, նման գեղարուեստական ձեռնարկի մը առջեւ կարելի չէր անտարբեր մնալ, եւ պարտականութիւն նկատեցինք հետաքրքրուիլ, տեսակցելով կազմակերպիչ յանձնախումբի երկու գործօն անդամներուն հետ՝ Պարոններ Արշամ Պապայեան եւ Արամ Շէխիկեան:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ձեզի համար ի՞նչ կը ներկայացնէ Անոյշ օփերայի կազմակերպութիւնը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ Պր. Արշամ Պապայեան. — Տարագիր Հայութեան վրէժն է, որ այսօր յիսուն տարիներ վերջ կը սկսի կիրարկել իր երազները, բարձրանալով առօրեայէն վեր: Թէպէտ յաւակնութիւնը չունինք զայն բաղդատելու միջազգային օփերաներու հետ եւ սակայն հաւատքով, անհուն սիրով, արտակարգ եռանդով եւ նիւթական մեծ զոհողութեամբ պատրաստուած այս գործը արժանիքը ունի ոչ միայն խանդավառելու Հայութիւնը, այլ նաեւ հետաքրքրութիւն առեղծելու օտար շրջանակներու մէջ:

Այլեւս հասեր է ժամանակը հաւասարէ հաւասար ներկայանալու օտարին առջեւ, մանաւանդ մեր մշակոյթով ուր գանձեր չեն պակսիր, ինչպէս «Անոյշ»ը:

Պր. Արամ Շէխիկեան. — «Անոյշ»ը մեր մշակոյթի առաջին գլուխ գործոցներէն չէ, բայց մեր բարքերը, մեր սովորութիւնները հարազատօրէն պատկերացնող ամէնէն սիրուած կտորն է. իր երգերը բոլորիս շրթներուն վրայ են: «Անոյշ»ը բեմադրելն ու ներկայացնելը հայապահպանման աշխատանք մըն է՝ գլխաւորաբար հրաւիրելով անտարբեր ազգայինները, միութիւնները համախմբելով նոյն նպատակին շուրջ, հպարտանքի առիթ մը առեղծելով մանաւանդ երիտասարդ սերունդի համար:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Մայիս 13ի եւ 14ի ներկայացումներու առընչութեամբ, ի՞նչ ակընկալութիւններ ունիք Փարիզի Հայութենէն:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ Պր. Արշամ Պապայեան. — Անոյշը, այն ձեւով որ պիտի ներկայացուի Փարիզ, չի կրնար ոչ ոք անտարբեր ձգել, եթէ նոյնիսկ կայ քննադատութեան նիւթ: Արդարեւ, կը դիմենք Փարիզի մեր ազգակիցներուն, պարզ մարդոց առողջ դատողութեան, անոնց՝ որոնք դեռ պահած են իրենց երազներէն մասնիկ մը մեղմացնելու առօրեայ մեր մտահոգութիւնները:

Պր. Արամ Շէխիկեան. — Լիայոյս ենք, որ գիտակից տարուած աշխատանքին եւ անհուն զոհողութեան, նիւթական թէ բարոյական, Փարիզի հայ գաղութը խանդավառութեամբ պիտի դիմաւորէ այս յանդուգն ձեռնարկը, խուռներամ ներկայ ըլլալով երկու ներկայացումներուն, ուր պիտի վայելէ անկասկած գեղարուեստական ու հայկական յաւկանչական օր մը:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Որո՞նք են մասնակցող Միութիւնները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Մօտաւորապէս բոլոր ծանօթ Միութիւնները՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ, Կարմիր Խաչ (Փարիզեան Միութիւն), Հայ Արենոյշներ (Մարսէյլի Միութիւն), Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, Բարեգործականի Երիտասարդաց Միութիւն, Ժաֆ, Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւն (Մարսէյլի Միութիւն), Հայկական ծագումով Ֆրանսացիներու Ընկերակցութիւն, Մշակութային Միութիւն:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Դերաբաշխութեան մէջ նոր փոփոխութիւններ բերա՞ծ էք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Ոչ. 1971ի ներկայացումներուն դերաբաշխութիւնն է. այսինքն՝ գլխաւոր դերերու մէջ. — Ալիս Շահմիրեան (Անոյշ), Ժինէս Սերբրա (Սարօ), Ժորժ Պօրօ (Մոսի), երգչախումբ (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Երիտասարդաց Միութիւն), պարախումբ (Հայ Արենոյշներ եւ Ժաֆ), բեմադրութիւն (Ժորժ Գոմպ), նուագախումբի ղեկավար (Ժէնօ Ռէհազ), նուագախումբը կազմուած է 60 հոգիէ, յարդարումներ եւ զգեստներ (Ալէն Ազատ):

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ձեր մաղթա՞նքը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ Պր. Արշամ Պապայեան. — Իմ սրտագին մաղթանքս է որ Անոյշը ըլլայ նախաքայլ մը ուրիշ ա՛լ աւելի գեղեցիկ եւ յաջող նախաձեռնութիւններու եւ մեր ժողովուրդը միակամ հաւաքուի նըման գործերու եւ նպատակներու շուրջ:

Պր. Արամ Շէխիկեան. — Փարիզը ըլլալով մշակոյթի օստան, կը մաղթեմ որ լոյսի այս մայրաքաղաքը, դառնայ Հայերուս համար լոյսի մայրաքաղաք մեր ապագայ ազգային առողջ գործունէութեանց, ու իր կարգին համարձակութիւնն ու քաջութիւնը ունենայ նոր օփերաներ, գեղարուեստական գործեր բեմադրել: Այն ատեն մեր կարգին սիրով պիտի ընդունինք ու հիւրասիրենք զանոնք: Աշխատանք մը կ'ըլլայ ձեռներէցութեամբ, կամքով եւ զոհողութեամբ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 9ին Կիրակի օր սուգի պաշտօնութիւն մը փութացած էր Առնուվիլի Վարդան Ս. Խաչ եկեղեցին ներկայ ըլլալու Ամասիոյ Մեծ Եղեռնի զոհերուն ի յիշատակ մատուցուած պատարագին:

Այս առթիւ պատարագեց եւ աւուր պատշաճի քարոզեց հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան:

Օրուան երգեցողութիւնները կատարուեցան խիստ ներդաշնակութեամբ գիւղին երգեցիկ դպրաց կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի, իսկ մեներգները կատարեցին Օր. Սօնիա Նիկողոսեան եւ Պր. Յովակիմ Թօսունեան:

Յաւարտ պատարագի քաղաքապետարանի սրահին մէջ հոգեճաշ մը տրուեցաւ շուրջ 135 հայրենակիցներու, որոնք զրեթէ աւանդութիւն դարձած այս օրը եկած էին միասնաբար տօնելու, նոյնիսկ հեռաւոր քաղաքներէ եւ արուարձաններէ եւ այս առթիւ ազօթելու իրենց նահատակներու հոգւոյ անմահութեան համար:

Սեղանները զարդարուած էին շատ ճաշակաւոր կերպով երիտասարդ Ամասիացիներու կողմէ, որոնք ուրախութեամբ եւ հաճոյակատարութեամբ կը սպասարկէին ներկաներուն:

Ճաշի ընթացքին կարդացուեցաւ ողբացեալ Արսէն Երկաթի մէկ գրութիւնը Օննիկ Ժամկոչեանի կողմէ (Պոնտական Ամասիոյ յուշամատեան անուն գիրքէն): Անցեալ տարուան հանդիսութեան առթիւ քաշուած գունաւոր ֆիլմը ցուցադրուեցաւ Պր. Կարլիս Նիկողոսեանի կողմէ, որ մեծ յաջողութեամբ պատրաստուած էր, եւ ճաշակաւոր գործ մը ըլլալով, ընդհանուրի գնահատանքին արժանացաւ: Սրահին մէջ խօսնակի պաշտօնը կը կատարէր Պր. Միհրան Սիքարճեան, որ իր հաճելի եւ զուարթ սրամտութիւններով եւ հայկական եղանակներով սրահին մթնոլորտը կրցաւ միշտ տաք պահել. այս առթիւ Տէսինէն յատկապէս ժամանած Պր. Կարօ Ժամկոչեան, որ միեւնոյն ժամանակ Տէսինի յուշարձանի շինութեան յանձնախումբի անդամ է, բացումը կատարեց հարիւր ֆրանք նուիրատուութեամբ Տէսինի յուշարձանին, որ քիչ ժամանակի մէջ 1010 ֆրանքի կոկիկ գումարի մը բարձրացաւ:

Ժամանակը բաւական անցած էր երբ, ներկաները ակամայ բաժնուեցան սրահէն, խոստանալով ամէն տարի հաւաքուիլ նոյն նպատակին համար եւ շնորհաւորեցին բոլոր աշխատողները եւ կազմակերպողները: Այս առթիւ կ'արժէ մասնաւոր գնահատութիւն Ամասիացիներու որ առանց միութիւն մը ունենալու, փոխադարձ հասկացողութեամբ կ'աշխատին եւ կոկիկ գումարներով կ'օգնեն բարենպատակ ձեռնարկներու:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Տեղ մը գացեր էի տէ՝ հիմա գրասենեակ կը դառնամ կոր, պատասխանեց վաճառականը:

— Աղէկ հանդիպեցանք, ես ալ ձեզի տեսնել կ'ուզէի, ըսաւ փաստաբանը:

— Ի՞նչ բանի համար:

— Տեղեկագիրը տալի վարչութեան:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, ի՞նչ շուտ:

— Ես անանկ եմ, ինծի յանձնուած գործը շուտ մը կը տեսնեմ... բնութիւնս այսպէս է:

— Ե՞րբ տուիր:

— Հիմա, այս առտու, գրագրիս հետ ղրկեցի... աղուոր բան մը եղաւ, շատ պիտի հաւնիս:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Թաղական Խորհուրդին խերը անիծեցի:

— Մէյ մը չե՞մ կրնար տեսնել, գոնէ օրինակը:

— Դժբախտաբար օրինակը չպահեցի քովս, աւելէ զատ, Մարգար էֆէնտի, ասվորութիւն չէ այս տեսակ թուղթերը նախապէս ուրիշներու ցոյց տալ, յետոյ ծանր պատասխանատուութիւն կուգայ վրաս:

— Իրաւունք ունիս:

— Բայց կը կրնեմ, ուզածէդ աւելին է: Վաճառականը մեծ ուրախութեամբ լսեց այս աւետիսը, միայն թէ կը փափաքէր տեղեկագրին մանրամասնութիւնները իմանալ:

— Եթէ ժամանակ ունիք՝ քիչ մը մեր գրասենեակը հանդիպինք, առաջարկեց փաստաբանին:

Այս վերջինը ժամացոյցը նայեցաւ, պահ մը մտածեց, գրպանէն փոքրիկ տետրակ մը հանեց, թղթատեց եւ ի վերջոյ ըսաւ.

— Երեսունըհինգ վայրկեանի չափ կրնամ տրամադրել ձեզի:

Միասին ուղղուեցան Մարգար էֆէնտիի գրասենեակը, ուր փաստաբանը կարգ մը մանուածապատ խօսքերէ ետքը յայտնեց, թէ քանի մը օրուան համար տասը ոսկիի անհրաժեշտ պէտք ունէր: Վաճառականը փութաց այդ փոխառութիւնը կնքելու:

— Մինչեւ հինգ օր անպատճառ կը վերադարձնեմ, ըսաւ Սափրեան էֆէնտի, ոսկիները գրպանելով:

Եւ փոխարինելու համար վաճառականին ցոյց տուած հաճոյակատարութիւնը՝ մանրամասն պատմեց տեղեկագրին իմաստը:

— Ի նպաստ Պօղոս էֆէնտիի եղած վկայութիւնները ամէնքն ալ կասկածելի ցոյց տրուած են, ըսաւ, իսկ ընդհակառակն՝ ընդդէմ վկայութիւններուն մեծ կարեւորութիւն ընծայուած է:

— Արդէն ճշմարտութիւնն ալ այդ է, հաստատեց վաճառականը:

— Թաղին մէջ տիրող յուզումը պատմուած է եւ անոր ամբողջ պատասխանատուութիւնը ծանրացուած է Թաղական Խորհուրդին վրայ:

— Բուն իրականութիւնն է:

— Ժամկոչ Վարդանին խնդիրն ալ շօշափած եմ ու եկեղեցիին մէջ եղած աթոռի դէպքը որակած եմ «իշխանութեան չարաչար գեղծում»:

— Ճիշդ բառը գտեր էք:

— Տեղեկագիրը խստօրէն կը պահանջէ ժամկոչին անմիջական հեռացումը:

— Թաղը խաղաղեցնելու համար ուրիշ ճար չկայ:

— Թաղական Խորհուրդի հրաժարեցումը...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 27) առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի.

ԱԲՐԱՀԱՄ ՂՈՒԿԱՍՕՖԻ

յիշատակին:

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարկարոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տարոզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան (Կրընօպլը) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի Հ. Յ. Դ. «Անտոնք» եւ «Վարուժան» ենթակոմիտէներու ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկ. Ջէքեանի, զաւակներուն եւ Պ. Անդրանիկին, իրենց սիրելի մօր եւ մեծ-մօր՝ ողբացեալ Ֆիլոր Շատարեւեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, 30 Ապրիլ, յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստը՝ ժամը 11.30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատկուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ե. Մելքոնեան 100 Ֆր., Տիկին Ա. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Շատոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեան, Պ. Կ. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Տէր-Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ղազարեան, Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Տօրումեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փիրանեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Սէմիզեան 50ական Ֆր.: Մ. Գրիգորեան, Տիկին Սինանեան, Գաբրիէլեան ընտանիք, այրի Տիկին Ս. Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Գիւմէլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Ազաւնեան 30ական:

(Շար.)

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. ողբացեալ Տիկին Ակնունի Ջաղարեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր. Բարգէն Ջաղարեան 50: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեանի թոռնիկին մկրտութեան առթիւ կնքահայր Պր. Գէորգ Ասլանեան 50: Տիկին Մալխասեան Ազաւնի (Ամերիկայէն, ձեռամբ Պր. Գօսոյեանի) 20 Ֆր.: Տիկին Փարաւոնեան 10:

CONNAISSANCE DU MONDE

SALLE PLEYEL

252 Fbg. St.-Honoré (Métro: Ternes)

Deux séances Exceptionnelles
Vendredi 5 Mai à 18 h. 30 et 21 h.

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Nouvelles images le Zangézour et Tatev

Récit et film de
NADINE ROBY

Il est prudent de louer

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (Երեւանի Երաժշտանոցէն) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ

Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86
Պարախումբի բոլոր անդամ-անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի շինութեան կը նուիրեն.— Պր. Ժիրժ Միլտոնեան 500 Ֆր., Տիկին Հայկանոյշ Պարտաքճեան 50 Ֆր., Պր. Մ. Գիլիճեան 20, Տիկին Հ. Գանթարճեան 10 Ֆր.:

ՃՇԴՈՒՄ

Աղքատախնամի Ապրիլ 6 թուակիր շնորհակալիքին մէջ, սխալմամբ նշանակուած է նուիրատուութիւն մը Տիկին Մարանկոզեանի մահուան առթիւ, պէտք է կարդալ Պարոն Մարանկոզեանի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճացէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
ժամը 15էն սկսեալ

ԱՆՈՅՇԻ
ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շելեպեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél.: 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 փր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 փր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի Ապրիլ 30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պ. Ազատին սրճարանի վրայի յարկը: Վարչական ընտրութիւն եւ զեկուցում: (2, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ): Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացականները նկատի կ'առնուին:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Ապրիլ 28) երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
SECTION DE PARIS

Mercredi, 26 Avril à 20 h. 30
Maison du Canada — Bd. Jourdan

MEETING
sur le thème

— *Lutte de libérations nationales en Turquie*

— *Nouvelles perspectives de lutte pour le peuple arménien*

Sous la présidence effective de
LAURENT SCHWARTZ

×

EXPOSITION

Photos et documents sur le génocide arménien et les mouvements de libérations en Turquie du 20 au 27 Avril

SALON HONORAT
Pavillon International

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ

Մեծ Եղեռնի յիշատակութեան առթիւ բացառիկ դասախօսութիւններ տեղի պիտի ունենան Լիոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ մէջ (4, Ռիւ Տոքթ. Փօլ Տիտէ, Լիոն 3րդ) Ապրիլ 24էն 28 ամէն երեկոյ ժամը 8.30ին հովանաւորութեամբ Վալանսի հովիւ վերապատուելի Դանիէլ Սահակեանի:

Բոլոր ազգակիցները անխտիր հրաւիրուած են: Մուտքը ազատ է:

Semaine Culturelle du Yan's Club

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES
SALLE GAVEAU
45, Rue la Boëtie — Métro: Miromesnil
Pour la première fois à PARIS
Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DOURIAN

Pour les billets s'adresser:
BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)
MARIES DE REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06
MODELTEX, 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00
BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 Փր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին:

Կը խօսի
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին:

×

Ճաշէն ետք գեղարուեստական բաժին: Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն:

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 Փր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
27
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
27 AVRIL
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա — Տար. 120 ֆր. — Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման — Տար. 135 ֆր. — Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.402
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.402

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

— ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ —

Փարիզի մէջ, Ապրիլեան ոգեկոչում — ները սկսան Կիրակի օր, ժամը 4ին Նոթր-Տամի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուր ինչպէս ամէն տարի, պատարագ կը մատուցուէր Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին: Հայ ժողովուրդին արդար ցասումը յայտնող պատշաճ քարոզ մը արտասանեց Հայր Աթանաս Քէսէճեան:

Երկուշաբթի օր, ժողովուրդը նախ եկած էր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր յատուկ արարողութիւն կը կատարուէր, ապա ժամը 6ին, Թափօրով, կը բարձրանար Անծանօթ Զինուորի Բոցը (մանրամասնութիւնները առանձին թղթակցութիւնով քիչ անդին):

Իրիկունը ժամը 9ին, խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր Կավոյի վայելուչ սրահը: Նկատելի էր որ ներկաներու թիւը շատ աւելի մեծ էր քան անցեալ տարի, երիտասարդներու աչքառու համեմատութեամբ մը:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին երեք Յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ օրուան երկու բանախօսները: Պահ մը լռութենէ ետք, առաջին խօսքը առաւ, Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ կողմէ՝ Վերապատուելի Գարեգին Սիսեան:

Պատուելին չեշտեց թէ մեր նահատակներու արեան ձայնն է որ կը խօսի այսօր մեզի, ապա յիշեց ետք Աստուածաշունչէն հատուած մը, ըսաւ թէ հաւատքը չի մեռնիր, յոյսը չի մեռնիր:

Տիրայր Դատաւորեան, ֆրանսերէն ճառով մը, նախ բացատրեց թէ այս ոգեկոչումները պէտք չէ ժամանակավրէպ նկատուին: Եթէ նոյնիսկ ժամանակը կը վերափոխէ կամ կը մեղմացնէ վիշտերու ատելութիւնը, հայ ժողովուրդը չի կրնար զարկիլ արդարութիւն պահանջելէ բոլ աշխարհէ մը: Պ. Դատաւորեան համառօտ յիշեցում մը ըրաւ 19րդ դարու եղեռնային զարթօնքին ու 95ի ջարդերէն հասու դարուս առաջին ցեղասպանութեան: Վկայութիւնները չեն որ կը պակսին, արդէն 1897ին լոյս կը տեսնէր անգլիական «Դեղին Գիրք»ը, աւելի ետք՝ ֆրանսականը, յիշեց նաեւ Թուրքիոյ դիւանագէտ, գերման դիւանագէտներու բերած վկայութիւնները: Այսօր Հայաստանի թէ Սփիւռքի երիտասարդները կը շարունակեն պահանջատէր մնալ ու «մաղթենք որ Հայաստանի երիտասարդութիւնն ալ ինչպէս Սփիւռքի երիտասարդութիւնը, աշխարհի մնան, միշտ պահանջելու համար մեր դատերը յանուն իրաւունքի եւ արդարութեան որպէսզի չստիպուինք հաստատել թէ երբ յանցաւորները շատ են, ոչ ոք կը պատժուի, պարզ յանցանք մը իր պատիժը կը գտնէ, բայց մեծ ոճիրները կը վարձատրուին»:

Յաջորդ բանախօսն էր Պ. Շաւարշ Մարտիրոսեան, որ պարզեց նախ Թուրք կառավարութեան ծրագիրը որ կը ձգտէր բնաջնջել հայ ժողովուրդը բայց իր երազը չիրականացաւ քանի որ Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ, ան կ'ապրի ու կը բարգաւաճի եւ թիւով ալ վերագտած է իր քանակը: Զի բաւեր ճիւղ մը կտրել, քանի ծառը կը մնայ, այսինքն արմատը, որ մեր փոքր հայրենիքն է թէեւ անդամահատուած: Արդէն ջարդէն հազիւ երեք տարի ետք, բոլոր Հայերը միաբանաբար կռուելով կը յաղթանակէին եւ Սարդարապատի վրայ կը վերականգնէին փոքր Հայաստանը: Այսօր Հայաստան կիթողներ բարձրացուցած է, նախ յիշատակի, Ծիծեռնակաբերդի վրայ, ու յաղթանակի՝ Սարդարապատը:

Թուրքերը կը փորձեն սուտ փաստերով խեղաթիւրել պատմութիւնը բայց արդիւնք չի կրնար ունենալ, մենք կը մնանք պահանջատէր: Պէտք չէ ողբալ, այլ շարունակել պայքարը, համերաշխօրէն, միասնաբար: Սփիւռքի մէջ զօրավիգ կենալով կրթական օճախներու, երիտասարդական միութիւններու, գեղարուեստական ձեռնարկներու, պայքարած կ'ըլլանք ձուլման վտանգին դէմ: Ու պիտի մնանք միշտ պահանջատէր, ու մեր դատը արդարութիւն կը գտնէ ի վերջոյ մեր միացեալ հողերուն վրայ:

Կարճ դադարէ մը ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, որու կը մասնակցէին Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (երգ), Օր. Սայիտխանեան (դաշնակ), Օր. Ա. Գմբէթեան եւ Պ. Ա. Պէրպէրեան (արտասանութիւն), Ն. Սուքքարի (ջութակ) եւ Օր. Արզուեանի խումբը, խորհրդաւոր մը:

Այս մասը կը փակուէր, ինչպէս ամէն տարի, Սամուէլ-Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանպէկեանի: Աւելորդ չենք սեպեր, անգամ մը եւս ծանրանալ այս երգչախումբին վրայ, որու մասնակցութիւնը, մանաւանդ Ապրիլեան ոգեկոչման, շատ աւելի խորհրդանշական է քան աւելորդ ճիգերով իրագործուած բեմադրեր որոնց խորհուրդին թափանցելու համար բաւական միտք պէտք է յոգնեցնել, նոյնիսկ երբ անպատեհելի կերպով, անհրաժեշտ կը տեսնուի նախապէս լուսաբանութիւններ տալ:

Անգամ մը եւս կը շնորհաւորենք Պ. Եանպէկեանը, որ որեւէ խմբավարէ շատ աւելի դժուար աշխատանք կը տանի, քանի մարզուած ձայներ չունի իր տրամադրութեան տակ եւ եթէ նոյնիսկ արդիւնքը միշտ գոհացուցիչ չէ գեղարուեստական գետնի վրայ, երեւոյթը ինքնին լաւագոյն խորհրդանիշն է Ապրիլեան ոգեկոչման: Ու մինչ մենք երէկը կ'ողբանք, գոհ՝ այսօրուան վերելքէն, այդ տղաքը բեմին վրայ կուգան բերել վկայութիւնը՝ վաղուան:

Հանդիսութիւնը փակեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան, նախ զուգահեռ մը ընելով Աւարայրի հետ, որ ըլլալով հանդերձ պարտութիւն մը, այսօր կ'ոգեկոչուի իբրեւ փառքի յիշատակ: Նոյնը պիտի ըլլայ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը:

Սերովբէ Արք. եզրակացուց մաղթելով որ հաստատում տրուի Հայութեան եւ իրականանայ ամբողջական Հայաստանը ամբողջական ժողովուրդով:

Ապա, խմբովին երգուած Հայր Մերով եւ Սերովբէ Արք.ի պահպանիչով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը:

Օրուան խօսնակն էր Պ. Գ. Ամիրայեան:

×

Թող թոյլ տրուի մեզի կարգ մը դիտողութիւններ ընել կազմակերպիչ յանձնախումբին, տրուած ըլլալով որ նոյն թերիները կը կրկնուին ամէն տարի եւ կը թուի թէ յոյս չկայ սրբագրութեան կամ բարելաւումի:

Այս հանդիսութեան մուտքը ազատ է, բնականաբար: Բայց նաեւ հրաւէրներ կը ղրկուին կազմակերպութիւններու, միութիւններու կամ Ֆրանսացի թէ հայ անձնաւորութեանց: Արդ, կը խորհինք թէ այդ հրաւէրները իմաստ մը պէտք է ունենան (թէ ոչ՝ ինչո՞ւ ղրկել): Այդ ի-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Նախագահ Նիքսընի անձնական խորհրդատուն, Քիսինկըր, որ կը կարծուէր թէ Քէմփ Տէյվիտ կը գտնուէր՝ Մ. Նահանգներու նախագահի մօտ, գաղտնի այ-

ցելութիւն մը կատարած է Մոսկուա, ուր մնացած է չորս օր:

Պաշտօնական հաղորդագրութեամբ է, որ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն կը ծանուցանեն Քիսինկըրի հանդիպումը Բրեժնեւի եւ Արտաքին նախարար Գրոմիկոյի հետ:

Քաղաքական դէտերու համար յատկանշական կը նկատուին Քիսինկըրի կարգ մը յայտարարութիւնները Մոսկուա իր այցելութեան մասին: Այս վերջնոյն յայտարարութենէն պարզ կը դառնայ, թէ Մ. Նահանգներու նախագահին խորհրդատուն Մոսկուա մեկնած է ոչ թէ Մոսկուայի «հրաւէրով», այլ Սպիտակ Տան որոշումով: Առաջին պարագային պիտի նշանակէր, թէ Կրեմլին Քիսինկըրը Մոսկուա հրաւիրելով կ'ուզէր զգուշացնել Ուաշինկթընը՝ Հիւսիս. Վիէթնամի ռմբակոծութիւններու սաստկացման դէմ դիրք ճշդելով, թէ նման քայլ մը կրնայ անբաղձալի հետեւանքներու դուռ բանալ: Մինչդեռ Քիսինկըրի Մոսկուա մեկնումը Ուաշինկթընի կարգադրութեամբ մտածել կուտայ դէտերու, թէ Նիքսըն փորձած է զգուշացնել Կրեմլինը այն հետեւանքներու մասին, որոնք կրնան մէջտեղ գալ Հիւսիս. Վիէթնամի յարձակողական գործողութիւններու ծաւալումով:

Քիսինկըր յայտարարեց, թէ իր ճամբորդութեան նպատակն է եղած «նախագահին տեսակէտները բացատրել միջազգային ներկայ հարցերու շուրջ, ինչպէս նաեւ խօսիլ Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան մասին»: Քիսինկըրի համաձայն, ընդունելութիւնը եղած է «չափազանց քաղաքավար», իսկ խօսակցութիւնները «անկեղծ եւ օգտակար»:

Ուաշինկթըն եւ Սայկոն պատրաստակամութիւն յայտնեցին վերսկսելու իրենց խօսակցութիւնները Հանոյի եւ Վիէթնամի ներկայացուցիչներուն հետ, Փարիզի մէջ: Ցարդ կը մերժէին պահանջելով, որ նախ վերջ տրուի Հարաւ. Վիէթնամի վրայ կատարուող յարձակումին: Այս որոշումը շատերու կարծիքով արդիւնքն է Քիսինկըրի խօսակցութիւններուն Բրեժնեւի եւ Գրոմիկոյի հետ: Այժմ կը մնայ գիտնալ, թէ ի՛նչ պատասխան պիտի տայ Հանոյ, որուն ուժերը նոր յաջողութիւններ արձանագրեցին Կեդրոնական սարահարթի շրջանին մէջ, Հարաւ. Վիէթնամ:

մասը, այն պէտք է ըլլայ, որ հրաւիրուած անձերուն տեղը վերապահուած ըլլայ եւ չպատահի ինչ որ կը պատահի, այսինքն կանուխ եկողը կամ քիչ մը աչքը բաց մէկը օթեակ եւ այլ տեղեր բազմի, ու երբ հրաւիրուած մէկը հասնի (ինչպէս առջի իրիկուն Ալֆորվիլի ազնիւ քաղաքապետը՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի) մէջտեղ մնայ, ոչ ընդունող ունենայ, ոչ ալ յարմար տեղ մը:

Ըսենք նաեւ, մեր կարծիքով, որ Ապրիլեան ոգեկոչում մը պէտք չունի այդքան «ճոխ» գեղարուեստական բաժնի մը: Ոչ ոք գեղարուեստական երեկոյթի եկած է հոն եւ կարելի է պատշաճ նուազագոյն բաժինով մը գոհանալ:

Ա. Մ.

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

Ապրիլ 24ին Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 18ին, Ֆրանսական բանակի նախկին ռազմիկներու կոչին ընդառաջ երթալով 300ի հասնող Հայութիւն մը հաւաքուած էր Շան զ'Էլիզէի վրայ Ամբնիւ Ֆրիտլանտի անկիւնը, յարգանքի իր տուրքը մատուցանելու, պատերազմի դաշտերուն վրայ ինկած հայորդիներուն:

Հակառակ անոր որ արգիլուած է հրապարակէն յառաջանալ դէպի Յաղթական Կամար եւ պէտք է ստորերկրեայ ճամբէն անցնիլ, խնդրուեցաւ բոցի Յանձնախումբի նախագահէն, որ արտօնէ տողանցքը կատարել հրապարակէն:

Նախագահը տեսնելով հաւաքուած բազմութիւնը, շնորհաւորեց Հայութիւնը որ խուռներամ եկած էր եւ այդ իսկ պատճառաւ արտօնեց հրապարակէն տողանցքը, պէտք եղած հրահանգը տալով ոստիկաններուն:

Թափօրին առջեւէն կ'երթային Հայ նախկին ռազմիկներու երկու դրօշակիրները, նախկին Հայ Սպայից Միութեան դրօշակիրը, Ֆրանսական նախկին ռազմիկներու, յունական ռազմիկներու եւ այլ դրօշակները:

Դրօշակներուն ետեւէն կը քալէին ծաղկեպսակ բռնողները եւ որոնց կը հետեւէր ինչպէս ըսինք 300է աւելի երկսեռ Հայութեան պատկառելի թափոր մը:

Ծաղկեպսակի զետեղումէն յետոյ կատարուեցաւ բոցի արծարծումը զոր ստանձնած էր զօրավար Ֆիլիփօ, աջակցութեամբ Դր. Գ. Պալըրճեանի:

Շատերու աչքերը արցունքոտած էին այդ յուզիչ պահուն, եւ խեղճ է որ Հայը չունէր տխուր յիշատակ մը իր երեւակայութեան մէջ:

Ապա, ներկաները ստորագրեցին պատուոյ Մատեանին մէջ եւ ներկաները ցրուեցան իրենց հետ տանելով ազգային նուիրական պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը:

Շնորհաւորելի էր խեղճ է որ հոծ Հայութեան ներկայութիւնը որ պատիւ բերաւ մեր ազգին:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարը գործադուլ պիտի ընէ անգամ մը եւս, Մայիս 2էն 5, ինչ որ կը նշանակէ թէ անկանոնութիւնները պիտի երկարին առնուազն մինչեւ Մայիս 7-8: Արդէն իսկ, անկանոնութիւնները կը շարունակուին, մանաւանդ թերթերուն ցրուումին մէջ, հակառակ անոր որ Մարտէն ի վեր թերթերու առաքման սակը կրկնապատկուած է (100էն 100):

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Քրիստոնեայ - Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, Պատըն - Վիւրթէնպէրկի ընտրութիւններու մէջ իր տարած յաղթանակէն ետք, մտադիր է «վստահութեան» քուէ պահանջելու Խորհրդարանէն՝ Պրանտի կառավարութեան դէմ: Քրիստոնեայ - Դեմոկրատները կը յուսան տապալել կառավարութիւնը այս ճամբով: Ցամենայն դէպս առաջին անգամն է, որ յետպատերազմեան շրջանին, ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը նման միջոցի կը դիմէ՝ ակնկալելով վերջ տալ օրուան կառավարութեան գոյութեան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ վեց երիտասարդներ յաջողեցան փախուստ տալ եւ Արեւմտեան Գերմանիա ապաստանիլ:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ կատարուած քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ կիները այրերէ աւելի ինքնաշարժի արկած կ'ունենան:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄԸ

Գ.

Դժբախտաբար, ասոնց գործերը դեռ պատշաճ ուշադրութեան չեն արժանացած մեր գրականագէտներու կողմէ, եթէ նկատի չառնենք մասնակի նշումներն ու ակնարկները։ Անոնցմէ ամէնէն կարեւորն է հեսարիոյ թեմի առաջնորդ Տրդատ Պալեանի «Հայ աշուղներ, ժողովրդական հայ երգիչներ եւ տաղասանցք» շարքին երկու հատորիկները, որոնց մէջ կան համառօտ տեղեկութիւններ Թրքախօս հայ աշուղներու մասին։ Գրականագէտ Շաւիղ Գրիգորեանի պատրաստած «Շիրին» հատորին մէջ ներկայացուած են անոր Թրքերէն գործերէն «աւելի քան հարիւր երգերէ» քսան հատին թարգմանութիւնը։ Օ. Եղանեան լոյս է ընծայած Նահապետ Քուչակի եօթը Թրքերէն տաղերը, բնագիրներով եւ թարգմանութեամբ («Բանբեր Մատենադարանի», 1960 թիւ 5)։ Թրքերէնի ականաւոր ուսուցիչ Ստեփան Կուրտիկեան չահեկան յօդուած մը գրած է «Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Տարեգիրք»ին մէջ (1935)։ Հայկ Պէրպէրեան 1967ին Պերլին լոյս տեսած «Թրքական արմատական լեզուագիտութիւն» Թրքագիտական հատորին մէջ, ֆրանսերէն յօդուածով մը, «Հայատառ Թրքարբրբառ գրականութիւն» խորագրով, անդրադարձած է քանի մը հայ աշուղներու, որոնք Թրքերէնով երգեր գրած են։

Շօշափելի քիչ աշխատանք կատարուած է Թրքաբարբառ հայ աշուղներու եւ անոնց ստեղծագործութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ։ Մեր Թերացումը, սակայն, անախորժ արդիւնքներ կուտայ։ Որովհետեւ Թըրքերէնով գրուած հայ աշուղներու տաղերը, Թերեւս անոնց Թրքերէն ըլլալուն իսկ պատճառով, անուշադրութեան են մատնուած անոնց խսկական տէրերուն կողմէ, ապա անոնց փոխարինելու կուգան խորթ տէրեր՝ այսինքն Թուրքեր։ Անոնցմէ ոմանք ոչ միայն տէր կը կանգնին Թրքերէնով գրուած հայ աշուղներու գործերուն, այլեւ խսկական տէրերը կը համարին «մշակոյթի գողեր», որոնք «Թուրք ժողովրդական բանաստեղծներէն չատեր իբրեւ հայ կ'ուզեն ներկայացնել հասարակութեան» («Սոն Թելեկրաֆ» 1940 Յունուար 10)։ Այդ մեղադրական տողերը ստորագրող Իսքէնտէր Սերտէլլի կը պատմէ հետեւեալը։ Բանահաւաք Հալիտ Պայր, որ կը գրագի Թուրք ժողովրդական բանաստեղծներու ցիրուցան տաղերը հաւաքելով, իրեն կը պատմէ, Թէ ինք այցելած է Ղալաթիոյ Հայոց եկեղեցիի գրադարանը, ուր կը գտնուին եղեր մեծ քանակութեամբ Թրքերէնով գրուած աշուղական տաղեր։

— Տէ՛ր Աստուած, կը բացականչէ Հալիտ Պայր, ինչե՛ր տեսնեմ։ Պահ մը շըշմեցայ, մինչեւ անգամ չհաւատալով տեսածիս։ Մինչեւ այսօր ամբողջ Անատոլիի մէջ իրենց բազմաթիւ մանիներով, դաստաններով ժողովրդական խաւերու մէջ համբաւ շահած Թուրքի դաւակ Թուրք ժողովրդական բանաստեղծներէն Տիւբապիները, Ֆեհմիները Կեվհերիները իբրեւ Հայ արձանագրուած էին եկեղեցիի Խորհուրդին կողմէ ճշդուած անուանացանկին մէջ։

«Հալիտ Պայրին մատնանշած այս գողութիւնը, կը խորհրդածէ լրագրող Սերթելլի, նոր եղելութիւն չէ։ Այս եւ նման երեւոյթները սկսած են ծնունդ առնել Ապտիւլ Համիտի շրջանին եւ ծիլ արձակած են գինադադարի օրերուն։ 1927ին Պէյրութ լոյս տեսած հայերէն հաւաքածոյի մը մէջ Թուրք աշուղ Քարաճաօղլան ներկայացուած է իբրեւ Հայ։ Դարձեալ գինադադարի օրերուն, Կարսի մէջ, Թուրք բանաստեղծներու գործերէ բաղմաթիւ մանիներ վերագրուած են հայ հեղինակներու...։ Հայերու կողմէ կատարուած մշակոյթի այս գողութեան օրինակները կարելի չէ ամփոփել այս սիւնակներուն մէջ»։

Ընդհանրապէս Թուրք աշուղական գրականութեան եւ, յատկապէս, Թրքերէնով յօրինող հայ աշուղներու գործունէութեան անտեղեակ լրագրողի մը համար, ի հարկէ, տարօրինակ պիտի Թուի մահմետական անուններով ստեղծագործող հայ աշուղներու գոյութեան փաստը։ Ճիշդ է, որ Քարաճաօղլան Թուրք աշուղական գրականութեան կարկառուն ներկայացուցիչներէն է։ Անոր մասին լոյս են տեսած քանի մը մենագրութիւններ եւ տպագրուած են անոր 400է աւելի երգերը։ Այսուհանդերձ, հակառակ ցարդ կատարուած մանրակրկիտ հետազօտութիւններուն, կարելի չէ եղած ճշդել ո՛չ անոր ծննդավայրը, եւ ոչ ալ անոր ծննդեան եւ մահուան Թուականները։ Նոյնիսկ աշուղին ապրած դարաշրջանն անգամ կը տատանի ԺԵ.–ԺԷ. դարերու միջեւ։ Իսկ կան փաստեր, որ Հայերն ալ ունեցած են Քարաճաօղլաններ։ Անոնցմէ մէկն է Մարաշցի Ղարաճաօղլանը, որ Մշոյ Ս. Կարապետ վանքի ուխտագնացութենէն ետք ստացած է նաեւ Կարապետ–Տղան աշուղի կեղծանունը։ Ներկայիս Քանաքեռ ապրող, աշուղական տաղեր երգող եւ նուագող Վարդեան Շաքիրեանի(90 տարեկան) յուշերուն համաձայն, Մարաշի եւ Զէյթունի շրջակաները գոյութիւն ունեցած է ուրիշ Քարաճաօղլան մըն ալ, որուն անունն էր Գէորգ։ Հետեւաբար, բանասիրական լուրջ հետազօտութեան կը կարօտի ճշդելու համար, Թէ ո՛ր տաղը հայ եւ ո՛ր տաղը Թուրք Քարաճաօղլանին կը պատկանի։

Տասնեակներով նոյնանուն Թուրք և հայ աշուղներ կան։ Տիգրանակերտցի հայ Մեսիհի ժամանակակից է գրեթէ աղըրբէջանցի Մեսիհի Մուլանի։ 1800ական Թուականներուն Պոլիս ծնած հայ աշուղ Ագեահի յաջորդած է Թուրք Ագեահի մը, որ ներկայիս կ'ապրի Շարքըշլարի շրջանը։ ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն ապրած երկու տարբեր հայ Թիւրապիներու փոխարէն կայ Թուրք Թիւրապի մը, որ ապրած է ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին եւ Ի. դարու սկիզբները։ Երեք տասնեակի կը հասնի համանուն հայ եւ Թուրք աշուղներու Թիւը։ Աւելցնենք առ այժմ, որ Թրքերէն գրուած հայ աշուղներու տաղերուն կարելի է հանդիպիլ բացառապէս հայատառ Թրքերէն ձեռագիր տաղարաններու եւ հաւաքածոներու մէջ։ Անշուշտ, Թրքական հաւաքածոներու եւ գրադարաններու մէջ ալ կարելի է հանդիպիլ Թրքերէն գրուած հայ աշուղներու տաղերու։ Ասիկա կը մոլորեցնէ Թուրք համահաւաքները։ Բայց այս մասին յաջորդով։

Խ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՍ ԱԼ ՏԱՐԲԵՐ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ... ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ

Անտրամաբանական չէ կը կարծեմ, այս որակումը, ակնարկելու համար նոր օրերու նոր չարիքին՝ ինքնաշարժ կառքերու գործած աւերին։ Մինչ հիւանդութեան մը համաճարակը ժամանակաւոր է միայն, որ սփռելէ վերջ իր սասը, կը փարատի ի վերջոյ, արկածներու համաճարակը կը շարունակուի անվախճան։ Բոլորս ալ տեղեակ ենք որ միայն Ֆրանսայի մէջ, իւրաքանչիւր շաբաթավերջի, երթեւեկութեան արկածները ճամբաներու վրայ կը խոշտանգեն միջին հաշուով քառասուն կեանքեր, վիրաւորելով նոյն ատեն քանի մը հարիւրաւորներ. իսկ տօնական օրերուն, մեկնողներու կամ շրջողներու շատ աւելի հոծ գանգուածով, զոհերու այդ Թիւը կը կրկնապատկուի, նոյնիսկ կը քառապատկուի, ինչպէս պատահեցաւ սա վերջին Զատիկին, որուն երեք օրերու ղաղարը արձանագրեց հարիւր վաթսուն մեռեալներու գլխիկնակոյտ մը, երկու հազարի հասնող աւելի կամ նուազ ծանր վիրաւորներով։ Զարմանալին այն է որ այս «կոտորած»ը չի դադրիր, հակառակ պատասխանատու իշխանութեանց ձեռք առած ապահովութեան մանրակրկիտ միջոցներուն, ինչպէս պարզուեցաւ Զատիկի արձակուրդին, հակառակ երեսուն հազար ոստիկաններու եւ ոստիկան – զինուորներու աշալուրջ հսկողութեան, օժանդակուած իսկ կանխարգելութեան եւ շուտափոյթ միջամտութեան բազմատեսակ հնարաւորութիւններով։ Մամուլն ու հեռատեսիլը ի զուր կը հրահանգեն այդ առիթներով խոհեմութեան յորդորները, Թութակաբար կրկնուած եւ ձանձրացուցիչ, քանի որ բոլորովին անլսելի կը մնան անոնք անոնց մօտ որոնք արագ, միշտ աւելի արագ ուրեմն անզգոյշ քշելու հիւանդագին տենդով են վարակուած. եւ տարօրինակը այն է որ երբեմն, բախումներու ընթացքին, ան որ չի յարգեր երթեւեկութեան տարրական պայմանները եւ ուրեմն պատասխանատու, աւելի աժան կ'ազատի արկածէն քան ան՝ որ կը քշէ ամենայն խոհեմութեամբ. չէ՞ որ, ընթացիկ կեանքի մէջ իսկ, միշտ արդարն է որ կը վճարէ աւելի՝ քան անարդարը...։

Արկածներու այս շարանը երկիւղ կամ վհատութիւն կը պատճառէ՞ միթէ կառք ունեցողներուն կամ վարիչի դասընթացքներու հետեւողներուն. բացարձակապէս ոչ։ Ինչ որ տրամաբանական ալ է։ Եթէ շատերուն համար կառքը աշխատանքի պիտանի անհրաժեշտութիւն մըն է, ընդհանուրին համար սփոփանքի տեսակէտով, ներկայ օրերուս, առաջնակարգ միջոց մըն է, ճամբորդելու դիւրութեան եւ անկախութեան տեսակէտով, ուզած վայրկեանիդ, դրանդ առջեւէն, կը բազմիս կառքիդ մէջ և կ'երթաս վայելել բնութեան բարիքները, ինչպէս եւ մօտաւոր կամ հեռաւոր այցելութիւններու, շրջագայութեան զանազան առիթներով, տարեկան արձակուրդին եւայլն, ինչ որ երբեք չես կրնար նոյն առաւելութեամբ կատարել հանրային փոխադրական զանազան միջոցներով։

Վիճակագրութիւն մը անցեալները կը մատնանշէր որ, երեքի վրայ մէկ Ֆրանսացի իր կառքը ունի։ Ֆրանսայի բնակչութեան կէսը կրնանք ըսել իր պտոյտները կը կատարէ կառքով։ Ի՛նչ հսկայական փոփոխութիւն, այս մարզին մէջ եւս, երբ կը բաղդատենք նախապատերազմեան շրջանին, ուր կառքը պերճանք մըն էր լոկ, եւ մատչելի՝ ունեւոր դասակարգին միայն։ Մատով կրնայիր ցոյց տալ աշխատաւոր մը կամ համեստ առեւտրական մը որ ունենար իր կառքը, հեծելանիւն էր անոնց ընծայուած միակ

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

×

Կառքերը վերադարձան քաղաք, իսկ արհեստաւորները սփռոց բաց արեցին առանձնակի կանգնած մի հով ուռենու տուերում։ Ջուրը հոսում էր սփռոցի մօտով՝ Թրջելով արեւի տակ դուրս պըրծած դրա մի ծայրը։

Դասւլ – զուռնաչիների նստելու համար դտան–բերեցին երեք քար։ Նրանց առջեւ դրեցին ուտելիք, օղի եւ բաժակներ։ Իսկ իրենք բոլորուեցին սփռոցի շուրջը՝ ծալապատիկ, տափակ։ Բացակայ ուստա Մկրտչին յատկացրին ամենալաւ տեղը՝ սփռոցի գլխին՝ ծառի բնի տակ։ Նրա կողքերին նստեցին Օնեսն ու Կարօն, սփռոցի մի կողմում՝ Բաղրատն ու Սարգիսը, միւս կողմում՝ Աւետիքն ու Աղասին։ Շարեցին եօթ բաժակ, օղի լցրեցին։ Ուստա Մկրտչի բաժակի մօտ դրեցին խորոված եւ այլ խորտիկների ամենալաւ պատառները։ Մնացին լուռ, գլխահակ։ Գլխահակ լսեցին դաւլ–զուռնայի լացող եղանակը, ապա երբ նուագի վերջին հնչիւնները մարեցին ծառի զով սաղարթներում, Աղասին վերցրեց իր բաժակը, խփեց ուստայի բաժակին եւ ասաց.

— Ամմէն անդամուայ պէս առաջի կենացը կենացդ եղնի, աղէկ։ Կեանքդ էնքան երկան եղնի, ինչքան օր, ախպոր, մահն է երկան...

Օնեսը նոյնպէս բաժակ վերցրեց.

— Մշտական մեր սուփրի գլխուն նըստած եղնիս, ախպեր։ Ջէնները կտրենք, լսենք քեզի, լսենք ու չկշտանանք...

Կարօն նոյնպէս բաժակ վերցրեց.

— Կեանքի մէջ մեղնէն վենձը դուն էիր, Մկրտիչ։ Մահուան մէջ էլ մեղնէն վէնձը դուն եղար։ Կենացդ...

Բաղրատը նոյնպէս բաժակ վերցրեց.

— Գործդ արծըթէ քառսուն ախպուր եղաւ, ուստա։ Վով անցաւ՝ էնոնց ջուրը խմեց, ում տղէն անցաւ՝ էնոնց ջուրը խմեց, ում Թոռն անցաւ՝ էնոնց ջուրը խմեց։ Ում ծոռն անցնի՝ էնոնց ջուրը պիտի խմէ։ Ամմէնքը կ'անցնին, գործդ չի անցնի, ուստա...

Սարգիսը նոյնպէս բաժակ վերցրեց.

— Կեանքդ մի օսկեցէ ախպում եղաւ, ուստա։ Էդ ախպուրից գլխու քարը մեռաւ, գոհ քարը մեռաւ, հմը օսկեցէ ջուրդ էլի աւիտենական կամար է կայէ՝ աղեղնակի պէս...

Աւետիքը նոյնպէս բաժակ վերցրեց.

— Քու անմահութինիցդ, Մկրտիչ ախպեր, հիմի մահուան հրեշտակն ինքը մեռաւ։ Էլ վո՞վ պիտի մեր հոգիները վերցնէ...

Բոլորը բաժակ խփեցին ուստայի բաժակին եւ խմեցին։ Յետոյ Աւետիքը վերցրեց ուստայի օղին, շպրտեց նուիրական դետը։ Ջուրն օղին տարաւ։

Բաժակները նորից լցրեցին։

— Ախպըրտինք, — դիմեց Աղասին նըստողներին, — ուստիս սիրական երգը երգէք...

Եւ նորից խոնարհուեց իր բաժակի վըրայ։

Ծառի տակ, ստուերի մէջ, բուրում էր զով կանաչը։ Հեռւում, արեւի տակ, ջուրն էին մտել Թուխ երեխաներ։ Երբ նուագը լռեց՝ մօտակայ փոքրիկ ծառաստանից լսուեց ինչ–որ Թռչունի երազկոտ կանչը եւ իսկոյն մարեց՝ հօ՛–պօ՛...

Երբ էլ նայէիր նուիրական դետին, ջուրը գնում էր ու գնում՝ անկանգ, անվերադարձ։ Երբեմն այն իր հետ բերում էր կանաչ մի տերեւ, երբեմն այնտեղից պսպղալով վեր էր ցատկում մի ձկնիկ եւ նորից ընկնում էր ետ։ Դիմացի ափից մի ծառ իր ստուերն էր կախել արեւոտ ջրի հոսանքի վրայ...

Բաղրատը նորից օղի լցրեց բոլորին եւ լուռ մնաց։ Խօսք վերցրեց Աւետիքը, որի կեանքն անցել էր կամուրջներ կառուցելով.

— Ես էլ, Մկրտիչ ջան, քեզի պէս նըպատակ էի դրէ, օր կեանքիս մէջ տասներկու կարմունջ պիտի շինեմ։ Էդ բանը քեզի էլ էր յայտնի, էս ախպըրտանցս էլ... Հիմի տասնմէկը շինել եմ, հըմ տասներկուսին ձեռքս չի երԹայ... Ախր կեանքն անուշ բան է, ես վերջի կարմունջն ի՞նչդ չինեմ...

Բոլորը լսում էին անշարժ, ինքնամփոփ։

— Էս ափի վրայ՝ կեանքն է։ Ես գիտեմ, Թէ էն մէկէլ ափի վրայ ինչ կայ ընձի համար։ Կարմունջն օր չինեմ, ուզեմ, Թէ չուզեմ, առաջի անգամ ես ինքս պիտի անցնիմ էնոր վրայէն...

Նա չփեց ճակատը եւ շարունակեց.

— Էդիկ իմ հին սովորութիքս է, դուն լաւգիտես, Մկրտիչ ախպեր։ Առաջի կարմունջս օր շինեցի, հէչ մարդ չվստահցաւ՝ վրայէն անցնի։ Ես դերդաստանս նստեցուցի կարմընջի տակը՝ չայ խմելու, ինքս Փայտոն նստած, անցայ վրայէն... Տասնմէկ կարմընջի վրայէն խըմդումով անցայ, հմը էս վերջինը սիրտս մահուան դող է քցէ...

Նա անակնԹարթ նայում էր օղուն։

(12 – Շար.)

կարելիութիւնը. այսօր, Ռընոյի պարզ բանուորը նախանձելու պէտք չունի այդ գետնի վրայ հաստատութեան տնօրէնին. ինքն ալ նման անոր, կրնայ իր անձնական կառքով իր գործատեղին յաճախել: Կանացի աշխարհը եւս — որոնց թիւը երբեմն այնքան յանցաւ էր որպէս քշող — իր «ապատակութիւն»ը գործած է նաեւ կառքի աշխարհին մէջ եւ այսօր, ինչպէս քսանամեայ մանկամարդուհիներ նոյնպէս քառասնամեայ տիկիններ խիզախ քշողներ կը հանդիսանան, մրցելով իրենց այր եղբայրներուն հետ: Բայց խնդրեմ, ասացէ՛ք, ո՞ր բանին մէջ ներկայիս, Եւայի քնքոյշ թոռնուհիները եւս կը մնան Ադամականներէն... ծխե՞լ, ձիարշա՞ւ, քուէ տա՞լ, քուէ առնե՞լ, եւայլն, եւայլն: Խե՛ղճ այրերս, տարատ մը միայն ունէինք, անով կը յոխորտայինք, ան ալ խլեցին մեզմէ, հակառակ իրենց հազարումէկ տեսակ շրջազգեստներուն, որոնց մէկն իսկ, եթէ դիմէինք ... փոխվրէժի, ախո՜ս իրաւունք չունինք կրելու եթէ չենք ուզեր յիմարանոց առաջնորդուիլ...: Եւ տակաւին, կառավարութիւնը այս ամէնը բաւական չի համարիր եւ դեռ կ'ուզէ նոր օրէնքներով կիներուն տալ այրերու հաւասար իրաւունքներ: Բայց, խնդրեմ, պարոնայք նախարարներ, ո՞րն է ձեր գործածած ակնոցը... Ջանացէք այրերուն տալ նախ կիներուն յատկացուած ազատութիւնը:

Ներողութի՛ւն խմբագրութիւն, նիւթէս տարբեր այս շեղումին, արկածներու համաճարակը զիս ալ հակառակ ճամբայ տարաւ, ու ահա ծուխն ու շրջազգեստը թողելով, կը վերադառնամ չորս անիւներուն, անգամ մը եւս յայտնելու համար որ անվիճելիօրէն կառքի դարն է որ կ'ապրինք այսօր, հաց ու պանիրի պէս, անոր սեփականութիւնը այն աստիճան սովորական է դարձած որ զայն (կառք) չունենալը կարծես աւելի անբնական է... Եթէ կ'ապրինք կառքի դարը, կ'ապրինք նաեւ գիտութեան զարմանահրաշ նորութիւններու դարաշրջանը որ մեզ կը մղէ երեւակայելու թէ դեռ ի՛նչ խելացնոր անակնկալներ կը վերապահէ մեզի, յառաջդիմութիւններու այս տեղատարափին մէջ՝ խորհրդաւոր վաղը: Ո՞վ պիտի ժխտէ սա հաւանականութիւնը, որ յաջորդ 2000ին, կարելիութիւնը պիտի սահմանուի մահկանացուներուս, երթալ մեր արձակուրդն անցընելու մեր ամօթխած չքնաղ հարսին՝ Լուսնին գիրկին մէջ եւ նոյն ժամանակ, մարդիկ, ցամաքը երկինք փոխադրեն, այս անգամ հոն կատարելու իրենց պարբերական շրջապտոյտները նոյն բազմութեամբ, իրենց անձնական օդանաւերով, եւ օրուան թերթերն ալ, իրենք եւս ճոխանան դունադեղ սեւնակով մը սա հէքեաթային խորագրով՝ «Շաբաթավերջի արկածները այերքի վրայ»:

Ապրողը պիտի տեսնէ...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Հ. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

Պոլսոյ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հրանդ Տէր-Անդրէասեանի, Կիրակի, Ապրիլ 13-ին: Հանդիսութիւնը նախաձեռնուած էր Կեդրոնական եւ Մխիթարեան Սանուց Միութիւններու կողմէ:

Հրանդ Տէր-Անդրէասեան աւելի քան կէս դարու աքնաջան աշխատանք մը բերած է հայ մշակոյթին: Եղած է հայերէնի, գրաբարի, գրականութեան դասախօս, օրագրող եւ թարգմանիչ, Կեդրոնականի երկարամեայ ուսուցիչ եւ տնօրէն ու մօտաւորապէս երեսուն տարիէ ի վեր մաս կազմած է Պոլսոյ Համալսարանի գրական ճիւղի անձնակազմին: Դասախօսած է Թարգմանչաց, Պէզազեան, Մխիթարեան եւ Կեդրոնական վարժարանները՝ հասցնելով հարիւրաւոր աշակերտներ:

Հրանդ Տէր-Անդրէասեանի այս բեղուն գործունէութիւնն է, որ գնահատանքի արժանացած է օրուան բանախօսներու կողմէ — Տոքթ. Վարդան Կոմիկեան, Տոքթ. Գ. Գէորգեան, Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Հ. Գաբրիէլ Վրդ. Այանեան, Արման Զարդարեան, Զօլաքեան Եպսկ. եւ ուրիշներ:

Յետոյ խօսած է բազմավաստակ մտաւորականն ու ուսուցիչը՝ Հրանդ Տէր-Անդրէասեան, որ ի մէջ այլոց ըսած է. «Երջանիկ եմ, որ մեր կրթական ու դաստիարակչական գործին մէջ իմ գլխաւոր բաժինս եղաւ ինչպէս մտաւոր, նոյնքան եւ աւելի՝ հոգեկան հաղորդակցութեան մէջ ապրիլ սաներուս հետ, մայրենի լեզուի եւ գրականութեան ուսուցման ճամբով: Մեր աննման լեզուին՝ սրտի ու մտքի արտայայտութեան իր հարուստ տարրերով, իր հրաշալի կազմաւորութեամբ եւ հոգիները սնուցանող իր համեղ միջուկով: Ու եթէ իմ սիրելի սաներս իրենց քիմքին վրայ կը պահեն եւ կը շարունակեն ճաշակել այդ համը, ատիկա ամէնէն խոր երջանկութիւնը եւ վարձատրութիւնը կ'ըլլայ իրենց ուսուցչին»:

Հուսկ բանքը արտասանած է Պոլսոյ Պատրիարքը՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋՔԻՆ ԱՌՆԵԼ ԽՄԵԼՈՒ ՋՈՒՐԻ ԿՈՐՈՒՍՏԻՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի հանրային տնտեսութեան (իրենց բառով՝ կոմունալ), բարեկարգութեան եւ բնակչութեանց կենցաղային սպասարկութեան մնայուն յանձնախումբը յատուկ ժողովի մը ընթացքին քննութեան առած է քաղաքներու ջրամատակարարումի այժմու վիճակը: Զեկուցումը կատարած է յանձնախումբի նախագահը՝ Ռ. Գալստեան: Միտքերու փոխանակութեան մասնակցած են «կոմունալ տնտեսութեան մինիստր, դեպուտատ» Ն. Թուխիկեան, «Երքաղսովետի գործկոմի նախագահի առաջին տեղակալ, դեպուտատ» Ս. Թեւոսեան, «Երեւաննախագիծ ինստիտուտի գլխաւոր ինժեներ» Վ. Զթչեան, «դեպուտատներ» Բ. Խաչատրեան, Հ. Օհանեան, Խ. Վաթինեան եւ ուրիշներ:

Ժողովի ընթացքին հաստատուած է, որ վերջին տարիներուն բարելաւուած է Հայաստանի քաղաքներուն ջրամատակարարումը: 1966–1971ին կառուցուած է 241 քիլմ. երկարութեամբ ջրմուղ: Գործածութեան դրուած են Լենինականի, Աբովեանի, Զարենցաւանի, Էջմիածինի ջրատարները: Խմելու ջուրին քանակը զգալի կերպով աւելցած է Կիրովական, Դիլիջան, Մարտունի քաղաքներու մէջ եւ այլուր: Մեծ աշխատանք կատարուած է Երեւանի ջրամատակարարումի գործը բարելաւելու համար: Կառուցուած են Գառնի – Երեւան, Կաթնաղբիւր – Մայակովսկի ջրատարները: Ներկայիս մայրաքաղաքը վայրկեանին կը ստանայ 6·130 լիթր խմելու ջուր, իսկ յառաջիկային ա՛լ աւելի, երբ կառուցուին Ապարան – Երեւան ջրատարն ու ուրիշներ:

Ժողովը միեւնոյն ատեն հաստատած է, որ ջրամատակարարումի մարզին մէջ կան լուրջ թերութիւններ: Կառուցուող ջրատարներու աշխատանքը կը ձգձգուի, իսկ ուրիշներ ալ շահագործման չեն յանձնուիր՝ լաւ չինուած չըլլալով: Պատկան մարմինները բծախնդրութիւն ցոյց չեն տար իրենց գործին նկատմամբ:

Կարգ մը քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ չկան օրուան ջուրը կարգաւորող ջրաւազաններ, իսկ ուրիշ տեղերու մէջ անոնք փոքր են: Քաղաքներու մէջ խմելու ջուրին 25–60 տոկոսը կը տրուի արդիւնաբերութեան, երբ այդ նպատակին համար կարելի է օգտագործել բաց ջրաւազաններու եւ ստորերկրեայ աղբիւրներու ջուրերը:

Խմելու ջուրի մեծ կորուստներ կ'արձանագրուին նաեւ ջրամատակարարման ներքին ցանցին թերութիւններուն պատճառով: Ստուգումները ցոյց տուած են որ քաղաքներու ջրմուղի ցանցերը լաւ վիճակի մէջ չեն գտնուիր: Առողջապահական հանգոյցներու, ծորակներու պարզած անգոհացուցիչ պատկերին պատճառով, ինչպէս նաեւ ջուրի մխումներուն հետեւանքով անոնց կորուստը կը հասնի 30–45 տոկոսի:

Ժողովը թերիները սրբագրելու համար որոշումներ տուած է:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Սեպտեմբերին հանդիսաւոր կերպով պիտի տօնուի Երեւանի պետական թատրոնի հիմնադրութեան յիսնամեակը:

Այս առիթով կարեւոր ձեռնարկներ տեղի պիտի ունենան, համաձայն Մշակոյթի նախարար Կ. Ուդումեանի ներկայացուցած ծրագրին: Այսպէս, Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր նիստ: Նաեւ տասնօրեակ մը, որու ընթացքին թատրոնի անձնակազմը պիտի ներկայացնէ իր լաւագոյն խաղերը: Նախատեսուած է լոյս ընծայել թատրոնին նուիրուած գրքոյկ մը՝ հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն, ինչպէս նաեւ յոբելենական պատկերագիրք մը:

Թատրոնի շէնքին առջեւ պիտի զետեղուի Գ. Սունդուկեանի կիսանդրին, քանի որ թատրոնը կը կրէ այդ անունը: Պիտի բացուի թատրոնի թանգարանը: Միւս կողմէ գիտական նստաշրջաններ պիտի գումարեն Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը, Թատերական Ընկերութիւնը, Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութիւնը: Երեկոյթներ տեղի պիտի ունենան նաեւ Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ:

ԱՌԱԾՆԻ

Ով չէ բանկած՝ չայրիր:
(Իտալական)

Ազօթքը շնչառութիւնն է հոգիին:
(Ֆրանսական)

Ով չի յառաջանար՝ յետ քայլ կ'ընէ:
(Ֆրանսական)

Մարդիկը կը ճանչնանք իրենց խոստումներով ու քրտինքով:
(Արաբական)

Ով ամէն ինչ կը խոստանայ, ոչինչ կը խոստանայ:
(Ֆրանսական)

Մարգրիտը անարժէք բան մըն է իր խեցիին մէջ:
(Հնդկական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այդ արդէն ամէնէն կենսականն է:

— Եւ առժամեայ Թաղական Խորհուրդի մը կազմութիւնը, մինչեւ որ միտքերը հանդարտին եւ հնարաւոր ըլլայ կանոնաւոր ընտրութիւն կատարել:

— Կեցցէ՛ք, շատ անկողմնակալ կերպով ներկայացուցեր էք ամէն բան:

— Ես արդէն անկողմնակալ եւ անաչառ մարդ մըն եմ, հայրս կամ եղբայրս յանցաւոր ըլլան՝ չեմ քաշուիր ըսելու... բնութիւնս, նկարագիրս այսպէս է ու նկարագրիս երեսէն շատ անգամ վնասուած եմ, բայց ինչ ընեմ, ձեռքս չէ:

Վաճառականը չափազանց գոհ էր իր առած տեղեկութիւններէն: Կը խորհէր որ այս տեղեկագրին վրայ Վարչութիւնը ուրիշ բան չէր կրնար ընել, այլ եթէ անոր մէջ ներկայացուած պահանջները գործադրել: Վերջապէս յաղթութեան ժամը կը հնչէր:

Ժամէն աւելի էր, որ փաստաբանը վաճառականին գրասենեակը կը գտնուէր, երբ ոտքի ելաւ մեկնելու համար:

— Սափրեան էֆէնտի, ճաշի ժամը կը մօտենայ կոր, երթանք միասին ճաշենք, առաջարկեց վաճառականը:

— Կ'ըլլա՞յ մի եա...

— Ինչո՛ւ չէ:

Փաստաբանը ժամացոյցը նայեցաւ, փոքրիկ տետրակը կրկին հանեց գրպանէն ու քննեց եւ ըսաւ.

— Լաւ, կրնամ ժամ մը տրամադրել ձեզի:

— Ճաշելու համար բաւական է արդէն:

Երկու բարեկամները գացին Լուսաւոր ճաշարանը, ուր փաստաբանը անսովոր պերճախօսութեամբ ախորժակ մը ցոյց տուաւ:

Ճաշէն յետոյ բաժնուեցան իրարմէ:

Վաճառականը այդ իրիկուն յաղթականօրէն դարձաւ իր թաղը:

— Տեղեկագիրը գացեր է Վարչութեան, հիմա պոյերըն պիտի տեսնեն, կ'ըսէր դէմը ելլողին:

Մեծ աւետիսը հաղորդեց նաեւ իր կնոջ՝ Սաթէն հանըմին:

— Օ՛խ, գոչեց այս վերջինը, թող աղուոր մը խայտառակ ըլլան, որ երթան սորվին:

— Շատ շնորհքով մարդ կ'երեւայ կոր Սափրեան էֆէնտին, գիտել տուաւ Մարգար էֆէնտի:

— Անգամ մը զինքը դարձեալ ճաշի հրաւիրենք, ըսաւ տիկին Սաթէն:

— Աղէկ կ'ըլլայ:

Վաճառականը մարդ ղրկեց ու իր տունը հրաւիրեց Մանուկ աղան եւ ընկեր Կայծունին, որոնց հաղորդեց ուրախալի լուրը, մանրամասն պատմելով տեղեկագրին պարունակութիւնը:

— Պօղոս էֆէնտին երբոր իմանայ, տամլա պիտի իջեցնէ, ըսաւ Մանուկ աղա ձեռքերը շփելով:

— Թերեւս իմացած է արդէն:

— Չեմ կարծեր, այս իրիկուն իրեն հանդիպեցայ, ուրախ զուարթ կը խօսէր կոր պարոն Գարեգինին հետ:

— Գիտե՞ս որ այդ սրիկան վռնտեր են իր պաշտօնէն, ըսաւ վաճառականը:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, ինչո՞ւ համար:

— Ո՞վ գիտէ, զեղծում ըրած է, ատանկ մարդիկներէն ամէն բան կը յուսացուի:

Ընկեր Կայծունի նոյնպէս չափազանց ուրախ էր: Ըստ իրեն անիկա փայլուն յաղթանակ մը պիտի ըլլայ «Պայքար Լսարան»ին համար եւ անոր ազդեցութիւնը պիտի կրկնապատկէր:

— Ժողովրդային մասսայի բնորոշ յաղթութիւնն է այս օլիկարխիայի ճնշող լծորութեան դէմ, յայտարարեց:

— Հիմա աշխատելու ենք, որ առժամեայ Թաղական Խորհուրդը մեր մարդոցմէն կազմուի, ըսաւ վաճառականը:

— Ժողովուրդի քուէն պիտի որոշէ ամէն բան, վճռեց Կայծունի:

Բայց Մարգար էֆէնտի բացատրեց, թէ առժամեայ Թաղական Խորհուրդը քուէարկութեամբ չընտրուիր, այլ Վարչութիւնը իր յարմար տեսած անձերէն կը կազմէ զայն:

— Միայն թէ, ըսաւ, Վարչութեան մէջ բարեկամներ ունիմ, կրնանք անոնց վրայ ազդել:

— «Պայքար Լսարան»ը պէտք է իր ներկայացուցիչը ունենայ Թաղական Խորհուրդին մէջ, պատգամեց ընկեր Կայծունին:

— Քեզ կը դնենք, ըսաւ վաճառականը:

— Ես կամ ուրիշ ընկեր մը՝ կարեւորութիւն չունի: Անձի խնդիր չկայ մեզի համար, այլ լոկ սկզբունքի խնդիր, հասարակական շահերու տեսակէտ...

Վաճառականը իր երկու ընկերներուն հետ, ափյափոյ ցանկ մը պատրաստեց ու գրպանը դրաւ, որպէսզի հետեւեալ օրը Վարչութեան անդամ Քերովբէ էֆէնտիին ներկայացնէ:

Ընկեր Կայծունի եւ Մանուկ աղա, բնականաբար այս ցանկին մէջ կ'երեւային:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սօնա Թօփալեան, այրի Տիկին Գամպուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն տարարախտ արուեստագէտին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարկարոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տարագճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան (Կրընօպլը) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱԻՎԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, 30 Ապրիլ, յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Մեծ Եղեռնի բիւրաւոր զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստը՝ ժամը 11.30ին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մխճէրճեան կը նուիրեն 20ական ֆր. Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, Նոր Սերունդի Իսիի խումբին, Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին եւ Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան կը նուիրեն 50 ֆր. Կապոյտ Խաչին Տիկին Անահիտ Արապեանի (ծնեալ Սերճանեան) մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Իսիի Մշակոյթի Տան նորոգման համար եկած են հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան Վազգէն 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Սեւոր 500, Տէր եւ Տիկին Մխճէրճեան Գրիգոր 300, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան Ժաք 500, Պարոն Ոմն 100, Տէր եւ Տիկին Քէչիչեան Արամ (երկրորդ անգամ) 100, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան (Փարիզ) 500:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի Ապրիլ 30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պ. Ազատին սրճարանի վրայի յարկը: Վարչական ընտրութիւն եւ զեկուցում: (2, Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի լէ Մուլինօ): Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Ապրիլ 28) երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի «Զաւարեան» Ենթակոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Կիրակի 30 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատկուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Վանօյեան Պ., Փափազեան Մ., Շօփեան Ս., Բոլոյեան ընտանիք, Արապիկեան Գայսերլեան, Տէր եւ Տիկին Գահերեան Ն., Նազարեան Գ., Կուտուզեան Յ., Տիկին Ս. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Արդարեան, Տիկին Կիրակոսեան, Տիկին Գարաօղլանեան, Տիկին Օհանեան, Տիկին Մանասեան Ն., Տիկին Յակոբեան Ա., Գօճապաչեան Վ., Տիկին Պանոսկեան Ա., Գիւփէլեան Թ., Թիւթէլեան Գ., Տիկին Զուղասիզեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 20ական ֆր.:

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN

sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS - ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets

Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC

Mise en scène : GEORGES COMBE

Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

Semaine Culturelle du Yan's Club

JEUDI 27 AVRIL A 21 HEURES

SALLE GAVEAU

45, Rue la Boëtie — Métro : Miromesnil

Pour la première fois à PARIS

Récital de Chant

ARA GUIRAGOSSIAN

Orchestre sous la direction de GERARD DOURIAN

Pour les billets s'adresser :

BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, Paris (9e)
MARIES DE REVE, 94 Rue de Cléry, Paris (2e), Tél. 231-62-06
MODELTEX. 114, Rue d'Aboukir, Paris (2e), Tél. 231-77-00
BABYROOM, 151, Rue de Paris, Les Lilas

ՄԱՅԻՍ 28

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Հայ Ազգ. Տան մէջ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 20ին, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 10ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք գուարճեցէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ

1, Boulevard du Nord au RAINCY

ժամը 15էն սկսեալ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ապրիլ 24ի ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Կիրակոսեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ

Մեծ Եղեռնի յիշատակութեան առթիւ բացառիկ դասախօսութիւններ տեղի պիտի ունենան Լիոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ մէջ (4, Ռիւ Տոէք. Փօլ Տիտէ, Լիոն 3րդ) Ապրիլ 24էն 28 ամէն երեկոյ ժամը 8.30ին հովանաւորութեամբ Վալանսի հովիւ վերապատուելի Դանիէլ Սահակեանի:

Բոլոր ազգակիցները անխտիր հրաւիրուած են: Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Լեւոն Շանթի «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ», թատերգութիւն 5 արար, Շաբաթ 3 Յունիսին, ժամը ճիշդ 21ին, Ժիմնազի թատրոնը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)

զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրած բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին

THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեղլեան, Յակոբ Փափազեան, Ազատի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւղէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—

Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, lesMercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette

Գին 5, 10 եւ 15 փրանք

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԵՐԵՔ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

12 ՅՈՒԼԻՍ * 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, *ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18*

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալեքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՈՒՐԲԱԹ
28
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
28 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.403

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.403

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

Ա.

Նոր ստացանք Ռ. Գ. Սահակեանի 1970-ին Երեւանի մէջ տպուած մէկ գիրքը, որուն խորագիրն է՝ Թուրք-ֆրանսիական յարաբերութիւնները եւ Կիլիկիան, 1919-1929 թթ., 328 էջ: Վերջաւորութեան համառօտ բովանդակութիւնը հայերէնէ թարգմանուած է ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

Հեղինակը ծանօթ է նախապէս իր հրատարակած ուրիշ հատորներով, որոնց մէջ անհերքելի փաստերով մերկացուցած է թուրք «պատմաբան»ներու «ննջափոխութիւններն» ու խարդախութիւնները: 1964ին հրատարակած էր 130 էջնոց գրքոյկ մը՝ «Սովետա-թուրքական յարաբերութիւնների պատմութեան հակագիտական լուսաբանութիւնը ժամանակակից թուրք պատմագրութեան մէջ» խորագրով:

Նոր հատորին պատասխանատու խմբագիրն է Պրոֆ. Ե. Ղ. Սարգսեան, որ յաճախ գործակցած է Ռ. Գ. Սահակեանի հետ՝ խնդրոյ առարկայ գրքերու խմբագրութեան համար: Երկու հայ պատմաբաններն ալ անդամ են Երեւանի Արեւելագիտութեան Հիմնարկութեան եւ որոնց մասին ակնարկութիւն կար Խ. Ամիրեանի գրութեան մէջ (Յառաջ, 25 Ապրիլ):

Ռ. Գ. Սահակեան խղճամիտ աշխատանք կատարած է՝ առարկայօրէն պատկերացնելու համար մեր ժամանակակից պատմութեան բախտորոշ շրջանի քաղաքական դէպքերը, Հայութեան յոյսերն ու յուսախաբութիւնները, մեծ Պետութեանց խոստումներն ու ուրացումները, որոնք յանգեցան ցանկալի Կիլիկիոյ անվերադարձ կորուստին:

Հեղինակը լեզուագէտ է: Օգտագործած է իր նիւթին վերաբերեալ ռուսերէն, թուրքերէն, հայերէն, ֆրանսերէն ու անգլերէն լեզուներով հրատարակուած գրեթէ բոլոր գրքերը, պետական փաստաթուղթերն ու պարբերականները, որոնց լրիւ ցանկը կուտայ էջ 304-315:

Ներածութեան մէջ Սահակեան կը շեշտէ, որ 1919-1922 Թուրքիոյ մէջ ծաւալած ազգային պայքարի ուսումնասիրութիւնը ունի գիտական ու քաղաքական կարեւորութիւն: «Նոյնքան կարեւոր խնդիր է այդ ժամանակաշրջանում Թուրքիայի կառավարող շրջանների վարած արտաքին քաղաքականութեան մարքսիստական վերլուծութիւնն ու արժէքաւորումը»:

Համաձայնական Պետութեանց եւ Թուրքիոյ փոխյարաբերութեանց մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն Թուրք-ֆրանսական յարաբերութիւնները: Այս կարեւոր հարցի առնչութեամբ հեղինակը կարելի եղածին մանրամասնութիւն կուտայ, ամէն էջի տակ աղբիւրներու յիշատակութեամբ:

Ուշագրաւ տեղեկութիւններ կան Թուրքիոյ մէջ Ֆրանսայի դրամատէրերու ունեցած շահերու, Ֆրանսական կրթական ու կրօնական հիմնարկութեանց, Հայկական Լեգէոնի, քեմալական շարժումներու, Անգարայի Ֆրանքլէն-Պուիյօն համաձայնագրի, Մարաշի, Այնթապի, Հաճընի եւ Կիլիկեան այլ քաղաքներու եղերական դէպքերու եւ յարակից խնդիրներու մասին: Օգտագործած է անտիպ նիւթեր, որոնք նոր լոյս կը սփռեն այդ օրերու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ ՁԱՅՆ-ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻՆ ԴԷՄ

Ծերակոյտի տեղեկագիրը ձայն-պատկերասփիւռի վերաբերեալ, բաւական ծանր ամբաստանագիր մը կարելի է նկատել:

Երկար ատեն է որ կը սպասուէր այս տեղեկագրին, որ առաւելաբար կը ծանրանայ ձայն-պատկերասփիւռի գաղտնի ծանուցումներուն վրայ: Անկէ զատ շատ ուրիշ անկանոնութիւններ եւ ապօրինութիւններ նկատուած են:

Ինչ կը վերաբերի ծանուցումներու բաժնին, մի առ մի մատնանշուած են այն յայտագրերը, որոնք անուղղակի եւ երբեմն ալ գրեթէ ուղղակի կը ծառայեն առեւտրական ծանուցումներու:

Անշուշտ հակազդեցութիւնը շատ բուռն է եւ բողոքները կը տեղան սկսելով Հավասէն, որ առաւելաբար ամբաստանուած է: Կը բողոքեն նաեւ Ռեմոն Մարսիյաք, որ կը մերժէ իրեն դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները, զորս անհիմն կը նկատէ: Ժորժ տը Քոնն նաեւ անընդունելի կը գտնէ եղած ամբաստանութիւնները: Արման Ժամօ նաեւ կը գտնէ որ շատ են անճշդութիւնները:

Ամէն պարագայի մէջ, Հինգշաբթի իրիկուն հեռատեսիլի տնօրէնը պիտի պատասխանէր լրագրողներու հարցումներուն, բացառիկ յայտագրի մը ընթացքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՈՅ ընդունեցաւ Ուաշինկթընի եւ Սայկոնի առաջարկը՝ վերսկսիլ փարիզեան խօսակցութիւնները: 148րդ նիստն է, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի օր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը Մոսկուա ժամանեց: Մեկնումի նախօրէին ճառ մը արտասանեց Գահիրէի Ալ-Հիւսէյն մզկիթին մէջ. «Կը խոստանամ, ըսաւ ան, որ յաջորդ տարեդարձի յիշատակումը (խօսքը Մարգարէի ծնունդի մասին է) պիտի կատարենք նաեւ մեր ազատագրուած հողերուն վրայ»: Անուար էլ Սատաթ նկատել տուաւ նոյնպէս, թէ մինչեւ մէկ տարի ազատագրուած կ'ըլլան արաբ հողերը եւ Իսրայէլ «նուաստացած» դիրքի մէջ կը գտնուի: Արաբական Լիկայի նոր ընդհանուր քարտուղար նշանակուեցաւ Մահմուտ Ռիատ, Եգիպտոսի նախկին Արտաքին նախարարը:

ՄԱԼԹԱ կարեւոր վարկ մը ստացաւ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ՅԵՏԱՁԳՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Կիրակի առաւօտ, Քափիթոլի մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան եւ նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ոգեկոչուած է Ապրիլեան Եղեռնը: Նախագահած է երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռ: Մանրամասնութիւնները կուտանք, քանի մը օրէ, առանձին թղթակցութեամբ:

Յիշենք միայն թէ հանդիսութեան վերջաւորութեան Պ. Կարօ Յովսէփեան բողոքի գիրոյց մը կարդացած է: Այս բողոքը հետեւանք է այն արգելքի զոր պատկան իշխանութիւնները հարկ տեսած են ընել, Մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ կառուցուած յուշարձանին վերտառութեան առնչութեամբ: Այս էր պատճառը բացման հանդիսութեան յետաձգման:

Աւելցնենք, մեր կողմէ որ աւելի քան վրդովեցուցիչ կը նկատենք որ ազատ Ֆրանսայի մէջ, Թուրքերը կարենան իրենց միջամտութիւններով արգելք հանդիսանալ, որ Ֆրանսայի հպատակ զաւակներ, ծագումով Հայ, յիշեն իրենց նահատակները: Ասիկա առնուազն զարմանալի է ազատութեան աւրօրեան Ֆրանսայի համար, որու մեծ դէմքերը Ժորէսներէն Ֆրանս իրենց ցասումը յայտնած են երբ ժողովուրդ մը կը նահատակուէր աշխարհի անտարբեր մեղսակցութեամբ: Դեռ կ'ուզենք հաւատալ որ եղածը «փութկոտ» պաշտօնեայի մը գործն է եւ միայն ու միայն արդիւնք թիւրիմացութեան: Տարբեր չի կրնար ըլլալ եւ վստահ ենք որ ժամ առաջ կը կարգադրուի ամէն ինչ: Մինչ այդ սակայն, ընագրին լեզուով, Փրովանսալի Ապրիլ 24ի թիւէն, կ'արտատպենք հանդիսութեան նկարագրութեան վերջին մասը, որ կ'անդրադառնայ այս հարցին.—

×

PROTESTATION CONTRE UNE DECISION PREFECTORALE

A la fin de la réunion, M. Hovsepian a donné lecture d'un communiqué de protestation. « *A la suite de la décision préfectorale interdisant l'inscription du moindre mot rappelant le génocide arménien, le Comité d'érection du monument dédié à la mémoire des 1.500.000 Arméniens victimes du génocide ordonné par les dirigeant turcs de 1915, et à la gloire des anciens combattants et résistants arméniens morts pour la liberté et la France, fait connaître à la population marseillaise que la cérémonie d'inauguration prévue pour le 30 Avril 1972, a été renvoyée à une date ultérieure. Il fait savoir également qu'il entreprend, d'ores et déjà, toutes les démarches pour faire disparaître cette injustice* ». — L'archiprêtre Bagdassarian a demandé une union totale des Arméniens sur ce problème.

SOLIDARITE DU PARTI SOCIALISTE...

A l'issue de cette réunion, M. Emile Loo, secrétaire fédéral du Parti Socialiste, a fait une déclaration : « Dans cette affaire, nous sommes particulièrement indignés par l'obstracisme gouvernemental interdisant aux Arméniens de manifester logiquement leur juste ressentiment concernant une tragédie que l'on ne peut nier et qui les a tous touchés dans leur cœur et leur sang ; aussi le Parti Socialiste tient-il à se solidariser avec leur protestation et il compte l'appuyer de toutes ses forces ».

... ET DE L'ASSOCIATION DE SOUTIEN A LA CAUSE ARMENIENNE

Quant à l'Association de soutien à la cause arménienne, qui est présidée par M. Gaston Defferre, elle nous a fait parvenir un communiqué, dans lequel elle manifeste sa surprise et son émotion devant la décision étonnante qui vient d'être prise par la préfecture, car il est inadmissible que le gouvernement veuille interdire sur un Monument du Souvenir une inscription qui ne fait que refléter une réalité tragique, impossible à effacer de l'histoire même par les artifices les plus spécieux.

A la sortie du « Capitole », la foule s'est rendue en ordre et en silence au monument des Mobiles pour y déposer une couronne après avoir observé une nouvelle minute de silence.

24-4-72 « LE PROVENÇAL »

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՂԷՏԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

«Սով. Հայաստան»ի Ապրիլ 20ի թիւին մէջ հետեւեալ փոքր յայտարարութիւնը երեւցած է. «ՀՍՍՀ մթերումների մինիստրութիւնը յայտնում է, որ Ապրիլի 18ին համակցուած կերերի գործարանի արտադրական արտադրամասում տեղի ունեցաւ վթար: Կան մարդկային զոհեր: Մինիստրութեան կոլեգիան, կուսակցական եւ արհմիութենական կազմակերպութիւնները խոր ցաւակցութիւն են յայտնում զոհուածների ընտանիքներին, հարազատներին եւ գործարանի կոլեկտիւին»:

Զինադադար: Վեց տարուան ընթացքին Փեքին Մալթայի պիտի տայ հարիւր միլիոն եէն (17 միլիոն սթերլին), առանց տոկոսի:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ իշխանութիւնները քաղաքական տասը բանտարկեալներ եւս ազատ արձակեցին Հիւսիս. Իրլանտայի մէջ: Ազատ արձակուածներու թիւը ցայսօր 143ի հասաւ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ Չորեքշաբթի գիշեր ճառ մը խօսելով յայտնեց, թէ մինչեւ Յուլիս 20.000 ամերիկացի զինուոր եւս ետ կը քաշէ Վիէթնամէն: Այս որոշումը ենթադրել կուտայ, թէ Մ. Նահանգներու նախագահը որեւէ փոփոխութիւն չի մտածեր վիէթնամեան իր քաղաքականութեան մէջ, հակառակ Հանոյի վերջին յարձակումներուն: Կը թուի, թէ ամերիկեան օդային օժանդակութիւնը բաւարար կը նկատէ դէմ դնելու համար հաղորդակցական յառաջխաղացումներուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը խօսակցութիւններ ունեցաւ քաղաքական կուսակցութեանց առաջնորդներու հետ՝ գտնելու համար նոր վարչապետ մը: Նախագահը այս կապակցութեամբ տեսակցեցաւ Տէմիրէլի եւ Ինէօնիւի հետ:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ, Քուպայի վարչապետը, Մոսկուա պիտի այցելէ ոչ թէ Մայիսին, այլ Յունիսի վերջ: Անոր վերջին այցելութիւնը 1964ին էր:

ճակատագրական դէպքերու մասին:

Օսմանեան բանակը չարաչար պարտուած Պաղեստինի ճակատին վրայ, 1918 Հոկտ. 30ին ստիպուեցաւ Մուտրոսի մէջ Զինադադար ստորագրել: Անգլիացիները, որ յաղթանակին մէջ առիւծի բաժինն էին ունեցած, գրաւեցին ոչ միայն արաբախօս երկիրները՝ Աւետեաց Երկրէն մինչեւ Հալէպ, նաեւ Կիլիկիան, Պոլիսը շրջակայքով եւ Նեղուցները:

1916ի Սայքս-Փիքօյ գաղտնի դաշնագրով Կիլիկիան խոստացուած էր Ֆրանսայի, որ իր տկար ուժերով չէր կրնար գրաւել զայն: Անգլիական բանակն է, որ գրաւեց Կիլիկիան՝ մինչեւ Մարաշ եւ հետզհետէ տեղը տուաւ Ֆրանսացիներուն:

Հայկական Լեգէոնը ուրախ էր, որ ի վերջոյ, կ'իրականանար իր երազը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Փրոֆեսէօրներ Փերթեւ Նայիլի Պորաթաւ, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ եւ գրականագէտ Սաատէտտին Նիւզհեթ ու մէկ-երկու Թրքական գրականութեան պատմութեան գիրքեր կը յիշատակեն քանի մը Թրքախօս հայ աշուղներու անուններ, կուտան նմոյշներ անոնց տաղերէն: Սակայն այս երեւոյթը հազուադէպ է եւ կը մնայ աննկատ: Աւելի ակնբախ եւ յաճախադէպ են ուրացումի եւ խեղաթիւրումի փաստերը:

Ներկայիս Թուրք յօդուածագիրները գտած են դիւրին ճամբան՝ Թուրք ներկայացնելու հայ աշուղները: Անիկա Թրքերէնով արտայայտուած հայ աշուղները մահմետականացնելու անպարպարութիւնն է: Մեր ձեռքն են անցած Թրքական 1970ի օրացոյցէ մը փրցուած երկու թերթիկներ, որոնց եւեւ տպուած են հայ աշուղներու երկու տաղեր: Տրուած ծանօթութեան համաձայն, այդ տաղերու հեղինակներէն մէկն է Մէջնունի (ԺԸ. դար), որու մասին ըսուած է, թէ ծագումով Հայ է եղած, սակայն, յետագային մահմետականացած է: Երկրորդ տաղին հեղինակն է Հիպատ հայ աշուղը, որ «նախքան իսլամանալը պատկանած է Պեկտաշի աղանդին»:

«Թուրք Փոլքլորի Հետազօտութիւններ» ամսագրի թիւ 142ի մէջ ներկայացուած են Սեդեահի եւ Մեսթուրի Թրքաբարբառ հայ աշուղները: Իբրեւ նմոյշ բերուած անոնց քանի մը տաղերը արժանացած են գովասանական տողերու: Սակայն կենսագրական ծանօթութիւններու մէջ Սեդեահ ներկայացուած է «ծագումով հայ եւ դաւանափոխ» եւ, հետեւաբար, ըստ յօդուածագրին՝ իսլամացած Թուրք:

Հայ աղբիւրները, սակայն, տարբեր բան կ'ըսեն Սեդեահի մասին: «Յուշեր Շապին Գարահիսարէն» գիրքի հեղինակը՝ Շապին Գարահիսարցի Սարգիս Տեւլէթեանի տուած տեղեկութեան համաձայն, Գաբրիէլ Խվրէնեան, աշուղի կեղծանունով՝ Սեդեահ, «իր օրով կ'ապրէր Շապին Գարահիսարէն երեք քիլոմեթր անդին Ծպերք գիւղը: Անուանի ջութակահար էր եւ, միեւնոյն ատեն, սազ եւ ուտ կը նուագէր»: Ամէն օր իր նուագարաններով կ'երթար Պապէլի սրճարանը եւ կը նուագէր, «ուրկէ եւս վարպետ էր ամէն տեսակ գործիքներ յօրինելու արուեստին մէջ: Սեդեահի պատկառելի մարդ էր, ջերմ եկեղեցասէր»:

Թրքական ամսագրի մէջ դաւանափոխ Թուրք ներկայացուած այս աշուղը՝ «Սեդեահի, Շապին Գարահիսարի դիւցազնամարտի վերջին օրը, ըստ Ծպերքցի Նազարի մօրը», մեռնելէ առաջ իր 2–3000 ոսկի հարստութիւնը կը թափէ խոր ծերպերը, «որ չանցնի Թուրք աւազակներու ձեռքը» (անդ, էջ 62):

Թուրք յօդուածագրին համար Թուրք էր նաեւ Սեդեահի աշակերտը՝ Մեսթուրի: Մինչդեռ, Մեսթուրի՝ Գառնիկ Նուրիջանեան եւ անոր վարպետը՝ Գաբրիէլ Խվրէնեան, «երկուքն ալ զոհ գացին 1915ի ջարդերուն», կը վկայէ Արամ Հայկազ («Շապին Գարահիսարն ու իր հերոսամարտը», էջ 76):

Սփիւռքի այս երկու հայ գրողներու վկայութիւնները զիրար կ'ամբողջացնեն: Յատկապէս 1915ի ջարդերու ժամանակ անոնց նահատակուելու պարագան, պերճախօս վկայութիւնն է այն իրողութեան, որ անոնք հայրենասէր Հայեր էին մինչեւ իրենց վերջին շունչը: Եւ անոնք, որոնք նահատակեցին Շապին Գարահիսարցի հայ աշուղները, որովհետեւ ազգասէր Հայեր էին, այսօր կը փորձեն զանոնք ներկայացնել իբրեւ դաւանափոխ եւ Թուրք...:

Զենք փափաքիր երկարել Թրքացուած կամ մահմետականացուած Թրքաբարբառ հայ աշուղներու թուարկումը, սակայն, հետաքրքրական է իմանալ, որ անոնցմէ մէկը իսլամացած կամ Թուրք է դարձած ... յետ մահու:

Թիւրապի կեղծանունով Թափառական այս աշուղը, 1835ին, Կեսարիոյ Թալաս գիւղաքաղաքը ծնած Հաճի Կարապետն է: Անատոլուի յատկապէս հարաւային քանի մը քաղաքներն ու գիւղերը շրջագայելէ ետք ան 1873ին կ'իջեւանէ Պէյրութ, Աքքայի շրջակայքը: Նոյն տարին ալ կը հիւանդանայ: Աքքա բնակող մահտէսի Յովհաննէս Ստեփանեանի խնդրանքով կ'ընդունուի զինուորական հիւանդանոց: Հիւանդ աշուղը կը մեռնի հոն: «Թուրքերը, ըսելով թէ մեռնելէն առաջ իսլամութիւն ընդունած է, յետ մահու թլփատելով իբրեւ իսլամ կը թաղեն Թրքաց գերեզմանատունը» («Սիոն», 1875, էջ 46):

Փաստերը ցոյց կուտան, որ փրոֆեսէօրներու կողքին գործի են անցած նաեւ յօդուածագիրներ, որոնք մեծ ուրախութեամբ կը հիւրընկալեն Թրքական մամուլի՝ մէջ՝ իսլամացա՛ծ կամ Թրքացա՛ծ քրիստոնեայ հայ աշուղներու մասին գրուած յօդուածներ: Ասոնք աշուղական դաւթարէ կամ ձեռագիր հաւաքածոներէ կը յայտնաբերեն հայ աշուղ մը եւ զայն իբրեւ Թուրք կը ներկայացնենք Թուրք ընթերցողին, թէկուզ յետ մահու թլփատման գնով:

Ասոնցմէ զատ կայ նաեւ լրիւ յափշտակութեան փաստ մը: Պոլսոյ համալսարանի գրականութեան ճիւղի Թուրք գրականութեան պատմութեան նախկին փրոֆեսէօր Մէհմէտ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, «Թուրք գրականութեան ազդեցութիւնը հայ գրականութեան վրայ» պոռոտ վերնագրով ընդարձակ ուսումնասիրութեան մէջ, Թրքաբարբառ հայ աշուղները կ'որակէ «Հայերէ սերած Թուրք աշուղներ»:

Ըստ երեւոյթին, մենք դեռ շատ քիչ աշխատանք կը կատարենք հայ մշակոյթը նենգափոխող ձեռնարկները մերկացնելու գործին մէջ:

Խ. ԱՄԻՐԵԱՆ

ԵՐԲ ՊԱՐՏԻԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻ...

Ա.

Խորհրդային արուեստի տեսաբան Միխ. Լիֆշից, Երեւանի «Սով. Արուեստ» հանդէսի 1970 Փետրուարի թիւին մէջ յօդուած մը ունէր «Մոտեռնիզմը իբրեւ բուրժուական գաղափարախօսութեան երեւոյթ» խորագրով: Արուեստաբանը քաղաքական երկարաբան խօսքերով գովաբանելէ ետք իրենց տեսակէտները, որոնք հիմնուած են մարքս - լենինեան իրապաշտ փիլիսոփայութեան վրայ, Ա. արուեստ կը կոչէ իրենց տեսակէտը — բնութեան անթերի, կատարեալ ընդօրինակութիւնն է... անհրաժեշտ:

Խօսքը տանք իրեն. «էսթետիկայի մարզում մարքսիզմից կատարած նահանջից յետոյ յաջորդ քայլը կեղծ նորաբանների շատերի համար եղաւ աստուածաշինութիւնը մեր աշխարհահայեացքի հումանիստական բնոյթը նոր կրօնի վերափոխելու փորձը: Մոտեռնիստական արուեստի պայմանականութիւնը միանգամայն այլ բնոյթի է: Դա գեղեցիկի ուղղակի ժխտումն է, եւ նրա խնդիրն է՝ յարուցել ո՛չ թէ իդէալական յոյզեր, որ դիտւում են իբրեւ գեղեկութիւն եւ բուրժուական անճաշակութեամբ մասամբ իրօք հասցւում են գեղեկութեան այլ ժխտական յոյզեր՝ նողկանք, զզուանք»:

Նկարչութեան բուն իսկ հարցերուն չմօտեցող «արուեստի այս տեսաբանը», խորամանկ անպարպարութեամբ իր պարապ տակառը Մոսկուայէն Երեւան կը գլորէ, գեղեցկութեան մասին դաս տալու...

Ան կը շարունակէ ըսելով — իրենցը՝ Ա. արուեստն է, իսկ արդիականը ցաւօք սրտի կը փորձէ ընդունիլ իբրեւ Բ. արուեստ: « ... Իսկ մոտեռնիզմ կամ թէ Բ. արուեստը մանիպուլիացիա է անում պատրաստի ձեւերի առաջին շարքով, նրա վերաբերմունքը աշխարհի հանդէպ արդէն երկրորդային եւ առաւելապէս՝ ժխտողական: Այսպէս կոչուած «ժամանակակից արուեստի» էութիւնն այն է, որ արուեստագէտը հեռանում է դէպի գիտակցութեան երկրորդ յարկը, փակւում է այնտեղ եւ իր տեղից սանդուղը չի թողնում»:

Ուրեմն, անհատականութիւն փնտռողը, ըստ Միխ. Լիֆշիցի, վռնտուած է առաջինէն, ապաստանած է երկրորդ յարկը: Այս երկրորդ յարկը, ըստ իրեն, քաղքենի մտայնութիւն է: Արուեստի գետնի վրայ որեւէ արտայայտութիւն իրենց փիլիսոփայութեան դէմ կը նկատուի:

Եւ սոսր համար է, որ եթէ նուաճումներ եղած են 50 տարիներէ ի վեր պանապան մարզերու մէջ, նկարչութիւն անոնք բնաւ չեն ունեցած:

Միխ. Լիֆշից դէմ է «լիակատար ազատութեան» անհատական դիտելակերպի, մտածումի «բարդ ու անհասկնալի իրողութիւններու» թէ նկարը միջոց մը չէ, որով դիտողը մտածել փորձէ եւ աւելի հեռուները երթայ... «Այստեղից երեւում է, կ'աւելցնէ ան, թէ ինչումն է կայանում մոտեռնիզմի հիմքում ընկած գեղարուեստական գիտակցութեան յատուկ վիճակն: Դա ռեֆլիքսիկայի ծայրայեղ զարգացումն է, ռէալականութիւնից սուբիէկտիւ թուացող ազատութիւնը»:

Այս կարգի աժան հաստատումներով ան աչքաթող կ'ընէ միշտ կարեւոր հարցերը, հագիւ անոնց գոյութիւնը ընդունելով:

Ան խորամանկ քաղաքագէտ - փաստաբանի լեզուով կ'ուզէ արտայայտել տեսակէտ մը, որ յիսուն տարիէ ի վեր գիրենք անգամ չէ համոզած. այլ խօսքով՝ եղածը աժան իմաստակութիւն է:

Իսկական արուեստագէտը կը մերժէ պարտադրանքները, քաղաքագէտներու հրահանգները... բաներու վախը, չփացնող յարդանքներու ոճիրը, լաւագոյն կեանքի պայմաններն անգամ, երբ այդ կեանքը սուտ է եւ խորթ իրեն:

Խորհող ու փնտռող միտքը դէպի վերածնունդ կ'ընթանայ: Նորութիւններ չեն, անշուշտ, այս տեսակէտները, մանաւանդ արուեստի գետնի վրայ:

Վկայ՝ կեանքի յեղաշրջումը. արդարեւ, ո՛ւր որ ալ գտնուի մարդը եւ, մանաւանդ, ստեղծագործող մարդը, ազատութեան ճամբով է գիտած ինքնաստեղծումի ճիւղին. անիկա կեանքի բուն նպատակն է: Ա՛լ աւելի բարձրանալու, ազնուանալու համար պէտք է գիտակցիլ, պէտք է մասնակից ըլլալ ընտրութեանց: Նկարիչը իր ընտրած լեզուով պէտք է արտայայտուի, քանզի նկարչութիւնը լեզու մըն է. նկարել գրել ըսել է, քանի որ անով ան կ'արտայայտէ իր անհատական տեսիլքը:

Ըսել թէ այդ լեզուն միմիայն «ռուսերէն»ով պէտք է ըլլայ, շա՛տ բարի, թող այդպէս ըլլայ իրենց համար եթէ կ'ուզեն, բայց հարցը հոն է, որ այս «տեսակէտները» ո՛չ մէկ կապ ունին արուեստի հետ:

Բռնատիրական վարչակարգերը սկիզբը

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Հմը ի՞նչ էնես, կարմունջ է հարկաւոր... Ջրանցքն եկել է, արտերով կ'անցնի, կտրել է սելերու ճամբէն: Էն օրն էլի եկան քովս, խնդրեցին, զարմացան. էս ընչի՞ չես շինէ, ուստա, էս ընչի՞ ես կանգ առնէ: Էս մէկն էլ շինէ՝ էլ հարկաւոր չէ: Էս մէկն էլ օր շինես՝ վաստակդ հերիք կը հաշուենք, ձեռներէս եկած փողը կուտանք քեզի, սրտներէս անցած պատիւը, օր դուն նստիս, քու սորվեցուցած աշկերտներուդ գործին աչես, ուրախանաս...

Աւետիքը թախիծով ժպտաց:

— Աչեցի երեսներուն՝ ձէն չհանեցի: Ի՞նչ գիտնային, օր կարմունջն ուզելով՝ գերեզման կ'ուզէին... Աչեցի, աչեցի ու խօսք տուի...

Նա վերցրեց բաժակը.

— Հիմի, Մկրտիչ ջան, դուն ընձի օրինակ եղնիս, օր սրտի հանգստութիւնով էս վերջի կարմունջս էլ վերջացնեմ...

Բոլորը նորից խմեցին, եւ վարպետի օղին նորից յանձնեցին նուիրական ջրին:

Զուռնաչիներն սկսեցին նուագել կիսաձայն, դաուլչին դաւը խփեց կամացուկ եւ սկսեց երգել մի երգ, որ խրախճացողները լսել էին իրենց երիտասարդ հասակում, լսել էին պատանի հասակում, լսել էին մանուկ հասակում...

Հեռւում, արեւի տակ, դեռ լողանում էին երեխաները...

×

Արեւն իջաւ:

Երբ Օնեսը նայեց վեր՝ դէպի անկատելիօրէն բարձրացող դաշտը, դրա բարձրում ձգուած բլուրի կորուածքում երեւացին խրախճացողներին տանելու համար վերադարձող երկու կառքերը:

Աղասին բաժակների մէջ լցրեց վերջին օղին.

— Ամմէն անգամուայ պէս վերջի կենացը կենացդ եղնի, աղիզ: Վո՞վ գիտէ, մէկ էլ էսպէս սեղան կը նստի՞նք օխտը հոգով: Ինչքան օր մեր ճակտի վրայ գրտինք կար՝ տուինք աշխըրքին: Հիմի մեր երթըլու էսօր-էգուցն է: Էսօր հըը վեց բաժակ կը վերցնենք քու կենացդ, հմը էգուց, կրնայ եղնի, օր էդոր կէսն էլ չմնայ: Քանի օր հըը սաղ ենք ու կենդանի՝ կենացդ, աղիզ, քառսուն ախպօրներուդ կենացը, օր պիտի ապրին հուրյաւիտեան...

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Քաղաքի բնակիչների նախահայրերը տասնեակ տարիներ առաջ եկել էին Փոքր Ասիայի քաղաքներից եւ իրենց հետ բերել էին ճարտարապետն իր ծննդավայրի պատկերը. — Հայերը՝ Կարինի, Յոյները՝ Իզմիրի եւ Թուրքերը՝ Պոլսի: Իւրաքանչիւրն իր թաղամասը կառուցել էր այդ պատկերի համաձայն:

Փողոցներն ուղղաձիգ էին ու լայն, շէնքերը մի յարկանի էին՝ սեւաքար պատերով, որ ունէին դռների ու լուսամուտների կարմրաքար զարդաշրջանակներ: Իւրաքանչիւր դրան առջեւ կար սալայատակուած փոքրիկ բարձրութիւն՝ երկու-երեք քարէ աստիճաններով: Դռները նեղ էին եւ երկար, միափեղկ եւ կամարաձեւ: Կամարն իրենից ներկայացնում էր դրան վերեւում տեղաւորուած կիսաշրջանաձեւ լուսամուտ՝ միջանցքը լուսաւորող: Լուսամուտները նոյնպէս կամարաձեւ էին, ունէին դունաւոր ներկած արտաքին փեղկեր, դրանց եւեւում՝ երկաթալանդակներ, ապա սպիտակ շրջանակներ: Բնակարանի դրան կողքին բակի դարպասն էր՝ մեծ ու երկփեղկանի, փոքրիկ դռնակով՝ մի փեղկի վրայ: Սեւաքար պատերի վրայ քարերի սահմանները երիզուած էին սպիտակ բարակ գծերով եւ այդպիսով պատի սեւութիւնն առնուած էր զուարթ սպիտակ ցանցի մէջ: Մանր փոշին, ժամանակի ընթացքում ներծծուելով ծակոտկէն քարերի մէջ, դրանց թարմ սեւութիւնը դարձրել էր դունաթափ եւ նոյնպէս զուարթ:

Եւ ահա, այնտեղ, որտեղ առաջ մի հնադարեան գիւղ էր ընկած, փռուել էր եկուորների քաղաքը, որի միասնական անունն էր Գիւմրի: Այնտեղ Հայերը բռնում էին քաղաքի մեծ մասը, իսկ Յոյներն ու Թուրքերը՝ մէկական թաղամաս: Անցել էին երկար տարիներ, մեռել էին եկուորները, մեռել էին նաեւ նրանց զաւակները, որոնց յիշողութեան մէջ եկած աշխարհը լոկ տարտամ, մանկական պատկեր էր: Իսկ թոռները, որ ծնուել էին այդ նոր քաղաքում, չունէին նոյնիսկ այդ տարտամ պատկերը: Նրանք արդէն իսկական գիւմրեցիներ էին: Նրանք եկած աշխարհի մասին լսել էին լոկ իբրեւ ինչ որ հին պատմութեան՝ իրենց չվերաբերող, իրենցից այնքան հեռու, որքան որ հազար ու մէկ գիշերները: Իսկ նրանց զաւակներն ու թոռներն արդէն այդ էլ չգիտէին, որ ապրում էին Կարինին, Իզմիրին եւ Պոլսին շատ նմանող թաղամասերում:

(13 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ) — Հակառակ անոր որ տարիները կը սահին անտարբեր հոսանքով մը, հակառակ անոր որ կ'ապրինք հիւլէական դարու մը մէջ ուր ամէն ինչ կ'ընթանայ աներեւակայելի արագութեամբ, հակառակ բնութեան այս անխուսափելի իրականութեանց առջեւ կան դէպքեր, Թուականներ, որոնք կրելով հանդերձ տարիներու կնիքը՝ նոյնիսկ կը դրոշմուին անհատի մը կամ ազգի մը հոգիին մէջ: Այսպիսիներէն է Վասպուրականի հերոսամարտը: Ան, հայ ժողովուրդի խաւարամած տարիներու հորիզոնին վրայ, իր հերոսական արարքով, լուսատու շերտ մը կը կազմէ:

Հանդիսութեան կը նախագահէր Պր. Խրլոյեան, որ իր բացման խօսքին մէջ յատկապէս վեր առաւ հերոսամարտի պատմական արժէքն ու տարողութիւնը, ինչպէս նաեւ Խանասորի արշաւանքի յեղափոխական յանդուգն ձեռնարկի ինքնապաշտպանութեան պայքարը, որ հիմնաքարը պիտի ըլլար ապագայ հերոսական կռիւներու: Այս զոյգ դէպքերու միանաբար ոգեկոչման պատեհ առիթով, յարգելի նախագահը մէկ վայրկեան լռութիւն խնդրեց ի յիշատակ բոլոր անանուն թէ անուանի, անձնուրաց եւ քաջարի զինուորներուն որոնք ինկան Խանասորի դաշտին եւ Վասպուրականի լեռներուն մէջ ու նաեւ ութ հարիւր անմեղ երիտասարդ զոհերուն: Ապա Պր. Խրլոյեան անդրադարձաւ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան բարոյական գործունէութեան շուրջ Մարսէյլ քաղաքի մէջ 1924էն ի վեր: Իր հիմնադիր անդամներէն շատերը կորսնցնելէ յետոյ եւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին քանի մը տարիներու ընդհատում մը կրելէ վերջ, Միութիւնը երկրորդ շունչ մը ստացած է՝ համախմբուելով իր նուիրեալ նախագահին շուրջ:

«Հայրենակցական Միութիւններ ծնունդ առին ու անհետացան, բայց Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը ոչ միայն իր գոյութիւնը կը պահէ, այլեւ կ'աճի եւ կը զօրանայ իր գիտակից երիտասարդ սերունդով: Մենք համոզուած ենք որ այլասերման առաջին պայքարը տունէն պէտք է սկսի եւ Հայրենակցական Միութիւն մը մեծ ընտանիք մըն է, որուն շուրջ պէտք է համախմբուիլ միշտ կենդանի պահելու համար մեր պապենական աւանդութիւններն ու բարքերը: Մենք համոզուած ենք որ ինչպէս երէկ, վաղը եւս պիտի ծաղի Հայոց արշալոյսը ու Վասպուրականցի երիտասարդը, հայ երիտասարդը պիտի դիմաւորէ ոչ թէ մխացեալ Եւրոպա, այլ միացեալ հայ հայրենիք»:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Պր. Կարօ Յովսէփեան որ Ֆրանսերէն իր ճառը ուղղեց յատկապէս երիտասարդութեան, կեդրոնանալով պատմական դէպքերու ու անոնց տարողութեան շուրջ, մասնաւորաբար 1896ի կոտորածներուն, Վասպուրականցի երիտասարդներու ջարդին ու անոր պատժական հակահարուածին՝ Խանասորի արշաւանքի եւ յաղթական հերոսամարտին բերելով

«... 1894–97 Համիտեէի զօրագունդերը ահ ու սարսափ տարածելով ամէն կողմ ջարդած էին մօտաւորապէս 300 հազար անզէն Հայեր: 1896ին հերթը եկած էր Վանի Հայերուն, ուր 1890էն ի վեր յեղափոխական կազմակերպութիւններ կազմուած էին՝ Արմենականներ, Դաշնակցականներ եւ Հնչակեաններ որոնք վտանգը նախատեսելով միանաբար կը պատրաստէին ինքնապաշտպանութեան՝ ղեկավարութեամբ Աւետիսեանի, Պետոյի եւ Մարտիկի: Թրքական բանակի եւ խուժանի յարձակումներուն հերոսաբար դիմադրեցին մինչեւ օտար Պետութեանց միջամտումը, որոնք վերջ տալու համար կոտորածին, պարտադրեցին յեղափոխական կռուողներու հեռացումը դէպի Պարսկաստան, որոնց կը միանային նաեւ քանի մը հարիւր երիտասարդներ: Հազիւ հասած պարսկական սահմանը, դաւադրաբար կը ջարդուէին քրտական Մազրիկ ցեղէն, դիմադրելով մինչեւ վերջին փամփուշտը: Այսպէս ութ հարիւր անմեղ երիտասարդներ, ամբողջը Վանէն, զոհ կ'երթային արիւնարբու Սուլթանին: Այս Վանի երիտասարդներուն ջարդէն յետոյ, այլեւս պարզելով ինքնապաշտպանութեան դրօշը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կազմակերպէր Խանասորի պատժական արշաւանքը՝ բնաջնջելով Մազրիկ ցեղը»:

Ապա, Կարօ Յովսէփեան անցնելով հերոսամարտին, 1915ի Ապրիլ – Մայիսի օրհասական եւ հերոսական օրերուն եւ ժամերուն, կարդաց՝ Վանի «Աշխատանք» թերթէն թարգմանուած քանի մը յօդուածներ, որոնք յատկապէս ցոյց կու տային Վասպուրականի Հայերու դիմադրական ոգին եւ յաղթանակի վճռական կամքը՝ որոնք կռուելով պատէ պատ, փողոցէ փողոց, դետնուղիէ դետնուղի թըրքական կանոնաւոր զօրքերուն եւ խուժանին դէմ, յաղթական պիտի հանդիսանային դուրս շպրտելով թշնամին:

Ապա, Կարօ Յովսէփեան եզրակացուց «Անհրաժեշտ է որ այսօր, նոր սերունդը, երիտասարդութիւնը իր ներկայութեամբը մեր բոլոր ազգային դրուագներուն, իր աշխատանքով, գործունէութեամբ, համոզումով եւ հաւատքով ցոյց տայ թէ գիտակից է մեր ժողովուրդի պատմական, քաղաքական եւ մարդկային իրականութիւններուն ու երդնուն շարունակել մեր նախնիքներու սկսած, բայց վերջ չգտած աշխատանքը, ըլլալով դրօշակակիրը ազատութեան եւ անմահութեան գաղափարին որուն համար հայ ժողովուրդը Վասպուրականէն Սարդարապատ, Սարդարապատէն Երեւան, եւ Երեւանէն այն ամէն տեղ ուր կայ հայկական գաղութ տուաւ անթիւ զոհեր: Այժմ պէտք է դառնալ դէպի ապագան. մեր պատմութիւնը կը շարունակուի անցեալի հաւատքով եւ ապագայի յոյսով»:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր գրագէտ Կարապետ Փօլատեան, որ սկսաւ իր խօսքը հետեւեալով. «Երբ կը կարդանք Վասպուրականի սխրալի հերոսամարտի պատմութիւնը, կը գտնենք երեսուն օրերու ընթացքին տեղի ունեցած դէպքերու ընդմէջէն՝ հերոսական ոգի, հայկական վերապրուած մեծութիւնը, որ դարերու ընթացքին կորսուած՝ յանկարծ կը պայթէր Վասպուրական աշխարհի մէջ նոյնացնելով անոր պատմութիւնը գրեթէ մեր վերջին շրջանի Հայոց պատմութեան հետ, վասնզի 1896էն մինչեւ 1915 եւ 1915էն մինչեւ 1918 բոլոր կարեւոր դէպքերը Վասպուրականի մէջ տեղի ունեցած են կամ ալ անոր շնորհիւ»:

Կ. Փօլատեան ապա թուեց պատճառները Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտին: Վասպուրականը յաղթեց իր երեսունօրեայ ինքնապաշտպանութեան մէջ, որովհետեւ հարկ եղած տուեալները ունէր, այսինքն՝ — նախ ժողովուրդը մտաւորապէս եւ հոգեպէս պատրաստ էր, — յետոյ կազմուող կուսակցութիւնները Վանի մէջ ունեցան իրենց մեծագոյն գործունէութիւնը (Հնչակեան, Ռամկավար, Դաշնակցութիւն), անկէ անցած են Ռուբէն, Վարդգէս, Կոմս, Արամ, հոն մեռած են Իշխան, Վռամեան եւ ուրիշներ: Նաեւ Վասպուրականը սահմանին մօտ ըլլալով յոյս ունէր ռուսական բանակներու կամ կամաւորական խումբերու օգնութեան, ինչ որ հոգեբանական պարագայ մըն էր որ կը մղէր Վանեցիները աւելի յոյսով մաքառելու: Նաեւ Վանի մէջ կային ղեկավարներ, որոնք առաջին օրէն իսկ գլուխը անցած էին ժողովուրդին: Եւ այս բոլորը ի դերեւ պիտի ելլէին եթէ գոյութիւն չունենար մեծագոյն տուեալը — միասնականութիւնը, միաբանութիւնը. Վասպուրականի մէջ հայ ժողովուրդը ցոյց տուաւ որ մէկ ճակատ կազմելը՝ մոռնալով կուսակցական եւ դաւանական բոլոր տարբերութիւնները, յաղթանակի ազդակ մըն է:

Իր եզրակացութեան մէջ, Կ. Փօլատեան բառը՝ ուղղելով իր խօսքը յատկապէս երիտասարդ Վանեցիներուն ու համայն հայ երիտասարդութեան. «Ինչո՞ւ այս տօնակատարութիւնները, ինչո՞ւ ամէն տարի ձեր հայրերը, մեծ հայրերը, 57 տարիներէ ի վեր այստեղ կը տօնեն, կը փառաւորեն ձեր մէջ վառ պահելու համար այս հերոսամարտի ոգին. ինչո՞ւ, որպէսզի ինչ որ հայ ժողովուրդը Վասպուրականի մէջ, Սարդարապատի մէջ ըրաւ եւ չվերջացուց, որովհետեւ չէ վերջացած Հայոց կռիւը, դուք շարունակէք. գիտէք որ պէտք է մեր հայրենիքը մեծնայ ու երբ կը խօսինք Վանի մասին, պէտք է որ Վանը հայկական ըլլայ օր մը: Այդ պարտականութիւնը ձերն է, երիտասարդներ, դուք այսօր Սփիւռքէն մինչեւ Հայաստան շատ աւելի տուեալներ ունիք քան 1915ին պայքարող ձեր հայրերն ու մեծ հայրերը՝ այդ խէշալը իրագործելու համար. պէտք է Վանը առնէք. այս է ձեր վզին պարտքը եթէ կ'ուզէք ձեր նախորդներուն գործը վերջակէտին հասցնել: Այսօր Հայաստանը մէկ աչք ունի միայն, կապոյտ աչք մը՝ Սեւանը, միւս աչքը Վանայ ծովը, արցունքի մէջ է, գոց է, պէտք է Հայաստան երկու աչքով երիտասարդ ազամարդ դառնայ: Միւս աչքը, երիտասարդներ, դուք պէտք է առնէք եւ արցունքը սրբէք ու Վանայ ծովը դարձնէք Հայաստանի երկրորդ աչքը»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին՝ Օրիորդ Մ. Ալիքսանեան (դաշնակ), Րաֆֆի Կուկինեան (արտասանութիւն), Աւագ Պապայեան (արտասանութիւն Վանի լեզուով), Տիկին Մ. Տէր-Կարապետեան (երգ), Պր. Սիմոն Աւտոյեան (երգ), Տիկին Ի. Հրաչեան (արտասանութիւն), Վասպուրականի երիտասարդաց խումբը (խմբերգ), ինչպէս նաեւ կատակերգութիւն մը՝ Նկարիչը եւ հայկական պարեր՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ: Ցուցադրուեցան լուսարձակումներով, մեր յաղթական գոյամարտի մարտական եւ զինուորական նահատակներու անմահական յիշատակի նկարներ:

Պաշտօնական յայտագրէն ետք, սարքուեցաւ շատ ջերմ եւ հաճելի մթնոլորտի մէջ հացկերոյթ՝ պատրաստուած սքանչելի կերպով, կանանց յանձնախումբի կողմէ: Սեղաններու շուրջ երգերը, պարերը, արտասանութիւններն ու խօսքերը խանդավառեցին անգամ մը եւս բոլոր մասնակցողները:

Կ. Յ.

մէջ փորձած են անոյշ լեզու գործածելով հաճոյել բարեմիտ ամբոխները, տառապող ու թշուառ մարդկութիւնը: Յետոյ՝ բռնանալու համար անոնց վրայ:

Արեւմտադէտներով եւ նոր սերունդով զբաղող այս «տեսաբաններ»ուն միտքերը չեն պատշաճիր ներկայ իրականութեան: Իրենց տիալեկտիկը տիրապետումի ճամբէն դէպի քաղքենիութիւն կ'երթայ պարզապէս...: Տպաւորապաշտութեան եւ նոր զարդերու «լեզուն», խորքին մէջ, ժխտումն է հիներու տեսակէտներուն, պայքար՝ դասակարգի մը հարկադրանքներու դէմ:

Անշուշտ, տիրապետող ուժը կը հարուածէ իր տեսակէտները պարտադրելու համար... սոցիալիստական երկիրներու դաժան իրականութիւնը ասոր ապացոյցը կուտայ:

ԲԱԲԳԷՆ ՓՕՏՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Հետեւեալ օրը Մարգար էֆէնտի գնաց իր բարեկամ վարչութեան անդամին գրասենեակը եւ հոսկէ, հոնկէ քիչ մը խօսակցելէ ետքը ըսաւ.

— Իմացայ, որ քննիչները իրենց տեղեկագիրը տուեր են Վարչութեան:

— Այո, տուին, պատասխանեց Քերովբէ էֆէնտի:

— Էյ, ի՞նչ որոշում տուիք:

— Դեռ բան մը չորոշեցինք:

— Ինչո՞ւ համար... լսածիս համաձայն տեղեկագիրը բացարձակապէս կը դատապարտէ կոր եղեր Թաղական Խորհուրդը շատ մը փաստացի ապացոյցներով:

— Այո, մէկ հատը այնպէս է:

— Ի՞նչպէս մէկ հատը, գոչեց վաճառականը:

— Երկու տեղեկագիր ղրկուած է Վարչութեան, պատասխանեց Քերովբէ էֆէնտի հանդարտութեամբ:

— Այդպէս բան կ'ըլլա՞յ:

— Էֆէնտիմ, երկու քննիչներ իրարու մէջ չեն կրցած համաձայնիլ, Սափրեան էֆէնտիի պատրաստած տեղեկագրին ներքեւ Տօքթ. Ծրարեան էֆէնտին չէր ուզած ստորագրել եւ ինքն ալ իր կարգին ուրիշ տեղեկագիր մը պատրաստած է:

— Ծրարեան էֆէնտին ի՞նչ կ'ըսէ կոր իր տեղեկագրին մէջ...

— Սափրեան էֆէնտիին ըսածներուն բոլորովին հակառակը... այսինքն Թաղական Խորհուրդը բացարձակապէս կ'արդարացնէ կոր:

— Էյ, հիմա՞...

Քերովբէ էֆէնտի իբրեւ պատասխան, երկու ձեռքերը բացաւ, գլխու տարտամ շարժումով մը, ինչ որ թերեւս կը նշանակէր.

«Եկուր տէ՝ գործին մէջէն ելիր»:

— Սա ի՞նչ խաղքութիւն է, գոչեց Մարգար էֆէնտի զայրացած, այդ Տօքթ. Ծրարեան ի՞նչ իրաւունք ունի չստորագրելու իր պաշտօնակցին տեղեկագրին ներքեւ... պարզապէս կ'երեւայ որ կաշառուած է:

— Չեմ կարծեր, պատասխանեց Վարչութեան անդամը հանդարտութեամբ, Տօքթ. Ծրարեան անանկ մարդ չէ...

— Ան ատեն գլուխը խառնած են:

— Միեւնոյն վկայութիւնները լսած են երկուքն ալ, միայն թէ բոլորովին տարբեր եզրակացութիւններու հասած:

— Արդէն գիտէի, որ այդպէս պիտի ըլլայ, երբ Պօղոս էֆէնտին բռնի իր տունը կերակուրի տարաւ Ծրարեան էֆէնտին:

— Չեմ գիտեր ինչ անցած դարձած է, պատասխանեց Քերովբէ էֆէնտի, միայն սա գիտեմ, որ այս խնդրոյն մասին Վարչութեան սեղանին վրայ երկու տեղեկագիրներ կան, որոնք զիրար կը հակասեն:

— Լաւ, բայց վերջապէս դուք ի՞նչ պիտի ընէք:

— Նախ պիտի աշխատինք, որ երկու քննիչները իրարու հետ մաճայնին եւ եթէ ասիկա կարելի չըլլայ՝ այն ատեն նոր քննիչ մը կարգենք, լիազօր իշխանութեամբ, որպէսզի առանձին քննութիւն մը կատարէ եւ տեղեկագիր մը պատրաստէ:

— Ադ քու ըսածդ ամիսներ կը տեւէ:

— Իրաւ է, բայց ուրիշ ճար չկայ: Չենք կրնար տեղեկագիրներէն մին միւսէն գերադաս համարել...

— Եւ թող պիտի տաք, որ թաղին մէջ երկպառակութիւնը այսպէս շարունակուի՞...

— Ի՞նչ կ'ուզէք, որ ընենք:

— Թաղեցիները իրարու գլո՞ւխ պատռեն, արի՞ւն թափի...

— Համբերութիւն, Մարգար էֆէնտի, համբերութիւն, ազգային գործերը անանկ դիւրաւ չեն կարգադրուիր, կարգ, կանոն կայ, օրէնք կայ: անոնց համեմատ պէտք է վարուինք:

Վաճառականը սրտնեղած սկսաւ քննադատել Վարչութիւնը, որ խնդիրները կը ձգձգէր առանց վերջնական որոշում մը տալու, որ անձերուն արժէքն ու տարբերութիւնը ըմբռնելու անկարող էր, որ ժամկոչ մը կամ վարժապետ մը հաւասար կը բռնէր վաճառականի մը եւն., եւն.:

Քերովբէ էֆէնտի թոյլ տուաւ իր բարեկամին, որ ուզածը ըսէ, յետոյ պատասխանեց.

— Արդէն մեր շրջանը կը լրանայ կոր, քանի մը ամիսէն պիտի քաշուինք երթանք, ինչպէս մենէ կարողները կուգան եւ աւելի աղէկ կը գործեն:

— Ճանըմ, ես քեզի համար չեմ ըսեր, ընդհանուր առմամբ կը խօսիմ, գիտել տուաւ վաճառականը, որ չէր ուզեր վըշտացնել Վարչութեան անդամը, իբրեւ թէ Վարչութեան բոլոր անդամները քու կարողութիւնդ ու ուղղամտութիւնդ ունենային:

— Քաւ լիցի, պատասխանեց միւսը:

Վաճառականը մեկնեցաւ Քերովբէ էֆէնտիի գրասենեակէն չափազանց սրտմըտած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէրպէրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վարդեր Սա–պունճեան եւ զաւակները (Թեհրան), այ–րի Տիկին Նուարդ Սապունճեան եւ զա–ւակները, այրի Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասլին Սա–պունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրրաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան, Տէր եւ Տիկին Սու–րէն եւ Գուրգէն Գործունեաններ եւ զա–ւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրրաշ–եան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծա–նուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր, հօրեղ–մօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 26ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Ապրիլ 29) առաւօտ ժամը 10ին Անիէռի Քաթր–Ռութի գերեզմանա–տունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼՈՆՏՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Յակոբեան 5 անգլիական ոսկի կը նուիրեն Նաւասարդեան կոմիտէի չէնքի ֆոնտին եւ 5 ոսկի «Յառաջ»ի Յարութիւն Էքմէք–ճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր շրջանի եւ Կարտանի Նիկոլ Դուման խումբի բոլոր ընկերներու անունով ցա–ւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժան Սարգիսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Սարգիսեանի, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեանի եւ զաւակ–ներուն (Փարիզ), Նորաիկեան ընտանի–քին, Պատրիկ Սարգիսեանի իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին ողբաց–եալ ընկեր Նափոլէոն Սարգիսեանի (Կար–տան) կսկծալի մահուան առթիւ: (Թաղ–ման արարողութիւնը կատարուեցաւ Ապ–րիլ 22ին եւ մարմինը զետեղուեցաւ ըն–կերներ Գեղունիի եւ Մելքոնի կողքին):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատկուան առթիւ.—

Տիկին Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Փա–նոսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան, Տիկին Գինոսեան, Տիկին Ս. Սանտալեան, Տիկին Գասապալեան, Արսլանեան – Փա–փազեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան, Մ. Ապալեան, Տէր եւ Տիկին Մկրեան, Տիկին Ա. Պա–պայեան, Տէր եւ Տիկին Ծառուկեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տիկին Ն. Մա–նասեան, Տիկին Փէթէկլիճեան, Յովհ. Զաքարեան, Հ. Մարգարեան, Տիկին Մ. Թումակեան, Տիկին Պօյաճեան, Տիկին Ջիչեան, Տիկին Ն. Մասերէճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Նաճարեան, Տիկին Յակոբ–եան, Տիկին Պ. Գըլըճեան 10ական Փր.:

×

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեց–ւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու–թեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, հե–տեւեալ նուէրները, ողբացեալ Տիկ. Մա–րիամ Արսէնեանի թաղման առթիւ.—

Տիկին Արէլեան 100 Փր., Սահակեան ընկերութիւն 50, Հայ Մարզական Միու–թիւն 30, Պր. Ժամագործեան Յարութիւն 20 Փրանք:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վար–չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Ող–բացեալ Վահէ Անդրէասեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հայրապետ–եան 50 Փր: Ողբացեալ Պետրոս Ջինար–եանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Վարդա–նոյշ Թուղլաճեան 30 Փր. հայերէնի դա–սընթացքի համար: Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Տիկին Հայկուհի Շալճեան 50 Փր. Մկըր–տիչեան եղբայրներ 50 Փր. Տիկին Նուարդ Դարբինեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Անդրանիկ Զամանեան 50 Փր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սօնա Թօփալեան, այրի Տիկին Գամպուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ–տօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, եղ–բօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն տարարախտ արուեստա–գէտին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻՐՈՖԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Խորէն Գուչ–եան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէր–ներով սփոփել եղան Հայաստան մահա–ցած իրենց սիրելիին՝

ՏԻԿԻՆ ՈՍԿԻ ԱՅՏԸՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Գուչեան)

ցաւալի մահուան:

Այս առթիւ առթիւ Պ. Գէորգ Պօղոս–եան տասնական Փր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառա–ջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, 30 Ապրիլ, յաւարտ պա–տարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հո–գեհանգստեան պաշտօն Մեծ Եղեռնի բիւ–րաւոր զոհերու յիշատակին: Պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստը՝ ժամը 11.30ին:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԾՈՎԱՓ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ զբօսապտոյտ մը դէպի Տիէփ 4 Յունիս Կիրակի օր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Տիկին Թաղէոսեանի մօտ, հեռախօս 878–27–35 եւ Տիկին Ուզունեանի մօտ, հեռախօս 254–17–74:

Արձանագրութիւններըկը փակուին Յու–նիս 1ին:

Հաւաքուիլ Սքուար Մոնթոլոն, առա–ւօտ ժամը 7.30ին: Գին 25 Փր., կէս գին 10 տարեկանէն վար երախաներու համար:

CONNAISSANCE DU MONDE

SALLE PLEYEL

252 Fbg. St.-Honoré (Métro: Ternes)

Deux séances Exceptionnelles
Vendredi 5 Mai à 18 h. 30 et 21 h.

ARMENIE

d'hier et d'aujourd'hui

Nouvelles images le Zangézour et Tatev

Récit et film de
NADINE ROBY

Il est prudent de louer

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան են–թակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ ժա–մը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո–միտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա–ւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ (Ապրիլ 28) երեկոյ ժամը 8.30ին սովո–րական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերնե–րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի «Զաւարեան» են–թակոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Կիրակի 30 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, սովորական հաւաքա–տեղին:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20.30ին Քաֆէ Սփորի սրահը, 4 Ռիւ տը լա Տեֆանս:

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Մայիս 6, ժամը 21ին
Սալ Սէն – Ժորժ
Կը մասնակցի ծանօթ դաշնակահար՝
ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ
մահուան հարիւրամեակին առիթով

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մը–շակութային Միութեան, Մայր եկեղեց–ւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն.:

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն)
ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱ–ՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բա–նաստեղծին գործերէն
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Գպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրա–հին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճացէք Օշական խումբի արենոյ–ներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
ժամը 15էն սկսեալ

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)
Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (Երեւանի Երաժշտանոցէն) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ
Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէաթրը Շան զ'էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհաննեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Մի–ութեան Տէսինի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ խնջոյք եւ տօնակատարութիւն Յունիս 11ին Քաղաքապետարանի սրահը:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի նպաստ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Լեւոն Շանթի «ԵՍԻ ՄԱՐԴԸ», թատեր–գութիւն 5 արար, Շաբաթ 3 Յունիսին, ժամը ճիշդ 21ին, Ժիմնազի Թատրոնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութ. Ուսումնասիրաց ժողովը ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայերէն խօսող աշխոյժ Օրիորդ կամ Տիկին մը օժտուած մարդասիրական եւ ընկերային զգացումներով:

Այս անձը պաշտօն պիտի ունենայ մեր հանգստեան տուներէն ներս ի սպաս դնել իր յատկութիւնները պատսպարեալներուն մօտ, ստեղծելու համար զուարթ եւ ըն–կերային մթնոլորտ մը:

Գրել կամ ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette à Paris (9e)

Ա Ջ Դ

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայա–նան.—

Աղքատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ
տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշ–տօնական ձեւակերպութիւններուն, նկա–տի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ
29
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
29 AVRIL
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.404

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.404

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

Բ.— Հայկական Լեգէոնը

Արեւելեան Լեգէոնը, բաղկացած հայ կամաւորներու երեք գումարտակներէ, ցամաք ելած էր Աղեքսանտրէթ (Իսքէնտէրուն), 1918 Նոյեմբեր 28ին: Անգլիական 21րդ զօրաբանակի հրամանատարը 1918 Դեկտ. 8ին Ֆրանսայի զօրավար Համըլէնին խոստացած էր վերապահած «գրաւելու Կիլիկիան, եթէ զօրքերու թիւն ու վիճակը թոյլ տային այդ բանն ընելու»:

1918 Դեկտեմբերին է, որ Արեւելեան Լեգէոնը վերամկրտուելով կոչուեցաւ Հայկական Լեգէոն, ինչ որ մեծապէս ոգեւորեց հայ կամաւորները:

Շատ գրած ենք Հայկական Լեգէոնի կազմութեան եւ գործունէութեան մասին: Բ. Գ. Սահակեան իր գրքին մէջ այս հարցն ալ կը շօշափէ, քաղելով ֆրանսական եւ հայկական աղբիւրներէ . . . :

Կարժէ թարմացնել յիշողութիւնները:

Ո՞վ յղացաւ Հայկական Լեգէոն մը կազմելու գաղափարը:

Ըստ Արամ Թուրաբեանի Հայ ժողովուրդի դատաստանին առջեւ, Մարսէյլ, 1925, էջ 8), Եգիպտոսի ազգային գործիչները երբ կը լսեն թէ Ֆրանսա նպատակ ունի Կիլիկիան գրաւելու, կը դիմեն Գահիրէի ֆրանս. հիւպատոսին, առաջարկելով կազմել հայ կամաւորական խումբեր, իբրեւ օժանդակ ֆրանսական ուժերու: Հիւպատոսը այս մասին կը տեղեկագրէ Փարիզ՝ Արտաքին նախարարութեան, ուր կը կանչուի Հայ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար փաշա:

Այս վերջինը 1916 Հոկտեմբերին Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան մէջ հանդիպում մը կ'ունենայ Ժորժ Փիքոյի հետ, Մարկ Սայքսի ներկայութեամբ: Ազգային Պատուիրակութեան նախագահը Թուրքիոյ բաժանման 1916ի գաղտնի համաձայնագրի զոյգ հեղինակներուն կ'առաջարկէ հայ կամաւորներէ բաղկացած առանձին միաւորներ կազմել, բայց առաւելապէս հայկական հողամասերը թրքական տիրապետութենէն ազատագրելու նպատակով:

Ժորժ Փիքոյ, — որ 1918ի յաղթանակէն ետք ֆրանսական մարզպան նշանակուեցաւ «Սուրիոյ եւ Հայաստանի» եւ որ 1925-30ական թուականներուն սերտ շըփումներ ունեցաւ Փարիզի հայ գաղութին հետ, — փաշային առաջարկը կը գտնէ «հաւանելի ու բնական»: Կողմերը համաձայնութիւն կը գոյացնեն հետեւեալ կէտերու շուրջ.—

1. Կամաւորները ո՛չ Ֆրանսայի, ոչ ալ Եւրոպայի որեւէ այլ ճակատի վրայ կը մասնակցին պատերազմին, այլ կ'օգտագործուին բացառապէս ասիական Թուրքիոյ ցամաքը հանուելու նպատակով: Անոնք կը կռուին իրենց դարաւոր թշնամիին դէմ՝ հայրենի հողերը ազատագրելու համար:

2. Ֆրանսա կը պարտաւորուի, դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք, ինքնավարութիւն տալ Կիլիկիոյ, որ կը դրուի անոր հովանաւորութեան տակ:

3. Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան միջոցաւ Պօղոս Նուպար փաշան Եգիպտոս՝ իր որդւոյն պիտի գրէ հետեւեալ ծածկագիր հեռագիրը.

«27 Հոկտ. 1916. Առաքել Պէյ Նուպարին, Գահիրէ.

«Կը հաստատեմ կամաւորներու հարցին վերաբերեալ Հոկտ. 6ին գրած նամակս, որմէ վերջ ստացեր եմ պաշտօնական երաշխաւորութիւն այն մասին, որ դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք մեր ազգային բաղձանքները բաւարարութիւն կը ստանան: Կը յանձնարարեմ քեզ միջոցներ ձեռք առնել հնարաւորին չափ մեծ թիւով կամաւորներ քաջալերելու եւ հաւաքագրելը դիւրացնելու համար, ղեկավարուելով վերոյիշեալ նամակիս մէջ մատնանշուած զգուշաւորութեամբ եւ ուրիշ զգոյշ քայլերով, որոնք անհրաժեշտ կը համարուին: Կը վերադառնամ Փարիզ: Նուպար»:

Խօսքէն անմիջապէս գործի անցնելով, 1916 Նոյեմբերին չորս Ֆրանսայի սպաներէ բաղկացած առաքելութիւն մը կը ղրկուի Եգիպտոս՝ գնդապետ Ռոմիէօի գլխաւորութեամբ: Գահիրէի մէջ Ռոմիէօի եւ Հայ Ազգային Միութեան միջեւ համաձայնութիւն կը կայանայ այն մասին, որ

1. Արեւելեան Լեգէոնի նպատակը պիտի ըլլայ աջակցիլ Հայերուն՝ ազատագրելու Կիլիկիան եւ այդպիսով նոր հնարաւորութիւն ստեղծելու ազգային ձգտումներու իրականացման համար:

2. Հայ լեգէոնականները պիտի կռուին միայն Թուրքերու դէմ եւ միմիայն Կիլիկիոյ մէջ:

3. Հայկական Լեգէոնը կը կազմէ կորիզը Կիլիկիոյ ապագայ հայկական բանակին:

Այս համաձայնութեան հիման վրայ 1916 Նոյեմբեր 26ին ֆրանսական կառավարութեան հրահանգով կը ստեղծուի Արեւելեան Լեգէոնը:

Եգիպտոսէն, Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն հազարաւոր հայ երիտասարդներ Կիլիկեան Հայաստանը վերականգնելու երազով կամաւոր արձանագրուեցան: Լեգէոնի կորիզը կազմեցին հերոսական Մուսա Լերան զաւակներէն 600 հոգի, որոնք 1915ին ֆրանսական նաւատորմին կողմէ ազատագրուելէ վերջ Փորթ Սայիտ էին ապաստանած:

Անոնց հետեւեցան 300 Եգիպտահայեր, թրքական բանակէն գերի իյնալով Եգիպտոս բերուած 236 հայ զինուորներ: Երկրորդ վաշտը կազմեցին ամերիկահայ կամաւորական խումբերը: Վեց—եօթը ամիս վերջ հայ լեգէոնականներու թիւը բարձրացաւ հազարի: Իսկ 1918ի կէսերուն Արեւելեան Լեգէոնի զինուորներու թիւը հասաւ 5500ի, որոնց միայն 400 հոգին Սուրիացիներ էին, մնացած 5.100ը՝ Հայեր: Ըստ գերկոմս Պրնուա տ'Ազիի, որ մասնակցած էր ճէպէլ Մուսայիներու ազատագրութեան, Լեգէոնի կամաւորներու ընդհանուր թիւն էր 5.662 հոգի:

Իր կազմութենէն մինչեւ 1918 Մայիս, լեգէոնականները կը մարզուէին Կիպրոսի մէջ: 1918 Մայիսին կը փոխադրուին Սուէզի ափերը — Իսմայիլիա: Հոն կը մնան մինչեւ Յուլիս 12: Անկէ կը մեկնին Մէճտէլ, ուր իրենց կը միանան շուրջ 250 սուրիացի կամաւորներ:

Վերջապէս 1918 Սեպտ. 19ին հնչեց երկու տարիէ ի վեր ա՛յնքան սպասուած ցանկալի ժամը: Հայ կամաւորները կրակի իրենց առաջին մկրտութիւնը ունեցան այդ օրը՝ մասնակցելով Զօր. Ալէնպիի ընդհանուր յարձակողականին՝ Պաղեստինի ճակատին վրայ: Եւ Արարայի պատմական դարձած ճակատամարտին իրենց դիւցազնական գրոհով պարտութեան մատնեցին դարաւոր թշնամին՝ ճամբայ հարթելով դէպի Կիլիկիա: Երկու տասնեակ կամաւորներ նահատակի լուսապսակին արժանացան Արարայի ամրացեալ բերդին առջեւ:

Արարայէն վերջ Լեգէոնը դէպի հիւսիս յառաջանալով, 1918 Հոկտ. 20ին մտաւ Պէյրութ, ուր իրեն միացաւ Կիպրոսէն եկող 4րդ վաշտը:

Ինչպէս վերեւ յիշեցինք, լեգէոնականներու մէկ մասը Նոյեմբերի վերջերը Պէյրութէն ֆրանսական նաւերով փոխադրուած էր Աղեքսանտրէթ: Մնացեալները անգլիական նաւերով Դեկտեմբերի կէսերուն հասան Մէրսին: 1918 Դեկտ. 17-19ին, Արարայէն ճիշդ երեք ամիս վերջ, Հայկական Լեգէոնը ոտք դրաւ Կիլիկիա:

Հայրենաբաղձ կամաւորներ օդը կը թնդացնէին միաբերան երգելով «ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա», զայն ընդմիշտ ազատագրելու յոյսով ու հեռանկարով ոգեւորուած:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ ԵՐԿՈՒ ՁԱՅՆՈՎ

ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը յաջողեցաւ պահել իր աթոռը: Արդարեւ, ինչպէս հաղորդած էինք, կառավարութեան ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ Քրիստոնեայ — Դեմոկրատ, իր առաջնորդին՝ Պարցելի միջոցով «վստահութեան» քուէ պահանջած էր կառավարութեան դէմ:

Քրիստոնեայ — Դեմոկրատները բաւական լաւատես էին արդիւնքի մասին եւ, նոյնիսկ, ոմանք չէին քաշուեր ըսելու, թէ Գերմանիա նոր վարչապետ մը պիտի ունենայ այսուհետեւ: Լաւատեսութիւնը կը բխէր այն իրողութենէն, որ քրիստոնեայ — դեմոկրատները հնարաւորութիւն պիտի ունենային քանի մը ձայն ապահովելու Ազատական կուսակցութեան երեսփոխաններէ եւ այս ձեւով ունենալ 249 ձայնի անհրաժեշտ թիւը:

Արդէն քուէարկութեան նախօրէին ազատական երեսփոխաններէն մէկը հրաժարած էր իր կուսակցութենէն եւ մէկ-երկու ուրիշներ ալ նոյն ձեւի տրամադրութիւն կը յայտնէին:

Առջի օրուան քուէարկութեան մասնակցեցան Պունտըսթակի 496 երեսփոխանները: Քրիստոնեայ — դեմոկրատները կարողացան ապահովել 247 ձայն, այսինքն երկու ձայն ալ պակաս իրենց ակնկալածէն: Յիշենք, որ 249 քուէով կը տապալէին ներկայ կառավարութիւնը եւ Պարցել անմիջապէս կը ստանձնէր վարչապետի պաշտօնը:

Պրանտի կուսակիցները, բնականաբար, գոհ են քուէարկութեան արդիւնքէն, մանաւանդ երբ նկատի առնուի, թէ մտահոգ էին մինչեւ վերջին վայրկեան: Այսուհանդերձ Պրանտ նկատի կ'առնէ, անշուշտ, թէ ընդդիմադիր կուսակցութեան կը պակսի միայն երկու ձայն, իսկ ազատականներու մօտ տատամսումներ կը նշմարուին:

Քրիստոն.—դեմոկրատները դէմ են Մոսկուայի եւ Վարշաւայի համաձայնագիրներու վաւերացման: Քանի մը օրէն Պունտըսթակը պիտի քուէարկէ. պարզ է, որ քրիստոնեայ — դեմոկրատները մեծ ճիգ պիտի թափեն, որպէսզի ունենան 249 ձայն. ամբողջ հարցը քանի մը ձայնի շուրջ է:

Մոսկուա «Իզվեստիա»յի բերնով իր գոհունակութիւնը յայտնեց առջի օրուան քուէարկութեան արդիւնքի մասին: Նոյն գոհունակութիւնը ցոյց կուտայ Լոնտոն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ ցլամարտիկները որոշեցին «գործադուլ»ի դիմել, որպէսզի տուրքի նուազում ստանան:

ՉԵԽ Լրագրողներու Ընկերակցութեան նախագահը յայտարարեց Ընկերակցութեան համագումարին, թէ 1968էն ցայսօր իրենց շարքերէն վտարուած են 225 «աջակողմեան» լրագրողներ, 150 ուրիշներու անդամակցութիւնը վերջ գտած է եւ 807 հոգի ալ հեռացած են Լրագրողներու Ընկերակցութենէն: Այլ խօսքով՝ խորհըրդային ուժերու յարձակումէն ետք Չեխոսլովաքիոյ վրայ, 1.212 լրագրող հեռացուած է իրենց պաշտօնէն: Այս թիւին մէջ չկան Սլովաքիոյ լրագրողներու մաքրագործութեան զոհերը, քանի որ Չեխ Լրագրողներու Ընկերակցութիւնը կը գործէ Պոհեմիայի եւ Մորավիոյ մէջ: Սլովաքիա ունի իր առանձին Ընկերակցութիւնը:

ԼՈՒՍՆԷՆ Խաղաղական վերադարձան Ափոլօ ԺՁ.ի երեք աստղանաւորդները, Հինգշաբթի որոշեալ ժամուն: Ըստ սովորութեան անմիջապէս բժշկական քննութիւններու ենթարկուեցան:

ՂԱՆԱՅԻ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Տոքթ. Քվամէ Ն'Քրումահ մեռած է առջի օր Քոնաքրիի մէջ: Ծնած էր 1909ին: 1945ին գործօն դեր կը խաղար Համաֆրիկեան առաջին համագումարին մէջ, որ Ափրիկէի ազատագրումն ու վերամիացումը կ'ուզէր: 1947ին, Ղանայի մէջ կը ձերբակալուէր Անգլիացիներուն կողմէ բայց 1951ին փառաւոր յաղթանակ մը կը տանէր երեսփոխանական ընտրութեանց: Այն ատեն ազատ կ'արձակուէր եւ 1960ին նախագահ կը դառնար երբ Ղանա Հանրապետութեան կը վերածուէր: Քանսերէ կը տառապէր եւ տապալուելէն ի վեր կը խնամուէր Քոնաքրի, ուր Սեքու Թուրէ զինքը ընդունած էր:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ տեղեկագիրը ձայն-պատկերասփիւռի մասին, որ կը կրէ յանձնախումբի նախագահ, ծերակուտական Տիլժանի անունը կը շարունակէ մեծ աղմուկ հանել: Բոլոր խնդրոյ առարկաները իրար անցած կը փորձեն կամ իրենք զիրենք արդարացնել կամ շատ «վերէն նայիլ»: Կան նոյնիսկ որ ակնարկութիւններ կ'ընեն (Կի Լիւքս) թէ արդեօք ո՞վ կրնայ ըլլալ այս տեղեկագրին ետին: Փիէր Սապակ «հանդարտ եմ» կ'ըսէ: Փիէր Պելմառ մամուլի ասուլիս կուտայ: Կը սպասուի նաեւ Ազգ. Ժողովի տեղեկագրին, որ պատրաստուած է Ալէն Կոփօթրէի կողմէ, իբրեւ տեսակ մը հակազդեցութիւն:

ԳԻՆԵՐԸ կը շարունակեն բարձրանալ Ֆրանսայի մէջ, մտահոգիչ համեմատութեամբ: 0,5 առ հարիւրի յաւելում եղած է Մարտին: Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ այլ սենտիքաներ կը սկսին, բնականաբար, յաւելում պահանջել աշխատաւորներուն համար: Սէ. Ժէ. Թէ.ն կը պահանջէ գլխաւորաբար որ ամսական 1000 ֆրանքէն վար ոչ մէկ աշխատավարձք ըլլայ այլեւս:

ՔՈԼՈՄՊԻԱՅԻ Միտըլէն գիւղաքաղաքի մէջ կատարուած քուէարկութեանց արդիւնքը կարելի պիտի չըլլայ գիտնալ, որովհետեւ էշ մը կերած է քուէարկութեան արդիւնքը ցոյց տուող թուղթերը:

ԵՐԲ ՊԱՐՏԻԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վահան Յարութիւնեան «Դիտողութիւններ մի ցուցահանդէսի առթիւ» յօդուածին մէջ («Սով. Հայաստան», 1972 Մարտ 17) մատնանշելով երիտասարդ նկարիչներու փնտռտուքի աշխատանքը կ՚աւելցնէ՝ «եւ մեր ստեղծագործական միութեան պարտքն է ու պատուի գործը այդ կուլտուրան մեղանում հասցնել պատշաճ տարածման ու գեղարուեստական մակարդակի»:

Բայց ի՞նչպէս ընկեր Վ. Յարութիւնեան, երբ «նորերը չեն ուզեր միայն տեսնել մեր երկրի սոցիալիստական վերակառուցման պատկերը, այն նորը, որ բանուորն ու կոլտնտեսականը ներմուծել են նրա մէջ... այդ նորը մեր արդի բնանկարչութեան մէջ կայ, սակայն անհամեմատ աւելի սակաւ, անհամեմատ աւելի վեհերոտ ու անարտայայտիչ ներկայացուած... իսկ դրա կողքին մեր ցուցահանդէսներում, եւ յատկապէս վերջին ցուցահանդէսում քիչ չեն այն պէյզաժներ, որոնց հեղինակները կարծես դիտաւորեալ որոնել ու գտել են մեր քաղաքների ու գիւղերի հին ու այլեւս հասարակական որեւէ իմաստ չունեցող անկիւններ»:

Ուրեմն շատ պարզ է, որ նորերուն համար այլեւս կարեւորութենէ զուրկ են վերակառուցման արտաքին ձեւերն ու կոլտնտեսութեան կեանքը. անոնց պատկերացումը իրենց նկարներուն մէջ:

Ասիկա կը հաստատէ նաեւ, թէ անոնք խանդավառ չեն ձեր պահանջներուն նկատմամբ: Ասիկա գիտակից ուժի նշան է, ապա չունչի յայտարար:

Փաստ է, որ հին պատերը աւելի խօսուն են իրենց համար: Արդարեւ նորերը ձեր պէյզաժը կը մերժեն, քանի որ «որոնել են մեր քաղաքների ու գիւղերի հին ու այլեւս հասարակական որեւէ իմաստ չունեցող անկիւնները» նկարել:

Ձեր ուզած միջավայրին մէջ կանգ առնելը անկարելի է ստեղծագործել ուղղ նկարիչին համար:

Բնազդով թէ գիտակցաբար հին պատեր ընտրողը՝ ներքին անվիճելի պահանջք մը մղուած է, ինչպէս Ժանսէմ մը, Շարթը եւ աշխարհի անկիւնները ճանչցուած բացառիկ տաղանդները:

Նկարելու խրթին արուեստը կատարել՝ կը նշանակէ կախում ունենալ հոգեկի — ճակէ մը, տրամադրութենէ: Առաջին գիծէն, կամ ներկի հարուածէն իսկ կախում ունի ամբողջ իրագործումը, եւ ոչ թէ արհեստի եւ դուրսէն եկած հրահանգներու... պարտադրանքէն:

Արհեստը երկրորդական է, լրացնող պայման մը միայն:

Երանգապնակին վրայ փնտռել գոյներու նմանութիւնը իրականին եւ գտնել զանոնք պաստառին վրայ՝ դասական դըպրոցի հնամեայ տեսակէտն է:

Ձեր տուած տեղեկութիւններէն իսկ յայտնի կը դառնայ թէ Երեւանի քանի մը նորերը սկսած են եղանակաւորել, իրենց ուզած լոյսերովը ամուսնացնել արտաքինին հետ ներքին տեսիլքը: Ոչ միայն արտաքինէն դուրս նետել անկարեւոր աւելորդաբանութիւնները ձեր հասկցած կատարեալ բնութենէն, այլեւ սրբագրել զայն՝ չարահիւսութեան պահանջին իսկ պարտադրութեամբ: Ըմբռնելով որոշ օրէնքներու խաղը, պահել չուքն ու լոյսը, ստեղծել իր ցնցումը, որ միակ ստորագրութիւնն է հեղինակին եւ ոչ թէ սովական տափակ անունի մը:

Նկարը՝ պատէն կախելու եւ դիտելու համար չէ միայն, այլ նաեւ դիտողը մըտածելու մղող, զայն երգել տալու ձըգտող, տխուր թէ ուրախ, ճաշակը ազնուացնող միջոց. խօսիլ անոր հետ՝ գոյներու համադրական լեզուով այն երկին մասին, որ իր զաւակն է:

Նիւթը երկրորդական է, պատրուակ մը՝ արտայայտելու համար իր ներքին զգացական թէ հոգեկան աշխարհը: Անշուշտ աւանդական հասկացողութեամբ արտայայտութեան մասին է մեր խօսքը:

Գալով նորաձոյն դպրոցներու լեզուին եւ անոր ընձեռած կարելիութիւններուն՝ Լիֆշից ո՛չ տեղեակ է անոնց մասին եւ ոչ ալ ատոր պատրաստութիւնը ունի:

Զի՛ բաւեր քանի մը անուններ գիտնալ՝ «անհասկնալի, լաւ չեն» ըսելով... ու ապա քաղաքական անվերջանալի բացատրութիւններով փորձել համոզել, ինչ որ ի վերուստ հրահանգուած ըլլալը ցոյց կու տայ:

Վահան Յարութիւնեան տեղեակ է նոր դպրոցներու գոյութեան ու շարժումներուն, յայտնի է, որ գիտէ կարդալ... սակայն ան եւս չի խօսիր... կամ՝ կը խուսափի գիտակցաբար:

Հայաստանի մեր տղաքը, երիտասարդական խենթ աւիւնով տոչորուն, քաղաքական խրատները տկար կը գտնեն թեթեւ գինիի մը նման:

Լուսաւոր աշխատանոցներ պէտք է տալ իրենց: Կազմակերպել լուրջ դասընթացքներ, եւ ոչ թէ Նար-Դոս նախակրթարանի շէնքի նկուղին մէջ, «Դասընթացքները տեղի կ՚ունենան երկու-երեք սենեակներու մէջ, որոնք դըրեթէ պիտանի չեն ծառայելու իրենց նպատակին», ինչպէս կ՚ըսէ Ս. Գասպարեան, Հայաստանի Մշակոյթի փոխ – Նախարարը «Սով. Հայաստան»ի Մարտ 10ի թիւին մէջ:

Ի՞նչպէս հրնդկվին գեղարուեստի եւ կերպարուեստի հետեւող ուսանողները, երբ Հայաստանի Մշակոյթի փոխ – Նախարարն անգամ կ՚ընդգծէ, թէ «նկարչական դպրոցները, որոնց թիւը, դըժբախտաբար, շատ քիչ է, իսկ եղածներն ալ զուրկ են մասնագիտական յարմարութիւններէ»: Ուստի «Կուլտուրայի մինիստրութեան կոլեգիան» մատնանշելով «լուրջ թերութիւնները, դարմանելու միջոցներ կը փնտռէ»:

«Նկարչական դպրոցներու դասաւանդումը բարելաւելու, անոր որակը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է այդ աշխատանքին կապել Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան լաւագոյն ուժերը: Ի դէպ, ըսենք, որ Նկարիչներու Միութիւնը ինքզինքը հեռու կը պահէ այդ կարեւոր գործէն»: Ինչո՞ւ: «Մեթոտական կաբինէտը պարբերաբար օժանդակութիւն ցոյց չի տար նկարչական դըպրոցներուն, եւ յատկապէս հոն աշխատող երիտասարդ մասնագէտներու համար, որոնք անոր անհրաժեշտութիւնը կը զգան»:

Այս մէջբերումները քննադատութեան պատրուակ չեն, այլ անվախ խոստովանութիւններ: Այժմ կրկին վերադառնանք մեր սրտին մօտ հարցին:

Ըլլա՛յ Հայաստանի, ըլլա՛յ որեւէ ուրիշ վարչաձեւի տակ աճող երիտասարդութիւնը խոստումներով չի գոհանար, ոչ ալ կարգի կը սպասէ՝ ծրագիրներու իրագործման համար:

Երկրի մը ընկերութեան ողնաշարը Արուեստն է, ու անոր առողջ դիմագիծը կախում ունի երիտասարդութեան ոգուորումներէն:

Երիտասարդները սիւներն են երկրի մը կոթողներուն: Անոնց էութիւնն ու սիրտը տակաւին հողին մայրական ստեղծագործ զօրաւոր ակէն հաստ ուժէն չեն հեռացած: Անկեղծ են տակաւին, ու գիրենք շըջապատող դոհուրոհին կը նային ցաւով, զուրգուրանքով:

Անոնց մէջ կը դողայ արձագանգը բոլոր դժբախտութիւններուն, օգնութիւն պոռացող յուսահատ կանչերուն: Կը սնանին անարդարութեան ներկայ լեզի սեղանէն:

Կը մերժեն դառնալ մուրացկանը իրենց ժամանակի, կը պահանջեն ցեղային իրաւունքներ: Վ. Յարութիւնեանի գրութենէն իսկ կարելի է տեսնել, թէ մեր տղաքը կը փորձեն գոյն առ գոյն հիւսել իրենց երկը:

Ռուսական ընկերվարութիւնը փորձած է եւ կը շարունակէ բռնջնջել անվախ եւ յուսատու ընդվզումները: Ընկերվարական կոլեգիան, անշուշտ, պիտի շարունակէ ըսել, թէ «այս հասուն պրոցեսում չեն կարող չլինել նման կարգի խոչընդոտներ եւ խութեր»:

Վ. Յարութիւնեան իր ակնոցը չի փոխեր, երբ կ՚աւելցնէ. «Բայց այդ նորերից շատերը նոր չեն... եւ ափսոս այդ նկարիչներին մենք յիշում ենք գործերով, որոնց մէջ լաւ տուեալներ խոստանում էին դառնալ գնահատելի ստեղծագործական անհատականութիւններ»:

Ինչո՞ւ, ուրեմն, այդ խոստմնալից նկարիչները չեն կրցած շարունակել իրենց ստեղծագործական անհատականութեան ուղին: Այնքան որ՝ արժանի իսկ չեն նկատուիր դիտելու իրենց նկարները:

Նոր կարծրացումը կը տեսնենք Վ. Յարութիւնեանի գրութեան մէջ, երբ կ՚ըսէ. «Մ. Աւետիսեան ինչպէս տաղանդաւոր եւ ռէալիստականի կողքին յաճախ է հարեւանել նաեւ օտարոտին: Եւ ահա, փոխանակ վարուելու, «Հանգստացող կինը» կտաւում, այդ օտարոտին տանտէր է դարձել, հեղինակին տարել դէպի իր զարն ապրած կուբիզմի մասունքները, նրա կտաւում կենդանի մարդը զրկուել է մարդկայնութիւնից, դարձել գոյների ու ծաւալների հետ կատարուող ինքնանպատակ խաղի առարկայ:

«Այսպիսով, ժամանակակից գործեր հրապարակ բերելու յաւակնութիւն ունեցող մի շարք նկարիչներ իրականում ցուցադրել էին բոլոր առումներով ժամանակավրէպ գործեր»:

Քննադատութի՞ւն է «յաճախ օտարոտին տանտէր է դարձել» ըսելն ու անցնիլը: Կը կարծէք թէ միմիայն ինքնանպատակ, նոր միջոցներու փնտռտուքի ծարա՞ւն ունին այդ շարք մը նկարիչները:

Կը կարծէ՞ք, թէ հայկական նկարչութիւն գոյութիւն ունի: Ինչո՞ւ չըսել այդ պարագային, թէ հայկական տեսակէտներ ալ կան՝ ռուսականին համար «օտարոտի»: Ո՞վ է արգիլողը: Ո՞վ է հրահանգողը, ուրեմն:

Մ. Աւետիսեանի փնտռածն է իրեն անհրաժեշտը: Քիւպիզմ եղեր է, թէ ուրիշ արտայայտութեան դպրոց, երկրորդական է, կարեւորը ըսելն է, (ինչպէս Մ. Աւետիսեանները կը փորձեն արտայայտել), թէ ինչո՞ւ մարդը զրկուած է մարդկութենէ:

Այդ «մի շարք նկարիչները» լաւ հասկցեր եւ քաջութիւն են ունեցեր ընտրելու եւ տալու իրենց իրականութեան պահանջը բաւարարող բան մը... ու չեն հետեւած Վ. Յարութիւնեանի տեսութիւններուն:

Ժամանակավրէպ գո՞րծ...: Այս «տաբեց երիտասարդները» մեր սրտին մօտ են, որովհետեւ ժամանակի գոյութիւնը կասկածելի է իրենց համար... եւ կարեւորը ժամանակի հետ գործ չունենալն է:

Տաղանդը ստիպուած է հեռանալ, մերժել կապանքները: Երիտասարդանալ:

Ի՞նչ է իրականութիւնը Հայաստանի նկարիչներուն համար:

(Ամէն պարագայի մէջ, նոր ժամանակներուն, ուր որ ալ ըլլայ ան, նկարիչին կամ նոյնիսկ պարզ պատկերահանի մը համար այլեւս սխալ է պրոլետարական թեքի ըմբռնումը):

Ներկայ պարտադրանքներու տակ կըրնա՞յ Հայը ինքզինքը իրագործել: Ինչո՞ւ մեր մշակոյթի պատասխանատուները չեն մտածեր տաղանդաւոր արուեստագէտները օտար եւ աւելի բարձր դպրոցներ ղըրկել — Ֆրանսա, Իտալիա կամ որեւէ տեղ նոր դուռներ եւ պատուհաններ բանալով անոնց առջեւ:

Մենք չենք կրնար համակերպիլ քա –

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ցարական չինովնիկները, որ տիրում էին քաղաքը, երբեք չէին կարողացել թափանցել դրա կեանքի խորքը, չէին կարողացել իրենց գորշ երանգը սրսկել դրա մէջ: Իսկ այն, որ փողոցներում կանգնած էին ոստիկաններ եւ քաղաքի շրջակայ զօրանոցներում կամ բերդում կային զօրքեր, դա միայն օղակ էր՝ կեանքի շուրջը հագցուած: Դրա մէջ Գիւմրին ունէր իր սեփական գոյնը, որը եւ յամառօրէն պահպանում էր:

Քաղաքի հարաւ – արեւելքում կտրուկ վերջանում էին բոլոր փողոցները եւ սկըսւում էր մի ճանապարհ, որը ձգւում էր երկու երկար, քարէ պատերի միջեւ: Պատերը միապաղաղ էին, եւ դրանց վըրայ, իրարից բաւական հեռու, կային միայն փակ դարբասներ, որոնցից մի քանիսի կողքին, քառանկիւնի խորութեան մէջ՝ աղբիւրներ: Պատերի անմի – ջապէս ետեւում, պատերին զուգահեռ, շարուած էին բարձր բարդիներ, իսկ բարդիների ետեւում սկսւում էին բոստաններ:

Այդ ճանապարհը ոլորապտոյտ գնում էր դէպի դիմացի բարձրավանդակը, որի լանջի մօտ բոստաններն ու դրանց պատերը վերջանում էին, իսկ ճանապարհն արձակ լանջով բարձրանում եւ գնում էր դէպի հեռու գերեզմանոցը, որը չէր երեւում. լանջն իր բարձրութեամբ ծածկում էր այն:

Այդ լանջի վրայ, որտեղ այժմ ոչինչ չկար, մի ժամանակ փռուած էր քաղաքի Թուրքական թաղամասը: Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ ցրուել էին եկել դրա բնակիչները, իսկ յետագայում հետզհետէ քանդուել էին շէնքերը, եւ քաղաքը զրկուել էր մի ամբողջ թաղամասից: Այժմ այնտեղ, քարքարոտ հողի վրայ, բռնում էր կարճ, դեղնաւուն խոտը եւ հետք անգամ չէր մնացել նախկին բնակավայրից: Եւ դատարկ լանջն այժմ թւում էր այնքան փոքր, որ անհնար էր պատկերացնել, թէ առաջ այդտեղ փըռուած էր եղել մի ողջ թաղամաս՝ իր տներով, բակերով, փողոցներով...

Իր առանձին, փակ կեանքով ապրող թաղամաս էր դա: Ցերեկներն այնտեղ մարդիկ քիչ էին երեւում: Երբեմն միայն, յայտնւում էր չադրայով փաթաթուած մի կին, որ մօտենում էր որեւէ դրան եւ չխչխկացնում էր երկաթէ թակը կամ մի ահագին բանալի էր պտըտեցնում դրա ժանգոտ փականքի մէջ: Դուռը կխարբալ անելով, կինը մտնում էր ներս եւ խուլոյն փակում:

Երբեմն տներից մէկից դուրս էր գալիս մի աղջիկ՝ նոյնպէս չադրայով փաթաթուած: Նրա ձեռքից կախուած էր լինում գիւզիւմը՝ երկար եւ կեռ խողովակով պղնձէ ջրամանը: Գիւզիւմի դուրսը դեղին էր լինում, ինչպէս զուտ ոսկի, իսկ ներսը՝ գորշ, ինչպէս զուտ արծաթ: Պատահում էին նաեւ գիւզիւմներ մուգ բրոնզէ՝ ինչպէս Եթովպուհու մարմին, եւ դրանց վրայ արաբական տառերով խիտ փորագրուած էին լինում խօսքեր՝ Ջրի, սիրոյ եւ աշխարհի մասին:

Փոքր ու կլոր փափախները դէպի աչքերը թեքած, թաղամասի փողոցներով անցնում էին Թուրքերը: Նրանք քայլում էին տների զոյգ շարքերի միջով, որտեղ յանկարծ, մի թեքի վրայ, ընդհատւում էր տների մի շարքը, մի քանի յարկերով իրարից ցած երեւում էին թաղամասի միւս փողոցների տափակ կտուրները, աւելի ներքեւում՝ բոստանները, ապա հեռւում՝ քաղաքը, որն սկսուելով բոստանների մօտից, տարածւում էր լայն ու հեռու: Բոստանների մէջտեղով անցնող ճանապարհը, թեքուելով, դուրս էր գալիս քաղաքի առաջին փողոցի վրայ, Թուրքական շուկան էր: Այնտեղ գտնւում էին նաեւ Թուրքերի աշխատանոցները, չայխանները եւ ղայֆախանաները:

Ինչպէս քաղաքի միւս շուկաներում, այնպէս եւ այնտեղ, շարունակ խռնուած էին լինում Հայեր, Յոյներ, Թուրքեր: Նրանք աշխատում էին, վաճառում, թէյում, նարդի խաղում եւ խօսում Գիւմրու երեք լեզուներից որով էլ ցանկանային, բայց մեծ մասամբ՝ հայերէն: Յատուկ աչք էր հարկաւոր Հայերին, Յոյներին եւ Թուրքերին իրարից զանազանելու համար: Իսկ զանազանելիս տարբերութիւնները լինում էին անկարեւոր, աննշան: Նրանք բոլորը մի ժողովուրդ էին՝ Գիւմրեցի արհեստաւորների ժողովուրդը: Ուստա Մկրտիչը Թուրքերի մօտ «Մկրտիչ ախպէր» էր, Թուրք Ռահմանը Հայերի մօտ՝ «Ռահման Ջան», իսկ յոյն Աթանասը բոլորի մօտ՝ «տնկող Աթօ»:

Սակայն մի Թուրք՝ Իբրահիմ անունով, իր ղայֆախանան բացել էր ոչ թէ շուկայում, այլ իրենց թաղամասում, որտեղ միայն բնակարաններն էին: Նա այդ ղայֆախանան բացել էր ի հարկէ միայն Թուրքերի համար եւ այդ հանդամանքը չէր թաքցնում ոչ Հայերից, ոչ Յոյներից:

(14 – Շար.)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Նախ անհրաժեշտ է հաստատել իբրեւ իրողութիւն, թէ Բեմասիրաց Թատերախումբը փարիզեան հայ բեմի կեդրոնական ուժն է դարձած, առնուազն տասնամեակէ մը ի վեր: Ճիշդ է, որ պանդուխտ առիթներով ներկայացումներ կը տրուին բեմերու վրայ, միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ, սակայն, սանք, պատահական բնոյթի ձեռնարկներ են եւ միշտ կը գնահատուին առաւելաբար իրենց ճիգին եւ աշխատանքին համար:

Բեմասիրացը կայուն թատերախումբ է դարձած իր ուրոյն դիմագիծով: Շնորհալի դերասաններու հոյլ մը, բոլորուած թատերախումբի հիմնական սիւնը հանդիսացող Միհրան եւ Զարուհի Անտոնեանի շուրջ, պոլսելի բարձրութեան են հասցուցած թատերական ներկայացումներու մակարդակը:

Այսպէս մեծ ճիգ եւ աշխատանք ունի Բեմասիրացի դերուսոյցն ու վարիչը՝ Միհրան Անտոնեան, ձեռք ձգուած օրինակելի նուաճումին մէջ: Սէր՝ թատերական գործի նկատմամբ, այլ մանաւանդ խստապահանջ մօտեցում նոյնիսկ երկրորդական մանրամասնութիւններու հանդէպ. ասոնք Միհրան Անտոնեանի գործին գլխաւոր յատկանիշերը կը կազմեն, դերասանական անվիճելի շնորհքին կողքին:

Բեմասիրացը, իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, վերստին բեմադրեց Փիէռ Վոլֆի «Խամաճիկները», Թէաթռ տը լ'Աթըլիէի մէջ, Երկուշաբթի Ապրիլ 17ին:

Փարիզեան ամէնէն հին թատերասրահը, այդ երեկոյ, ամբողջովին լեցուած էր հայ թատերասէր հասարակութեամբ, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ հանրութիւնը սիրով կը փութայ ներկայ գտնուիլ թատերական լուրջ ներկայացումներու:

Վարագոյրը բացուելէ առաջ, Միհրան Անտոնեան յիշեցուց ներկաներուն, թէ «Խամաճիկները» առաջին անգամ ներկայացուած էր տասը տարի առաջ բեմադրութեամբ Տրդատ Նշանեանի եւ մասնակցութեամբ Արտաշէս Դմբէթեանի: Հայ բեմի այս երկու նուիրեալներն ալ այսօր անդարձ մեկնած են՝ տասնամեակներ չարունակ ծառայելէ ետք մեր բեմական արուեստին: Վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ հանդիսատեսները յարգեցին անոնց յիշատակը:

Փիէռ Վոլֆի թատերախաղը բարոյական խորք ունի: Առանցքը՝ ընտանեկան սէրն է: Սակայն աւելի լաւ պիտի ըլլար հաւանաբար, երկու խօսքով ներկայացնել նիւթը:

Ռոժէ Մոնքլար, որ թատերախաղին մէջ մարքիզ մըն է, անսալով իր մօր հրահանգներուն, հակառակ իր կամքին ու փափաքին, ամուսնացած է Ֆերնանտի հետ, համեստ այլ պատուախնդիր օրիորդ մը, որ վանքի շրջապատէն դուրս ելած՝ անհուն սիրով մը կապուած է իր ամուսնոյն: Այս վերջինը, այնուամենայնիւ, անտարբեր իր կնոջ սէրին՝ չուայտ կեանք կը վարէ, նոյնիսկ իր կնոջ ներկայութեան հոմանուհին դարպասելով: Տիկին Ֆերնանտ «կ'ընդվզի», երբ մանաւանդ Ռոժէ Մոնքլար չոր ու կտրուկ շեշտով կը յայտնէ իրեն, թէ ինք պարզապէս չի սիրեր զինքը, արդահատանք ունի անոր նկատմամբ: Սիրատոչոր կնոջ «ընդվզումը» կը դառնայ «զէնք» անոր ձեռքը. այլեւս նոյն «պարկեշտ» կինը չէ Ֆերնանտ, այնպէս ցոյց կուտայ, թէ կը վարէ պչրուհիի մը կեանքը՝ շրջապատուած սիրահարներով:

Եւ, հասկնալի է, որ Ռոժէի մէջ աստիճանաբար բոյն կը դնէ նախանձը եւ ապա՝ սէրը իր կնոջ հանդէպ: Վարագոյրը կ'իջնէ սիրով արբեցած ամոլի մը վերահաստատումով:

Տուինք նիւթը իր պարզ, հիմնական ձեւին մէջ: Տեսակ մը առաջնը:

Թատերախաղի երկու գլխաւոր տիպարներուն մարմնացումը ստանձնած էին Միհրան եւ Զարուհի Անտոնեան: Ասոնց ներկայութիւնը բեմին վրայ, ամբողջ խաղի ընթացքին, եղաւ հանդիսաւոր: Միհրան Անտոնեան, անկասկած, մշակուած խաղարկութիւն մը երեւան բերելու շնորհքն ունի. պարզ՝ իր շարժումներուն մէջ, բնական՝ իր արտայայտութեան ոլորտներու մէջ: Կացութիւններէ յառաջ եկած յարափոփոխ տրամադրութիւններու ցուցադրումը՝ խօսքով թէ դիմագծային արտայայտութեամբ, դերասանին բեմական անստգիւտ արժանիքը հաստատեց, այնքա՜ն յաջող խաղարկութեամբ:

Տարբեր էր Զարուհի Անտոնեանի ի յայտ բերած «խառնուածքը»: Իր ամուսնոյն՝ Ռոժէի հետ ունեցած հանդիպումբախումի տեսարանին մէջ եւ այլուր, ան լիովին յաջողեցաւ մերթ իր սէրին մէջ խոցուած եւ պատուհասուած ու մերթ իր պչրոտ կեանքի ելեւէջներուն մէջ միշտ իր սիրած էակին զգուող արտայայտութիւնը փնտռող կինը մարմնացնել: Ներքին վիշտը, նոյնիսկ արտաքին խնդուն վէտվէտումի պահերուն, տեւական «ներկայութիւն» մը դարձաւ հանդիսատեսին համար: Հանդարտութեան պահերէն մինչեւ ընդվզումի եւ պոռթկումի վիճակները ան պատկերացուց հարազատ շեշտով: Այսուհանդերձ, մեր կարծիքով, դերասանուհիին խաղարկութեան մէջ նուազ ցայտուն պէտք է դառնան արտայայտչութեան ծայրայեղ շարժումները:

Թատերախաղին կեդրոնական դէմքերէն էր նաեւ հօրեղբայր Ֆէրնէ, որուն դերը ստանձնած էր Նուրհան Մարգարեան: Շնորհալի եւ փորձառու դերասան՝ ան իր հանդարտաբարոյ նկարագրով, զուսպ այլ տպաւորիչ խաղարկութեամբ ցայտուն դարձուց ծերունիի մը վիշտը, ի տես իր սանուհիին՝ Ֆերնանտի ներքին տառապանքներուն:

Բոլորովին տարբեր դէմք մըն էր Ռէմոն Նիզըրլ՝ աշխարհիկ եւ ապրող մարդը: Փիէր Թէրզեան, որ ուրիշ դերերու մէջ ալ յաջող խաղարկութիւն ցոյց տուած է, իր դերը ըմբռնած եւ նկարագիրը իւրացուցած էր: Խամաճիկները խօսեցնելու հոգեբանական պատկերը շատ լաւ էր:

Փարիզի հայ բեմի «հին»երէն՝ Նազարէթ Պչակեան, չէնչող ու զուարթ ծերունի Թրէմոլի տիպարը տուաւ: Քիչ մը չափազանցուած էին իր ձեռքի ու մարմնի շարժումները:

Իր արուեստին տիրապետող դերասանուհի մըն է Օր. Լիւսի Թօփալեան: Տիկին Տիւրէօյի դերին մէջ ան բամբասող, հեգնող եւ միանգամայն սրամիտ կինը եղաւ: Սարգիս Մոսսիչեան, իր կարգին, ունի բեմական շնորհներ. անշուշտ, դեռ անոր կը պակսի համարձակութիւնը հանդիսաւոր մուտքերու եւ ելքերու:

Հարկ է յիշատակել նաեւ միւս դերակատարները՝ Անի Տէմիրեան, որուն խաղարկութիւնը, խօսքի զուսպ արտայայտութիւնը ուշադրութիւնը գրաւեցին ներկաներուն, ապա Մայտա Պէրպէրեան, Անիթա Պէրպէրեան, Վահրամ Անտոնեան, Լուիզէթ Մալխասեան եւ Յովհաննէս Գոռնիկեան: Տարիներու ընթացքին, Միհրան Անտոնեանի ղեկավարութեան տակ, անոնք անպայման ներկայութիւններ կը դառնան մեր բեմերու վրայ:

Կ'ուզենք խօսիլ նաեւ հաւաքական տեսարաններու մասին (պարանցիկ երեկոյ): Բեմադիրը յաջողած էր ներդաշնակ ամբողջութիւն մը ապահովել այդ տեսարաններուն մէջ, ինչ որ լուրջ աշխատանքի մը վկայութիւնը կը բերէ:

Ժ. Մ.

ղքական սակարկութիւններու նիւրբ խաղերու, նկատի ունենալով միշտ, որ արուեստագէտին համար քաղաքագէտ խորամանկները կրնան հմայել միմիայն «մասսաները»:

Ներկայիս Հայաստանի արուեստով լրջօրէն զբաղող չկայ, եւ ոչ ալ ջանք կայ ժողովուրդին ճաշակը ազնուացնելու:

Մեր ունեցած ծանօթութիւնները, դժբախտաբար, անբաւարար են աւելի խոր վերլուծելու համար երիտասարդ նկարիչներու աշխատանքները: Արտատպուած պաստառներու մեծամասնութիւնը, այնինչքն ա՛յն որ տեսած ենք պարբերականներու միջոցաւ, դասական կամ բնապաշտ ոճով սովորական գործեր են: Ուստի՝ անբաւարար: Անկարելի է Հայաստանի նկարչութեան մասին խօսիլ այդչափին տեղեկութիւններով:

Կը հաւատանք, որ տաղանդներ չատ կան այնտեղ, բայց դժբախտաբար մեր տեսած արտադրութիւններուն մեծ մասը լուսանկարչական, անյոյզ, անհոգի, անհամոզիչ աֆիշներ են:

Այդ նկարներէն շատերը այլ եւ այլ տուտեր են, որոնց կրնան հաւատալ չափազանց միամիտ, կամ չափազանց խորամանկ մարդիկ:

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս տեղի ունեցաւ Իզմիրի եւ շրջանի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան պարահանդէս-ճաշը, 9 Ապրիլ Կիրակի երեկոյեան ժամը 5էն մինչեւ կէս գիշեր, Փավիյոն պանդոկի շքեղազարդ սրահներուն մէջ:

Միութեան յարգելի նախագահ՝ Պր. Հրանդ Սարեան օրուան պատշաճ քանի մը խօսքերէ յետոյ, պարզեց նաեւ Միութեան կատարած աշխատանքները հայրենակցական ու ազգային տեսակէտով:

Ցանուն վարչութեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնեց ներկայ հասարակութեան եւ հանդէսը բացուած յայտարարեց:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Օրիորդներ՝ Արմենուհի Մէնէվիշ, նուագելով դաշնակի վրայ քանի մը դասական կտորներ: Իսկ Պէթի Յակոբեան իր ժողովրդական տոհմիկ երգերով արժանացաւ երկարատեւ ծափահարութիւններու:

Փարիզի Հայութեան ծանօթ Պ. Մօրիս Վարդեվանեան իր նուագախումբով եւ ժողովրդական երգերով հանդէսին խանդավառութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին: Ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ ստեղծուած ընտանեկան եւ տաքուկ մթնոլորտէն:

Յիշատակելի երեկոյթին փակումը կատարեց Միութեանս ժրաջան քարտուղար՝ Պր. Հրանդ Գույումճեան, յիշեցնելով ներկաներուն թէ՝ այս աշնան ընթացքին պիտի կազմակերպուի Իզմիրի աղէտին յիսնամեակը եւ այս առթիւ յուշի եւ յարգանքի օր մը:

Սրտանց կը շնորհաւորենք Միութեան վարչութիւնը եւ կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ իրենց հայրենասիրական օգտակար աշխատանքներուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Անգամ մըն ալ իր յոյսը ի դերեւ կ'ելլէր վերջին վայրկեանին:

Ցանկարծ յիշեց փաստաբան Սափորեան էֆէնտին:

— Վա՛յ չունչանորդի, մտածեց, այսպէս ուրեմն երէկ քթիս խնդաց, ամէն բան եղած լմնցած ցոյց տալով ու տասը ոսկի ալ առաւ, կերակուրս կերաւ, ես ալ ապուշի պէս խարուեցայ իրմէ... երթամ մէյ մը աչքին երեւամ... թող գիս տեսնամ, ամօթէն տեղ չգնէ:

Եւ ուղղակի դիմեց Սափորեան էֆէնտիի գրասենեակը, փաստաբանն իր գրասեղանին առջեւ բազմած՝ թրքերէն թուղթ մը գրելու զբաղած էր:

— Վա՛յ, հրամմեցէք, Մարգար էֆէնտի, գոչեց, վաճառականը տեսնելուն պէս ոտքի ելլաւ, աս ո՞ր հովը փչեց, նստեցէք տեսնենք, սուրճ մը կ'առնես հարկաւ:

Վաճառականը պաղ կերպով ձեռքովը բարեւեց, թիկնաթոռի մը վրայ նստաւ եւ առանց յառաջաբանի ըսաւ.

— Աս իրիկուն ըսածներդ ի՞նչ էին:

— Ի՞նչ բանի մասին, հարցուց փաստաբանը միամտօրէն:

— Տեղեկագրին մասին...

— Էյ, ի՞նչ է եղեր... իրողութիւնը ըսի պարզապէս:

— Երկու տեղեկագիր տրուեր է:

— Ես իմ տեղեկագիրս տուի, որուն պարունակութիւնն ալ ձեզի ըսի եւ դուք ալ չափազանց գոհ մնացիք:

— Այո, բայց Տօքթ. Ծրարեանը չէ ստորագրեր այդ տեղեկագիրը:

— Զէի կրնար ստիպել, որ անպայման ստորագրէ:

— Եւ ինքն ալ իր կողմէ ուրիշ տեղեկագիր մը տուեր է:

— Ինքն ալ իրաւունք ունէր տեղեկագիր մը տալու, որքան ես, քանի որ համահաւասար քննիչներ էինք:

— Այո, բայց քու տեղեկագրիդ բոլորովին հակառակ է եղեր իր գրածը:

— Կարծիքները ազատ են... ես որեւէ իրաւունք չունէի իր խորհելակերպին վրայ ճնշում բանեցնելու:

— Որով քու տեղեկագիրդ իր արժէքը կորսնցուցեր է բոլորովին:

— Նոյն բանը կարելի է ըսել նաեւ Տօքթ. Ծրարեանի տեղեկագրի համար:

— Էյ, ի՞նչ հասկցաք սակէց:

— Վարչութիւնը զիս քննիչ կարգեց, ընդունեցայ պաշտօնը, գացի, քննութիւն կատարեցի եւ տեղեկագիրս տուի, որով իմ պարտականութիւնս լիովին կատարած եղայ, խիղճս հանդարտ է, ալ գործը ինէ ելած է: Բայց նորէն կը կրկնեմ, ամէն բան կարգին է, միայն թէ պէտք է համբերել:

— Կարելի չէ՞, Ծրարեանին հետ համաձայնութեան գալ... Ես Վարչութեան մէկ անդամը տեսայ, ըսաւ, որ նոր քննութիւն մը կատարելէ առաջ պիտի ջանան, որ երկու տեղեկագիրները իրարու հետ համաձայնեցնեն:

— Ատ անկարելի է, պատասխանեց փաստաբանը, Տօքթ. Ծրարեանը լաւ կը ճանչնամ, սարսափելի յամառ մարդ մըն է... ես արդէն շատ աշխատեցայ զինքը համոզելու, բայց ի զուր...

— Ան ատեն ես ալ ուրիշ միջոցի կը դիմեմ, ըսաւ վաճառականը ոտքի ելլելով:

Այս խօսքերուն ներքեւ թէեւ սպառնալիք մը պահած էր, բայց փաստաբանը չհասկնալու զարկաւ:

Վաճառականը մնաս բարով ըսելով հեռացաւ Սափորեանի քովէն:

Սրտմտութիւնը չէր անցած՝ այլ ընդհակառակն հետզհետէ կը բորբոքէր:

— Երթամ Պատրիարքը տեսնեմ, մըտածեց ինքն իրեն, եւ անոր ձեռքով գործը յաջողցնեմ:

Պատրիարքին հետ մտերմութիւն չունէր թէեւ, բայց ծանօթ էր: Ասկէ զատ վստահ էր, որ ինք իբրեւ ջոջ վաճառական մը, սիրալիր ընդունելութիւն մը պիտի գտնէր:

Իսկոյն ուղղուեցաւ Սիրքէճիի կայարանը եւ կառախումբով գնաց Գում Գափու: Մարգար էֆէնտի շատ քիչ անգամ առիթ ունեցած էր Պատրիարքարան երթալու, ուստի իր ներկայութիւնը բաւական զարմանք պատճառեց բարապաններուն, որոնք փութացին իր հովանոցը եւ բարտըսիւն առնել ու ակնածանքով դանոնք պահել:

— Սրբազանը հո՞ս է, հարցուց վաճառականը:

— Այո, հոս է պատասխանեց թաւ պեխերով բարապան մը, հրամմեցէ՛ք:

Վաճառականը վեր ելաւ եւ ուղղակի Պատրիարքին սենեակը դիմեց, որուն դրան քով ուրիշ բարապան մը կեցած էր: Այս վերջինը՝ հաւանօրէն նորեկ մը, չճանչցաւ զինք:

— Սրբազանը առանձի՞ն է, հարցուց Մարգար էֆէնտին:

— Այո, պատասխանեց բարապանը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Ա. Պասմաճեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

ցանկալի կորուստին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Ն. Պասմաճեան իր ամուսնոյն յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ 50 Ֆր. ալ Վահագն Իչգալացեանի մահուան Տրդ. տարեդարձին ի յիշատակ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յարութիւն Գասպարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աներհօր, Ահարոն Աստուրեանի (Մարսէյլ):

ԱՆՈՅՇԻ

ՄԱՍԻՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

Այս Երեքշաբթի ժամը 14,45ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ ձայնասփիւռի կայանէն Միշէլ Հօֆմանի կողմէ:

×

ՓԱՐԻԶ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն, այս առթիւ Պ. Ժաք Շելէլէքեան

VOYAGE WASTEL
87 La Canebière
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

Փուլման օթոքառով ճամբորդութիւն կազմակերպած է, վերապահուած տոմսերով, ներկայացման համար:

Գին՝ 170 ֆր. Շաբաթ (Մայիս 13) կալայի համար եւ 150 ֆր. Կիրակիի ներկայացման համար:

Մեկնում Մարսէյլէն (Աժանսէն) Շաբաթ առտու ժամը 7ին, վերադարձ՝ Փարիզէն Կիրակի իրիկուն ժամը 19ին, Թատրոնին առջեւ (15 Ավընիւ Մոնթէնեը)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ՖՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Տիկին ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (Երեւանի Երաժշտանոցէն) եւ ՄԻՔԱՅԷԼ ԴԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ
Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մըշակութային Միութեան, Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն.:

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բանաստեղծին գործերէն
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

— Այցելու մը (Պոսթընէն) 100 ֆր.:
— Այցելու մը (Վալանսէն) 50 ֆր.:
— Ընկ. Ռուբէն Թոփճեանէ (Աթէնքէն) 50 ֆր.:
— Պ. Քուլումեանէ (Մարսէյլէն) 10 ֆ.:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Կիրակի 30 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20.30ին Քաֆէ Սփորի սրահը, 4 Ռիւ տը լա Տեֆանս:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու, խումբերու դիւանները Չորեքշաբթի 3 Մայիս ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին
SAINT-GEORGES
(Place du 4 Septembre)

ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Դաշնակահար՝

ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել
RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :

BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

Pour la première fois à Paris

Présenté et réalisé par les Comités d'Organisation de Marseille et Paris

L'OPERA

ANOUCHE

ԱՆՈՅՇ

1 prologue — 5 actes — 7 tableaux

d'Armen TIGRANIAN
sur un poème d'Hovanès TOUMANIAN

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

SOIREE DE GALA : Samedi 13 Mai à 20 h. 30 précises et Dimanche 14 Mai à 14 h. 30 précises

120 artistes et figurants sur scène, chorale et ballets
Orchestre symphonique de 60 exécutants — direction JENO REHAC
Mise en scène : GEORGES COMBE
Décors et costumes originaux : ALAIN AZAD

Pour tous renseignements : « Anouche-informations » au 924-86-71

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ թատերախումբը կը ներկայացնէ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

(3 արար)
զուարճալի զաւեշտ մը

Արդիականացում եւ համադրում բեմադրութիւն դերակատարներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Փափազեանի

Ուրբաթ, Մայիս 5, ժամը 21ին
THEATRE PAUL FARALICQ — 21, Rue Yves Toudic

Դերակատարներ.— Սօնա Վարդանեան, Օքսէն Կեզլեան, Յակոբ Փափազեան, Ագապի Պալեան, Մանուկ Թօմարճեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Կարօ Մասլաքեան, Արա Տէյիրմէնճեան, Գաբրիէլ Թօկաչեան, Արման Թիւզէմէնեան, Րաֆֆի Սարգիսեան, Միսաք Քըլըճեան, Գ. Տէմիրեան:

Տոմսերու համար դիմել.—
Bureau de l'Union, 32 Rue de Trévise, lesMercredis et Samedis de 18 à 19 heures
Markarian, 32, Rue de Trévise — Massis, 21, Rue Saulnier
Diamantaires, 60 Rue Lafayette
Գին 5, 10 եւ 15 փրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն Պր. Մուրատ Էժտահարեան իր վիրաբուժական գործողութեան առթիւ կուզայ հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել Լիոնի, Մարսէյլի, Վալանսի եւ Փարիզի այն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իրենց նամակներով եւ այցելութիւններով հետաքրքրուեցան իր առողջութեամբ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՅԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒԲԻ
Նախաձեռնութեամբ

SOUPER - BUFFET

HOTEL PLAZA-ATHENEE — (Salons Régence)
23-27, Ave. Montaigne
Շաբաթ, Մայիս 13, կէս գիշերին մօտ
(Անոյշի ներկայացումէն անմիջապէս ետք)
ի ներկայութեան գլխաւոր դերակատարներու

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ վերապահել, հեռաձայնելով 924-86-71, ամէն օր, ժամը 15էն 20:
Ապահով են միայն նախապէս վճարուած տեղերը:
Մասնակցութիւն 120 ֆր.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճեցէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ:

Կիրակի 7 Մայիս
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ
1, Boulevard du Nord au RAINCY
ժամը 15էն սկսեալ

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 30 AVRIL 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.405
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.405

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

—0—

Գ.— Ֆրանսական շահերը Թուրքիոյ մէջ

Ի՞նչ էր պատճառը, որ պետական պատասխանատու դէմքերու հրապարակային հանդիսաւոր յայտարարութիւններէն, գըրաւոր խոստումներէն ու յանձնառութիւններէն ետք, Ֆրանսա, դաշնակիցներու յաղթանակի վաղորդայնին, ատաղձանօրէն դիրք փոխեց, Հայերը լքեց ու Քեմալին հետ մրցումի ելաւ ողջունելու համար գերեզմանին դուռը հասած Թուրքիան:

Դաշնակից միւս Պետութեանց պէս Ֆրանսա եւս իր ստորագրութիւնը տալէ վերջ չվարանեցաւ Սեւրի դաշնագիրը, որ կոչուած էր արժանի պատիժը տալու ցեղասպան Թուրքին:

Ռ. Գ. Սահակեան իր գրքի երկրորդ գլխուն մէջ կը բացատրէ, որ մինչ Անգլիա Մուտրոսի Զինադադարով օսմանեան կայսրութիւնը ծունկի բերելէ անմիջապէս ետք ձեռնամուխ եղաւ անոր բաժանման գործին, «Ֆրանսիական իմպերիալիզմը, ընդհակառակը, հանդէս էր գալիս Թուրքիայի մասնատման եւ պետական ինքնուրոյնութեան վերացման դէմ: Դրա պատճառը ֆրանսիական մոնոպոլիստների ու դրամատէրերի կենսական շահագրգռուածութիւնն էր թուրքական գործերում»: (էջ 58):

Եւ ահա՛ կարգ մը փաստեր, որոնք ցոյց կուտան թէ ի՛նչ գերիշխող դիրք կը գրաւէր ֆրանսական դրամագլուխը Թուրքիոյ տնտեսութեան մէջ:

Օսմանեան Հանրային Պարտքի 60,31 տոկոսը (2.454.417.377 ֆրանք) բաժին կ'իյնար Ֆրանսայի, մինչ Անգլիոյ բաժինն էր միայն 14,19 տոկոսը (577 միլիոն 499.281 ֆրանք) եւ գերմանականը՝ 21,31 տոկոս (867.583.506 ֆրանք):

Ֆրանսա գերիշխող դիրք ունէր Հանրային Պարտուց վարչութեան մէջ, որուն կը մասնակցէին —Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Պելժիոյ ու Հոլանտայի ներկայացուցիչները:

Հանրային Պարտքի վարչութիւնը Օսմանեան դրամատան հետ միասին ստեղծած էր Օսմանեան Կայսրութեան ծխախոտի ձեռնարկութիւններու ընկերութիւնը (Ռէժի), որու դրամագլուխին կէսը՝ 30 միլիոն ֆրանք՝ կը պատկանէր Ֆրանսայի դրամատէրերուն:

Պատերազմին նախորդող տասնամեակին Ֆրանսա գործակցելով Գերմանիոյ հետ, ձեռք բերած էր Օսմանեան Կայսրութեան մէջ շարք մը երկաթուղիներ կառուցանելու մենաշնորհներ: Ասոնք էին՝ Դամասկոս – Համա (683 քիլոմեթր), Եաֆա—Երուսաղէմ (87 քիլմ.), Մուտանիա—Պրուսա (41 քիլմ.), Իզմիր—Քասապա (701 քիլմ.), Սելանիկ – Կ. Պոլիս (510 քիլմ.) եւ դէպի Սեւ ծով երկարող երկաթուղիի հատուած մը (35 քիլմ.): Ընդհանուր գումար՝ 2.057 քիլոմեթր: Այս երկաթուղիներու շինարարութեան եւ շահագործման համար Ֆրանսայի դրամատէրերը յատկացուցեր էին 550 միլիոն ֆրանք:

Օսմանեան Կայսրութեան մասնաւոր ձեռնարկութեանց մէջ — դրամատուն, երկաթուղի, նաւահանգիստ, հանքեր, եւայլն — Ֆրանսա զգալի առաւելութիւններ ունէր իր գլխաւոր մրցակիցներուն՝ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ հետ բաղդատմամբ, — 830.856.000 ֆրանք կամ 50,58 տոկոսը: Անգլիոյ բաժինն էր 235.818.675 ֆրանք (14,36 տոկոս), Գերմանիայինը՝ 575.903.000 ֆր. (35,06 տոկոս):

Պերլինի Թրքական դեսպան Մուխթար փաշա կը գրէր թէ «Ֆրանսիայի քաղաքականութիւնը Թուրքիայի նկատմամբ պայմանաւորուած էր նրա դրամատէրերի բուռն ցանկութիւններով» (էջ 61):

Կիլիկիան իր հողի արտակարգ բերրիութեամբ առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէր Ֆրանս. դրամատէրերու շահերու տեսակէտէն: 1914էն առաջ Կիլիկիոյ մէջ մշակուող հողերու տարածութիւնն էր 2.600.000 հեկտար: Զուգուր Օվան բացի ցորենէ (տարեկան 150.000 թոն), մեծ յարմարութիւններ կը ներկայացնէր բամպակի մշակութեան համար: Կիլիկիոյ բամպակը լիովին կրնար գոհացնել Ֆրանսայի հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստի հում նիւթի պահանջը: Իսկ հացահատիկի արտադրութիւնը հնարաւոր էր 150.000էն բարձրացնել մէկ միլիոն 800.000 թոնի:

Դաշտային Կիլիկիոյ կլիման ալ բարեխառն էր, — ձմեռը 13 աստիճան, գարնան՝ 21 աստ., ամրան՝ 23 աստ. եւ աշնան 20 աստիճան, ինչպէս Քորսիքայի մէջ: Կիլիկիոյ մէջ կը մշակուէին ամէն տեսակ բոյսեր, — հացահատիկ, բամպակ, ծխախոտ, ձիթենի, քունջութ (շուշմայ), շաքարեղէգ, անուշահոտ եւ բուժիչ բոյսեր, պտղատու ծառեր, նարինջենի, եւայլն:

Միայն Կիլիկիոյ մէջ չէին սահմանափակուեր Ֆրանսայի շահերը: Բարեկամական շատ հին կապեր ունէր Ֆրանսա Թուրքիոյ հետ: Ֆրանսուա Ա. Թագաւորը 1535ին դաշինք կնքեց Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի հետ՝ ընդդէմ Կարոլոս Ե.ի: Այդ Թուականին հիմը դրուեցաւ «կապիտիւլասիոն»ներու: Ֆրանսա հանդէս եկաւ իբրեւ «խնամակալ ու պաշտպան» Արեւելքի բոլոր կաթոլիկներուն: Ֆրանսական մշակոյթը, լեզուն ու գրականութիւնը հետզհետէ տարածուեցան Օսմ. Կայսրութեան մէջ շնորհիւ կաթոլիկ միսիոնարներու կրթական – ուսումնական, մշակութային ու բարեսիրական հիմնարկութեանց:

Ըստ վիճակագրական տուեալներու, 1914ին Թուրքիոյ մէջ կային 500 ֆրանսական դպրոցներ, 59.414 աշակերտներով: 1920 Մայիսին Կիլիկիոյ մէջ ֆրանսական իշխանութեանց պաշտօնական հովանաւորութիւնը կը վայելէին 90 եւ մասնաւոր՝ 106 դպրոցներ: Ֆրանսական ազդեցութիւնը տարածուած էր նաեւ Օսմանեան Կայսրութեան մեծ քաղաքներու զանազան բարեսիրական հաստատութեանց վրայ, — հիւանդանոց, բուժարան, ծերանոց, որբանոց, եւայլն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգային Ժողովը նոր օրէնք մը վաւերացուց, որով կ'արգիլուի զինուորականներուն քաղաքական գործունէութիւն ունենալ: Պատիժը կը նախատեսէ մինչեւ հինգ տարուան բանտարկութիւն: Էրիմի կառավարութիւնը 93 օրինագիծեր ներկայացուցած էր Խորհրդարանին, որոնցմէ միայն 11ը վաւերացուած էր: Քաղաքական դէտերու կարծիքով, ներկայ օրէնքի վաւերացումով, Թուրք զինուորականները ցոյց կ'ուզեն տալ, թէ իրենք դէմ են զինուորական իշխանութեան մը սկզբունքին: Միւս կողմէ, սակայն, նկատել կը տրուի, թէ այս օրէնքը կը ձգտի արգիլել երիտասարդ ծայրայեղ սպաներու միջամտութիւնը քաղաքական կեանքի: 1972 Մարտէն ի վեր մաքրագործում մը տեղի ունեցած է բանակի մէջ: Քանի մը տասնեակ զինուորականներ, որոնցմէ ոմանք բարձրաստիճան, «հանգստեան» կոչուած էին եւ, դեռ վերջերս 67 սպաներ ու ենթասպաներ զինուորական ատեանի առջեւ հանուած էին ձախապաշտներու օգնած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԷՆ ետք, Ազգ. Ժողովն ալ իր տեղեկագրով կը դատապարտէ ձայնապատկերասփիւռի մատակարարութիւնը: Քննիչ յանձնախումբը կարգ մը առաջարկներ ալ կը ներկայացնէ դարման գտնելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Սատաթ անսպասելի կերպով կարճ կապեց իր այցելութիւնը Մոսկուայի մէջ, երկար բացատրութիւն մը ունենալէ ետք Բրեժնեւի հետ: Ոչ մէկ լուսաբանութիւն կը տրուի այս մասին բայց այն կարծիքը կը տիրէ որ «պաղ» մը անցած-դարձած է:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ աշխատանքի տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Մայիս 3:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԵՒ ՍՈՒՆԱՅԻ ՃԱՌԵՐԸ

—0—

Ա.

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք առջի օր (Յառաջ՝ Ապրիլ 26) Ստորեւ կը սկսինք հրատարակել խորհրդային եւ թուրք ղեկավարներու ճառերը, արտասանուած Պոդգորնիի Թուրքիա այցելութեան առթիւ: Այս ճառերուն բնագրերը կ'արտատպենք Երեւանի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 12, 13 եւ 14ի թիւերէն: Ձանց կ'առնենք շօշափուած միջազգային հարցերը:

Պոդգորնիի յայտարարութիւնը Անգարայի օդակայանը, Ապրիլ 11ին.

— Մեծ հետաքրքրութեամբ, բարեկամական զգացումներով նորէն կ'այցելենք Թուրքիա: Մենք եկած ենք պաշտօնական այցելութեամբ՝ նախագահ Ճէվտէթ Սունայի սիրալիր հրաւէրով, որպէսզի արդէն իսկ հաստատուած աւանդութիւններու ոգիով անոր եւ Թուրք պետական միւս գործիչներու հետ կարծիքներ փոխանակենք թուրքեւխորհրդային հարցերու եւ միջազգային հրատապ խնդիրներու շուրջ:

Խորհ. Միութիւնն ու Թուրքիա մօտիկ դրացիներ են: Հարեւան Պետութիւններու բնական ձգտումն է պահպանել լաւ, բարեկամական յարաբերութիւններ: Մենք համոզուած ենք, որ այդ ուղղութեամբ թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններու զարգացումը կը համապատասխանէ ոչ միայն մեր ժողովուրդներու շահերուն, այլեւ միջազգային խաղաղութեան ամրապնդումի գործին:

Կը սիրեմ յուսալ, որ այս այցելութիւնը կը նպաստէ Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան բարիդրացիութեան եւ համագործակցութեան կապի յետագայ ընդլայնումին եւ ամրապնդումին:

Պոդգորնին նոյն օրը այցելելով Աթաթիւրքի դամբարանը՝ պսակ մը կը զետեղէ անոր գերեզմանին վրայ եւ պատուոյ այցելութեան մատեանին մէջ կը գրէ.— « Մենք յարգանօք կը վերաբերինք նոր Թուրքիոյ հիմնադիր Քեմալ Աթաթիւրքի յիշատակին. խորհրդային քաղաքացիները բարձր կը գնահատեն զայն իբրեւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան պետական ու ռազմական ականաւոր գործիչ եւ մեծ բարեկամը՝ մեր երկրին»:

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին ճառը (յապաւումներով) ի պատիւ Պոդգորնիի տրուած ճաշին, Ապրիլ 12ին.

— Այս այցելութիւնը, որ կարեւոր իրադարձութիւն է թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններու մէջ, մեզի համար առանձնայատուկ նշանակութիւն ունի: Մենք հպարտութեամբ կը համակուինք, քանի որ այս այցելութիւնը Խորհ. Միութեան նախագահին առաջին այցն է Թուրքիա: Դուք կրնաք վստահ ըլլալ, որ իմ յիշողութեանս մէջ թարմ են Ձերդ գերազանցութեան, խորհրդային պետական գործիչներու եւ կառավարական անդամներու, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին ցոյց տուած ջերմ ընդունելութեան տպաւորութիւնը, երբ մենք երեք տարի առաջ այցելեցինք Մոսկուա եւ այլ քաղաքներ:

Կասկած չկայ, որ դրացի երկիրներու համար աւելի խոր եւ կարեւոր նշանակութիւն ունին այն սկզբունքները, որոնք հիմը կը կազմեն բոլոր երկիրներու յարաբերութիւններուն, ասոնք են՝ անկախութեան, դերիշխանութեան, հողային ամբողջականութեան, իրաւահաւասարութեան եւ ներքին գործերու չմիջամտելու սկզբունքները:

Մեր մեծ առաջնորդը՝ Աթաթիւրք անկեղծօրէն եւ խորապէս կը հաւատար այս ազնիւ սկզբունքներուն: Բարիդրացիութեան ու բարեկամութեան յարաբերութիւնները, որոնք վերոյիշեալ սկզբունքներուն վրայ հաստատուեցան Ք. Աթաթիւրքի եւ Վ. Լենինի կողմէ, ներկայիս բարենպաստ ձեւով կը զարգանան երկու երկիրներու համար:

(Շար. – 1)

Այս Երգը

—0—

Հեռու, սրտիդ մտերմութեանը ծալքերուն տակ
Ինչպէս տխրութիւն մը կը պահես անյատակ
Ինչպէս երկինքն իր աստղերը կը պահէ,
Սէրն իր աչքերը, գաղտնածածուկ,
Պահէ՛ երգն այս:

Հրաժեշտէն ետք, երբ այլեւս ձեռքերը
զիրար չեն կանչեր,
Իրիկուն մը, գեղեցիկ ապրումի մը համար
Վերջին արցունքն է այս
Թափած միայն քեզի՛ համար, սիրելի՛ս:

—Այսպէս աւելի լաւ էր,
Սէրը մեռաւ,
Բայց կը մնայ սիրելին: —

Քեզի՛ համար,
Որպէսզի տխրութիւնդ կորուստի մը լացը չըլլայ,
Ըլլայ բանաստեղծական,
Ահա՛ այս երգը:
Այս երգը քեզի՛, երգէ՛,
Եւ եթէ կրնաս,
Սիրելիս, եթէ կրնաս,
Շնչովդ անմահութիւն տուր գեղեցկութեան: —

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Տարիներ առաջ, Օսմանեան Սահմանադրութեան շրջանին, «Ինթերնասիոնալ»ը կը թարգմանէինք Պոլսոյ մէջ, ողբացեալ Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վահրամ Թաթուլի հետ, իբրեւ աւետաբեր կանչ, (Ազդակ շաբաթաթերթ 2/15 Մայիս 1909).—

Քանդենք անարգ անցեալը խոժոռ,
Ստրո՛ւկ ամբոխ, ոտքի ել ժիր.
Կառուցանենք աշխարհ մը նորոգ,
Ուր ըլլայ տէրն իր ամէն ոք:

Զուիցերիայէն ալ, ողբացեալ Ռուբէն Սեւակը ձայն կուտար ըմբոստ եւ բոցավառ բանաստեղծութեամբ մը, «Կարմիր Դրօշակ», նոյն երիտասարդ շաբաթաթերթին մէջ (25 Ապրիլ-8 Մայիս):

Ռոտանաւորը կը նկարագրէր աննկարագրելի թշուառութիւնը անօթի եւ ցուրտէն դողահար բազմութեան մը: Կը ներկայացնէր ծերունի մը, որ կը պոռթկայ.

Ինչո՞ւ ոմանք սնդուսներով օրօրուն,
Ոմանց գլուխը՝ մայթին ձիւնոտ
քարերուն...
Ինչո՞ւ մէկը ձեղունններու տակ ոսկի,
Միւսը խոնաւ խշտեակի մէջ սողուկի...
Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, և մինչեւ ե՞րբ, սեփական
Մե՛ր քրտինքով պիտի շաղուեն
պատուական
Համադամներ մեծատունին, իր շունի՛ն,
Մինչ աշխատող բազուկներ չոր հաց
չունին:

Աւելի վերջը, Դ. Վարուժան, արդէն վերադարձած Պելճիքայէն, «Մատենաշար Ազդակ»ի կը յանձնէր «Ցեղին սիրտը», յետոյ, առանձին, «Հեթանոս երգեր»ը, (1912):

Բազմաթիւ երգերու կարգին, Աշխատանքի լարն ալ ուժգնօրէն կը հնչէր այս հատորին մէջ, նոյն յորդահոսան ալեկոծումներով:

Ահա «Բանուորուհին», որ գործի կ'երթայ առտու կանուխ, «Լոյսին համար ու կեանքի»:

Ահա «Մեռնող բանուորը», որ, «յանուն պատառ մը հացի».—

Տրւաւ փերբ փերբ որ ուտեն,
Մեքենաները վիշապ,
Միսերն հուժկու կրոնակին:

Ահա, վերջապէս, «Մեքենաները», որոնց դժոխային թաւալումներուն, ժխորին ու կրակին տակ, հազարաւոր բանուորներ հում նիւթէն արժէքներ կը ստեղծեն, կ'արտադրեն իրենց մկաններով: «Կը ծառանան բոցին հետ, ու մոխիրին հետ կ'իյնան»:

Անշուշտ ուրիշ ձայներ ալ կ'արձագանգէին:

Միեւնոյն ատեն կը կատարուէին գործնական ձեռնարկներ, պաշտպանելու համար բանուորութեան շահերը: Մեծ մասով թերխաչ մարզանքներ:

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ սուլթանախնամ թաթին տակ ալ, օրուան երիտասարդութիւնը խանդավառութեամբ կը հետեւէր ընկերային շարժումներուն: Գիտէր թէ «ինչ կ'անցնի կը դառնայ»:

Այնպէս որ, երբ ցիրուցան եղանք ի սփիւռս աշխարհի, բաւական պաշար ունէինք, ըմբռնելու համար չարն ու բարին:

Առաջին աշխարհամարտը եւ ռուսական երկու յեղափոխութիւնները (1917 Փետրուար եւ Հոկտեմբեր) կը կազմէին ամբողջ դասընթացք մը, աւելի լայն բանալով աչքերը:

Լաւատեսներ կը կարծէին, թէ խելապէս նոր աշխարհ մը պիտի կազմուի, շնորհիւ գլըրգալին փլուզումներու: Աշխարհ մը՝ հաստատուած երկու հիմնական սկզբունքներու վրայ.— Ազատութիւն եւ Աշխատանք:

Արդարեւ, տեսանք աննախընթաց, աշխարհասասան ցնցումներ, որոնց ուժգնութեան չկրցան դիմանալ հսկայական կայսրութիւններ:

Ամբողջ գահեր, կարգեր, դիրքեր փլան: Մասնաւորապէս անծայրածիր Ռուսաստանը դարձաւ կատարեալ հրաբուխ մը, սպառնալով Եւրոպայի մնացեալ մասին:

... Ի՞նչ կը տեսնենք, այսքան տարիներ վերջը, երբ Մայիս 1ի տարեդարձը կը տօնուի, աւանդական հանդիսաւորութեամբ:

Աշխատանքի Դատը վիթխարի նուաճումներ կատարեց: Անդին՝ արեան ճապաղիքներու մէջ, ասդին՝ քուէներով: Բարեշրջութեան օրէնքով:

Իսկ Ազատութի՞ւնը: Ամբողջ ժողովուրդներ դերի չե՞ն տակաւին, սրմատախիլ եւ ցիրուցան:

« Ինթերնասիոնալ »ը միշտ կը թնդայ կարմիր դիծէն անդին: Անոր ամէնէն հիմնական կէտը չի՞ թելադրեր «փշրել մտքին բանտն ու անուր»...:

1950, Մայիս 1 Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՆՕԹԵՐ

—o—

Հոս, Փարիզի մէջ կ'ըսուի.— քանի հո՛ս է որ կ'ըսուի, պղա ուրեմն կը տարածուի աշխարհի չորս ծագերուն — թէ ճամբորդութիւնները կը կազմաւորեն, կը կոփեն երիտասարդութիւնը: Միայն երիտասարդութի՞ւնը: Եթէ ճիշդ է այդ՝ փարիզեան այս վերջին այցելութեանս միջոցին դեռ պատանի եմ եղեր, այնքան որ անակնկալ, ուսանելի եւ մեծիմաստ ունկնդրութեան մը ականջալուր եղայ: Բառը — ունկնդրութիւն — ճիշդ է: Այսուհետեւ միայն ինքզինքս կրնամ նկատել հասուն եւ փորձառու անձ մը:

Ամէն հայկական գաղութ ապրապահպանման մասնայատուկ իր ձեւերը եւ միջոցները ունի: Այս տեսակէտով փարիզեան հերոսամարտը կը շարունակուի գիրի, մասնաւորաբար մամուլի միջոցով: Ուրիշ միջոցներ ալ կան.— հայ երգը եւ երաժշտութիւնը:

Բայց ահա հոս է որ խնդիրը կաղայ:

« Ժամադրութիւն ի Հայաստան » (*) կը կոչուի այն ձայնապնակը, որուն առաջադրանքն է ծանօթացնել եւ սիրցնել մեր տոհմիկ թէ ժամանակակից երգերը եւ եղանակները Հայուն թէ Ֆրանսացիին: Առաջին իսկ երգին — որպէս անքռէ կամ ափէրիթիֆ, դարձեալ պիտի ըսէին հոս — կը սկսի... «Հէյ թամզարա, թամզարա» մը, տաւուղ դուռնայով կամ, ինչպէս արձանագրուած է, «ուտ եւ տիմպակով», կարծէք ամերիկահայ փիքնիքի մը ներկայ ըլլայինք «շիշ-քէպապ»ով: Մնացեալ սիրտ-խառնուք երգերուն եւ երաժշտութեան մասին չեմ ուզեր այլեւս անդրադառնալ, հակառակ անոնցմէ ոմանց ժողովրդական ծանօթ եղանակներուն: Ի՞նչպէս տանելի կրնայ դառնալ երգ մը, որուն բառերը, մեր սա երգիչը — կը... երգէ բարբառով մը, որ կ'ըլլայ «ոչ մը ծաղըկը քո բուրմունք չունի...»: Կայ նաեւ «Հայաստանի կովկասեան պարեղանակ» մկրտուած մը որ ռուսական երաժշտութիւն է:

Մենք ալ Պէյրութի մէջ ունինք ծիծաղաշարժ երգիչներ եւ խնդուքի միայն արժանի երգեր նորաբուսիկ «երգիչ-յօրինող»ներու կողմէ ածուած: Սակայն այդ բոլորը կ'ըլլան առանց յաւակնութեան, մեծաբարբառ պատգամի: Ինչ որ մեր այս անբոյր... ծաղըկի պարագան ծանրակշիռ կը դարձնէ, իր նպարավաճառային երգապնակին ազգային-միջազգային առաքելութիւն մը շնորհելն է:

Ծաշակեցէք կողքի Ֆրանսերէն գրութիւնը:

«Այն բոլորը՝ ինչ որ աշխարհագրականօրէն Հայաստանին պատկանելի սեպուած է՝ կը գտնուի այժմ Ս. Միութեան մէջ, նման ճամբորդութիւն մը դժուար է հոն, բայց «Ի Հայաստան ժամադրութեամբ» մը՝ նման ճամբորդութիւն մը կը դառնայ ճշմարիտ... եւ հաճելի»:

Eh bien, non !

Թող այդ հայանուն պարոնը (անունը քանի մը տեղ արձանագրուած է նեղոը թէ դուրսը) որուն քաղաքականութեան մասին իր ծանօթութիւնը հաւասար է իր հայագիտութեան եւ երաժշտագիտութեան, այսինքն կլորիկ զերոյի մը, հանգիստ ձգէ Հայը, Հայաստանը, հայ երաժշտութիւնը: Իսկ եթէ շատ կը սիրէ «հէյ թամզարաները», «ուտը եւ տիմպակը», թող նուագէ եւ պորտապարէ իր ... խուցին մէջ մինչեւ սպառում:

Հայապահպանումը չանցնիր ճամբով ... քրտացումի:

ԳՐ. ՔԻՕՍԷԵԱՆ

Փարիզ

(*) Rendez-vous en Arménie

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մայիս 5էն 27, Կալըրի Մարսէլ Լըքոնթի մէջ (17 Ռիւ տը Սէն), կը ցուցադրուին Շահինի գործերէն (խզանկար, գծագրութիւն եւ փորագրութիւն): Այս ցուցահանդէսին իրագործման համար իրենց օժանդակութիւնը բերած են Տիկին Էտուար Շահին, Պ. Փիէր Շահին, եւ էսթամփներու գրասենեակի մատենադարանապետ՝ Ժան Ատհէմար:

ԱՌԱԾԱՆԻ

—0—

Երբ վարձք վճարելու ի վիճակի չես, պէտք է քու անձնական տունդ ունենաս:

(Ֆրանսական)

Պատուղները ամէնուն կը պատկանին, եւ աշխարհը՝ ոչ ոքի:

(Ֆրանսական)

Բախտաւոր օրերը կրելու համար զօրաւոր ոտքեր պէտք են:

(Գերմանական)

Ամէնէն փոքր մատուռն իսկ իր սուրբը ունի:

(Ֆրանսական)

ՀԵՂՆԱՐ ԱՂԲԻՒՐ

—o—

ԳՐԵՑ ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

— Է՛, դուք խօ գիտէ՞ք, ախպըրտինք, — բացատրում էր նա, — որ մենք մեր Գիւմրի քաղաքը մզկիթ չունինք: Վո՞վ խմանայ, մէկ էլ տեսար, մոլլէն ուղեցաւ, որ կրօնքից խօսի, եա թէ չէ՝ շարիաթին հակառակ գնացող մէ մուսուլմանիմ դատը պիտի կտրենք: Լաւ կ'եղնի՞, որ բաղարի մէջ ձեզի ըսենք՝ ախպըրտինք, դուս եկէք ղայֆախանէցէն, առանձին գործ ունինք... Էդոր համր էլ, մեր մայլի մէջ էդ տեսակ մէ տեղըմ մեզի հարկաւոր էր...

Եւ նայում էր Իբրահիմը յանցաւորի նման: Բայց ոչ միայն նա, այլեւ նրա գրուցակից Հայերն ու Յոյներն էին կախում գլուխները: Ամաչո՞ւմ էին նրանք, թէ լուծում էին փնտռում, թէ այդ ինչի՞ց էր, որ չնայած իրենց այդքան մտերմութեանը, այնուամենայնիւ հարկաւոր էր առանձին հաւաքատեղ ունենալ, անհրաժեշտ էր տարբեր թաղամասերում ապրել, եւ իրար հետ չէին կարող ամուսնանալ ոչ միայն մահմեդական Թուրքն ու քրիստոնեայ Հայը, այլեւ Յոյնն ու Հայը, որ երկուսն էլ քրիստոնեայ էին: Աւելին՝ իրար հետ չէին կարող ամուսնանալ երկու Հայեր, եթէ նրանցից մէկը լուսաւորչական էր, իսկ միւսը՝ կաթոլիկ... Ամաչո՞ւմ էին նրանք, թէ լուծում էին փնտռում, թէ այդ ինչի՞ց էր, որ Թուրքը չէր ուտում Հայի մորթած միսը, Հայը՝ Թուրքի պատրաստած պանիրը, մինչդեռ նոյն Թուրքն ու Հայը խմում էին նոյն սուրճը, ուտում էին նոյն լաւաշը... Միաժամանակ, նրանք խորշում էին միմիանց ամանից ջուր խմել, իրարից ջրաման չէին վերցնում եւ չէին տալիս, չպղծելու համար, իրենց համոզմունքով՝ իրենց չըթունքները, ամանի տիրոջ համոզմունքով՝ ամանինը... Այդ ամէնը նրանց տարօրինակ էր թւում, բայց քանի որ նրանք վաղ մանկութիւնից էին դրանց սովորել, ուստի եւ Թուրքի պանիր ուտելու լոկ միտքը տհաճութիւն էր պատճառում նրանց, իսկ Թուրքի հաց չուտելու միտքը՝ զարմանք...

Թուրքական թաղամասը, լանջի երկարութեամբ ձգուելով, բոստանների վերեւում իր մի ծայրով միանում էր յունական թաղամասին եւ հայկական քաղաքին: Միացման այդ կէտում գտնւում էր քաղաքի ամենամեծ բաղանիքը, որտեղ նորից նոյն անիմաստ խտրութեան չունչն էր:

Բաղանիքն արեւելեան սովորական բաղանիք էր՝ սեւաքար պատերով, հանդերձարանի եւ լողարանի վրայ երկու մեծ գմբէթներով: Արտաքին դուռն ուղղակի բացւում էր հանդերձարանի վրայ, որի կենտրոնում, բարձր գմբէթի մանրիկ լուսամուտների մեղմ լոյսի տակ, սեւաքար կլոր աւազանն էր՝ բարձր պատերով եւ կենտրոնում՝ ջուր յորդող կարմրաքար դուռով: Պատերի տակ կային բարձր ու լայն թախտեր, որ օղակել էին հանդերձարանը եւ ընդհատւում էին միայն դռների մօտ: Թախտերի առջեւամասերից վեր էին բարձրանում փայտէ սիւներ, սիւներից մինչեւ պատ կապուած էին պարաններ, որոնց վրայ միասին բաղանիք եկած կանանց խմբերը կամ ընտանիքները կախում էին սաւաններ՝ այդպիսով թախտի մասերը դարձնելով առանձին օթեակներ: Դրա մէջ ի հարկէ վատ բան չկար: Վատը եւ անհեթեթն այն էր, որ դա միայն Հայերի եւ Յոյների հանդերձարանն էր: Թուրքերն ունէին իրենց հանդերձարանը, որի դուռը գտնւում էր լողարանի դրան դիմաց: Սենեակը նեղ էր ու երկար՝ դռնից դէպի աջ եւ ձախ: Այնտեղ, բացի երկու երկար թախտերից, որոնք առանձին մասերի չբաժանուած, մերկ եւ միապաղաղ ձըգւում էին ծայրէ ծայր, չկար ուրիշ ոչինչ: Սենեակն իր լոյսն ստանում էր ծայրի պատերի լուսամուտներից, բայց Հայերի եւ Թուրքերի հանդերձարաններն իրարից բաժանող պատի վրայ, դրան երկու կողմերում, համարեա անկիւնների մօտ, կային ցածր ու լայն երկու բացուածքներ: Լոյսի համար չէին դրանք անշուշտ, որովհետեւ Թուրքերի հանդերձարանն ունէր սենեակի մերկութիւնն առաւել ընդգծող առատ լոյս, իսկ Հայերի հանդերձարանի գեղեցիկ կիսախաւարին ուրիշ լուսաւորութիւն հարկաւոր էր: Ինչի՞ համար էին դրանք՝ չէր կարելի ասել: Հայ երեխաներն իրենց հանդերձարանի թախտի վրայից եւ Թուրք երեխաներն՝ իրենց, հանուելիս կամ հագնուելիս յաճախ նստում էին բացուածքների դօղը եւ խաղ էին անում իրար հետ: Այդպիսի դէպքերում արագ մօտենում էր նրանցից մէկն ու մէկի մայրը եւ իր երեխային հեռու էր քաշում: Քիչ յետոյ, նոյն երեխան, թախտի վրայ չոքած, արմունկները բացուածքի դօղին յենած, լուրջ ու մտադրաղ նայում էր այն կողմ, որտեղ Թուրք մայրը հագցնում էր նրա հասակակցին: Նայում եւ իր մանկական ուղեղում գուցէ արդէն հարց էր տալիս, թէ արդեօք ինչո՞վ են իրենից տարբերւում նրանք, ովքեր գտնւում են այդ անիմաստ պատի միւս կողմում...

(15 - Շար.)

ՇՈՓԷՆ
ԵՒ
ՄԱՐԻ ՎՈՋՏԻՆՍԿԱ

Շոփէնի սիրային կեանքին վրայ կը տատանի Ժորժ Սանի անունը, սակայն մոռնանք, որ մեծ արուեստագէտները պարզ մահկանացուներ չեն, եւ անոնց սիրտը այնքան հուր ու տենչանք ունի, որ իրենց գոյութեան իւրաքանչիւր շրջանը իր մէջ կը խտացնէ ամբողջ կեանքի մը տեւողութիւնը: Իւրաքանչիւր հանճար, միջին հաշուով, ունեցած է երեք սիրուհիներ, առանց հաշուելու պատահական « հանդիպումները »: Բայց ամէնէն շատ իրենց վրայ ներգործած է առաջին սէր կոչուածը, որուն վրայ կաղապարուած են միւս բոլորը, ինչպէս մարդուն բոլոր երազները կը յանգին կորսուած Եդեմին:

« Մանկական սէրերու կանաչ դրախտը », ինչպէս կ'ըսէ Պօտլէր, կը հանդիսանայ մեծ արուեստագէտներուն ա՛յն ենթաշխարհը, ուր կը հաւին իրենց երազներն ու կարօտները:

Շոփէնի համար երիտասարդական այդ անմեղ սիրոյ առարկան կը կոչուի Մարի Վոդզինսկա: Շոփէն Վոդզինսկան ճանչցաւ անոր Անթոն եղբօրը միջոցաւ, որ իր դասընկերն էր Վարշաւայի լիսէին մէջ:

Ֆրետերիք Շոփէնի հայրը, որ ֆրանսական ծագում ունէր, մասնաւոր վարժարան մը բացած էր իր տան մէջ, ուր Մոլիէրի լեզուն կ'ուսուցանէր լեհ ազնուականներու զաւակներուն:

Ամառուան եղանակին, Վոդզինսկիները Ֆրետերիքը կը հրաւիրէին Սլուժեւոյի իրենց դղեակը: Հոն է, որ Շոփէն ճանչցաւ Մարին, որ այն ատեն 11 տարեկան աղջնակ մըն էր, իսկ ինք՝ 20 տարեկան երիտասարդ մը: Շոփէն դասեր կու տար Մարիին եւ իրիկունները, դղեակի դահլիճին մէջ կ'անցնէին դաշնակին առջեւ ու կը նուագէին իրենց սիրած կտորները:

1830ի յեղափոխութիւնը քամիի մը պէս անցաւ Լեհաստանի վրայէն եւ ցիրուցան ըրաւ բարեկամները: Շոփէն մեկնեցաւ Փարիզ, իր հօրը հայրենիքը, բայց միշտ կարօտը ապրեցաւ Լեհաստանի եւ հոն ձգած սիրելիներուն:

Կասկածի ենթարկուած ըլլալով՝ Վոդզինսկիները եւս երկու մասի բաժնուեցան: Հայրը կը մնար Լեհաստան, հսկելու համար իր կալուածներուն վրայ, իսկ մայրը եւ զաւակները կը հեռանային իրենց հայրենիքէն եւ կը հաստատուէին Զուիցերիա:

Մարի դարձած էր շնորհալի աղջիկ մը, զգայուն եւ արուեստասէր: Կը շարունակէր զարգանալ եւ երաժշտական ելոյթներ ունենալ: Սէր կը ներշնչէր զինք շրջապատող բանաստեղծներուն եւ արուեստագէտներուն: Նոյնիսկ իշխան Լուի Նափոլէոն, ապագայ Նափոլէոն Գ. կայսրը, անտարբեր չմնաց անոր հմայքին հանդէպ:

Շոփէն Փարիզէն կ'իմանայ, որ Վոդզինսկիները կը պատրաստուին լքել Զուիցերիան ու մեկնիլ Տրեստէն: Անմիջապէս ճամբայ կ'ելլէ եւ անոնց կը հանդիպի Քարլսպատ:

Հոն կը մնան մօտ մէկ ամիս: Մարի նոր մտած է իր 16ին: Բարձրահասակ, սեւ մազերով, միշտ զգայուն ու սրամիտ: Սիրահարելու ամէնէն բուռն տարիքը: Շոփէն անոր մէջ կը գտնէ ոչ միայն իր երիտասարդութեան ընկերուհին, այլեւ հեռաւոր հայրենիքին ոգին եւ մանաւանդ խանդավառ երաժշտագիտուհի մը: Շոփէն ունեցած է երկու հայրենիք՝ Ֆրանսա եւ Լեհաստան, եւ զանոնք սիրած է ողբերգական սիրով. երբ գտնուած է մէկուն մէջ, սկսած է կարօտնալ միւսը:

Երկու երիտասարդները անբաժան են իրարմէ եւ արդէն քաղաքի լեհ շրջանակներուն մէջ անոնց սիրահարութիւնը գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար:

Հրաժեշտի պահը կը հնչէ: Երկու սիրահարները իրարու կը խոստանան կրկին հանդիպիլ յաջորդ ամառ, Մարիէնպատ ջերմուկային քաղաքը: Իրիկունը, Շոփէն կ'անցնի դաշնակին առջեւ եւ կը նուագէ «Հրաժեշտի Վալսը», որ ձօնած էր Մարիին: Աղջիկը այնքան յուզուած է, որ զաղտագողի կը սրբէ աչքին արցունքները: Երբ կը վերջանայ կտորը, Մարի կը մօտենայ սեղանին եւ վարդ մը հանելով փունջէն կու տայ Շոփէնի: Շոփէն կ'առնէ վարդը տխուր ժպիտով մը եւ զայն կը պահէ իր ծոցին մէջ: Իր մահէն ետք, այդ նոյն վարդը գտնուեցաւ յիշատակներու իր արկղին մէջ:

Երբ յաջորդ ամառ Շոփէն կը հասնի Մարիէնպատ, արդէն դարձած է աշխարհահռչակ երաժիշտ: Պատրաստած է իր ապագայ ծրագիրները — Մարին ունենալ իր մօտ, Փարիզի տան մէջ, Մարին, որ կը խորհրդանշէ ամբողջ Լեհաստանը:

Մարիէնպատի պարտէզներուն զբօսաւոր ծառերը համակրանքով կը դիտեն երկու երիտասարդներուն պտոյտները: Բայց անոնք այլեւս առանձին չեն ձգուիր. ընտանիքին անդամներէն մէկը կ'ընկերանայ եւ կը հսկէ անոնց վրայ: Զեղումները անկարելի կը դառնան: Կայ սակայն լեզու մը, որ իրենց միայն հասկնալի է՝ երաժշտութիւնը: Երբեմն Շոփէն կ'անցնի դաշնակին առջեւ եւ յանպատրաստի կը սկսի յօրինել՝ յայտնելով իր զգացումները ձայնանիշերու միջոցով: Ուրիշ անգամներ, Մարի կ'անցնի նոյն դաշնակին առջեւ ու կը նուագէ իր սիրահարին ստեղծագործութիւնները:

24 Օգոստոսին, Վոդզինսկիները եւ Շոփէն կը վերադառնան Տրեստէն: Շոփէն որոշած է բաժնուելէ առաջ իր սէրը յայտնել Մարիին եւ պաշտօնապէս խնդրել անոր ձեռքը, բայց կը վարանի, համարձակութիւնը կը կորսնցնէ՝ իր դէմ յարուցուելիք դժուարութիւններու առջեւ, որոնք ընկերային բնոյթ ունին: Մարի ազնուական եւ հարուստ ընտանիքի աղջիկ է, ինք ունի համեստ ծագում մը եւ ապագան անորոշ է: Ճիշդ է, իր ընտանիքին բոլոր անդամները կը սիրեն ու կը յարգեն զինք: Բայց...

Բաժանումէն մէկ օր առաջ, 11 Սեպտեմբերի իրիկունը, Շոփէն կ'իջնէ պարտէզ: Մեղմ ու խաղաղ վերջալոյս մը կը սքօղէ լուռ բնութիւնը: Տիկին Վոդզինսկա եւ Մարի, սովորականին պէս, նստած են պարտէզի նստարաններէն մէկուն վրայ: Շոփէն՝ պահը յարմար նկատելով, կը մօտենայ անոնց եւ կը ներկայացնէ իր խնդրանքը, պարզօրէն, առանց ուռուցիկ նախադասութիւններու: Մարի կը կարմրի, կը ժպտի եւ աչքերուն փայլը կու տայ իր դրական պատասխանը: Շոփէն կ'ապրի կեանքին ամէնէն երջանիկ պահը, այն պահը, որուն կը սպասէր տարիներէ ի վեր:

Տիկին Վոդզինսկա չի պատասխաներ: Մատնուած է դժուարին կացութեան մը. մայր է վերջապէս եւ սրտանց կը փափաքի իր զաւկին երջանկութիւնը: Շոփէնը կը սիրէ իր զաւկին պէս: Անոր բնաւորութիւնը եւ արժանիքները անգտանելի են: Անոր համեստ ծագումը եւ նիւթական վիճակին անորոշութիւնները երբեք նկատի չէ առած: Մէկ բան միայն կը մտահոգէ զինք. Շոփէնի ֆիզիքական վիճակը:

Տիկին Վոդզինսկա գլուխը կը բարձրացնէ եւ կը դիտէ երաժիշտին նիհար սիլուէթը եւ աչքին առջեւ կը պատկերանայ անոր կրտսեր քոյրը, որ թոքախտին զոհ եղաւ՝ 14 տարեկան մատղաշ հասակին: Տիկինը գիտէ, որ այդ հիւանդութիւնը ժառանգական է եւ անգութ, եւ իր մայրական սիրտը կը բզկտուի այս ահաւոր հեռանկարին առջեւ...

Բայց ինչպէս «ոչ» ըսել այս զգայուն տղուն, զոր կը նկատէ իր տան անդամներէն մէկը, ինչպէս դժբախտացնել այս երկու երիտասարդները՝ անտեղի ենթադրութիւններու վրայ հիմնուելով:

Բաւական երկար ատեն լուռ մնալէ ետք, կը ժպտի: Ֆրետերիք եւ Մարի քով քովի կանգնած՝ կը սպասեն անոր պատասխանին.

— Սիրելի Ֆրետերիք, — կ'ըսէ, — շատոնց կը սպասէի այս պահուն: Ի՞նչպէս մերժեմ քու խնդրանքդ: Իմ սկզբունքի հաւանութիւնս կու տամ ձեր ամուսնութեան, պայմանաւ, որ զայն գաղտնի պահէք, մինչեւ որ կարենամ համոզել պարոն Վոդզինսկին: Հանգիստ սրտով ելէք ճամբայ, հոգ տար առողջութեանդ, զգուշացիր պաղէն եւ յոգնութենէն...

Յաջորդ առտու, Շոփէն հրաժեշտ կ'առնէ իր սիրուհիէն եւ անոր ընտանիքի անդամներէն ու կը մեկնի Փարիզ: Հոն տենդով կը նետուի ընկերային եւ գեղարուեստական կեանքին մէջ: Կը յօրինէ, կը նուագէ եւ կամաց-կամաց կը դառնայ միջազգային երաժշտութեան աստղերէն մէկը:

Իրիկունները, երբ կը վերադառնայ իր սենեակը, կը նստի սեղանին առջեւ ու կը գրէ երկար նամակներ: Անոնցմէ մէկուն մէջ կ'ըսէ.

« Որքա՜ն կը սիրեմ այս պահը, երբ սեղանիս առջեւը նստած կ'ոգեկոչեմ քու քաղցր դէմքդ: Քու աչքերուդ մէջէն կը տեսնեմ իմ սիրած հայրենիքս՝ Լեհաստանը եւ անոր անծայրածիր դաշտերը, աշխատասէր եւ ուրախ ժողովուրդը, մեր հին եկեղեցիները եւ վանքերը »:

Մարի, իր կողմէ, կարելին կ'ընէ հաճելի ըլլալու համար իր սիրելի երաժիշտին: Անդադար բուրդէ գուլպաներ եւ բաճկոններ կը հիւսէ, որպէսզի Ֆրետերիք չմրսի Փարիզի ցուրտէն: Տրեստէնէն գրուած նամակի մը մէջ կ'ըսէ հետեւեալը.

« Տասնըհինգ օրէն պիտի վերադառնանք Լեհաստան: Ցտեսութիւն սիրելի Մաէսթրոս, ցտեսութիւն: Երանի՜ թէ մեր միացումը շուտ ըլլար, այնքա՜ն անհամբեր եմ: Կը յուսամ, որ մօտս ըլլաս Մայիսին կամ Յունիսին»:

Այնքան անկեղծ ու բուռն սէր կրնա՞ր երջանիկ վախճան մը չունենալ: Բայց ինչպէս կ'ըսէ առածը, «Բաժակին եւ շրթունքներուն միջեւ միջոցը կարծուածէն շատ աւելի երկար է»: Աւա՜ղ, որ սիրոյ կամուրջին տակէն յաճախ կը հոսին շատ պղտոր ջուրեր: Հեռաւորութիւնը զգացումներուն մեծագոյն թշնամին է:

Իրականութիւնը այն է, որ ի վերջոյ այդ ամուսնութիւնը տեղի չունեցաւ: Ո՞վ էր յանցաւորը, Ֆրետերի՞ք, թէ Մարի: Իմաստունները պիտի ըսեն՝ ճակատագիրը:

Փարիզէն մինչեւ Վարշաւա միջոցը շատ երկար է. սակայն լուրերը կ'երթեւեկեն աներեւակայելի արագութեամբ: Այդ շրջանին պատահած դէպքերու մասին Շոփէնի կենսագիրները տարակարծիք են: Ոմանք կ'ամբաստանեն Մարիին հայրը, որ ընկերային եւ ընտանեկան կարգ մը նկատումներէ տարուած՝ արգելք հանդիսացած էր իր աղջկան ամուսնութեան: Չէ ուզած իր զաւկին ճակատագիրը կապել այդ հանճարեղ, բայց աղքատ ու համեստ ծագում ունեցող երիտասարդի ճակատագրին: Այդ շրջանին թոքախտաւորներու կեանքը սահմանափակ էր եւ շատ քիչեր կ'անցնէին երեսունի սահմանը:

Ուրիշներ կը տեսնեն ուրիշ պատճառներ, որոնք աւելի տրամաբանական են: Փարիզէն կը հասնէին Շոփէնի եւ Ժորժ Սանի սիրաբանութեան լուրերը: Աղբիւրները ստոյգ էին եւ Պր. Վոդզինսկի, ստուգելէ ետք այս բոլորը, առանց բացէ ի բաց արգելք հանդիսանալու իր աղջկան ամուսնութեան, զայն կը ձգձգէր հասկընալի պատճառներով:

Մարի միշտ կը յուսար, կը սպասէր: Շատ չանցած, յուսախաբ հռչակաւոր վիպասանուհիին սէրէն՝ Ֆրետերիք պիտի վերադառնար իրեն, պիտի զղջար իր սխալին համար:

Մարի Վոդզինսկա սպասեց տարիներ եւ սակայն Ֆրետերիք Շոփէն չվերադարձաւ: Հօրը խորհուրդին վրայ, կնքեց ամուսնութիւն մը, որ ունեցաւ դժբախտ վախճան մը, այսինքն՝ վերջ գտաւ ամուսնալուծութեամբ:

Սակայն, Շոփէն չէր մոռցած իր երիտասարդութեան սիրուհին: Կը տառապէր հոգեպէս, բայց անկարող էր ձերբազատուիլ Ժորժ Սանի հմայքէն:

Շոփէն մեռաւ 1849ին, 39 տարեկան հասակին մէջ, իր հանճարի գագաթնակէտին վրայ: Թոքախտը կատարած էր իր ահաւոր պաշտօնը:

Անոր մահէն 12 տարի ետք, իր ձգած առարկաներուն մէջ գտնուեցաւ ծրար մը, որուն մէջ պահուած էին Մարիի յիշատակները, նամակներ եւ չորցած վարդ մը: Ծրարին վրայ Շոփէնի ձեռքով գրուած էին լեհերէն հետեւեալ երկու բառերը. «ՄՈՅԱ ՊԻԷՏԱ», որ կը նշանակէ իմ տառապանքս: Շոփէնի սէրը Մարիի հանդէպ չէր մարած երբեք:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Այս պատասխանին վրայ վաճառականը ուզեց դուռը բանալ եւ ներս մտնել, բայց միւսը կեցուց զինքը:

— Սպասէ որ իմաց տամ:

— Հարկ չկայ, գոչեց Մարգար էֆ.:

— Ի՞նչպէս հարկ չկայ, կանոնը ատանկ է:

— Այդ կանոնը ինծի համար չէ:

— Կանոնը ամէնուն համար է: Ձեր անունը տուէք, որ Սրբազանին հաղորդեմ:

— Զիս չե՞ս ճանչնար կոր, գոչեց վաճառականը զարմացած ու բարկացած:

— Չէ՛:

— Կ'երեւայ որ նոր եկեր ես այստեղ:

— Այո, նոր եկած եմ:

— Լաւ ուրեմն, ըսէ Սրբազանին, որ Սասունեան Մարգար էֆէնտին զինքը տեսնել կ'ուզէ... հասկցա՞ր:

— Շատ աղէկ, սպասէ քիչ մը այստեղ:

Եւ բարապանը ներս մտաւ:

— Այս աւանակը ուրկէ՞ դէմս ելաւ, մտածեց ինքնիրեն Մարգար էֆէնտի:

Բարապանը իսկոյն վերադարձաւ եւ այս անգամ խիստ քաղաքավարի ձեւով մը ըսաւ.

— Սասունեան էֆէնտի, հաճեցէք ներս հրամմել:

Վաճառականը ներս մտաւ եւ մօտեցաւ Պատրիարքին, որ ոտքի ելաւ զայն ընդունելու համար:

— Բարի եկաք, Մարգար էֆէնտի, ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք:

— Շնորհակալ եմ, Սրբազան:

— Տիկինը ի՞նչպէս է:

— Ձեռքերնիդ կը համբուրէ:

— Ողջ ըլլաք:

Այդ պայմանադրական յառաջաբանէն ետքը, Մարգար էֆէնտի անհամբեր՝ խօսքը ուզեց իր այցելութեան շարժառիթին գալ:

— Ձեր գլուխը քիչ մը ցաւցնելու եկած եմ, Սրբազան, ըսաւ:

— Քաւ լիցի, խե՞ր է:

— Մեր թաղին խնդիրներուն վրայ կ'ուզեմ խօսիլ:

— Ձեր թաղին մէջ խնդի՞ր ունիք, հարցուց Պատրիարքը անտարբեր դէմքով մը:

— Ձանըմ, Սրբազան, չէ՞ք գիտեր: Ամիսներէ ի վեր Թաղական Խորհուրդին պատճառով թաղը տակնուվրայ կ'ըլլայ կոր...

— Դուք ո՞ր թաղը կը բնակիք:

— Ք. թաղը չե՞մ, Սրբազան:

— Հա, հո՞ն էք, չէի գիտեր:

Վաճառականը դժգոհութեան աննշմարելի շարժում մը ըրաւ: Պատրիարքին՝ իր նստած տեղը չգիտնալը տեսակ մը արժանապատուութեան վիրաւորանք էր իրեն համար:

— Էյ, ի՞նչ է այդ թաղականի խնդիր ըսածդ, հարցուց վաճառականին:

— Խնդիրը Վարչութեան սեղանին վրայ դրուած է, անշուշտ գիտնալու էք, ըսաւ Մարգար էֆէնտի որ հետզհետէ կը բորբոքէր տեսնելով իր խօսակցին պաղարիւն անտարբերութիւնը:

— Վարչութեան սեղանին վրայ այնքան խնդիրներ կան որ... կրնա՞մ ամէնքն ալ մի առ մի յիշել... փառք Աստուծոյ, ամէն թաղ իր խնդիրը ունի... ձերինը քանի՞ տարուան բան է:

— Սրբազան, մէկ-երկու ամսուան խնդիր է:

— Հա՞, դեռ շատ նոր է եղեր, գոչեց Պատրիարքը թեթեւ ծիծաղով մը, մենք Վարչութեան սեղանին վրայ թաղային անանկ խնդիրներ ունինք, որ տարիներէ ի վեր կը ծեծուին ու տակաւին լուծում չեն ստացած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Արաքսի Աճէմեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Աշխէն Տընկոյեանի (Փարիզ) :

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերու Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է Սէնթ Էթիէնի հայ գաղութէն, Ազգային Միութեան հովանաւորութեամբ, Պ. Պ. Վարդան Խրիմեանի, Լեւոն Պայընտըր – եանի եւ որդւոյն Վահէ Պայընտրեանի ջանքերով հանգանակուած 9235 ֆր. : Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին իրենց կարգին :

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ ըլլալ 7 Մայիսի Կիրակի օրը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի պատարագին, որու ընթացքին, ձեռամբ Սերովբէ Արք.ի պիտի կատարուի ուրարակիրներու ձեռնադրութիւնը յանձին դպրապետ Հայազատ Օհանեանի եւ փոխ-դպրապետ Յարութիւն Ժամագործեանի, ու տիրացու Ստեփան Խաշմանեանի : Եւ կիսասարկաւագի ձեռնադրութիւն, յանձին ուրարակիր Վարդգէս Վարդանեանի :

Յաւարտ այս արարողութեանց, ճաշ մը կը սարքուի Հոգաբարձութեան կողմէ Բարեգործականի Հիւսիսեան սրահը, որուն մասնակցելու համար կը խնդրուի արձանագրուիլ Պր. Մաթ. Մաքսուտեանի մօտ, մինչեւ Մայիս 4 Հինգշաբթի երեկոյ :

Ճաշագին 30 ֆրանք :

Միեւնոյն օրը երեկոյեան ժամը 8.30ին Էջմիածնայ միւռոնի օրհնութեան ֆիլմը, եւ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի Վալանս այցելութեան ֆիլմը պիտի ցուցադրուին Մէզոն տէ Ժէօն, Փոլիկոն, Վալանս :

Մուտքը ազատ է :

ԱՆՈՅՇԻ

ՄԱՍԻՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

Այս Երեքշաբթի ժամը 14,45ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ ձայնասփիւռի կայանէն Միշէլ Հօֆմանի կողմէ :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 4, ժամը 20.30ին Քաֆէ Սփորի սրահը, 4 Ռիւ տը լա Տեֆանս :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու, խումբերու դիւանները Չորեքշաբթի 3 Մայիս ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա– ցած է 20 ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Պր. Սարգիս Թորոսեանէ (Շաս), ող– բացեալ Մովսէս Կարապետեանի մահուան տխուր առիթով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

(35րդ տարեդարձին առթիւ)

Մայիս 6, Շաբաթ ժամը 21ին

HILTON-ORLY

Կը Նախագահէ ԺՈՐԺ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

(Ալֆորվիլի քաղաքապետ եւ Վալ-տըՄառնի խորհրդատու)

Նուագախումբ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ — Կ'երգէ ՇԱՆԹԱԼ ԿԱՌՆԻԷ

Պիւֆէ — շաքփուրով խորոված

Մուտք 25 Ֆր. — Պատշաճ զգեստ

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել.— 368–82–66 եւ 368–61–35

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին 40րդ տարեդարձը 21 Մայիս Հոգեգա – լուստի օրը :

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը ներկայացնէ, Շաբաթ Մայիս 6, ժամը 21ին

SAINT-GEORGES

(Place du 4 Septembre)

ՄԻԱԿ ՌԵՍԻԹԱԼ ՄԸ

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(ժողովրդական երգերով եւ Կոմիտասէն, Սայաթ Նովա եւ Տիգրանեան)

Ծանօթ դաշնակահար՝

ՐԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել

RESERVATIONS ET VENTE DES BILLETS :

BAR EDWARD — 37, Rue des Dominicaines
CLARY'S BAR — Place des Capucins
TABACS LE CALUMET — 69, La Canebière
GHARIBIAN — 344, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS — 303, Avenue de Saint-Julien
BAR TABACS ACQUAVIVA — Saint-Jérôme
CERCLE RIPERT — Sainte Marguerite
BAR CILICIE — 34, Bld. des Grands Pins
BAR PASCAL — 329, Rue de Lyon
BAR DE LA GARE — Saint-Antoine

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 7, Կիրակի, ժամը 13ին, Պօմոնի սրահին մէջ, ի նպաստ կայանի նոր շէնքին :

Կը խօսի

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան

Նոյն օրը, առաւօտեան, կը կատարուի նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ խաչուհիներու յիշատակին :

×

Ճաշէն ետք գեղարուեստական նոխ բաժին : Կը ներկայացուի ժապաւէն մը կայանի կեանքէն :

Ջերմ մթնոլորտ

Տոմսերը ապահովել Կապոյտ Խաչի Վարչութիւններէն

Ճաշագին 25 փր.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ կ'ուզէք մասնակցիլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի նորակառոյց սրահին աթոռներու գնման ծախքին, եկէք զուարճացէք Օշական խումբի արենոյշներու կազմակերպած ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ :

Կիրակի 7 Մայիս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ

1, Boulevard du Nord au RAINCY

Ժամը 15էն սկսեալ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի տեղա – կան խումբին :

Կիրակի, Մայիս 28, ժամը 15.30էն 23 Անիէռի Թաղապետական սրահը (Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պր. Սահակ Նաճարեան (Լիոն) իր կնոջ մահուան տարելիցին առթիւ 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գ. Կարապետեան իրենց քենեկալի (Փարիզ) մահուան առթիւ 30, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան դպրոցին համար 35, Պր. Ալեքսան Ալեքսանեան իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ 50, նոյնպէս իր աղջիկը՝ Վարդուհի Ալեքսանեան 50, Ղազար Կարապետեանի զաւակները, իրենց հօր Ս. Ղազարի տարեդարձին առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Երամ – եան (Վիէն) ողբացեալ Մովսէս Կարապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20, Տէր եւ Տիկին Ժան Թա – դէոսեան իրենց ամուսնութեան առթիւ 50 ֆրանք :

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Լեւոն Ճերահեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Տիկին Ճերահեան 50 ֆր., Տիկին Մաքինաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Միսաքեան 30ական :

Սուրէն Արզումանեանի հոգեհանգըստեան առթիւ.— Այրի Տիկին Մարի Արզումանեան, Յ. Իգնոյեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան 50ական,, Տիկին Ս. Հրաչեան 15, Ա. Աչճեան, Տիկին Երանեան, Տէր եւ Տիկին Օհանեան 10ական :

Տիկին Ակնունի Շաքարեանի հոգեհանգըստեան առթիւ, Բարգէն Շաքարեան եւ զաւակները՝ 50 :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան հարիւրամեակին առիթով

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայերու Մըշակութային Միութեան, Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, եւն., եւն. :

6 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին

ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՅԵԱՆ, Տիկիններ՝ ՄԱ – ՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին

Արտասանութիւններ՝ տարաբախտ բա – նաստեղծին գործերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

BAIL A CEDER

Պուլոնեի մէջ (92) ծախու է կօշկակարի խանութ մը, որ սենեակ մը եւ խոհանոց մը ունի ետեւը : Կարելի է ուրիշ որեւէ առեւտուր ընել, իբրեւ գրասենեակ կամ տեփօ ալ կարելի է օգտագործել :

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Թօփալեանի, առաւօտները կամ իրիկունները՝

825–44–22

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները :

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)